

სოვათუზურ-
ქართულ-
რუსულ-
ინგლისური
ლექსიკონი

ტომი IV

ა - ე

თბილისი
2019

შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი
Shota Rustaveli National Science Foundation

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Iakob Gogebashvili Telavi State University

წიგნის თეორიული - ქართული- ბიუსუდ-ინტელისუბი დიქსიონარი

ტომი IV (დამატებები)

ა - ე

გამომცემლობა „ანიპრესი“
 თბილისი 2019

უაკ (UDC) 81'374.823=351.41=353.1=161.1=111

წ-74

სამეცნიერო პროექტი „საფრთხეში მყოფი ენები და მათი დოკუმენტირების სასიცოცხლო მნიშვნელობა (წოვათუშური ენის მაგალითზე)“ (გრანტი №217850) ხორციელდება შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით. წინამდებარე კრებულში გამოთქმული ნებისმიერი მოსახრება ეკუთვნის ავტორთა კოლექტივს და, შესაძლოა, არ ასახავდეს ფონდის შეხედულებებს.

The project 'Endangered Languages and Vital Meaning of Their Documentation (according to the Tsovatush Language)' (Grant №217850) is being made possible by financial support from Shota Rustaveli National Science Foundation. All ideas expressed herewith are those of the authors and may not represent the opinions of the Foundation itself.

www.rustaveli.org.ge

უფასო გამოცემა

შემდგენელ-გამომცემლები: **არსენ ბერთლანი** (მთავარი რედაქტორი)

მაყვალა მიქელაძე
ქეთევან გიგაშვილი
ნათია გაბაშვილი

ოპერატორი: **მარიამ ბერთლანი**

ტომის რედაქტორი: **მზია გიგაშვილი**

ტომი იბეჭდება იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სარედაქციო საბჭოს თანხმობით.

„წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ლექსიკონის“ წინამდებარე ტომში ვოკაბულების სახით შეტანილია ჩვენ მიერ გამოცემულ წინა ტომებს შორის პერიოდებში მოპოვებული სრულიად ახალი ლექსიკური სიდიდეები, დამატებულია აგრეთვე წინა ტომებში შესულ სიტყვებში გამოვლენილი ლექსიკოგრაფიული თავისებურებები. IV ტომში შეტანილია დაახლოებით **1.550** სიტყვა.

© იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

© არსენ ბერთლანი

© მაყვალა მიქელაძე

© ქეთევან გიგაშვილი

© ნათია გაბაშვილი

ყველა უფლება დაცულია.

გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2019

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ISBN 978-9941-26-540-2

Цоватушинско-грузинско- русско-английский словарь

Том | V (Дополнения)

ა – ‘

Составители-издатели: **Арсен Бертлани** (Главный редактор)

Маквала Микеладзе

Кетеван Гигашвили

Натия Габашвили

Оператор: **Мариам Бертлани**

Издательство „**Универсал**“

Тбилиси 2019

Tsovatush-Georgian- Russian-English Dictionary

Volume | V (Supplements)

a – ‘

Compiler-editors: **Arsen Bertlani** (Editor-in-chief)

Makvala Mikeladze

Ketevan Gigashvili

Natia Gabashvili

Operator: **Mariam Bertlani**

Publishing House “**UNIVERSAL**”

Tbilisi 2019

ბახვა ბახუსს (ბაიხოიძეს)

ეძღვნება ეს ტომი –

ჩვენგან წაღრედილ წახულ პოეტს

და საწყაიმშენებლობის დღისთვის

Бахве Бахусу (Баихоидзе)

посвящается данный том –

преждевременно ушедшему от нас поэту

и большому мастеру словостроения

The volume is dedicated to

Bakhva Bakhus (Baikhoidze) –

prematurely died poet and

master of word making

შესავალი

მკითხველს შევახსენებთ, რომ ჩვენი სამეცნიერო ჯგუფის ლექსიკოგრაფიულმა საქმიანობამ, რომელიც მთლიანად დაეფუძნა დავით ქადაგიძისა და ნიკო ქადაგიძის უნიკალურ „წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ ლექსიკონს“,¹ შედეგად მოგვცა სამტომეული,² სადაც მთლიანობაში შევიდა ჩვენ მიერ მოძიებული 1.800-მდე ახალი სიტყვაც (600-მდე თითოეულ ტომში).

თუმცა, როგორც საქმემ აჩვენა, ახალი სიტყვების ეს რაოდენობა არ აღმოჩნდა საკმარისი იმისათვის, რათა ამოწურულად მიგვეჩინა ამ საინტერესო ენის ლექსიკური არსენალი. ამიტომ საჭიროდ ჩავთვალეთ კიდევ ერთი ტომის დამატება.

სკრუპულოზურმა მუშაობამ თუშური ენის³ ლექსიკაზე კიდევ ერთხელ გვაჩვენა, რომ ენის გადართვის დღევანდელი მდგომარეობის გამო აქ ბევრი რამ განიცდის დაჩქარებულ და მუდმივ მსხვრევას. სავალალო დეგრადაციამ შეაღწია თვით ფონეტიკაშიც კი, რომელიც ბოლო დრომდე ბასტიონით იდგა ენის სამანებთან. განსაკუთრებული და იოლად დასანახი წნეხის ქვეშ არის მოყოლილი, მაგალითად, ხმოვანთა კვანტიტეტი (ბგერათრაოდენობა, სიგრძე-სიმოკლე). აქ ზოგჯერ იმდენად გაბუნდოვებულია ბგერის ფონეტიკა – როგორც არტიკულაციურად, ისე აკუსტიკურად, რომ სპეციალური აპარატურის გარეშე ჭირს მისი კვალიფიცირება და, მაშასადამე, გრაფიკულად სწორად ასახვა. უკვე ამ მიზეზთა გამო ჩვენ მიერ მკითხველთათვის წარმოდგენილი თუშურენოვანი ლექსიკა და, მაშასადამე, ლექსიკოგრაფიაც არ იქნება, არც შეიძლება იყოს უხარვეზო, საბოლოო და სრულყოფილი. ეს გვინდა, იცოდეს და გაითვალისწინოს მკითხველმა.

გარდა იმისა, რომ ზოგადადაც დღემდე ძალაშია ძველი ლათინების თეზა *Errare humanum est* ‘შეცდომა ადამიანური რაბა’, საქმემ აჩვენა, რომ ამ კუთხით უდამწერლობო ენის ლექსიკონი უსათუოდ საჭიროებს არაერთგზის გადამუშავებას, რასაც ნაწილობრივ მივმარაგებთ კიდევაც წინამდებარე ტომში: აქ წინა (ძირითადი) ტომებიდან გადმოვიტანეთ (გავიმეორეთ) და ვარსკვლავით (*) აღვნიშნეთ ზოგიერთი სიტყვა, რომელიც დაექვემდებარა ამა თუ იმ სახის შესწორებას, დაზუსტებას, შევსებას, ახალი ინფორმაციით აღჭურვას. ამან საშუალება მოგვცა ახლებურად გაგვეზრებინა და მიგვეწოდებინა მკითხველისთვის ლექსიკოგრაფიული მოცემულობა.

უნდა შევნიშნოთ აგრეთვე, რომ საილუსტრაციო მასალაში ზოგიერთი ლექსემა, ანდა მისი ესა თუ ის ფორმა ორგვარად, ზოგჯერ კი სამგვარად გვაქვს ლექსიკონში შეტანილი. ანალოგიურადაა დ. და ნ. ქადაგიძეების ერთტომეულშიც, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ, სხვა მოვლენებთან ერთად, უკვე ქადაგიძეების დროს მოქმედებდა სიტყვებისა თუ მათი ფორმების ვარიანტულობაც, რაც, ენის უდამწერლობის

¹ ქადაგიძე – დ. ქადაგიძე, ნ. ქადაგიძე, წოვათუშურ-ქართულ-რუსული ლექსიკონი, თბ., 1984.

² ბერთლანი – ა. ბერთლანი, მ. მიქელაძე, ქ. გიგაშვილი, წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ლექსიკონი, ტ. I, თბ., 2012;

ბერთლანი – ა. ბერთლანი, მ. მიქელაძე, ქ. გიგაშვილი, წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ლექსიკონი, ტ. II, თბ., 2013;

ბერთლანი – ა. ბერთლანი, მ. მიქელაძე, ქ. გიგაშვილი, წოვათუშურ-ქართულ-რუსულ-ინგლისური ლექსიკონი, ტ. III, თბ., 2018.

³ ამ ტომში, რომლის შექმნის იდეაც ჩვენ გვეკუთვნის, თავს უფლებას ვაძლევთ წოვათუშების ქართულისგან განსხვავებული ენა მოვიხსენიოთ იმ ტერმინით, რომელსაც ყველაზე მართებულად მივიჩნევთ.

ჩვენს ერთ ინიციატივას – დამატების სახით შეგვექმნა IV ტომი – მოჰყვა მეორე, ვფიქრობთ, პირველზე არანაკლებ შინაარსიანი და სასარგებლო, მით უმეტეს, პერსპექტივადაკარგული ენისთვის.

სოციალურ ქსელებში აღმოჩნდა საინტერესო, შემოქმედი პიროვნება, დედით თუ შვილიშვილი – ნატალია ქადაგიძე. როგორც მერე აღმოჩნდა, ბავშვობა თუშურენოვან სივრცეში გაუტარებია, თუმცა, ჩანს, დღეს მოწყვეტილია მშობლიურ გარემოს. და იქნებ სწორედ ამიტომაც განსაკუთრებულად ამაღლებულია მასში შორეული წარსულის განცდა, რასაც მოწმობს ის გარემოება, რომელმაც მეორე ინიციატივის იდეა გაგვიჩინა.

თავის ქრონიკაში ნატალია ქადაგიძემ გამოაქვეყნა თუშურენოვანი ფრაზა: **სე აგას, მაძხოს, გო ვოწმინო ლელაშლათრასო, ჭცა ლესერ სო უამტ ლელა...** ‘ბებიაჩემი, მარეხი, მხარ-კისერზე დაკიდებულს მატარებდა ხოლომე, ახლაც მინდოდა ისე სიარული...’

ამ ტექსტში ჩვენი ლექსიკოგრაფიული ყურადღება მიიპყრო შესიტყვებამ **გო ვოწმინო** ‘მხარ-კისერზე დაკიდებულს’, თუმცა განსაკუთრებული შთაბეჭდილება დატოვა თვით ფრაზის ლირიზმმა, რამაც გაგვიჩინა სურვილი იმისა, რომ ლექსიკონის ამ ტომში (რომელიც თქვამისადაც უამისოდაც აღარ ეფუძნება დავით და ნიკო ქადაგიძეების ლექსიკონს, თუმცა აგებულია ახლოგურად) თუშური ენის მატარებელთაგან ჩაგვერთო ის პირებიც, ვინც მუშაობის პროცესში მოგვაწვდიდა ამა თუ იმ გამონათქვამს, ცალკეულ სიტყვას ანდა შესიტყვებას. ამით ეს ტომი, ერთი მხრივ, შეიძენდა გარკვეულწილად სახალხო ხასიათს, მეორე მხრივ, ენის მატარებლებს შესაძლებლობა მიეცემოდათ გამხდარიყვნენ ლექსიკონის თანაავტორები და ამით თავიანთი კვალი დაეტოვებინათ მასზე. პირველმა სწორედ ნატალია ქადაგიძის გზავნილმა დაიღო ბინა წინამდებარე ტომის შესატყვის სალექსიკონო სტატიაში.

ამგვარად ჩავრთეთ წინამდებარე ტომში სხვა პირთა (არა მარტო საკუთრივ წოვათუშების) მიერ მოწოდებული სიტყვები. მათ შორის და პირველ რიგში, გამოვიყენეთ წოვათუშების – კოტე ჭრელაშვილის,⁴ ელენე ქადაგიძის,⁵ მანანა ჭრელაშვილის,⁶ აგრეთვე ენის რიგითი მატარებლების – მიერ მოპოვებული სიტყვები. არაწოვათუშებიდან ადგილი დავუთმეთ ა. შიფნერს,⁷ ა. შანიძეს,⁸ თ. უთურგაიძეს, მანანა შოშიკელაშვილს... ყოველივე ამან, ჩვენი აზრით, მოგვცა ისიც, რომ საფუძველი ჩაეყარა ნახევარი სოფლის უდამწერლობო ენის ლექსიკონის ერთგვარ გამდიდრებას, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მიკროდიდიქტური ნიშნებით, რაშიც შეიძლება ვიგულისხმოთ სოფლის სხვადასხვა უბანში წლობით დამკვიდრებული ესა თუ ის ლექსიკური თავისებურებაც. აქვე წარმოვადგენთ ამ ტომის შექმნაში მონაწილეთა სრულ ნუსხას, რომელიც 80-ის სიახლოვესაა. ეს რიცხვი, ვფიქრობთ, არცთუ ცუდი მაჩვენებელია იმ პირობებში, როცა, ქეთევან გიგაშვილის თუნდამენტური გამოკვლევის მიხედვით,⁹ 2014 წელს, როცა ეს გამოკვლევა იწერებოდა, სულ რაღაც 95 ადამიანმა იცოდა თუშური ენა ძალიან კარგად, რაც წოვათუშების 4%-მდე შეადგენს.

⁴ ჭრელაშვილი 2002 – ე. ჭრელაშვილი, წოვა-თუშური ენა, თბ., 2002.

⁵ ქადაგიძე 2009 – ე. ქადაგიძე, წოვა-თუშური ტექსტები, თბ., 2009.

⁶ ჭრელაშვილი – მ. ჭრელაშვილი, წოვათუშური პროზა, ხელნაწერი.

⁷ Schiefner 1859 – A. Schiefner, “Versuch über die Thusch-Sprache oder die Khistische Mundart in Thuschetien”: *Mém. VI Série, Sc. politiques ets.*, IX, St.-Petersbourg, 1859.

⁸ მიქელაძე 2014 – მ. მიქელაძე, ა. ბერთლანი, ქ. გიგაშვილი, წოვათუშური ტექსტები, II, თბ., 2014.

⁹ გიგაშვილი – ქ. გიგაშვილი, წოვათუშების თანამედროვე ეთნო-სოციოლინგვისტური პროფილი, თბ., 2014.

დიდ მადლობას მოვახსენებთ თითოეულ მონაწილეს ამ ტომის შექმნაში!

ჩვენ ამ გამოცემაში სრული ლეგალიზება მოვახდინეთ იმ სიტყვებისა, რომლებსაც, ჩვენივე კვლევების მიხედვით,¹⁰ ანლაუტში გააჩნიათ თავისუფალ შემართვიანი (თავისუფალი) ხმოვნები და რომლებიც პირობით აღვნიშნეთ ~ სიმბოლოთი (ჟუც 'ისეთი!.. რატომ ისეთი არ!..' გაკვირვება-გაოცების გამომხატველი სიტყვაა; მაგ., ქასტლარათხო, მს წითელინო ოშტუ ჟუც ბჟარდახე თხო, მე ჰა გაბედოდორ ოგუხ დაჰ დალარ! – გვეჩქარებოდა, მაგრამ წითლოვანის ხეობა რატომ ისეთი არ დაგვხვდა, ვილა გაბედავდა მასზე გადასვლას, მის გადალახვას! უხე კავშ. 'რაც'. მაგ., უხე დივო, ო დაცო – რასაც დათეს, იმას მოიპო);

ვისარგებლეთ რა იმ გარემოებით, რომ თუშური ენა უდამწერლობა და არაფერი გვაგაღებულეს ლექსიკა განვადასოთ სალიტერატურო და არასალიტერატურო შრეებად, ნუსხაში შემოვიტანეთ ლექსემები ექსტრალინგვისტური შრეებიდანაც.

ერთ შემთხვევაში ესენია სიტყვები ე. წ. შეწოვნილი ბგერებით (თანხმოვნებით), რომლებიც პირობით აღვნიშნა ~ სიმბოლოთი (წაფ 'მოდი!' ძროხის მისაპატიჟებელი, მისატყუებელი სიტყვაა; მაგალითად: წაფ, ნიშო, წაფ! – მოდი, ნიშო, მოდი!). საინტერესოა ის ფაქტი, რომ თავის დროზე არც აკ. შანიძეს დაუტოვებია უყურადღებოდ შეწოვნილი არტიკულაცია ქართულ სამეტყველო სივრცეში; ვგულისხმობთ მის შენიშვნას ნწ ნაწილაკთან დაკავშირებით.¹¹

მეორე შემთხვევაში იგულისხმება სიტყვები ე. წ. || არხით არტიკულირებული ბგერებით (||ცჰ ნაწ. არაჰ; გამოხატავს უარყოფას: ცომი ვალო? – ||ცჰ! – არაფერს შეჭამ? – არაჰ!).

ლექსიკოგრაფიულმა მუშაობამ უდამწერლობა ენის მიმართულებით გვაჩვენა ისიც, რომ ლექსიკონში წარმოდგენილი თვალსაჩინოებები მხოლოდ მსუბუქი მინიშნებაა იმაზე, რასაც სინამდვილეში „მოიმოქმედებენ“ სიტყვები ცოცხალი მეტყველებისას, გამოხატულების სიღრმის თვალსაზრისით, და რომ თუნდაც ფოლიანტური ლექსიკონებით წარმოდგენილი თვით დამწერლობიანი, მაგრამ აწ დაკარგული ენებიც კი იმის ნახევარსაც არ წარმოადგენენ, რასაც სიცოცხლეში შეიცავდნენ ისინი თავის თავში.

დამამთავრებელ ტომზე მუშაობამ გამოავლინა მანამდე ჩვენთვის უცნობი ზოგიერთი ლინგვისტური დეტალი, კერძოდ, მეტყველებაში სხეულის რომელიმე ასოს (ნაწილის) სახელის ხმარებისას შესაბამისმა თუშურენოვანმა სიტყვამ პარალელურ რეჟიმში შეიძლება გამოიყენოს როგორც თვით სხეულის ნაწილის, ისე მისი მატარებლის (პატრონის) კლასის მხ. რიცხვის ფორმანტი. მაგალითად, კომპოზიტს ტოტ-ქოკი 'ხელ-ფეხი', რომელიც მიეკუთვნება კატეგორიას *Pluralia tantum* (მარტო მრ. რ. ფორმები), ერთი მხრივ, გააჩნია საგანთა კლასის მაჩვენებელი მ- ფორმანტი: ჰო ტოტ-ქოკი დაყაღლნო / დაყაღლინო! – შე ხელ-ფეხგამხმარო!), მეორე მხრივ, ზოგიერთ შემთხვევაში პარალელურად შეიძლება გამოყენებული იქნეს ვერსიაც, სადაც საგანთა აღმნიშვნელი მ- ფორმანტის ნაცვლად ჩნდება კლასის მაჩვენებელი მხ. რიცხვისა გ-: ჰო ტოტ-ქოკი ვაყაღლნო / ვაყაღლინო! (ასეც ეტყვიან მამაკაცის კლასის წარმომადგენელს).

¹⁰ Бартишвили 1998 – А. Бартишвили: Предпосылка презентации т. н. свободной артикуляции гласных тушинского языка: Вопросы изучения русского языка и литературы, Владикавказ, 1998; Bertlani 2010 – А. Bertlani, Description of onephotetic detail in English and Tush languages: TeSaU Journal of Caucasian Studies, Telavi, Georgia, 2010; ბერთლანი, 2012 – ა. ბერთლანი, თუშური ენის ფონეტიკა და ფონოლოგია, თბ., 2012; ბერთლანი 2015 – ა. ბერთლანი, ხმოვანთა ხასიათისა და გენეზისის ზოგადფონეტიკური საკითხები თუშური ენის მქსიერების მაგალითზე (გზის მონახაზისთვის ხმოვნებიდან თანხმოვნებამდე), თბ., 2015 და სხვ.

¹¹ შანიძე 1976 – ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, I, მორფოლოგია, თბ., 1976 – 622.

ამ ტომზე მუშაობის წყალობით მოპოვებული ლექსიკოგრაფიული მასალიდან გვინდა გამოვყოთ ერთი მაგალითი იმისა, თუ რა ლინგვისტური (სამეტყველო) თავისებურება ახასიათებს თუშურ ენას.

ცინი ძარჩი-მეხარ – ამ ფრაზეოლოგიური ქარაგმით გამოხატეს თუშური ენის მატარებლებმა სათქმელი, რომელიც ქართულ ენაზე დაახლოებით ასე შეიძლება გადმოვცეთ: *‘ფიქრით ცინების შენება და ნგრევა, ანუ გამოუვალ ფიქრებსა თუ განცდებში ყოფნა ამა თუ იმ ცხოვრებისეული პრობლემის გამო’*. ამ შესიტყვებას, როგორც წესი, ქალები იყენებენ და გამოდის, რომ, თუ წოვათუშთა წინაპარი ქუდოსნები კაცური სიგულადითა და იარაღით იცავდნენ თავიანთ ცინე-სახლებს მთელი დაუწერელი ისტორიის მანძილზე, წინაპარი მანდილოსნებიც იმავე ცინებს უტრიალებდნენ თავიანთი ქალური გულითა თუ ფიქრით, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში – ფიზიკურადაც, რასაც წოვათუშთა ქართულენოვანი პოეზიაც გვიდასტურებს:¹²

ცოლს ეტყვის გიგის ლაგანი:
წამალ ამიწყე ხანხედა,
ტყვია თუ შემოგაკლდება,
დილი აიჭერ ტანხედა,
თუ ლეკებს წაგაყვანინო,
წვერმც ნუ მესხას ყბაზედა...

იმ პირობებში, როცა ნებისმიერი ენა, როგორც დიდი ორტეგა ბრძანებს, ყოველქამიერად და გამოდმებულად აშენებს და იქვე ანგრევს თავის თავს,¹³ ვერც ოდეს შეძლებს ადამიანი იმის ზუსტ განსაზღვრას, კიდევ რამდენი სიტყვა დარჩენილა ლექსიკოგრაფთა ყურადღების მიღმა, მით უფრო, თუ ენა უდამწერლობაა. 30 წელიწადზე მეტი (1685-1716) აგოგმანაო სულხან-საბა ორბელიანი თავისი უკვდავი „სიტყვის კონა“.¹⁴ ჩვენ, თუშური ენის ლექსიკონზე მომუშავე ჯგუფს, გვეძლეოდა 1 წელიწადი 1 ტომზე, მეტი არა! და, თავისთავად, ჩვენთვის იოლი არ იყო ეს მუშაობა – იმის გათვალისწინებითაც, რომ ლექსიკონის ენა უდამწერლობაა, იმის გათვალისწინებითაც, რომ თავისი არსებობის ბოლო წუთებს თუ არა, ბოლო დღეებს ითვისებს იგი ზეაქტიური ინტერფერენციისა თუ ენის გადართვის შეუქცევად პირობებში. ანდა თვით სულხან-საბას, კეთილსინდისიერებით გამოჩნეულ პიროვნებას, ჰქონდა კი იმის უტყუარი განცდა, რომ თავისი ლექსიკონით ბოლომდე ამოწურა ლექსიკური საბადო ქართული ენისა?

უდამწერლობა ენის თითოეული სიტყვა, დღემდე ჯერ კიდევ დაუფიქსირებელი, პოეტური სტრიქონივითაა, რომელიც, არავინ იცის, როდის ეწვევა ლექსიკოგრაფს... როცა ამ ფრაზას ვწერდით ჩვენი ლექსიკონის პირველივე ტომის ბოლოში, ვთვლიდით, რომ ვწერდით ნახევრადხუმრობით. ახლა ვხედავთ, რომ ეს გამონათქვამი ლექსიკოგრაფიულ დებულებადაც შეიძლება გამოდგეს: სულ ახალი და ახალი სიტყვების მუდმივ მოლოდინში გავატარეთ ტომებმორისი მონაკვეთები. ეს უწყვეტი და ულევო პროცესი ყოფილა, რომლის ბოლოც, არავინ იცის, სადაა. ჩვენ, ლექსიკონზე მომუშავე მუდმივი ჯგუფის

¹² ჭრელაშვილი 1962 – კ. ჭრელაშვილი, თუშური პოეზია, საბჭოთა საქართველო, თბ., 1962 – 32; ლექსი სულ პირველად გამოაქვეყნა ივ. ბუქურაულმა ჯერ კიდევ 1913 წელს (იხ. „ძველი საქართველო“, ტ. II, 1913 წ., განყ. 5, გვ. 1).

¹³ X. Ортега-и-Гассет, Избранные труды, Москва, 2000 – 671-672 .

¹⁴ სულხან-საბა ორბელიანი, 2014: <http://www.slideboom.com/presentations/1300078>

წევრები, დაუკმაყოფილებლობისა და სინანულის შეგრძნებით ვხურავთ ამ ბოლო ტომს, კალმებს კი ჯერაც არ ვყვით: პირობით თუ შეიძლება ეწოდოს ამას ლექსიკონზე მუშაობის დასრულება. ჩანს, თაობები სჭირდება ლექსიკური არსენალის სრულ ლეგალიზებასა თუ დოკუმენტირებას. ამიტომ ესტაფეტას ჩვენს მემკვიდრეთ გადავცემთ: მოხარულები დაგრჩებით, თუ კვლავაც მიუტრიალდება ვინმე ამ მძიმე, მაგრამ კეთილშობილურ საქმეს.

დაბოლოს, თავის დროზე პოეტურად გაუაზრებია და შეუფასებია ლექსიკოგრაფიული შრომის მთელი სირთულე სულხან-საბას თანამედროვეს, რუს ფილოლოგს, თ. პროკოპოვიჩს, რაც ერთობ ნიშანდობლივად მივიჩნით და საინტერესოდაც მკითხველისთვის:¹⁵

თუკი, მოყვასო,
შთაფარდა ვინმე ხელში ჯვალათის,
და, უბედური უბედურთაგან,
ელის განაჩენს,
ნუ მიავლენენ სამჭედლოში მძიმე შრომისთვის,
არ უკრან თავი მაღაროთა ბნელ ჯურღმულებში...
დაე, აკეთოს
სიტყვის კონა:
თვით კმარ სატანჯველს
შეიცავს უკვე თავის თავში
ეს ერთი შრომაც!

მოკლედ, ჩვენი ჯგუფი IV ტომით გამოქმნიანა „ჯანღებში ელვად გარდატეხილ“¹⁶ იმ წინაპართა შფოთვას, ვისი კონკრეტული ხმებიც ესმოდა ქალბატონ მ. მიქელაძეს, როცა დ. და ნ. ქადაგიძეთა ლექსიკონში სურდა ჩახედვა და კრძალვით ვერ იყურებოდა.

უდამწერლობო ენის სიტყვების სამეტყველო სიცოცხლეს დღეს მკაცრად განსაზღვრავს გააქტიურებული გლობალიზაცია და, როგორც ჩანს, თუნდაც მცირე შეღავათის გარეშე. ამ პირობებში ჩვენი ჯგუფის წევრებმა, ლამის მთელ სათემოსთან ერთად, ლექსიკოგრაფიული უკვდავება შევძინეთ იმ სიტყვებს, რომელთა „ამოყვანაც მოვასწართ გემზე“. თუკი დიდი ხნის გარდასულ წინაპრებთან სიტყვიერი კომუნიკაციის მ. მიქელაძისეულ ვერსიას გავითავისებთ, შეგვიძლია სიამაყით განვაცხადოთ, რომ იმდენ წინაპარს შთავებრეთ ხელახალი სიცოცხლე, რამდენი სიტყვაც განვათავსეთ წინამდებარე კონაში – დაახლოებით 1.550.

მართლა უსასრულო აღმოჩნდა დღემდე დაუფიქსირებელ იმ სიტყვათა რიგი, პოეტურ სტრიქონებს რომ შევადარეთ ადრე. მაგრამ, როგორც ითქვა, მკაცრად მოზომილია საგრანტო პროექტით გათვალისწინებული დროც და, ასე გასინჯეთ, თვით ჩვენი სიცოცხლეც. ამიტომ: აქ ვსვამთ წერტილს ჩვენ, რათა ხვალ თუ ზევ სხვებმა გააგრძელონ იმ სიტყვების ძიება, მიუვალ კლდეებში ჩარჩენილ ბატკნებს

¹⁵ თავისუფალი თარგმანი ა. ბერთლანისა.

¹⁶ წოვათუში პოეტის, ი. ლონგიშვილის იტყვებია.

რომ გვაგონებენ.

ბოლო ნთქვამად კი ამას ვტოვებთ:

ყველა, ვინაც სიცოცხლის ბოლომდე ამ ენაზე იმეტყველა, მეტყველებს და კვლავაც იმეტყველებს, გმირია. მადლობა თითოეულ თუშს, ვინც კი თავი დადო და ჩვენამდე მოიტანა ესა თუ ის სიტყვა ან სიტყვის ნატეხი, დღემდე სასწაულად გადარჩენილი.

გულისყურითა და მადლიერებით მივიღებთ მკითხველთაგან საქმიან შენიშვნებს თუ რჩევებს. დაინტერესებულ პირებს შეუძლიათ ისარგებლონ ელფოსტით arsen.bertlani@gmail.com ანდა fb-ით Arsen Bertlani

არსენ ბერთლანი

ტომის შედგენაში მონაწილე პირთა სახელების შემოკლებანი
(ფრჩხილებში მითითებულია გვარების თუ შურენოვანი ფორმები)

1. ა. ბარ. – აბრამ (ჭამპო) ბართიშვილი (ბერთლან)
2. ა. ბ. – არსენ ბერთლანი (ბერთლან)
3. ა. ბუქ. – აბრამ ბუქურაული (ბუქურაულან)
4. ა. გ. – ავთანდილ გარსევანიშვილი (გარსუნან)
5. ა. მ. – ალექსი მიქელაძე (ვაჟგრან)
6. ა. ქ. – ანიკო ქადაგიძე (შალფურან)
7. ა. „წ“. – ანსამბლი „წოვათა“
ანსამბლის წევრები არიან:
ასმათ ლონგიშვილი (ლუმჯღლარან)
ლელა საგიშვილი (სამგენან)
მერი ჯინოშვილი (ჯინგრან)
ციცინო დინგაშვილი (დჭგრან)
8. ა. ხ. – არსენ ხადიშვილი (ხამდღლარან)
9. ბაბ. ბ. – ბაბუღია (ბაბუცა) ბართიშვილი (ბერთლან)
10. ბ. ბ. – ბახვა ბახუსი (ბახინოძე) (ბამხურან)
11. ბ. ლ. – ბაბუღია ლავაზიძე (ლავზურან)
12. ბ. მ. – ბაბუღია მჭედლიშვილი (მჭედლოურან)
13. ბ. ც. – ბაბე ცისკარიშვილი (ბელდურან)
14. გ. ქ. – გაბო ქავთარიშვილი (ქაჟთარღლარან)
15. დ. ა. – დავით არინდაული (აჟქრან)
16. დ. დ. – დავით დინგაშვილი (დჭგრან)
17. დ. მ. – დარია მიქელაძე (ვაჟგრან)
18. ე. ბ. – ევა ბართიშვილი (ბერთლან)
19. ე., ვ. ჩ. – ელენე და ვარდი ჩაჩქანიშვილები (ჩაჩქანან)
20. ე. თ. – ესმა თალარიშვილი (თალარან)
21. ე. ი. – ეთერ იტოშვილი (იტღლარან)
22. ე. მ. – ეთერ მიქელაძე (ვაჟგრან)
23. ევ. უ. – ევა უმარაული (ბლუჯგრან)
24. ე. უ. – ესმა უმარაული (ბლუჯგრან)
25. ე. ქ. – ელენე ქადაგიძე (ამღლარან)
26. ე. წ. – ელდარ წკიპოშვილი (წკიპრან)
27. ვ. ქ. – ვასო ქოქორიშვილი (ქოქრან)
28. ვ. ჩ. – ვარდი ჩაჩქანიშვილი (ჩაჩქანან)
29. თ. ბ. – თეკო ბართიშვილი (ბერთლან)
30. თ. მ. – თამარ მახაბლიშვილი (მამჩრან)

31. თ. ნ. – თინა ნაკუდაშვილი (ნაუკდალარძ)
32. თ. უ. – თეკლა უშარაული (ბლუჯვრძ)
33. თ. ჯ. – თინა ჯინოშვილი (ჯინძრძ)
34. ი. ბ. – ივანე ბუქურაული (ბუქურაულძ)
35. ი. ლ. – იოსებ ლონგიშვილი (ლუმგლარძ)
36. ი. მ. – ილია მიქელაძე (ვაუგრძ)
37. ი. ქ. – ივანე ქავთარიშვილი (ქაუთარლარძ)
38. ი. ჭ. – იოსებ ჭარელიშვილი (ჭარლოლარძ)
39. კ. ვ. – კოტე ვეშაგურიძე (ვამშკურლარძ)
40. კ. ჭ. – კოტე ჭრელაშვილი (აჭყურძ)
41. ლ. ა. – ლამარა აბაშიძე (დამქრძ)
42. ლაზ. ბ. – ლაზარე ბართიშვილი (ბერთლძ)
43. ლ. ბ. – ლევან ბართიშვილი (ბერთლძ)
44. ლ. დ. – ლევან დურმიშხანიძე (ოდურგელარძ)
45. ლ. ლ. – ლამარა ლავანიძე (ლავნურძ)
46. ლ. მ. – ლევან მიქელაძე (ვაუგრძ)
47. ლ. ყ. – ლეილა ყინლაშვილი (დაქრძ)
48. ლ. ც. – ლეილა ცისკარიშვილი (მეითლარძ)
49. მ. ბ. – მარიამ ბერთლანი (ბერთლძ)
50. მ. ბუქ. – მარიამ (მანანა) ბუქურაული (ბუქურაულძ)
51. მ. თ. – მიტო თორლოშვილი (თორლარძ)
52. მ. მ. – მაყვალა მიქელაძე (ვაუგრძ)
53. მ. ნ. ბ. – მერი ნათელა ბაძოშვილი (ბაძრძ)
54. მ. უ. – მანანა უჯირაული (თეძრძ)
55. მ. უშ. – მარიამ (მალუცა) უშარაული (ჯემლარძ)
56. მ. ყ. – მარიამ ყინლაშვილი (დაქრძ)
57. მ. ც. – მარინა ცისკარიშვილი (ვანლარძ)
58. მ. ჭ. – მანანა ჭრელაშვილი (აჭყურძ)
59. მ. ჯ. – მერი ჯინოშვილი (ჯინძრძ)
60. მზ. ჯ. – შინა ჯინოშვილი-მეშველიანი (ჯინძრძ)
61. ნ. მ. – ნინო / რახილი მახაბლიშვილი (მამრძ)
62. ნ. უ. – ნატაშა უშარაული (ბლუჯვრძ)
63. ნ. ქ. – ნატალია ქადაგიძე (ამლარძ)
64. ნატ. ქ. – ნატო ქადაგიძე (ამლარძ)
65. ნ. ყ. – ნინა ყინლაშვილი (დაქრძ)
66. პ. მ. – პატა მახაბლიშვილი (მამრძ)
67. პ. უ. – პეტრე უშარაული (ბლუჯვრძ)
68. რ. ო. – რეზო ორბეთიშვილი (ორბეთლარძ)

69. ს. გ. – სიმონ გარსევანიძე (გარსუნა)
70. ს. ლ. – სტეფო ლაგაზიძე (ლაგზურა)
71. ს. მ. – საბედა (არა) მახაბლიშვილი (მაძრა)
72. საბ. მ. – საბედა (ცაბო) მახაბლიშვილი (მაძრა)
73. ტ. ო. – ტასო ორბეთიშვილი (ორბეთლარა)
74. ტ. ც. – ტარიელ ცისკარიშვილი (ამუშნალარა)
75. ფ. ბ. – ფატმა ბართიშვილი (ბერთლა)
76. შ. ა. – შოთა არინდაული (შოაქრა)
77. შ. უ. – შორენა უშარაული (ბლუჯრა)

1. ა. შ. – აკაკი შანიძე
2. გ.-ფ. – გაჟა-ფშაველა
3. თ. უთ. – თედო უთურგაძე
4. მ. შ. – მანანა შოშიკელაშვილი
5. A. Sch. – Anton Schiefner
6. ხალხ. – ხალხური
7. ხმ. – ხმა

აბირბა|დ|ადლნო, აბირბა|დ|ალინო **abirba|d|ajlnô, abirba|d|alinô** მიმლ. прич. particip. 1. აბირბებული, მარილის ჭამის ხასიათზე (სხროზე) მოსული (ცხვარი, ძროხა ...) **захотевший поест соль** (баран, корова ...) **sheep or cow feeling like to eat salt.** აბირბადადლნო ჟე მაქს ღუდტგერ სო – მარილის ჭამის ხასიათზე მოსულმა ცხვარმა კინალამ გადამიარა. გალატ. перен. fig. 2. რამის კეთების ხასიათზე, ხალისზე მოსული **человек, захотевший заняться делом** **being enthusiastic, being on the mood / eager to do smth.** ნიე წემბოს ნარ-ეკლანრენა, შრომენ აბირბადვალწოვ – გზას ვწალდავ ნარ-ეკლიანსა, საშრომლად აბირბებული (ა. ბ., ვ.-ფ.). შღრ. ср. comp. **ახუხრბა|დ|ადლნო axuxrba|d|ajlnô.**

[ჰ]ადადა[დ] [h]adada[j] შორისლ. межд. inter. ხმარობენ შემცივნებისას **употребляют при неожиданном ощущении холода** **is used when feeling cold.** /ჰ]ადადადნო! წარას დეფხლათვად – /ჰ]ადადაო! ცეცხლთან ვთბებით (ა. მ.).

ადმინლობ დ **adminlob d** ადამიანობა **человечность** **humanism, humanity.** სტაკ-გო ადმინლობ დეწ ხილწ! – კაცს ადამიანობა უნდა ჰქონდეს (ბ. ბ.)!

ადრასტო|დ|არ **adrasto|d|ar** გრდმ. აგლბ. перх. пренебр. trans. **By m. F.. შემოლაწუნება (შემოულაწუნებს) дать пощёчину** **slapping.** გუ ზც მაჩუენი, მოლუწ ადრასტოდო შადრ დადას! – ნახავს ახლა მაჩო (კაცის სახელია), როგორს შემოულაწუნებს თავისი მამა!

ავად **avaj** შორისლ. межд. inter. გამოხატავს მწვავე მოულოდნელ ტკივილს **выражает острую неожиданную боль** **expresses sudden, acute pain.**

დავ|დ|აკარ **d|av|d|akar** გრლუფ. непрх. intrans. უკვალოდ გაქრობა (გაქრება), გადაკარგვა **исчезнуть, пропасть бесследно** **to disappear without trace / vanishing.** ლეკი ბავბადკნორ – ლეკები გადაკარგულიყვნენ (ი. ბ.).

დავ|დ|აკინო **d|av|d|akinô** უკვალოდ გამქრალი, გადაკარგული **исчезнувший, пропавший бесследно** **smth disappeared, vanished.** ი ვად ფჰეჰ სო დაკოდაშ ში გორ და უკვალოთ დავდაკინო – ამ ჩვენს სოფელში, რაც მახსოვს, ორი გვარია უკვალოდ გამქრალი.

დავ-მარცწ **d|äv-marcĩ** აფრაკი, თავქარიანი, მოსულელო **легкомысленный, придурковатый** **empty headed, silly.** ე იასჟ ვავ-მარცწ ლეკ ვალრ! – ეს იასე აფრაკი თუა (ბ. ბ.)!

დ|ავ-სავი **d|äv-sävī** 1. არცთუ მძიმე, მომსუბუქო, შედარებით მსუბუქი **лѣгонький light-weight**. **აღმადრთავს მე ყოჩღათ ლელრალო, სად დონნ დავ-სავი** თადღი გუდხენას – აღმართხე რომ კარგად ევლო, ჩემს ცხენს შედარებით მსუბუქი ხურჯინები ავკიდე.

დ|ავარ **d|āgar** გრლუგ. **непрх. intrasn.** 1. შერეულ მდგომარეობაში ყოფნა (არის) **БЫТЬ В СМЕШЕННОМ СОСТОЯНИИ being among, being the member, being constituent part of smth.** ე ჟაბლო სენს ბაუგუ – ამ ძროხაში (ნახირში) ჩემიც ურევია. 2. არეულ, დაქსაქსულ მდგომარეობაში ყოფნა (არის), უწესრიგოდ, უსისტემოდ ყოფნა, ცხოვრება (არის, ცხოვრობს) **БЫТЬ В ХАОТИЧНОМ СОСТОЯНИИ being disordered, live in the mess.** **ვორჯახ, ცჰადნ-გეჩოხ ცო დაგუგე სო-და დეკინო ჩუხუდა** – ხორხში აღარ ჩანს ბატკანი, აქა-იქ დაქსაქსულია (ა. მ.); ე მიხო უ ბჰან იშტ ვაუგუ, ევო! – ეს მიხო რატომ სულ ასე უწესრიგოდ ცხოვრობს, კაცო!

ათო ვბ; დღ **ātō vb**; jd ნათლია **крѣстный отец, крѣстная мать godparent**. სე ათუდგო **ზორადში ვეწეშ ხილწლათრასო** – ჩემს ნათლიას ძალიან ვუყვარდი [ხოლმე]. შღრ. **ср. comp. ადთაჟო ajta'ō.**

-ათ **-at** სუფიქსია, ჩამოყალიბებული ქართული ვითარებითი ბრუნვის **-ად -ad** ნიშნისგან და იხმარება **-ღეშ -yeš** სუფიქსის პარალელურად **суффикс, сформировавшийся от показателя -ад -ad грузинского обстоятельственного падежа и употребляющийся параллельно с суффиксом -ღეშ -yeš suffix formed from the -ად -ad mark of Georgian adverbial case and is used parallelly with the suffix -ღეშ -yeš**. სე დადას, მიხოს, რუსლათა'ე, თადორლათა'ე **მჰარლ ღაშიშ დორ ამბუდ, ბუდღეშ მან მაგნიშ კერბადორ** – მამაჩემი, მიხო, რუსულად და თათრულად (აზერბაიჯანულად) საკმაოდ კარგად ლაპარაკობდა, ქართულად კი ლექსებსაც თხზავდა.

დ|ათხ|დ|არ (დ|ეთხ|დ|არ) **d|atx|dar (d|etx|dar)** გრღმ. **прх. trans.** 1. ატირება (ასატირებს) **заставлять плакать to make someone cry**. ე ბდრიგ ვაშბიწ დათხოდო – ეს ბავშვები ერთმანეთს ატირებენ. 2. დატირება (დასატირებს) **оплакивать to mourn**. სე ნანას ბჰან შარი ქოთხოლ დათხოდო – დედაჩემი სულ თავის გაჭირვებას ტიროდა. 2. გადატ. **перен. fig.** რამის დაკვრა დიდი ოსტატობით (დასუკრავს) **сыграть на каком-либо инструменте с большим мастерством to play some instrument masterly**. **მადრკეს გარმოწ პირდაპირ ჰალ დათხოდო!** – ასე მქონდა გაგებული – მარუკა გარმონს პირდაპირ ატირებს! – ასე მქონდა გაგებული (ე. თ.).

ად **aj** ისა [რა ჰქვია], ამე [რა ჰქვია], ემე [რა ჰქვია], ისამე [რა ჰქვია], ისემე [რა ჰქვია] эт [как его], эт самое [как его] oh gosh [what is it called] (გამოიყენება იმ დროს, როცა მოსაუბრე გონებაში ეძებს საგნის ან მოვლენის ყველაზე ზუსტ შესატყვისს; ირიბ ბრუნვაში იძენს ან- **an-** ფუძეს, ხოლო მრ. რიცხვში აბ-, აან- **ab-**, **ajn-** ფუძეს употребляется в момент, когда говорящий в уме ищет самое точное соответствие предмета или явления; в косвенных падежах приобретает аნ- **an-** основу, а во мн. ч. основу аბ-, აან- **ab-**, **ajn-**; is used when the speaker is searching in mind the most exact equivalent for certain subject or phenomenon; in indirect case it acquires ან- **an-** root and in plural acquires აბ-, აან- **ab-**, **ajn-** roots. მაგნი ანი დათლარ, ლე ტაფენმაქ, ლე სიპენმაქ – პური ამეზე [რა ჰქვია] ცხვებოდა, ან ტაფაზე, ან სიპზე (ევ. უ.); მაშხალ ჰკაორ, ბახეჩო ხადრხეს მაქ ად ჰარჩმო'ერ, ბანდიშდები, ცეცხლს წაუ... – ჩირაღდანს ანთებდენ, გრძელ ხარხასს ზედ რამეს ახვევდენ, ჩვრებს და ცეცხლს წაუ... (ბ. მ.).

ადანრქ **ajnārē** იმიანი [რა ჰქვია] с этим [как его] with smth/having smth [what is it called]. ცჰა ნაყბისტ ზორადშ ადანრქ დარ თხოგო, დლეტარენე, ოგუს დლეტი დიენ თხო, ... ჰალ ხაყინ თხო, ო ნშადჰ ეჯინათხ – ერთი ამხანაგი ძალიან იმიანი გვყავდა, ოინებიანი (თაღლითი), იმან ოინები გაგვიკეთა, ... გავიგეთ და ის გავაგდეთ (გავრიცხეთ ჯგუფიდან) (თ. ჯ.)

* დადლ[ი] (დალიგ[ი]), -დადლ[ი] (-დალიგ[ი]) **d|ajl|î** (**d|alig|î**), **-d|ajl|î** (**-d|alig|î**) ნაწ. част. part. ლამის, კინალამ вот-вот, почти, чуть ли не nearly, almost. ე ჭიგო აჰ დადლო დოჟან (აჰ დოჟანდადლ[ი]) – ეს ჭიგო ლამის წაიქცეს; მინაკო ყაღეს აჰ ვოჟანდადლ[ი] (აჰ ვადლ[ი] ვოჟან), დოჭგო ვალიგ[ი] – მინაკო სიბერისგან ლამის წაიქცეს, ჯოხსლა უჭირავს.

ადტნო, ატხადლნო დ **ajtnō, atxajlnō** დ ირგვლივ გამეფებული სრული სიჩუმე воцарившаяся кругом полная тишина silence spread all around. დუყმაოდე დარ, ჭშალო სიცხ ლათერე, ოშტუ ატხადლნო დარ ფჰეჰ, დაკლავრა, ისე სუდრელ ცო დახეგინო – შუადლე იყო, მაგარი სიცხე იდგა და ისეთი სიჩუმე გამეფებულიყო სოფელში, იფიქრებდი, აქ სულიერი აღარავინ ცხოვრობსო.

ადფშეს **ajpšex** ზმნს. нареч. adv. ტყუილად, ამაოდ зря, напрасно in vain, to no purpose. ადფშეს ღო სტეფუნინ, იცხუს ჰო ცჰა ჩო ცო ეჯობო – ტყუილად წახვალ სტეფოსთან, ეგ შენ ერთ ბეწვს არ მოგიგლეჯავს (არაფერს გაიმეტებს).

[ჰ]ადშტადნო **[h]ajštajno** ზმნს. нареч. adv. ასე[ო] так [мол] thus, like this. (გამოიყენება)

ნება სხვისა ნათქვამის გადმოცემისას употребляется при передаче чужой речи is used to express / transmit other people's speech. [ჰ]ამოტანო ვიბლნოო სო დადას, მე ქე დაჰ დოხკწო ტათებ ცო დაყითმაკ სო, მა სტენალანო – ასე დაებარებინა მამას ჩემთან, [რომ] სანამ ცხვარს არ გაყედი, ფულს ვერ გა- ვუგზავნი, ნუ დაელოდებო.

დაკინო **d|ak̄inō** მიმლ. прич. particip. 1. დამწვარი сгоревший burnt. ე ბაკინო გომურ ჰანაკ ბალო? – ეს დამწვარი გომური ვისია, ნეტავი? 2. ძუნწი, წყუწი, სიძუნწისგან, სიწყუწისგან დამწვარი скупой, скупец mean, greedy, voracious. ის ოშტო ვაკინო ვა, მე გაგო ლერკო – ეგ ისეთი ძუნწია (წყუწია), რომ კვერცხსა კრეჭს (ხალხ.) (მ. ჭ.).

* ალო¹ **alō**¹ ბედნიერი счастливый happy.
ალო ხილოარ **alō xil'ar** გრლუგ. непрх. intrasn. ბედნიერად, ბედნიერებაში ყოფნა (არის, იქნება) БЫТЬ СЧАСТЛИВЫМ being happy. ალო დაციშო, მოლო სიმინდ ლათო შუგო! – ბედნიერები ხართ, როგორი სიმინდი გიდგათ!

ალალა[ღ] **alala[j]** შოისლ. межд. inter. ვაი! Ой! Ух! Alas! (ხმარობენ მწვავე ტკივილის შეგრძნებისას употребляется при ощущении острой боли is used when feeling bitter / acute pain). ალალა[ღ], დოჰ, ტუფლონოქ ქოკ ოთბინცა სო ბარწიო ქოკმაქ! – ვაი, ქალო, ტუფლიანი ფეხი დამადგი აკი შიშველ ფეხზე!

ალაო: ალაო ბალო, ალუბალო ბდ **alaō: alaō bal, alubal** bd ალუბალი вишня cherry. შო ალაო ბალო (ალუბალო) ჩამლო ბა – თქვენი ალუბალი გემრიელია.

* დალარ¹ **d|alar¹** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ჭერა (უჭირავს, უკავია) держать to hold. 2. ქონა (აქვს) иметь to have.

* დალარ² **d|alar²** გრლუგ. непрх. intrans. ვალის ქონა (აქვს, მართებს) иметь долг to have somebody's debt.

დალარ³ (დ|ოც|დ|არ) **d|alar³ (d|o'|d|ar)** გრლმ. перх. trans. მოყვანა (მოიყვანს) привести, приводить кого-либо to bring (will bring). დადას ლაშომოქ ქე დალო – მამას მთიდან ცხვარი (ფარა) მოჰყავს.

ალეკ: ალეკ დაციშო **alek: alek d|acišū** ნეტავი ერთი [თქვენა]! Ладно, перестань! never mind! (მოწოდებაა უდარდებლობისკენ призыв к безмятежности appeal / call for carelessness). ალეკ დაციშო, ლო კმატმაქს თასბალორქდალა იშტ მოჰ დარდბალაშო! – ნეტავი ერთი [თქვენა], ცხენის კლდეზე გადავარდნის გამო ამდენს როგორ დარდობთ!

ალხაჯ **alxaž** jx ცხვრის დიდ ხანს ნადგომი ადგილი ღია ცის ქვეშ место под

открытым небом, где долгое время стояла отара a place in the open air where the sheep stayed for long. **ეე ბარე აჰ დუმსხედოლონ ლარჭიშ ლადოღსქ ლამხურ-ჩკე მაჯონ ალხაჯ** – ცხვრის ბარში ჩამონაცვლების შემდეგ შავად ღარჩა დიდი ნაწილდარი ლამაზურში. შლრ. სრ. comp. **ნაწილარ naçidar**.

* **დ|ალარ d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. [გ]დება რამისა რამეში (დევს, გდია) **лежать в что-л. (о предмете) to have something put in, placed in.** **ჯიბე ნეკ დალარ სოგო** – ჯიბეში დანა მიდევს. 2. მძიმე ცხოვრებისეულ პირობებში ყოფნა **БЫТЬ В ТЯЖЁЛЫХ ЖИЗНЕННЫХ УСЛОВИЯХ being (living) in hard conditions.** **მოჰ დაუბკუ ე ნახ!** – როგორ [მძიმე პირობებში] ცხოვრობს ეს ხალხი! 3. რამის კეთება მთელი თავდავიწყებით, მთელი მონდომებით (აკეთებს), ჯაჯგური (ეჯაჯგურება) **самозабвенно делать что-л. being very busy in work, to do sth with great enthusiasm.** **სტენახ ვალორჰი ისი?** – რას აკეთებ მანდ მთელი თავდავიწყებით?

* **ალ|დ|ადლნრ, ალ|დ|ალინრ al'd|ajlnô, al'd|alinô** შიმლ. прич. particip. 1. ნათქვამი **что-либо сказанное uttered, spoken words.** **ლაჭყოშ ალდადლნრ დომ ჰალ გუ-დალქ** – ფარულად ნათქვამი სიტყვა გამომსკარაფდა; **წყე ჰალარ ალდადლნრ დომ დუხ ცო დერწოდმაკეკ ჰონ** – ერთხელ ნათქვამ სიტყვას უკან ველარ და-აბრუნებ. 2. გადმოცემით თქმული **пересказанное кем-то uttered speech.** **დუტ ქიქლოქ ალდადლნრ უმ და სოგო ჰოგრ დეფცუენბ** – ბევრი ძველთაგან გად-მოცემით თქმული რამე მაქვს შენთვის მოსაყოლი.

* **ალ|დ|ალარ (ლევე|დ|ალარ) al'd|alar (lev|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ფარულად ცუდი რამის თქმა ვინმეზე (ითქმის) **сказать о ком-то по секрету нечто плохое say smth bad secretely about someone.** **ე მაჰონ წყე უნახ ალდალირ** – ამ გოგონზე ერთხელ ცუდი რამ ითქვა; **ე დომ ჰალარ ცო ალლა** – ეს სიტყვა არ ითქმის. 2. თქმეგინება (ეთქმეგინება), წამოცდენა **нечаянно вырвавшееся слово saying unwarranted words.** **მაწყე აფუმან ლეველა სოგო** – ხან ტყუილიც მეთქმეგინება ხოლმე; **ადლნას დადევრ სტენახნოხ, ნანევრ მა ალუენრ, მანტც ჰალ ალდადლნორ** – ვუთხარი მამას რაღაცაზე, **დედას არ უთხრა-მეთქი**, მაგრამ მაინც ეთქმეგინა თურმე. 3. გარიგების თვალსაზრისით ხსენება (უხსენდება გოგოს ბიჭი, ან პირიქით) **предлагать при сватовстве mentioning someone for arranging a marriage.** **ცჰანახცჰა ვოჰ ლეველარ სონჲ, ნიფს ოჯუხ დოწადლნას** – ერთადერთი ბიჭი მისხენდებოდა და სწორედ იმას გავეყვი.

* **ალარ¹ alar¹** გრლმ. прх. trans. თქმა (იტყვის) **сказать to say, to tell.**

ალარ² alar² გრლმ. прх. trans. ქმნა (იზამს), მოქმედება (მოიმოქმედებს), ზოგიერთი მოქმედების შესრულება **срული ასპექტის ფორმით творить, совершать to do**

smth, to act smth. კარლოს კართხინ ჰალ ალი'ნე, ვახე ჭნრ ლეცბა! – კარლომ შარვლის ტოტები აიწია (აწევა ქნა) და გასწია სათევზაოდ!

-**ალარ -a'ar** ზმნის ფორმანტია და შეიცავს ქმნის, მოქმედების სრული ასპექტის შინაარსს глагольный формант, содержащий значение творения, действия совершенного вида verb format containing the essence of complete aspect of the action. ბადრევ შარბ ტარკ წუპალბ – ბავშვა თავისი თითი მოწოწნა (მოწოვა ქნა); მინოს შურ ხუპალბ – მინომ რბე მონვრიბა (მონვრევა ქნა).

აღა|ღა **a'ā|d|a** ნიშნავს значит, обозначает means, implies. ნახგრ ღნბრე ამბუდ მე ცო დოგე, მადთხადბნ ყესტარ აღაღა... – ხალხს ცნოვრებისას რომ აღარ ელაპარაკება, სამხეოსთან გაყრას ნიშნავს (ლ. მ.); უხ აღაღა „სამკუთხედ“? – რას ნიშნავს „სამკუთხედი“?

***ღ|ალარ (ინარ) d|a'ar (ixar)** გრღუე. непрх. intrans. 1. გაღღ|მო|სვლა (გაღღ|მო|ვა), გაღღა|სვლა (გაღღა|ვა) **ВЫЙТИ, ВЫХОДИТЬ, ПЕРЕЙТИ, ПЕРЕХОДИТЬ** to come, to go over. ახმეტ ბუდტნიში დავდალიჩრ აღონხე ბაღღ|ნათხ – ახმეტაში მიმავლები ადიდებულ ალაზანს გადავედით; თორღრ ჩურე ნშადუ ვალე – თორღვა შინიდან გავიდა. 2. შობა, დაბადება (ღღაიბადება), გაჩენა (ღღაჩნდება), აღმოცენება, ქმნა (ღღეიქმნება) **ПРОИСХОДИТЬ, ПОЯВИТЬСЯ, ПОЯВЛЯТЬСЯ, РОДИТЬСЯ** to give birth, creating, arising. თხაბუს ე ოჯხე ბადრე დალე – წუხელ ამ ოჯახში ბავშვი გაჩნდა (დაიბადა); კრინელმაქ ქიქ ინაღათერ ქძლაყუდ – კრინელზე აღრე ამოდიოდნენ (აღმოცენდებოდნენ) ენძელები; დალეუნ დაღლე – გასაჩენი გაჩნდება. 3. გამოჩენა (მხისა ღრუბლებიდან) (გამოჩნდება), გამონათება (გამონათებს), გამოსვლა (გამოვა) **ВЫГЛЯНУТЬ ИЗ-ЗА ... (напр., о солнце) appearance (the sun from the clouds), shining out, come out.** თხა ღაზე მათხ ბალე – დღეს კარგი მზე ღგამოვიდა; ღამე ტშერელჩ დალე – ცაზე / მთაში ვარსკვლავები ამოვიდნენ; ბუხრელნა კურ ბალე – ბუხრიდან კვამლი აწმოვიდა; იღერკუჭგორნა ღამეურ ბუთ ბალე – იელთგორიდან ღამაში მთვარე ამოვიდა. 4. ამოსვლა, აღმოცენება (ამოვა, აღმოცენდება), ღგამოსვლა, пробиться, взойти, всходить to arise. ჯაგიღონ დაყარ დალე – ჯაგებში ბალახი ამოვიდა. 5. დადგომა (კარგი ამინდისა) (ღღაღდება) **настать, наступать, наступить** to start a good weather. ჩაღმაღბ ამბღ ოთე – სასიამოვნოდ რბილი ამინდი დადგა. 6. წარდგომა ვინმეს ან რამის წინაშე (წარდგება) **предстаь** to be introduced/to be present in front of smth/sb. კრებენმაქ დაშლო ვადღნას – კრებაზე სიტყვით გამოვედი. 7. გამოქვეყნება (ღგამოქვეყნდება) **публиковаться** to publish (be published). ცენხე პადღარ თამრუფ მაღიშ დალე

– წელს თამარ ჰაბიშვილის ლექსები გამოვიდა. 8. თავის დანებება ამა თუ იმ საქმიანობისთვის (წდაქანებებს) бросать (бросить) то или иное дело to leave some work. უნივერსიტეტენ მაყრ ბაღონას: ცო ღაღმაგე! – უნივერსიტეტს თავი გაგანებე: აღარ ვარგა! 9. დამთავრება ამა თუ იმ საქმიანობისა (წდაქმთავრება, წდაქმთავრებს) заканчивать (закончить) то или иное дело to finish some work. კრებ ცერ დაღე – კრება დამთავრდა; გასრ უნივერსიტეტენ ცერ ვაღე – გასომ (გარსეგანმა) უნივერსიტეტი დაამთავრა (უნივერსიტეტს მორჩა). 10. რაიმე მოვლენის (თაქტის) უცაბელი მოხდომა (ჩხუბისა, აყალმაყალისა) (მოხდება, წმოუხდება), ატყდომა (წაიტყდება), გახდომა (წგაუხდება), მოსვლა (მოუვა) неожиданно возникнуть, возникать, произойти (о драке) sudden occurrence of some fact, quarrel. წმასთხუდნმაქ ღათაწ შიკეც ბახარ ჳეუღარე, ოსი ოჯარნ კაწკო ბუჭ ბაღე: ას ღოს, ას ღოსაღრ! – წმტერზე შესაბრძოლებლად ორივეს მისვლა სირცხვილი იყო და იქ იმათ პატარა ჩხუბი მოუვიდათ: მე მივალ, მე მივალო (შ. ა.)! 11. გახდომა, დადგომა ვინმედ, რამედ (წგაუხდება, წდაღდება), გამოსვლა (გამოვა), შედეგის დადგომა (წდაღდება), შედეგის მიღება (მიიღება) стать, становиться, наступать (о результате) получаться, пригодиться, сделаться пригодным to become, to receive some result. სტოუხკუ ეცინო დეთ ღაზე ბაღე სო – შარშან ნაყიდი ძროხა კარგი გამომაღვა; ჳდიკოღ დირექტორ ვაღე – ინდიკო (კაცის სახელია) დირექტორი გახდა; თხე თეშკრენს სტაკ ვაღე – ჩვენი ბაღლი კაცი გახდა (დაღვა). 12. გამოსვლა ამა თუ იმ მცდელობისა (გამოუვა) получаться получиться (о том или ином деле) realized effort. ივ საქმლო ცოჭანნ ცომ დაღე – ამ საქმეში არავის არათერი გამოუვიდა. 13. გავარღნა (თოფისა, ზარბაზნისა ...) (წგაუვარღება) прозойти (о выстреле) to shoot, to fire. თოფ დაღე – თოფი გავარღა; ზარბაზნ დაღე – ზარბაზანი გავარღა.. მიჩან თოფ დაღე – საღღაც თოფი გავარღა. 14. გაღინება (გაეღინება, გაუვა), გაპარვა (წგაუეპარება) утечь, протечь outflow, leaking. თიშიჩო ქოცუდგო ვე დაღე – ძველ ქვევრს ღვინო გაუვიდა; თეშკრეგო თხაბუს მათე დაღე – ბაღლს (ბიჭუნას) წუხელ ღოგინში გაუვიდა. 15. გადატ. перен. fig. გავარღნა სახელისა (წგაუვარღება) распространяться, распространиться (об имени, славе) to become famous. მეფ ერეკლე წე ჩავ დარ მადთხადნმაქ დაღენო – ერეკლე მეფის სახელი შორს იყო ქვეყანაზე გავარღნილი. 16. რთული თუძის ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination. გელეძ ვორმაქ ვაღე – გელენძი

ვაშლზე ავიდა; გუგუაჲ ალზნეს დაჰ ვალქ – გოგია ალაზანზე განდავიდა; თაძგა ნშაძუ ვალქ – თანი (კაცის სახელია) გარეთ განმოვიდა; გიგოლ ალზნეს სო ვალქ – გიგოლე ალაზანზე განდმოვიდა. შტ. ср. comp. აჰ|დალარ (დეჰ|დალარ) ah|d|alar (d|eh|d|alar)₂.

დალენო d|al'enô შიშ. прич. particip. 1. შობილი, გაჩენილი, დაბადებული рождённЫЙ born. ტუგო, შუდრთა ცჰადნ შარე ბა ბალენო – ტუნგო და შორთი (კაცის სახელებია) ერთ წელს არიან დაბადებულები. 2. ამოსული, აღმოცენებული взошедшИЙ being arisen. კაწკო, თაგუენა ია დასო, ხენძირე ჰალო დალენო, დელიშა სოდა ჰეჰუენა, ლამზურჩი მაჰონა თარლენო – პაწია, ტურთა ია ვარ, ხის ქვეშ ამოსული, ირგვლივ დიმილით მომშირალი და ლამაზი გოგონას დარი (ი. ლ.; ა. „წ“). 3. გამოსული (საიდანმე, რამიდანმე) вышедшИЙ being come out. სკოლქერქ ნშაძუ ვალენო ვოჰ სწგო ნანას სტეხორ – სკოლიდან გამოსულ ბიჭს ეზოში დედა ელოდა. 4. განთქმული, ცნობილი, სახელოვანი, თვალსაჩინო известный, знаменитый famous, well-known, distinguished. ბათ-ნანეშო – ბეკინ დალენო... – ბათა დედა – ხომრობით (იუმორით) განთქმული (ს. ლ.). უჯღარჩ ნუნუ დალენ მარ სილამაზეგ – უჯღანთ (ცისკარიშვილი) ნუნუ ცნობილი იყო სილამაზით. 5. გასროლილი (თოფი, ზარბაზანი ...) выстреленный (ружьё, пушка ...) fired (gun, mil. cannon). 6. უნებლიეთ განადენი, გაპარული (მაგალითად, შარდი) неожиданно утёкшИЙ, протёкшИЙ involuntarily leaking (e. g. urine) განადენი (ის, რაც გაედინა, გაუვიდა), გაპარული (ის, რაც გაეპარა) утёкшИЙ, протёкшИЙ smth that was leaked out. ე თიშიჩო ქოცუგო დალენო ვქ და – ეს ძველ ქვევრს გაპარული ღვინოა.

დალუშ¹ d|al'uš¹ შიშ. прич. particip. სახელის, ავტორიტეტის მქონე (ადამიანი), სახელიანი знаменитый, авторитетный famous / well-known person. იმიძველარჩ ილიკო ვალუშ სტაკ ვარ – ილიკო იმედიძე სახელიანი კაცი იყო.

დალუშ² d|al'uš² ზმნს. нареч. adv. მიწურულს, დასასრულს к концу, на исходе at the end. და დალუშ ქაქს ლერკო – ზამთრის მიწურულს რისვს (გაზაფხულის მატყლს) კრეჰენ (პარსავენ).

* **დალარ d|älar** 1. გრდუე. მყოფ. непрх . буд. intrans. fut. ლა Ia სიკვდილი (მოკვდება) умереть to die. თხქ ლო ბალო – ჩვენი ცხენი მოკვდა; მაკა ლარ, ცო ხეცერ თხო – როდის მოკვდებოდა, არ ვიცოდით; ფსარე ქოთამ დალო თხოგო – გუშინ ქოთამი მოგვიკვდა. 2. დ d სიკვდილი смерть death. ბადერ დალრეგ ზორადში დოკ დავდიქ საბდექ – შვილის სიკვდილმა ძალიან გაუფუჭა გული საბედას.

ლწ|დ|ალრ ჰოგო **lǎ|d|alô hogo** მოგიკვდეს! Пусть умрёт у тебя! let me/smb die! ნან ლწალ ჰოგო! – დედა მოგიკვდეს!

ლწ|დ|ალრ ჰობ **lǎ|d|alô hox** შემოგეგლოს! გენაცვალოს! შენადამც მოგვდეს! Готов умереть за тебя! My Darling, let me take your place! Let me die for you! ნან ლწალ ჰობ! – დედა შემოგეგლოს (გენაცვალოს)!

მაქწ დწლარ **makā dǎlar** გრღუგ. непрх. intrans. გადაკვდომა (წგადასაკვდება) долго умолять exerting. მაქწ ძძღწას ნანვაშენ, *ჩუ ვოღაღაღწოწ, ცო ვეწწ, ფეწდაფეწ ვასუღწრ* – გადავაკვდი დედიძმას, *შემოდი რა-მეთქი*, და არ შემოვიდა, *მეჩქარებაო* (ბ. ბ.).

დწღწწ|დ|ოტარ **dǎjln|d|otar** გრღუგ. მყოფ. непрх. буд. intrans. fut. ლწ **lǎ** კვდომა (კვდება) умирать dieing. სეტყვას დაქეჟადიენრ მადრცხლასრ დწღწწღუღტრ – სეტყვისგან დაქეჟილი მერცხალი კვდება (ბ. ბ.).

ამწ-ღამწ **amā-damā** ავ-კარგი, ინნიბინნი, სრულებით არაფერი აბსოლუტო ნიჩეო (не понимать) the good and the bad, absolutely nothing (გამოიყენება მხოლოდ უარყოფით კონტექსტში употребляется только в отрицательном контексте is only used in negative context). ამწ-ღამწ ცო ხაწ ე სე კნათენ, უვრ – ავ-კარგი არ ესმის ამ ჩემს ვაჟს, კაცო!

* ამბუღ **ambuj** j მრ. მნ. pl. 1. ამბავი, ამბები *вeсть, вести, известия* story, rumour, information. 2. რთული ფუძის ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი *составная часть сложных основ или словосочетаний* a component part of complex root or word-combination.

* ამბუღ დღუღწ **ambuj j|ujnî** მოლაპარაკე, მოუბარი, ის, ვინც (ან რაც) ლაპარაკობს *рассказывающий, говорящий* talker, speaker. ჰო დაჰრ ამბუღ დღუღწ ბუბუკა, ჰო დაჰრ სამოთხეწ სანია – შენ ხარ მოლაპარაკე ყვავილი, შენ ხარ სამოთხის კარი (ა. „წ“.).

ამლიწწით **amlišnit** სიტყვა, რომელიც მიუთითებს ნათქვამის უტყუარობაზე, იმარება თანამოსაუბრის დასარწმუნებლად ნათქვამში; ამ სიტყვას მოსდევს იმ მოცემულობის დასახელება, რომელიც, მოსაუბრის აზრით, მტკიცებულებად უნდა გამოდგეს *слово, указывающее на точность сказанного и употребляющееся с целью убедить собеседника; за этим словом говорящий называет те данные, которые, по его мнению, должны пригодиться доказательством* a word which indicates authenticity of utterance and is used to persuade collocutor; the word is followed by the description which in the collocutor's mind should be the evidence. ას ივნენ ვალ დაჰ დეკარღოწ ამლიწ-

ნით ყარრლქ დე დარქ, ივნეს შარქ ქუდ ღეფბორ ტათბუნ – მე რომ ივანეს ვალს ვუთვლიდი, „ამლიშნით“ წვიმდა და ივანე თავის ქუდს აფარებდა ფულს.

ჭდრაზ: გელკ ბ|ა|ლ|ლუდ გქ, ჯდრაზ! **ãdraz: qelḵ b|a|γ|luj qẽ, ãdraz!** გაკ-ვირვების გამომხატველი ფორმულაა, შეიძლება ითარგმნოს დაახლოებით ასე: ნეტავ, წესია (შეიძლება) მერე ეს, ღმერთო ჩემო! **формула, выражающая удивление; можно перевести приблизительно так: разве можно [так], боже мой!** Formula expressing astonishment that can be translated such as : I wonder; Oh, my God! მიჩკ ვაქსნოგელო ო სტაკ ისემცტ, გელკ ბ|ა|ლ|ლუდ გქ, ჯდრაზ?! – სად წავიდა (რა იქნა) ის კაცი აქამდე, ნეტავ, წესია (შეიძლება) მერე, ღმერთო ჩემო?!

ჭტბატ ãtbāt ცეტი, ცერცეტი, დაუფიქრებელი, უცოდინარი **ветренный, легкомысленный reckless, light-minded.** სქ ვაჯოქ ვაშო ლევსასწ ნიჭიერ ცო დაჩუდ, სე ნანას ჯტბატ დწლათერ სოხ – რაკი ჩემი უფროსი ძმა ლევსანასავით ნიჭიერი არ ვიყავი, დედაჩემი ცერცეტს მეძახდა ხოლმე (ე. თ.).

არკენას, არკნეც arḵena', arḵne' ისევ, კვლავ მკვახე **ещё незрелый, неспелый, опять незрелый, неспелый again unripe.** ე ლავაზ არკენას (არკნეც) და – ეს მოცვი ისევ მკვახეა.

არლივხუ arlivxũ იგივეა, რაც **то же, что the same as არლი არლი** (აზუსტებს საგნის ნიშანს **уточняет признак предмета clarifies the mark of the subject**). **არლივხუ ტოტ ლაწდინას ბუჭლო** – მარცხენა ხელი ვიტკინე ჩხუბში.

არლივჰ arlivh მარცხენა მხარეს, მარცხენა მხარეზე, მარცხნივ **вправо, направо on the left.** ქუდრწლებ წინუს ნეფენ არლივხ ხეცოდო – ქორწილში პატარძალს ნეფეს მარცხნივ უსვამენ.

დარქ-ყატენო d|arḵ-qatēnō მიმლ. прич. particip. უშნოდ გაშლილი, მიყრილ-მოყრილი; გაქდაქშლართული, გაჩაჩხული ვინმე **нечто разбросанное, некто растопыренный** გაქდაქშლართული, გაჩაჩხული **sprawled out.** **მოლუქ დარქ-ყატენო ლათ ჰოგო ე წა!** – როგორი მიყრილ-მოყრილი გიდგას ეს სახლი (ბ. ბ.)!

დარსტლანინ d|arstlajnĩ ადვილად გასასუქებელი, ის, ვინც (რაც) ადვილად სუქდება, სუქებადია **тот, кто легко жиреет getting fat very quickly.** ბროილერქ ქოთმი ატადში დაგლანქ, ატადშ დარსტლანინ და – ბროილერის (ჯვიშის) ქათმები ადვილად გასაზრდელი და გასასუქებელია.

დარსტ|დ|უინი d|arst|d|ujnĩ მიმლ. прич. particip. 1. ის, ვინც (რაც) ასუქებს

делающий жирным, то(т), кто / что делает кого/что-л. жирным someone/smith who/which makes smth fat. მაყდარ ლაზქ ვა ბარსტუენი საშუალებ და – მჭადი ღორის გასასუქებელი კარგი საშუალებაა. 2. ის, ვისაც (რა-საც) ასუქებენ то(т), кого / что делает жирным someone who is made fat. ის ბზდერ ზორადში ყიულ დალენო და, ჰალო დარსტდუენი და შუგო – ეგ ბავშვი ძალიან გამხდარია, გასასუქებელი გყავთ. 3. ზოგიერთ ექსპრესიულ შემთხვევაში მიმღეობა იძენს მასდარის სემანტიკას при некоторых экспрессивных случаях причастие приобретает семантику масдара in certain expressive cases participle receives the semantics of masdara; მაგალითად например for example:¹⁷ ვარშ დარსტდუენი ქორთო მიხა ბა სოგო! – ღორების გასუქების თავი სადა მაქვს! ალ დადცო ი ნახ, სერიალიგო ჰეჭუენი ხა ჰანგოჰკ დალო! – ნეტარება ამ ხალხს, სერიალების ყურების დრო ვისა აქვს, ნეტავი! ვადლნვო-ტუენი საწ ბიდ მოკითხოდუენი დოკაც ცო დაგეგ სოგო! – მომაკვდავი ჩემი საკუთარი ბიდის მოკითხვის გულიც აღარა მაქვს!

დარსტ-ვარსტენო d|arst-qarstenô არცთუ მსუქანი, ოდნავ მსუქანი, მომსუქნო жирненький not so fat, just a bit plump. უნეკ პირლო დარსტ-ვარსტენო, ღადლო დალენო ყელრქ დაგურ სოგო, დაჰ ჩავარდიენო, დოხკა დიკითნას – რაც კი ფარაში ზამთარს გადარჩენილი მომსუქნო ცხვარი მერია, გადარჩეული, გასაყიდად გავატანე.

არ-ური დ ar-uri d არცთუ ნათლად გამოხატული უარი не совсем ясно выраженный отказ not enough clearly expressed refusal. დოჰ მენა დუმჰრელუ ვახენო სტეფო, არ-ურივ ვერწვინო გოგის მაძირივ – ქალიშვილის სათხოვნელად პირველად მისული სტეფო მსუბუქი (არცთუ ნათლად გამოხატული) უარით გაებრუნებინათ მაჩაბლიშვილებს.

არქათ დ arkat j არაქათი, ძალ-ღონე, ქანცი сила, энергия strength, power, force. ყალე არქათ დავს სოგო – სიბერეში არაქათი დამეკარგა (გამომელია).

არქათ|დავინო arkat|j|avinô მიმღ. прич. particip. არაქათგამოცლილი, დაუძლურებული потерявший силу, энергию exhausted, fatigued.

დარწინო-დარწიო d|arçinô-d|arçičo მუდმივად შიშველი, ტიტველი, ჩაუც-მელი вечно / постоянно голый, раздетый, не одетый constantly nude, undressed. დარწინო-დარწიო ლელქ ი დოჰ! – სულ შიშველი დადის ეს გოგო!

¹⁷ ქვემოთ მიმღეობის ამ თავისებურებას აღარ გამოვეყოფთ სპეციალურად ниже эту особенность причастия специально более не выделим below we won't separate this characteristic of participle specially.

არ: არ ტყოყ **ār: ār tqo'** კავშ. союз conj. ან კიდევ, არადა или же or else. ჰათხეც სა-
თაკილო დარ, მე ფსტეივ ვასერცტ ცჰჰლ მაღნი მაყრალორ, არ ტყოყ დადას შარტ
ბნდერ ჰალ ეცრალორ, ლე დაგოჩნადორალორ – წინათ სათაკილო იყო, რომ დია-
ცებს მამაკაცებთან ერთად ჰური ეჭამათ, ან კიდევ მამას თავისი ბავშვი აეყვა-
ნა, ან მიაღერებოდა.

* **დასქ, დაშარქ d|asē, d|aşarē** 1. ცარიელი, რაშიც (რაზეც) არათურია მოთავ-
სებულო, რაშიც (სადაც) არაფინაა, არათურია ან ძალიან ცოტაა пустой empty.
დასქ (დაშარქ) ქოცო – ცარიელი ქვევრი; დასქ (დაშარქ) ჰერწო ცუდ და ჰოგო?
– ცარიელი ქვაბი არა გაქვს? დადი დაჰ დაუდაკი'ნქ, წა დაშარქ (დასქ)
ლნდოდისქ – პატრონები მიმოიკარგენ და სახლი ცარიელი დარჩა. 2. არათ-
რის მქონე, ხელცარიელი, უპოვარი, უქონელი, დარიბი, ცარიელ-ტარიელი
ვინმე неимущий, бедный poor, having nothing. მალორქ ვოწვალი'ნქჰ, ოც მს
ნევაღქჰ ვასქ – სმას გადაჰყევი დ ახლა ზინარ ხელცარიელი. 3. რისამე ჰარ-
ბად მქონე ვინმე ან რამე предмет, имеющий излишек тех или иных
признаков smth having smth too much. ე უხ თილნა'ჰ სო, დასქ თუდ და! – ეს
რა მაჭამე, ცარიელა მარლია! სპერუდნ დასქ (დაშარქ) კლდეკარი და – სპე-
რონა ცარიელა (სხვა რომ არათურია) კლდეკარქებია.

დასქ, დაშარქ ამბუდ d|asē, d|aşarē ambuj j ბაქია хвастун, самохвал
boaster. დასქ (დაშარქ) ამბუდა ე ციმო – ბაქიაა ეს ციმო (ბ. ბ.).

დას|დიენო d|as|dienô მიმლ. прич. particip. ჩამოცლილი, დაცლილი опустошённый
emptied, drained. დასდიენო ხორბლქ მეშკი მეწიქვილეგო ცჰჰლ დატერ ცჰანბ
ყურე – დაცლილი ხორბლის მეშოკები მეწისქვილეს ერთად ეყარა ერთ კუთ-
ხეში; დანა კონან აჰ დახკენჩო ნახე დასდიენო წენბუდ დუხანე ლათერ ქოკიმაქ
წარო, დაკლაგრა, დუხანე სტენო დადიენო – საცხოვრებლად ბარში ჩამოსახ-
ლებული ხალხის მიერ დაცლილი სახლები დიდხანს იდგა ფეხზე წაროში,
იფიქრებდი, ისევ ელოდებიანო პატრონებს.

ასოსბა|დალარ asosba|d|alar გრლუგ. непра. intrans. გადატანილი ავადმყოფობის მე-
რე როგორმე ფეხზე წამოდგომა, გავლა (წამო|დგება, გაივლის) после
перенесённой болезни как-нибудь встать на ноги hardly get up after long
illness. ხოჯგი მარ ლაგხეგო ზორადშ მოსინქ, შივ დე და, უნქ ჰალორ ასოს-
ბადვალქ – გრიბი ჰქონდა ლაგანს (კაცის სახელია) ძალიან ცუდი და ორიოდე
დღეა, რაც წამოდგა (ა. გ.).

ასოსბა|დადინო, ასოსბა|დალინო asosba|d|ajlnô, asosba|d|alinô მიმლ. прич.
particip. გადატანილი ავადმყოფობის მერე როგორმე ფეხზე წამოდგარი, გავ-

ლილი после перенесённой болезни как-нибудь вставший на ноги to be on one's feet after long illness. ხოჯგი მარ მეცაყუდგო ზორამო მოსინე, თხაგეც ვა ასოსბადვალინო – გრიბი ჰქონდა მეცაოს (კაცის სახელია) ძალიან ცუდი და დღესლაა წამომდგარი (ა. გ.).

დასტ|დაღნო, დასტ|დალინო d|ast|d|ajlnô, d|ast|d|alinô მიმლ. прич. particip. გახსნილი, გარღვეული, დარღვეული открытый, растёгнутый, распоротый opened, ripped. ნინეგო კაბ მათ-მათე დასტაღინო მარ – ნინას კაბა ალაგ-ალაგ გარღვეული ჰქონდა.

* **დასტ|დაღარ d|ast|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. გახსნა (გაიხსნება) открыться to open, to unbutton. ე პეპელ ბჟა დაჰ დასტლა სოგო – ეს ღილი სულ მესხნება. 2. დაფარცხნა (დაიფარცხნება) расчесаться, расчёсываться to comb. გონე დასტლიბ, ეშტყე მა დუდტყე მამღარი! – წესიერად დაიფარცხნე, ასეთი ნუ მიღინხარ მამიდაანთას! 3. გადატ. перен. fig. გულის გახსნა (გაუხსნის) открыть душу to open one's heart. თხა ნიკო ვასტგალო სო – დღეს ნიკომ გული გამიხსნა.

დასტ|ღარ d|ast|d|ar გრღმ. перх. trans. 1. დაფარცხნა (დაიფარცხნის) расчесать, расчёсывать combing one's hair. ნინოს ბეჯ დასტოღო – ნინო თმას იფარცხნის. 2. თავიდან მოშორება (შომოშორებს), თავიდან მოცილება избавиться, отвязаться getting rid of smth/sb. ნინოს ნასტ ვასტგეიქ ქუდრთხო საბა – ნინომ ძლივს მოიშორა თავიდან საბა (ბ. ბ.).

დასტითარ d|ast|itar გრღმ. перх. trans. 1. გახსნევენება, ახსნევენება (გაიხსნევენებს, გაიხსნევენებს) заставить открыть to make someone open smth. ე ფეშკრეგო ო გაზნ ბასტიათ – ამ ბაღლს ის თხა აახსნევენეთ. 2. დახსნევენება (დაიხსნევენებს), განთავისუფლებინება заставить освободить to make someone release/liberate someone. ბიძის სე ვაშო ცინერქე ვასტითიქ – ბიძამ (მამის ძმამ) ჩემი ძმა ცინიდან დაახსნევენა.

* **დასტ|ღუნე d|ast|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. 1. მოსაშორებელი, რაც ან ვინც მოსაშორებელია то, что (кого) надо удалить, разлучить, увести sth/sb to be moved off, to be got rid off. დასტღუნე და ესერქე ე ჯარშ – მოსაშორებლები არიან აქედან ეს ღორები. 2. დასაფარცხნი, რაც ან ვინც დასაფარცხნია то, что (кого) надо расчесать someone who must be combed. ბეჯ და სოგო დასტღუნე – თმა მაქვს დასაფარცხნი. 3. მოშორებელი, ის, ვინც მოაშორებს ან მოიშორებს რამეს ან ვინმეს тот, кто избавит кого-л. / что-л. от кого-л. / чего-л. someone who will get rid of smth. მენუხ ვაღო სოხო ე სტაკ ვასტგუნე? – რომელი ხარო ჩემთვის ამ კაცის მოშორებელი (რომელი მოაშო-

რებთ ამ კაცს)? 4. დამვარცხნი, ის, ვინც დავარცხნის *расчёсывающий someone who will comb.*

ატატჩოვ atatıçov ზმნს. нареч. adv. ჩუმჩუმად *изподтишка, скрытно, незаметно secretly.* სე კაწხუძირ ვაჭოვ ატატჩოვ მახკარ თუძრლებადოდანრ – ჩემი უმცროსი ბიჭი ჩუმჩუმად გოგოებს ათვალეერებს თურმე.

* **დატარ¹ (ეტარ) d|at̄ar¹ (e|tar)** გრდუვ. непрх. intrans. 1. გასკდომა (გაისკდება) *лопнуть, треснуть to burst.* ბოჭკ დაჭ ბატქ – კასრი გასკდა; სუძმნეგოჭი ბუნაგ დაჭ დამტნო'ჯ, შურ აჭრ მახკაღინრ – სიმონს ჭურჭელი გასკდომია და რძე დაღვრია. 2. გაფურჩქენა (გაიფურჩქენება), გაყვავება (გაიყვავდება) *расцветать, расцвести prosper.* სწგო ვარდ დატქ – ეზოში ვარდი გაყვავდა.

დატენრ d|at̄enô მიმღ. прич. particip. 1. გამსკდარი *лопнутый, треснутый cracked.* ე ბოჭკ ბატენრ ბა – ეს კასრი გამსკდარია. 2. გაფურჩქნული, გაყვავებული *расцветший blossomed.* ჰალრ დავლიბეელ! მოჭ მეწ სოჭ ჰო სწგო დატენრ ვარდსანაჭ!.. – წამოიზარდე რა ცოტა ძალე! როგორ მიყვარხარ სწორედ ეზოში გაყვავებული ვარდივით (ა. ბ.)!..

დატინრ d|at̄inô მიმღ. прич. particip. გაქცეული, ის, ვინც გაიქცა, გაქცეულია *побежавший или убежавший, тот, кто побежал или убежал escaped, runaway.* ლაჭმრენნ დატინრ, სტენნ დაღ აჭრ ხი, ქასდტაღინო, ლახუშა? – მთიდან რად მოჭქრის მდინარე, აჩქარებული, ბარადა? (ა. მ.).

დატინრ d|at̄inô მიმღ. მრ. прич. мн. particip. pl. ნაყარი, რაც ეყარა *то, что валялось, лежало smth that fell on the ground.*

ატკაზ ა at̄kaz ჯ უარი *отказ refusal.*

ატკაზ ჰაგარ (ჰეგარ) at̄kaz haqar (heqar) გრდმ. перх. trans. ცივი, მტკიცე უარის თქმა (იტყვის) *отказывать / отказать наотрез strict/firm refusal.* ო დე, მას დე, ცივ ატკაზ ჰადენორ დუჯირ ამქვეყნიურ სტემან, მიჭრიტნენაჭაჯ, სურათ გადაღებადმარენაჭა – იმ დღიდან მტკიცე უარი ეთქვა უამრავ ამქვეყნიურ რამეზე, სარკეზე და ფოტოგრაფირებაზეც კი (ა. ბ.).

ატეხუ ativxû იგივეა, რაც *то же, что the same as ატა atī* (ახუსტებს საგნის ნიშანს *уточняет признак предмета clarifies the saign of a subject*). აჭრ დებუჯირ ბანდრენ ატეხუ ტოტ შველბადინას – ბავშვი რომ იქცეოდა, მარჯვენა ხელი მივაშველე.

ატევიჭ ativh მარჯვენა მხარეს, მარჯვენა მხარეზე, მარჯვნივ *направо, в правую сторону, в правой стороне on the right side.* შალთ ატევიჭ გოწმე! – ხანჯალი

მარჯვენა მხარეს დაიკიდე!

აჭარ *ātar* გრღუგ. неврх. intrans. გაშლილ, გაფენილ მდგომარეობაში ყოფნა (არის) *быть в разложенном, расстелянном положении being in open / unfolded situation*. ნანეგო მათხმაქ სიმძღ აძტუ – დედას მზეზე სიმინდი უფენია (სიმინდი აქვს გაფენილი); თსარე დარკუდგო მათხმაქ კეჭ ატურ – გუმინ დარკოს მზეზე მატყლი ეფენა (მატყლი ჰქონდა გაფენილი).

აჭ|დარ *ātdar* გრღმ. перх. trans. გაშლილ, გაფენილ მდგომარეობაში ქონა (აქვს, ამყოფებს) *иметь, держать в разложенном, расстелянном положении having smth in open, unfolded situation*. დარკოს მათხმაქ კეჭ ატოდრ – დარკო მზეზე მატყლს გაფენილს ამყოფებს; ნანას ჰალრ დაცდანანო სიმძღ დუნანე ატოდრ მათხე – დედა გასახმობად სიმინდს დიდხანს ამყოფებს გაშლილს მზეზე.

აჭყარ *ātqar* გრღუგ. неврх. intrans. ტეხა ტევილისაგან (სტეხს, უელავს) *ныть (о боли) stabbing pain*. გაგუდ აძტყ სქ – მუხლებში მტეხავს.

დააუგ|დისარ *d|aũg|disar* გრღუგ. неврх. intrans. ჩარჩენა (ჩარჩება) *застрывать, застрять; оставаться, остаться не там, где надо было staying, remaining in certain place*. ქორთრ ცო ხილრეხ იჯ სიცხოხ თსტუ-ბადერ კონან დააუგდისქ სოგო – მოუცლელობისგან ამ სიცხეში ცოლ-შვილი ბარად დამჩხა.

დააუვრან, დ|ოაუვრან დ *d|aũvrā, d|oũvrā* დ დასაკარგეთი; ადგილი, სადაც იკარგებიან *место, где люди пропадают, исчезают, теряются a place where people are lost*. უ ოჯუნმაქ დეწ ვან ლოსხეთან, მე ი ჰქე ვაშრ ვალინრ ჰალ დქვალან, ვოაუვრემჰ ხეთან ვანან – და იმიტომ უნდა გვიხაროდეს, რომ ეს შენი ძმა მკვდარი გაცოცხლდა, დასაკარგეთში ვიპოვეთ (A. Sch.).

აუშრი, ოაქი დ *aũšri, oži* j მრ. мн. pl. ავშარა, ულაგმო აღვირი *вожжи halter rope*. აუშრი (ოაქი) მა დავდოთ ე დონგო! – ავშარა არ დაუკარგოთ ამ ცხენს (ბ. ბ.)!

* **აუჭ[აუ]** დ *aũh[ũ]* d ხველა *кашель coughing*. აუჭნივ მაყ ცო თელრ სო – ხველა თავს არ მანებებს.

აუჭ დ|არ *aũh d|ar* გრღმ. перх. trans. ხველება (ახველებს ის) *кашлять to cough*. მელ ხან და, აუჭ[აუ] დოს – რა ხანია, ვახველებ.

აუჭ დ|ითარ *aũh d|itar* გრღუგ. неврх. intrans. ხველება (ახველებს მას) *кашлять to cough*. დადეგრ პადაროზევ აუჭ[აუ] დითრ – მამას პაპიროსი ახველებს.

აქიან დ *akiā* jქ შესაქცევი, კურიოზული, სასეირო ხასიათის მცირე რამ ამბავი, ინციდენტი, თავგადასავალი *куръёз funny / entertaining story / adventure / incident*. სე ვაშრ ჭამპუნ ყორბალარ აქიედში – ჩემს ძმას, ჭამპოს, უყვარდა

„აქიები“.

აქ-იქს **ak-ikāx** ზმნს. нареч. adv. აქა-იქ там и сям here and there. ხკო დარ, მაგრამ ლამნს აქ-იქს ტყოც გათურ ლწვი – ზაფხული იყო, მაგრამ მთებში აქა-იქ კი-დევე ეყარა თოვლი.

აღარბადცრი: აღარბადცრი ძქუარ (ძლოტარ) **ayarbajcri: ayarbajcri j|etar (j|otar)** გრდმ. მრ. перх. мн. trans. pl. აჩაბაჩის ლაპარაკი (ლაპარაკობს), ლაქლაქი (ლაქლაქებს) болтать, заниматься болтавнѣй endless chat. მა დეთოგ აღარბადცრი, ვოყინ, ვოტუჰჰ! – სულარ ლაპარაკობ აჩაბაჩას, წადი, თუ მიდინარ (ბ. ბ.)!

ალოლა|დ|არ **ayola|d|ar** გრდმ. перх. trans. ძათის რამდენიმე ღეროს (წვეერის) ერთად ამოხვევა დასაგრეხად соединить несколько нитей для крутки reeling several threads together for twisting. თხაბუს ჰარწინრ ბაწარ გაშნს ალოლადი'ნეს, დაჯოქ ორკულ დალ'ქ სოქ – წუხელ დართული ბაწარი ერთმანეთს შეეგუწვერე დასაგრეხად და დიდი გორგალი გამომივიდა.

აღებ დღ **āyeb dd** აღება,¹⁸ დიდმარხვის წინა ღამე заговенье, заговены Lent Eve. აღებ ბუდსუ დაბწა ღეოს მაღრამ – დიდმარხვის წინა ღამეს გაიცნო ღეომ მარიამი.

* აყარ (დეყარ) **aqar (d|eqar)** გრდმ. прх. trans. 1. გაყოფა, ნაწილებად აქცევს (გაყოფს) [по|делить, [раз|делить to divide into parts. ვაყარე მშალე ქე აყრ – ძმები ზიარ (საერთო) ცხვარს ყოფენ. 2. გაყოფა (არითმეტიკული მოქმედება) (გაყოფს) [раз|делить division. ექეს იტ შინალ აყრ – ექე (კაცის სახელია) ათს ორზე ყოფს.

* დ|აყარ¹ (გალარ) **daqar¹** გრდმ. перх. trans. ჭამა (წექეჭამს) [по|есть to eat. ჩუ ბო-ლათ, ბაკალ გალათ – შემოღით, რამე (ცოტაოდენი) მიირთვიო.

* დ|აყარ² **daqar²** გრდმ. непрх. intrans. 1. ნაღვლობა (ნაღვლობს, დარდობს) переживать за кого/(что)-либо grief, worry. ილუდნ ცომ დაყე – ილო არათერს

¹⁸ ვსარგებლობთ შემთხვევით და განუმარტავთ, რომ, ა. ბერთლანის ტიპოლოგიური კვლევების თანახმად, თანამედროვე სალიტერატურო ქართულ ენაში ვლინდება ხმოვანთა ფონოლოგიური დაპირისპირება კვანტიტატიური ნიშნით, ანუ დაპირისპირება ხმოვანთა საწარმოთქმო დროის სიგრძე-სიმოკლეით; ერთ-ერთ მაგალითს, მისი აზრით, წარმოადგენს სწორედ ლექსიკური წყვილი აღება (დიდმარხვის წინა ღამე) – აღება (აწვევა და ხელში დაჭერა რამისა), სადაც მეორე წვეერის თავკიდური ა ხმოვანი უფრო მოკლეა, ვიდრე შესაბამისი ხმოვანი პირველი წვეერისა (მოკლე ხმოვანი აღნიშნულია ~ სიმბოლოთი); მგალითების ნიმუშები ქართული ენის ე და ო ხმოვნებისთვის: ერთობა (ერთიანობა) – ერთობა (დროს ატარებს), ტოლმა (დაკეპილი ხორცი ბრინჯით და სანელელებით, კომბოსტოს ან ვაზის ფოთლოში შეხვეული და მოხარშული) – ტოლმა (თანატოლმა, თანასწორმა).

ნადვლობს (არაფერი ენადვლება). 2. რჩომა (ერჩის, უტევს, ემართლება) **приста[ва]ть к кому-либо harms / attacks sb.** უფ დაყ ჰოთ ის ფეშეკარ, უფ მაყრ ცო თელო? – რას ერჩი მაგ ბაღლს, რატომ თავს არ ანებებ? ცო დაყ სო, მოჰ დამთავრბალა ის სამქ – არ მენადვლება, როგორ დამთავრდება ეგ საქმე.

დაყლაღნი d|aqlajni მიმღ. прич. particip. რაც იჭმევა, საჭმელად ვარგისი **съедобный smth that can be eaten.** ე დაჯარ დაყლაღნი და? – ეს ბალახი საჭმელია (იჭმევა)? ღურმუსტ დაყლაღნ და, მან ბუჰარ დაყლაღნ ცო და – მჟაუნა იჭმევა, მაგრამ ბუე-რა არა.

დაყუნნი d|aqujni მიმღ. прич. particip. 1. ის ვინც / რაც ჭამს **кушающий; тот, кто ест someone who eats.** ჩუ ჯეჰუნნი ცჰა სო ვასრ თხე ოჯახეჰე, დაყნიში მან ღუჯ და – შემომტანი მარტო მე ვარ ჩვენს ოჯახში, მჭამელები კი ბევრნი არიან. 2. ის, რასაც ჭამენ, საჭმელი **то, что едят food, smth that can be eaten.** სამუ-შაუნმაქრე მალვადღნო ვეცქონ დაყუნნი ცომ ბჰარდიჟ სო ფსტუნავ – სამუ-შაოდან მოსუღს, დაღლიღს, საჭმელი არაფერი დამახვედრა ცოღმა.

დაყ-ჯალუნნი d|aq-qalujni მიმღ. прич. particip. სასმელ-საჭმელი **нечто съедобное food and drink.** ბათო ქუღრწლებ ღუჯ ღარ დაყ-ჯალუნნი – ბათოს ქორწილში ბევრი იყო სასმელ-საჭმელი.

დაყლაღნი d|äqlajni მიმღ. прич. particip. რაც ხმება, ხმობადი **то, что засыхает, засыхающий smth that withers.** გორტენზინ ღუჯ ხი ღეწე, ატამში დაყლაღნი ბუბუკ და – ჰორტენზიას ბევრი წყალი უნდა, ადვილად ხმობადი ყვავილია.

დაყ|ღიუნნი d|äq|d|ujni მიმღ. прич. particip. 1. გამხმობი, ის, ვინც (რაც) ახმობს **тот, кто сушит someone who withers, dries.** სო ლატუნნი, სიმინდ ღყდუნნი ცომენან ხილჟ – ჩემი მშვეღელი, სიმინდის გამხმობი არავინ იქნა. 2. რაც ახმობენ, რაც გასახმობია **то, что сушат smth that must be dried, withered.** დაყდუნნი ხორბალ ოშტიყ ხაკან დაჟხკუ თხოგო – გასახმობი (გასაშრობი) ხორბალი ისეღ ტომ-რებში გვიყრია.

* ვაშლაყრ, ვახი ვბ **v|ašla'ô, v|ači vb** ძამიკო **братишка brother.** სჟ კაწკუხჟ ვაშლაყო აკვენე ვიშე – ჩემი უმცროსი ძამიკო აკვანში წევს; სჟ ვაჯუხჟ ვაშ-ლაყრ ვორლ შო ჯადჩხე[ჰ]ღოღო ჟეგო[ჰ] ვა – ჩემი უფროსი ძამიკო შვიდი წლის შესრულებიდან ცხვარშია.

* დაშლაყრ, დახი დღ **j|ašla'ô, j|ači jd** დაიკო **сестрёнка, сестричка sister.** სჟ დახი აღნი ჰამახეყ ლამჟურ და – ჩემი დაიკო აღვანში ყვეღაზე ლამაზია.

დაშ-ჯაშინო d|aš-qašinô მიმღ. прич. particip. არცთუ კარგად გამღნარი, ოღნავ გამ-

დნარი *растаявший в какой-то степени not melted well enough*. ლამნახ ოშტიც ფშელუდ ლათქ, ლავ დაშ-გაშინრ ბედქ ცო და – მთებში ისევე სიცივეები დგას, თოვლი მხოლოდ ოდნავაა შემდნარი; მარტ ბარ, მან დაშ-გაშინრ ლავ ოშტიც სანგრხ დატერ აღნობიგო – მარტი იყო, მაგრამ არცთუ ბოლომდე დამდნარი თოვლი ისევე ეზოებში ედოთ აღვანელებს.

დაშ-გაშინრ **d|aš-qāšinō** მიმლ. прич. particip. არცთუ კარგად გაპარსული, მიპარსულ-მოპარსული *побритый кое-как not shaved well enough*. უ იშტიყ ვაშ-გაშინრ ვარ ის ლერ? – რატომ ასეთი მიპარსულ-მოპარსული იყო ეგ ლერ?

აჩალ მდ **ačal** ჯი გოგონას ქვედა საცვალი *нижнее бельё девчѐнки girl's underwear* (ბავშვის ენაზე *на языке детей in child's language*). ნანას შადრი კაწკუდირ ძუძკენ ყარწქ აჩალ ეტ – დედამ თავის პატარა გოგონას ჭრელი ქვედა საცვალი უყიდა.

აჩამ ვარაყარ **ačamqara'ō** მეტიჩარა *выскачка upstart, parvenu*. აჩამ ვარაყარ აღმქ ცოჭანნა წონალა – მეტიჩარა ადამიანი არავის მოსწონს.

დაც-მაცუმ **d|ac-macuš** მისს. нареч. adv. 1. შემოკლებულად, არცთუ გრძლად *коротенько shortened, not long*. ი ლაზქ ამბუდ ქორთო ცო ქოთბოშ, დაც-მაცუმ დეფტ სოგო ილკოს – ეს კარგი ამბავი თავის შეუწუხებლად, შემოკლებულად მიამბო ილიკომ. 2. გადატ. перен. fig. არცთუ აზრიანად, არცთუ გონივრულად, უაზროდ *не совсем [раз]умно imprudently*. ცო წონალა სოჩ ოჩაც-მაცუმ დუდნი ამბუდ – არ მომწონს უაზროდ შემოკლებული (გაუაზრებელი) ლაპარაკი.

დაც-მაცუქ **d|ac-macū** 1. არცთუ გრძელი, მოკლესავით, საკმაოდ მოკლე *коротенький not long, quite short*. დაც-მაცუქ, მან ლამზურჩირ ბუბკარქ კაბ დათხურ დღევბახ თინკუდგო – საკმაოდ მოკლე, მაგრამ ლამაზეყავილებიანი კაბა ეცვა დღეობაში თინიკოს.

-დაცოლ **-d|acol** -სიმოკლე, -ხელა *короткостью с ... shortness* (სხვა საგანთან შედარებისას *при сравнении с другим предметом when comparing another subject*). ე სტენნდაცოლ ქარსა და! – ეს რამსიმოკლე (რა მოკლე) საბელია!

დაწუმ **d|acuš** მიმლ. прич. particip. 1. მიბმულ, დაბმულ მდგომარეობაში მყოფი, ის, ვინც მიბმულ, დაბმულ მდგომარეობაშია *находящийся в привязанном положении tied; someone who is tied, fastened*. მა ვირლ, ჩუ ბაწუმ ფჰარან ცო ვაჭმაკეჭო – ნუ გეშინია, დაბმული (როცა დაბმულია) ძალი ვერ გიკბენს. 2. უკან დევნისას, დევნაში, თან ხლებისას, თანხლებაში *следуя за кем-либо, чем-либо, сопровождая кого-либо, что-либо accompanying, pursuing*. ე ფეშკრეს ვაწუმ

მალვალსსრ, ამჟ-დამჟ ცო ხაწე! – ამ ბაღლის დევნაში (დევნისგან) დავიღალე, ინ-
ჩიბინჩი არ ესმის! შ. რიგით მომდევნო следующий по счёту next in the row. თხე
ვასრ აბრძეხ ვაწუშ ვარ – ჩვენი ვასო აბრძმის მომდევნო იყო (ა. ბ.).

დაწუშაყ d|açuša' მიმლ. прич. particip. აზუსტებს დაწუშ d|açuš სიტყვის მნიშვნე-
ლობას уточняет значение слова დაწუშ d|açuš clarifies word meaning
დაწუშ d|açuš. თხე ვასრ აბრძეხ ვაწუშაყ ვარ – ჩვენი ვასო აბრძმის მომდევ-
ნოვე იყო (ა. ბ.); ჩუ ბაწუშაყ ვეწე ფჰარან დაფერბადვალ – დაბმულსავე
(ვიდრე დაბმულია) უნდა მოეფერო ძაღლს; ყაბოხ ვაწუშაყ ვარასრ ცომაკეშ –
ძროხის დევნაშივე ვიყავი შეუძლოდ.

დაწ-გაწი d|ač-qačī არცთუ მძიმე, საშუალოდ მძიმე тяжёлый в какой-то мере
not heavy, moderately heavy. მეზავრბა დაწ-გაწი თადღნი იორღ დონ გეხ-
კორ – მეზავრობაში არცთუ მძიმე ხურჯინებს იორღა ცხენებს ჰკიდებდენ.

დახ|დალარ d|ax|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. 1. დაგრძელება რამისა (დაგრძელებ-
ბა), გაგრძელება (დაგრძელება) удлиняться, удлиниться lengthening,
becoming long. ე ნიყ მოჰ ბახბაღი! – ეს გზა როგორ დაგრძელდა (რა გრძელი
გახდა)! 2. გადატ. перен. fig. ზედმეტად გრძლად მოყოლა რამისა (მომჰყვება)
распространяться при беседе narrating smth in length. მა ვახლაგელე, დაჰ ატ-
გელე! – ნუ გააგრძელებ რა ზედმეტად, გაჩემდიდა!

დახ|დაც|დალარ d|ax|d|ac|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. ზედმეტად გრძლად მოყო-
ლა რამისა, გრძლად ლაპარაკი (ლაპარაკობს, მიედ-მოედება) рассказывать
распространённо narrating smth in length, telling smth here and there. შადრ
ოჯხეხ ამბუღ დოშ ივბინ ზორადში ვახვაცვალარ ხეყერ – თავის ოჯახზე ლაპა-
რაკისას იობი ბევრს მიედ-მოედებოდა ნოღმე.

დახ-დაცყ d|ax-d|acū გრძელ-მოკლე, ზოგი (ერთი) გრძელი, ზოგი (მეორე)
მოკლე один длинный, другой короткий long and short, one long and the other
short. ის ჰე პალტუფ ფჰადენი დახ-დაცყ გუ – მაგ შენი პალტოს სახელოები
გრძელ-მოკლე (ერთი გრძელი, მეორე მოკლე) ჩანს.

* დახარ² d|axar² გრღუგ. непрх. intrans. 1. წასვლა (წავა) пойти, уйти to go. მიჩ ვახე ო
კნათ? – სად წავიდა ის ბიჭი? ცოკალ შარნ დახე – მეღია წავიდა (თავისთვის);
ნან ცო დახნორგერ ნანეშლარი – დედა აღარ წასულიყო დეიდაანთას; ცეხენ
თიფ დახარ ცო გერგბალა თხი – წელს დასასვენებლად წასვლა არ გვიხერ-
ხდება. 2. გადატ. перен. fig. გარდაცვალება (გარდაიცვლება), სიკვდილი (მოკვდე-
ბა), წასვლა იმ ქვეყნად (წავა) умереть, умирать, скончаться, покинуть /

покидать ЭТОТ СВЕТ to die. ვახე სტეფო, ლაზე სტაკ ვარ... – მოკვდა სტეფო, კაი კაცი იყო...

დახენო d|axenô მიმლ. прич. particip. 1. წასული, გადაადგილებული тот, кто ушёл, ушедший gone. ბახო ახმეტ ვახენო ბჭარვახე სო – ბახვა ახმეტაში წასული დამხვდა; დასაგო ჰელო ბახენო კნათი ბუხ ცო ბერწინბა – შეშაზე ტყეში წასული ბიჭები ჯერ არ დაბრუნებულან. 2. გადატ. перен. fig. გარდაცვლილი умерший dead. შადრ ღროჭ დახენო აღმე დათხდუნბა ცო და – თავის ღროზე (სიბერეში) წასული (გარდაცვლილი) ადამიანი სატირალი არაა.

* **დახითარ (იხითარ) d|axitar (ixitar)** გრლმ. перх. trans. 1. გაშვება (გაუშვებს) [от]пустить, [от]пускать to release sb, to let sb.go. ანკოს ჰაში გვიგუჯ დახითე შუენბ – ანიკომ სტუმრები გვიანლა გაუშვა. 2. ტყორცნა (გაიტყორცნის) метать, бросать / бросить to hurl. ნიკოს ისარ ჩაგ დახითე – ნიკომ ისარი შორს გატყორცნა.

დახინო-დახიხო d|axinô-d|axiço ზმნს. нареч. adv. მუდმივად მთვრალ მდგომარეობაში вечно в пьяном состоянии being constantly drunk. ბჷ ვახინო-ვახიხო ლელი ივსებ – მუდმივად მთვრალ მდგომარეობაში იარა იოსებმა; ლელი'ნე[ჰ] ვახინო-ვახიხო, ოჯახ ყუენმაქს ხაყინა[ჰ] – იარე მუდმივად მთვრალმა და ოჯახი ყუაზე დასვი. ლელი'ნე[ჰ] ვახინო-ვახიხო, ოჯახ ყუენმაქს ხაყინა[ჰ] – იარე მუდმივად მთვრალმა და ოჯახი ყუაზე დასვი.

ახკ: ახკ ალოარ **axk: axk alar** გრლმ. перх. trans. მოქმედების შესრულება გადმოფურთხებისთვის плюнуть to do some action for spitting out. ახკ ალო, ბანდერ, ცოჰე ის ჩო დაჰ ბობტლა ჰოგო! – გადმოფურთხების მოქმედება შეასრულე, შვილო, თორემ ეგ ბეწვი გადაგეყლაპება.

ახკ ალოთარ **axk alitar** გრლმ. перх. trans. მოქმედების შესრულებინება გადმოფურთხებისთვის заставить плюнуть to do some action for spitting out.. ღროჭეუ ახკ ალოთინეს ბანდრეგო, დახიგო დისდაგნას – ღროზე შევასრულებინე გადმოფურთხების მოქმედება ბავშვს და დახიხობას გადავარჩინე.

* ახკ-თუდ დ **axk-tuj d** ნახველი мокрота sputum. ბანდერ, ის ახკ-თუდ დაქრელო ლაქდებ – შვილო, ეგ ნახველი ბალახში გადააგდე.

დახმაკარ¹ (იხმაკარ) d|axmaḡar¹ (ixmaḡar) გრლუგ. непрх непрх. intrans. წასვლის უნარის ან საშუალების ქონა (აქვს) быть в состоянии пойти / уйти having the ability and opportunity to go. ყეხო დაკვ დასო, ცენებ ლაჷმჷ ცო დახმაკარ სო – გულნაკლული ვარ, წელს მთაში წასვლის საშუალება არ მომეცა.

დ|ახმაკარ² **d|axmaḡar²** გრდუგ. непрх. intrans. დათრობის უნარის ან საშუალების ქონა (აქეს) **быть в состоянии папиться** having opportunity to get drunk. ქიფებს ღელძ ვქ დარქ, გიგუინ დაჰ ცო ვახმაკარ – ქეიფუმი სუსტი ღვინო იყო და გიგო ვერ დათვრა (გიგომ დათრობა ვერ შეძლო).

დ|ახ-სახქ **d|ax-saxē** არცთუ გრძელი, მოგრძო **длинненький** not long enough, longish. ფჰეფუყე ცჰა მახ-სახქ ცჰადნისადრთლილძ შენობ ლათერ სე ბანდრო-ლე, ო მარ აღუენაძ სკოლ – სოფლის შუაში ერთი მოგრძო ერთსართულიანი შენობა იდგა ჩემს ბავშვობაში, ის იყო აღვანის სკოლა.

ახუდნრბა|დ|ადლნრ, ახუდნრბა|დ|ალინრ **axujxrba|d|ajlnō, axujxrba|d|alinō** შიმლ. прич. particip. 1. აბირებული, მარლის ჭამის ხასიათზე (სხროზე) მოსული **сманенный** (солью, например, стадо овец) willing / feeling like to eat salt. ახუდნრბადალინრ ჟეგ კიკელ ჰოგრასრ – აბირებულმა ცხვარმა ლამის ქვეშ გამიტანა. შლრ. ср. comp. ახუხრბა|დ|ადლნრ **axuxrba|d|ajlnō**.

დ|ახეშ **d|axeš** ზმნს. нареч. adv. გრძლად, ვრცლად **распространённо, долго** thoroughly, extensively. სე აგას ქიქლუშ ამბუდ მახეშე, ჩამლიშ დეფუცლათერ – ბეზიჩემი ძველ ამბებს გრძლად და ტკბილად ჰყვებოდა ხოლმე.

-დ|ახოლ **-d|axol** -სიგრძე, -ხელა **длиной с ... length, the size of** (სხვა საგანთან შედარებისას **при сравнении с другим предметом** when comparing another subject). სტენნბახოლ ნიყ ბა ქალიქამცა! – რამსიგრძე (რამხელა) გზაა თბილისამდე!

ახ|დ|უენი **ax|d|ujnī** შიმლ. прич. particip. 1. ის, ვინც (რაც) ატყუებს, მატყუარა, მომტყუებელი **тот, кто обманывает** liar, cheater. ბოლშევიკი ნახ ახდუენში ბარ – ბოლშევიკები ხალხის მომტყუებლები იყვნენ. 2. ის, ვისაც (რასაც) ატყუებენ, მოსატყუებელი, გასაცურებელი **тот, кого обманывают** someone who is lied, cheated. სო აჰ ახვუენი სტაკ ცო ვასრ, დეწერ ჰოფ ხაყა! – მე შენი გასაცურებელი კაცი არა ვარ, უნდა გცოდნოდა!

ახუქა|დ|ადლნრ, ახუქა|დ|ალინრ **axūḡa|d|ainlō, axūḡa|d|alinō** შიმლ. прич. particip. აწეწილი, ერთმანეთში არეული, გადახლართული, აბლანდული (ძაფი, თოკი და მისთანანი) **спутанный** (нитка, верёвка и прочее) interlaced, twisted, tacked-stitched. ძნელ და ახუქადალინრ ბაწრქ გავ ჰალ დასტარ – ძნელია აბლანდული ბაწრის შულოს გამოხსნა.

ახუქა|დ|ალარ (ხუქა|დ|ალარ) **axūḡa|d|alar (xūḡa|d|alar)** გრდუგ. непрх. intrans. [ა]წეწვა, ერთმანეთში არევა, გადახლართვა, აბლანდვა ([ა]წეწება, ერთმა-

ნეთში [ა]ირევა, [გადა]იხლართება ძაფი, თოკი და მისთანები) спутаться (о нитке, верёвке и прочем) to mix in one another, to twist, entangle. ბაწარ ახჷძადლონ სოგო – ბაწარი ამეწეწა.

ახჷძადლონ (ახჷძადლონ) **axūnʒa|d|ar** (**xūnʒa|d|ar**) გრლმ. перх. trans. [ა]წეწვა ([ა]წეწვავს, ერთმანეთში [ა]ურევს, [გადა]იხლართავს ძაფს, თოკს და მისთანებს) спутать (о нитке, верёвке и прочем) to twist, to entangle (rope or thread). ბზღრივ ბაწარ ახჷძადლონ სოგო – ბავშვებმა ბაწარი ამეწეწეს; ივსებ სჷ მასთხოვ გუვალჷ, უდმტრ ახჷძადლონ სოგო საქმ – იოსები ჩემი მტერი აღმოჩნდა, ისე ამეწეწა საქმე.

* დაცდიენრ¹ **d|a|q|d|ienô¹** მიმლ. прич. particip. გაზრდილი, აღზრდილი выращенный, воспитанный grown up. 2. მოწოვებული ვინმეს ან რამის მიერ покормленный грудью кем-либо breast-fed by someone or smth. თხა გეჩრ ნანას და დაცდიენრ ე ბზღრ ჩუდხი – დღეს სხვა (უცხო) დედის მოწოვებულია ეს ობოლი ბატკანი.

დაჰადლონ **d|ă|d|ar** გრლმ. прх. trans. დაზრობა ([და]აზრობს, [და]აზრება), ყინვა ([გა]ყინავს, [გა]ყინება) [за]морозить, [за]мёрзнуть frosting. ე დეთ ბაჰობრ ესე – ეს ძროხა გაყინება აქ (ბ. ბ.).

* დაცარ¹ (დაღარ, იხარ) **d|a'ar¹** (**dayar, ixar**) გრლუგ. непрх. intrans. 1. მოსვლა (მოვა) прийти, приходить to come. ნიკრ შადრ ნაყბისტივაც ვეწჷ – ნიკო თავისი ამხანაგებითურთ მოვიდა; ოჯუჷ დაღ-ფსტუ ჩუ ცო დუენორ ფსარე[ჰ] – მისი დედინაცვალი შინ არ მოსულიყო გუშინ. 2. ამოსვლა, აფუება ცომისა (ამოვა, აფუვდება) подниматься / подняться / подходить / подойти (о тесте) dough rising. ცომ ბეწჷგ თაბით – ცომი ლამის ამოვიდა, ვგონებ. 3. ზომაში მოხდენა ([მო]უხდება), ზომაში მოსვლა (მოუვა), მოდგომა ([მო]ადგება) подходить / подойти по размеру, по форме, по телу to fit, to be in size. ჰჷ ქათიბ ლაზიმ დეწჷ სო – შენი ქათიბი კარგად მომადგა; ას ეცინრ ტუფლი მოჰ ბახჷჷ ჰო? – ჩემი ნაყიდი ტუფლები როგორ მოგივიდა?

* დაცარ² (გეჰარ) **d|a'ar²** (**qehar**) გრლმ. прх. trans. 1. მოტანა (მოიტანს) [при]носить / [при]нести to bring. ნაყბისტევ ჟავნრ დეწჷ სო – ამხანაგმა წიგნი მომიტანა; ცჰადნრ გლხეგ ფხაკალ დეწჷ მოლენ – ერთმა გლხმა კურდღელი მოუტანა მოლას; ელიკოს ვენჯი გოდრი დეწჷ – ელიკომ ვენახში გოდრები მოიტანა. 2. გამოვლა დიდი გზისა (გამოვიღის) преодолеть большой путь, большую дорогу to pass a long way. მოლჷ ნიე გიჰნადში? – ბავო ნიე ბეუნათხ! – როგორი გზა გამოიარეთ? – დიდი გზა გამოვიარეთ!

* **დაცითარ¹** (იხითარ) **da'itar¹** (**ixitar**) გრძმ. прх. trans. გამოშვება (გამოუშვებს),
[შე]შვება (შე[შ]ვება) пускать, впустить, выпускать to let go, to let
(come) in. აგას ქოთამ წინ ჩუ დაცითიქ – ბებია ქოთამი სახლში შემოუშვა.

* **დაცითარ²** (ვეჭითარ) **da'itar²** (**qehitar**) გრძმ. прх. trans. 1. მოტანინება (მოატა-
ნინებს), გამოგზავნა (გამოგზავნის) заставить принести, привезти,
прислать to make sb bring sth. ილოს დოს დაცითიქ ციმუდგრ – ილომ შეშა მო-
ატანინა ციმოს. 2. აფუების, მომწითების, შემოსვლის საშუალების მიცემა
(მისცემს) дать возможность тесту подняться / подойти give chance to rise
(dough). მა დეცობრ ის ცომ, ჰალრ ბაცით! – ნუ სინჯავ მაგ ცომს, დააცადე,
აფუვდეს! ბუდსადგჷ უცხრ ჩუ ცომენა დაცითოს – ლამით უცხოს სახლში არა-
ვის შემოვუშვებ.

დალ-დახარ **da'l-da'axar** გრლუვ. непрх. intrans. უცაბედი, შესაძლო გარდაცვალება
(გარდაიცვლება), სიკვდილი, წასვლა ამა ქვეყნიდან неожиданная,
возможная смерть, неожиданный уход с сего света sudden, possible death.
ლე დალ-დახარ და, ლე გენაც უმ, შინ გრომ ბჷნ ბეწ ადმინეგო აპყ მუთაქი-
კელ – ან უცაბედი სიკვდილია, ან სხვა რამე, ორიოდ გროში მუდამ უნდა
ეჩაროს ადამიანს მუთაქის ქვეშ.

ახმას¹, **ახუთხი** **axmax¹**, **axutxi** ნახევარი, განახევრებული, არასრული, დაუმთავ-
რებელი половина, неполный, незаконченный, полузавершённый half,
incomplete. ბაზრე ეცინრ ყარფუნ ნაყჷეს დაჷ თიტნო'ერ კნათივ, ახუთხი დეცქ
ჩუ – ბაზარში ნაყიდი საზამთრო გზაშივე დაეჭრათ ბიჭებს და ნახევარი
(არასრული) მოიტანეს შინ; ო ხელოსნეს ახუთხი ჩუ დითე'ნე სო ე ლაპი, შარნხ
ვახე, დო! – იმ ხელოსანმა დაუმთავრებელი დამიტოვა ეს კიბე და წავიდა, ქა!

ახმას² **axmax²** ახმასი, დიდი ტანისა, ზორბა здоровый телом well-built, lanky.
(იტყვიან მამაკაცზე говорят о мужчине is said about men). მესალამურე ფუ-
რუნ დაჯუდრ დელქ, ახმას სტაკ ვარ – მესალამურე ფირუნა დიდი ტანის, ახ-
მასი კაცი იყო.

* **ახში** **axši**.

ახში **axši** ზმნს. нареч. adv. ჰა და ჰა, როგორმე, ძლივძლივობით, როგორც იქნა (იქნე-
ბოდა), ისე რა, როგორღაც так себе, как-то, кое-как, как-нибудь, с трудом
somehow, hardly. ახში დაჷ ბუდტნათხ ლაფერჩერ ლამუხ – როგორც იქნა, გა-
დავედით თოვლიან მთაზე.

ახ|დ|უ|ნ|ი **ax|d|ujni** მიმღ. прич. particip. 1. გასანახევრებული, რაც გასანახევრებულია,

რაც უნდა გაანახევროს то, что путём убавления следует довести до половины smth to be halved. ე კარტუფულჭრქ საკ ახლუნა და – ეს კარტო-ფილიანი ტომარა გასანახევრებელია. 2. გამნახევრებელი, ის, ვინც რამეს გაანახევრებს, ვინც უნდა გაანახევროს, ვინც გაანახევრებს тот, кто путём убавления что-л. должен довести до половины someone who will cut in half smth. ჰანე', მენუს ვამეჟ ე კარტუფულჭრქ საკ ახლუნა? – აბა, რომელი ხართ ამ კარტოფილიანი ტომრის გამნახევრებელი (რომელი გაანახევრებთ)?

ღანა d|āxā გრლუგ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარისთვის ინფინიტივ для масдара an infinitive for the gerund **ღანარ¹ d|āxar¹**. **ღანა დეწ ადმიენენ კეთა** – ცხოვრება უნდა იცოდეს ადამიანმა.

ღანა ხაარ d|āxā xa'ar გრლუგ. непрх. intrans. დაოჯახება, ცოლის მოყვანა, გათხოვება, დამოუკიდებელი ცხოვრების დაწყება **жениться, выйти замуж, начать жить (жизнь) самостоятельно to get married, to start a family.** **ფრიდონ ვანა ხაარ** – ფრიდონი დაოჯახდა (ცოლი მოიყვანა); **მაიკო დანა ხაარ** – მაიკო დაოჯახდა (გათხოვდა).

ღანმაკარ d|āxmaqar გრლუგ. непрх. intrans. ცხოვრების საშუალების ქონა (ასეთი საშუალება აქვს) **иметь возможность жить having the opportunity to live, can afford his/her life.** **ოშტუხრო ეჭირო ფერდოს ლათე წოვათე წარო, მე თხალუხრო ნახნ კუდრბალა ქიქლუხრო ესე ჰალ დანმაკარ** – ისეთ მოსხლეტილ ფერდობს აკვრია წოვათაში წარო, რომ დღევანდელ ხალხს უკვირს, წინანდელებს რომ აქ ცხოვრება შეეძლოთ.

* **ღანარ (ღანარ)¹ d|āxar (d|āqar)¹** გრლმ. перх. trans. 4. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი **составная часть сложных основ или словосочетаний a component part of complex root or word-combination.**

თათა, ღრატ დანარ (ღანარ) tatā, yrāt j|āxar (j|āqar) გრლმ. перх. trans. ხმის ამოდება (ჩამოიღებს), კრინტის დაძვრა (ჩდაძვრავს) **пикнуть (о человеке) to start a speech.** **ას აღიროს ღრატ დანარჰი მიხმე!** – ჩემს ნათქვამზე ხმა არ ამოიღო სადმე!

სა დანარ (ღანარ), სულთქმ დანარ (ღანარ) sa d|āxar (j|āqar), sultkm j|āxar (j|āqar) გრლმ. перх. trans. სულის მობრუნება (ჩმოიბრუნებს), ამოსუნთქვა (ამოისუნთქებს) **делать передышку, вздохнуть breath out.** **გარლეთ, სა დანთლეთ (სულთქმ დანთლეთ) სოგო!** – მოიცათ რა, სული მომაბრუნებინეთ (ამომასუნთქეთ).

ჰათხ დანარ (ღანარ) hatx d|āxar (d|āqar) გრლმ. перх. trans. წინ გამძღვა-

რება (გაიმძღვარებს) *предводить, делать предводителем to lead sb.* ნადავლმაქ იხრალო ლეკან ბაცბიქ, წიწოლ ბჰჰ ჰათხ ვანხრალო ნაყბისტივ – ნადავლზე დადიოდნენ თურმე ლეკებში თუშები და წიწოლეს მუდამ წინ წაიმძღვარებდნენ ხოლმე ამხანაგები (მეგობრები) (ა. ხ.).

* აჯარ (დ|ეჯარ)¹ **aqar (d|eqar)**¹ გრლმ. прх. trans. გადახდა (ვალისა) (რგადაიხდის); ზღვევა, ანაზღაურება *платить, возместить to pay, to compensate.* ღერ დავდიქრ ვაგან აჯარ დიქ ქუდრეს – გათუჭებული (წახდენილი) ყანის ზღვევა გადაწყვიტა ქოდურმა (კაცის სახელია); ნიკუქ ზარალ აჯარ რეპკოს – ნიკოს ზარალი ზლო რეპკომ (კაცის სახელია).

აჯარ (დ|ეჯარ)² **aqar (d|eqar)**² გრლუგ. непрх. intrans. გადადება, შეწყვეტა (რგადაიღებს, რშეიწყდება) *перестать (о дожде, снеге ...) to stop.* ყარ დეჯარ – წვიმამ გადაიღო.

დაჯ-დაჯო **d|aq-d|aqđ** მსხვილ-მსხვილი, გამორჩეულად მსხვილი, ისეთი, რომელიც ყველაზე მსხვილია *то, что покрупнее thick, distinguished in thick size.* წყე, აბიტურიქტი ბაშ, კნათი ვაშიგო ქატრათხ, ლე უხკ დეწლოთვად დაყანანოქ, ბაძილალარქ ეთერ ლივ თხოგო: *ჰაცხუდხ უხკ ქატლარ დეწქ, ბაჯ-ბაჯარ ხახო დაჰ ლიჭა ელოთ, ჰალო ბუწლოთ, ვოჰ, თიბო* – ერთხელ, აბიტურიქტები რომ ვიყავით, ბიჭები ერთმანეთს შევწუწუნებდით, ან რა უნდა ვჭამოთ, ნეტავი-თქო, და ეთერ ბახულაშვილი გვეუბნება: *მაგას რაღა წუწუნი უნდა, ყველაზე მსხვილი ხახვი გაფცქვენიო და მიაძენით, ბიჭოო.*

დაჯ-საჯო **d|aq-saqđ** არცთუ დიდი, მოდილო *небольшой not big, biggish.* მელომ დაჯ-საჯო ყარტუზ ეცალ სო ლაჰმუ დაჰჰ, ილიკო! – რამდენიმე მოდილო (არცთუ დიდი) საზამთრო მიყიდე მთაში წასალეზად, ილიკო!

დაჯლაძნი **d|aqlajni** მიმლ. прич. particip. ის, ვინც (რაც) იზრდება, მოზარდი *подросток; то(т), кто / что растёт adolescent; sth that grows.* თავშესაფრე დაჯლაძნი დადიწი ბაძრი ყახეთდუნ და – თავშესაფარში მოზარდი (რომ იზრდება) უბატრონო ბავშვები შესაცოდები არიან.

დაჯ|დ|უძნი **d|aq|d|ujni** მიმლ. прич. particip. 1. ის, ვინც (რაც) ზრდის, გამზრდელი *тот, кто растит, выращивает someone who grows smth up.* საფარ-ბეგ ვაჯეუნნი უსუბ ვარ – საფარ-ბეგის გამზრდელი უსუბი იყო. 2. ის, ვინც აზვიადებს, გამზვიადებელი *преувеличивающий; тот, кто преувеличивает someone who exaggerates.* წყეჰ ამბუდ დაჯეუნნი ვა ე ივანქ! – ნამეტანი ამბის გამზვიადებელია ეს ივანქ! 3. ის, ვინც (რაც) ძუძუს მოაწოვებს, ძუძუს მომ-

წოვებელი тот, кто [по]кормит грудью someone who breast feeds. **ჩუ მენუს ნან ხილუ ე ბანდრ ჩუან დანდუნინ?** – ახლა რომელი დედა (ცხვარი) იქნება ამ ობოლი ბატკნის მომწოვებელი. 4. ის, ვისაც (რასაც) ზრდიან, აღსაზრდელი воспитанник; то(т), кто / что растёт someone who is brought up. **თხე კრუსე-გო ფორლადტ წიწილ და დანდუნინ** – ჩვენ კრუსს ჩვიდმეტი წიწილა ჰყავს გასაზრდელი. 5. ის, რასაც აზვიადებენ то, что преувеличивают smth that is exaggerated. **შარახ ამბუდ მოშ ბესუდგო ცომ და დანდუნინ** – თავის თავზე ლაპარაკისას ბესოს არათერი აქვს გასაზვიადებელი. 6. ის, ვისაც (რასაც) ძუძუს აწოვებენ тот, кого выкармливают грудью someone who is breast fed. **თხა ში ბანდრ ჩუან დანდუნინ** – დღეს ორი ობოლი ბატკანიღაა მოსაწოვებელი.

დაც-კაწკლობ დ d|aq-kaçklob დ უფროს-უმცროსობა этикет, существующий между старшими и младшими senior and junior. **ჰანც დაც-კაწკლობ ჰანხ ხა-წეგე!** – ახლა (დღეს) უფროს-უმცროსობა ვიდას ესმის!

-დაცოლ -d|aqol –სიდიდო величиной с ... the size of (სხვა საგანთან შედარებისას при сравнении с другим предметом when comparing another subject). **ესტენნბაცოლ გერ ბა!** – ეს რამსიდიდო ქვაა!

დაცონანს, დაცნეც d|aqona', d|aqne' ისევ, კვლავ დიდი опять / вновь большой again big. **დაცონანს (დაცნეც) დანუდც ჰოგო ის მუწუკ** – ისევ დიდი გქონია აკი ეგ მუწუკი.

* **დაცუდში d|aqujŝi** ზმნ. нареч. adv. 1. დიდად, მსხვილად крупно in thick size. **დაცადში თეტ ის დითხ!** – მსხვილად დაჭერი ეგ ხორცი! 2. გადატ. перен. fig. დიდად, შეცხადებით с преувеличением gasping. **ას აღინრ დაცუდში მიღებადიქ სტეფოს** – ჩემი ნათქვამი შეცხადებით მიიღო (შეიცხადა) სტეფომი.

* **აჰ|დ|ალარ (დ|ეჰ|დ|ალარ) ah|d|alar (d|eh|d|alar)** გრლუვ. непрх. intrans. 1. მიპარვა (მიეპარება); გაპარვა (გაიპარება), შეპარვა подкрадываться / подкрасться, уходить / уйти или заходить / зайти тайком to sneak. **ცოკალ მამლენ აჰლა** – მელა მამალს ეპარება. 2. გადინება (გაედინება, გაუვა), გაპარვა (გააქვარება) неожиданно протечь outflow, to leak. **თიშირ ქოცუდგო ვქ დეჰდალ** – ძველ ქვევრს დვინო გაუვიდა; **ფეშკრეგო თხაბუს მათე დეჰდალ** – ბალღს (ბიჭუნას) წუხელ ლოგინში გაუვიდა. შლრ. ср. comp. **დალარ (იხარ)¹⁴ d|al'ar (ixar)¹⁴.**

* **აჰ|რ| ah|ô|** адит. ჩა[მო]- с- (ზმნისართ-წინსართი, აღნიშნავს საგნის მოძრაობის მიმართულებას ზემოდან ქვემოთ, ან გახაზავს ზმნის შინაარსს; რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი наречие-приставка, обозначает направление движения предмета сверху вниз, или подчеркивает смысл

глагола; составная часть сложных основ или словосочетаний adverb-preverb indicating the direction from up to down or emphasizing the content of the verb; a component part of complex root or word combination). შოთა აჭ[რ] ვახე შირიქი – შოთა წავიდა (წაჩაივიდა) შირაქში; შაქის კივ დეუქ თხო აჭ[ო]რქ – შანქიმ კევი მოგვიტანა ქვევიდან (შირაქიდან); ბატონო დონეე თადლონი დეკლიქ აჭრ – გაქცეულმა ცხენმა ხურჯინები გადმოყარა (ჩამოყარა); ვორ აჭ ბეკი – ვაშლი ჩამოცვივდა; ხე აჭ ბოქქ – ხე წაიქცა; ო ვოჭ ლიშნბახ აჭ ცო ვეუქ – ის ვაჟი ნიშნობაზე არ ჩამოვიდა; გიგოს დო აჭ ხახკი – გიგომ ცხენი გააჭენა (ქვევითკენ); ... დე აჭ ბახკიქ მაყრი ქორწილ დოჩრ დენი – ... და ჩამოვიდნენ (ქვევითკენ) მაყრები ქორწილის დღეს; ვენებ დუწინო ქით აჭ ლეშე – ღვინით სავსე ტიკი ჟონავს; აგას ჰარნო ხაკ აჭ დასოდო – ბებია ფქვილის ტომარას ცლის; მაგონ ბუწინო მყოლ აჭ ბასბუენი ბა – ჰურით (ხორბლით) სავსე კოდი დასაცლელია; ბუქ ფერდონ აჭ ლადქნო – საქონელი ფერდობზე ჩამოცურებულიყო (ჩამოსხლეტილიყო); აჭ ვოს სოცო ლახუშ ხენმაქქი – ჩემთან ჩამოდი დაბლა ხიდან; შირიქი ზახისკ დაჭითა ლეუქ სონე, მაცა ვუდტა აჭრ? – შირაქში ბარათის გატანება მიხდოდა და როდის მიდინარ ქვევით (შირაქში)?

* აჭო[ჭ] **ahoh** ess. ზმნს. нареч. adv. ქვემოთ, ქვევით **внизу below** (ზმნისართ-წინსართთი, აღნიშნავს საგნის მდებარეობას ან მოქმედებას ჩვენ ქვემოთ, ქვევით; შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი **наречие-приставка, обозначает место нахождения или действия предмета внизу, ниже нас suffix-prefix denoting the location of an object or an action below us, component part of word combination**). ში შო დაგეგე, სქ სტაკ აჭო ვახე, შირქი – ლამის ორი წელია, ჩემი ქმარი [კაცო] ქვევით ცხოვრობს, შირაქში; ჭამპო მიჩე ვა? – აჭო[ჭ] ვა – ჭამპო (კაცის სახელია) სად არის? – ქვევითაა.

* აჭო **ahō** j abes./nom. ჩვენ ქვემოთა არე, ქვევითა ადგილი, ქვევითა მხარე, ქვევითა სივრცე თავისი მოცემულობებით **нижняя (ниже нас) местность, нижнее пространство, нижний край со своими данными an area below us, a side/space below**. დენიუ აჭო სქ და – მთელი ქვემოთა არე (სივრცე) ჩემია; აჭო ცო დაგინდა სო – ქვევითა მხარე არ მინახავს; ე აჭო ცო და – ეს ქვევითა ადგილი არაა.

აჭგეუ **ahge'** 1. თუ [ვინიცობაა] შენ ... **если [вдруг] ты ... if [in case] you ... აჭგეუ ლოყდიჩეჰან ის საქმ ჰალ თაგდარ, ხაყით სოგო** – თუ [ვინიცობაა] შენ მოისურვე მაგ საქმის გაკეთება, გამაგებინე. 2. შენლა **[наконец] ты [один] ... only you ... აჭგეუ ზრუნალ სოხ** – შენლა ზრუნავ ჩემზე. 3. თუ [ვინიცობაა] ჩამო – **если**

[вдруг] при- if [in case] drop. აჭკუც დეკლირე ე ღონეც თადღნი, ჯეჩონ ჯოხკათ!
 – თუ [ვინიცობაა] ჩამოყარა ამ ცხენმა ხურჯინები, სხვას აჭკიდეთ! 4. ზედმე-
 ტად ჩა[მო]- слишком с-, слишком о- over. ე ფიცარ აჭკუც და ოწღალინო – ეს
 ფიცარი ზედმეტადაა ჩამოწეული.

* **ღაჰარ (დოტღარ) d|ahar (d|oṭḡdar)** გრძ. перх. trans. 1. წაღება (მიაქვს, წაი-
 ლებს) [по]нести, [по]везти (туда) to take. თინას ფოსტერქ შარჩ პასილკ
 შადრჩუ დაჭჩ – თინამ ფოსტიდან თავისი ამანათი თავისას წაიღო. 2. გაწმოვლა
 დიდი გზისა (გაწმოვლის) преодолеть большой путь, большую дорогу to
 pass a long way. მოლქ ნიე ბადჭნადში? – ბაჯოქ ნიე ბადჭნათს! – როგორი გზა
 გაიარეთ? – დიდი გზა გაუიარეთ! 3. ხელში ჩაგდება (ჩხაიგდება), მოხელთება
 (წმოიხელთებს) поймать grasping, getting hold. ვალ დალირქ, უშჩგ ვაჭჩ ლეოს
 – ვალი მართებდა და უშანგი ჩაიგდო ლეომ ხელში. 4. გატანა (გაიტანს), ქვეშ
 მოყოლა (მოიყოლებს), ზედ გადავლა (გადაუვლის) переехать, раздавить
 running over. ფსარქ მანქანეც ქოთამ დაჭჩ თხოგო – გუშინ მანქანამ ქათამი
 გაგვიტანა.

* **ღაჰითარ (ჯეჰითარ) d|ahitar (qehitar)** გრძ. перх. trans. 1. წაღებინება (წააღე-
 ბინებს), გატანება (გაისატანს), გასგზავნა (გააწუგზავნის), გადასგზავნა
 посл[ы]лать, пересл[ы]лать to make sb. take smth, to send. ანკოს ფოსტერჩნ პა-
 სილკ დაჰითიქ თინენ – ანიკომ ფოსტიდან ამანათი გაუგზავნა თინას. 2. ხელში
 ჩაგდებინება (ჩხაგდებინებს), მოხელთებინება заставить поймать to capture,
 to hold smth. ცჰა ის უშჩგ ვაჰითლეთ სოგო, კნათი, სქ ვალ დადღი – ერთი ეგ
 უშანგი ჩამაგდებინეთ რა ხელში, ბიჭებო, ჩემი ვალი მართებს. 3. გატანინება
 (გაატანინებს), ქვეშ მოყოლებინება (მოაყოლებინებს) переехать, раздавить
 to make sb run over smth. შადრ წიჩ მანქანეგო აზოს თხქ ქოთამ დაჰითქ – თა-
 ვის ახალ მანქანას აზომ ჩვენი ქათამი გაატანინა.

ღაჰითენო d|ahitenô მიმლ. прич. particip. გაგზავნილი, გატანებული то, что
 отправлено, отправленный being sent. სტაუხკუყ ას დაჰითენო ტათებ თხაყ
 ცო მიღებადიქდა ვანოს – შარშანვე ჩემი გაგზავნილი ფული დღესაც არ მიუ-
 ღია ვანოს. აზოს მანქანეგო დაჰითენო ქოთამ უმსჰეც ლეუჩქ – აზოს მიერ მან-
 ქანით გატანილი ქათამი იქვე გღია.

* **ღაჰინო d|ahinô** მიმლ. прич. particip. წაღებული понесённый, унесённый taken. მახე
 დაჰინო ხილქ სქ ამაგ – ქარის წაღებული შექქმნა ჩემი ამაგი; ხარებო მანქანეც
 დაჰინო ქოთამ უმსჰეც ლეუჩქ – ხარებას მანქანით გატანილი ქათამი იქვე
 გღია.

დაჭიდარ **d|ah|d|ar** გრდუვ. непрх. intrans. გაცივება (გააცივებს, ცივს გახდის, ცივად აქცევს), გაყინვა (გაასიყინება) [о]зрнуть, [за]мёрзнуть to make cold. ვაჭიქსრ ნჭუცი ლათემ – გაყინე გარეთ დგომაში. შღრ. ср. comp. ფშელ|დარ **pšel|d|ar**.

დაჭიდიენრ **d|ah|d|ienô** შიშღ. прич. particip. გაცივებული, ცივად ქმნილი, გათოშილი остуженный, охлаждённный, замёрзший cold, frozen. დადიენრ დეექ ფეშკარ ხუ – გათოშილი შემოვიდა ბალდი. შღრ. ср. comp. ფშელ|დიენრ **pšel|dienô**.

* ვაჭლასრ ვბ **v|ah|la'ô** vb ბიჭუნა, ბიჭიკო сынуля, сыночек, мальчишка, малыш boy, guy. მოლუქ ლახე ვაჭლასრ ვაგლა შუქ – როგორი კარგი ბიჭუნა გეზრდებათ.

* დაჭლასრ დღ **j|ah|la'ô** jd გოგოცუნა девчонка, малышка girl; girlie. მოლუქ ლახე დაჭლასრ დაგლა შუქ – როგორი კარგი გოგონა გეზრდებათ.

-აჭერ **-āher** კავშ. союз conj. რომ ... если [бы] ... if ... ე საქმე ჰალ თაგლანჭერ, იხენვარას სად ნაყვ – ეს საქმე რომ გაკეთებულიყო (მოგვარებულიყო), ვივლიდი ჩემი გზით; სტაკ დაჭ ცო ყალა'ჭერ, მარან დაქმ მოც ხილურ! – კაცი რომ არ ბერდებოდეს, რა კარგი იქნებოდა!

დაცწი¹ **d|a'ci¹** შიშღ. прич. particip. 1. მოუსვლელი, არმოსული (ვინმე) тот, кто не пришёл, не пришедший someone who hasn't come yet. სე ქუდრწლეს დინა აღუიანს ოსი მარ, დაცწი ცომენს დისქ – ჩემს ქორწილში მთელი აღვანი იქ იყო, მოუსვლელი არავინ დარჩა. 2. მოუტანელი, არმოტანილი то, что не принесли, не принесённый smth.that isn't brought yet. ო დოლ დაცწი მითუში, დროჭეც დაქექალიბათ! – ის თივა მოუტანელი არ დატოვოთ, დროზევე დაიძარიოთ! 3. მოუმწიფებელი, შემოუსვლელი, აუფუებელი (ცომი) неспелый, незрелый, не подошедший (о тесте) unrisen (dough). აგას გიბლნორ თხო: ატამ ცო გეჭითმაკ სოქ შუქ, დაცწი დამნრ – ბეზიას შემოეთვალა ჩვენთვის: ატამს ვერ გივ ხავნით, შემოუსვლელოაო; ის ცომენ უმ გოლათ, ბაცწი ბისუ – მაგ ცომს დაათარეთ რამე, აუფუებელი დარჩება.

დაცწი² **d|a'ci²** ზმნს. нареч. adv. მოუტანლად не принеши without bringing. ოჯხი ხორბალ დაცწი შირიქ ცო ვახმაკ სოქ – ოჯახში ხორბლის მოუტანლად შირიქში ვერ წავალ.

ბ

-ბ -b გრამატიკული კლასის მახვენებელია, რომელიც განსაკუთრებულ შემთხვევაში მეშველი ზმნის ანლაუტიდან გადაადგილდება შესაბამისი სიტყვის აუსლაუტში (ორივე რიცხვში) показатель грамматического класса, в особых случаях перемещающийся с анлаута вспомогательного глагола в ауслаут соответствующего слова (в обоих числах) indicator of grammatical class which in particular conditions moves from unlaut of auxiliary verb to auslaut of appropriate word (in both numbers). ჰქვია მოჰ ბა? / ჰქვია მოჰაბ? – შენი ძროხა როგორაა? ჰქვია ყაბო მოჰ ბა? / ჰქვია ყაბო მოჰაბ? – შენი ძროხები როგორ არიან? ჰქვია გაზა მოჰ ბა? / ჰქვია გაზა მოჰაბ? – შენი თხა როგორაა? ჰქვია ბჰარკ მოჰ ბა? / ჰქვია ბჰარკ მოჰაბ? – შენი თვალი როგორაა? ვაჰ ვასერ მოჰ ბა? / ვაჰ ვასერ მოჰაბ? – ჩვენი კაცები როგორ არიან?

ბა ba შორისდ. межд. inter. ვა! ბიჭოს! Ах! Ох! Wow! როცა ჩემი დედამთილის დედამთილი და თავისი შვილი საუბრობდნენ ხოლმე თუშურად, თავისი დედა ხშირად უმეორებდა, რაღაცაზე გაკვირვებული: ბა, დიდებება, გაიოზ! – როცა ჩემი დედამთილის დედამთილი და თავისი შვილი საუბრობდნენ ხოლმე თუშურად, თავისი დედა ხშირად უმეორებდა, რაღაცაზე გაკვირვებული: ვა, დიდებება, გაიოზ (მ. შ.)!

ბად|ღ|ალარ bad|d|alar გრდუგ. непрх. intrans. 1. დაობლება (დაობლდება) [о]сиротеть to become orphan. ნან-დადენ ავარია ხილ'ენქ, ე ბადერ ბადღალ – დედ-მამას საგზაო შემთხვევა მოუხდა და ეს ბავშვი დაობლდა. 2. გადატ. перен. fig. გულის შეღონება (შეუღონდება), გულის გაპარვა (გაქეპარება) падать / упасть в обморок, [по]терять сознание fainting. ბადერ აჰო თასდალი'ენქ, დან ბადღალ ნან – ბავშვი ჩაუვარდა და იმიტომ შეუღონდა გული დედას.

ბად|ღ|ადღონო, ბად|ღ|ალინო bad|d|ajlnô, bad|d|alinô შიმლ. прич. particip. 1. დაობლებული осиротелый orphan. ე ბადღალინო ჩუდნო მენხუდოგოკ ლოთღოთ-ლოთღა? – ეს დაობლებული ბატკანი რომელს შევათარებინოთ, ნეტავი? 2. გადატ. перен. fig. გულშეღონებული, გულწასული упавший в обморок fainted. ბადღალინო დარასო სასწრაფო ბუცჩე – გულწასული ვიყავი, სასწრაფო რომ მოვიდა.

*ბად დდ **bād** jj ჩვარი, ძონძი тряпка rag, duster.

ბანდ-ქოჯრ დარ **bād-koḷō d|ar** გრძმ. перх. trans. ტილო-ცოცხის ქმნა (იზამს), ბინის (სახლის) დალაგება (დასალაგებს), ბინის (სახლის) მოწესრიგება [с]делать уборку в доме, на квартире to clean the house. **მადრმეს ჰაში სტენორე, დაკრემ ბანდ-ქოჯრ დიე** – მარიაში სტუმრებს ელოდებოდა და გულიანად მოაწესრიგა ბინა.

ბანდ-ლოჭ დარ **bād-yoḷ d|ar** იგივეა, რაც то же, что the same as ბანდ-ქოჯრ დარ **bād-koḷō d|ar**. თხა ბანდ-ლოჭ და სოგო დუდნა – დღეს ბინა (სახლი) მაქვს დასალაგებელი.

ბარამ: ბარამ ბანჯარ (ბანხარ) baram b|āqar (b|āxar) გრძმ. გადატ. перх. перен. trans. fig. თავის გართმევა საქმისთვის (პრობლემისთვის), თავის გატანა; გაღწევა (გააღწევს), გაკვლევა, пробиться to fare.

ბათბით batbit ზმნს. нареч. adv. месяцами for months. **ბათბით ლათსინო ჩინდრი ნატროლა თხა, მეცხორინ** – თვეობით მშრალი წინდები გვენატრება ჩვენ, მწყემსებს.

ბალი d bali d მრ. мн. pl. ბლები черешни cherries. **მათურელდარგო ბჰა ლაზე ბალი ღედახკალათერ შარეგუძე** – მათურელაანთ ყოველთვის კარგი ბლები ედგათ ხოლმე შარისკენ.

***ბალი d bāli j** მრ. мн. pl. მხრები плечи shoulders. **მაცანაკ გულ სო ჰე ბალი, უდროოთ სოდა დეკინო!** – როდის ვნახავ, ნეტავი, შენს მხრებს, უდროოდ მიმოყრილებს (ხალხ.)! **ბესოს ქათიბ ბანდონ ოლქ** – ბესომ ქულაჯა მხრებზე წამოისხა.

***ბარლიმ, ბარლი ბდ barlim, barlī bd** ბარნელა (რძის სადღვებელი ჯოხი), ბრუნელ мутовка (для сбивания масла) a stick (for churning milk). **ბარლიმ (ბარლი) ჩუ თეფხა ბაჯო ნიწყ ბეწე** – ბარნელას ჩასაკვრელად (ჩასაქნევად) დიდი ძალა უნდა; **შურ ბადრლმევე ლეფსო** – რძეს ბარნელათი დღვებენ.

ბარლაკ bar'laḷ მარტო რვა, მხოლოდ რვა только восемь only eight. **ბარლაკ ლარ სესხადებალ სო, საუბუ ცო დეწ სო** – მხოლოდ რვა ლარი მასესხე რა, მეტი არ მინდა.

ბადბად|დ|ალარ badba|d|alar გრძლევ. неперх. intrans. 1. დაბადება (დასიბადება), გაჩენა (გაჩენდება) родиться, рождаться birth, giving birth. **ცჰანც ადმიე ზორადში გონლი ბადბალა** – ზოგი ადამიანი ძალიან ჭკვიანი იბადება. 2. გადატ. перен. fig. ქონა, ბადება (აბადია) иметь to have smth, to possess. **ცომ ბადბალა თხოგო ოჯხე** – არაფერი გვაბადია ოჯახში.

ბადრთალ bajrtāl ყირამალა кувырком upside down. **თხე კჰავეე უდსთხა ბადრთალ**

ბაღჭ კმატმაქჷ – ჩვენი კოჭლი ნერბი (დედალი ცხვარი) ყირამალა დაეშვა (გადავარდა) კლდეზე.

ბაღრლაყრ ბღ **bajrla'ō** bd საჩიქნი, წაწვეტებული ხის ჩხირი რამის მოსათხრელად, მოსაჩიქნად, გადასარგველად **деревянный кол для выкапывания и пересаживания чего-либо** picking stick for digging or transplanting smth. სტაჟეკლჷ ბაღრლაყრ ბარ სოგო ესე გაგბინოჷ, მიჩ ბუყბირამო სოგო? – შარ-შანდელი საჩიქნი ჩხირი მქონდა აქ შენახული და სად წამიხარეთ?

ბაღცბრათ, ბეღცბრათ **bajcbrat, bejcbrat** ზმნს. нареч. adv. ბაცბურად, წოვათუ-შურად, თუშურად **по-бацбийски, по-цоватушински, по-тушински** in Batsbic, Tsova-Tush, Tush. ცუღნო, აღო თხოგო [საღროს], ვაღლეშ, ბაღცბრათ (ბეღცბრათ) წირლეს წე **ჯავნოღო** – არაო, გვითხრა [სანდრომი], ჩვენებურად, წოვათუშურად წერილს წიგნი ჰქვიაო (ვ. ქ.).

ბაკუმ ბღ **baḡum** bd კვარი, აბელი **труть** tinder fungus, **pinewood spill**. წიფელ სოკუღნ ლაზჷ ბაკუმ ხეჷ – წიფლის სოკომ კარგი აბელი იცის; ეგას ტოტ დაკმაქ ბაკუმ ბაკბიერ – ეგამ (კაცის სახელია) ხელისგულზე აბელი დაიწვა (ბ. ბ.).

ბაღაღცა მღ **rbaḡicā** jz საავადმყოფო **больница** hospital. კომუნისტე ჯყუბჷვერ წენი მაღოჭ ბაღაღცა მასტირ – კომუნისტებმა წყობიშვილის სახლში დიდზე დიდი საავადმყოფო გახსნეს.

*ბარბარ: ბარბარ ღ|არ **barbar: barbar d|ar** გრღუგ. **непрх.** intrans. ბრიალი (ბრიალებს) **бушевать (об огне)** to burn.

ბარბარ ბ|აყარ (ბ|ახარ) **barbar b|aqar (b|axar)** გრღმ. **прх.** trans. აბრიალება (ნაბრიალდება) **пылать** blazing up. წინიშ **მჟაჩჩო წარავ ქაშეჷ ბარბარ ბაღა** – ახლად ანთებული ცეცხლი მალევე აბრიალდა.

*ბარეჷვ[აღ] **barev[al]** 1. ბარემ **заодно** well then, just. ლაჷმჷ ვუღტვანოჷ, ე სჷ ფეშკარნ თა ღოწალჷ, ბარეჷვ[აღ] – მთაში მიღენილხარ და ბარემ ეს ჩემი ბაღლიც გაიყოლე რა. 2. აკი, აზირ **ведь, же** all the same, just. ჷ ცო ყეგლა, იშტ ღაღცა, ბარეჷვ[აღ]! – რატომ არ ტყდები, ასეა აკი!

ბარწკიღ ბღ **barçkil** bd ჩქიფი, მარწუხი, პინცეტი (წარბების ამოსაღლეჯი იარაღი) **пинцет** pincer for removing eye lashes. მახკარე ჯაღნკენჩ ჩუღნი ბაღწკლეღ დაჷ ლეთხოდო – გოგოები ნიკაპიდან ბეწვებს ჩქიფით იღლეჯენ.

*ბაქ ბღ **bak** bj 1. პირი, ბაგე **уста, рот** mouth.

ბაქ ბ|ეშარ **bak b|ešar** გრღმ. **прх.** trans. მოთქმით ტირილი, მოთქმით დატირება მიცვალებულისა **оплакивать** mourning aloud. ქიქოც მოჷ ხეჷ-გეთერ ვაღ აგინ

ბაქ ბეშარ – ადრე (ძველად) როგორ იცოდნენ ჩვენმა ბებიებმა მიცვალებულის მოთქმით დატირება (დ. მ.).

ბაქმაქ ცოდებლარ (ცოდებლარ) **bakmak coldēblar (coldīlar)** გრძმ. перх. trans. უკადრისობა (უკადრისობს, იუკადრისებს) не считать приличным для себя *disdaining*. ელნეს ბაქმაქ ცომენ ვილენე, მისე ჩუჰ ნასერნ ქორე – ელენემ ყველა მთხოვნელი იუკადრისა და დარჩა შინ რძლების ხელში.

ბაქა|დარ (დაბაქა|დარ), ბუჰა|დარ (დაბუჰა|დარ) **baka|dar (dabaka|dar), buḥa|dar (dabuḥa|dar)** გრძმ. перх. trans. დატუქსვა (დატუქსავს) обругать *scolding*. მაშა ქუდრწლეს სოუბგეც ვე მალრქდალა დადას ზორამში დაბუჰადვიე ვოჰ – დის ქორწილში ზედმეტი ღვინის დაღვევისათვის მამამ ძალიან დატუქსა ბიჭი.

ბაქი **baqi** j მრ. მნ. pl. 1. პირი *рот mouth*. 2. გაღატ. перен. fig. გრძელი ენა *длинный язык long tongue*.

ბაქი დეთარ **baki j|etar** მრ. გრძმ. მნ. перх. pl. trans. გრძელი ენის ქნევა (იქნევს), ზედმეტი ლაპარაკი *махать длинным языком talking a lot*. ბაქი მა დეთარ, ნინიკო! – ნუ იქნევ გრძელ ენას, ნინიკო!

*ბაქინშადნ **bakinšajni** 1. პირლია, თავახდილი, თავდაუხურავი (ჭურჭელი) *открытый (о посуде) open, uncovered*. ე ქილ ბაქინშადნ მა დითოთ – ამ ქილას პირლიას ნუ დატოვებთ. 2. გაღატ. перен. fig. პირლია, ყველაფრის მთქმელი (ადამიანი), პირში რომ არათუერი უჩერდება *болтун[ья] open mouthed, talking all kind of things*. დარკუდგრ მა დეთარ ჰან ამბუდ, ზორამში ბაქინშადნ აღმე და – დაიკოს არ უამბო შენი ამბავი, ძალიან პირლია ადამიანია.

ბაყეცკად, ბაყეცკი **baqe'ıkaǰ, baqe'ıki** 1. არა მგონია, ვეჭვობ (წართქმით კონსტრუქციებში) *не думаю, не кажется (в утвердительных конструкциях) don't think so, I doubt*. ბაყეცკი ლოლოს თხა ჰელორ – არა მგონია, წავიდე ღღეს ტყეში. 2. მგონია, ვვარაუდობ (უკუთქმით კონსტრუქციაში) *мне кажется, я предполагаю (в отрицательных конструкциях) I guess, I think, I suppose*. ბაყეცკი აჰო ცო ვახნოლო ბიძა შირიქ – მგონია, წავიდა ბიძა (მამის ძმა) შირაქში.

*ბაყეც¹ **baqe'** 1. ნამდვილი, მართალი (რამ), ჭეშმარიტი *нечто правдивое, действительное true, real, right*. ბაყეც და ის ამბუდ, ლე აფუშ ბა? – მართალია ეგ ამბავი, თუ ტყუილია? 2. ზმნ. нареч. adv. ნამდვილად, მართლა, სისწორით *действительно, подлинно, в самом деле really, truly, authentically* ბაყეც ფსტუ მშევინო გუვალქო სტაკ – ნამდვილად ცოლისმკვლეელი აღმოჩნდა ის

კაცი.

***ბაყეუ**² **baqē’²** კავშ. союз conj. თუ [ვინიცობაა] ... თუ [როგორღაც] ... თუ [შემთხვევით] ... თუ [მართლა] ... თუ [იცოდე] ... თუ [ღმერთი არ გაწყრეს] ... **если [вдруг] ... если [не дай бог] ... если [как-то] ... if [in case of] ... if [it happens really] ...** (გამოხატავს მწვავე მუქარას **выражает острую угрозу expresses severe threat** **ბაყეუ ჰედვადღიჲჷა, ვაგლაგეჷჷ სო!** – თუ დაიგვიანებს, თვალით აღარ დამენახო; **ბაყეუ ე ას აღინო დოშ მიხმე იჷჩე ჰოგო, თეკითოს ჰოგო!** – თუ [როგორღაც] ეს ჩემი ნათქვამი სიტყვა სადმე დაგცდენია, გაწვინებინებ! **ჟეგრეჷ ჩუ ვერწიჩო სე დადას ვირ-ტაჷკ აჩენადარ ლოცდიე’ნე, სე ნანას აღო, ბაყეუ ისე ვირ ოთღიჩეჷა/ჷი სო, საბჷკუე აჷ ლოეს, ბედო მაღლას ჰონინალო, უდიშ ნახეფ დარ თხოლო ოჯხე ვირ დუღდარ (მემცხორივ კი გაგდწლათერ ვარბი ჟეგონ)** – ცხვრიდან შინ მობრუნებულმა მამაჩემმა ვირ-ტაჷკის ყოლა მოინდომა და დედაჩემმა უთხრა, **თუ [ღმერთი არ გაწყრეს] აქ ვირი მოგეყენია, ჩავალ საბჷკო ში და გაგეყრებო, იმდენად სირცხვილი იყო ჩვენთან ოჯახში ვირის ყროყინი (მწყემსები კი ინახავდნენ ხოლმე ვირებს ცხვარში)** (ა. ბ.).

ბაყეუ³ **bae’ā** მართლაც, ღიახაც **в самом деле, так и есть (так и было), как раз, точно, правда что exactly.** **ბაყეუ ჰალო აჯდენადლო სო აჷ აღინო: ცო დეწრას ილოხ ფსტუნად დოწმალს** – მართლაც ამიხდა შენი ნათქვამი: არ უნდა გაგყოლოდი ილოს ცოლად.

ბაყეუდა **baqē’da** კავშ. союз conj. თუმცა, მართალია; მართალია, ასეა, მაგრამ... მიუხედავად იმისა, რომ ... **однако, правда; правда, так, но ... несмотря на то, что ... that’s true ...** **ვაშო, ბაყეუდა, ყანოლ მაქ დეწე ვადნო დარო ჩანს, მს ენგოჷშ შარო ღანოლ და** – ძმაო, მართალია, სიბერე ზედ მოგვადგა დაჭრილი დათვივით, მაგრამ ამასაც თავისი სიკარგე აქვს (საბ. მ.); **ბაყეუდა, გლეშურჯს ცო ჰიჭუ, მს ე ატარდლოჩო სურთე ე 21-ლდე ბაცავ ვა, მენე ჰალო ბადცი ბაბწინო, 21-ლდე ვაშო, ნაბოლარ ღადროვ...** – მართალია, მგლისებრ არ იმზირება, მაგრამ ამ დადუმებულ ფოტოსურათზე ეს 21-ე წოვას ამოცნობილთა შორის, 21-ე ძმა, ნაბოლარა რაზმელი... (ა. ბ.); **ბაყეუდა, ცო მაკეე სო, მს ცენეხ ტყოე ჰალ ვეწეს ლაჷმჷ ვახს: ზორადშ დეწ სო ღამნი!** – მართალია, აღარ შემიძლია, მაგრამ წელსაც უნდა წავიდე მთაში: ძალიან მიყვარს მთები!

ბაყეუ დ|ა **baqē’ d|a** მართალია, სიმართლეა, სიმართლეს შეეფერება, მართლა [ასეა], ნამდვილად [ასეა] **правда, соответствует действительности, в самом деле [так], так и есть it’s true, it’s like this in reality.** **უნე დიფცნაჷჷ სოგო, ბაყეუ და, ბაყეუ!** – რაც მიახბე, მართალია, მართალი!

ბაყეცი, ბაყიყ **baqe'i, baqī'** ნაწ. част. part. მართლა? ნამდვილად? Правда? В самом деле? really? ბაყიყ მარან თელუდშ მოჭ, ელო, დაქი მოყ და, ქრისტა! – მართლა ათხოვეთ გოგოს, ელო, რა კარგია, ქრისტიანო!

*ბაშტ² ბლ **bašt² bd** კვამლი, ბოლი; ნისლი ДЫМ; туман smoke, mist.

ბაშტ ეთარ (ოთარ) **bašt etar (otar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. კვამლის, ბოლის დადგომა (დაიდგება) надыметь spreading / setting smoke around. ტატქ გუ ედოს, ბაშტ ოთქ – სველი ჩანს ეს შეშა, ბოლი დადგა. 2. ნისლის დადგომა (დაიდგება) затуманиться setting in mist. ბაშტ ოთქც, ფერდობ დაქინ ქე ცო გუ-გეგ სო – ნისლი დადგა აკი, ფერდობზე მძოვნარ ცხვარს ველარ ვხედავ (ბ. ბ.).

ბაშტ ეთბარ (ოთბარ) **bašt et|bar (ot|bar)** გრლმ. перх. trans. კვამლის, ბოლის დაყენება (დააყენებს), ახრჩოლება надымить making smoke spread. ტატქ გუ ედოს, ბაშტ ოთბიქ – სველი ჩანს ეს შეშა, ბოლი დააყენა (ბ. ბ.).

ბაცმაქა **bacmakā** j ბუსნო, ამწვანებული კორდი зелёный луг lawn. კნათი ბაც-მაქ ებახკერ – ბიჭები ამწვანებულ კორდზე იხდნენ; ლაშას ბაცმაქ ფე ბიქ – ლაშა ბუსნოზე წამოწვა (ბ. ბ.).

*ბაწარ დლ **baçar dd** ბაწარი, მატყლის ძაფი пряжа, шерстяная нитка woolen thread, ratline.

ბაწარ ჰერწარ (ჰარწარ) **baçar herçar (harçar)** გრლმ. перх. trans. ბაწრის (მატყლის ძაფის) დართვა (დაართავს) [с]пряхать spinning. ბაწარ ჰერწომ უბიქ ფსტი რაღქ-რალ ვაშბინ ლეტერ – ბაწრის დართვაში უბნის ქალები რიგრიგობით ერთმანეთს ეხმარებოდნენ.

ბაწარ დ|შაპარ **baçar d|wapar** გრლმ. перх. trans. ბაწრის (მატყლის ძაფის) დაგრეხა (დაგრეხს), დაძახვა закручивать, [за]ви[в]ать twisting, twinning. ბაწარ ჯარნაძქ დშაპარ – ბაწარს ჯარაში გრეხენ.

ბად|დ|აღონო, ბად|დ|ალინო **bād|d|ajlnô, bād|d|alinô** მიმლ. прич. particip. დაობ-ლებული осиротелый orphan. ბადბალინო ხქ ებაღქ მძდრე – დაობლებული ხე დგას მინდორში.

ბად|დ|ალარ¹ **bād|d|alar¹** გრლუგ. непрх. intrans. დაობლება (დაობლდება) осиротеть to become orphan. ბადროლე ბადდალარ ზორაძში ხალა და – ბავშვობაში და-ობლება ძალიან ძნელია (ბ. ბ.).

ბად|დ|ალარ² **bād|d|alar²** გრლუგ. непрх. intrans. ჩაოსება (ჩაოსდება) обессилеть от смеха endless cry. სიხ ხი დალდალინო ბადერ ბადლაგერ თხოგო – სასულეში წყალი გადაუვიდა და კინალამ ჩაგვიოსდა ბავშვი (ბ. ბ.).

ბანდ|დ|არ **bād|d|ar** გრძმ. перх. trans. დაობლება (დასაობლებს) сделать сиротой becoming orphan. ბუჭევე ღუჯ ბანდერ ბანდლიქ – ომმა ბევერი ბავშვი დააობლა. (ბ. ბ.).

ბანდრალქ **bādrālē** ბავშვიანი имеющий ребёнка, человек с ребёнком those who have kids. ბანდრალქ ნანი ბედ ოთხე დიფშედებათ! – ბავშვებიანი დედები ცალკე ოთახში დააწვინეთ (ბ. ბ.)!

ბანდრულ, ბანდრელქ **bādrul, bādreyē** ბავშვური детский childlike. ე უხ ბანდრულ საქმ თაგინა! – ეს რა ბავშვური საქმე გააკეთე (ბ. ბ.)!

ბანგ¹ ბლ **bāg¹** bd ბაგა, საკვების ჩასაცრელი საქონლისათვის ясли (кормушка) для скота cattle-shed. ბანგი დოლ დილათ ათან – ბაგაში თივა ჩაუდეთ ძროხას. შლრ. ср. comp. ჰადბ **hadb**.

ბანგ² ბლ **bāg²** bd ბაგა-ბალი, საბავშვო დაწესებულება детские ясли nursery school. ძუძაკ ბანგი დიკნას – გოგონა ბაგაში წავიყვანე.

*ბანგ³ ბლ **bāg³** bd ბაგა, ახალი ვენახი новый, молодой виноградник newly planted vineyard. ბაგაშ ლე უხ ვქ დეწ ოთა? – ბაგისა ან რა დვინო უნდა დადგეს?

ბებოვკ ბლ **bebovk** bd ერთცხენშებმული ორთვლიანი და ორადგილიანი ეტლი двух-колёсная и двухместная колесница с одной лошастью one horse drawn four wheeled carriage. დობტურ ნან ლაწმრი დაყლ დჩრ ფჭეჭ ბებოვკევე ლელაათერ – დედა-ექიმი (ასე ეძახდნენ ალვანში ექიმ ნადეჟდა ნისკუბინას) ავადმყოფების გასასინჯად მთელ სოფელში ბებოვკით დადიოდა ხოლმე.

ბედბარჩ **bedbarč** ზმნს. нареч. adv. განსაკუთრებულად, გამორჩეულად, სხვამხრივ, სხვათხრივ особенно, в остальном especially. წნევე ღუჯ ხა და სოგო, მან ბედ-ბარჩ გეჩრ ცოსტევე ქოთდოსრ – წნევა დიდი ხანია მაქვს, მაგრამ განსაკუთრებულად სხვა არათერი მაწუხებს; ბედბარჩ ცომ ლაწოდრ აგას, ის და, მე ლელიშ და – სხვათხრივ არათერს იტკიებს ბებია, ეგაა, რომ სუსტადაა.

ბეკგორათ **beḡgorat** ზმნს. нареч. adv. ხუმრობით, ხუმრობისდაგვარად шутя, в шутку jokingly. ბეკგორათ დეფცნ სოგრ ივნეს შარნ გან შარე ციხე ღევალარ – ხუმრობისდაგვარად მიაძბო ივანემ თავისი სამი წელი ციხეში ჯდომა.

ბეკიჭადნსა **beḡiçajnsā** ზმნს. нареч. adv. 1. თითქოს ხუმრობით, ვითომ ხუმრობით, არასერიოზულად как будто шутя, как будто в шутку, несерьёзно as if jokingly. ბეკიჭადნსა მა ჰიჭრ ე საქმოგრ! – არასერიოზულად ნუ უყურებ ამ საქმეს! 2. გაღატ. перен. fig. იოლად, უბრალოდ, მარტივად, ადვილად, მსუბუქად, უბრობლემოდ просто, легко, без проблемы simply, easily, lightly, without a problem. ბეკიჭადნსა ევოდრ დჭეუხტყ კილრ ე კნათევე – უბრალოდ იღებს ოთ-

ხმოც კილოს ეს ბიჭი.

ბეჩო|დ|არ (დაბეჩო|დ|არ) **běčō|d|ar (daběčō|d|ar)** გრძმ. перх. trans. მსუბუქად ცემა (სცემს) слегка избить, побить beating lightly. ქორ ლაცდიე'ნეს [ვარდა], ცჰა ლაზიშ დაბეჩოდინას... თურიკ ბეხკ ბარალო – დავიჭირე [ვარდი] და ერთი კარგად ვცემე მსუბუქად... განა რამე ბრალი ჰქონდა რომ (ე., ვ. ხ.).

ბეჩო|დ|იენო **běčō|d|ienō** მიმლ. прич. particip. მსუბუქად ნაცემი слегка избитый, побитый lightly beaten.

ბერა: ბერა დ|ახარ (ჯელარ) **berā: berā d|āxar (qelar)** გრძმ. перх. trans. 1. ბერაში გატარება (ცხვრისა) დასათვლელად, მოსაწველად (გაატარებს) пропускать / пропустить группу животных через узкий проход, чтобы сосчитать sheep run/coat for counting, milking. მემცხორივ ქე ბერა დახა ჰალ დაკარდანაძნო – მწყემებმა ცხვარი ბერაში გაატარეს დასათვლიერებლად. 2. სათითაოდ ხელში გატარება რამისა (გასატარებს) поодиночке (по одному) пропускать / пропустить то-либо через руки при переборе see smth in details. დენის ხახო ბერა ბაძნას, ბახკურ ჭიკ ეგლუდენო – მთელი ხახვი სათითაოდ ხელში გაატარე, ვაითუ დამპალი შჰეყვეს-მეთქი (ბ. ბ.).

ბერსანებ დ **bersaneb d** ბერსამება Берсамеба Bersameba (თეონიმია теоним teonim). ბერსანბე საყდარ ჩუ დეხერ აღნიჰე ჰალო შეკეთბადიქ – ბერსამების ეკლესია იქცეოდა აღვანში და შეაკეთეს.

ბერსანბობ დ **bersanbob d** ბერსამებობა (ბერსამების დღესასწაული, დღეობა) праздник Берсамеба Bersameba festival. ბერსანბობ ჰამახეც დაჯუხუ დღეობ და აღნი – ბერსამებობა ყველაზე დიდი დღეობაა აღვანში.

ბიდნარ, ბიდნარ¹ **bidnar, bīdnar¹** ბედნიერი (ბედში მყოფი) счастливый being happy. ბიდნარ ხილოლაჰუდნო! – დალოცადვიქსო ქუდრწლებ სე ავას – ბედნიერი იყავიო! – დამლოცა ქორწილში ბებიაჩემმა.

ბიდნარ, ბიდნარ² **bidnar, bīdnar²** ბედნიერი (მუწუკია ერთგვარი) карбункул, острое гнойно-некротическое воспаление кожи и подкожной клетчатки Happy-a kind of acne. ბიდნარ დაწო ლაწარ და – ბედნიერი მძიმე დაავადებაა.

ბირბა|დ|ალარ (აბირბა|დ|ალარ) **birba|d|alar (abirba|d|alar)** გრლუგ. перх. intrans. 1. აბირება (ნაბირდება), რამის, მაგალითად, მარილის ჭამის ხასიათზე მოსვლა პირუტყვისა (მოვა) сманиваться (о животных) cattle feeling like to eat salt. თუძ დადჰე ქე აბირბადალო – მარილის დანახვაზე ცხვარი (თარა) მარილის ჭამის სხროზე მოვიდა. 2. გადატ. перен. fig. რაიმის კეთების ხასიათზე დადგომა (დაიდგება), საქმის კეთების ხალისზე მოსვლა (მოვა) прийти в настроение

взяться за дело becoming / feeling enthusiastic to do some work. ბირკაცობს დახა აბირბადლონ ე ფეშეკარ, უვრ, ევუენ ჰა უხ ხაწლოგე! – ბერეკაობაში წასასვლელოდ აბირდა ეს ბალოი, კაცო, ამას ვილა რაღას შეეგონებს! შლრ. ср. comp. ხუხრბა|დ|ალარ **xuxrba|d|alar**.

ბირბა|დ|არ¹ (აბირბა|დ|არ) **birba|d|ar¹ (abirba|d|ar)** გრლმ. перх. trans. აბირება (წახაბირებს), რამის, მაგალითად, მარლიის ჭამის ხასიათზე მოყვანა პირუტყვისა (მოიყვანს) смани[ва]ть to make cattle feel like to eat salt. კოსტის ქე ბირბადო თუენი თელონ – კოსტას ცხვარი (თვარა) მარლიის ჭამის ხასიათზე მოჰყავს. შლრ. ср. comp. ხუხრბა|დ|არ **xuxrba|d|ar**.

ბირბა|დ|არ² (გადაბირბა|დ|არ) **birba|d|ar² (gadabirba|d|ar)** გრლმ. перх. trans. გადაბირება, დაყოლიება ადამიანისა ამა თუ იმ საქმიანობისთვის (გადაბირებს, დაიყოლიებს), თავის ჭკუაზე დაყენება вовлекать / вовлечь в состав чего-либо, привлекать / привлечь к какому-либо делу, движению, завербов[ыв]ать winning sb. over. არჩევნახ ნახ ჰამივაც შედგუდჰ ბირბადოე, ჰანე ჰამახეც ბაჯონ აფუშ ალოდცრ, ნახნ კამპანო ოჯუხ დებწლა – არჩევნებზე ხალხს ყველა თავისკენ იბირებს და, ვინც ყველაზე დიდ ტყუილს იტყვის, ხალხიც სწორედ მას მისდევს.

ბიძქე, დაღვაშე ფსტუენო დ **biʒʒej, dadvašë pʃujnô** jd ბიცოლა, ბიძის (მამის ძმის) ცოლი жена брата отца aunt-wife of uncle from father's side. არსქ ბიძის, მადრკეს გარმონ თეფხორ ზორადშ ჭჭალოშ – არსენის ბიცოლა, მარუკა გარმნოს უკრავდა ძალიან მაგრად (ბ. ბ.).

ბიბაცო ბლ **bība'ô** bd ბებაქალი повитуха midwife. ბაბაღე ლაზე ბიბაცო და – ბაბაღე კარგი ბებაქალია.

ბილაცო დლ **bīla'ô** dd მოჯამაგირე слуга, служанка servant. ითო, მაცლომცრ ლათეჰ ჰამინაც ბილაცოლ? – ითო (კაცის სახელია), როდემდე უდგენარ ყველას მოჯამაგირედ?

ბობქარ დ **bobkar** j ციება (ციებ-ცხელებისას) озноб (во время лихорадки) fever.

ბობქარ თელარ (დალარ) **bobkar tel'ar (j|a'ar)** გრლუგ. непрх. intrans. ციების დამართნა (დაემართება) начало озноба (во время лихорадки) having fever. ვანუნ ბობქარ დალონ – ვანოს ციება დაემართა.

ბობქარ ლექ|დალარ (ლაქ|დალარ) **bobkar lek|j|alar (laq|j|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. ციების დაცემა (დაეცემა) наступление озноба to have fever. მი-

სუენი ბობქარ ლაქალი'ნე, დაფხერო ჩაინ ჰალო ვატე'ნე, ბაგანო ჩუჲ ვიშქ-
მინოს ციება დაეცა, ცხელი ჩაით გასკდა და ბრაგვანით ჩაწვა ლოგინში.

ბოდ დ **bod** jj მახე, კაკანათი, ჩიტბადე, ხათანგი **силок, ловушка, петля** trap, bird
catching net. ჭივჭინ ბოდ მეწეს მოლან, დაჰ ვაჩიქ სოგო ხორბალ – ჭივჭივებს
(ბელურებს) კაკანათი უნდა დაუუგო, გამითავეს ხორბალი (კ. ჭ.).

ბოლორქ **bolorē** ქვემოთა, ქვევითა, ბოლო **нижний, последний, крайний** lower,
the last. ბოლორქ ალუენჲ ჰედეშკას დაარსბადლო – ქვემო ალვანი ოდნავ
მოგვიანებით დაარსდა.

ბოროტ¹ **borot¹** ბოროტი **злой** evil, vicious. სტაკ ბოროტ ცო ვეწ ხილან – კაცი ბო-
როტი არ უნდა იყოს.

ბოროტ² ბდ **borot²** bd დარდი, ვარამი, საგონებელი, მძიმე რამ საფიქრალი
тяжёлые мысли, раздумья, переживания sorrow. ვოჰ ვადცო სოგო ლაწიშქ,
იცხუდ ბოროტ ლელბოს – ბიჭი მყავს აკი ავად და მაგის დარდს ვატარებ. შლრ.
sr. comp. დარდ-ბორტი **dard-borti**.

*ბოს ბდ **bos** bd ფერი **цвет** color.

ბოს ბ|ავ|ბ|არ **bos b|av|b|ar** გრდმ. перх. trans. გაფითრება (რგა|ფითრდება), ფე-
რის დაკარგვა (აღამიანის მიერ) **потерять цвет (о человеке)** turning pale.
ფშელგორნა ფეშკრევ ბოს ბავბიქ – სიცივისგან ბალდი გაფითრდა (ბ. ბ.).

ბო-ტუმ დ **bo-tum** d ნიორ-ნიგოზი, ერთად დანაყილი ნიორი და ნიგოზი პურთან
მისატანებლად **чеснок и грецкий орех, вместе истолчённые** garlic and walnut
pounded together to eat with bread. მარხვას ბო-ტუმ ჩამლქ დაყუნა და მანჯცქ
– მარხვაში დანაყილი ნიორ-ნიგოზი გემრიელი საჭმელია პურთან; ცრმ ბად-
ბალარ თხოგო ქუდრთმაქ ძაბრი ვოხკინო კომუნისტი ჩუ ბადხჩე, შტიკივ ლე-
ხორ წენი უნახიქ, ბო-ტუმენანო კაწკოქ კაკლქრქ ტოპრაკ ვაწურ კედლოხ,
ოჯუხ დალდალი'ნ შტიკ, ო დაჰირ შუენი – არაფერი გვებადა, თავზე ძაბრებ-
დახურული კომუნისტები რომ შემოვიდნენ, ხიშტებით ეძებდნენ სახლში რა-
დაცას და, პატარა კაკლიანი პარკი რომ გვეკიდა კედელზე, ნიორ-ნიგოზის-
თვის შენახული, იმას მოხვდა ხიშტი და ის წაიღეს (ე. ბ.).

ბოყოჭ დდ **boqoç** dd კვიცი **жеребёнок** horse foal. თხქ ფეშკარ ბოყუქეცქ ებწლა –
ჩვენ ბალდი (ბიჭუნა) კვიცთან იწევს.

ბჟარ დ **bžar** d ბჟარუნის, მსხვრევის აღმნიშვნელი ხმაბადვითი სიტყვაა **слово,**
обозначающее звуки поломанного стекла imitating word for denoting
breaking sound.

ბჟარაძნო **bžarajnô** ზმნს. нареч. adv. 1. ბჟარუნით со звуком поломанного стекла with knocking sound. აჭ თასდალინო ვაზ ბჟარაძნო ვეთო პოლმაქ – ჩავარდნილი ლარნაკი ბჟარუნით დაეცა იატაკზე. 2. უცაბედი კრთომით, უცაბედი ელდით с неожиданным вздрагиванием with sudden shock. ჰქე ვულარ ხადწჩე ბჟარაძნო დეკდიქსო – შენი ყვირილი რომ გავიგე, უცაბედად შევკრთი.

ბჟირა: **ბჟირა** დ|ახარ (იხარ) **bžirā: bžirā d|axar (ixar)** გრლუგ. непрх. intrans. დამსხვრევა (დაიშხვრევა) разби[ва]ться вдребезги breaking, crashing. თხაგეც ეცინო ვაზ ქორლოქ დალენე სოგო ბჟირაქ დახე – დღესლა ნაყიდი ლარნაკი ხელიდან გამივარდა და დაიშხვრა.

ბჟირა დ|ახარ (დ|აქარ) **bžirā d|āxar (d|āqxar)** გრლმ. перх. trans. დამსხვრევა (დაიშხვრევა) разби[ва]ть вдребезги breaking. თხაგეც ეცინო ვაზ მაჭოვ ბჟირა დ|აქარ სოგო – დღესლა ნაყიდი ლარნაკი გოგომ დამიშხვრია.

ბუზკატ **buzkāt** ძვ. уст. old. იგივეა, რაც то же, что the same as გარმო **garmō**. მელაძო დოკეშეშ ხილანლათერ, სე მაჭონ ბუზკატ ცო ვეთინო – მელაძო (მელანო) გულნაკლულად იყო ხოლმე, ჩემმა ქალმა გარმონი არ იცისო.

***ბუდს** ვ|ა **bujs|v|ā** ჯ ღამე ночь night. ღამე მოლოქ ღამეურ ბუდს|ვაძი ხეცე, სულხან! – მთაში როგორი ღამაზი ღამეები იცის, სულხან.

ბუდს იც **bujsū** ზმნს. нареч. adv. ამაღამ в эту ночь tonight. მოჭე ტელევიზორე ალო, ბუდს ღავ დეწე დას – როგორც ტელევიზორში თქვეს, ამაღამ თოვლი უნდა მოვიდეს (უნდა ითოვოს).

***ბუსუ-ბუსუ**, **ბუდს-ბუდსუ** **busū-busū, bujs-bujsū** ზმნს. нареч. adv. ღამღამობით по ночам at night. კნათი ბუსუ-ბუსუ (ბუდს-ბუდსუ) აჯეს იხო – ბიჭები ღამღამობით ნადირზე დადიან.

ბუგალ ბდ **būgal** ბდ მტვერი ПЫЛЬ dust. ფჭეჭ ზორაძი სიცხ მარე, შარემაქ ბაჯო ბუგალ ლეფჩერ – სოფელში ძალიან ცხელოდა და შარაზე დიდი მტვერი ილო. შლრ. ср. comp. ტკმელ **tkmel**.

ბურახ მდ **burax** ჯ 1. ბალახი (უპირატესად საჭმელი) трава (преимущественно съедобная) grass. დოჭახ საბლენ ბურხეე იხო ნახ ივლათ – გაზაფხულობით მეტწილად ბალახით გადის ხალხი იოლას. 2. ბურახი, გამაგრილებელი სასმელი квас Burakhi, refreshing drink. სიცხ დუდჩე ბურახ დეწე სტაკოვ მალო – პაპანაქებისას ბურახი უნდა დალიოს კაცმა.

***ბურღნება|დალარ**, **ბურღნა|დალარ** **buryneba|d|alar, buryna|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. ბუღის (კუროს) მიერ სპეციფიკური ბგერების გამოცემა რქებითა

და ფეხებით მიწის თხრის (ბურღვის) თანხლებით, ბუბუნი (ბუბუნებს), ბულ-რაობა (ბულრაობს) реветь (о быке, бугае) bull grumbling. რიყემაქ ბორშ ბურღნებალა – რიყეზე მოწვერი ბუბუნებს; სურმა ბურღნებალაშ გარგმარგან ცო ვეწრა გუვალან, მზაყივ ბელტი ვეუსანლათერ – როცა სურმა ბულრაობდა, ახლომახლო არ უნდა გამოჩენილიყავი, რქებით ბელტებს ისროდა ხოლმე.

ბუყსტაკ ვბ **bucstak** vb შუახნის, ხნიერი კაცი человек средних лет middle aged man. ბუყ სტაკ მე ვა, ოში ვა გუდრგაცო? – შუახნის კაცი რომაა, ის არის გიორგი?

*ბუც დ **buc** j 1. ამწვანებული კორდის ბალახი трава зелёного луга grass. სალოცავ გორნაკმაქ ტბათნი ბუც ადტყ – სალოცავის გორი ტბათანაში ამწვანებული კორდის ბალახითაა დაფარული. 2. თავშავა душица organy; Origanum vulgare (Latin) ბუც ლაზე და დედე დასტჰონ – თავშავა კარგია კუჭაშლილისთვის.

ბუჭ-თური დ **buh-turi** d მრ. მნ. pl. მსუბუქი ჩხუბი (ჩხუბ-ხმალი) лёгкий скандал light fight. ბახჩრ ვასერნ ბუჭთური ყორბალა – მთვრალ კაცებს მსუბუქი ჩხუბი უყვართ.

ბუჭლოვ ვბ **buhlov** vb მებრძოლი, მეომარი ჯარისკაცი воин, солдат warrior, soldier. ვან ბუჭლობი ლუვანრ ბულუშ დიტლათერ ბუჭელო ჩუ – ჩვენი მებრძოლები (მეომრები) კივილით შეიჭრებოდნენ ხოლმე ომში.

*ბლავან დ **byavā** d რაც ბლავის (უპირატესად ცხვარი) скот, преимущественно овца roaring (mainly sheep).

ბლავან ხიტ|დ|არ (ხეტ|დ|არ) **byavā xit|d|ar (xet|d|ar)** – ოჯახში ცხვრის გაწყვეტა (რგაწყვეტს), გამოლევა истребление скота, преимущественно овец running out sheep in the family. ოჯახე ბლავან ცო დეწ სტაკოვ ხიტლან – ოჯახში ცხვარი არ უნდა გაწყვიტოს კაცმა.

ბძოლა|დ|ალარ **bzola|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ცხოვრებისეული ბრძოლა (იბრძვის), მცდელობა (ცდილობს) самоотверженно стараться to try, to make an effort. ნიკო ზორამშ ბძოლალა კურსმაქ ვეჩრ სტუდენტან ჰათხ ვალან – ნიკო ძალიან ცდილობს სხვა სტუდენტების გასწრებას კურსზე.

*ბჭაკან დ **boakā** jj ცხვრის ტყავის გუდა ყველის შესანახად, ყველის გუდა мешок из овечьей кожи для сохранения тушинского сыра leather sack (for Tush cheese). ვადლქ ნახუდ ბჭაკანხ დეხკორ, ბჭაკანხ გაგდორ – ჩვენებურ ყველქებს გუდებში აწყობდნენ, გუდებში ინახავდნენ.

ბჭანარ **boanār** ზმნს. нареч. adv. წვერით (ითქმის დავარდნილ ან გასროლილ რამეზე)

остриём (об упавшем или брошенном предмете) with the top. ნეკ ბჰანზრ
კეთი პოლმაქ – დანა წვეკრით დაეცა იატაკზე.

***ბჰარ|დ|ახარ (ბჰარინარ) bwar|d|axar (bwarixar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. შეხვედრა, შეგებება, დახვედრა, პირისპირ შეყრა (წმესვდება, პირისპირ შეეყრა) **встретиться, встречаться to meet.** აღნიშქ ცო მოთემ საი მოწათე ბჰარვანქ სოხ – აღვანში მოულოდნელად ჩემი მოწათე (ვაჟი) შემხვდა. 2. პოვნა, წაწყდომა (იპოვის, წასაწყდება), მოხვედრა (წმოსვდება), გადაყრა (გადაეყრა) **неожиданно найти (увидеть) кого-либо / что-либо to find, run into.** კიდევ კარგი, უტყუ მუხლიჩო დროჰ აღნი ბჰარდახქთხრ: ზორადში ლახქ, კეთილ, ჩალმალქ ხალხ და ბაცბი – კიდევ კარგი, იმ უკუღმართ დროს აღვანში მოხვდით: ძალიან კარგი, კეთილი, სათხო ხალხია წოვათუშები (თ. გ.); ან დჰევარ ატქ ცო და, ბჰარდახრქ და ვალინრ – ნადირის მოკვლა ადვილი არ არის, შეხვედრაზეა დამოკიდებული.

***ბჰარ|დ|ახენრ bwar|d|axenô** მიმლ. прич. particip. შეხვედრილი, დახვედრილი **встреченный met.** ბჰარდახენრ ანქე მა დალითრ! – შეხვედრილ ნადირს ნუ გაუშვებ!

***ბჰარინარ (ბჰარ|დ|ახარ) bwarixar (bwar|d|axar)** გრლუგ. непрх. intrans. შეხვედრა (წმესვდება), დახვედრა (წდახვდება) **встречаться, встретиться to meet.** უქ დაჰ ხერცლა, აღალ სოგრ, ვაშხან ბჰარდახჩე ნაყაჰა? – რა ძალიან იცვლები, მითხარი, ერთურთს როცა ვხვდებით გზაზე (ს. გ.)? წყეტყოსა ვაშხანრ ლოლეთვა: უმსჰეც ბჰარლოთვან ზურიტჰ – ერთხელაც შევიკრიბნეთ რა: იქვე დაგვხვდება ზუროსგორა (პ. უ.); ზაქრო ზორადში ვშიროში ბჰარინარ მადრქ – ზაქრო ძალიან ხშირად ხვდება მარიაშ; აღნიშქ ცო მოთემ საი მოწათე ბჰარვანქ სოხ – აღვანში მოულოდნელად ჩემი მოწათე (ვაჟი) შემხვდა; ან დჰევარ ატქ ცო და, ბჰარდახრქ და ვალინრ – ნადირის მოკვლა ადვილი არ არის, შეხვედრაზეა დამოკიდებული.

* **ბჰარქ ბდ bwarḵ bj** 1. თვალი **глаз eye.**

***ბჰარქ ლელ|ბ|არ (ლალ|ბ|არ) bwarḵ lel|b|ar (lal|b|ar)** გრლმ. непрх. trans. იგივეა, რაც ბჰარქ ვესტ|ბ|არ (ვასტ|ბ|არ) **bwarḵ qest|b|ar (qast|b|ar).** ო ვაიხ ბჰარქ ლალბებათ, ბურკი ხუმ ცო დიხქქ – იმ დორს თვალი დაავლეთ, გოჭები ხომ არ დაყარა.

ბჰარკლარქ დ bwarḵlark d თვალყური, ყურადღება **внимание attention.** სესტაკეო ყანშებო ბჰარკლარქ ქორლქ დალქ – ჩემს კაცს (ქმარს) სიბერეში

თვალყური დაეკარგა (უყურადღებო გახდა).

ბჭარკლარკ დარ (მეყდარ) **bərklark d̪ar** (meq|d̪ar) გრძ. перх. trans.

თვალყურის დევნება (ადევნებს), ყურადღების მიქცევა (წმისაქცევს) **следить** to pay attention; to keep an eye. იარმუკი დუდტასუ, ი სე წიწლინ ბჭარკლარკ დებლეთ – ბაზარში მივდივარ და ამ ჩემს წიწილებს თვალყური ადევნეთ რა; ბჭარკლარკ დებლეთ ი სე სანგუნ, ას მაცლომცონ – თვალყური ადევნეთ რა ამ ჩემს ეზოს ჩემ მოსვლამდე; კაწკუძირ ბანდრქ დაჯონ ბჭარკლარკ მეყდარ დეწქ – პატარა ბაგშეს დიდი თვალყურის დევნება სჭირდება.

ბჭარკ-ლარკი **d bərɔk-larkʰi** j მრ. მნ. pl. თვალ-ყური, თვალწები და ყურწები **глаза и уши** eyes and ears. უჟ ბჭარკ-ლარკი ოთერ ჰქ, ვო, იხგელქ! – რა თვალ-ყური (თვალწები და ყურწები) დაგიდგა (რას გამოთავყვანდი), კაცო, იარე, რაღა! ბჭარკ-ლარკი უდოდალო ჰქ, სო იშტ გამწარბადმიენო! – თვალწები და ყურწები დაგიდგეს, ჩემი ასეთი გამწარბებისთვის!

ბჭარკ-ლარკი ოთენო **bərklarkʰi oʔenô** თვალ-ყურდამდგარი (წყევლის ფორმულა) **ослепший и оглохший** (из формулы проклятия) **being ruined, destroyed**. ბჭარკ-ლარკი ოთენო ლელდალოჰ მათხე! – თვალ-ყურდამდგარს (გათიშულს) გეგლოს ქვეყანაზე!

ბჭარკ-წამწამ **d bərɔk-ʧamʧam** თვალ-წარბი **глаза и брови** eyes and eye brows. თხე ელნეგო ლამზურ ბჭარკ-წამწამ და – ჩვენს ელენეს ლამაზი თვალ-წარბი აქვს.

ბჭასტანრქ **bwastārē** დიყებიანი (მაგ. ტაფობი) **борщевичная поляна** bot patch of hogweed. ბანდროლე ტბათნი დაშ დურმუსტ ლაჰდა ბჭასტანრქირ ტოუფუ ინანლათრათხ – ბავშვობაში ტბათანაში ყოფნისას მქაუნას საკრეუად დიყებიან ტაფობში დავდიოდით ხომე.

*ბჭე ბდ **bwe** bd ჯარი **войско** army.

ბჭევ|დაჰინო **bœv|d̪ahinô** შესაბრაღისი, საწყალი, უბედური (ჯარის გადათქერილი) **бедный, несчастный** poor, miserable. ბჭევვაჰინო დად! ზორადშე ყახეთაჟოლონ სონ, ჰეტევე ვაჰინო შადრ კნათქ ამბუდ მე დეფცორ სოგო – უბედური მამა! ძალიან შემეცოდა, ზეავის გატანილი თავისი ვაჟის ამბავს რომ მიყვებოდა.

ბჭო ბ **bwo** b ხალისი, შემართება **охота, настроение** enthusiasm. მარ ბუჰქხ თილვიჩედოლონ ზორადში ბჭო ბავინო და მადრამ – ქმრის ომში გაცოცხლების შემდეგ ძალიან ხალისდაკარგულია (უხალისოდაა) მარიამი; მიუშებადარქ ბჭო

ბალბალა სო, ლატა ვეცენო ჰო ვადგე – მუშაობის ხალისი მომეცა, შენ რომ დაგინახე, საშველად მოსული.

ბჷო|ბ|ავინო ბო|blavinô მიმღ. прич. particip. ხალისდაკარგული, ხალისწართმეული, უხალისოდ შექმნილი, უხალისო потерявший охоту, настроение joyless, glum. ჟაბ ბავინო ივრძეს, ესე ლევაღე, ბჷობავინო – ძროხები დაუკარგავს იორამს და აქა ზის ხალისწართმეული.

ბჷო ბ|ავარ ბო b|avar გრღუე. непрх. intrans. ხალისის დაკარგვა (დასეკარგება), უხალისოდ შექმნა (რშეიქმნება) потерять охоту, настроение to loose enthusiasm.

ბჷო ბ|ავ|ბ|არ ბო b|av|b|ar გრღმ. перх. trans. ხალისის დაკარგვა (დასეკარგავს), უხალისოდ შექმნა (რშეიქმნება) потерять охоту, настроение to loose enthusiasm.

ბჷო ბ|ავ|ბ|ითარ ბო b|av|b|itar გრღმ. перх. trans. ხალისის დაკარგვინება (დასეკარგვინებს), უხალისოდ შექმნა (რშეიქმნის) заставить потерять охоту, настроение to make sb loose enthusiasm. შრომ ცო მადხარეე უმ თაგლარქ ბჷო ბავითო სტაკოგო – შრომის დაუფასებლობა რამის გაკეთების ხალისს აკარგვინებს კაცს.

ბჷოთოლენო ბოotolenô მიმღ. прич. particip. ძალიან ხალისზე მოსული, ძალიან ხალისიანი, ძალიან გახალისებული заимевший охоту, настроение very enthusiastic. ვოჰ ხილქ სჭდრუენ, ბჷოთოლენო ეთგეთე – ბიჭი ეყოლა სანდროს, გახალისებული მოდგებ-მოდგება.

***ბჷოგ ბდ boog bd** ბელტი; მოლი, ყამირი пласт (при вспашке); целина clod.

ბჷაგუნმაქ კჷავ|დ|ალარ ბოagunmak ჰოav|d|alar გრღუე. непрх. intrans. გაანზრებული არასწორი საქციელი (ასე იქცევა), სიმულიანტობა, თვალთმაქცობა [მოდლზე კოჭლობა] луг, целина conscious incorrect behaviour, simulations. თურ ბაყეც ლაწიშ და ევა, ბჷაგუნმაქ კჷავლა – განა მართლა ავადაა ევა, თვალთმაქცობს.

ბჷოგ ქექად|ბ|ალარ (დაქექად|ბ|ალარ) ბოog kekad|b|alar (dakekad|b|alar) გრღუე. непрх. intrans. გაზაფხულის დადგომა (ბელტის, მიწის დაძვრა) наступление весны spring arrival. ბაცბიე ალო, მქ ბჷოგ ქექალაშ წიგ[ი] დავარ დაქი დაენო – თუშები ამბობენ, რომ გაზაფხულზე სისხლის გამოშვება სასარგებლოა.

ბჷონიკ: ბჷონიკ ბ|არ ბონიკ: boonik: boonik b|ar გრღმ. перх. trans. თვალის ჩაკერა

(ჩხაიუკრაფს), თვალის ჩაპატუნება моргать, моргнуть кому-либо wink. სუფიქსი გიორგიორ ჭოჭყატიჩოვ ზეფორ ლაკე, იგრძეს ბჟონიკ ბიჟ სო – სიმონი პირგაღებული (გაკვირვებული) უსმენდა გიორგის და იორამმა თვალი ჩამიკრა.

* ბჟორწ ბღ **bworç** bd მგელი волк wolf.

ბჟარწალ დერწარ **bwarçay d|erçar** გრღუფ. непрх. intrans. გამგელება (გამგელდება), მგლად, ნადირად ქცევა озвереть, стать волком, волкоподобным becoming wolf, turning into animal. ე ვაივ უდშ დაყრ, დაკლავე, ბჟარწალ ბერწცადნო – ეს ღორი ისე ჭამს, გეგონება, გამგელდა აკიო (ბ. ბ.).

ბ

-გ[ქ], -გე[ქ] -გ[ქ], -გე[ქ] მხოლოდ, უკვე, სანდაცაა, -ლა уже, не более ... only, already ... (სუფიქსია, რომელიც დაერთვის ზმნას და აძლიერებს ლექსიკურ შინაარსს глагольный суффикс, усиливающий лексическое содержание suffix which is added to the verb and strengthens lexical content). თხა ხილუგ[ქ] გილასო ვადც, ექ სალოთეხ ვუდტუ – დღესღა იქნება გილა (კაცის სახელია) ჩვენთან, მერე ჯარში მიდის; შარნ დახქგ[ქ] ვადგო ხკო, ლუფგლოზ, სტაბოჟ დალოგ[ქ] ვადნ – წაგვივიდალა (წაგვივიდა უკვე) ზათხული, ღონგილოზ, სანდაცაა შემოდგომაც მოგვივა; მადნ ე დაგეგ[ქ] ვადგო თხა – ჰური ესღა გვაქვს დღეს; ჰე ქორე ცომ დაგეგ[ქ] სოგო – შენს ხელში აღარათერი მაქვს; ის მა აღოგ სოგო! – ეგ აღარ მითხრა!

* გაგან მღ **gagã** jj კვერცხი яйцо egg.

გაგან ლერკარ (ლარკარ) **gagã lerkar** (larkar) გრღმ. перх. trans. სიძუნწის, სიწუწკის გამოვლენა (გამოავლენს), [კვერცხისკრეჭა] проявление скупости to reveal greediness. ის ოშტუ ვაკინო ვა, მუ გაგან ლერკო – ეგ ისეთი ძუნწია (წუწკია), რომ კვერცხსა კრეჭს (ხალხ.) (მ. ჭ.).

* გაგასო დღ **gaga'ô** dd მუცელი, კუჭი живот, желудок stomach.

გაგასო დავ|დ|არ **gaga'ô d|av|d|ar** გრღმ. перх. trans. მუცლის მოშლა (მოიშლის) абортить, делать аборт abortion. საბედ გაგასო დავდარეგ მჟევირ –

საბედა მუცლის მოშლამ მოკლა.

გაგებ: გაგებ **მარ** **gageb: gageb j|ar** გრძლ. перх. trans. გაგება (გააიგებს), გამოძიება, გარკვევა ამა თუ იმ საკითხისა **узнавать, выяснять / выяснить, уточнять / уточнить тот или иной вопрос to find out certain issue.** გაგებ **მებალ სო, ღებონავთაკ მალუ?** – გამიგე რა, მალაზიაში ნავთი აქვთ, ნეტავი?

გაგებ მავ|მარ **gageb j|av|j|ar** გრძლ. перх. trans. გონის, ჭკუის, საზრისის დაკარგვა (დაკარგავს) **[по]терять разум to loose consciousness.** **ოშტუ უნახთაგდიქ სო ილოს, მე გაგებ მავინას** – ისეთი რალაცა გამიკეთა ილომ, რომ გონი დაგუარგე.

გაგებ მავ|მითარ **gageb j|av|j|itar** გრძლ. перх. trans. გონის, ჭკუის, საზრისის დაკარგვინება (დააკარგვინებს) **заставлять /заставить [по]терять разум to make someone loose consciousness.** გაგებ **მავითქ სოგრ ე ცირკევ!** – გონება დამაკარგვინა ამ ცირკმა.

გაგებ იხარ (მალარ) **gageb ixar (j|a'ar)** გრძლ. перх. intrans. საზრისის, ჭკუის დაკარგვა (დაეკარგება) **[по]терять разум / рассудок to loose consciousness.** ცირკებ **ვარასრ ფსარეჰე, გაგებ მალქ სქ!** – ცირკში ვიყავი გუშინ და ჭკუა დაგუარგე.

გაგებ ხილარ **gageb: gageb xi'ar** გრძლ. перх. intrans. გაგების, გონის, ჭკუის, საზრისის ქონა (აქვს) **иметь разум / рассудок having consciousness.** გაგებ **ცო მ ე სტაკო** – ჭკუა არა აქვს ამ კაცს.

გაგებ|მალენრ **gageb|j|a'fenô** მიმლ. прич. particip. გამოთავყვანებული, გაბიაბრუებული, ჭკუიდან გადასული **потерявший разум / рассудок stupefied.**

განლაც [მე] ganya' [mē] რა თქმა უნდა, თავისთავად **конечно, само собой of course, for sure.** განლაც [მე] **ღუნ ხა მ, ას ის ამბუდ სტეხუნა** – რა თქმა უნდა, დიდი ხანია, რაც მე მაგ ამბავს ველოდები.

გავა: გავა **ხაყარ (ხეყარ)** **gavã: gavã xa'ar (xe'ar)** გრძლ. перх. intrans. ცხენზე მჯდომის უკან, გავაზე, შემოჯდომა (შემოჯდება) **присесть к всаднику (наезднику) сзади sitting on the horse back behind the horseman.** **მოლ, გავა ხაყ სო** – მოდი, გავაზე შემომიჯექი.

გავა ხაყ|დარ (ხეყ|დარ) **gavã xa'd|ar (xe'd|ar)** გრძლ. перх. trans. გავაზე შემოსმა ცხენზე მჯდომის მიერ ვინმესი **разрешить присесть к всаднику (наезднику) сзади to make someone sit on the horseback.** **ლოჟმე ვოტუმ დადას კაწკო ფეშეკარ გავა ხაყდიქ** – მთაში წასვლისას მამამ პატარა ბიჭუნა გა-

ვაზე შემოისვა.

გავრ დღ **gavr** dd ანდაზა пословица proverb. სე აგენ ღუჯ ვადღე გავრი კეთერ – ბეზიაჩემმა ბევრი ჩვენებური (წოვათუშური) ანდაზა იცოდა.

გალეტ დღ **galet** dd გალეთი, ფრანგული ნამცხვარი галета, французское печенье french cake galette (ფრანგულად по-французски). თელვე ღამლოშ სე დაშას გალეთი კეჭლათერ სო – თელავში რომ სწავლობდა, ჩემს დას გალეთები მოჭქონდა ხოლმე ჩემთვის.

* **გამ** ბღ **gam** bd ხვეწი, ხოწი долото, стамеска an iron sharpener for wood (for making spoons).

გამბა|დ|ალარ **gamba|d|alar** გრღუგ. неврх. intrans. 1. დიდი სისწრაფით და ღრმად შესვლა, შერევა რამეში, სადმე (მაგალითად, ტყეში, ბრძოლაში, მეგობრებში), შერევა (წმეიერევა) влиться с большой скоростью и глубоко (напр., в лес, в битву, в группу друзей) to enter/join with high speed in the forest, battle, friends. მიხრ ჰუნგუჰ (ჰუნლო) გამბადვალ – მიხო ტყეს შეერიო. 2. გაბმა (წგაიებმება), უნებლიე ჩართვა უსიამოვნო საქმეში неожиданно влезть в неприятную ситуацию to be involuntarily involved in an unpleasant business. შადრ სიზარმაცბეგ მოსიჩრ საქმლო გამბადვიე ალიქსრ – თავისმა სიზარმაცემ ცუდ საქმეში გააბა ალექსი. 3. გამეტებით, თავდავიწყებით შესვლა (გაბმა) ამა თუ იმ ქმედებაში, საქმიანობაში, მდგომარეობაში (წგაიებმება) самозабвенно взяться за дело to do some work obliviatingly. ზაზა ამბოხ გამბადვალი'ნე, ჟაბრ ნშეციჰან ბიცბალი თხაბუს – ზაზა თავდავიწყებით გაება ლაპარაკში და ძროხები გარეთ დარჩა წუხელ.

გამბა|დ|არ **gamba|d|ar** გრღმ. перх. trans. 1. ღრმად შესობა (წმეიასობს), ღრმად გარჭმა, გაყრა ГЛУБОКО ВОНЗИТЬ sticking deeply. წელტინანდრ კარლოს თხე განჩ ჰყემპერან შალთ გამბადვიე – საახალწლოდ კარლომ ჩვენს ღორს ყელში ხანჯალი გაუყარა. 2. უცაბედად და ენერგიულად შემოლაწუნება (წმეიოიულაწუნებს) дать пощёчину неожиданно и энергично sudden, energetic slappig. წყე გოგის ბულიე თუღ ლაქდიე'ნე, შადრ დადას ლაზქჰან გამბადვიე – ერთხელ გოგიმ ჰაში ჩააფურთხა და თავისმა მამამ კარგიც შემოულაწუნა.

გამოკათა|დ|არ **gamokara|d|ar** გრღმ. перх. trans. 1. გამოჯანსაღება (გამოიჯანსაღებს), გამოკეთება, ჯანმრთელობის მხრივ არცთუ სახარბიელო მდგომარეობიდან გამოსვლა, თავის დაღწევა ВЫЗДОРОВЕТЬ recovering. ე ფეშკარ ტბათინ დიკლიშ განა', ჰათეც გამოკათადო – ეს ბაღლი (ბიჭუნა) ტბათანაში წაიყვა-

ნეთ, აბა, უმაღლვე გამოკეთდება.

განაძწლება|დ|არ (ნაძწლება|დ|არ) ganajçleba|d|ar (najçleba|d|ar) გრძმ. перх. trans. 1. განაწილება (გაანაწილებს), გაყოფა (დაყოფა) და დარიგება (გაყოფს, დაყოფს და დარიგებს), ყველასთვის თავ-თავისი წილის მიცემა **раздавать / раздать, распределять / распределить to divide and distribute among people, to give everyone their own share.** კოლექტივე შარე წყე ნაძწლება-ბაძწლათერ უნახწში კოლექტივ წევრინ – კოლმეურნეობაში წელიწადში ერთხელ უნაწილებდნენ ხოლმე რამეებს კოლმეურნეობის წევრებს. 2. სამუშაოდ გაგზავნა, გამწესება (სპეციალისტებისა) (გაგზავნის, გასამწესებს) **распределять / распределить по местам службы to send for work; to appoint specialists.** ბაბუც კიკალდარერ აღვინ განაძწლებადიერ უჩიტლელ – ბაბუცი ქვემო აღვანში გაანაწილეს მასწავლებლად.

განაწილებ ძძ **ganaçileb** ქქ მთელი წლის შრომითი ანაზღაურება ნატურის (პროდუქტის) სახით სოფლის ბინადართათვის წელიწადში ერთხელ **ТРУДОВАЯ КОМПЕНСАЦИЯ ДЛЯ СЕЛЬСКИХ ЖИТЕЛЕЙ В НАТУРЕ (ПРОДУКТАМИ) РАЗ В ГОДУ annual payment in kind for the villagers once a year.** განაწილბახ კაძიკ მაწერქ სორბალთელორ ნახნ, კაძიკ მუსტდალინრ ვქ, კაძიკ კურკლანრქ კეჭა, კაძიკ ე, კაძიკ ო, ის დარ, დშიფც-ფხილდერ კლასე დარ ფემქრეე გი ეოხკინრ ექჰწლათრას საწყობრქ – განაწილებაზე ცოტას ტილიან სორბალს აძლევდნენ ხალხს, ცოტას დამეავეებულ ღვინოს, ცოტას კურკლიან მატყლს, ცოტას ამას, ცოტას იმას და ეგ იყო, მეოთხე-მეხუთეკლასელ ბაღდს მხარზე მოკიდებული მომქონდა საწყობიდან (ა. ბ.).

* **განაკუქ ganākū** მორჩილი, დამთმობი, უბრეტენზიო **ПОКЛАДИСТЫЙ, УСТУПЧИВЫЙ, НЕПРЕТЕНЗИОННЫЙ obedient, modest.** განაკუქ სტაკ ვარ ლავზურს ფილიბქ – მორჩილი კაცი იყო ფილიბქ ლავაზიძე.

გაწ gā განი! გაიწიე! **Дорогу! break while dancing or wrestling to widen a circle** (შეძახილი ცეკვის ან ჭიდაობის დროს წრის გასაშლელად **слово, употребляемое во время танца или борьбы break while dancing or wrestling to widen a circle an exclamation while dancing or wrestling to widen a circle**). **გაწ, კნათი, გაწ ლიბათ!** – განი, ბიჭებო, განი მიეციო!

გაწ: გაწ ახკარ (დ|ეხკარ) gā: gā axkar (d|exkar) გრძმ. перх. trans. განდგომა (განუდგება), განზე გადგომა (გადგება), წინააღმდეგობაში ჩადგომა (ჩაუდგება), დაპირისპირება (დაუპირისპირდება), ღალატი (უღალატებს) **ИЗМЕНЯТЬ / ИЗМЕНИТ, ПОДВОДИТЬ / ПОДВЕСТИ step aside, to become an opponent,**

confrontation. ითშრეს გ ღეხკრ ჭიჭენ – ედიშერი განუდგება (დაუპირისპირდება) ჭიჭას (კაცის სახელია).

განგეუ **gānge'** ზმნს. нареч. adv. სულ ახლახანს, ეს-ესაა ТОЛЬКО ЧТО, СОВСЕМ НЕДАВНО, ВОТ-ВОТ recently, just.

გარ-გარგე, გარგრ-გარგ **gar-garge, gargi-garg** ზმნს. нареч. adv. ახლო-ახლო рядом, близко друг к другу near and near. წყეგეუ **გარ-გარგე** (გარგრ-გარგ) მა ხეხობრ ის კომბოსტრ – ნამეტნავად ახლო-ახლო ნუ რგავ მაგ კომბოსტოს (ბ. ბ.).

გარგან **gargāx** ზმნს. нареч. adv. ახლომახლო по близости, вблизи, недалеко nearby. აღნი სო გარგან სე ნათესავ ცომენა დახე – აღვანში ჩემს სიახლოვეს ჩემი ნათესავი არავინ ცხოვრობს. შდრ. ср. comp. **ფენან** **pehāx**.

გარგეგეუ **gagrege'** ess. ზმნს. нареч. adv. ზედმეტად, ნამეტნავად ახლოს СЛИШКОМ близко extremely near. ახვალა ჰოვლქ, წენინ გარგეგეუ ბიუქ კაკლქ ხე – მოტყუვდა პავლე, ზედმეტად ახლოს დარგო სახლთან კაკლის ხე.

გარგეკაც **gargeka'** ess. ზმნს. нареч. adv. ცოტა ახლოს БЛИЗКОВАТО a little nearer. ის კაკალ წენინ გარგეკაც ღედალქ – ეგ კაკალი სახლთან ცოტა ახლოს დგას.

გარგეჰაც, გარგჰეუ **gargeha', garghe'** ess. ზმნს. нареч. adv. ახლოსვე ТАМ ЖЕ ПОБЛИЗОСТИ near. თხო გარგჰეუ ვან ჩხუდრი – ჩვენთან (ჩვენგან) ახლოსვე ცხოვრობს ჩხორი (კაცის სახელია).

გარგეუ **gargge'** adit. ზმნს. нареч. adv. ზედმეტად, ნამეტნავად ახლოს СЛИШКОМ близко extremely near. ის ჯამ ის ბანდრენ გარგეუ თათდინაქ – ეგ ჯამი მაგ ბავშვს ნამეტნავად ახლოს მიუწიე.

გარგეკაც **gargka'** adit. ზმნს. нареч. adv. ცოტა ახლოს ЧУТЬ-ЧУТЬ близко a little nearer. ის ჯამ ის ბანდრენ გარგეკაც თათდებ – ეგ ჯამი მაგ ბავშვს ცოტა ახლოს მიუჩოჩე.

გარგლენ **garglenā** ზმნს. нареч. adv. ახლოდან с близкого расстояния from close by. გარგლენ ცომ დანუდცრ ის ჰქე კაბ – ახლოდან არათერი ყოფილა აკი ეგ შენი კაბა.

გარგმარგე **gargmarge** ზმნს. нареч. adv. იგივეა, რაც то же, что the same as **გარგმარგან** **gargmargāx**. გარგმარგე ტოტაკ ცუდ ხილულო? – ახლომახლო დუცი არ იქნება, ნეტავი? (ბ. ბ.).

გარდა-ქეშ **gardā-kešā** მოსათუერებლად ხელში მოსასვლელი ПОДХОДЯЩИЙ для ласки plump for fondling. ჭალლარ ტატოს შადრ ფხილღერი კნათეს, ელდრეს,

კაწკოწ ვაშ გარდა-ქეშ დანათერე, წყე ხადტნეს, ის უხ აღადადნო, აღა სოგო, დაგოხნადგა ქორ ვაღუდნო, აღინე, ასა იშტ ჩაწერადინას ოც – ტატო დინგაშვილი თავის მეხუთე ბიჭს, ელდარს, პატარაობაში გარდა-ქეშს ეძახდა; ერთხელ შევეკითხე, ეგ რას ნიშნავს-მეთქი და მითხრა, მოსაფერებლად ხელში მოსასვლელოსაო, და მეც ასე ჩავწერე ახლა (ა. ბ.).

გარყნა|დ|აღნო, გარყნა|დ|აღინო garqna|d|ajlnô, garqna|d|alinô მიმლ. прич. particip. 1. გარყენილი, უხნეო *развращённый depraved*. ო ფსტუდნო გარყნადაღინო და – ის ქალი გარყენილია. 2. განებივრებული, თავს გასული *избалованный spoiled*. ე ფეშკრი ზორადში და შუგო გარყნადაღინო – ეს ბაღლები ძალიან გყავთ გარყენილები.

გარშ: გარშ აღარ garš: garš aľar გრდმ. перх. trans. განდევნა (განდევნის), მოშორება, მოკვეთა *удалять, удалить от себя ejection, getting rid of*. ჰანე უმ თეგოდო, ლოდებათ, გარშ აღათ ცო თეგოდოხუდშეგა – ვინც რამეს აკეთებს, შეიფარეთ, [ხოლო] განდევნეთ უსაქმურები (ა. მ.).

გატრუნა|დ|არ gaľruza|d|ar გრდმ. перх. trans. მთელი ძალითა და მონდომებით გასროლა ჯოხისა თუ მისთანათა (გაისვრის) *бросать / бросить со всей силой палку или ей подобное to throw a stick with complete force and effort*. ფეშკრეგ ო მიხას გატრუნადიე მემცხორე ლოჭ – ბაღლმა მთელი ძალითა და მონდომებით ისროლა მეცხვარის ჯოხი (ა. ბ.).

გატრანგაბა|დ|ალარ gaľrāgba|d|alar გრდუგ. непрх. intrans. ძლიერ აღელვება (აღელდება), გაჯავრება, გაფიცება, გაცეცხლება, გაცხარება, გაათორება, გაშმაგება, გამძვინვარება [გატრანგება] *разъяряться / разъяриться, разгневаться to become very angry / furious*.

გატრანგაბა|დ|აღინო, გატრანგაბა|დ|ეღნო gaľrāgba|d|alinô, gaľrāgba|d|ejlnô მიმლ. прич. particip. ძლიერ აღელვებული, გაჯავრებული, გაფიცებული, გაცეცხლებული, გაცხარებული, გაათორებული, გაშმაგებული, გამძვინვარებული [გატრანგებული] *разъярённый, разгневанный very angry, furious*. განა', ვასერ... ჰანნ დაკოდა, მაცლომცო ცო ოთქგეთს ხუ, გატრანგაბადაღნო – აბა, კაცებო... ვის ახსოვს, სანამდე აღარ გაფერდით, გატრანგებული (ა. ბ.)?

გაგინო|დ|ალარ gaqino|d|alar გრდუგ. непрх. intrans. 1. ცხიმით, ტალახით, ჭუჭყით დაფარვა (დაიფარება) *покрыться жиром, грязью to cover with fat, mud or dirt*. ხი ცო დალოგე, მილი თურ გაგინოდაღო – წყალი აღარ მოდის, მიღები

თუ გაიგლისა; დადიწი ვაჩუდ, ე სტაკ მოჭ გაკინოდვალა! – უპატრონო რომაა, ეს კაცი როგორ გაიგლისა (ჭუჭყით დაიფარა)!

* გე¹ მდ **ge¹ jǰ** ციდა, მანძილი სალოკი თითის წვერიდან ცერის წვერამდე *пядь, расстояние между концами вытянутых пальцев руки – большого и указательного span, a space from index finger to thumb*. ცჭა გე ლე დადორ ესე, ლე ცო – ერთი ციდა ან გამოვა აქ, ან არა.

გერ^რ **gerô** ბულის გასაგდები შეძახილი *возглас для удаления бугая, быка yelling, shouting to throw the bull away*. გერ^რ, სურმა, დავ ესერქ! – წადი, სურმა (ბულის სახელია), დაიკარგე აქედან!

-გერ^რ **-gēr** ნაწ. част. part. კინაღამ, ლამის *чуть [ли] не nearly, almost*. ვაშას ხენმაქ ბალ ლეჭბორქ, აჭ თასლანგერ – ძმა ხეზე ბალს კრეფდა და კინაღამ ჩამოვარდა; კნათინ ოშტუქ ბუჭ ბალქ ვაშიცნ, ჩუმურდლი (ჩუტმუტუდ) ვეფსითგერ ვაშიგრ – ბიჭებს ისეთი ჩხუბი გაუხდათ ერთმანეთში, კინაღამ გამოფატრეს ერთმანეთი.

-გერ^რ, -გ[ჩ] **gēr, -g[č]** აღარ *больше / более не no more*. (აყალიბებს უარყოფით კონსტრუქციებს *формирует отрицательные конструкции forms negative constructions*). ნანას ცო ქოთვინოჭერ, ვაშას ჟავნო ცო ხატგერ – დედას რომ არ შეეწუხებინა, ძმა წიგნს აღარ წაიკითხავდა; ნანას ცო ქოთვინი, ვაშას ჟავნო ცო ხატოგ[ჩ] – დედა თუ არ შეაწუხებს, ძმა წიგნს აღარ წაიკითხავს.

გერ^შ მდ **gerš jǰ** დაკარგული საქონლის ლეშის ნაშთი *остатки падали пропавшей скотины lost cattle corpse*. ჩაივ თევდიჩრ ჩუხონ გერ^შ ხეთირ ვოიტ შარლუჩრ ვამშურლარ კოტენ ღუნალ ვაშ – დათვის ნათრევი ბატკნის ლეში იპოვა ცამეტი წლის კოტე ვეშაგურიძემ მწყემსად ყოფნისას¹⁹; სე დავიჩრ ჩუხონ გერ^შ დეჟე სონ გაბოს – ჩემი დაკარგული ბატკნის ლეში მომიტანა გაბომ; ბავიჩრ ათონ გერ^შ ლახან ბახქ კნათი – დაკარგული ძროხის ლეშის საძებრად წავიდნენ ბიჭები.

გერ^შვაყ დ|ავარ **geršva' d|avar** გრლუგ. *непрх. intrans. 1. უკვალოდ დაკარგვა (დაიკარგება) пропасть вместе с трупом, бесследно to disappear without trace*. ჩუხონ გერ^შვაყ დავი სოგო – ბატკანი უკვალოდ დამეკარგა. 2. გადატ. *перен. fig. დაუყოვნებლივ დატოვება მოცემული ადგილისა (წავა, დაიკარგება მოცემული ადგილიდან), დაუყოვნებლივ წასვლა მოცემული ადგილიდან немедленно оставить данное место, исчезнуть to leave a place immediately*.

¹⁹ თუკი იპოვიდნენ, ყურებიც კი პირუტყვისა ლეშად ითვლებოდა.

გერშეფაჲ ვავ ესერქ, ცოჰე ვაჟუჟჲ ჰო! – უკვალოდ გაქრი აქედან, თორემ მოგ-
ხვდება!

გერშა|დ|ა|დ|ლ|ნ|რ, გერშა|დ|ა|ლი|ნ|რ (დაგერშა|დ|ა|დ|ლ|ნ|რ, დაგერშა|დ|ა|ლი|ნ|რ)
gerša|d|ajlnô, gerša|d|alinô (dagerša|d|ajlnô, dagerša|d|alinô) მიმლ.

прич. particip. დაგეშილი приученный к ловле, охоте trained. ე მინმინასო დაგერ-
შადადლნრ და – ეს მიმინო დაგეშილია.

გერშალადნ **geršalajni** მიმლ. прич. particip. რაც (ან ვინც) ადვილად იგეშება тот,
кого легко приучить к ловле, охоте smth that can be easily trained. მინმინასო
ატადში გერშალადნ ცო და – მიმინო ადვილი დასაგეში არ არის.

გერშა|დ|ა|ლ|არ (დაგერშა|დ|ა|ლ|არ) **gerša|d|alar (dagerša|d|alar)** გრლუგ.
непрх. intrans. [და]გეშვა ([და]იგეშება) сделаться приученным к ловле, охоте to
train (a dog). ტყობადოს, მჲ ე ფჰჲ ცო დაგერშალა სო – ვატყობ, რომ ეს ძალ-
ლი არ (ვერ) დამეგეშება.

გერშა|დ|უ|ნ|რ **gerša|d|ujni** მიმლ. прич. particip. დამეგეშავი, ის, ვინც [და]გეშავს
приучающий к ловле, охоте trainer, one who trains. კომუნისტი ნახნმაქ ნახ
გერშადუნში ბარ – კომუნისტები ადამიანებზე ადამიანების დამეგეშავნი იყ-
ვნენ.

[ჰა]გეჩო **[ha]gečô** ხბოს გასაგდება შეძახილი возглас для удаления телёнка
yelling to throw a calf away.

გველნასო **gvelna'ô** იჲ გველთევზა угрь, змееподобная рыба eel.
Electrophorus electricus (Latin). გველნასოს ზორადშ ვერლანლათრასო კანკლე
– გველთევზასი ძალიან მეშინოდა ხოლმე პატარაობას (ბ. ბ.).

* გიან **giã** ი მხარ-კისერი ზურგიითურთ ტვირთის საზიდად, ასევე ბავშვის სატა-
რებლად загривок (человека) для ношения груза, а также ребёнка shoulders,
neck and back for bearing load. სე აგას, მადრხოს, გრ ვოწიენო ლელმანლათ-
რასო, ოცა ლეჟერ სო უდშტ ლელან... – ბებიანემი, მარეხი, მხარ-კისერზე დაკი-
დებულს მატარებდა ხოლმე, ახლაც მინდოდა ისე სიარული... (ნ. ქ.); გიან ცო
ლალდაგეგ სჲ ბჰაკნი თეჯდარეხ – მხარ-კისერი და ზურგი აღარ მივარგა ყვე-
ლის გუდების თრევისგან. შლრ. ср. comp. გიბჰჲ **gibčã**.

* გიბჰჲ **gibčã** იჲ მხარ-კისერი ბავშვის (მაგრამ არა ტვირთის) სატარებლად
загривок (человека) для ношения ребёнка (но не груза) shoulders and neck
for carrying a baby. შლრ. ср. comp. გიან **giã**.

გიბიჰჲ ხასარ (ხეჟარ) **gibič: gibič xa'ar (xe'ar)** გრლუგ. непрх. intrans. მხარ-კი-

სერზე შემოჯდომა (შემოჯდება) *садиться / сесть на загривок (человека) to sit on the shoulders.*

გობიჭ ხაყ|დ|არ (ხეყ|დ|არ) **gibič xa'd|ar (xe'd|ar)** მხარ-კისერზე შემოსმა (რეჟიმისგამს) *сажать / посадить на загривок (человека) to make sit on the shoulders.* ნანას კაწკოწ ვოჭ გობიჭ ხაყვიქ – დედამ პატარა ბიჭი ზურგზე შემოსვა.

* **გირგამ, გირგიმ ბდ girgam, girgim** bd გვირგვინი *корона, венец crown.* ქუდწლეს მოძღრევ ნეფენა, დედოფლენა გირგიმი ეოდორ ქორთის – ქორწილში მღვდელი ნეფესა და დედოფალს გვირგვინებს ადგამდა თავზე (ბ. ბ.).

გიუსრქ-გიუს gipsrē-gips ზმნს. нареч. adv. კვირიდან კვირამდე *от воскресенья до воскресенья from week to week.* გიუსრქ-გიუს ქეს ვაძწრას ცჰავქ – კვირიდან კვირამდე ცხვარს ვმწყემსავდი მარტო.

გლემურჯ დდ glemurž dd ერთობ ღონიერი და გამბედავი ადამიანი (უპირატესად მამაკაცი) *полный энергии человек (преимущественно мужчина) very strong and courageous person (particularly men).* სურთელნა გლემურჯის ჰიფსუ ბაცბჰ მეომრი – სურათიდან „გლემურჯებივით“ იმზირებიან წოვათუში მეომრები (ა. ბ.).

* **გოგო ბდ gogô** bd რგოლი, სალტე, რკალი, წრე *кольцо, обод, круг tyre, ring, circle.*

გოგო ბარ, ბიხკარ (ახკარ) **gogô b|ar, b|exkr (axkr)** გრძმ. перх. trans. ალყის გაკეთება, შემორტყმა (გაუკეთებს, რეჟიმისგამს), ალყაში მოქცევა (რეჟიმისგამს), წრის შეკვრა, შემოვლება (რეჟიმისგამს, რეჟიმისგამს) *окружать / окружить to lay siege, to enclose a circle.* მასთხარ ბჰენ გოგ ბებათ (ბეხკათ)! – მტრის ჯარს ალყა შემორტყით (შემოვლეთ) (ბ. ბ.).

* **გოგეხ, გოგინ gogex, gogix** ზმნს. нареч. adv. 1. გარშემო, ირგვლივ, გარს *вокруг, кругом around.*

გოგეხ, გოგინ ჰერწარ (დერწარ) **gogex, gogix herčar (d|erčar)** გრძლევ. непрх. intrans. 1. 180 გრადუსით დატრიალება, შეტრიალება, შემობრუნება (რეჟიმისგამს, რეჟიმისგამს, რეჟიმისგამს) *поворачиваться. повернуться на 180 градусов to turn around.* ლეთხა იხოშ ტუდგა თავუშ ჰირწარ გოგინ – ცეკვისას ტუგი (კაცის სახელია) მოხდენილად ბრუნდება (ტრიალდება). 2. უკან დაბრუნება, მობრუნება (რეჟიმისგამს, რეჟიმისგამს), მოტრიალება *возвращаться / вернуться назад to go back, to return back.* ყალ-ჩალ დიცდალინარ სადგა გოგინ ვერწინარ – მწყემსის გუდადავიწყებული საგი

(კაცის სახელია) უკან მობრუნებულია (მოტრიალებულია).

* **გოგრ, გუგრ** მდ **gogr, gugr** jj 1. გოგრა **тыква** pumpkin. გუგრ ღალის ლეცეჩქი დათინრ, ლეცეჩქი ჳესკმინრ დაყრ – გოგრას ზამთარში გინდა შექმწვარს, გინდა მოხარშულს ჳამენ. 2. აგლებ. пренебр. Ву m.f. თავი, გოგრა **ГОЛОВА, ТЫКВА, БАШКА** pumpkin. გუგრ დაყლადალორ ჳქ, დადო, ე უხ თაგდინოჩქი! – გოგრა (თავი) გაგინძეს შენ, დადო (კაცის სახელია), ეს რა გაგიკეთებია (ჩაგიდენია)!

გოლორ მდ **golô** jj გვალვა **засуха** drought. იშტუქ გოლორ, ცენეს მქ და კოხან, სად დენლე ცო დაკოდა სოქ – ასეთი გვალვა, წელს რომაა კახეთში, ჩემს სიცოცხლეში არ მახსოვს.

* **გონგოთე** **gongote** ზმნს. нареч. adv. (ჰა და ჰა) კარგად[სავით] **вроде бы хорошо, неплохо** as if well.

გონგოთე თეგ|დ|არ (თაგ|დ|არ) **gongote teg|ar (tag|ar)** გრდმ. перх. trans. წესიერად კეთება საქმისა (ჩგასაკეთებს) **делать дело, как положено** to do some work properly. სტაკოვ საქმ გონგოთე დეწქ თეგმ – კაცმა საქმე წესიერად უნდა აკეთოს.

გონგოთე ხილარ **gongote xilar** გრლეფ. неперх. intrans. არა უშავს რა ყოფნა (არის) **быть относительно в хорошем состоянии** it's all right to be. თხან ტყოყ დაგითდანრ ვაშიგო ბოტ-ბაღჩუდშე აღგილ ო თინით ნაყმაქ, აჰი, ესე ბჰარბახნორ ო ტათბულოიხრ მემცხორენ ყახილუდენრ – დღესაც კიდევ აჩვენებენ თურმე ერთმანეთს მიმოძავალი კაცები ალაგს იმ სათიანო გზაზე, აი, აქ დახვედროდნენო იმ ფულოიან მწყემსს ყახადები (ა. ბ.).

გონე **gone** ზმნს. нареч. adv. 1. კარგად, ნორმალურად, ჯანზე (ყოფნა) (კარგადაა, ნორმალურადაა, ჯანზეა), კარგად, ნორმალურად (ცხოვრება) (ცხოვრობს, იცხოვრებს) **хорошо, нормально (о состоянии здоровья)** to feel well, to be fit. ხუმ გონე დადშუ? – ხომ კარგად (ჯანზე) ხართ? გონე დათხრ – კარგად (ჯანზე) ვართ; მოჰ დახიშ? – მადელ ჰოქ, გონე – როგორ ცხოვრობთ? – მადლობა, კარგად. 2. კარგად, ნორმალურად, წესიერად (კეთება რამისა) (ჩგასაკეთებს) **хорошо, нормально (делать дело)** to do some business normally/well. ჟოდურ, ის ვენაჯ გონე დაც სოქ! – ჟოდურ (კაცის სახელია), ეგ ვენახი წესიერად გამითიბე! 3. კარგად, ნორმალურად, წესიერად (მოქცევა) (ჩმოიქცევა) **хорошо, нормально (вести себя)** to behave normally. გონე მყე, ფეშკარ! – წესიერად მოიქეცი, ბაღლო! გონე დათხრ – კარგადა ვართ.

* **გოქ** მდ **gô** jj ჳკყუა, გონება **ум, рассудок** mind.

გოწ მ|ავ|მ|არ **gō j|av|j|ar** გრდმ. перх. trans. ჭკუის დაკარგვა (ნდა|კარგავს) [по]терять разум to loose one's sense. მათოს გოწ მაგოდო, მარო მქ მალო ფსტუნად – მათო ჭკუას კარგავს, მარო რომ მოჰყავს ცოლად.

გონხი თეთლარ (თილარ) **gonxī tepl'ar (ti'ar)** გრდუგ. непрх. intrans. ჭკუიდან გადასვლა (გადავა), გადარევა (გადაირევა), გამოსულელება (ნგამოსულელ-დება), გამოთაყვანება (ნგამოთაყვანდება) обалде[ва]ть, [о]тупеть, офиге[ва]ть turning mad, becoming silly. გონხი კად თილარლო ე ადუშნასო, უნაკ იმტ ვულვაკულო? – ხომ არ გადაირია ეს ადუშინა, რატომ ასე კივის, ნე-ტავი?

* გოწლოლ დდ **gōçol** jj 1. სიცელქე, ცელქობა б|лов|ство naughtiness. გოწლი მა დო, ფეშკარ! – ნუ ცელქობ, ბალო! 2. სისულელე, სიგიჟე, უჭკუობა, წინდაუხე-დავი ნაბიჯი г|л|уп|ость, б|е|з|у|м|ие, н|е|р|е|д|у|с|м|о|т|р|и|т|е|л|ь|н|о|с|т|ь foolishness, stupidity. ევ სიცხობ კონხ ღედახკარ გოწლოლ და – ამ სიცხეში ბარში სხდომა სისულელეა.

გოწლოლ (გოწლი) მ|არ **gōçol (gōçli) j|ar** გრდმ. перх. Trans. სიცელქეების, სისულელეების ჩადენა (ნჩაიდენს) совершать г|л|уп|ость to do silly/foolish things. მალუცის მაგო გოწლოლ მიერ, ის ლოთეს მქ მოწალიორ – მალუცამ დი-დი სისულელე ჩაიდინა, მაგ ლოთს რომ გაჰყავა.

გორმითა დდ **gormitā** jj 1. მთა-გორი г|о|ный массив, г|о|рная цепь mountain-hill. მოლოწ ლამზურ გორმითა ლათქ! – რა ლამაზი მთა-გორი დგას! 2. გადატ. перен. fig. მთელი ქვეყანა, მთელი არემარე, მილეტი весь мир the whole world. გორ-მითა ვასტმიქ ლუდრსმეს ჰო ლეხოშ – მთელი ქვეყანა შემოიარა ლორსიმმა (კაცის სახელია) შენს ძებნაში (დ. მ.).

-გორნა -**gornā** -გან от from, because of (აღნიშნავს მიზეზს обозначает причину denotes reason). ფშელგორნა ცახცახანო აკლორათხო – სიცვიისგან ვცახცახებდით (გვაცახცახებდა).

-გ|ო|რქ -**g|o|rē** -გან (ვინმესგან) от кого-либо from someone. ჰოგ|ო|რქ ის ცო სტეხრას – შენგან მაგას არ ველოდი.

გუ|დ|ალარ (გუ|ს|ინხარ) **gu|d|al'ar (gu'ɪ'xar)** გრდუგ. непрх. intrans. 1. გამოჩენა (ნგამოჩნდება) появ|я|ться / появ|и|ться, заяв|я|ться / заяв|и|ться to appear. მათს გუბალქ – მზე გამოჩნდა; შიფო შირქი ვარქ, გუვალქ – შიო შირაქში იყო და გამოჩნდა; ნასტ გუვალქცაჩქი უქ ვადვრჩაჩქი! – ძლივს არ გამოჩნდი, რატომ

დაიკარგე! 2. აღმოჩენა (აღმოჩენა), გამოდგომა (გამოდგება) *обнаружиться, оказаться to discover, to be useful*. ათხ ე ვაკი სო გადმოსახლბადადღი, თხო მენობლათ მჭ იმერლუდ გუდალოქ, მჭ მეგრობი, მჭ გურულიქ, მჭ მენიშქ, მჭ მან მენიშ – ჩვენ რომ ამ ვაკეში გადმოვსახლდით, ჩვენ მენობლად ზოგნი იმერლები აღმოჩნდნენ, ზოგნი მეგრელები, ზოგნი გურულები, ზოგნი ვინა და ზოგნი კიდევ ვინ (ე. შ.); **ლამზურხ პადლარ ეთრენ ჭლექ გუდალოქ** – პაპიანთ ლამაზ ეთერს ჭლექი დაეძარტა. 3. წასწრება (წასწრებს) *застать catching*. **ატამ აჭოჩო პეტუნ დად მაქ გუდალოქ** – ატმის მხარავ პეტოს პატრონმა წასწრო.

* **გუღღღღღ (გუღღღღ) gud|axar (gud|aqar)** გრდმ. прх. trans. 1. გამოჩენა (გამოჩენა), შემოჩენა (შემოჩენა), გამომჟღავნება (გადამალულისა) *показывать, выявлять (спрятанное) to expose, to reveal*. **ცჭა-ში ჩურჩხლაცრა გუბაჯალ ვადნი!** – ერთი-ორი ჩურჩხელა გამოგვიჩინე რა! 2. გაცემა (გაცემა), ჩამგება ვინმესი (ჩამგება), დასმენა (დასმენა) *выдавать / выдать (кого-л.) to delate sb.* **ო მოსწ მარში მქ დარ, აჭ გუგადჯრა სო** – ის ცუდი წლები რომ იყო, შენ ჩამიშვი.

გუგუმ ბდ gugum bd ცვარი, წვეთი *росинка, капля dew*. **ტატეჩო გელდაოხ ვენქ გუგმი ნახკურ** – სველ ხელადებს ღვინის წვეთები ეკიდა.

გუღღღღღ დდ gudākar dd გაღტ. перен. fig. არასასურველი რამით (მაგალითად, ტყუილებით) სავსე რამე *что-либо, полное чем-нибудь нежелательным (напр., враньем, обманом) smth full of smth undesirable (e. g. lies)*. **მა დაღე ბშან ადუმჭ გუღღღღღ!** – ნუ ხარ რა მუდამ ტყუილებით სავსე!

* **გუღღღღღ ბდ gudur² bd** საბეჭავი, თუშური შალის საქსოვი იარაღი, საქსოვი დანადგარის ნაწილი *большой деревянный гребень для ткацкого станка a big wooden comb for weaving loom*. **ეჭ, შადრ დენლე გუღღღღღ ლესტბიქ მადრმეს** – ეჭ, მთელი სიცოხლე საბეჭავი იქნია მარიაშმა.

გუზურ დდ guzur jj თხილის მამრობითი ყვავილები *мужские соцветия лесного ореха male flowers of nut*. **მოჭ თაგუმ ლესტ-კესტე ე გუზრი!** – რა მოხდენილად კონწილობენ ეს გუზურები.

გუღღღღღ დდ gujlā dd 1. გადასახედი, ადგილი, საიდანაც სანახაობა იშლება *место, откуда открывается просторный вид a place from above where one can see a good sightseeing*. **იღერკუჭმაქრენან ლაზქ გუღღღღღ და** – იელის გორაკიდან კარგი გადასახედა. 2. სანახაობა *зрелище sightseeing*. **ჭე ქუღრწლებ ლაზქ გუღღღღღ დარ** – შენს ქორწილში კარგი სანახაობა იყო.

გუძრღლაყრ დდ **gujrdla'ô dd** ცომის მოხარშული გუნდები варёное тесто типа голушек boiled dough balls. **ზორადში წონალა სო ნახსა'ე, მაყდრქ** გუძრღლაყრ – ძალიან მომწონს ყველი და მჭადის გორდილები.

გუმიფ-გუმიფ დ **gump-gump d** ბაგაბუგი, გულისცემის აღმნიშვნელი ხმაბაძვი-თი სიტყვაა звукоподражательне слово, обозначающее биение сердца thumping of heart. **ლამნი დაკდახკე სე დაკავ გუმიფ-გუმიფ დო** – მთების გახსენებაზე ჩემს გულს ბაგაბუგი გაუდის (ბ. ბ.).

გუხიდ|ალარ, გუხეუ|დ|ალარ guč|d|a'ar, gugu|d|a'ar გრღუფ. непрх. intrans. რო-გორღაც, როგორმე, შემთხვევით (დაგვიანებით) გამოჩენა (გამოჩნდება, მოვა) явиться как-то, как-нибудь, неожиданно somehow appear by chance. **ღწირ ბათა ბალტცე დიშნორ მაკ, გვიტეყ გუხდალქ სამსაჟხრი** – მთელი თვე საავადმყოფოში წოლილიყო მაკა, გვიანდა როგორმე გამოჩნდა სამსახურში; **გუხეუვალალ თხო, ვო** – გამოგვიარე როგორმე, კაცო.

გუხიდ|ანარ guč|d|a'ar გრღმ. перх. trans. როგორმე, შემთხვევით (დაგვიანებით) გამოჩენა რამისა (გამოაჩენს) показать что-либо как-то, как-нибудь, неожиданно smth to appear by chance, unexpectedly. **ბანრი თეყდიჩედოლქ, ნანას ლაჭყდიენრ გუძნაყ ჰალორ გუდატ** – ბავშვები რომ ახვეწნინა, დედამ გადაძალული გოზინაყი გამოაჩინა.

გუხო gučô ზმნს. нареч. adv. გამოსაჩენ ადგილას, იქ, სადაც ჩანს на видном месте a place where smth can be well seen. **გუხო დილ ის ჟანგო, მე ტქ ატადში ლახ-ლოს** – გამოსაჩენ ადგილას დადე ეგ წიგნი, რომ მერე ადვილად მოვნახო.

გუხო ხილარ gučô xi'ar გრღუფ. непрх. intrans. გამოსაჩენ ადგილას ყოფნა (არის, იქნება) быть на видном месте being in a place from where smth can be well seen. **გუხო ხილარ ცო ყორბალა სო** – გამოსაჩენ ადგილას ყოფნა არ მიყვარს.

გუხოკაც gučôka' ზმნს. нареч. adv. ცოტა გამოსაჩენ ადგილას, იქ, სადაც ცოტა უკეთ ჩანს там, где видно чуть лучше being in a place where smth can be a little better seen. **გუხოკაც დივალ ის წიგქ ვარდ** – ცოტა გამოსაჩენ ადგილას დარბე ეგ წითელი ვარდი.

ღ

-ღ -**d** გრამატიკული კლასის მახვენებელია, რომელიც განსაკუთრებულ შემთხვევაში მეშველი ზმნის ანლაუტიდან გადაადგილდება შესაბამისი სიტყვის აუსლაუტში (ორივე რიცხვში) показатель грамматического класса, в особых случаях перемещающийся с анлаута вспомогательного глагола в ауслаут соответствующего слова (в обоих числах) indicator of grammatical class which in particular conditions moves from unlaut of auxiliary verb to auslaut of appropriate word (in both numbers). ჰქვ ბანდერ მოჰ და? / ჰქვ ბანდერ მოჰად? – შენი შეილი როგორაა? ჰქვ ბანდრი მოჰ და? / ჰქვ ბანდრი მოჰად? – შენი შეილები როგორ არიან? ჰქვ ტოტ მოჰ და? / ჰქვ ტოტ მოჰად? – შენი ხელი როგორაა? ჰქვ გაზარ მოჰ და? / ჰქვ გაზარ მოჰად? – შენი თხები როგორ არიან? ვან ფსტი მოჰ და? / ვან ფსტი მოჰად? – ჩვენი ქალები როგორ არიან? ესე ცომ და / ესე ცომად – აქ არათურია.

დაბლობ ღ **dabyob** d ყაბახი, ყაბახობა (მხედრების შეჯიბრი ისრით ყაბახის – ძვირფასი ლითონის თასის – მოსაპოვებლად) Кабахи (соревнование всадников-стрельцов для завоевания кубка из драгоценного металла) Kabakhi, a festival for remembering the deceased. **დაბლობ დაფიჩქ დე დარქ, დოლ მართოდწლათერ ბაცბივ შუდ დაფიჩქ წარმაქ** – ყაბახობა მიცვალებულების დღე იყო და თუშები დოლს მართავდნენ ხოლმე თავიანთი მიცვალებულების სახელზე.

დავა'რ dava'r შორისდ. межд. inter. ვაჰ! Боже! Woe! Oh my God! (გამოხატავს წუხილს მოსალოდნელი საშიშროების გამო выражает тревогу перед ожидающейся опасностью expresses anxiety about the expected danger). **დავა'რ, ბათა, მუდშ დამთავრბალა ის საქშ** – ვაჰ, ბათა, ცუდად დამთავრდება ეგ საქშე.

დადავა'რ dadava'r შორისდ. межд. inter. სიტყვა, რომელიც გამოხატავს უკიდურეს გაოცებას, აღტურთოვანებას, ითარგმნება კონტექსტის მიხედვით СЛОВО, выражающее крайнее удивление, восторг, переводится по контексту a word that expresses extreme astonishment, excitement and is translated according to context. **დადავა'რ, კნათი, ე ქაჟთარლარ ნატუდ კოწლი!** – ეს რამხელა ნაწნავები აქვს, ბიჭებო, ამ ქავთარიანთ ნატოს!

დად-ბანდერ, დად-ბანდრი ღ **dad-bäder, dad-bädri** d მამა-შვილ[ნი]ი отец со своими детьми father and child (children). **დად-ბანდრივ ნაკვეთე სიმწლ თოჯნა-**

ღორ – მამა-შვილწინი ნაკვეთში სიმინდს თოხნიდა.

დადრფსტუ დღ **dadīpstu** jd დედინაცვალი, მამის ცოლი *мачеха, жена отца, отцов[ск]а[ря] жена step-mother*. დადრფსტუ ღაზჭ გუდალჭ სო – დედინაცვალი კარგი გამომადგა; აჭყურწ კატუ'ნჭ, ნანი'ნჭ დადრფსტუსწ მაწრწ დარლოკი მეძლი ცადკიკელ! – ჭრელაანთ კატოსა და ნანის დედინაცვლისნაირი ტკბილი ვინმე იყო, ნეტავი, ქვეყანაზე!

დადმაშრ დღ **dadjašô** jd მამიდა, მამის და *тётя со стороны отца aunt, father's sister*.

* დადალ ბღ **dādal** bd ლიანდაგი (ნაკერი), ბლანდი *стёжка, прошивка stitch like a quilt*.

დადალ თეფხარ, ბებლარ (თოხარ, ბილარ) **dādal tepxar, b|eblar (toxar, b|il̄ar)** ლიანდაგის (ნაკერის), ბლანდის გავლება (გაქავლებს), დაღება (დაქადებს) [ს]делать стяжку, проши[ва]ть putting up railway track. არსჭ აგას, ჭიჭრწ მაჭოვ, თაგუშ თეფხწლათრლორ დადალ – არსენის ბებია, ჭიჭაანთ ქალი, კობტად ავლებდა თურმე ლიანდაგს (ბ. ბ.).

დარღ-ბოროტი დღ **dard-boroṭi** d იგივეა, რაც ბოროტ² **boroṭ²** რამდენადმე გამძატრებული შინაარსით *то же, что боррог² boroṭ² с некоторым обострённым содержанием the same as ბოროტ² boroṭ² but has more intensified content*. უნე ვოჭ ფსტუნწბ ბედ ვალჭ, ზორადშ მასრ ქოთმიენრ დარღ-ბორტივ! – რაც ბიჭი ცოლს გაეყარა, ძალიან ვარ შეწუხებული დარღისა და ვარამისგან! შღრ. *cp. comp. ბოროტ² boroṭ²*.

დაჯარ|დლოტენრ **dažar|d|oṭenô** შიძლ. прич. particip. აბლახებული *заросший травой grass covered*. ყარუდგორწნ დაჯარდლოტენრ ლათე სჭ სწგო – წვიმებისგან აბლახებული დგას ჩემი ეზო (ბ. ბ.).

დაჯარ|დლუტენრ, დაჯარ|დლოტენრ დღ **dažar|d|ujṭnô, dažar|d|otnô** d აბლახებული მიდამო, სივრცე *заросшее травой пространство a place covered with grass*. ჰწც მიხმძყ დაჯარდლუტენრ და – ახლა ყველგან აბლახებულია (ბ. ბ.).

და[მ]სწნ ღღ **da[j]snā** dd ირგვლივ გამეფებული სრული სიცარიელე *воцарившаяся вокруг пустота complete emptiness spread all around*. დახეც ვათხვოსრ დარჭიჩრ დამსნადე, სე კაწკუძჩრ ფჭეხწ მე ვაყე – ამიტომ მატირებს შავი სიცარიელე, ჩემს პატარა სოფელსაც რომ გადაედო (ა. ბ.). შღრ. *cp. comp. დაშარწნ dašarnā*.

დაღჭჰყაყ **daǰča'** ზმწს. нареч. adv. 1. მთელი დღე *весь день, целый день the whole*

day. ფსარე დაძვჳჳჳ ვენაჳ სხლადინას – გუშინ მთელი დღე ვენახი ვსხალი.
შლრ. ср. comp. დეჳჳჳჳ **dejcha'**.

დაკუთა|დ|ალარ daḳuta|d|alar გრლუჳ. неврх. intrans. შედედება (სისხლისა) (შედედ-
დება) свёртываться / свернуться coagulation. მარლო წიგ დაკუთადლო სო –
ცხვირში სისხლი შემიდედდა.

დაკუთა|დ|ადლნრ, დაკუთა|დ|ალინრ daḳuta|d|ajlnô, dauta|d|alinô მიმლ. прич.
particip. შედედებული (სისხლი) всернувшийся coagulated blood.

დალა|დ|ავ|დიენრ dala|d|av|dienô მიმლ. прич. particip. 1. უბედური, ღმერთის მიერ
განწირული; უბედურო! несчастный; Несчастный! unfortunate, unlucky (გა-
მონატავს სინანულს, წუხილს, თანაგრძნობას выражает сожаление,
сочувствие expresses regret, anxiety, condolence). **დალაბავებიენრ ბაცბი,**
ჰადწკისწ ნაცყერწხ ბავუდცრ... – უბედური თუ შეები, ჩიტებივით გწისპირებ-
ზე იხოცებიან აკი. 2. ღმერთგამწყრალი; ღმერთგამწყრალი! несчастный
Godless (გამონატავს წყრომას, საყვედურს, სამდურავს выражает обиду,
упрёк expresses anger, reproach). ჰო დალაავიენრ, ჰო, დაჰ მოჰ დიცდირა სჳ
ოჯუმთლჳ სიკეთე?! – შე ღმერთგამწყრალი, შენა, როგორ დაივიწყე ჩემი იმ-
ხელა სიკეთე?!

დალალინრ dalal'inô მიმლ. прич. particip. დალოცვილი благословенный blessed. თჳ მჳ
დაკრეშაჳ ე დეხოს: ... ვადღეშ ე მაგნიშ კერბადარ, დალალინრ, სოგოჳ მაკდი-
თოლრ... – თან კი მთელი გულით ამას ვთხოვ: ... შემადლებინოს ჩვენებურად
ლექსების თხზვა დალოცვილი (მ. ბუქ.).

დალ|დ|ალინრ, დალ|დ|ალინრ dal|d|al'inô, dāl|d|al'inô მიმლ. прич. particip. ღვთის
ნაბოძები, ღვთის ნაჩუქარი, ღვთისმიერი дарённый богом gifted from god. ი
მადთხნ დალდალინრ და – ეს სამყარო ღვთის ნაბოძებია.

დალმა|დ|ალ dalma|d|al ეგ კაი ადამიანი, ეგა! Да ну его! Oh that guy! (გამონა-
ტავს წყრომას, საყვედურს, სამდურავს выражает обиду, упрёк expresses
anger, reproach). ბა, იშტ ალრათ, უვრ, დალმაბალაღშუ, მოლჳ მათხრრჳ
ბუდსნ დანოლრ!.. – ვა, ეგრე გექნათ, კაცო, თქვე კაი ხალხო, როგორი მწიანი
ღამე ყოფილაო!.. (ა. ბ.).

დალმას|დ|ადლნრ, დალმას|დ|ალინრ dalmas|d|ajlnô, dalmas|d|alinô მიმლ.
прич. particip. ღმერთგამწყრალი разгневавший бога godless. ის დალმასვალინრ
პოვლე, ყოლაკ მოჰ კისრბადირალრ! – ეგ ღმერთგამწყრალი პავლე, ნეტა,
ქურდობა როგორ იკისრა!

* **დალ[ქ], დალ[ქ]** ვ **dāl[ê], dal[ê]** v ღმერთი ბოგ God.

დალმას|ვ|ადლნრ, დალმას|ვ|ალინრ **dāalmas|v|ajlnô, dalmas|v|alinô** მიმღ. прич. particip. ღმერთგამწყრალო, ღმერთგამწყრალო разгневавший бога godless. ჰო დალმასვალინრ, მიჩა ვაჰრ სელხანე? – შე ღმერთგამწყრალო, სადა ხარ აქამდე?

დალ, დალ[ქ] მას|ვ|ალარ **dāl, dal[ê] mas|v|alar** გრღუგ. непрх. intrans. ღმერთის გაწყრომა (გაუწყრება) разгневаться (о боге) God becomes angry of sb. **დალ მასვალჩითვანრ, შევლა, მაცლომცჷკ მათხელრ ე ყარ, უერ!** – ღმერთი გაგვიწყრა აკი, შევლა (კაცის სახელია), როდემდე წვიმს, ნეტავი, ბიჭო!

-დალჳ -dalā გულისნათვის, -თვის ради for someone's sake. **თხიდალჳ თხე ქერრ** ხანას დჷ-ბუმსა ნიფსდორ – ჩვენი გულისათვის ჩვენი ქვრივი დედა დღე-ღამეს ასწორებდა.

* **დამოთხა|დ|არ (მოთხა|დ|არ) damotxa|dar (motxa|dar)** გრღმ. перх. trans. 1. ოთხკუთხად დათლა (ხემასალისა) (დათლის), გათლა (გათლის) [об]тесать, обтёсывать лесоматериал to cut in quadrangular shape (Timber). **ხეტყენ დამოთხადარ დეწქ** – ხეტყეს ოთხკუთხად დათლა უნდა. 2. ხის დამუშავებისას პირველი შავი სამუშაოს ჩატარება ზოგადი სახის მისაცემად დასამზადებელი საგნისთვის (ჩხატარებს) обтесать, обтёсывать дерево для придания общего вида заготавливаемому предмету to do primary work while processing the wood in order to give overall shape to the subject. **თხადეცჷჰყ ე კაწკოქ ლაბიკ მოთხადბინას, უერ** – დღეს მთელი დღე ამ პაწია კოვზს ვუკეთე შავი სამუშაო, ბიჭო (ლაზ. ბ.).

დამოთხა|დ|იენრ damotxa|d|ienô მიმღ. прич. particip. 1. ოთხკუთხად დათლილი (ხემასალა) обтёсанный лесоматериал timber cut into quadrangular shape. **ხეტყენ დამოთხადარ დეწქ** – ხეტყეს ოთხკუთხად დათლა უნდა. 2. ხის დამუშავებისას პირველი შავი სამუშაოჩატარებული (საგანი) обтёсанное дерево для придания общего вида заготавливаемому предмету to do primary work while processing the wood.

* **დაქრნლქ dažrālē** ბალახიანი травянистый grassed, covered with grass (მუდმივი ნაშანია постоянный признак permanent sign). **წოვათე მიჩხმაც დაქრნლქ ლამნი დატქ** – წოვათაში ყველგან ბალახიანი მთები წვანან; **წინჰათხ აფერ დაქრნლქ მაჯოქ სჷგოქ ლათერ ტასიგო ბჷჷ** – სახლის წინ მწვანებალახიანი დიდი ეზო ედგა ტასოს მუდამ.

* **დაქრქლქ dažrēlē** ბალახიანი (დროებითი ნიშანია) травянистый grassed (დრო-

ებიტი ნაშანია временный признак temporary sign). ის დაქრულქ ურემ ნიკრ სწგო ბასებათ – ეგ ბალახიანი ურემი ნიკოს ეზოში ჩამოცალეთ.

დარ|დ|ალარ dar|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. კანის გაქლეშა (ჩგასექლიშება) ободрать кожу to remove skin from injury. წიჩრ ტუფლიგორნა კშაკი დარდალწ სოგო – ახალი ტუფლებიგან ქუსლები გამექლიშა.

დარ|დ|ადლნრ, დარ|დ|ალინრ dar|d|ajlnô, dar|d|alinô შიშლ. прич. particip. გაქლე-შილი ободранная кожа removed skin from injury. დარდალნრ ტოტ ჰალ ჰარ-ჩინას – გაქლეშილი ხელი შევიხვიე.

* **დარწ darĩ** დაჭრილი, ჭრილობიანი (ითქმის ცხოველზე ზოგადად, ანდა ადამიანის სხეულის ამა თუ იმ ორგანოზე) раненый (говорится о животном вообще или о том или ином органе человеческого тела) wounded (is said about animal in general, or any part of human's body).

დარწ ჩწ darĩ čã 1. დაჭრილი დათვი раненый медведь wounded bear. ვაშრ, ბაყეცდა, ყანოლ მაქ დეცქ ვაძნწ დარწ ჩწსწ, მწ ეცგოჰწ შარწ ღაზოლ და – ძმაო, მართალია, სიბერე ზედ მოგვადგა დაჭრილი დათვივით, მაგრამ ამასაც თავისი სიკარგე აქვს (საბ. შ.). 2. გადატ. перен. fig. ტკივილით ან სხვა მიზეზით გამწვარებული, თავაწყვეტილი (ადამიანი ან რამე) кто-либо, от боли вышедший из равновесия suffered / embittered from pain or from some reason. ცარკ ღაწირ თხაბუსუ სე სტაკონუ, დარწ ჩწ ხილქ – კბილი სტკიოდა წუხელ ჩემს ქმარს და დაჭრილ დათვად იქცა.

დატვინა|დ|არ datvina|d|ar გრლმ. перх. trans. დატვინანება (დაატვინანებს), ოდნავ შესველება (დაუთოების წინ) обмочить (перед утюжением) moistening. ზეწწრი დატვინადინას, ჰალრ დეწეს დაუთადწ – ზეწწრები შევასველე, უნდა გავაუთოგო.

დაქრუშა|დ|ადლნრ, დაქრუშა|დ|ალინრ dakruša|d|ajlnô, dakruša|d|alinô შიშლ. прич. particip. დაღვრემილი, შუბლშეკრული угрюмый gloomy. შიხელ დაქრუშადვადლნრ ღათერ – შიხელი დაღვრემილი იდგა.

დაქრუშა|დ|ალარ (ქრუშა|დ|ალარ) dakruša|d|alar (kruša|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. მოლუშვა (მოილუშება), წარბ-შუბლის შეყრა, შეკვრა (შეიყრის, შეიკრავს) угрюмь to become gloomy.

დაყ-მელარ დდ daq-mel'ar dd ქეიფი, ღრეობა, სმა-ჭამა пир, пирование feast (A. Sch.).

დაყ-მელარ daq-mel'ar გრლუგ. непрх. intrans. ქეიფი (ქეიფობს), ღრეობა (ღრეობს),

სმა-ჭამა (სვამს და ჭამს) пировать to have feast (A. Sch.).

დაჩკარ dačkar იგივეა, რაც то же, что the same as **დაჩკრი dačkri**. **დაჩკარ** ნეკ საქმლო ზორადში გამოუყენებელ და – ჩლუნგი დანა საქმეში ძალიან გამოუყენებელია.

* **დაჩო¹ dačo¹** ნაწ. част. part.

დაჩო² d|ačo² ზმნს. нареч. adv. ალაგი, სადაც ესა თუ ის ვინმე ან რამეა და სადაც ადგილი აქვს ამა თუ იმ მოვლენას; [იქ] სადაც ... место, где присутствует кто-либо или что-либо и где имеет место то или иное явление; [там], где ... a place where smth/someone is situated and some phenomenon is taking place **თხე მემცხორი ბაჩო დუჯ ტოტ ხუჯე** – სადაც ჩვენი მწყემსები არიან, ბევრი დუჯი იცის; **ხი ცო დაჩო ჰალარ ცო დხლა** – სადაც წყალი არაა, არ (ვერ) იცხოვრება.

დაცლა|დ|ალარ dacla|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. დაცლა (დასცალდება) [за]ИМЕТЬ ВОЗМОЖНОСТЬ to be given opportunity, to have chance. **უდშტ ვახე ივსებ, წა ცო თაგოდმაკი ბხდრინ** – ისე წავიდა (მოკვდა) იოსები, სახლი ვერ აუშენა შვილებს.

დაჭიკო|დ|არ (ჭიკო|დ|არ) dačiko|d|ar (čiko|d|ar) გრდმ. перх. trans. რამის მჭიდროდ განთავსება რამეში (ჩგანათავსებს), ჩატენა (ჩჩატენის) засунуть туго to place smth very tightly; stuffing smth. **მისენო ბარგ დენის ცჰანნი თაღლზად დაჭიკოდმიე ილსოს** – დარჩენილი ბარგი მთელი ერთ ხურჯინში ჩატენა ელისომ.

დაჭიკო|დ|იენო dačiko|d|ienô მიმლ. прич. particip. რამეში მჭიდროდ განთავსებული, ჩატენილი туго засунутый smth placed somewhere very tightly. **მისენო ბარგ ცჰანნი თაღლზად და დაჭიკოდმიენო ილსუდგო** – დარჩენილი ბარგი ერთ ხურჯინში აქვს ჩატენილი ელისოს.

* **დაჭირებ დე dačireb** jj 1. დიდი გაჭირვება, პრობლემა, მძიმე მდგომარეობა та или иная нужда, проблемное положение having great trouble / problem; terrible situation. **უბრალო ნახგო ჩკლუჩო დროჰ მაჯო დაჭირებ დე** – უბრალო ხალხს ახლანდელ დროში დიდი გაჭირვება აქვს. 2. ენერგიული მცდელობა (ეცდება) энергичная инициатива / попытка energetic attempt. **უხ დაჭირებ დე ჰოგო?** – რა ამბავში ხარ, რა ძალა გადგია?!. **უხკ დაჭირებ მალო ე სე სტაკგო, დო?** – ნეტავი, რა ძალა ადგია ამ ჩემს კაცს (ქმარს), ქა?

დახატო|დ|ალარ (ხატო|დ|ალარ) daxato|d|alar (xato|d|alar) გრლუგ. непрх. intrans. 1. დახატვა მხატვართან (ჩდაიხატება) позировать у художника

modelling in front of a painter. ელზ ვაუგერს ილკუდცქ დანატოდმალირ – ელო ილიკო მიქელაძესთან დაინატა. 2. სურათის გადაღება ფოტოგრაფთან (გადაიღებს) сниматься у фотографа to take a photo by the photographer. ვაჩნაძე ნატო ტორიცქ დანატოდმალირ ქორ მაგნოლია ლაცდიენო – ნატო ვაჩნაძემ ტორისთან სურათი გადაიღო ხელში მაგნოლიით.

* დანატოდარ (ნატოდარ) **daxaṭo|dar (xaṭo|dar)** გრძმ. перх. trans. 1. დანატვა მხატვრის მიერ (დასატავს) [на]рисовать to paint, to draw by a painter. უმ დანატოდ გეთარ ლაჩქ ნიჭ და – რამის დანატვის ცოდნა ფრიად კარგი ნიჭია; შუდთკოს ნინო დანატოდმე – შოთიკომ ნინო დანატა; დინ ტბათინს ჩუ დანატოდმე ვაუგერს ილკოს, ვალენო მხატვარ ვარ – მთელი ტბათანა დანატა ილიკო მიქელაძემ, ცნობილი მხატვარი იყო. 2. სურათის გადაღება ფოტოგრაფის მიერ (გადაიღებს, გადაიღებს) снять, снимат снимок фотографом to take a photo by the photographer. ტორის ქორ მაგნოლია ლაცდიენო ვაჩნაძე ნატო დანატოდმე – ტორიმ სურათი გადაიღო ნატო ვაჩნაძეს ხელში მაგნოლიით; ტორის ზორამშ ლაჩიშ ნატოდორ ნახ – ტორი ძალზე კარგად იღებდა ხალხს.

დანაც, დანეც **daxa', daxe'** ამიტომ, იმიტომ потому, поэтому that's why. დანაც (დანეც) ვუდტუ სქ სტაკ ლაჩქ, მქ კონან ცო ყეპყომაკეგე – იმიტომ მიდის ჩემი კაცი (ქმარი) მთაში, რომ ბარში ველარ ითმენს (ბ. ბ.).

* დანაცო დდ **daxa'ô dd** შურთხი улар кавказский, горная индейка Caucasian snowcock. დანაცო ლამუქ ლამურ ჰაწუკ და – შურთხი მთის ლამაზი ფრინველია.

დანვრიშადარ (ნვრიშადარ) **daxvriša|dar (xvriša|dar)** გრძმ. перх. trans. მსხვილად დანაცვა, ხრეშის კონდიციამდე მიყვანა, დანრეშვა (ქვამარილისა) (დასრეშავს) крупно [по]молоть (соль) pounding in thick parts, to make pebbles (rock salt). თუდხ დანვრიშადმე ივენეს ლაჩქ დაჰანანო – ქვამარილი დანრეშა ივანემ მთაში წასალეზად.

დანვრიშადიენო **daxvriša|dienô** მიმლ. прич. particip. მსხვილად დანაცვილი, ხრეშის კონდიციამდე მიყვანილი, დანრეშვილი (ქვამარილი) крупно [по]молотая (соль) pounded in thick parts, pebbles (rock salt). დუყრქ-დუყ, ყოველ ნახონან, ნახონან დუყე ცჰაც კილო დანვრიშადიქრო თუხოთ თათსო – შუა-შუა, ყოველ ყველსა და ყველს შუა თითო კილო დანრეშვილ მარისს მოაყრიდნენ (ი. ქ.).

* დანნქ, დანნო დდ **daxnê, daxnô dd** საქონელი, პირუტყვი скот cattle.

დახნორქ daxnōrē ბევრსაქონლიანი, ბევრი საქონლის პატრონი ХОЗЯИН
многочисленного скота lots of cattle, owner of lots of cattle. **ცჰა დუჯინრ**
დახნორქ სტაკ ვარ, წყე ჰაში დეხი'ნე, ნჰადუ ცომენა იხითგერ – ერთი ბევრსა-
ქონლიანი (ბევრი საქონლის პატრონი) კაცი იყო, ერთხელ სტუმრები დაპატი-
ჟა და გარეთ აღარავის უშეგებდა (ნ. მ.).

დახუდგი დდ daxujgi dd ლოთბაზარა, ლოთი, მსმელი, არაყის ბოლლიწო
алкоголик drunkard. **დახუდგი დაძნო, დაწუნბადგი აძნოს აბრამ მარად** –
ლოთბაზარააო, დაიწუნა ანიკომ აბრამი.

დაძხარ⁵ dāxar⁵ გრდმ. прх. trans. [მო]თმენა ([მო]ითმენს) [ВЫ]терпеть patience,
endurance. **მადრკეს დუჯ ჭირ ძხარ** – მარჯუკამ ბევრი ჭირი (უბედურება) გადა-
იტანა.

დაჯალთო|დარ dažalto|dar გრდმ. перх. trans. მორევა, დაძლევა, დაჩაგვრა
([მო]ერევა, [და]ძლევს, [და]ჩაგრავს) побороть to defeat; to oppress. **სე მამლეგ**
ბესუფ მამალ დაჯალთოდიქ – ჩემი მამალი ბესოს მამალს მოერიო.

დაჯალთო|დალარ dažalto|dalar გრდლუგ. непрх. intrans. მორევა, დაძლევა, დაჩაგ-
ვრა ([და]იძლევს, [და]იჩაგრება) стать поборотым to defeat; to oppress. **ბაცავ**
სტაკ ატაში ჰამენ ცო დაჯალთოლარ – წოვათუში კაცი ადვილად არავის და-
ეჩაგვრინებოდა.

* **დაჰ dah** адит. ზმნს. нареч. adv. წა- გა[და]- пере- prefix-suffix denoting the destination
of a subject from here towards there, or underlines the content of a verb (ზმნი-
სართ-წინსართი, აღნიშნავს საგნის მოძრაობის მიმართულებას აქედან იქით,
ან გახაზავს ზმნის შინაარსს наречие-приставка, обозначает направление
движения предмета отсюда туда, или подчеркивает смысл глагола). **ობი**
ფჰე დაჰ დახე – ისინი სოფელში წავიდნენ; **აღლინ ნახს დაჰ ცო თელგერე,**
ნასტ დაჰ მალოთიქ ტირნეგერ – ყველი რომ ემართა, არ აძლევდა და ძლივს მია-
ცემინეს ტირინეს; **სე ბიძის დო დაჰ ხახკი** – ჩემმა ბიძამ ცხენი გააჭენა; **ოჯუს**
შატ დაჰ ბასტი – მან კვანძი გახსნა; **დაჰ ჰაჭ, ვუხუდში (უხუდში) თეგოდო** **ო**
ფეშკრეგ – შეხედე, რა ების აკეთებს ის ბაღი; **ნატოს მარგალიტი დაჰ დონ-**
კო'ერ, ვუნე (უნე) დეწერ, ჩუა ევდორ – ნატო მარგალიტებს ყიდდა და, რაც
უნდოდა, ყიდულობდა; **ოშტუ შორი შტოლ ბა თხოგო[ჰ], მუ თუძინ ნასტ დაჰ**
ჯაბტდინას ვაშენ – ისეთი განიერი მაგიდა გვაქვს, რომ ძლივს გადავაწოდე
მარილი ძმას; **დაჰ მალო!** – მომეცალე! გამეცალე!

დაჰ აღარ (ლეგ|დარ) dah a'ar (lev|dar) გრდმ. перх. trans. პირში მიხლა

სათქმელისა (რმისხლის) говорить / сказать в лицо to say directly, straightly.
საჭირრ დახო დაჰ აღანნ დეწქ ადმენენ მაკან – საცა საჭიროა, პირში მიხლაც
უნდა შეეძლოს ადამიანს.

* დაჰა[ჰ] **daha[h]** | ess. ზმნს. нареч. adv. იქ, იქით, გაღმა там, через речку, через озеро
... over there, beyond, on the other side of the river (ზმნისართ-წინსართი, აღ-
ნიშნავს საგნის მდებარეობას ან მოქმედებას ჩვენგან იქით, იქ, გაღმა; შესიტ-
ყვების შემადგენელი ნაწილი наречие-приставка, обозначает место
нахождения или действия предмета там, через речку, через озеро ... denotes
the location of a subject or its action beyond us, over there; component part of a
word combination). ვაშრ დაჰა ვახე – ძმა იქით ცხოვრობს.

* დაჰან დ **dahā** | abes./nom. იქაურობა, იქითა სივრცე (მხარე), გაღმა სივრცე თავისი
მოცემულობებით тамошнее (заречное, заозёрное и т. д.) пространство со
своими данными that area, that space. დენიჲ დაჰან სქ და – მთელი იქითა სივ-
რცე (მხარე) ჩემია.

დაჰაჰ **dahaç** | ზმნს. нареч. adv. ბოლომდე, მთლად до конца, совсем, полностью till
the end; completely (აღმატებითი ფორმაა ზმნისართისა დაჰ **dah**,
превосходная форма наречия დაჰ **dah**, superlative form of adverb დაჰ **dah**).
დაჰაჰ ყურვალწ ყანშებო ფილიპე – მთლად დაყრუვდა სიბერეში ფილიპე.

დაჰა'ჰ (< დაჰ ჰაჰ) **daha'ç** (< **dah haç**) უყურე [ერთი]! Смотри [-ka]! Look at!
დაჰა'ჰ, ბზარკი ცო თეფხოძრ, უდშტ ახოღრ ნახ ო ნოქრეჲ! – უყურეთ [ერთი],
თვალ[ებ]ს არ ახამხამებს, ისე ატყუებს ხალხს ის ნოქარი.

დაჰ|დეტილან დდ **dah|deṭilā** dd გადასასვლელი, უღელტეხილი перевал
mountain pass. ყაზბეგქ დაჰდეტილან ზორადში ლამზურ დანორ – ყაზბეგის
უღელტეხილი ძალიან ლამაზი ყოფილიყო.

დაჰჰერწილან დდ **dahherçilā** dd უღელტეხილი, გადასასვლელი перевал
(направление туда) mountain pass. გვიანგუჲ დაგწ სწ, მარან ლამზურ მოჲ და-
ნორ ყაზბეგქ დაჰჰერწილან – გვიანდა ვნახე, რა ლამაზი ყოფილიყო ყაზბეგის
უღელტეხილი.

* დანწი **dāçī** 1. წონით მძიმე весом тяжёлый heavy, hard. დანწი თადღზი – მძიმე
ხურჯინი; ბანწი მუჰ – მძიმე ტვირთი; დანწი შრომეჲ მაგრ ქიქოჲ დხოგწ – მძი-
მე შრომამ მაგო (ქალის სახელია) ადრე მოტეხა. 2. სქელი, ხშირი; დახშული
густой, тяжёлый, затхлый thick, dense. დანწი დახკიშ – მძიმე ღრუბლები; დანწი
ჰაერ – მძიმე ჰაერი. 3. ძნელად ასატანი, შემაწუხებელი трудно выносимый

annoying. **დაწიწ ამაზი** – მძიმე ამაზი. 4. დიდი, მძიმე (დანაშაული) **тяжёлое (преступление) big, severe, cruel.** **მწი დანაშაულ** – მძიმე დანაშაული. 5. ზედმეტად ღიბჯი, ნელი, აუჩქარებელი **слишком неторопливый extremely calm, slow, quiet.** **ნიკრ ვაწი სტაკ ვა, მაცწ ის საქმონმაქ ღო!** – ნიკო მძიმე კაცია, როდის ეგ საქმეზე წავა! 6. ძნელად დასაძლევია **трудно преодолимый hard, difficult to overcome.** **ბაწი ნიე კეჭწთვად** – მძიმე გზა გამოვიარეთ.

ღაწიწი d|ǎčš ზმნს. нареч. adv. 1. მძიმედ (იგულისხმება წონა) **тяжело heavily.** ე ღონენ **ღაწიწი და ვოწინრ** – ამ ცხენს მძიმედ აქვს აკიდებული (ბარგი). 2. ძნელად, გაჭირვებით **трудно, с трудом hardly, with difficulty.** **ღაწიწი ხაწ სო** – მძიმედ მესმის. 3. გაღატ. перен. fig. ძვირად **дорого expensively.** **ღაწიწი ხაწუწუ ჭო სე საქმოლრ ჩუ ეგარ!** – ძვირად დაგიჯდება ჩემს საქმეში ჩარევა.

* **ღე ღღ de dd ღღე день day.**

ღე თეგარ de teqar გრღმ. перх. trans. მძიმე განსაცდელის გადატანა (გადაიტანს) **пережить жизненную тяжесть to overcome hard trial.** **აჰი, იშტუწ ღე თეგწ სე აგას შადრ მარგორწწ...** – აი, ასეთი განსაცდელი გადაიტანა ბებიაჩემმა თავისი ქმრის მხრიდან... (შ. უ.).

ღე თეგითარ de reqitar გრღმ. перх. trans. მძიმე განსაცდელში გამოტარება (გამოატარებს) **заставить пережить жизненную тяжесть to put someone in hard trial / to make someone pass hard trial.** **ვადრუდშე სტალინგრადგო გერმანბიგრ ღე თეგითერ** – ჩვენებმა სტალინგრადთან გერმენელები მძიმე განსაცდელში გამოატარეს.

ღადწ ღღ ღღ lajn de dd აღსასრული, სიკვდილის ღღე **день смерти, конец жизни day of death.** **ღადწ ღღ მაქ ღღეწწ ვანუდწ** – სიკვდილის ღღე ზედ მოადგა ვანოს (ბ. ბ.).

ღეღუე dejuq ზმნს. нареч. adv. **ღღეგამოშვეებით, ღღეშუა через день every other day.** **ცო დარ მწ ღეღუე ღორ სკოლი თხე წენინ ჭათხაჰოწ, დუდტჩოვ, დინწ არმაწრაღში ჰალ დუწდორ შადრ მაშადვ** – ღამის ღღეგამოშვეებით ჩაივლიდა ხოლმე სკოლისკენ ჩვენი სახლის წინ და, მიმაგალი, მთელ არესა თუ მარეს ავსებდა თავისი ნათებით (ა. ბ.).

ღებზარ (ღობზარ), ღებზ|ღისარ (ღებზ|ღისარ) d|ebzar (d|obzar), d|ejbz|d|isar (d|ujbz|d|isar) გრღუგ. непрх. intrans. დასევა (ბუზისა, ჭიანჭველისა ...) (ღდაქსევა), დახვევა (ღდაქხვევა), შესევა (ღშექსევა) **нападать / напасть mobbing (by flies, ants), to surround.** ე ღითხოხ ტუტ ბუდზარ, დაჭ ღაჭყდებათ!

– ამ ხორცს ბუზი დაეხვევა, გადაძალეთ!

[ჰა]დედრ [hə]dedô ძროხის გასაგდება შეძახილი **возглас для удаления коровы** yelling to make cow go away. **[ჰა]დედრ, [ჰა]დედრუანრ**, **მუღეშ ქასტბორ ნანას ბაჰბან ბიკუან მეთ** – **დედო, დედოს** ძახილით აჩქარებდა დედა საძოვარზე მიდენილ ძროხას.

დეღბა|დ|არ delba|d|ar გრძმ. перх. trans. **ზოზინი (ზოზინობს) ВОЗИТЬСЯ** sluggishness, dawdling. **საქმუხ დეღბადარ ცო თაჟგუჟ** – საქმეს ზოზინი არ უბღბა.

დელეუ dele' ნაწ. част. part. ისედა, უბრალო[დ], სხვათაშორის, სასხვათაშორისო[დ] так просто, между прочим by the way; simply. **ადმინევ დელეუც ცო მეწ ამბუდ მან** – ადამიანმა სასხვათაშორისოდ არ უნდა ილაპარაკოს.

დერრ დ derô d ქატო отруби bran. **ჯანანან დერრ დეწ ვანნი** – ღორისთვის ქატო გვჭირდება.

დესტ დ dest dd თუშური შალის ფარდაგის საქსოვი დანადგარის ნაწილი **часть станка для заготовления ковра из тушинской шерсти** part of weaving installation of Tush scarf. **დესტ თაგდებალ სო, სტაკა** – „დესტი“ გამიკეთე რა, კაცო (ქმარო) (კ. ჭ.).

* **დეღ დღ dey dd** ტანი, სხეული **тело, туловище** body.

დეღ|დ|ანლინრ dey|d|ālinô მიმლ. прич. particip. **ტანდაყრდნობილი опершись телом об что-либо** leaning. ... **ლოჭენა დეღადანლინო** – ... ჯოხზე ტანდაყრდნობილი (ხალხ.).

დიდე[ე]ება: დიდე[ე]ება შენთუნოსა, დაღე did[ee]ba: did[ee]ba šentujnosa, dalê შღრ. ср. comp. **დიდება შენდა, ღმერთო! Боже мой! Господи! Glory to God.** **დიდე[ე]ება, კნათი, ე სტაკ უხ ვანრ იშტუ!** – ღმერთო ჩემო, ბიჭებო, ეს კაცი ვინ ყოფილა ასეთი!

დიტხ-ბოს დ ditx-bos d იერი, სიჯანსაღე (ხორცი და ფერი) **вид, здоровье (человека)** appearance. **დიტხ-ბოს დეტე საბდეს** – სიჯანსაღე (ხორცი და ფერი) გადასდის საბედას.

* **დინაჲ¹ dina'¹** ყოველდღე, ყოველდღიური (ყოველდღიურად) **ежедневно, ежедневный** every-day, daily.

დინაჲ² dina'² ვიდრე დღეა, დღიანადვე **пока ещё день, засветло** still it is the day. **მათხარ დინაჲ ჩუ ჰობათ, ბუდსა მა ხილითოთ** – გამწევეებული ხორბალი (მარცვლეული) დღიანადვე შეიტანეთ, არ დააღამოთ. შღრ. ср. comp. **დინვაჲ dinva'.**

დინვაჲ, დინჲეუც **dinva', dinhe'** ზმნს. нареч. adv. დღისითვე, ვიდრე მზე ანათებს, ვიდრე დალამდება **засветло, пока ещё светло, пока ещё не ночь** before it gets night, before the sun shines. ჟაბრ დინვაჲ ბახკებათ მძღრელჲ ჩუ – ძროხები დღისითვე (დალაძებამდე) მორეკეთ მინდვრიდან სახლში. შღრ. ср. comp. **დინაჲ² dina'²**.

დისტ **dist** adit. ობ. см. see ბაქ **bak**. ატაგჲ, ცოჲჲ დისტ უმ დუყოს ჰჲ! – გაჩუმდილა, თორემ პირში რამეს ჩაგჩრი!

დისტე **diste** პირში ess. ობ. см. see ბაქ **bak**. იცხუნა დისტე ცრმ მეყჲ – მაგას პირში არათუერი უჩერდება.

დისტ[ე]რჲ **dist[er]** პირიდან изо рта from the mouth. ობ. см. see ბაქ **bak**. კომუნისტივ დისტ[ე]რჲ ბაკალ ბახორ ნახგო – კომუნისტები პირიდან ლუკმას აცლიდნენ ხალხს.

დოდოშეჲ **dodoše'** ზმნს. нареч. adv. ამასობაში тем временем meanwhile. დოდოშეჲ დაღის ღალუნ დითჲ საქმ – ამასობაში დაღიმ (კაცის სახელია) ზამთრისთვის (საზამთროდ) შემოიტოვა საქმე.

* **დოკ** დღ **dox** dd გული сердце heart.

დაკახ წაყრა|დ|არ, დაკმაქ ეეთარ (ეთარ) გაგულისება (ჩგა|გულისდება), უცებ რაიმე ნაბიჯის გადადგმის გადაწყვეტა (ჩგადა|წყვეტს) **вдруг решиться сделать тот или иной шаг to decide to do smth immediately**. **დაკახ წაყრადი'ნჲ, ვახე ლაშა ბუჲენ** – გაგულისდა ლაშა და წავიდა ომში (ბ. ბ.).

დაკო ლელ|დ|არ **daḵo lel|dar** გრღმ. перх. trans. გულში ტარება, გულით ტარება (ატარებს), გულში ქონა (აქვს, ექნება) **иметь (носить) в мыслях to keep in heart, to bear with the heart**. **მაცნჲ სუნ ლუდცას, დაჲ მა დიცდოსრ, დაკეღლასრ ეშიროშ, დაჲ-ვაჲარ და ვად, დაკო ლელდებ ი სჲ ში-ვო დომ...** – როცა მე წავალ, ნუ დამივიწყებ, ხშირად მომიგონე, და-ძმა ვართ, გულით ატარე ეს ჩემი ორიოდე სიტყვა... (მ. მ.).

დაკე ჰაჲყარ (ჲეჲყარ) **daḵv hačqar (hečqar)** გრღმ. перх. trans. გულზე მოჲჲრა (ჩმო|უჲერს), დადარდიანება, დაღონება **опечалиться, огорчиться to become sad; turning distressed**. **დეო ბავბინრ, თედლენ დაკე ჰაჲყარ** – ძროხა და-უკარგავს და თედოლე დადარდიანდა.

დოკ დილარ **doḵ dīlar** გრღმ. перх. trans. გულის დადება საქმეზე (ჩდა|უდება) **братся / взяться за дело с душой do smth from the heart**. **ნასტ დოკ დილნას ვა ბავბარენ, ცო ბეწ სჲ** – ძლივს გული დაუუდე ღორის გაზრდას, არ მიყვარს [ღორი].

დოკ შორიშ დ|აღარ **doḡ šoriš d|aḡar** გრღუე. непрх. intrans. გულმშვიდად, გულლაღად ყოფნა (არის) *быть со спокойной душой to feel relaxed/quiet*. უნჲ სე ვაჰონ ბანდერ ხილჲ, დოკ შორიშ დაღ სჲ – რაც ჩემს ბიჭს შვილი ეყოლა, გულმშვიდად ვარ.

დოკ ღავარ (დ|შეგარ) **doḡ ‘avar (d|œevar)** გრღმ. перх. trans. გულის მოკვლა, დაკოდვა (წმოსუკლავს, წდასუკოდავს), წყენინება (აწყენინებს) *сильно обижать / обидеть to break the heart*. ბუჰეხ ვისჲჩო შაუხლეს დოკ დშეგარ სჲ – ომში დარჩენილმა შავხელმა (კაცის სახელია) გული მომიკლა (დამიკოდა).

დადკჲ **dajḡē** ფქვილის გულიანი, ფქვილის შიგთავსიანი (ხაჭაპური ...) *печенье, хачаури с начинкой из особо обработанной муки pie having flour filling*.

დადკჲ კოტრი ცრმ ოტუმფლჲ ჩამლჲ და – ფქვილის გულიანი ხაჭაპურები არც იმდენად გემრიელია (ბ. ბ.).

დაკირჲ (დოკერჲ): დაკირჲ (დოკერჲ) კოტორ **daḡirē (doḡērē): daḡirē (doḡērē) ḡotor** ქადა, ხაჭაპური (ნამცხვარი), რომელსაც გულად (შიგთავსად) აქვს ცხიმში ასვრემილი მოხალული ფქვილი *печенье, хачаури с начинкой из особо обработанной муки filled pastry with the flour and fried fat mixture inside*. ჰაშელ დახჲჩუდშნ თამროს დაკირჲ კოტრი დათჲ თხჲ – სტუმრად მისულებს, თამარმა ქაღები გამოგვიცხო.

დაკლავრან **daḡlavrā** [ასე] იფიქრებდი, [ასე] იტყოდი, [ასე] გეგონებოდა, [ასე] ჩათვლიდი [так] подумал бы ... [так] показалось бы ... *you would think/say like this ...* უდშ ფეხ გურ ყარგოდოლონ კავკასიონჲ ლამნი, დაკლავრა, დაჰ ქო ვაპტდრ, ლაჰლასადნრ – ისე ახლოს ჩანდა ნაწვიმარზე კავკასიონის მთები, იფიქრებდი, ხელს გავიწვდი და შევეხებო (მ. მ.).

დაკლავრან (დაკლევრან) დ|ახარ (ინარ) **daḡlavrā (daḡlevrā) d|axar (ixar)** გრღუე. непрх. intrans. ფიქრებში წასვლა (წავა), ფიქრებში ჩაძირვა (ჩაიძირება) *уйти в мысли turning pensive*. ვან სალოთეხ ვუდტჲ კარლოჲ, დაკლევრან ვახჲ ბუხარცერე – ხვალ ჯვარში მიდის კარლო და ფიქრებში წავიდა ბუხრის პირას.

დაკლავრან დ|ახენრ **daḡlavrā d|axenō** მიმღ. прич. particip. ფიქრებში წასული, ფიქრებში ჩაძირული *ушедший в мысли being in deep thoughts*. დაკლევრან ბახენრ დაკის სჲ კმატმაქ ლათინ ხჲ თათჲ – ფიქრებში წასული მაგონდება კლდეზე მდგარი ცირცელის ხე (მ. ბუქ.).

დაკლევად|არ **daḡleva|dar** გრღმ. перх. trans. მოკითხვა (მოიკითხავს), მონდომება (მონდომებს), მოთხოვნა (მოითხოვს), მოსურვება *потребовать, захотеть*

greetings, to desire, to demand. ნინოს შადრ დაბადებ დენის ჰაშილო თამარ დაკლევადიქ – ნინომ თავისი დაბადების დღეს სტუმრებში თამარი მოიკითხა.

* დაკლევარ (დაკლავარ)¹ დღ **daḱlevar (daḱlavar)**¹ dd თქრი, მოთქრება, და-
თქრება, აზრი, საზრისი дума, мысль idea, wit. ვშალას დაკლავარ ცო და ჰოგო –
სრულებით დათქრება არა გაქვს; დაკლევრივ ქოთვიქსრ – თქრებმა შემაწუხეს.

* დაკლევარ (დაკლავარ)² **daḱlevar (daḱlavar)**² გრღუვ. неврх. intrans. თქრი (თქ-
რობს) [по]думать to think. ას იშტ დაკლივას, ას იშტ დაკლივას, აჰაკ უხ
ალოლოჰ, აჰაკ უხ ალოლოჰ?.. – მე ასე ვთქრობ, მე ასე ვთქრობ, შენ რას იტ-
ყვი, ნეტავი, შენ რას იტყვი, ნეტავი?.. (ა. ქ.); იშტ დაკლივრ ო – ასე თქრობს
ის; ო დაკლავრ, მე ყარ ცო ძალორ – მან გაითქრა, რომ წვიმა არ მოვიდოდა.

* დაკლევ|დარ (დაკლავ|დარ) **daḱlev|dar (daḱlav|dar)** გრღმ. перх. trans. 1. თქ-
რი (გაითქრებს) [по]думать, поразмыслить to fall to thinking. სოხ ის მოჰ
დაკლავდირა! – ჩემზე ეგ როგორ გაითქრე! 2. გათქრებინება (ათქრები-
ნებს), ჩათქრება (ჩაათქრებს) заставить подумать, поразмыслить to make
sb. think about smth. ევ ამბუდვ დაკლავვიქსრ – ამ ამბავმა ჩამათქრა.

დაკლობ დ **daḱlob** j გულადობა, შეუპოვრობა смелость courage, fearlessness.
შაქრან დათილ დაკლობაჰი წე ძაქენრ ბაცავ ლევეორალორ – შანქიანთ დათი-
ლი გულადობაში სახელგანთქმული თუმი ყოთილიყო.

დაკმაქნ დ **daḱmakā** jj მკერდი, გულმკერდი грудь, грудная клетка chest. დაკ-
მაქნ დაჰ ლაჰყედე, იშტყ მა ლელქ! – გულმკერდი დამალე (დათარქ), ასეთი
ნუ დადინარ (ბ. ბ.)!

დაკოხილარ **daḱoxil'ar** გრღუვ. неврх. intrans. ხსომება (ახსოვს), გულში ქონა (აქვს)
помнить, иметь в мыслях to remember; keep in mind. დაკოდასრ ლაჰმჷ დო-
ტუმ ცჰანგენრხ ძატინი ნაქრი – მახსოვს, როცა მთაში მივდიოდით, აქა-იქ
დაყრილი ნამქერები.

* დაკრეშ **daḱreš** ზმნს. нареч. adv. დიდი სურვილით, გულით сердечно, усердно who-
leheartedly.

დაკრეშაჰ **daḱrešač** ზმნს. нареч. adv. მთელი გულით, სულით და გულით всем
сердцем, сердцем и душой with the whole heart and sole. თჷ მჷ დაკრეშაჰ ე
დებოს... – თან კი მთელი გულით ამას ვთხოვ (მ. ბუქ.)...

დოკ|დილოშ **doḱ|diloš** ზმნს. нареч. adv. გულდადებით, გულისყური, გულდასმით
усердно from the heart, with great attention. დოკდილოშ ხეჰე ჰყოპინ საქმ
თეგძარ – გულდადებით იცის ჰყოპი (კაცის სახელია) საქმის კეთება.

დოკ|დ|უხ **doḵ|d|ux** ზმნს. нареч. adv. უგულოდ, უხალისოდ нехотя, без души grudgingly. დოკდუხ ლეჭდოს ე ჭერამ, არკქ და – უგულოდ ვკრეფ ამ ჭერამს, მკვახეა.

დოკშორი **doḵšori** გულარხეინი преспокойный light-hearted. წყეგეს დოკშორი ვა ე ციხელო, უერ – ნამეტანი გულარხეინია ეს ციხელო (კაცის სახელია), კაცო.

დოკშორომ **doḵšoroš** ზმნს. нареч. adv. გულდამშვიდებით, გულდადებით, წყნარ ვითარებაში основательно carefully, in a quiet condition. წყე დოკშორომ თაგითალ სოგრ ე საქმ, ქაშთარ! – ერთხელ გულდამშვიდებით გამაკეთებინე ეს საქმე, ქაგთარ!

დოკ|დალ|დადონრ, დოკ|დალ|დალინრ **doḵ|d|al|d|ajlnô, doḵ|d|al|d|alinô** მიმლ. прич. particip. გულმოცემული, გათამამებული, გულგახარებული рус indulged. დადას მანქა იცნრ, დოკდალდადონრ ლაქვალთ ესეგ ვასრ – მამას მანქანა უყიდნია და გულმოცემული მოვარდა აქ ვასო (ბ. ბ.).

დოკ|დასტ|დადონრ, დოკ|დასტ|დალინრ, დოკ|დასტინრ **doḵ|d|ast|d|ajlnô, doḵ|d|ast|d|alinô, doḵ|d|astinô** მიმლ. прич. particip. გულახ-დილი, გულდია, გულგახსნილი, გულწრფელი с открытой душой open hearted, sincere. დოკდასტდადონრ კნათ ვა ვერიჩ თამაზ – გულგახსნილი ბიჭია ვერიჩი თამაზი (ბ. ბ.).

დოკ|დატენრ **doḵ|d|atēnô** მიმლ. прич. particip. გულგახეთქილი, შეშინებული испуганный horrified. დეთ ხილნრ მუდში, დოკდატენრ ლაქვალთ ესეგ ნადეჟდ – ძროხა გამხდარა ცუდად და გულგახეთქილი მოვარდა აქ ნადეჟდა (ბ. ბ.).

დოკეშუშ **doḵešuš** გულნაკლული, გულნაკლულად, უკმაყოფილო[დი] недовольный, недовольно discontent, dissatisfied. კნათ ჰიდნრ შირქი, ელრ დოკეშუშ და – ვაქს შეჭგვიანებია შირაქში და ელო გულნაკლულადაა (ბ. ბ.).

დოკეცინრ **doḵeqinî** გულის ამრევი, შესაზიზღი, საზიზღარი отвратительный disgusting. მოლჟ დოკეცინრ უნახ თილრათვან ივარ, დო! – როგორი საზიზღარი რადაცა გვაჭამეს ამათ, ქა!

დოკმურჯი **doḵmuržî** გულღრძო, გულმღვრიე, ბოროტი злой, вредный, с грязной душой evil, vicious. დოკმურჯი ცო ვეწ სტაკ ხილთ – გულღრძო არ უნდა იყოს კაცი (ბ. ბ.).

დოკ|დ|უწინრ **doḵ|d|učinô** მიმლ. прич. particip. გულსავსე, თიქრიანი, დარდიანი, გულდაწყვეტილი печальный pensive, sorrowful. ე სარა უნაკ იმტჟ დოკდუწინრ ლელელრ, ცუდ ხეც ჰი? – ეს სარა რატომ ასეთი გულდაწყვეტილი და-

დის, ნეტავი, არ იცი (ბ. ბ.)?

დოკშოროშ dokšoroš ზმნს. нареч. adv. გულფართოდ, გულმშვიდად, თუნდაც მცირედი ხელისშემშლელი ფაქტორის გამორიცხვისა და აბსოლუტური კომფორტის პირობებში в условиях абсолютного комфорта being in conditions of absolute comfort. მადელ მოც ბარალრ, ყანშებო ლახაჰრეჩრ ლამნახ ვახანა, ნაყა ქასტ-ქასტქ დო თივბოშ, დოკშოროშ სოდა ჰეჰანა... – რა მადლი იქნებოდა, სიბერეში ქვევითა მთებში წასვლა, გზად ცხენის ხშირ-ხშირი სვენებით ირგვლივ ყურება გულფართოდ (დ. ა.; ფ. ბ.).

დოკჭალოქ dokčawoč გულმაგარი, გულადი, გამბედავი, თამამი смелый, удалой, отважный brave, daring. დოკჭალოქ ვა ე თადთრან გივი, უერ – გულადია ეს გივი ბაიხოიქე, ბიჭო (ბ. ბ.).

დოკ|დ|შევეუნძ dok|d|ševujnî მიმლ. прич. particip. გულსაკლავი, შესაბრალისი, შესაცოდი жалкий pitiable. დოკდშევეუნძ ნედალიც ის თხოვარ – შესაბრალისი ზის აკი ეგ მათხოვარი (ბ. ბ.).

დოკხიტენო dokxiṭenô მიმლ. прич. particip. გულდაწყვეტილი, გულგაცრუებული, გულგატეხილი разочарованный regretful, heart broken. მარუკ დოკხიტენო მა, შირქი სტაკ თეტინო იცხუქ – მარუკა გულდაწყვეტილია, შირაქში კაცი (ქმარი) დაუჭრიათ მაგისი (ბ. ბ.).

დო-ტაჭკ დ dō-tačk d ცხენი და ურეში, ცხენ-ურეში лошадь с тачкой horse wagon. ახმიტ ვახან დო-ტაჭკ ქირბადინახს – ახმეტაში წასასვლელად ცხენი და ცხენის ურეში ვიქირავე.

დოყუზ დ dōquz jj დიდი დოგი რამ, ბოძი крупный столб big pillar. ქიქოყ ლამჰქქ სანი ცო დარ, ურდლი დახკურ ანინ, ო, ში ბოდ ნებაღერჷ, დახქ კედი ნედახკრიცქ (ჯირჯლი მარ ობი – ნ. ყ.), ჯირჯლი მარ ობი, ჯირჯლი... უ, ო დოყუზმაქ ჰალ ვალენო, კაწკოქ ვან-ბიდ ნევაღერ ფსტუან სტენოშ – ადრე (ძველად) რკინის კარები არ იყო, ურდულები ჰქონდა გაყრილი იმას, ის, ორი ბოძი იდგა და გრძელი კეტები ჰქონდა აკი გაყრილი (ხირხლები იყო ისინი – ნ. ყ.), ხირხლები იყო ისინი, ხირხლები... და, იმ დოგზე (ბოძზე) ასული, პატარა ვანო ძია იჯდა [თურქე] ცოლის მოლოდინში (ე. წ.).

დოსტოღრივ dostoyriv ზმნს. нареч. adv. 1. ზედმიწევნით, ზუსტად, დაწვრილებით точно, детально, точь-в-точь thoroughly; in details. დოსტოღრივ ხეც სოქ, მაცან უხ დარ ვადლო – დაწვრილებით ვიცი, როდის რა იყო ჩვენთან (ჩვენში).

* დოფხ დდ **dopx** dd ოფლი пот sweat.

დოფხ მქსკ|დ|არ (მახკ|დ|არ) **dopx mexk|d|ar (maxk|d|ar)** გრემ. перх. trans. ოფლის [და]ღვრა (და]ღვრის), თავდადებული შრომა проливать пот, трудиться самоотверженно hardwork. უნე დოფხ მქსკდოსჲ, ცრმ დატჲ – რა-საც ოფლსა ღვრი და არა ყრია რა.

დომ-მატლჲ **doš-matlī** ენაწყლიანი, სიტყვაპასუხიანი красноречивый oratorical, eloquent. ზორამჲ წონალა სჲ დომ-მატლჲ აღმიჲ – ძალიან მომ-წონს ენაწყლიანი ადამიანი.

დომ-მოტ დ **doš-mot d** ენაწყლიანობა, სიტყვაპასუხიანობა красноречие, красноречивость oratorical, eloquent. ლაზჲ დომ-მოტ ლაზჲ ქონებ და – კაი სიტყვაპასუხიანობა კაი ქონებაა (ა. ბ.).

დომ|დ|უხლჲ **doš|d|uxlī** უკმეხი, უკუღმართი, უქმური, ავსიტყვა грубиян в общении gruff, evil-tongued, moody. დომდუხლიჩრ აღმიენჲ ცრმ წამბალასჲ – უქმური (ავსიტყვა) ადამიანისა არაფერი მწამს.

დომხაბროჲ **došxabrô** სიტყვაძუნწი малословный laconic. ქიქლჲ ბაცბი დომ-ხაბროჲ ნახ დარ – წინანდელი თუშები სიტყვაძუნწი ხალხი იყო.

დოჰ|ბ|ახ **doh|b|āx** ზმნს. нареч. adv. გაზათხულზე, გაზათხულობით весной, в весеннее время in spring. დოჰ|ბ|ახ ბუბკილორჲ დუძჰრელჲ ენძლასჲ იხრ – გაზათხულზე ყვაგილებიდან პირველი ენძელა ამოდის; დოჰ|ბ|ახ ლჲ რაღრა-ღე ჩუ იხორ – გაზათხულობით მწყემსები ჯერჯერით სახლებში მოდიოდნენ.

დოჰელჲ **dohelū** გაზათხულისა, გაზათხულის დროინდელი весенний of spring times. დოჰელჲ კეჰ ოშტიჲ დიოწი დატჲ მაკუდგო – გასული გაზათხულის (გაზათხულზე გაპარსული) მატყლი ისევე გასარეცხი უყრია მაიკოს.

დორრ **drrr** სდეჲ! შეჩერდი! Стой! Стоп! Stop! (ცხენის გასაჩერებელი სიტყვაა возглас для остановки лошади a word for stopping a horse) დორრ! დომ ბატინრ დჲ ჩუ ოთბიჲ ილკოს – დორრ-ის ძახილით გაქცეული ცხენი გააჩერა ილიკომ.

* დუძჰრელჲ **dujhrelū** 1. პირველი, პირვანდელი, უწინდელი первый (по порядку), первоначальный initial, former, previous. ახმიტრენა დაღრა ქოატეხ დუძჰრელჲ წა ჭოტორლარ გრიგლჲ და – ახმეტის მხრიდან ხელმარ-ჯვნივ პირველი სახლი ჭოტორიანთ გრიგოლისაა; დუძჰრელჲ ბანდერ დეწ-ლაანაჰ დანრ! – პირველი შვილი უსაყვარლესი ყოფილა! თხა დუძჰრელჲ ლავ დილჲ – დღეს პირველი თოვლი დადო. 2. პირველად впервые, первый раз at first. დენლე დუძჰრელჲ ზიგნას ქოქოს – ცხოვრებაში (სიცოცხლეში) პირველად გავსინჯე ქოქოსი.

* **დუდგლასრ, დუდგლასრ** დღ **dudgla'ô, dujdgla'ô** dd დიდგულა бузина чёрная black elderberry.

დუდგლასუფ თოფ დღ **dudgla'uĵ top** jj დიდგულას საბავშვო თოფი детское ружьё из бузины чёрной black elderberry gun for kids. კაწკუძონ სე ვაშრ აბრძეს დუდგლასუფ თოფ თაგ მო'ერ სო, ას ტყრაშადნო ვოსო'ერას, დახო ღუუუდნო ვულაათერ ღოსხეთრენ – პატარას ჩემი ძმა, აბრამი, დიდგულას თოფს გამიკეთებდა, მე ბათქვანით გავისროდი და ერთი ამბით კიოდა ხოლმე სიხარულისგან.

დურდურ: დურდურ დ|არ **durdur: durdur d|ar** გრდმ. перх. trans. ბუზლენი (ბუზლენებს) бурчать grumbling. ე სე აგას დიწდუფცჰაჲ დურდურ დო – ეს ბე-ბიაჩემი მთელი დღე ბუზლენებს.

დურდურ ბ|ახარ (ბ|აჯარ) durdur b|axar (b|aqar) გრდმ. перх. trans. დაბუზ-ლენება (დაიბუზლენებს), წაბუზლენება, ჩაბუზლენება [по]бурчать grumbling, muttering. ბაბოს დურდურ ბაჯა – პაპამ დაიბუზლენა.

* **დურკ** დღ **durk** dd ხის სპეციალური თავლია კასრი სახელურით ცხვრის, ძროხის მოსაწველად специальная деревянная кадка с рукояткой для доения овец, коров special wooden cask with handle for milking sheep or cow. მიჩ ათავ ცჰა დურკ შურაფ ეწო ფსარ-ფსარლუენი – ზოგი ძროხა ერთ კასრ რძეს იწვე-ლის [სად]სადამოობით; დარკები ხენქ თეგოდო – სპეციალურ თავლია კასრებს ხისას აკეთებენ.

დუჩასრ duča'ô ბლაგვი тупой, неострый blunt. ი ნეკ დუჩასრ და – ეს დანა ბლაგვია.

დუ[ქ]ხანე du[q]xane ზმნს. нареч. adv. დიდხანს долгое время, долго for a long time. დუხანე სტენი მიტრუდგორქ შარწ ვალ ბადსკოს – დიდხანს უცადა მიტროსგან თავის ვალს ბასიკომ.

დუ[ქ]ხანლუქ du[q]xānū დიდი ხნისა, ძველი, დაძველებული давний, давнишний, старый, устаревший stale, very old. ე გქ დუ[ქ]ხანლუქ და – ეს ღვინო დიდი ხნისაა.

* **დუკ duq** ბევრი, მრავალი много, множество many, much.

დუკ მიჩმე (მიჩმა) duq mičme (mičma) ზმნს. нареч. particip. ბევრგან, ბევრ ადგილას во многих местах in many places. იშტ მა ჰიჭ სოგო, დუკ მიჩმე (მიჩ-მა) ვასო ხილენო – ეგრე ნუ მიყურებ, ბევრგანა ვარ ნამყოფი (ბ. ბ.).

* **დუჰ** დღ **duh** dd.

დუჰ დ|აჯარ (დ|ახარ) duh d|aqar (d|axar) გრდმ. перх. trans. მჭრელი იარა-

ღის პირველი გაღესვა (პირველად [გა]ღესავს), პირის გამოყვანა первое точение режущего инструмента to sharpen sharp tool for the first time. ლერ, ე ნეკენ ღუჭ დანგალქ! – ლეო, ამ დანას პირი გამოუყვანე რა!

ღუჭ დანგითარ (დანხითარ) **duḥ d|aḡitar (d|axitar)** მჭრელი იარაღის პირველი გაღესვინება (პირველად [გა]ღესინებს) заставить провести первое точение режущего инструмента to make someone sharpen sharp tool for the first time. წიჩრ ნეკენ ლეუდგრ ღუჭ დანგითნას – ახალი დანისთვის ლეოს პირი გამოვაყვანინე.

* დღირიბ ვბ **dyirib** vb გოლიათი, დიდი ტანისა великан, атлет giant.

დღღვირიბ **dy[v]irib** გოლიათი, ტანადი, დიდი ტანისა великан, атлет giant.

* დღირიბსს **dyiribsã** გოლიათივით подобный великану, атлету like a giant.

დღღვირიბსს **dy[v]iribsã** გოლიათივით, ტანადივით подобный великану, атлету like a giant.

ღშაუტრ **dwa'ô** შესაშინებლად წარმოსათქმელი სახუმარო სიტყვაა слово, употребляемое, чтобы шулки ради испугнуть близкого funny word for frightening someone.

* ღშეც დღ **dwe'** dd ღვიძლი печень liver.

ღშეც დღატარ **dwe' d|aṭar** გრღუგ. непрх. intrans. ღვიძლის გასკდომა ([გა]სკდება, [გა]უსკდება) лопнуть (о печени) to burst the liver. ვად ხეებალქჩრ გაზნე-გო ღშეც ღატქ – კლდეზე გადავარდნილ ჩვენს თხას ღვიძლი გაუსკდა.

ღშეცღღატენრ **dwe'|d|aṭenô** შიმღ. прич. particip. 1. ღვიძლგამსკდარნი; ვისაც ან რასაც გამსკდარი ღვიძლი აქვს кто-либо, у кого лопнута печень sb or smth that has burst liver. ვაჩ გაზჩ ხეე ბადღნრ, ოსი ლეუჩჩ ღშეცღღატენრ – ჩვენი თხა კლდეზე გადავარდნილა და იქ გღია ღვიძლგამსკდარი. 2. ვადტ. перен. fig. ღვიძლგამსკდარი, ღვიძლგამსკდარო с лопнутой печенью with burst liver (გამოინატება მსუბუქი საყვეღური выражается лёгкий упрёк light reproach is expressed). მეოტ, ჰო ღშეცღღატენრ, მიჩუხ ვაჭრ სელხანე? – მეოტ (კაცის სახელია), შე ღვიძლგამსკდარო, სადა ხარ აქამდე? ის ღშეცღღატენრ, მიჩუხ ვა სელხანე პაპრ? – ეგ ღვიძლგამსკდარი, სადაა აქამდე პაპო (კაცის სახელია)?

ღშოუტუ დღ **dwaŋ'û** d ბოყინი отрыжка belching.

ღშოუტუ დღანარ (დანხარ) **dwaŋ'û d|aḡar (d|axar)** გრღმ. перх. trans. დაბოყინება ([და]ბოყინებს) рыгать, извергать газы из желудка через рот belching. ნახლო ღშოუტუ დანარ დღაჩ ნახეუ და – ხალხში დაბოყინება დიდი სირცხვილია.

ე

ელადც[ი] **e|d|ajc[ɪ]** აი! აი, აქ არის! Вот! Вот [оно], здесь! Here it is! ელადცრ, ეფუფ ნეკ! – აი, [აქ არის] ეფოს (კაცის სახელია) დანა!

ე ლადც[ი] **e d|ajc[ɪ]** ეს არის აკი это же; это, ведь exactly this is. ე ლადცრ, ეფუფ ნეკ, თურ ის და – ეს არის აკი ეფოს დანა, განა ეგაა.

* ებწ|დ|არ, ეპწ|დ|არ (ოწ|დ|არ)² **ebç|d|ar, epç|d|ar (oç|d|ar)**² გრდმ. прх. trans. გაწევა (გასწევეს), გაჭიმვა (გაჭიმავს), გაწელვა (გაწელავს) тянуть, вытягивать to pull, to stretch. ესტარჩავ ურუმ ებწობრ – ხარები ურემს ეწევიან; ქუდ ყალიბმაქ ებწობრ – ქუდს ყალიბზე ჭიმავენ.

ჰალ[რ] ებწ|დ|არ, ეპწ|დ|არ (ოწ|დ|არ)¹ **ħal[ɔ̃] ebç|d|ar, epç|d|ar (oç|d|ar)**¹ გრდმ. прх. trans. აწევა (გასწევეს), აჭიმვა (გაჭიმავს) поднимать / поднять что-либо to lift, to stretch up. ას ფხი ფუთ ებწბოს – მე ხუთ ფუთს ვეწევი (ვწევ).

ჰალ[რ] ებწ|დ|არ, ეპწ|დ|არ (ოწ|დ|არ)² **ħal[ɔ̃] ebç|d|ar, epç|d|ar (oç|d|ar)**² გრლუგ. непрх. intrans. ზიდება (აზიდებს), პირღებინების მწვავე ფიზიოლოგიური მოთხოვნილების ქონა (აქვს) иметь позывы, острую физиологическую потребность на рвоту to have the feeling of vomiting/nausea. უხკ გადღრალრ, ბადერ ბუსცჰაყ ჰალ ებწდიქ – რა ჭამა, ნეტავი, ბავშვს მთელი ღამე აზიდა.

დაჰ ებწ|დ|არ, ეპწ|დ|არ **dah ebç|d|ar, epç|d|ar** გრლუგ. непрх. intrans. კუჭში გასვლის მწვავე ფიზიოლოგიური მოთხოვნილების ქონა ფადარათის დროს (აქვს) иметь позывы, острую физиологическую потребность на испражнение во время поноса to have bitter feeling of stooling while diarrhea. იხი ცო ღალღათვადგო, მოჰეკ ი მალოს, დაჰ ებწდოსრ – ეს წყალი არ გვივარგა, როგორც კი ამას დავლევ, კუჭში გასვლის მწვავე მოთხოვნილება მიხნდება ფუთს ვწევ.

დ|ებ|ღ|არ **d|e|byar** გრდმ. прх. trans. სამიზნედ დასმა რამისა (სამიზნედ დასვამს) ставить мишень to put as a gunpoint. ქიქოყ დაჰ მაყრინ სამიზნეთ გორ ბებლორ ღაჯიჩრ ხენმაქ – წინათ ქალის მაყრებს სამიზნედ ვაშლს უსვამდნენ მაღალ ხეზე.

* ეგარ **egar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. შერევა (შეერევა), გარევა, ჩარევა

перемеш[ив]аться, вмеш[ив]аться to join, to interfere. ტყაძნწ შარლუფ ვადლჩე[ჰ]დოლოტეუკ ეგო ალიქსი ნაყბისტილო – ცხრამეტი წლის შესრულების შემდეგლა გაერია ალექსი ამხანაგებში; კნათ ხილო ეგო – ბიჭმა წყალში შეტოპა, გაურია; საქმულო იგნას – საქმეში ჩავერიე. 2. მონაწილეობის მიღება (მიიღებს) принимать / принять участие to take part; to participate. უბნერქ კნათი ვალ-მალწ ვექლაბანოქ, აჰან ეგალქ, ბადერა – უბნელი ბიჭები პურ-მარილს აპირებენ თურმე და შენც მიიღე მონაწილეობა, შეილო.

ეგზეგარ egzegar გრლუგ. непрх. intrans. არევე-დარევა (აირევე-დაირევა) переполох, суета, суматоха confusion. ნაყიშ ვაშბიჰნ ეგზეგო – გზები ერთმანეთში აირდაირია (ბ. ბ.). **ეგზეგინო egzegino** მიმლ. прич. particip. არეულ-დარეული перемешанный messed up. ე სგო უ იშტუქ ეგზეგინ ლათ შუგო? – ეს ეზო რატომ ასეთი არეულ-დარეული გაქვთ (ბ. ბ.)?

ეგზიგნო d egzigno d ქაოსი, არეულობა, უწესრიგობა, უთავბოლობა беспорядок, хаос chaos; mess; disorder. დარკუდგო ჩუჰ ბჰან ეგზიგნო ლათქ – დარიკოს შინ სულ უწესრიგობა აქვს.

ედისო: ედისონქ ტრუბო d ediso: edisonē trub jj ედისონის ბუკი, ძველებური რუპორიანი პატეფონი труба Эдисона, старинный патефон с рупором Edison'trumpet, old type gramophone. თხა ტყოც დაკოდა სო, სპარტაკლარ წინრენ მქ ედისო ტრუბოქ თათ ძაღწლათერ, ეღწოვს წეფწლათრას ლარკ – დღეს კიდევ მახსოვს, სპარტაკანთ სახლიდან ედისონის ტრუბის ხმა რომ გამოდიოდა, შეშლილივით ვუსმენდი ხოლმე (ა. ბ.).

დეტო|დაჰ|დალარ d|et|d|ač|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. აღიაქოთი, ხე-ქვას ცემა (ეცემა), წვალება (იწვალებს) сумятица, сутолока, суета chaos, confusion. დუქ ვეთვაჰვალწ პეტო, მა შადრ ქე ყუი ჰალო ცო ხეთო – ბერი იწვალა, ხე-ქვას ეცა პეტო, მაგრამ თავისი ცხერის ქურდები ვერ იპოვა.

* **ეტარ (ოტარ) etar (otar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. [დ]ადგომა ([დ]ადგება), გაჩერება становиться, останавливаться; вста[ва]ть to stop, to stay; to stand up. თსარლუდნი ქე ნაქტრე[ჰ] ეოქ – სადამოს ცხვარი ბინაში დგება. 2. ამა თუ იმ თანხის დაჯდომა ([და]ჯდება), ამა თუ იმ ოდენობის გამოსვლა (გამოვა), გარკვეული თანხის დახარჯვა რამეზე (დაიხარჯება) обходиться (о стоимости чего-либо) to cost certain amount of money, to spend some money on smth. ტუფლი ძვიროქ ოთქ ტურასუდნი – ტუფლები ძვირი დაუჯდა ტურას (კაცის სახელია); კილო ნახნოქ ტყა ლარ ოთქ ჩოგენ – კილო ყველი ოცი ლა-

რი დაუჯდა ჩოგანს (კაცის სახელია). ვ. რამის ამა თუ იმ ოდენობის გამოსვლა (გამოვა) **выйти (об объёме или количестве чего-либо) to harvest certain amount of smth.** კარტოფილ ჰალრ ბახნ წიქოს, თხაუზტყ კილო ოთქ – კარტოფილი ამოილო წიქომ (კაცის სახელია), ასი კილო გამოუვიდა.

* **დეტარ⁴ (თელარ) d|eṭar⁴ (teḷar)** გრდმ. перх. trans. ბუნებრივი მოთხოვნების დაკმაყოფილება (დაიკმაყოფილებს), კუჭში ან შარდზე გასვლა **сходить по большой нужде или сходить по маленькому to satisfy natural requirement, urinate, shitting.** ფსტარავ ჰადტყ[ი] თელონ, დაკლავე, უნახ წერადუნრ – ხარი შარდავს და იფიქრებ, რაღაცას წერსო.

დეტითარ¹ (დიშდიტარ) d|eṭitar¹ (d|iš|d|itar) გრდმ. перх. trans. [დასრტყმევენება (დასარტყმევენებს), ხლევენება (ახლევენებს) **заставлять / заставить ударять (хлопать) to blow sb.** იცქებოს ვალუდგრ წიფლებ ქორთრ ბეთითქ – იცებომ (იოსებმა) ვალოს წიფელზე თავი ახლევენა.

დეტითარ² (დიოტითარ) d|eṭitar² (d|ọṭitar) გრდმ. перх. trans. ჩამოსხმევენება (ჩამოსასხმევენებს) **заставлять / заставить отли[ва]ть (нали[ва]ть, сли[ва]ть) to bottle.** ილკუდგრ გელდაუდ ვქ დოთითნას – ილიკოს ხელადაში ღვინო ჩამოსვასხმევენე.

დეტითარ³ d|eṭitar³ გრდმ. перх. trans. მოწვევლინება (მოსაწვევლინებს) **заставлять / заставить доить to make sb. milk the cows.** ილკოს ქირბადბიქო მეცხორიგო ქე დეთითორ – ილიკო დაქირავებულ მწყემსებს ცხვარს აწვევლინებდა.

დეტითარ⁴ (თელითარ) d|eṭitar⁴ (teḷitar) გრდმ. перх. trans. ბუნებრივი მოთხოვნების დაკმაყოფილებინება (დასაკმაყოფილებინებს) **да[ва]ть возможность сходить по большой / по маленькой нужде to satisfy natural requirements.** ბაბოს ფემკრეგრ ჰადტყ დეთითქ – ჰაჰამ ბიჭუნას მოაშარდვინა.

დელ-ლევარ d|el-levar მრ. გრდუგ. мн. неперх. pl. intrans. მხიარულობა (მხიარულობენ) **веселье having fun.** ყოჩქ დელ-ლევარ დალორ ილერკუტგორნნ – ახალგაზრდების მხიარულობა მოდიოდა იელგორის მხრიდან.

დელ-ლევიშ d|el-leviš მხიარულობით, მხიარულად **весело joyfully.** დელ-ლევიშ დიკნათხ ო ბუდსა დეჭყდლაძჰ ნინუდცქ – სიცოცხლე-მხიარულობით გავატარეთ ის ღამე საჩეჩელში ნინოსთან.

* **დეტწარ d|erçar** გრდუგ. неперх. intrans. მოტრიალება (მოტრიალდება), დატრიალება; მობრუნება, მიბრუნება, უკან მობრუნება, მოტრიალება, უკან მიბრუნება, მიტრიალება **[по]вернуть[ся], завернуть, закружиться, пойти обратно to turn.**

ყონოლ შარნ ძახე, ცო დერწეგე, ყანოლ მაქ დეჟე კატეკოშ – სიჭაბუკე წარვი-
და, უკან აღარ მობრუნდება, სიბერე ზედ მოვიდა ნელ-ნელა (მ. ჯ.).

ესერე **eserē** 1. აქედან отсюда from here. ჰუნა ლობ ესერე – წადი აქედან. 2. აქა-
ური здешний local. ის სტაკ ესერე ცოვა – ეგ კაცი აქაური არ არის.

ესელ, ესელ **esey, esēy** ess. ზმნ. нареч. adv. ამ ადგილებში, ამ მიდამოებში, აქ სადღაც
где-то тут, где-то здесь, в этих местах in this area, somewhere here. ესელ
ვასირ სოდა, ქორთო ბაკობირ მათხ კიკელ, ო კნათ დელი უხსოვარ
დრუდლობირ ნახდაყრუშვაკ ცოქ, XX-ლერ საუკუნეე ბიჭირ კომუნისტე – ამ
მიდამოებში მიყარ-მოყარეს, თაკარა მზის ქვეშ, იმ ბიჭების სხეულები უხსო-
ვარი დროის კაციჭამიებმა კი არა და, XX საუკუნის მიერ შობილმა კომუნის-
ტებმა (ა. ბ.).

დესტ-დშაპინრ **d|est-d|wapinō** მიმლ. прич. particip. დასიებული, გასიებული
распухший swollen. სტენახოვ ცარკ მალონრ, დესტ-დშაპინრ სახ ლეგორ [სე
დადეგო] – რაღაცის ნაკბენი, დასიებული სახე ჰქონოდა [მამახემს] (ნ. უ.).

დეტარ (დოტარ) **d|etar (d|otar)** გრლუგ. непрх. intans. 1. გადასვლა ან გადმოსვლა
რამეზე (გადავა, გადმოვა) переходить через что-либо going over smth. ქას-
ტვალრეს კიმრ ლობახ ვოტე – სიჩქარისგან კიმო ლობეზე გადავიდა. 2. მოდე-
ბა (წმოქდება), მორევა (წმოქრევა, ზედ გადასუვლის) разрастать /
разрастись, распространяться / распространиться to cover smt; to spread on
smth. სარეველ მაქს დოტე წუნლინ – სარეველა მოერია მწვანის.

ეტ-ეფშენრ **et-epšenō** მიმლ. прич. particip. 1. დამტვრეული, დახეთქილი, დამსხვრეუ-
ლი разбитый, поломанный, лопнутый broken. განაწლებახ ეტ-ეფშენრ ნახხ
ვახიქ სო – განაწილებაზე დამტვრეული ყველი შემახვედრეს. 2. გადატ. перен.
fig. გამტყვრალი, გახეთქილი მთვრალი, გაღეშილი Пьяный вдребезги, бухой
heavily drunk. დუდახ გივი ეტ-ეფშენრ ვალორ ქუდრწლები – წელან გივი გამ-
ტყვრალი მოდიოდა ქორწილიდან (ბ. ბ.).

ეტლ, შნო-ეტლ **etl, šno-etl** j შნო, მარიუათი, უნარი, თავგზიანობა, მოხერხე-
ბა, ფხა ловкость, проворность, сноровка, умелость, способность легко и
успешно делать что-либо talent, skill, ability. ეტლ დოვდალო ჰქე! – შნო და მა-
რიუათი გაგიქრეს! (წყველის ფორმულაა) (მ. ჯ.).

ეტ-ფხრეწა|დ|არ **et-fxreča|d|ar** გრლმ. перх. trans. ნაულეთებად გადაქცევა (გა-
დაჭაქცევეს) рвать на клочки tearing into pieces.

დეესილნ დდ **d|epsilā dd** სადმე ჩასასვლელი спуск куда-нибудь entrance down.

ჩუ დ|ეფსილ̄ დდ **čū d|epsilā** dd დაღმართი, ჩასასვლელი спуск downslope.

დაჰ დ|ეფსილ̄ დდ **dah d|epsilā** dd უღელტეხილი აქედან იქით, გადასასვლელი перевал (направление туда) mountain pass from here towards there.

სო დ|ეფსილ̄ დდ **so d|epsilā** dd უღელტეხილი იქიდან აქეთ, გადმოსასვლელი перевал (направление сюда) mountain pass to move from there towards here.

დ|ეფცრ **d|epcō** ამბობენ, ყვებიან, მოგვითხრობენ говорят, рассказывают they say. ეჭუხ უხ თელ'ე, კნათი, ჰამაც სამარგებლო ბეფცუდლორ [ბლადოჩინეს ცუეხ] – ამას რა სჯობს, ბიჭებო [ეთქვა ბლადოჩინეს ქუმელზე], თანაც სამარგებლოს ამბობენო (ა. ბ.).

დ|ეფც|ღალარ **d|epc|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. მოყოლა, მბობა (მოიყოლება, იამბება, ითქმის) рассказываться to retell. ის ოშტუ უმ და, ცო დეფცლა – ებ ისეთი რამეა, არ მოიყოლება. 2. შემოერთება გვარისა გვართან (შემოუერთდება) присоединяться / присоединиться к фамилии joining of one surname to the other. გოდღარ ლაგზურინ დეფცღალირ – გოდეანები (გოდეშვილები) ლაგაზიძეებს შემოუერთდნენ (ლ. ლ.). 3. სადმე სამუდამოდ დარჩენა, ჩარჩენა оста[ва]ться жить навсегда где-нибудь stay, remain forever somewhere. გიგო შობილო ვახენე ზედსიძედ, უმს ვეფცვალ – გიგო ფშაველში წავიდა ზედსიძედ და იქ ჩარჩა.

* დ|ექ|ღარ (დ|უღ|ღარ) **d|ek|d|ar (d|uy|d|ar)** გრღმ. перх. trans. 1. დაძახებინება (დააძახებინებს), დაყვირებინება заставить позвать, заставить крикнуть to make sb call, shout. ლაზრეგო ბადერ დექღოს – ბავშვს დავაძახებინებ ლაზარესთვის; გარი, ცჰა მოც ბექებლექჰ ვანო – აბა ერთი სიმღერა დასძახე [ჩვენთვის]. 2. ხმობა (უხმობს), დათქმა обещать, договариваться / договориться call over; arrangement. კნათიგ შეყრ დექდიქ – ბიჭებმა ყრილობა დაიძახეს (დათქვეს). 3. დაყვირება (დააყვირებს), დაძახება (დააძახებს) заставить кричать / крикнуть to shout, to call. ნინოს ჭიყულ დახოშ ბადერ დულოდო – ღიტიხით ნინო ბავშვს აყვირებს. 4. შევედრება (შეავედრებს), აღთქმა (აღუთქვამს) обещать богу (для жертвоприношения) to vow, to implore for.

* ეღარ **eyar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. მოშლა ამა თუ იმ მოწყობილობისა, მექანიზმისა, ინსტრუმენტისა, აპარატისა, საკრავისა ... (შმოშლება), მოწყობრიდან გამოსვლა (გამოვა) [ис]портиться, расстроиться, расстраиваться (о механизме, инструменте) to be in disorder, to be out of order, to reak down – mechnism,

instrument. ე ბუზკატ წყევუს ქასტქ ელქ – ეს გარმონი მეტად ჩქარა მოიშალა. 2. გადატ. перен. fig. გამოთავყვანება ადამიანისა (გამოთავყვანდება), გამოშტერება, გამოტვინება [о]тупеть (о человеке) to become, to turn stupid. ე სტაკ დაჭკ ელქ – ეს კაცი სულ გამოტვინდა.

ილრან იხარ (დ|ალარ) **iyrā ixar (d|a'ar)** გრდუფ. непрх. intrans. გამოთავყვანება ადამიანისა (გამოთავყვანდება), გამოშტერება, გამოტვინება [о]тупеть (о человеке) to become, to turn stupid. ე სტაკ ილრან ვალქ – ეს კაცი გამოტვინდა.

ელ|დარ **ey|dar** გრდმ. перх. trans. 1. მოშლა ამა თუ იმ მექანიზმისა, ინსტრუმენტისა (მოშლის), მწყობრიდან გამოყვანა (გამოიყვანს) [ис]портить, расстроить, расстраивать (о механизме, инструменте) breaking down of certain mechanism, instrument; to be out of order. ე ბუზკატ წყევუს ქასტქ ელდინაჩქ – ეს გარმონი მეტად ჩქარა მოშალე. 2. გადატ. перен. fig. გამოთავყვანება (გამოთავყვანებს), გამოშტერება, გამოტვინება сделать отупевшим, тупым turning/becoming witless/supid. ე კომპიუტერეუ დაჭკ ელვოჭრ – ეს კომპიუტერი სულ გამოგატვინებს.

* ელენრ **eyenô** 1. მოშლილი (ესა თუ ის მექანიზმი, ინსტრუმენტი), მწყობრიდან გამოსული испорченный, вышедший из строя (механизм, инструмент) to be out of order, to break down. ე გარმონქ ელენ და, ცო თეფხრ – ეს გარმონი მოშლილია, ვერ უკრავს. 2. გადატ. перен. fig. გამოთავყვანებული, გამოშტერებული, გამოტვინებული отупевший (о человеке) to be stupid, witless. ე სქ სტაკ ელენრ ვა – ეს ჩემი კაცი (ქმარი) გამოთავყვანებულია.

დეწქ¹ **d|eçê¹** 1. უნდა, სურს რამე (ვინმე) хочет что-либо (кого-либо) to want smth/to desire smth. ძუძკენ ქუმელ დეწქ – გოგონას ჟოლო უნდა; ბანდერ დათხე, შარონ ნან დეწქ – ბავშვი ტირის, თავისი დედა უნდა. 2. სჭირდება, ესაჭიროება რამე (ვინმე) хочет, нужно что-либо (кого-либо) to need smth or sb. წა მეყ სოგო თავდუენქ, ტათებ დეწ სო – სახლი მრჩება გასაკეთებელი და ფული მჭირდება (მესაჭიროება).

დეწქ² **d|eçê²** უნდა хочет, нужно, должен to want smth (აწარმოებს მოდალურ კონსტრუქციებს образывает модальные конструкции forms modal constructions). დად შირიქ ვეწ ვახან, ას მან ლაჟუმჟ ვეწეს ვახან – მამა შირაქში უნდა წავიდეს, მე კი მთაში უნდა წავიდე; ამში ვან დუდბტრენ დეწიშ დახან –

თქვენ ხვალ ექიმთან უნდა წახვიდეთ; ბიძის წაღვეწერ თაგღა, მან ქე დაჭი ცო
ლოხკმაკი – ბიძას (მამის ძმას) სახლი უნდა აეშენებინა (გაეკეთებინა), მაგრამ
ცხვარი ვერ გაყიდა; ათხ ვა ქანიზ დეწეთს ლაჭიძა – ჩვენ ხვალ ყურძენი უნდა
მოგკრიფოთ; ბათრ ქეგ ვეწ ვახა – ბათო ცხვარში უნდა წავიდეს.

* **დეწარ¹ d|eçar¹** გრლუგ. непрх. intrans. 1. რისამე (ვისიმე) სურვილის, ნდომის ქონა
(აქეს) *иметь желание хотеть что-либо (кого-либо) to have a will or wish of
smth.* ძუძკენ ქუმელ დეწე – გოგონას ჟოლო უნდა; ბანდერ ღათხე, შარა ნან
დეწე – ბავშვი ტირის, თავისი დედა უნდა. 2. სიყვარული (უყვარს) *любить
love; to love.* ო ვაჭონ ე მოჭ დეწე – იმ ვაჟს ეს გოგო უყვარს.

* **დეფლარ¹ jeplar** გრლუგ. непрх. intarns. სმენა (ესმის) *слышать, понимать to under-
stand, to hear.* ო ყაფონ დაწომ დიფლარ – იმ მოხუცს ცუდად ესმის; იცხუფ ამ-
ბუე ცო დიფლარ სო – მაგის ლაპარაკი არ მესმის.

* **დეწარ-ვეწარ** დღ **j|eçar-v|eçar** dd შეყვარებულები, არშიყნი *влюблённые
sweetheart (a man and a woman), lovers.* დამფთე, მადრხო დეწარვეწარი და –
დავითი და მარეხი შეყვარებულები არიან.

* **დეწარ|ვეწრობ** დღ **j|eçar|v|eçrob** dd სიყვარული, მიჯნურობა *влюблённость
love.* ეკუან დეწარვეწრობე ცომ ხაწე – ამას მიჯნურობისა არათერი ესმის.

* **დეწა|დ|ოლარ¹ d|eçã|d|olar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. რისამე (ვისიმე) ნდომის, სურვი-
ლის გაჩენა (გაუჩნდება) *появление желания хотеть что-либо (кого-либо) to
have the desire of smth.* ძუძკენ ქუმელ დეწაძოლო – გოგონას ჟოლო მოუნდა;
ბანდერ დეთხა, შარა ნან დეწაძოლო – ბავშვი ატირდა, თავისი დედა მოუნდა. 2.
შეყვარება (შეუყვარდება) *полюбить to fall in love.* აკუან თხე ვოჭ
ვეწაწოლო – აკოს ჩვენი ვაჟი შეუყვარდა.

დეწ|დ|არ¹ d|eç|d|ar გრლმ. перх. trans. შეყვარება (წმესაყვარებს) *заставить полюбить
to make sb love sb.* ანას ო გუმფლე ამბუე დიე ელუმგო, შარა ვაშო ვეწვიე – ანა
იმდენი ელაპარაკა ელოს, თავისი ძმა შეაყვარა.

-**ეხ** ხაწ. част. part. -გან ოტ –from, with (აღნიშნავს მიზეზობრივ-შედეგობრივ ვი-
თარებას *обозначает причинно-следственную обстановку denotes cause-
effect condition*). ... დეწრენა საღარ ბაბწმაკი!.. ღოსხეთრეს დეთხარ დაღენა – ...
სატრფომ საღარა (ცხენის სახელია) იცნო!.. და სინარულისგან აეტირა (ი. ჭ.);
ყივლეს ქორთო ქორლე ბაღე კიძუმგო – სიღარიბისგან თავი დაკარგა კიძომ.

დეხა|დ|ალარ¹ d|exã|d|alar¹ გრლუგ. непрх. intrans. ნგრევის, ცვეთის დაწყება (დაიწ-
ყებს) *начать обнашиваться, портиться to start collapsing; to start wearing out.*

დაჭ დეხანდალქ, დასდალქ დადიწი დისენრ ლამნია!.. – ცვეთა და ნგრევა იწყეს, დაცარიელდნენ უპატრონოდ შთენილი მთანი (ა. მ.)!..

დეხანდალქ² d|exã|d|al'ar² გრდუჯ. неврх. intrans. ხარხარის დაწყება (დაიწყებს) начать хохотать to start loud laughter. სო ვადგრე, ლოსხეთრეს ვეხანდალქ ბახრ – მე რომ დამინახა, სინარულისგან ხარხარი დიწყო ბახვამ.

ეგნადრათ eqnajrat ზმნს. нареч. adv. ასეთნაირად, ამნაირად, ამგვარად так, таким образом, таким способом like this. ვერ დროჭ ეგნადრათ ცო მალდალინრდასრ სიმინდ თოგნადლოშ – სხვა დროს ესეთნაირად არ დავლლილ-ვარ სიმინდის თოხნისას; ეგნადრათ დამთავრბადდალქ ის დახქ ამბუდ – ამნაირად დამთავრდა ეგ გრძელი ამბავი.

ეგუმფლქ, იგუმფლქ equmplē, iqumplē ამხელა такого размера, такой величины, такого возраста и т. д. smth of this size. ეგუმფლქ ამაგ და ჰოგო სომაქქ, დაჭ დეჭ ლეჯ სო – ამხელა ამაგი გაქეს ჩემზე და გადახდა მინდა; ეგუმფლქ ფსტუმნრ დასოქ აფუშ ცომიჩქ ალჩბას – ამხელა ქალი ვარ და ტყუილი არსად მითქვამს.

ეგუმფლქ'ნქ-ოგუმფლქ'ნქ equmple'nê-oqumple'nê ამდენი და იმდენი сколько-то so much.

ეგ[უ]მლქ eq[uj]lχē ამისებური, ამისნაირი свойственное тому, кто / что находится около нас like this. ეგუმლქ ლამზურ ჩინდრი ცოჰანნ დომაკინრ, ქებადმორ ნანას შარქ დოჭ – ამისებურ ლამაზ წინდებს ვერავინა ქსოვსო, აქება დედა თავის ქალიშვილს.

* ეჯარ (ლეხარ) eqar (letxar) გრდუჯ. неврх. intrans. 1. გადახტომა (გადახტება) [пере]прыгнуть to jump over. ჰანნა ქოკი ტატმა ცო ლეჯქ, ოგუმნ ხის ეჯარ დეწქ – ვისაც ფეხების დასველება არ უნდა, იმას წყალზე გადახტომა სჭირდება; ილრ ლობეს ეჯქ – ილო ლობეზე გადახტა. 2. მოგლეჯა (მოეგლიჯება) оторваться to tear up. სანახ ქოლთ სო ეჯქ – კარებს სახელური მოეგლიჯა. 3. ღრძობა (ელრძო) вывихнуть to sprain. ფანცალეო ტოტ ეჯქ – ფანცალეს ხელი ელრძო. 4. წამოცდენა (წამოსცდება) вырваться (о слове) unwarranted remark. ლე შადრქ ცომ ლეჯდორ სოგრ, ჰახეჯ ოგუმდალა, მქ, კომუნისტე რწმქ კრძალოდმოჩუდ, მიჩმა ცომ ეჯარლო სოგო – არც თავად მეუბნებოდა რამეს, ეგება იმიტომ, რომ, რაკი კომუნისტები რწმენას კრძალავდნენ, სადმე არ წამომცდენოდა რამე (ა. ბ.). 5. გადატ. перен. fig. გადავარდნა (კლდიდან) сорваться (со скалы) to fall (from the rock). ე იტურიჯნრ და – ეს ის ადგილია, სადაც იტური (კაცის სახელია) გადავარდა.

* ექვდიარ (ლეთხდიარ) **eq|d|ar (letx|d|ar)** გრძ. перх. trans. 1. გადახტუნება (გადა-
ახტუნებს); გაგდება (გასაგდება), გაძევება заста-вить перепрыгнуть;
прогнать to help sb to jump over; to drive out. ბზდერ ხის ევდინას – ბავშვი
წყალზე გადავახტუნე; ბაჯერქ წარჭიჭნს ევდინას – ბაღიდან შავი ხბო გა-
ვაგდე. 2. მოწყვეტა (მოწყვეტს), მოგლეჯა сорвать, оторвать, вырвать to
pick. ბუბუკ ევდინას – ყვავილი მოვწყვიტე; ბაჯერქ ცჰა ხქ ევდინას – ბაღი-
ში ერთი ხე ამოვგლიჯე; კაწკოქ დენოლა და სოგო, ლეც სონა მათხოგო ჰეჯანა,
ჰალ მა ევდოლესო, დეხოს ჰოხ, სო დაგჭ დეცენო ფეშკარა – ხანმოკლე სი-
ცოცხლე მაქეს და მინდა მუნეს ვუცქირო, ნუ მომწყვეტ რა, გემუდარები, ჩემ
სანახავად მოსულო ბიჭუნა (ი. ლ.; ა. „წ“). 3. ამოგდება (ამოიგდება), ღრძობა
вывихнуть to sprain. სქ ნაყბისტ ხენმაქრქ თასგალი'ნქ, ვარანგა'ქ ევდიქ – ჩემი
ამხანაგი ხიდან ჩამოვარდა და მხარი ამოიგდო (იღრძო).

ექჰანო-ოჰანო **ehajnô-ohajnô** ესაო-ისაო это, мол; то, мол this and that.
ექჰანო-ოჰანო, ჰან გაჭირვებ დეფცოშ დაჰ ქოთვინა სო! – ესაო-ისაო, შენი
გაჭირვების მოყოლით შემაწუხე!

ექჰ-ექჰ **ehā-ehā** ესა და ეს то и сѣ this and this. *ექჰ-ექჰ დაჰ სოქ ქალოქინანო,*
დაჯოქ სი დალოქ დაშას ვაშენ – ესა და ეს ჩამომიტანე თბილისიდანო, დიდი სია
მისცა დამ ძმას.

ექჰ-ოჰჰ **ehā-ohā** ესა და ის это и то; и то, и сѣ this and that. ჰე სტაკოვ შინჯ თუმქ
ლიბა'ქლ სოქ, ლამოქ დუხ ცო დერწდიჩეჰას, ექჰ-ოჰჰ ხილოქ სოქ – შენმა ქმარმა
ორიოდე თუმანი მასესხოს და, თუ ზეგ არ დავეუბრუნო, ესა და ის დამემარ-
თოს.

ექჰათეც **eharge'** ზმნ. нареч. adv. მაშინდა, ამა თუ იმ ფაქტის მერეღა только после
того или иного факта after certain fact. სიმქდ დაჰ დაყდალი'ნ სოგო, ექჰათეც
დაჰითიქ ხი მერევეს – სიმინდი გაძიხმა და მაშინდა გამოუშვა წყალი მერევეს.

ექჰათლომცი **ehatlomci'** ზმნ. нареч. adv. მანამდე до того (времени), до тех пор till
that time. ექჰათლომცი ცომ ადლანას მადრმეგო, სანამ შეროქ ცო ხატქსოხ – მა-
ნამდე არათვერი ვუთხარი მარიაძს, სანამ თვითონ არა მკითხა.

დექქ|დეადონო, დექქ|დეალინო **d|eh|d|ajlnô, d|eh|d|alinô** მიმღ. прич. particip. გაჰა-
რული, შექმოქარული появившийся тайком smth missed. ბა... ჩუ ჰადესნო
რუსი ო შუდ ფორმულახ, უგო, ბაყეც შეცდომ ცუდ ლეგდოქ დეჰადონო – ვა...
ჩაუხედიათ რუსებს იმ თავიანთ ფორმულეშში, კაცო, და მართლა შეცდომა
არა ჰქონოდათ გაჰარული (კ. ჭ.).

* -**ე** -**ē** 1. კავში. союз conj. და и and. ფორმე, ივნე ბარ ფსარე სოცტ – ფორე და ივანე [და] იყენენ გუშინ ჩემთან; თხა ელანე, ფანცალე დაგტ სო – დღეს ელენე და ფანცალე [და] ვნახე; ლესე, დახ ვუდტრ სანდრო ქვერ – უნდა და იმიტომ მიდის სანდრო ცხვარში; ო სალომე ბანდრეწი ლევდორე, ზორამში ბან მარ ლევდორ – ის სალომე უშვილო ყოფილიყო და ძალიან მდიდარი ქმარი ჰყოლოდა. 2. ნაწ. част. part. -ც, აგრეთვე тоже, также, и too, also, as well. ფორმე ვარ ფსარე სოცტ, ივნე – ფორეც იყო გუშინ ჩემთან, ივანეც; თხა ელანე დაგტ სო, ფანცალე – დღეს ელენეც ვნახე, ფანცალეც; ფანცალეც დანიც ამლარ ესეჩი დარ, ოე ესეჩი ვარ – ვანშამე ყველა ამანები (ქადაგიები) აქ იყენენ, ისიც აქ იყო.

იქ, სადაც გრძელ ხმოვანს არ შეუძლია ამ კავშირისა და ნაწილისა ფუნქციების შესრულება, სიტყვისა თუ ფორმის წარმოებაში ერთვება მახვილი, რომელიც სიტყვის თავიდან გადაადგილდება ბოლოსკენ, ოღონდ – არა ბოლოკიდურ ხმოვანზე там, где долгий гласный не в состоянии выполнить функции данного союза и данной частицы, в слово- и формообразование включается ударение, которое с начала слова перемещается к концу, только – не на конечный гласный if the long vowel cannot take a function of the given conjunction and particle, in this case a stress is used to form a word or a form. The stress will be transferred from the beginning of the word to the end, but not to the last vowel: მუხენ კიკელ ჩუ ხანე'ნე წიწილ, მოკ ბანს დოლდალ – მუხის ძირას დაჯდა წიწილა და სიმღერა [და] დაიწყო; ვამას ტათებ დესე'ნე, ჩუნ დოხკტ სო უჯრ – ძმამ ფული მომითხანა და ჩამილაგა უჯრაში (ზედმიწევნით: ჩა- და -მილაგებდა უჯრაში).

-**ეჭერ** -**ēher** კავში. союз conj. რომ если [бы] if. იცხუნბ ტათებ დეწეჭერ, მუშებადიენდარ – მაგას ფული რომ სდომნოდა, იმუშავებდა; ხესეჭერ ჰო, მოლოტ ტოტ ხეს სო ვაჩო! – რომ იცოდე, როგორი დუცი იცის, საცა მე ვარ!

ეც მდ **e'** jj მინდორი поляна field. ალუნანან, ალუნენა დუყე დაჯო ეც ლათე – ალვანსა და ალაზანს შორის დიდი მინდორი ძეგს (ე. ქ.). შდრ. ср. comp. ლაც **la'**.

3

-ვ -v გრამატიკული კლასის მაჩვენებელია, რომელიც განსაკუთრებულ შემთხვევაში მეშველი ზმნის ანლაუტიდან გადაადგილდება შესაბამისი სიტყვის აუსლაუტში (ორივე რიცხვში) показатель грамматического класса, в особых случаях перемещающийся с анлаута вспомогательного глагола в ауслаут соответствующего слова (в обоих числах) indicator of grammatical class which in particular conditions moves from unlaut of auxiliary verb to auslaut of appropriate word (in both numbers). ვაჩ სტაკ მოჭ ვა? / ვაჩ სტაკ მოჭავ? – ჩვენი კაცი როგორაა? მინრ მოჭ ვა? / მინრ მოჭავ? – მინო როგორ არის? მაძრხუდგო ვოჭ მოჭ ვა? / მაძრხუდგო ვოჭ მოჭავ? – მარესს ბიჭი (ვაჟი) როგორა ჰყავს?

ვადოლარ ბ **vajtlar** ბ მჭადთან გადაზეულილი ყველი ერბოთი кукурузные лепёшки, перемешанные с сыром и заготовленные на топленом масле cheese and melted butter kneaded with maize bread. ვადოლარ ბოფშბიქრ მაძქდრქ თეგობრ – „ვადოლარს“ დაფშენილი მჭადისგან აკეთებენ.

ვამფლქ **vajmplē** ჩვენსელა, ჩვენი ტოლი, ჩვენი ასაკისა наш ровесник, наших лет of our age. თხა ვამფლქ ვად ფჭექ ღუტ ცომენა დაგ დინა – დღეს ჩვენსელა ჩვენს სოფელში ბევრი აღარავინაა ცოცხალი.

ვადწოლ[ობ] დ **vajcol[ob]** j ინკლ. инкл. incl. უჩვენობა, ჩვენ გარეშე ყოფნა пребывание без нас, не хватать нас being without us. ვადწოლ[ობ] ზორადში გაძნელბადლჩ სამუშაოთ ესპანით ძახენჩრ თამრუდნ – უჩვენობა ძალიან გაუძნელდა სამუშაოდ ესპანეთში წასულ თამარს.

ვარ დ **var d** უარი отказ refusal. ტათებ დინეს ნანახ, ვარ აღჩ სოგრ – ფული ვთხოვე დედას და უარი მითხრა.

ვარჯბად|ალარ **varǰva|d|alar** გრდუფ. непрх. intrans. 1. სხეულის დაზიანებული ადგილის გაავება (გაავდება), გართულება осложнение повреждённого места на теле complication of injured body place. ფშელდიენრ დშაჟ ვარჯბალა – გაციებული წყლული ავდება.

* ვაშ[ბ]- **vaš[b]**- ფუძეა პირის ნაცვალსახელისა, რომელსაც არ გააჩნია საწყისი (ნომინატიური) ფორმა და ირიბი ბრუნვებით აღწერს მოქმედ პირთა ურთიერთმიმართებებს основа личного местоимения, у которого нет начальной (номинативной) формы и косвенными падежами описывает взаимоотношения действующих лиц the root of a personal pronoun which

doesn't have basic form and describes inter relation of chracters with indirect cases. ყიზლარე დაჯო ლაჲ დეჲს'ოერ ვაჲ მემცხორინ, ნუჲრჲ ალიქს-ბაბოს შადრ მაჯლო იშტჲ ადლნორ: „ქოთღალინრ ჟე ვაშხ დაჲერადნრ“ – ყიზლარეში დიდი თოვლი მოსვლოდათ ჩვენს მწყემსებს და ნუიშვილ ალექსი პაპას ასე ეთქვა თავის ლექსში: „შეწუხებული ცხვარი ერთმანეთსა ძოვლაო“ (თ. ნ.).

* **ვაშბინარ vaš[b]ār** adit. ზმნს. нареч. adv. ერთად, შემო- вместе, со- together (რთული ზმნის, ან ზმნური შესიტყვეების შემადგენელი ნაწილია; აწარმოებს შეკრება-შეერთების შინაარსის ზმნებს составная часть сложных глаголов или глагольных сочетаний; образует глаголы со значением соединения а component of complex verb or verb combination; forms the verbs of gathering / joining). უჩიტლეს მოწათჲ მშობლი ვაშბინარ ლაჲდიჲ – მასწავლებელმა მოწათუეთა მშობლები შემოიკრიბა.

* **ვაშბინარ დახარ (ინარ) vaš[b]ār d[axar] (ixar)** გრლუგ. непрх. intrans. შეგროვება (შეგროვდება), შეყრა (ერთად მოსვლა) собраться, сойтись (вместе) to gather. წყეტყოსა ვაშბინარ ლოლეთვად: უმსჲეს ბჷარლოთვადნ ზურიტჲ – ერთხელაც შევიკრიბნეთ რა: იქვე დაგვბდება ზუროსგორა (პ. უ.).

ვაშბინარჲ: ვაშბინარჲ დახკარ va[b]āčū d[axkar] გრლუგ. непрх. intrans. ერთმანეთში კუდებგადახლართულად ყოფნა (არინ) быть в очень близких отношениях друг с другом being twisted with tails. ნატრ, მადრმჲ ვაშბინარჲ დოუხკჲ – ნატო და მარიაში კუდებგადახლართულები არინ.

ვაშბინარჲ ინარ (დახარ) vaš[b]āčū ixar (d[axar]) გრლუგ. непрх. intrans. 1. ერთმანეთთან მისვლა-მოსვლა, მიმოსვლა (მიმოდინ) ходить друг к другу, общаться друг с другом visiting each other. ქიქოყ ზორადში ხეყერ ნათესავინ ვაშბინარჲ – წინათ ძალიან იცოდნენ ნათესავებმა ერთმანეთში მიმოსვლა. 2. ერთმანეთთან წაჩხუბება (წაჩხუბებენ), დაპირისპირება поругаться друг с другом quarreling with each other; confronting. ილო, მათჲ ვშიროშ ვაშბინარჲ ინარ – ილო და მათე ხშირად უპირისპირდებიან (ეჩხუბებიან) ერთმანეთს.

ვაშბინარჲ ხილარ vaš[b]āčū xil'ar გრლუგ. непрх. intrans. ერთმანეთში კარგად ყოფნა, მეგობრობა (მეგობრობენ), კეთილი დამოკიდებულების ქონა быть друг с другом в хороших, дружеских отношениях having good relations with each other. სრ, ბახრ ბჷ ვაშბინარჲ ბარათხრ – მე და ბახვა ერთმანეთში მუდამ კარგად ვიყავით.

ვაშბინარჲ მუდშ ხილარ vaš[b]āčū mujš xil'ar ერთმანეთში ცუდად ყოფნა (არინ), ცუდი დამოკიდებულების ქონა быть друг с другом в плохих,

враждебных отношениях having bad relations with each other. ვაშბიხჲჸ მუდშ
ბა ვაჟარ – ერთმანეთში ცუდად არიან ძმები.

ვაშბიხს დიკარ **vaš[b]āx dīkar** გრდმ. перх. trans. ერთმანეთზე მტრად გადაკიდება, გადამტერება (გადაჰკიდებს, გადაამტერებს), ერთმანეთთან დაპირისპირება (დააპირისპირებს) *рассорить друг с другом to become enemies; confronting each other. ღვარძლუნ (ღვარძლენ) ნაცებისტი ვაშბიხს ბიკმაკჷ – ღვარძლს შეუძლია მეგობრები გადაამტეროს ერთმანეთს.*

ვაშბიგორჷ-ვაშბიგორ **vaš[b]igorē-vaš[b]igō** ზმნს. нареч. adv. [გადაცემა რამისა] ერთმანეთისთვის, ერთურთისთვის, თაობიდან თაობაში, შთამომავლობიდან შთამომავლობაში [передать что-либо] друг другу, из поколения в поколение each other; from generation to generation. ვაშიგორჷ-ვაშიგორ დეფცროტუჷ [წკიპუჷ] ზოროლ – თაობიდან თაობას გადასცემენ (უყვებიან) იმის [წკიპოს] მამაცობას (ე. წ.).

ვაშტყუძჷ **vaštqijhā** ზმნს. нареч. adv. ერთმანეთის მიყოლებით, ერთმანეთის უკან вслед друг за другом following each other. ვაშტყუძჷ ბახკჷ ეზუდ მძღრეღჷ ბალუნ ჟაბრ – ერთმანეთის მიყოლებით შემოვიდნენ ეზოში მინდვრიდან მომავალი ძროხები.

ვინამ, მინამ **vinam, minam** ვიდრე, სანამ пока ещё ... before, until. ვინამ ნან დალორ სამსახურეღჷ, წა შეგლობდინას – სანამ დედა მოვიდოდა სამსახურიდან, სახლი დავალაგე.

ვორლაკ **vorlak** მარტო შვიდი, მხოლოდ შვიდი только семь only seven. ვორლაკ ლარ სესხბადებალ სო, საუბჷ ცო დეწ სო – მხოლოდ შვიდი ლარი მასესხე რა, მეტი არ მინდა.

ზ

ზამპ: **ზამპ** დ|ითარ **zamp: zamp d|itar** გრძლ. перх. trans. გამეტებით ცემა (სცემს), ტყაპუნა (უტყაპუნებს), ცემით დაჟეჟვა (ვინმესი) [ПО]КОЛОТИТЬ, ИЗБИ[ВА]ТЬ (кого-либо) to beat ruthlessly. ილკოს **ზამპ** ღითქ **გუდმრე ლაცვიქრ** ყუვადნ – ილიკომ გამეტებით უტყაპუნა (სცემა) გომურში გამოჭერილ ქურდს.

ზამპანრ **zampajnô** სავსე, გაწავსებული, გაწმობნილი რამ **что-либо, переполненное чем-либо full; stuffed full.** **ზამპანრ თადღზი ვახკურ დონგო** – მძიმე, გადავსებული ხურჯინები ეკილა ცხენს.

ზწყზწყანრ **zãqzãqajno** ზმნ. нареч. adv. ზლაცუნით [სიარული] [ХОДЬБА] переваливаясь staggering. **ბაწიშ ვოწინრ დოწ ზწყზწყანრ ბალორ** – მძიმედ აკიდებული ცხენი ზლაცუნით მოდიოდა.

ზწგ: **ზწგ ბ|აჯარ (ბ|ახარ) zãq b|aqar (b|axar)** 1. ზღართანის მოდენა (მოადენს) шлёпнуться sudden heavy fall. **ნაყმაქ ლორდინრ დანორქ, ლარაყ ზწგ ცუდ ბადენას!** – გზაზე მოყინული ყოფილიყო და უცებ ზღართანი არ მოვადინე! 2. გადატ. перен. fig. დაბერება (წდაბერდება), დაძაბუნება **состариться to become old; weakening.** **თინ ზორადში დაჰ ყადალინრ, ზწგ ბაგჭ** – თინა ძალიან დაბერებულა, დაძაბუნდა.

ზაპისკ დღ **zapisk** dd ბარათი записка letter, note. **ნაყბისტევ აღნირნა ზაპისკ დაყითქ სო ტბათინ** – მეგობარმა აღვანიდან ბარათი გამომიგზავნა ტბათანაში.

ზარამზიყ დღ **zaramziq** dd აიწონა-დაიწონა, კადონზე (სიგანეზე გაღებულ ძელზე) მიმაგრებული საქანაო მოწყობილობა, მაგალითად, ფიცარი устройство для качания, например, доска, прикрепленная к перекладине a swing fixed to trabeula, a swinging machine, e. g. wood. **ნანვაშას კაკალკიკელ ღაზქ ზარამზიყ თაგდიქ თხო** – დედიძამ კაკლის ქვეშ კარგი აიწონა-დაიწონა გაგვიმართა (გაგვიკეთა). შღრ. **ლესტილან, საქანელ lestilã, sakanel.**

ზაროდ|ალარ **zaro|alar** გრლუვ. непрх. intrans. ზმორვა (იზმორება), ტანისა და კიდურების დაჭიმვით გამართვა, გაშლა (ნამძინარვეზე, უძილობაზე, შეუძლოდ ყოფნისას) **ПОТЯГИВАТЬСЯ / ПОТЯНУТЬСЯ stretching out (one's body).** **წინიშ ჰაწამვალინრ ლეო მათუქს ზაროლარ** – ახლად გაღვიძებული ლეო ლოგინთან იზმორებოდა.

ზაროდ|არ **zaro|ar** გრლუვ. непрх. intrans. ზმორება (აზმორებს), ტანისა და კიდურ-

რების დაჭიმვით გამართვის, გაშლის მოთხოვნების ქონა (ნამძინარეზე, უძილობაზე, შეუძლოდ ყოფნისას) *иметь потребность потянуться to have the feeling of stretching out*. მათრქ წინიშ ჰალო ვეთენო თედოლქ ზაროდგორ – ლოგინიდან ახლად ამდგარ თედოლქს აზმორებდა; დუჯიხრ ნშაპარნ ზაროდარ ხეცე – ბევრმა ძილმა ზმორება იცის.

ზერზოყალადნი *zerzoqalajni* მძლ. прич. particip. ზარმაცი, ზოზინა, ის, ვინც ზოზინობს, ზარმაცობს *лентяй(-ка) lazy; sluggish*. ზერზოყალადნი აღმიქ ბჟარკენ მა დაგლიბნლ სო! – ზარმაცი ადამიანი თვალით ნუ დამენახეება!

ზითვარქ *zitvare* მზითვიანი с приданницей with dowry. ზითვარქ დოჰ ლეხოს ნასილ – მზითვიან გოგოს ვეძებ რძლად.

თ

* **თაგ|დ|უდნი *tag|d|ujni*** მძლ. прич. particip. 1. გასაკეთებელი, რაც უნდა გაკეთდეს, რაც გასაკეთებელია *то, что нужно сделать sth to be made, done*. თხა ბაწი ბოთხ ბა სოგო[ჰ] თაგბუდნი – დღეს მძიმე სამუშაო (საქმე) მაქვს გასაკეთებელი. 2. გამკეთებელი, ის, ვინც რამე უნდა გააკეთოს, მქმნელი *делающий doer, maker*. კნათი, აღწ [ითშერლარ სტაკოვ] (თან ტირის, ბიჭო!..), სო ე თაგდუდნი სტაკ ცო ვასრ, აღწ, ხოლოთ არ გაგცემთო; ას ე ცო თაგდოსე, არ გაგცემთო, ოღონდ დამანებეთ თავიო – ბიჭებოო, თქვა [ედიშერიძენთ კაცმა] (თან ტირის, ბიჭო!..), მე ამის გამკეთებელი კაცი არა ვარო, თქვა, ხოლოთ არ გაგცემთო; მე ამას ვერ გაგაკეთებ, არ გაგცემთო, ოღონდ თავი დამანებეთო (გ. ქ.).

* **თაგინი, თაგუდნი *tagini, tagujni*** მძლ. прич. particip. მოხდენილი, კონტა, შესაფერისი, საკადრისი, საცქერლად საამო *подходящий, подобающий suitable, fitting, appropriate*. კაწკოწ, თაგუდნა ია დასრ, ხენძირე ჰალო დალენო – პაწია, ტურთა ია ვარ, ხის ქვეშ ამოსული (ი. ლ.; ა. „წ“.); ჰოხ თაგინი დოჟუფხუ ცო და ე – შენი შესაფერი (საკადრისი) სამოსი არ არის ეს.

* **თათან** დდ ***tata*** jj ხმა[ურნი], ხმა, ხმიანობა *шум, голос, звук noise, voice*.

თათან ხეტ|დ|არ (ხიტ|დ|არ) ***tata xet|j|ar (xit|j|ar)*** გრდმ. перх. trans. ხმის გაკ-

მენდა (გაქმენდს), ხმის გაწყვეტა *замалкивать / замолкнуть stop talking*.
სანდროს თათა ნიტმიე ხილ ეჯიჩი ფჰიტეესა – სანდრომ ხმა გაკმინდა წყალში
(მდინარეში) ჩამხტარი ბაყაყივით (ბ. ბ.).

თათნათნი დ **tatqatni** j მრ. მნ. pl. რაღაც ხმები *какие-то звуки, какие-то голоса some sounds*. ბუსცჰას თათნათნი ხაწერ სო – მთელი ღამე რაღაც ხმები მესმოდა.

* თათ¹ დდ **tat¹ dd** ცირცელი *рябина rowan*.

თათ² **tat²** შორისდ. *межд. inter.* წადი! განზე გაიწიე! მოშორდი აქედან! *Вон, дайот отсюда! Go away!* (ძალის გასაგდები შეძახილია *возглас для удаления собаки yelling to throw a dog away*). თათ, ჩობა, ბასტ სოხა! – წადი აქედან, ჩობანა, მომწყდი!

თადკლება|დარ **tajkleba|dar** გრძმ. *перх. trans.* თაკილი (თაკილობს), შეუფერებლად მიხნევა (მიხნევს), უკადრისობა *считать неудобным disdainng*. ლეოს სუდმნეს სესხათ ტათებ დეხარ თადკლებადიქ – ლეომ სიმონისთვის სესხად ფულის თხოვნა ითაკილა.

თადნ, თადნად, თადდეუ **tajni, tajnad, tajde'** ნაწ. *част. part.* ხომ მთლად ..., საერ-თოდ ...; მით უმეტეს, მით უფრო *вообще ..., совсем ..., тем более not even ... furthermore ...* ვადნ თადნ ჰალო ცო დაკლიევიც – ჩვენზე ხომ სულ აღარ ფიქრობენ (ა. მ.); მიხუდშე თადნ დარქერბალაშა მაქა მარდია დეთორა – ზოგი ხომ მთლად გამეტებით წიხლავდა (ა. მ.); ქორხრ დან დო, მე ორკულ აჰ კურ-ჩლა, ლამუ დამ თადდეუ – შულოს (ხელის ცერსა და ნეკზე ამოხვეულ ბაწარს) იმიტომ აკეთებენ, რომ თხორი (გორგალი) დაგორდება, მთაში ყოფნისას, მით უმეტეს (ე. მ.).

* თაკნრ დდ **takno** dd 1. საკერებელი (ნაჭერი) *кусок материи для латания patch*.
თაკნრ კაწკუდჩრ კატნის დო, მენსუ დატჩიჩრ სტემას თეკრ – საკერებელს პატარა ნაჭერს ეძახიან, რომელსაც დახეულ რამეზე აკერებენ; დეწინი კან დატქ სოგო ცო მოთეშე, ჰალო წინარდა ჟე ბასი თაკნრ ცო ქორლა სო – საყვარელი კაბა დამენა შემთხვევით და გასაახლებლად მისი ფერის საკერებელი ვერ მოვია. 2. ქსოვილის ნაჭერი ჭურჭლის რეცხვისას გამოსაყენებელი *кусок материи для мтья посуды a cloth used when washing up*. თაკნრ ჰანდებ ის დარჭდალჩიჩრ ჰერწინი – ქსოვილის ნაჭერი წაუსვი მაგ გაშავებულ ქვას.

თაკნო წე დდ **takno ce** jz თიკუნი, მეტსახელი *кличка, прозвище a nickname*. ქიქოც ვადლო ზორადშე ემარბა დარ თაკნო წარიშ – ადრე (ძველად) ჩვენთან ძალიან ხმარებაში იყო თიკუნები.

თალარ¹, წეარ talar¹, čear გრღუფ. непрх. intrans. სახელის რქმევა (ჰქვია), წოდება (ეწოდება) называться having a name, calling a name. **ფეშკარ, ჰონ უხ წე წე წე?** – ბაღლო (ბიჭუნა), შენ რა [სახელი] გქვია? **სოხ სე ბაბუფ წე წე – ჩაჩქან** – მე პაპაჩემის სახელი მქვია – ჩაჩქანი; **ჩაჩქან, სტაკოხ ფსტუფჩო წე თალარ (წე-არ) ხილუფ?** – ჩაჩქან, კაცისთვის ქალის სახელის რქმევა (კაცს ქალის სახელი რომ ერქვას) შეიძლება? **ცო, სტაკოხ ფსტუფჩო წე თალარ (წეარ) ცო ხილო!** – არა, კაცისთვის ქალის სახელის რქმევა (კაცს ქალის სახელი რომ ერქვას) არ შეიძლება! **სოხ ე წე ქრისტადვიჩელოლო თაღლო (წე)** – მე ეს სახელი მონათვლიდან (ქრისტედ ქმნიდან) მქვია.

თალარ² talar² გრღუფ. непрх. intrans. ცეცხლში შეკეთებულ მდგომარეობაში ყოფნა რამისა (ასეთ მდგომარეობაშია) **БЫТЬ В ПОЛОЖЕННОМ В ОГОНЬ СОСТОЯНИИ (о полне)** smth burning in the fire. **წარგო ყოტეს დეყენო დოს თაღლო** – ცეცხლს ყოტეს (კაცის სახელია) მოტანილი შეშა უკეთია; **ე ბუხრე უფ დოს ცო თაღლო?** – ამ ბუხარს (ცეცხლს) რატომ შეშა არ უკეთია?

თალარ³ talar³ გრღუფ. непрх. intrans. უხვ, მჭიდრო, მიჯრით, ბითუმ, გადააპენტილ, დახუნძლოლ მდგომარეობაში ყოფნა მცენარისა (არის) **БЫТЬ В ОБИЛЬНОМ СОСТОЯНИИ (о растении)** being bowed (a plant). **ღურდლოუნჩი ლავ თაღლონო** – დილისთვის მაგარი თოვლი მოსულიყო (უხვად მოფენილიყო); **აღუბლეს კუფ ბუბუკ თაღლო** – აღუბალი თეთრი ყვავილებით იყო გადააპენტილი.

თაღუშ taluš ზმნს. нареч. adv. 1. უხვად, ბლომად, მჭიდროდ, მიჯრით, ბითუმად **густо, обильно** being abundance, being tight. **ე დოლ მოჭ თაღუშ დატე** – ეს თივა როგორ მჭიდროდ ალაგია; **თაღუშ ჰადწკი ღედახკდანორო ვად ნაკმაზმაქ** – ბლომად ჩიტები მსხდარიყვენ ჩვენს ნაკმაზზე. 2. ცეცხლში შეკეთებულ მდგომარეობაში ყოფნისას, როცა რამე ცეცხლში შეკეთებულ მდგომარეობაშია **В МОМЕНТ, КОГДА ПОЛОЖЕНО / БРОШЕНО В ОГОНЬ (о полне)** the situation when smth is in open fire. **ბუხრე კარცხილ თახკუშ ის ფუჩეჩი ცო დეწეგე** – როცა ბუხარში (ცეცხლში) რცხილა უკეთია, ეგ ფუჩეჩი აღარ უნდა.

თამჩ|დ|ალარ tamč|d|alar გრღუფ. непрх. intrans. მყუდროდ, მოხერხებულად, საამუროდ დაჯდომა (დაჯდება) **присесть удобно** to sit comfortably, cosily. **მოჭ თამჩდაღლოუნდში ბუხრენ ფეხ** – როგორ მყუდროდ დამსხდარხართ ბუხართან.

თამჩ|დ|არ tamč|d|ar გრღმ. перх. trans. მყუდროდ, ყუჩად, მოხერხებულად, საამუროდ დასმა (დასვამს) **посадить удобно** to make smb. Sit comfortably, cosily. **ო პარკ სე დშივლდეჩო სართულ ბალკონმაქ თამჩბინას** – ის პარკი ჩემი მეოთხე

სართულის აივანზე დავაბინავე მყუდროდ (ა. ბ.).

* **თან tā** ზმნს. нареч. adv. 1. ზმნისართი, რომელიც აღნიშნავს ვინმესთან, რამესთან ერთად ყოფნას, არსებობას наречие, обозначающее существование вместе с кем-л., чем-л. adverb denoting being together with sb, sth.

თან დაჰარ (ჯეჰარ) tā d|ahar (qehar) გრძმ. перх. trans. თან წაღება (წაიღებს), თან გაყოლიება (გაიყოლებს) заб[и]рать с собой to take with oneself. **თაჰა ლეჟ სო ბადცბრეხ ჰერჩინი ნარჰი, დაწი დოხკ, ნარჰი, დაწი დოხკ...** – თან მინდა წავიღო შავი, მძიმე ღრუბელი, შავი, მძიმე ღრუბელი, თუშურ ენას რომ ეხვევა... (მ. მ.).

თაქით, თაქთაქადნო tākit, tāqtākajno ზმნს. нареч. adv. ასკინკილით (ცალ ფეხზე ხტუნვით) со скоком на одной ноге to hop on one leg. **სიხეჟ ქოკ თიტე'ნი სოგო, თაქთაქადნო ლელეს** – სიხეჟ ფეხი გამიჭრა და ასკინკილით დავდივარ.

თაქობ დ tākōb d ასკინკილა, კლასობანა (საბავშვო თამაში, რომელიც სრულდება ცალ ფეხზე ხტუნვით) детская игра в классы hopping (kid's game that is played by hopping on one leg). **დოლათ, თაქობ ლაბწითვად!** – მოდიოთ, კლასობანა ვითამაშოთ!

თაქრაგადნო tākraqajno ზმნს. აგლებ. пренебр. нареч. adv. by m. f. კოჭლობით, გაჭირვებით (სიარული) похрамывая by limping. **თაქრაგადნო ლელეჟ სტეფო** – გაჭირვებითლა დადის სტეფო.

* **თარ¹ ბდ tar¹ bd** თარი тар (восточный струнный музыкальный инструмент) Tar (eastern musical instrument with strings). **გიგოლლარ მადთკოს თელგეჟი თარ თეფხორ** – გიგოლიანთ მათიკო თელავში თარს უკრავდა.

თარ² tar² ხმაბაძვითი სიტყვა, რომელიც გადმოსცემს უხვად თოვის, თოვლის თანტელების უხვი ცვენის ხმას звукоподражательное слово, передающее обильное падение снежинок immitating word expressing the sound of snowing heavily.

თარ დაარ გრძმ. перх. trans. ბარდნა (ბარდნის) обильно падать (о снеге) snowing heavily, thick snow. **ბუტბანორ მეტცხორი, კნათიჟ, დოდანორ თარ ლავას მიხხმაც!** – მიდენილიყენენ მწყემსები, ბიჭებო, და ბარდნიდა თურმე ყველგან (ბ. ბ.)!

თარმარლჟ tarmar'le ოდნავ(ი), არცთუ დიდი, არცთუ დიდად, არცთუ ძლიერად в какой-то степени, чуть-чуть slightly, not big, not strongly. **ჯე – ნან მარმაც!** – ლაწინდოლ მიხან, დაკცერეჟე, თაბით იშ თარმარლჟ ჩალმალმალ – მერე – დედა იყო მაინც! – ეტკინა სადღაც, გულის კიდესთან, და თითქოს ოდნავ დაუთბა ხმაც (ა. ბ.).

* **თარღ'ენო** **tar'lenô** მიმღ. прич. particip. მსგავსი **ПОДОБНЫЙ, ПОХОЖИЙ similar**.

ცოსტენხა თარღ'ენო costenxâ tar'lenô არათრის მსგავსი, არაჩვეულებრივი, უცნაური, საკვირველი, დაუჯერებელი, საოცარი, გაუგონარი **НИ НА КОГО-ЧТО НЕ ПОХОЖИЙ, БЕСПОДОБНЫЙ, СТРАННЫЙ, УДИВИТЕЛЬНЫЙ, НЕСЛЫХАННЫЙ unusual, strange, unbelievable, fantastic**. **ცოსტენხა თარღ'ენო** ამბუდ ხილ'ე სო: თოთუ ძალ'ქილო გოაქი ნაყბისტ თეტვალ' სოგოაქი – გაუგონარი ამბავი შექმთხვა: თოთუი გამივარდა და მეგობარი დამეჭრა.

* **თასითარ (თეუსითარ) tasitar (tepsitar)** გრღმ. перх. trans. დაგდებინება (დასაგდებინებს), გაგდებინება, ჩამოგდებინება (ჩამოსაგდებინებს) **заставить бросить, отбить to make sb throw down, steavh to make sb release sth**. ლეოს ბაკალ თასითიქ ილუდგრ – ლეომ ლუქმა გააგდებინა ილოს; ყუიგრ ბეჭინო დო თასითინას – ქურდებს მოპარული ცხენი დავაგდებინე; დუღეშ ქორეგრ წიწილ თასითნათხ – ყვირილით ქორს წიწილა დავაგდებინეთ. 2. გამოცემინება ხმისა (გამოაცემინებს) **заставить издать ГОЛОС, ЗВУК to make smth. sound out**. მეცხორეს სტივრეგრ თათ' თეუსითო – მწყემსი (მეცხვარე) სალამურს ხმას გამოაცემინებს (ახმიანებს).

თათუ: თათუ ბაჯარ (ბახარ) tap: tap d|aqar (d|axar) გრღმ. перх. trans. 1. მოულოდნელად გაქრობა (გაქრება), მოულოდნელად დაკარგვა (დასიკარგება) **исчезнуть неожиданно to disappear suddenly, to be lost unexpectedly**. ჭტგუც ესე ვარე, თათუ ბაჯარ გივის – ეხლალა აქ იყო და უცებ გაქრა გივი. 2. გადატ. ავღებ. перен. пренебр. fig. by m. f. მოკვდომა (მოსკვდება), გარდაცვალება **умереть to die**. ბესოს თათუ ბადენუდცა – ბესო მომკვდარა აკი.

თათუანო tarajno ნაწ. част. part. მთლად, სულ, სრულად, სრულიად **совсем, полностью completely, wholly**. **განარ დანხო'ერ ვენჯი, თათუანო აჭ ჩოვლადინოორ სოგო** – თხები შესულიყვენ ვენახში და მთლად გაეტიალებინათ; **თათუანო პოლქ ბესკ ბა ე საქმ აჭ ძავარ** – მთლად პავლეს ბრალია ამ საქმის ჩაშლა.

თებლარ (თილარ)¹ teblar (tilar)¹ გრღმ. перх. trans. სახელის დასარქმევა (დასარქმევს), სახელის წოდება (უწოდებს) **наз[ы]вать именем, именовать to give a name, to call a name**. ჩოგან, სტაკოხ ფსტუფხო წე თებლარ ხილ'უდ? – ჩოგან (კაცის სახელია), კაცისთვის ქალის სახელის შერქმევა შეიძლება? **ცო, სტაკოხ ფსტუფხო წე თებლარ ცო ხილ'ო!** – არა, კაცისთვის ქალის სახელის შერქმევა არ შეიძლება! **სოხ ე წე ათოს თილენო** – მე ეს სახელი ნათლიამ შეპარ-

ქვა.

თებლარ (თილარ)² **teblar** (**ti^lar**)² გრძმ. перх. trans. ცეცხლში შეკეთება რამისა (წმენიკეთებს) положить в огонь (о полене) stoking up the fire. წიბლკეს გე ტატქ დოს თილქ – წიბლაკმა (კაცის სახელია) ცეცხლს (ცეცხლში) სველი შემა შეუკეთა.

თებლ|დ|არ (თოლ|დ|არ) **tebl|d|ar** (**tol|d|ar**) გრძმ. перх. trans. 1. ჯობნა (სჯობნის) превосходить / превзойти, осили[ва]ть кого-либо to outclass sb. ცხოვრბა იგნეს თოლდიქ ფილბეს – ცხოვრებაში ივანემ აჯობა ფილიპეს. 2. მჯობინება (ამჯობინებს) предпочитать to prefer. მაკოს დაშახ ვაშრ თოლვიქ – მაიკომ დას ძმა ამჯობინა. 3. მატება თვლებისა ქსოვისას (უმატებს) прибавление петель при вязании knitting by adding knots. ფსტეივ დუჭ დილრ, კოცნი თებლდომ ჰალრ დო ჩხნდურ – ქალები პირს აუღებენ ხოლმე და თვლების მატებით ქსოვენ წინდას.

* **თეგ|დ|არ**² **teg|d|ar**² გრძმ. прх. trans. 1. შერიგება (წმენარეგებს), დაზავება (წდასაზავებს) помирить to conciliate. ივნე, პეტო'ქ ვაშბხნ ბახენრ ბარქ, ფსარეგეს ნასტ თეგბინათხ – ივანე და პეტო წახნუბებულები იყვნენ და გუშინლა ძლივს შევარიგეთ. 2. მორიგება (წმოარეგებს) привести к соглашению negotiation. დო ბესკუნა'ქ, დო ევბუნა'ქ მახინ თეგბირას – ცხენის გამყიდველი და ცხენის მყიდველი ფასში მოვარიგე. 3. გარიგება (გაარიგებს) сводка (помочь сойтись) arranging marriage. პელოს ვაშენ ცარო თეგდიქ – პელომ ძმას ცარო გაურიგა (ბ. ბ.).

თეთრბა|დ|ალარ **tetrba|d|alar** გრლფ. непрх. intrans. საქმის თუნდაც მცირედად შესრულება (წმენსრულდება) исполнение дела в какой-то степени to do some work even by little. დახო ვაჭრბევ ცომ გათეთრბალა – მარტო ვაჭრობით ვერაფერი გამოდის (ვერ მოიპოვება).

თეთრბა|დ|არ **tetrba|d|ar** გრძმ. перх. trans. საქმის თუნდაც მცირედად შესრულება (წმენასრულებს) исполнять дело в какой-то степени to do some work even by little. ილკოს ვაჭრბევ ცომ გათეთრბადო – ილიკო ვაჭრობით ვერაფერს ათეთრებს (წარმატებას ვერ მოიპოვებს).

თეთრგიუდრგ **tetrgiujrgi** 1. თეთრი გიორგი (წმინდანი) Тетри Гиорги (святой) St. George (Saint). ვადლო ჰამახეც ვაჯუეხუ წიბრრ თეთრგიუდრგ ვა – ჩვენში ყველაზე დიდი წმინდანი თეთრი გიორგია. 2. თეთრი გიორგი (სალოცავი) Тетри Гиорги (святыня) St. George (cathedral). სო თეთრგიუდრგ საყ-

ღრე მასრ ქრისტადმიენრ – მე თეთრი გიორგის ეკლესიაში ვარ მონათლული.
თეკთერსინრ **tektersinō** მიმლ. прич. particip. დაკონკილი **оборванный** dressed in rags.

ბუჰ ღროჰ ღუჯ ლელანლათერ თეკთერსინრ თხოვრი – ომის ღროს ბეერი და-
დიოდა დაკონკილი მათხოვარი (ბ. ბ.).

* თელარ¹ (ღალარ) **telar¹ (d|ǎ|ar)** გრღმ. прх. trans. მიცემა (აძლეეს) **давать** to give.
ნახხოს ფხი სომ თელოს – ყველში ხუთ მანეთს ვაძლეე.

* თელარ² (ჯალღარ) **telar² (qal|d|ar)** გრღმ. прх. trans. ჭმევა (წმეაჭმეეს)
[по]кормить, да[ва]ть поесть to feed. სქ ღონ დახე ბა ბარსტენრ, მე ყოველდენი
ფსა თელოს – ჩემი ცხენი იმიტომაა მსუქანი, რომ ყოველდღე ქერს ვაჭმეე.

* თელარ³ **telar³** გრღუგ. непрх. intrans. ჯობნა (სჯობს, უკეთესია) **быть лучше кого-л.,**
чего-л. to prefer. ო თელე ეჯუხ – ის სჯობს ამას; ვირეს ბჰარწონ თელე სონე,
ბჰარწნეს მჰ ღონ – ვირს ჯორი მიჩვევია, ჯორს კი ცხენი; ეჰათ ცუდ თე
ლერ, მაცნე მე ათხა ზურიტა იხორა – მაშინ არ სჯობდა, როცა რომ ზუროს-
გორში დავდიოდით (ს. ლ.).

თელარ⁴: ცარკ თელარ (ღალარ) **telar⁴: carḵ telar (j|ǎ|ar)** გრღმ. перх. trans.
კბენა (წუკბენს) **кусать, укусить** to bite. ე ფჰარან ცო მოთეშ ცარკ მალარ
(თელარ) ხეჰე – ამ ძაღლმა მოულოდნელი კბენა იცის; ბუსცჰაჰ კოლუმე ცარ-
კი თელონონ – მთელი ღამე კოლოებმა მიკბინეს.

ცარკ თელითარ (ღალითარ) **telitar: carḵ telitar (j|ǎ|itar)** გრღმ. перх.
trans. კბენინება (აკბენინებს) **заставить кусать / укусить** to make sb. bite. თხი-
ლოშ ხილ, ე ფჰარაგრ ცარკ მა მალითარ ე ფეშკრენ! – ფრთხილად იყავი, ამ
ძაღლს არ აკბენინო ამ ბაღლისთვის!

ცარკ თილნონ (ღამლნონ) დდ **carḵ til'nō (jǎj|nō)** dd ნაკბენი, ნაკბენი ად-
გილი **укус, укушенное место** bitten place. ფჰარაგ ცარკ მამლნონ გაფარჯბა-
ღალონონ – ძაღლის ნაკბენი ადგილი გამიავდა.

თელღალარ¹ (ღალღალარ) **tel'd|alar¹ (d|al'|d|alar)** გრღუგ. непрх. intrans. ძლევა
(ეძლევა), მიცემა (მიეცემა), მიცემის შესაძლებლობის არსებობა (არსებობს)
наличие возможности да[ва]ть to give (is given to); to have the chance to give
smth. ო ტათებ წინუსენ თელღალარ – ის ფული ჰატარძალს ეძლეოდა (ტ. ო.).

თელღალარ² **tel'd|alar²** გრღუგ. непрх. intrans. ჭმევის შესაძლებლობის არსებობა
(არსებობს) **наличие возможности [по]кормить, да[ва]ть поесть** to have the
chance to feed sb. თხა ვარშან წყეკ თელღალარ – დღეს მარტო ერთხელ იყო
შესაძლებლობა ღორებისთვის ჭმევისა.

თელ|დალარ³ (დალ|დალარ) **tel|d|alar³ (d|al|d|alar)** გრდუგ. непрх. intrans. და-ტაკება (დასეტაკება, ეცემა), დაძვეება (დასეძვეება) **кидаться / кинуться на кого-либо / что-либо to attack; to crash.** ე ჩხუტეს ვალლაჰჰი, აჰრ ბოჰობოჰჰი სოგო! – ამ ჩხუტს არ დასეტაკო, არ წამიქციო!

თერგ¹ დ **terg¹ j** თერგი (მდინარე) Терек (река) Tergi (river). ფსტუნლრჩუ ვუდტრასჰ, თერგ დალანორ, ლუუუენრ დუღეშ – ცოლეურებში მივდიოდი და თერგი მოდენილიყო ღრიალით.

თერგ² დ **terg² j** წინასწარ გამზადებული ადგილი ისეთ საჭიროებათათვის, როგორცაა მშობიარობა, მიცვალებულის განთავსება და ა. შ. **заранее подготовленное место для таких нужд, как роды, размещение усопшего и т. д. a place prepared in advance for certain necessity, such as childbirth or placing dead people.** აკლდამხს უჩნხს ნასტაკ გუ ძოლი დატინა თერგია – ბნელ აკლდამებში ძლივს მოხანს საძვალე „თერგები“ (ა. მ.).

* **თეფხარ (თოხარ) terxar (toxar)** გრდმ. прх. trans. 1. ცემა (სცემს), დარტყმა, გალახვა **бить, ударять to beat.** ნანას ბადრენ თეფხარ – დედა ბავშვს სცემს. 2. დაკვრა საკრავისმიერი (უკრავს ინსტრუმენტი) **играть (об инструменте) to play certain instrument.** ე გარძოშ ცო დალადა, ცო თეფხარ – ეს გარძონი არ ვარგა, არ უკრავს. 3. დაკვრა საკრავზე ვინმესმიერი (უკრავს ვინმე) **играть (на инструменте) to play.** ტასის ზორადში ღანიშ თეფხარ ბუზკატ – ტასი ძალიან კარგად უკრავდა გარძონს; დაჰოვ დაირ თეფხარ – ქალიშვილი დაირას უკრავს. 4. რეკვა (რეკავს) **звонить to ring.** გაკვეთილ დებლლაშ სკოლეჰჰი ზარ თეფხარ – გაკვეთილის დაწყებისას სკოლაში ზარს რეკავენ. 5. რჭობა (არჭობს), მიჭედება **зоби[ва]ть, приби[ва]ть, втыкать, вонзять to stick, to stab, to hammer.** ფიცრი ვაშბის თეფხარ – ფიცრებს ერთმანეთზე ვაჭედებ. 5. ერთმანეთში შერევა (რშეურევს) **перемешивать, смешивать to mix.** ვაჟარგ ეე ვაშბის თეფხარ – ძმებმა ცხვარი (ფარები) ერთმანეთს შეურიეს.

თეშ|დ|უღლ დ **teš|d|ujlā dd** იგივეა, რაც **то же, что the same as.** თეშილ **tešilā.** ზუროს თეშილ ცო ხილრ – ზუროს ნდობა არ იქნება (ბ. ბ.).

თეგებწ|დალარ **teqebç|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. 1. წოწიალი (წოწიალობს), მითრეგ-მოტრეგა **таскаться, волочиться toamng.** თეტბადლნრ ფჰუ ნასტ თეგებწლაგეგე – დაჭრილი ძაღლი ძლივსძლიობითლა დაწოწიალობს. 2. გაუსაძლისი შრომით, წვალებით ცხოვრება (ცხოვრობს), გაუსაძლისი შრომით, წვალებით ყოფნა **жить с применением много энергии to live a hard life with unbearable labor and suffer.** სად დენლე თეგებწლას – მთელი ჩემი სიცოცხლე

წვალეებითა ვარ.

* **თეგარ¹** (თაგარ) **teqar¹** (**taqar**) გრლუგ. непрх. intrans. თრევა (წდაქეთრევა), ბობღვა (ბობღავს), ლოღვა, ხობვა, ცოცვა, ფოთხვა ДВИГАТЬСЯ ПОЛЗКОМ, ТАЩИТЬСЯ ВОЛОЧИТЬСЯ to creep, to crawl. აგენ აჰლაშ მონადირე გაგუჟნშაქ თეგე – ნადირს რომ ეპარება, მონადირე მუხლებით მიბობღავს; ბადერ ფჰიტარ თეგე – ბავშვი ბაყაყურად დალოღავს (ოთხზე, ოთხით) დაღის; ივზ უდშტრ ვარ ვახინრ, მე ნასტ თეგერ – ივანე ისე იყო მთვრალი, რომ ძლივს მიეთრეოდა.

* **თეგარ²** (თაგარ) **teqar²** (**taqar**) გრლმ. прх. trans. მოხდა (ხღის) ქათვისა, ნაღებისა, კარაქისა და მისთანათა СНИМАТЬ (пену, сливки и т. п.) to skim cream / butter. ნანას შურეგო ნაღებ თეგრ – დედა რძეს ნაღებს ხღის.

თეგარ³ **teqar³** გრლმ. прх. trans. გაჭირვების, განსაცდელის გადატანა (წგადაიტანს), გაჭირვების, განსაცდელის თავს გადახღომა (წგადახღება) ПЕРЕНОСИТЬ / ПЕРЕНЕСТИ, ПЕРЕЖИ[ВА]ТЬ ТУ ИЛИ ИНУЮ ПРОБЛЕМУ to undergo (difficulty, danger). ლუგჭ თეგზ ვად ნახვ!.. – ერთობ ბევრი გადაიტანა ჩვენმა ხალხმა!.. (ა. ბ.).

თეგითარ (თაგითარ)¹ **teqitar** (**taqitar**)¹ გრლმ. прх. trans. 1. თრევის, ბობღვის, ცოცვის, ფოთხვის ნების, საშუალების მიცემა (მისცემს) ДАТЬ ВОЗМОЖНОСТЬ ПОЛЗТИ to allow / to let to creep. თეგით ის ბადერ, ჰახკეც ქოკ ბეცჩე – იფოთხოს მაგ ბავშვმა, იქნებ თეხი აიდგას.

თეგითარ (თაგითარ)² **teqitar** (**taqitar**)² გრლმ. прх. trans. 1. მოხდევინება ქათვისა და მისთანათა (მოახდევინებს) заставить, заставляя СНИМАТЬ пену и тому подобное to make sb skim smth. კეჭ დავოგე ღითხოვ, ქათ თაგითღეთ ჰამეგრ – საცაა აღუღღება ხორცი, ქათუი მოახდევინეთ რა ვინმეს.

თეგითარ³ **teqitar³** გაჭირვების, განსაცდელის გადატანის იძულება (აიძულებს გადაიტანოს), გაჭირვებაში, განსაცდელში ჩაგღება (ჩააგღებს), წვენევენება (აწვენევენებს, კუღით ქვას ასროღინებს) заставить перенести проблемы to force sb undertake being in trouble, trial. სტეფოს მჰარლ თეგითქ სოგრ – სტეფომ კარგა მაწვენევენა (კუღით ქვა მასროღინა).

* **თივარ** **tivar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. დასვენება (წდაისვენებს), მოსვენება (წმოისვენებს), დამშვიღება (წდაქმშვიღღება), დაწყნარება, გაყურება ОТДОХНУТЬ, ОТДЫХАТЬ, УСПОКОИТЬСЯ, УСПОКАИВАТЬСЯ to have a rest, to relax. ღოხკ ყეპყრეგო-ღოღწ ნასტ ჩუ თივანს – ჭექა-ქუხიღის მერე ძლივს დაემშვიღღი. 2. გაღატ. перен. fig. გარღაცვაღება (გარღაიცივღება), სიკვღიღი (წმოქკვღება) УМИРАТЬ / УМЕРЕТЬ to die. მადთხადნშაქ დაჰ ქოთვალწგო ოსი ხიღუ სოგო თივარა – ამქვეყნად დაღ-

ლილს, იქ მექნება დასვენება (მოსვენება) (ი. ლ.; ფ. ბ.); ჰამქ დანლ-დახარ ხადუჩე იშტ ალუდცრ: თიფნუდცადნრ – ვინმეს გარდაცვალებას რომ გაიგებენ, ასე იტყვიან აკი: დაუსვენიაო; დამურ ვერბინმაქა იშტ წერადლათრიც ქიქოყ: აქ განისვენებსადნრ... – სათლავის ქეებსაც ასე აწერდნენ აკი ძველად: აქ განისვენებსო...

თივ|დ|უ|ენი **tiv|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. დამაყუჩებელი успокоительный painkiller. ქორთრ ლაწარ თივდუენ უმ დეწერ სო – თავის ტკივილის დამაყუჩებელი რამე მინდოდა (ბ. ბ.).

თილ|დ|ალ'ენრ **til'd|al'enô** გიჟმაჟი, გადარეული юродивый, дурачок playful, frivolous. ქორთრ თილ'ვალ'ქოლ ბავო'ერ, ოვუენი ფენინა ოთურა – თავს მოიგიჟიანებდა ხოლმე და იმას (უცნობს) გვერდით დაუდებოდა (ა. მ.).

* თილ'არ (თეფლ'არ) **til'ar (tepl'ar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. გაცდენა (გაასცდება) миновать, пройти (проехать) мимо passing over. ილრ მუხან მაცხეც დაჰ თილ'ნორ, მაცნე ას დაკლევადვინას – ილო მუხნარს [მუხებს], რა ხანია, გასცდენოდა, როცა მე მოვიკითხე. 2. აცდენა სწორი გზიდან (გაასცდება) сойти с правильного пути turning off the road. არსქ მელწახ ნიფსიჩრ ნაყნ თილ'ქ – არსენი რამდენჯერმე სწორ გზას ასცდა. 3. გაძრობა (გაასძვრება), გადაყვლეფა (გადასეყვლიფება) содраться, сняться, сойти (о коже) to strip. მათხოვ ვაკვიქგო ვანვ თილ'ქ სოგო – მზისგან დამწვარს კანი გადამეყვლიფა (გამძვრა). 4. გახუნება (გაახუნდება) [по]линять to fade, to loose color. კაბ დაჰ თილ'ქ სოგო, ცო დალდაგე – კაბა გამიხუნდა, აღარ ვარგა. 5. გაცდენა (გაასაცდენს), გამოტოვება (გამოტოვებს) пропустить to miss, to skip. დუკ ბოთხ ბარქ, მატრენ თილ'ქსრ – ბევრი საქმე იყო და სადილს ავცდი; ჰე ქუდრწლენ თილ'ანას – შენს ქორწილს ავცდი. 6. გადატ. перен. fig. დაკვლა პირუტყვისა (დასიკვლება) зарезать / зарезать (о животном) to kill livestock. შინავ თაბნიგო[ჰ] ვანვ თილ'ქ – ორიოდე ჭედლია დაიკლა (ტყავი გასძვრა). 7. გადატ. перен. fig. მატერიალურ გაჭირვებაში ჩავარდნა (ჩახარდება) оказаться в материальной нужде to fall into material poverty. კომუნისტინ ქორე ნახგო ვანვი თეფლქ – კომუნისტების ხელში ხალხს ტყავი გასძვრა (მატერიალურ გაჭირვებაში ჩავარდა). 8. გადატ. перен. fig. ჭკუიდან გადასვლა (გადავა), ჭკუიდან შეშლა (შეიშლება) сойти с ума becoming mad. ფსტუქოვ ლალტბადიჩე თილ'ქ ე ბესრ – ცოლმა რომ (როცა) უღალატა, [მაშინ] შეიშალა ეს ბესო.

* თილ'დ|არ (თეფლ'დ|არ) **til'd|ar (ep'd|ar)** გრლმ. перх. trans. 1. აცდენა ნიშანში (გაასაცდენს) промахнуться, пропустить to miss (one's aim). ფხაწ ვუდსნასე, ფხაწაც თილ'დინას ჩანინ – ხუთჯერ ვესროლე და ხუთივეჯერ ავაცდინე

დათვს. 2. გაძრობა (ჩგასძრობს), გადაყვლეფა *содрать, снять (шкуру ...)* to strip, to strip off. **ოჯარ ქელრქ ჰქლო თილდიქ** – მათ ცხვარი ტყეში გაატყავეს. 3. გახუნება (ჩგასხუნებს) *[с]делать линиялым fading*. **მათხოვ კაბ დაჰ თილდიქ სოგო** – მზემ კაბა გამიხუნა. 4. გაცდენა (ჩგასაცდენს), გამოტოვება (გამოტოვებს) *пропустить* to miss. **ე ფეშკრევ გაკვეთილ თილდიქ** – ამ ბიჭუნამ გაკვეთილი გააცდინა. 5. გაცილება (ჩგასაცილებს) *проводить, провожать* to see off. **წინუს დადამ თილდინას** – პატარძალი მშობლებთან გაგაცილე; **დადვამას ვაშქ ბანდერ ფჰე ვაჩლომცქ თილდიქ** – ბიძამ ძმის შვილი სოფლის ბოლომდე გააცილა. 6. შეცდომაში შეყვანა (შეიყვანს), მოტყუება, გაცურება *ввести в заблуждение, обмануть* to deceive, to cheat. **პოლეს აფგრშუჩქ თილდიქსო** – პავლემ ანგარიშში მომატყუა; **ჭოკ დომ შაწას თილდინას ნაყბისტ** – ჭოკის თამაშისას ორჯერვე მოვატყუე (გავაცურე) ამხანაგი. 7. გადატ. *перен. fig.* დაკვლა პირუტყვისა (ჩდასკლავს) *зарезать / зарезать (о животном)* to kill livestock. **ჯაფრეს შინაჯ თაბნიგოჩქი კანჯ თილბიქ** – ჯაფარამ ორიოდე ჭედილა დაკლა (ტყავი გააძრო). 8. გადატ. *перен. fig.* ჭკუიდან გადაყვანა (გადაიყვანს), ჭკუიდან შეშლა(ჩშეშლის) *свести с ума* to make sb. Become mad. **ე სტაკოვ გონხ თილვოსო!** – ეს კაცი ჭკუიდან შეშლის!

* **თილთიწარ til'tıcar** გრღუვ. *непрх. intrans.* 1. საქმისგან თავის რალაცნაირად არიდება (აარიდებს), დამალვა *как-нибудь избавиться от дела* to get rid of sth. **ფიჭვი დიფ ბახტრილნო ბიკე'ნეთხო სკოლრენხ, გივის ოჯუმიფლქ დიქ, მქ თილთიწქ** – ფიჭვების დასარგავად წავგიყვანეს სკოლიდან ბახტრიონში და გივიმ იმდენი ქნა, რომ საქმეს რალაცნაირად დაემალა. 2. აგღებ. *пренебр. By m. f.* გახუნება (ჩგასხუნდება) *полинять* to fade, to loose color. **კაბ დაჰ თილთიწქ სოგო** – კაბა გამიხუნდა.

თიშ|დ|არ გრღმ. *перх. trans.* დალექვა (ჩდასლექავს), დაწმინდავება წყლისა (ჩდასწმინდავებს) *дать осесть (воде и ей подобному)* precipitation, to clear the water. **ის ხი ღაზიშ თიშდებათ, უდშტ მალდებათ ბანდრენ** – ეგ წყალი კარგად დალექეთ, ისე დაალევინეთ ბავშვს.

თიშნი tišni მრ. გადატ. *мн. перен. pl. fig.* ძველები, ძველი თაობისები, მოხუცები, დიდი ხნისები *пожилые, старики, старого поколения* old people. **თიშნი ლევანლათერ: ცოთილუდნი წყემატმქ ვად ქუდრთმაქხ ხილუთ ვადნადნო** – ძველები ამბობდნენ ხოლმე: აუცილებელი ერთხელ როდისმე ჩვენს თავზეც იქნებაო.

* **თოლ|დ|არ (თებლ|დ|არ) told|ar (tebl|ar)** გრღმ. *перх. trans.* 1. ჯობნა (ავჯობებს), გამარჯვება (ჩგაიმარჯვებს) *побеждать / победить* to defeat; to win. **ნაყ**

ბისტახ ღამდარეგ თოლდინას – მეგობრებს სწავლით (სწავლაში) ვაჯობე. 2. მჯობინება (ამჯობინებს) предпочитать / предпочесть to prefer. ხკოლის ზღვაძხ ლამ თოლდინას – ზათხულში ზღვას მთა ვამჯობინე; კნათეხ დოჰ თოლდოს – ბიჭუნას გოგონას ვამჯობინებ; ქუცის ლელეხ კუდში თოლბიქ – ქუციმ ლელეს კომში ამჯობინა; შირიქ ვახრეხ შირვადნი ვახარ თოლდინას – შირაქში წასვლას შირვანში წასვლა ვამჯობინე.

თოყალ **toqal** საკმარისი, საკმარისად достаточно enough, sufficiently. ცენეხ ვენგეგ თოყალ ქანიზ ცო გოწი თხი – წელს ვენახმა საკმარისი ყურძენი არ მოგვისხა; თოყალ ვახინო ვარ თხაბუს სტეფო – საკმარისად მთვრალი იყო წუხელ სტეფო.

* თოხარ (თეფხარ) **toxar (tepxar)** გრდმ. перх. trans. 1. ცემა (სცემს), დარტყმა (დასარტყამს), გალახვა бить, ударить, ударять, стукнуть, стучать to beat. ნანას ბადრენ თეფხო – დედა ბავშვს სცემს; სკოლერეხო კნათივ ვაშიბინ თოხი – სკოლის ბიჭებმა ერთმანეთს დაჰკრეს (სცემეს). 2. დარტყმა, დასმა (ბეჭდისა) (დასურტყამს, დაუსვამს) [поставить (печатать) to seal. ცნობენ ბეჭედ თოხი – ცნობას ბეჭედი დასურტყეს (დაუსვეს). 3. დაკვრა საკრაფზე (დასურკრაფს) сыграть на каком-л. инструменте to play a musical instrument. ტასის ზორადში ლაზიშ თეფხო ბუზკატ – ტასი ძალიან კარგად უკრავს გარმონს; დაჰოვ დაირ თეფხორ – ქალიშვილი დაირას უკრავდა; ნანის ბუზკატ თოხი – ნანიმ გარმონი დაუკრა. 4. რეკვა (დასრეკავს) [позвонить to ring. სკოლ თოლექი გაწუენი ზარ თოხი – სკოლის დერეფანში დაკიდებული ზარი დარეკეს; გაკვეთილ დებლლაშ სკოლექი ზარ თეფხო – გაკვეთილის დაწყებისას სკოლაში ზარს რეკავენ. 5. რჭობა (ჩახარჭობს), ჩაჭედება, მიჭედება забить, прибить, воткнуть, вонзить to stab, to stick, to hammer down. თედოს აფსტარლო დოჭ თოხი – თედომ მიწაში ჯოხი ჩაარჭო; ჯიმშრეს ფიცრი ვაშიბინ თეფხო – ჯიმშერი ფიცრებს ერთმანეთს აჭედებს. 6. მიზანში მოხვედრება (მოხახვედრებს), მორტყმა попасть в цель to strike in the aim. დაბლეს ვარასო, შაწ ნიფს დუყმათექი თუენას – ყაბახში ვიყავი და ორჯერ ზუსტად ათიანში [შუაში] მოვარტყი. 7. მცირეოდენის დამატება (დასუმატებს), შერევა (შეიურვეს), გარევა, წამატება немного прибавить, прибавлять to mix. ოგარ ვენეხ ხი თოხი – იმათ დვინოში ცოტაოდენი წყალი შეურიეს [დაჰკრეს]; ის დარჯკენ თუენ თოხათ! – მაგ ხინკლის შიგთავსს (გულს) მარილი წამატეთ! ჯიშუე თოხარ (თეფხარ) **žišuv toxar (tepxar)** გრდმ. перх. trans. ჯიშისმიერი დარტყმა (დასარტყამს), დაკვრა ჯიშის მხრიდან (ასე იტყვიან ვინმეს უცაბედი

გარდაცვალებისას: წოვათუშების ცნობიერებაში თითოეული ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობა, თუ ამა თუ იმ შემთხვევას არა აქვს ადგილი, გენეტიკურად წინასწარ არის განსაზღვრული ზუსტად და მკაცრად) удар от рода / со стороны рода, родовой удар (так говорят, когда неожиданно умирает кто-то: в сознании цоватушин при отсутствии того или иного особого инцидента генетически заранее точно и строго predetermined длительность человеческой жизни) sudden breed shock (is said when sb. dies suddenly. In Tsova Tush people's consciousness the duration of each person's life is preliminary defined strictly and precisely). მაგნენ ჯიშუე თოხირ – მაგანს ჯიშმა დაჰკრა (ლ. ბ.).

ვაშბიანხ: ვაშბიანხ თოხარ (თეუხარ) **vaš[b]āx: vaš[b]āx toxar (tepxar)** გრძმ. перх. trans. შერევა (რეშერევა), გარევა, დამატება смешивать, перемешивать to mix, to add. საწოვებელში ჩუხონ ნანია'ტ, ჩუხონ'ტ ვაშბიანხ თოხარ – საწოვებელში ბატკნის დედები და ბატკნები ერთმანეთს შეურეის.

კრუე თოხარ (თეუხარ) **krug toxar (tepxar)** გრძმ. перх. trans. 1. ალყის შემორტყმა (რემოლარტყამს) окружать / окружить to lay siege. მასთუდუ კრუე თოხართვანინ – მტერმა ალყა შემოგვარტყა. 2. ირგვლივ შემოვლა (რემოლუელის, რემოლელის) обходить / обойти кругом, [с]сделать круг to go around. კრუე თოხათ საყდრენ! – საყდარს შემოუარეთ!

თოხომ დარ **toxoš d|ar** გრძმ. перх. trans. ჩაბეჭვა (საქსოვისა) ткать плотно to knit tightly.

თოხომ ბიენრ **toxoš bienô** ჩაბეჭვით, მიჯრით მოქსოვილი ПЛОТНО ВЫТКАННЫЙ knitted tightly. თოხომ ბიენრ მან ჭჷალ ბა – ჩაბეჭვით მოქსოვილი შალი მტკიცეა.

* თოხითარ (თეუხითარ) **toxitar (tepxitar)** გრძმ. перх. trans. 1. ცემინება (აცემინებს), დარტყმევინება (რდარტყმევინებს) заставлять / заставить бить, ударить, ударять, стукнуть, стучать sneezing; hitting. 2. დაკვრევინება საკრავზე (რდასაკვრევინებს) заставлять / заставить сыграть на каком-л. инструменте to make sb play a musical instrument. 3. დარეკვინება (რდარეკვინებს) заставлять / заставить позвонить to make sb. ring. 4. რჭმევინება (რჩარჭმევინებს), ჩაჭედებინება, მიჭედებინება заставлять / заставить забить, прибить, воткнуть, вонзить sticking, hammering down. 5. მიზანში მოხვედრებინება (რმოხვედრებინებს), მორტყმევინება заставлять / заставить попасть в цель to strike in the aim. 6. მცირეოდენის დამატებინება (რდასამატებინებს) заставлять / заставить ять

примеш[ив]ать, перемеш[ив]ать, смеш[ив]ать to add a little.

თოჰ-თოჰუნი **toh-tohujni** მიმლ. прич. particip. ძილ-ძღვიძარე полусонный being in a half asleep state. თოჰ-თოჰონ ცჰა დაფხ-დაფხე კრუშე შურე ჩუ დაჰო'ერ სო სე ნანას, ჰალო ხაყო'ერასო მათე, ჰალო მალ'დო სო გაზნე შურ, ლაზე დაზნო, მარგებელ დაზნო – ძილ-ძღვიძარეს ერთ ცხელ-ცხელ ჭიქა რძეს შემომიტანდა დედაჩემი, წამომსვამდა ლოგინში და დამალევენებდა თხის რძეს, კარგიაო, მარგებელიაო (მ. ყ.).

თოჰრიკ[აჲ] **tohrik[a]** მიინარა соня sleepy-head. თოჰრიკ[აჲ] აღმენენ ბათხას ცო თოლმაჲ – მიინარა ადამიანი საქმეს ვერ მოერევა.

* თუდ დღ **tuj dd** ფურთხი плевок spittle.

თუდ თუნონმაჲ დილენო **tuj tujnonmak dilenô** მიმლ. прич. particip. გამ-ტკნარებული, გამწარებული, დიდ საგონებელში ჩავარდნილი. разочарованный, расстроенный being in big thoughts. აღზნეჲ დო ბახბინო, ესე ლეგალ მიქელ, თუდ თუნონმაჲ დილენო – აღაზანს ცხენი დაუხრჩვია და აქა ზის მიქელი, გამტკნარებული.

* თუდხ[ი] დღ **tujx[i]** dd მარილი соль salt.

თუდხთოლენო **tujxtolenô** მიმლ. прич. particip. გადამლაშებული пересоленный oversalted. ე წოდ თუდხთოლენო ბა – ეს მწვადი გადამლაშებულია (ბ. ბ.).

თუდჰ|დი|სარ, დაბუჰბა|დი|ალარ **tujh|di|isar, dabuzba|di|alar** გაბუჰბა (გაუ-ბუჰდება) онеметь (о части тела) numbness. ჩხილურ დოშ ბუხარფეს ლეგალენო ნანეგო ქოკი დაბუჰბადალიო – წინდის ქსოვით ბუხართან მჯდომ დედას ფეხები დაუბუჰდა.

* თუკლას **tukla'** ნაწ. част. partic. აკი же, ведь as, as if. თუკლას დუჯ ნახ დარ, მიჩ დახერ, უი მასჲ დაჰო, ზურიტა! – აკი ბევრი ხალხი იყო, რა იქნენ, რა ცარიელი ხარ, ზუროსგორავ! (ს. ლ.); ე დო თუკლას ჰაჲქსი ჰაჲ-ბირათ ვაჲ, ვუჲ (უჲ) ესე[ჰ] ბა? – ეს ცხენი აკი ჰანკისში გაგვზავნეთ, აქ რატომ არის? თუკლას ლივრა[ჰ], ვა შო ჩუჰ ცო ვაზნო! – აკი ამბობდი, ძმა შინ არ არისო!

* თურ², თურნი|გი **tur², tur[ni|gi]** ნაწილ. част. partic. განა, თუ, განა თუ, ალბათ; არ იფიქრო, რომ ... разве, вероятно; не думай, что ... if, whether ... თურ ჰოსან ნანას ლალბადვოშ ჰალო ვასო ვანოვალინო – განა შენსავით დედისგან ნებივრად (გალადებაში) ვარ გაზრდილი (ხალხ.); თურნი|გი ცო ლორას, მან ცო მაკეშ მასო – განა არ წავიდლოდი, მაგრამ შეუძლოდ ვარ; თურნი|გი ოჯუს აღიო – განა იმან თქვა; ო შირიქ თურ ვახე? – ის შირაქში თუ წავიდა? ე ბანდერ

დათხე, მამალ თურ ბეწე – ეს ბავშვი ტირის, ძუძუ თუ უნდა; წარო, წყეჭ მა
 ლეთე ის საქმობ, თურნი|გი ჰამას ტარკეე ღემურ ახკრ ჰო! – წარო (კაცის სა-
 ხელია), ნამეტნავად ნუ აკლავ თავს მაგ საქმეს, განა ვინმე თითით სამარეს
 გაგოთხრის (განა ვინმე დაგიფასებს)!

* **თხადოლინ dxadolī** ზმნს. нареч. adv. 1. დღეიდან, ამ დღიდან, დღეის იქით, დღეის
 შემდეგ после сегодняшнего дня since today, after this day. თხადოლინ ას
 სკოლ ცო გაცდენადმოგეს – დღეიდან მე სკოლას აღარ გავაცდენ; თხადოლინ
 ესეე მა დლოგე! – დღეიდან აქ აღარ მოხვიდე (ნულარ მოხვალ)! 2. სხვა დროს,
 ამის მეორე другой раз in another time, after that. თხადოლინ დო ვად იგუფ ამბუდ
 – სხვა დროს ვილაპარაკოთ ამის შესახებ; ანე დითხ ჰალარ ცო ზეგინდას,
 ე ცო ხილუ ლე თხადოლინა – ნადირის ხორცი არ გამისინჯავს, ეს არც სხვა
 დროს იქნება (ა. მ.).

თხალ|დ|ადონო, თხალ|დ|ალინო txal|d|ajlnô, txal|d|alinô მიმლ. прич. particip. ტა-
 ოდაყრილი, აბურძგენილი с гусиной кожей to be prickled; tousled. ლუფგლარ
 ნატო გარმონეგორნა თხალვალინო ღევაღლათეს ცჰან-ჯეჩოხ – ნატო ლონ-
 გიშვილის გარმონისაგან ტაოდაყრილი ვზივარ ხოლმე ხან სად, ხან სად (ა. ბ.).

თხალ|დ|ალარ txal|d|alar გრდუფ. непрх. intrans. ტაოს დაყრა (დასაყრის), აბურძგვლა
 (დასიბურძგვლა) образование гусиной кожи to appear prickles on the skin.

* **თხილ|დ|ალარ txil|d|alar** გრდუფ. непрх. intrans. 1. გაფრთხილება (გაფრთხილდება,
 [გა]უფრთხილდება) [y]беречь to take care. ნაზო ზორადო თხილლა ნანენ – ნა-
 ზო ძალიან უფრთხილდება დედას. 2. გაფრთხილება (გაფრთხილდება, იფ-
 რთხილებს) быть осторожным, бережливым, предупредительным to be
 careful (with sb/smth). ზორადო თხილდაღანდეწე აღმიე შადრ წარან – ძალიან
 უნდა უფრთხილდებოდეს ადამიანი თავის სახელს; ჩექლიმი ძნელ ლელინ და,
 თხილლიბ! – ჯხივთა ბილიკები ძნელი სავალია, იფრთხილე! წარან თხილდა-
 ლარ დეწე – სახელს გაფრთხილება უნდა.

* **თხილ|დ|არ txil|d|ar** გრდმ. прх. trans. გაფრთხილება ([გა]აფრთხილებს)
 предупреждать / предупредить warning. ყოჩუდუნ საქმლო ბჰნ დაჯჩო თხილ-
 დარ ჰირბალა – ახალგაზრდებს საქმეში ყოველთვის უფროსებისგან გაფ-
 რთხილება სჰირდებათ.

* **თხილლაღინ txillajni** მიმლ. прич. particip. ის, ვინც ფრთხილობს, ფრთხილი
 осторожный, остерегающийся, предупредительный sb who is careful. თხილ-
 ლაღინო აღმინე საქმ ბჰნ წალმ დუდტო – ფრთხილ ადამიანს საქმე ყოველთვის

წალმა მიუღის.

* **თხილოლ** *ა*, **თხილომ** *ბ* **txilol** *ქ*, **txilom** *ხ* სიფრთხილე *осторожность*, *бдительность*, *бережливость*, *предусмотрительность* *carefulness*, *caution*. **ლაძნან** ბილკინმაქ **ლეღა** და **გო** თხილოლ **დეწე** – მთებში ბილიკებზე სიარულს დიდი სიფრთხილე უნდა.

თხილოწ, **თხილლარიკ** **txilō**, **txillarik** ფრთხილი *осторожный*, *бдительный*, *бережливый*, *предусмотрительный* *careful*. **ბლუჯრან** აბრამ **თხილოწ** **სტაკ ვარ**, ატამში **დომ** **ცო** **ალორ** – ბლუჯრანთ (უშარაული) აბრამი ფრთხილი კაცი იყო, ადვილად სიტყვას არ იტყოდა.

თხომფლქ **txomplē** 1. **ჩვენსეღა**, **ჩვენოდენა** *нашего* *возраста*, *наших* *лет* *sb. of our age*. **თხომფლქ** და **გო** **ოჯახ** **დექ** **ცო** და **აღნი** – ჩვენსეღა დიდი ოჯახი (მრავალწევრიანი) ბევრი არ არის ალვანში. 2. **ჩვენსეღა**, **ჩვენი** [თანა]ტოლი *наших* *лет*, *наш* *ровесник* *sb. of our age*. **ცჰეე**, **თხომფლენი** **მიჩუხ** **ბეგექ!**... – ეეე, ჩვენსეღები სადღა არიან!..

თხოწოლ[ობ] *ა* **txoçol[ob]** *ქ* ექსკ. *экск. ехс.* უჩვენობა, ჩვენ გარეშე ყოფნა *пребывание* *без* *нас*, *не* *хватать* *нас* *being* *without* *us*. **თხოწოლ[ობ]** **ზორადში** **დატყობადლო** **თხე** **ენ-კარეს** – უჩვენობა ძალიან დაეტყო ჩვენს სახლ-კარს (ენო-კარს); **თხოწოლ[ობ]**, **ბედ ვანა** **ხაყარ**, **ცო** **ლოყდიქ** **ივენეს** – უჩვენობა, ცალკე ცხოვრება არ ისურვია ივანემ.

თხუღღ *დღ* **txujlā** *დღ* სატირალი, ქალების მაღალ ხმაზე მოთქმა-გოდების წესი *оплакивание* *weeping* *at* *funerals*. **ჰაყე**, **დახეჯა** ქეჩნადრათ **შეცხადბადინორ** *ი* **ნახე** **თამარ** **მეუქე** **მაღარ**; **ყოველ** **ნახეო**, **ყოველ** **ოჯახეო** **ჩუჰ** **თხუღღ** **ლევედორ** – ჰოდა, ამიტომაც ძალიან შეეცხადებინა ამ ხალხს თამარ მეუქის გარდაცვალება; ყველას, ყოველ ოჯახს შინ გლოვა ჰქონოდა (მ. უ.).

* **თხუშ** **txuš** ზმნს. *нареч. adv.* მთელი ხმით, მოთქმით, ზარით (ტირილი) *во* *весь* *голос* (*плакать*) *with* *the* *full* *voice*. **მოლოქ** **უნახი** **წერადო[ჰ]**, **ვაშო**, **თხუშ** **ქორთო** **ბშიგნას** **ჰალ** **ხეტოშ!** – როგორ რამეებს წერ, ძმაო, მოთქმით თავი მოვიკალი კითხვისას (საბ. მ.)!

თხუღნი **txujnî** ექსკ. *экск. ехс.* 1. საკუთრივ ჩვენთვის (შენ გარეშე, თქვენ გარეშე), ჩვენთვის (თავისთვის) *мы* *себе*, *для* *себя* *particularly* *for* *us*. **ათხ** **თხუღნი** **ხაჰბეთათ**, **ადში** **შუღნი** **ხაბეთათ** – ჩვენ ჩვენთვის დავსხდებით, თქვენ თქვენთვის დასხდით. 2. [წა]მო-, [გა]მო- (საკუთრივ ჩვენთვის) *по-*, *за-*, *у-* *come* *with* *me*, *come* *out*. **ათხ** **თხუღნი** **ლოგეთხ** – ჩვენ (ჩვენთვის) წავალთღა.

ი|დ|ალარ id|alar გრლუგ. neprx. intrans. რისამე მოხდენა (მოხდება) то или иное происшествие (эт самое) smth to happen (ინმარება მაშინ, როცა მოსაუბრეს ჯერ არ დაუზუსტებია შესაბამისი ზმნა употребляется, когда говорящим ещё не уточнён соответствующий глагол is used when the speaker hasn't clarified appropriate verb). ... ცჭადნო საათუ დატე [ნახხ], მაწრო აჭო იდალ-ლომცრ... – ... ერთი საათი აწყვიტა [ყველი], სანამ შრატო ისევექნება... (ი. ქ.); სქ დად ჭერამ კიკელ ლათეშ მეს იდალი'ნქ, ვეთი'ნქ, ჭერამ ჩუ ლოქქ, დად ქოკი-მაქს ვისქ – მამახეში ჭერმის ქვეშ რომ იდგა, მესმა ისევე ქნა, ჭერამს დაეცა, ჭერამი წაიქცა და მამა ფეხზე დარჩა (ა. ბ.).

ი|დ|ალინო id|alinô შიმლ. прич. particip. ისევექნებული сделавшись эт самое blunted. ე ნეკ დაჭ და იდალინო, დაჩკარდალინო – ეს დანა ისევექნილია, დაჩლოუნგებულა.

ი|დ|არ id|ar გრდმ. perx. trans. ისამის ქმნა (ისამეს იზამს) я (ты, он) эт самое ... to do smth ... (ეს არის დ|არ d|ar ზმნის სინონიმი და გამოიყენება ნებისმიერი ზმნის შემცვლელად, როცა მოსაუბრე გონებაში ჯერ კიდევ ეძებს შესაბამის ზმნას, რომელსაც პოსტპოზიციასში ვხვდებით ხოლმე, რითაც მოსაუბრე ერთგვარად ეთანხმება უკვე ნახოვნ ზმნას это – синоним глагола დ|არ d|ar, заменяющий любой глагол, пока говорящий в уме подбирает соответствующий глагол, встречающийся порой в постпозиции; тем самым говорящий в своём роде соглашается с уже подобранным глаголом synonym of the verb დ|არ d|ar and is used to replace any verbs when the speaker is still searchig in mind contextually pricese verb which we meet in post position with which the speaker somehow agrees to already found verb).²⁰ ფსარლუნ ოჟმაც ვაშნო გროვბალათხ, ვაშნო ილათხ – საღამოს ყველანი ერთად ვიკრიბებით, ერთად ისამეს ვშერებით (ლ. ა.); კარტოფილა, მაკარონა, უნახ-მიჩახი, ობი ილო'ქ, მაშ, ჩუნ ხაუბქუ – კარტოფილს, მაკარონს, რამე-რუმეს, იმეებს ისამეს იზამენ და, მაშ, დასხდებიან (ლ. ა.); სანამ დაჭ ცო დასათლვბადუცრ, დითხლქ უმ ვშალაყ ჭალ ცო ვმარბალა, ჭალ ცო ილა – ვიდრე არ დასათლვაგებენ, ხორცე-

²⁰ საპროექტო აუდირებისას ერთი და იმავე რესპონდენტის მეტყველებაში ჩვენ წაგაწყდით ამ საინტერესო ლექსემის ფორმების, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მთელ ნაკადს და გვინდა ვისარგებლოთ შემთხვევით – მკითხველს წარვუდგინოთ ისინი.

ული რამე სრულებით არ გამოიყენება, არ ისამექნება (ლ. ა.); ყოველ შაბთინე თხოცო ვაშარ იხრ უბნერენა'ჯ, ნათესვია'ჯ, ჰაგოჰე ღარჰე დადც იდიენრ – ჩვენ-თან ყოველ შაბათს იკრიბებიან უბნელებიც, ნათესავებიც, ვისაც შავი აქვს ისამექნებული (ლ. ა.); ქორწილ, ხუმ ხეც ჰონ, მოჰ ილა, მზადბალა – ქორწილი, ხომ იცი, როგორ ისამექნება, მზადდება (ლ. ა.); მაშხალ მჰასო'ჯ, მაჯოწ წე, ო ჰალ ხაყდიენრ, იდიენრ, ო მაშხალკიკელ ლეთხანან იხრ – ჩირაღდანს დაანთებენ, დიდ ცეცხლს, დაყენებულ იმას, ისამექნებულს, იმ ჩირაღდნის ქვეშ ცეკვავენ (ლ. ა.); იშტ ჩუ ლოჯ, დაჰან გაგრძელბალა ქორწილ, ილა – ამგვარად შინ შევ-ლენ და გაგრძელდება ქორწილი, ისამექნება (ლ. ა.).

ი|დ|ა i|d|ā ინტინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ი|დ|არ i|d|ar. ცო ლეც სო ი მეო მადრხუნ იბან, ჭირულ ბაჯან – არ მინ-და ეს ძროხა მარესს ისევე ვუქნა, ჭირად გავეხადო.

ი|დ|ითარ i|d|itar გრძმ. перх. trans. ისამეს კეთებინება (ისამეს [გა]აკეთებინებს) заставлять [с]делать эт самое to make someone do smth.

იარმუკან იდ iarmuḳā jj ბაზარი ярмарка, базар market. მიხრ ო შადრ კოლენმაქ ხაყუ'ერ, იარმუკან იხალათერ კუდრინბით – მიხო შეჯდებოდა ხოლმე იმ თავის კოლაზე (ცხენის სახელია) და ბაზარზე დადიოდა კვირაობით (ა. ბ.).

იაცსარ¹ ვ iaqsar¹ v იახსარი (წმინდანი) Иахсар (святой) Iakhsar (Saint). თინენ ლანუხ იაცსარ გამოცხადბადვალირ – თინას სიზმარში იახსარი გამოეცხადა.

იაცსარ² დ iaqsar² d იახსარი (წმინდანი) Иахсар (святой) Iakhsar (Saint). იახსარი (სალოცავი) Иахсар (святыня) Iakhsar (cathedral). იაცსარ სე ნაკვეთენ ფენის ლათ ჰალო – იახსარი ჩემი ნაკვეთის გვერდზე დგას ზემოთ.

იაცსრობ დ iaqsrob d იახსრობა, წმინდანის – იახსარის – სახელობის დღეობა праздник Иахсара Iakhsroba (festival for remembering Saint Iakhsar). სე ბანდროლე იაცსრობას დუჯ ნახ იხალათერ – ჩემს ბაღლობას იახსრობაზე (იახ-სრობაში) ბეგრი ხალხი დადიოდა.

იგთ-აგთება|დ|ალარ igt-agteba|d|alar გრლუგ. не перх. intrans. დაწყნარება (დასწყნარდება), დამშვიდება, დაშოშმინება (დასშოშმინდება) успокаиваться / успокоиться to become calm, quiet.

იგთ-აგთება|დ|არ igt-agteba|d|ar გრძმ. перх. trans. დაწყნარება (დასაწყნარებს), დამშვიდება, დაშოშმინება (დასაშოშმინებს) успокаивать / успокоить to become calm (to make sb calm). ვაჰონმაქ დოკ დეცენრ ივსებ ნასტ ფსტუნავ დაიგთ-აგთებადვიქ – ბიჭზე (შვილზე) გაბრაზებული იოსები ძლივს ცოლმა

დააშოშმინა (დააწყნარა).

იგმაგი *igmagi* j მრ. მნ. pl. აბლაუბდა, უაზრო, ფუჭი ლაპარაკი ТО-СЭ, ПУСТЫЕ разговоры senseless, useless talk. **მაცლომცნ** *mo igmagi, vo?* – როდემდე ლაპარაკობ უაზროს, ბიჭო?

დიტარ³ (მეყ|დ|არ) *ditar*³ (meq|d|ar) გრდმ. перх. trans. 1. თავის დანებება (დაანებებს), თავის განებება (გაანებებს), მოსვენება (მოსვენებს), არშეწუხება (არ შეაწუხებს), დატოვება (დატოვებს) **оставить (оставлять) в покое, не беспокоить, не тревожить to leave someone/smt, to make someone relax, don't bother.** **ოჯუს ცო დითქსრ, ჰოგორ ებე აღწ დას დეცენუდნო** – იმან არ მომასვენა, შენთვის ამეების სათქმელად ვარ მოსულიო. 2. გადატ. перен. fig. ღმერთის მიერ ცოცხლად დატოვება (დატოვებს, აცოცხლებს), ცოცხლად ყოლა (იყოლებს) **оставлять / оставить богом в живых to be left alive from god.** **დწლ დითალადშუ!** – ღმერთიმც გაცოცხლებთ (ღმერთმა გაცოცხლოთ)! **დწლ ტყოყ დინ მეყდუდც ნახ იჯ გაჭირბა!** – ღმერთი კიდევ ცოცხლებს რომ გვტოვებს (რომ გვაცოცხლებს) ამ გაჭირვებაში! (ბ. ც.).

დილარ *dilar* გრდმ. перх. trans. დაბანა (და|იბანს) [по|мы|ть|ся] to wash.

დილიტარ *dilitar* გრდმ. перх. trans. დაბანინება (და|იბანინებს) **заставить [по|мы|ть|ся] to make sb. wash.** **ადღნას: იკი, ლაჟმრქ ვაციაჰ ვეცენო, მუტორქ ხილწვოლოჰო, ქორთო ბილითოს ჰოგუდნო; ბა, ქორთო მოჰ ბილოს, ნატა ვახნადეს ბაღინო პად დაჰ ბოხუდცი სოგოჰადნო, აღწ ველიშ იკის!** – ვუთხარი: იკი (კაცის შინაური სახელია), მთიდან ხარ მოსული აკი და ჭუჭყიანი იქნები, თავს დაგაბანინებ-მეთქი; აბა, თავს როგორ დავიბან, ნატა ვახნადის ნაკოცნი წამეშლე-ბა აკიო, – მითხრა სიცლით იკიმ (თ. გ.).

* **დილარ** *dilar* გრდმ. перх. trans. 1. დადება (დადებს) **положить to put.** **ბალიშ მათ-მაქ ბილნას** – ბალიში ლოგინზე დავდე; **ქოთმევ გაგან დილქ** – ქათამმა კვერცხი დადო. 2. დადება (დაადებს), მისჯა **наложить (взыскание), наказать, осудить to accuse.** **დო ბეჰრენმაქლაჰი გიგუდნი ფხი შო დილქ** – ცხენის მობარვისთვის გიგოს ხუთი წელიწადი მიუსაჯეს. 3. დადება (დაადებს ვალს), დაკისრება, შეწერა (ფულისა) **положить, обложить (налогом) to impose.**

ნაჟტარ დილარ (დებლარ) nažtar jilar (j|eblar) გრდმ. перх. trans. ბინის დადება (დაიდებს), დასახლება (და|სახლდება), ჩასახლება (ჩა|სახლდება) **поселяться / поселиться to settle.** **ინწლათქ გქ აჰო [შირიქ] მელან შარე თხალომცნ, მიხკქ ნაჟტარი, ლაცდიქ ადღელი...** – იწყეს მერე წასვლა [შირაქში] ამდენი და იმდენი წელიწადი დღემდე, დაიდეს ბინა, დაიკავეს ადგილები (დ.

დ.)...

დილ|დ|ადლნრ, დილ|დ|ალინრ d|il|d|ajlnô, d|il|d|ajlinô მიმლ. прич. particip. 1. რაც დაგებულა, დადებულა, დაწესებულა, შემოღებულა, შეთანხმებულა то, что постелено smth that is stated, agreed. ი წეს ჰათხეცდოლო ბა ბილბალინრ ვადლო – ეს წესი ძველთაგანვეა შემოღებული ჩვენში. 2. თავადებული, გამაღებული, გამაღებით идти торопясь precipitately, with intensity. [ყახლემ] ბერწი'ნე, ბიხბალინრ, შუენხ ბატ – [ყახალები] გატრიალდენ და, თავადებულები, გაიქცენ (ა. ბ.).

ჩცახ ἱcāx ზმნს. нареч. adv. ახლახანს, ამ ხანებში, ამ დღეებში недавно, на днях these days, recently. **ჩცახ და ეცინრ ე წა** – ახლახანს არის ნაყიდი ეს სახლი; **ის ამბუდ ჩცახ მარ აღნი** – ეგ ამბავი ეხლახანს იყო აღვანში. (ბ. ბ.).

* **ის is ეგ это[т|а] this** მითითებითი ნაცვალსახელია, მიუთითებს თანამოსაუბრის სიახლოვეს მდებარე საგანზე და მეტწილად იხმარება მსაზღვრელად; სხვა ბრუნვებში ენაცვლება ფუძე **იცხ[ჲ] icx[û]** указательное местоимение, указывающий предмет, находящийся около собеседника; в основном употребляется как определение и в других падежах заменяется основой **იცხ[ჲ] icx[û]** indicating pronoun, indicates to the subject that is situated near to colocator and mainly is used as a qualifier; in another cases it is substituted by the root **იცხ[ჲ] icx[û]**.

ის და, მე is d|a, mē ეგაა, რომ ... проблема только в том, что ... the only problem is that. **ვენაჯ ლაზე გუ, ის და, მე ოსრ ბა ქაკქკაც** – ვენახი კარგი ჩანს, ეგაა, რომ მარცვალი აქვს ცოტა წვრილი.

დის|დ|ალარ (დისიხარ) d|is|d|alar (disixar) გრლუვ. непрх. intrans. გადარჩენა (გადარჩება, გადაურჩება) уцелеть, выжи[ва]ть, пережи[ва]ть, оста[ва]ться в живых survive. სე ბაბოს აღწ [მასპიძლეგო]: ე მაძურეგო ვისვადღრეჰას, ვო ხილუთხენრ, ცოჰ მან ში ვისეენრ – პაპაჩემმა უთხრა [მასპინძელს]: ამ მჭადს თუ გადაურჩი, სამნი ვიქნებით, არადა ორნი დარჩებინო (ნ. მ.).

* **დისარ (მეყარ) d|isar (meqar)** გრლუვ. непрх. intrans. დარჩენა (დარჩება) საკუთარი ინიციატივის გარეშე остаться не по собственной инициативе to stay without own initiative. **ცჰადარინ ცო მოთ, ცოჰეკაც: ცომენა ცო დისარ მათხმაქა** – ზოგს არ ჰგონია, თორემ არავინ არ დარჩება სამხეოში (ცოცხალი) (ვ. ხ.); **ნეკ ჩუჰ დისქ სოგო[ჰ]** – დანა შინ დამჩხა; **ბადერ დადიწ დისქ** – ბავშვი უპატრონოდ დარჩა. შღრ. ср. comp. **დ|შიყარ d|wi'ar**.

დის|დ|ა|ჯარ (დის|დ|ახარ) **dis|d|aqar (d|is|d|axar)** გრემ. перх. trans. გადარჩენა (გადაარჩენს) **сохранить жизнь кому/чему-либо to save, to survive.** ლიფი, მაგალითათ, **ო დოფ ო ჭყანტევე ბისბაჯინაძნო** – ამბობენ, მაგალითად, **ის ცხენი იმ ჭყანტობმა გადაარჩინაო** (ა. ბ.).

* **დისენო d|isenô** მიმლ. прич. particip. 1. დარჩენილი საკუთარი ინიციატივის გარეშე; ნარჩენი **оставшийся без своей инициативы; остаток stayed without own initiative.** ნაყაქი ვისენო კანწკო კნათ ვათხერ – გზაში დარჩენილი ბიჭუნა ტიროდა; **დისენო დაყარ ცო დეწ სო!** – დარჩენილი საჭმელი არ მინდა! 2. გადატ. перен. fig. გაუთხოვარი, შინ დარჩენილი, შინაბერა **старая дева single.** სანდრუდგო დისენო დოჰ ღედალ ჩუჰ – სანდროს შინ დარჩენილი (გაუთხოვარი) გოგო უნოს. შლრ. ср. comp. **დ|შიცენო d|wi'enô.**

ისე|მ|ნო ise|j|nô მასე (ამბობენ), მაგას (ამბობენ) **так говорят they say.** ისე|მ|ნო ლივ ფილიბე, **მოსო ბადრი ცო დეწ სო, თიბო!** – მაგას ამბობს ფილიბე, **ცუდი შვილები არ მინდანანო!**

ისივ დ **isivā** jj მანდაურობა, მანდ არსებული დრო და სივრცე **место и время, существующие около || лица place and time existing somewhere.** დლოსე, ისივ შეგობადმიენო ბჟარმებათსო – მოვდივარ და მანდაურობა დალაგებული და-მახვედრეთ.

ისირე isirē მანდედან, მანდაური с места, существующего около || лица **from that place.** ისირე ამბუდ წანიშ ხაყითათსოგო – მანდაური ამბები დაწვრილებით გამაგებინეთ.

ისილ isiyā ზმნს. нареч. adv. მანდ, მაგ გზის გავლით, მაგ გზაზე **по местности, существующей около || лица over there, on that road.** ისილ მამენა დახითოთ – მაგ გზით (მაგ გზაზე) არავინ გაუშვათ (არავინ გაატაროთ).

ისილ, ისილ isiy, isiy ess. ზმნს. нареч. adv. მაგ ადგილებში, მაგ მიდამოებში, მანდ სად-ღაც **в местах, существующих около || лица in that area, somewhere in that place.** ისილ ლახათ ო დაჰ დავინო კაწ – მანდ სადმე (მაგ მიდამოებში) მონახეთ (მოძებნეთ) ის დაკარგული ლეკვი.

ისპანკობ, ისპანკი დ **ispāqob, ispākbi** j ესპანურა, ესპანური ინფლუენცა, ესპანური გრიპი **испанка, испанский грипп, испанская инфлюэнца Spanish Flue.** ისპანკობ დროჰ დუე ნახ გაჩდალ ალნი – ისპანკობის დროს ბევრი ხალხი დაი-დუბა ალვანში.

ისაკ isak მარტო ცხრა, მხოლოდ ცხრა **только девять only nine.** ისაკ ლარ სესხა-

ჰო, ვო! – სულაც გამოჩენა (ჩვენთან მოსვლა) არ იცი აკი, კაცო! ჰქვია ვოჰ კი ბძარსის სო ნაყმაქან, მოლქ ღანქ სტაკ ითრ! – შენი ვაჟი კი მხედება ხოლმე გზებზე, როგორი კარგი კაცი ღება!

* **ინა ixā** გრლუგ. непрх. intrans. ინფინიტივია მასდარებისთვის ИНФИНИТИВ ДЛЯ МАСДАРОВ infinitive for the gerund. **ინარ**¹⁻²⁻³ **ixar**¹⁻²⁻³. **ბანდერ ცჰავექ სკოლი ინა ნასტ ღამ-ღალთ** – ბავშვმა სკოლაში მარტომ სიარული ძლივს ისწავლა. **დეთ ინა ბეწეს ებოლო ბიკან** – ძროხა სამაკებლად ნახირში უნდა წავიყვანო.

* **ინე დდ ixv dd** ინევი утка duck.

ინევი დარ ixvi d|ar გრდმ. перх. trans. ჩუმად წასვლა, გაპარვა (გაიპარება), (ინევიების ქმნა) уходить / уйти тайком to escape, to leave silently. **დაჰ ვახჩჩო მინკოს ქუდრწლები ინევი დიქ** – დამთვრალი მინაკო ქორწილიდან გაიპარა.

ინ-ლეღარ ix-lelar გრლუგ. непрх. intrans. ხეტიალი ХОДИТЬ-бродить wandering around. **ინ-ლეღი'ნე ცჰან-ვეჩოხ, მაცნე დარ, ჩუხ ვერწო ო სტაკ შადრ ოჯხი** – ინეტი-ლა აქა-იქ და, როგორც იქნა, დაბრუნდა ის კაცი თავის ოჯახში.

ინგნო დდ iqnō dd 1. ციცაბო, დიდი, მკვეთრი დაქანება რელიეფისა круча, резкий склон рельефа steep slope. **ესე მარან ინგნო მოც და!** – აქ რა ძალიან დაქანებულია! **მიჩჰე ინგნო და, უც ნაყმაქ დუდ თხილოშ ლელღებათ!** – სადაც მკვეთრი დახრილობაა, იმ გზაზე ცხენები ფრთხილად ატარეთ (მ. მ.)! 2. ვინმეს ან რამის გადანავარდნი, გადანახტომი; ადგილი, სადაც ვინმე ან რამე გადავარდა, გადახტა место по дороге, где кто-то полетел в пропасть a place where sb or smth fall off. **ტიალ, კნათი, ე და, იტურიგნო!**²¹ – ტიალი, ბიჭებო, ესაა იტურის (კაცის სახელია) გადანახტომი (გადანავარდნი)!

* **-ი -ī** 1. კავშ. союз conj. და и and. **ღითხი, ჰადრი ქჷქედინას ხტკლინადნო** – ხორცი და ფქვილი [და] მოვამზადე ხინკლებისთვის. 2. ნაწ. част. partic. –ც тоже, также, и also, too, as well. **ღითხი და სოგოქი ხტკლინადნო, ჰადრი** – ხორციც მაქვს ხინკლებისთვის, ფქვილიც.

იქ, სადაც გრძელ ხმოვანს არ შეუძლია ამ კავშირისა და ნაწილაკის ფუნქციების შესრულება, სიტყვისა თუ ფორმის წარმოებაში ერთგება მახვილი, რომელიც სიტყვის თავიდან გადაადგილდება ბოლოსკენ, ოღონდ – არა ბოლოკიდურ ხმოვანზე там, где долгий гласный не в состоянии выполнить функции данного союза и данной частицы, в слово- и формообразование

²¹ **იტურიგნო** 'იტურის ნახტომი' – ამ სახითაა შესული თუშურ ენაში ალვანი-ალაზნისთავის გზაზე მდებარე ეს მიკროტოპონიმი.

включается ударение, которое с начала слова перемещается к концу, только – не на конечный гласный if the long vowel cannot take a function of the given conjunction and particle, in this case a stress is used to form a word or a form. The stress will be transferred from the beginning of the word to the end, but not to the last vowel: მეფენ ზორადში ღოსხეთი'ნჲ ლევენქ ზოროლ, დაჯოქ ჯილდო'ქ დალოქ – მეფეს ძალიან გაუხარდა ლევენის სიყოჩაღე და დიდი ჯილდო [და] მისცა; ვაშა'სჲ დეექქ სოქ ტათებ, ბიძი'სჲ – ძამაც მომიტანა ფული, ბიძამაც.

ილერქი ilērē იელიანი заросшая кавказской одурью местность smth full of azalea.

დირღ დეფცჰას ილერერო კუჭმაქ ღედადხენათხ ჩხინდრი დოშ – მთელი დღე იელეზიან გორზე ვისხედით წინდების ქსოვით.

-იჰერ -iher კავშ. союз conj. რომ если [БЫ] if, in case. ე ტათებ ცო დალიჰერ სოხ, იშტ

ცო ქოთვალინვარანს – ეს ფული რომ არ მძარბებოდა, ასე არ შევწუხებოდი; მკაცრათკაც ლევიჰერ ჯოჭი, სანდროს სელხანე ვალ დუხ დერწდიქდარ – ცოტა მკაცრად რომ ეუბნებოდეს ჯოჭი (კაცის სახელია), სანდრო აქამდე ვალს დაუბრუნებდა.

ღ

-ღ -j გრამატიკული კლასის მაჩვენებელია, რომელიც განსაკუთრებულ შემთხვევაში მეშველი ხმის ანლაუტიდან გადაადგილდება შესაბამისი სიტყვის აუსლაუტში (ორივე რიცხვში) показатель грамматического класса, в особых случаях перемещающийся с анлаута вспомогательного глагола в ауслаут соответствующего слова (в обоих числах) indicator of grammatical class which in particular conditions moves from unlaut of auxiliary verb to auslaut of appropriate word (in both numbers). ვან ფსტუნრო მოჰ და? / ვან ფსტუნრო მოჰად? – ჩვენი ქალი როგორაა? ვან დოლ მოჰ და? / ვან დოლ მოჰად? – ჩვენი თივა როგორაა? ვან ალიშ მოჰ და? / ვან ალიშ მოჰად? – ჩვენი თივები როგორაა? ჰქ ბჰარკი მოჰ და? / ჰქ ბჰარკი მოჰად? – შენი თვალები როგორაა? ჰქ ტოტი მოჰ და? / ჰქ ტოტი მოჰად? – შენი ხელები როგორაა?

და ja 1. ჰა? რა? ბატონო? А? Что? What? და, ვოჩქი – გესმის ჩემი, კაცო? (ცოლი ქმარს სახელს უძალავდა და ასე მიმართავდა); და, დოჩქი – გესმის ჩემი, ქალო?

(ქმარი ცოლს სახელს უმაღლავდა და ასე მიმართავდა) (მ. ბუქ.). იც ფშელოხ ქუდრთბარწინრ მუ დუდტრა სკოლ, სტენახ დაკლიფრა, და? – ამ სიცივეში თავ-შიშველი რომ მიდიოდი სკოლაში, რაზე თუქრობდი, ჰა? 2. შორისდ. межд. inter. გესმის ჩემი? მისმენ? Слышишь (понимаешь) меня? do you hear me? და, უფრ, მაცა ღო ვად ჰუქლო? – გესმის ჩემი (მისმენ), ბიჭო, როდის წავალთ (წავიდეთ) ტყეში?

დაღლიშ დე **jayliš** jɨ შეცდომა, არასწორი, წარუმატებელი ნაბიჯი, არასწორი, წარუმატებელი ქმედება **неправильный, ошибочный шаг, поступок incorrect step, mistake, unsuccessful step**. დაღლიშე ვაჰრ, იცხ საქმლორ ჩუ ცო ვეწრა ეგა – შემცდარი ხარ (შეცდომაში ხარ), მაგ საქმეში არ უნდა ჩარეულიყავი.

დეთხაკ **jetxak** მარტო ექვსი, მხოლოდ ექვსი **только шесть only six**. **დეთხაკ** ლარ სესხბადებალ სო, საუბუ ცო დეწ სო – მხოლოდ ექვსი ლარი მასესხე რა, მეტი არ მინდა.

დეხკ დე **jexk** jɨ 1. სავარცხელი **гребень, гребешок comb**. **ახკადრ** დეწეთ ვად ეცა ი ბეჯი დასტა – სავარცხლები უნდა ვიყიდოთ ამ თმების დასავარცხნად; **ახკარგ** ბეჯ დასტოდრ – სავარცხლით თმას ივარცხნიან [იშორებენ].

დეხკ ჰეჯარ (ჰაჯარ) **jexk heqar (haqar)** – დავარცხნა (დაივარცხნის), სავარცხლის გასმა (ისვამს) **расчёсываться / расчесаться to comb**. **დეხკ** ჰაჯ ის ბეჯეხ, იშტუშ მა ღო! – დაივარცხნე ეგ თმა, ასეთი არ წახვიდე!

დექუენი **დეხკ** **dleçujni jexk** საჩეხელი, საჩეხი სავარცხელი **чесалка (для расчёски шерсти) hairbrush**. **ფსტეივ** დაჰ წამდო'ერ ო, დაჰ დითო'ერ, **დეხკ** მარ ჩეულებრივათ კეჰ წეწადდუენი, ოგუე ჰალორ დაწეწადდო – ქალები გაწმენდნენ იმას (მატყლს), გარეცხავდნენ, სავარცხელი იყო ჩვეულებრივად მატყლის საჩეხი, [და] იმით გაჩეხდნენ (ლ. ყ.); **დექუენი** **დეხკ** გაუგა კიკელ ოთოდ'უ **ფსტეივ**, **უდშტი** **დეჰკ** კეჰ – საჩეხელს მუხლებქვეშ დაიდგამენ დედაკაცები და ისე ჩეხავენ მატყლს.

დოჰ-კნათ დ **joh-knat** d გოგო-ბიჭი, გოგო და ბიჭი, ქალ-ვაჟი, ქალი და ვაჟი **дочь и сын, девочка и мальчик daughter and son**. **დოჰ-კნათ** და **სოგო** – ქალ-ვაჟი მყავს (ბ. ბ.).

დუყრქ-დუყ **juqrē-juq** ზმნს. нареч. adv. 1. ადგილ-ადგილ, შუადაშუა, შიგადაშიგ, აქა-იქ местами here and there. **დუყრქ-დუყ** ვენჯე კომბოსტო ხაბუბინას – შუადაშუა ვენახში კომბოსტო დავრგე. 2. დროგამოშვებით, შიგადაშიგ, დრო-დადრო, აქა-იქ временами, порой, время от времени, иногда from time to

time, here and there. უძ დუყრქ-დუყ ბედქ ცო გუყინგექჷ თხო? – რატომ აქა-
იქ მეტი აღარ გამოჩნდები [ხოლომე] ჩვენთან (ჩვენსა)?

დუყ-სუკი დ **juq-suki** მრ. მნ. pl. წელ-ზურგი, წელი და ზურგი (მხარ-ბეჭი) пояс
(талия) и спина waist and back. დუჯ თოჯნადიქონ დუყ-სუკი ლაწადოლო სქ-
ბევრი თოხნისგან მხარ-ბეჭი ამტკივდა. ღაცჷან დუყ-სუკივ ვძუქო! – მთელი
ზამთარი წელ-ზურგმა მომკლა!

დძანო დ **jwa'no** jj ყელი თუქსაცმლისა და მისთანათა паголенок boot leg. ჩაქ-
მიგოჩქ (ჩექმიგოჩქ) ლაჯქ დძანუდ და – ჩექმებს მაღალი ყელეი აქეს.

კ

კადტ¹ ბდ **kaɟi**¹ bd მცირე ზომის ქსოვილის ნაჭერი кусок материи a little part of
fabric. დოხქჩო შარვლეს კადტ თადუნას – გაცვეთილ შარვალს ქსოვილის ნაჭე-
რი დავაკერე.

კადტ² ბ **kaɟi**² b ჭორფლი, სახის ლაქეი веснушки freckles. კადტ ბოტენო დუჷნ
ლეღდუდცა, ჰათხრქ ბაჷო დუჯ უმ ხეცრევა – ჭორფლმოდებულ სახეს ატა-
რებ აკი, პირველობ [კი ბევრის ცოდნით (ა. მ.).

* კატ[ექ]კოშ, კატ[ექ]კუშ **kaɟe|koš, kaɟe|kuš** ზმნს. нареч. adv. ნელა, აუჩქარებლად;
ჩუმად, ხმადაბლა тихо́нко; негромко quietly, silently. კატ[ექ]კოშ მა ვუდტო,
ჰედლაჷო – ნელა ნუ მიდიხარ, დავაგვიანდება. კატ[ექ]კოშ დებათ ამბუდ! – ნე-
ლა (ჩუმად) ილაპარაკეთ!

* კატ-კატ[ექ]კოშ **kaɟ-kaɟe|koš** ზმნს. нареч. adv. ნელ-ნელა, დინჯად, აუჩქარებლად
потихоньку slowly, quietly. ჩა კატკატკოშ ქელო აჷლო – დათვი ნელ-ნელა
ცხვარში იპარებოდა.

კატ-კატ[ექ]კოშ-დაკდ|ალუშ **kaɟ-kaɟe|koš-dak|d|al'uš** ზმნს. нареч. adv. ნელა,
დინჯად და დაკვირვებით потихоньку, спокойно, разумно slowly, attentively.
ლაძნ ნაყმაქნ კატკატ[ექ]კოშ-დაკლდალუშ ლელო და საჭირო – მთის გზებ-
ზე ნელა და დაკვირვებით სიარულია საჭირო; უყო კატკატ[ექ]კოშ-დაკვალუშ
ვანე – უყო (კაცის სახელია) ნელა და დაკვირვებით ცხოვრობს.

კატნორქ **katnōrē** 1. ქსოვილის ნაჭრებიანი, ნაჭრებდაკერებული залатанный

лоскутами patched clothes. ფეშკრეგო კატნორქ შარვალ დაფხურ – ბაღლს ნაჭრებდაკერებული შარვალი ეცვა. 2. ჭორთელიანი, სახეზე ჭორთელმოდებული, სახის ლაქებიანი лицо с веснушками freckled face. ი დაჭგო კატნორქ სახ და მან, მაინც ზორადში ლამზურ და – ამ გოგოს ჭორთელიანი სახე აქვს, მაგრამ მაინც ძალიან ლამაზია.

* **კალტ-ბაკალ ბ kalṭ-baḳal d** 1. ლუკმა, ლუკმაპური, წასახემსი, ხაჭო და პური (ხაჭო-ლუკმა) что-либо на перекусу, закуска [творог и кусок хлеба] breakfast (curds and bread). მალვალისრ, ვოლალქ, კალტ-ბაკალ ვალლოლ ვად – დავიღალე, მოდი რა, ლუკმა შეეჭამოთ; კალტ-ბაკალ ვალლოთ ვად – ვისაუზმოთ, ლუკმა შეეჭამოთ. 2. გადატ. перен. fig. საარსებო წყარო источник для существования living source. მელ შო და, ოჯხე კალტ-ბაკალ ხიტნუდ ღელახკეთხ – რამდენი წელია, ულუკმაპუროდ (საარსებო წყაროს გარეშე) ვსხედვართ ოჯახში.

კალტ-მადერ დ kalṭ-majqī d ხაჭო-პური, ხაჭო და პური творог и хлеб, творог с хлебом curds and bread.

კალხმაქან: კალხმაქან დ|ახარ (იხარ) ḳalḫmakā: ḳalḫmakā d|axar (ixar) გრლუგ. непрх. intrans. საქმის უკან, უკუღმა წასვლა (წაგა, წაუგა) неуспех по делу backwardness of some case. სქ ბაბრ ვაჭარ ვარქ, კომუნისტი ბახკიე, საქმ კალხმაქან დახქ – პაპაჩემი ვაჭარი იყო და, კომუნისტები რომ მოვიდნენ, საქმე უკუღმა წაუვიდა (მ. მ.).

კაპაშ დ ḳapaš jĵ კბილი (ბავშვის ენაზე), კიჭი зубчик (на языке детей) tooth (on kid's language). გარა', ჰქე კაპში მაგითლე[ჰ] სოგო – აბა, შენი კიჭები მაჩვენე.

კაპაშ დ|ლარ (თელარ) ḳapaš j|ā'ar (tel'ar) გრლმ. перх. trans. 1. კბენა (წუკბენს), მოკბენა (წმოკბენს) укусить, откусить (на языке детей) to bite (on kid's language). ის ჰქე ვორქე ცჰაკ კაპაშ ლოლეს – მაგ შენს ვაშლს მარტო ერთხელ ჩავკბენ რა.

კაპაშ დ|ლ'ითარ (თელ'ითარ) ḳapaš j|ā'itar (tel'itar) გრლმ. перх. trans. მოკბენინება (წმოკბენინებს) разрешить укусить, откусить (на языке детей) to make sb. take a bite of smth (on kid's language). ის ჰქე ვორქე ცჰაკ კაპაშ მალოთალ სოგო – ეგ შენი ვაშლი მარტო ერთხელ ჩამაკბენინე რა.

კაპაშ დ|ლარ (იხარ) ḳapaš j|ā'ar (ixar) გრლუგ. непрх. intrans. კიჭის (კბილის) ამოსვლა (ბავშვის ენაზე) откусить что-либо (на детском языке) tooth rise. თხე დაჭლაყუნ დუჭქრელჟ კაპაშ მალოქ – ჩვენს გოგოცუნას პირველი კიჭი

ამოუვიდა.

კართიჭალო **ḱartiḱwaγō** კუნთები^{მაგარი} мускуластый, атлетичный having strong muscles. **ლამუ ვანინა სტაკ კართიჭალო ვეწე ხილ** – მთაში მცხოვრები კაცი კუნთმაგარი უნდა იყოს.

კართხ დე **ḱartx dj** შარვლის ტოტი штанина trouser leg. ე ცჰა კართხ აჰ დასდალო სოგო – ეს ერთი შარვლის ტოტი ჩამომეშალა; ო მათხმაქ ლეფინი კეჭი გუჩონ, ქოკ დაფხანე, შარვლოქ კართხი გაგუგომცოქ ჰალ ოწდა ლოყდორ ფეშკრენ – მხეზე ელვარე იმ კენჭების დანახვაზე ბაღლს ფეხზე დახდა და შარვლის ტოტების მუხლებამდე აზიდვა უნდებოდა (ა. ბ.). შდრ. ср. comp. საფართ[ალ] **sapart[al]**.

კარტიჩკ დე **ḱartiḱk j** ფინდირი, მსხვილი საფანტი картечь, крупная дробь для охотничьего ружья large calibre bullet. **სანადროთ ვახანანო ფსარე თელვა ერთვან კარტიჩკ იცნას** – სანადროდ წასასვლელად გუშინ თელავში ბლომად საფანტი ვიყიდე.

კატ|დ|ალარ **ḱat|d|alar** 1. დარბილება, მაგალითად, ცომისა (დარბილდება), გათხელება (გათხელდება), დაჩვილება (დაჩვილდება) сделатья мягким (о тесте) softening (dough); rolling out. **ხი საუბკაც დეყენე, ცომ კატბალო სოგო** – წყალი ცოტა ზედმეტი მოუვიდა და ცომი დამიჩვილდა. 2. გადატ. перен. fig. მთის გზებზე სიარულისგან დაზიანება, დაჟეჟვა, მაგალითად, ფეხისგულებისა (დაწუწინდება, დაიჟეჟება, დაეჟეჟება) повредить, смять стопы по горным дорогам feet sole's bruise after climbing mountain roads. ... უ ო ბანდრი კაწკან დარ, უგო, ვორლო-ბარლო შარლოქ, იტ შარლოქ; ცჰადარი... დაჰ ქოკი კატბალი'ნე, აჰ ცო დაღმაკეგერე, უმს ჩუან დისნორ ბუდსუ... საქისტო ჭარკენან, ლაჯიშ, უგო!.. – ... და ის ბავშვები პატარები იყვნენ, ბიჭო, შვიდი-რვა წლისა, ათი წლისა; ზოგიერთები... ფეხები დაუზიანდათ, ველარ ჩამოდოდნენ და იქ დარჩენილიყვნენ ღამე... საქისტოს სერპანტინზე, მალლა, ბიჭო (ა. მ.)!..

კატ|დ|აღონო, კატ|დ|ალინო **ḱat|d|ajlnō, ḱat|d|alinō** 1. დარბილებული, გათხელებული, დაჩვილებული (მაგალითად, ცომი) смягчённый (о тесте) softened. ე ცომ წყეგეუ ბა კატბალინო – ეს ცომი ზედმეტადაა დაჩვილებული. 2. გადატ. перен. fig. მთის გზებზე სიარულისგან დაზიანებული, დაჟეჟილი, მაგალითად, ფეხისგულები повреждённые по горным дорогам стопы injured, bruised feet soles after climbing mountain roads. **კატბალინო ქოკივ ბანდრინ აჰ ცო დაღმაკეგერე** – დაზიანებული ფეხებით ბავშვები ველარ ჩამოდოდნენ.

კატბოტი **kaṭboṭi** ჩვილი, ძალიან რბილი, ჯერ კიდევ ნაზი; ბოლომდე გამოუმცხვარი (პური) мягкий, очень мягкий, полусырой (напр., хлеб) soft, tender; still unbaked (bread). ი მაძვ კატბოტი მა, ჰალა ცო მაყლა – ეს პური გამოუმცხვარია, არ იჭმევა. 2. გაღატ. перен. fig. თინიკურად ძალიან სუსტი, უღონო, უუნარო бессильный, ослабевший physically very weak. ვანუფ იმედ მა მათ საქმლო, კატბოტი სტაკ ვა – ვანოს იმედი ნუ გაქვთ საქმეში, უუნარო კაცია.

კატილოკ დდ **kaṭilok** dd ქვაბი ერთგვარი, კარდალა котелок (посуда) small cooking pot. ცჰა კატილოკ დარ ბამსლეგო, დითხ უმს ჩუ დეხკან ვალენა – ერთი კარდალა ჰქონდა ბასილს, ხორცის იქ ჩაყრა დაიწყო (ა. მ.).

კაწო **kăcō** პატარა, პატარავ (ასე იტყვიან ბავშვზე და მიმართავენ მასვე) малютка little. განა', კაწო, რც უხ გელ დეწ ვაძ ალან? – აბა, პატარავ, გამახსენე, არ მახსოვს, რა უნდა ვთქვათ ახლა (ა. ბ.)?

* **კაწკარ|დ|ალარ** **kăcḡar|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. დაპატარავება (რდა|პატარავდება), დაღევა уменьшиться, уменьшаться to decrease, to become smaller. ღაღის დენიშ კაწკარლა – ზამთარში დღეები პატარავდება; კიმო დაკ ჰეჭრეგორქდაჩი კაწკარგალო – კიმო დარდისგან დაპატარავდა, დაილია; ხკულუნ ალან კაწკარმალო – ზათხელისთვის ალაზანი დაპატარავდა (ალაზანმა იკლო).

* **კაწკარ|დ|არ** **kăcḡar|d|ar** გრღმ. перх. trans. დაპატარავება (რდა|პატარავებს), შემცირება, გამოღევა уменьшать, убавлять, убавить to make smaller. კნათენ ნანას შარვალ კაწკარდიქ – ბიჭს დედამ შარვალი დაუპატარავა.

* **კაწკარ|დ|ან** **kăcḡar|d|ā** გრღმ. перх. trans. ინფინიტივა მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund **კაწკარ|დ|არ** **kăcḡar|d|ar**. ბოთხ კაწკარბან ცაღლას – საქმის გამოღევას (დაპატარავებას) ვცდილობ.

* **კაწკლობ** დ **kăcḡlob** d 1. ასაკით პატარაობა, ბავშვობა 2. ურთიერთობაში უმცროსობა детство childhood. სე კაწკლობაჩი ატყ-წაქი გეფსრათხ – ჩემს პატარაობაში მშვილდ-ისარს ვისროდით; ბანდო მარასოჟ, მოსო კაწკლობ დარ სოგო – ობოლი ვიყავი და ცუდი ბავშვობა მქონდა. 2. უმცროსობა ურთიერთობაში быть младшим в отношениях being young in relationship. მაცლომც დეწეს შუჟ კაწკლობ დან! – როდემდე უნდა გეუმცროსო!

* **კაწკოლ** დ **kăcḡol** j პატარაობა, სიპატარავე, სიმცირე, ბავშვობა малость, детство smallness, childhood. კაწკლეჩი სე აგას დუჯ ფალი დეფცორ თხოგო – პატარაობას ბებიაჩემი ბევრ ზღაპარს გვიყვებოდა.

-**კაწკოლ** **-kăcḡol** სიპატარავე, სიმცირე малость littleness, shortage (სხვა საგან-

თან შედარებისას при сравнении с другим предметом when comparing another subject). სტენკაწკოლ სწგო და შუგო! – რამსიმცირე (რა პატარა) ეზო გაქვთ!

* კანწკო **ḵăḵḵō** პატარა, მცირე маленький, малый, небольшой small, little. ოსი კანწკო ბანდერ თოჭო – იქ პატარა ბავშვს სძინავს; კანწკუძრო დაჭოვ დეცქ სო ხი – პატარა გოგონამ მომიტანა წყალი; კანწკო მადვი ლიბ სო – პატარა (ნაჭერი) პური მომეცა; სწგო კანწკა ბანდრი ლადბწი – ეზოში პატარა ბავშვები თამაშობენ.

* კანწკოგეც **ḵăḵḵōge** მეტისმეტად (ზედმეტად, ძალიან) პატარა очень, слишком маленький, малость very small, quite little. კანწკოგეც ვარ ილო ჟეგო ჰაჭვან: შიიტ შარლოქ კნათი კონან ბანდრილო ლადბწი – ძალიან პატარა იყო ილო ცხვარში გასაგზავნად: თორმეტი წლის ბიჭები ბარად ბავშვებში თამაშობენ.

* კანწკოკაც **ḵăḵḵōka** ოდნავ პატარა, ცოტა პატარა, მომცრო, არცთუ დიდი маловатый a bit little, slightly small. ნიკოს ქალქირქ ბასითიერ ტუფლი კანწკაკაც ბასქქ სო – ნიკოს მიერ ქალაქიდან (თბილისიდან) გამოგზავნილი ტუფლები ცოტა პატარა (ცოტა პატარები) მომივიდა.

* კანწკობუჭ, კანწკუხუჭ **ḵăḵḵoxuḥ, ḵăḵḵuxuḥ** ყველაზე პატარა, ყველაზე მცირე, უმცირესი самый малый, самый маленький, наималейший, самый младший the smallest, the youngest, the least. ნინო კანწკობუჭ ბანდრეხ ელანე წე – ნინოს ყველაზე უმცროს ბავშვს ელენე ჰქვია; კანწკუხუჭ ბანდერ დეწე ნანენ გეჩოხ საუბო – ყველაზე პატარა (უმცროსი) ბავშვი უყვარს დედას სხვებზე მეტად.

* კანწკუძმი **ḵăḵḵujšī** %მნს. нареч. adv. მცირედად| немного, мало slightly. ნეკეც კანწკუძმი ტარკ თიტნას – დანით ცოტათი (მცირედად) თითი გავიჭერი.

* კანწკუ[ვ]ხუ **ḵăḵḵu[v]xū** უფრო პატარა, უმცროსი меньший, младший, меньше, моложе smaller, younger. ალექსი კანწკუ[ვ]ხუ კნათ ესე ვა – ალექსის უმცროსი ბიჭი აქაა.

კანწკიმანწკო **ḵăḵḵ|maḵḵō** მცირეოდენი, არცთუ დიდი маловатый a little, not big. ლაუმი ბუდტრუძე ღმურდქ ქიქოც კანწკიმანწკო ბაკალ ვადლნეთხ, ნაყმაქს უდონათხ – მთაში მიმავალეებმა დილით ადრე მცირეოდენი ლუკმა შევჭამეთ და გზას დავადექით.

კანწკიმანწკუძმი **ḵăḵḵ|măḵḵujš** მცირეოდნად, არცთუ დიდად немножечко just a little bit. ბანდერ ზორადმი დათხერ, მან ტოტ კანწკიმანწკუძმი დარ თიტენო – ბავ-

შვი ძალიან ტიროდა, მაგრამ ხელი მცირეოდნად ჰქონდა გაჭრილი.

* **კერჩარ (კარჩარ) *ḵurčar (ḵarčar)*** გრლუგ. непрх. intrans. გორაობა (გორაობს), გაგორება (გაგორდება) *покатиться to roll, to wheel*. წინა ურმე ბურბლი და ზიში კარჩე – ახალი ურმის თვლები კარგად გაგორდა.

კურჩი|დალარ *ḵurč|d|alar* გრლუგ. непрх. intrans. დაგორება, გაგორება (დაგორდება, გაგორდება) *[по]катиться rolling down*. ვორ ფერდუენმაქს კურჩბალ – ვაშლი ფერდობზე დაგორდა.

კურჩი|დარ (კერჩი|დარ) *ḵurč|d|ar (ḵerč|d|ar)* გრლმ. перх. trans. დაგორება, გაგორება (დაგორებს, გაგორებს) *[по]катить rolling down*. ბდრივ ვორი კერჩოდრ – ბავშვები ვაშლებს აგორებენ.

კურჩკურჩ დ *ḵurčḵurč d* დაგორებული, გაგორებული საგნის ხმიანობის აღმნიშვნელი ხმაბადვითი სიტყვაა *звукоподражательное слово, обозначающее звуки покотившегося предмета imitating word expressing the sound of rolling object*. კურჩბალწრ ვორევ კურჩკურჩ დო – დაგორებული ვაშლი „კურჩკურჩებს“.

კურჩკურჩადნ *ḵurčḵurčajnd* ზმნს. нареч. adv. [გორებ-]გორებით *покатывая with rolling*. ე ვარდა აჰ მფეფორ [დონმაქრე] სე დადასე, კუურჩკურჩედნ აჰრ კურჩბალ დაბლე – ეს ვარდა გადმოჰყავდა მამაჩემს ცხენიდან და გორებით ჩაგორდა დაბალში.

* **კეს ბდ *ḵes bd*** თავხე, საყვავე, კოწოლკავი, ჭერი, სახურავი, კერა *главная жердь, главный шест, крыша, очаг perch, roof*. წინა სახურვეგო იმღე კეს ბეწე ლეფჩ – სახლის სახურავს იმედინი თავხე უნდა ედოს.

კეს-კერ ბდ *ḵes-ḵer bd* სახლ-კარი, ოჯახი, კერა (თავხე და კერა) *дом, семья, очаг family, hearth, home*. კეს-კერენ დადოლ დარ დეწე – ოჯახს მოვლა, მიხედვა უნდა; კეს კიკელ ლაჰ ცო ბეწე ბჰევ – ჭერქვეშ გველი არ უნდა მოკლა (ა. გ.); იშტო ადმიქ კეს კიკელ ჩუ ცო დეწე დასითა! – ასეთი ადამიანი ჭერქვეშ არ უნდა შემოიშვას! (მ. ნ. ბ.).

კეს-კერეს (კეს-კესეს) ბეთარ (ბოთარ) *ḵes-ḵerex (ḵes-ḵesex) b|etar (b|otar)* გრლმ. перх. trans. არევ-დარევა (აურ-დაურევს), აობრება, აწიოკება, ქვის ქვაზე არ დატოვება, თავხის კერაზე დანარცხება *опустошить, разорить, разграбить to ravage, to ruin, to annihilate*. წკიპოს მასთხუნე კეს-კერეს ბეთორ – წკიპო მტრებს აწიოკებდა.

კიბილ დდ *ḵibil dd* ხის სამფეხა, სამ ფეხად შეკრული ჯოხები ცეცხლზე ქვაბის

დასაკიდებლად деревянный полевой таган, деревянный полевой треножник tripod wooden sticks tied together to hang a pot above the fire. ქიქოს კიბლი ხილწლათერ კეპაკნი – ძველად (ადრე) ხის სამფეხები ჰქონდათ ხოლმე საცეცხლურში (კერაში).

* კიკ¹ ბღ **kiḳ¹** bd.

კიკ ბიც|ბ|ადლნრ (ბიც|ბ|ალინრ) **kiḳ biḥ|b|ajlnô (biḥ|b|alinô)** დაბნეული (ადამიანი) растерянный (человек) confused (person). უფ კიკ ბიცბადლნრ ლელეჩი? – რა დაბნეული დადინარ?

კიკ ბიცლწრიკ **kiḳ biḥlārīḳ** გულმაფიწყობის თვისების მქონე, ის, ვისაც გულმაფიწყობა, დაბნეულობა სჭირს человек, которому свойственно рассеянность absent-minded person. მოჰ ზორადშ კიკ ბიცლწრიკ მაჰრ! – რა ძალიან გულმაფიწყვი ხარ (ი. მ.)!

კიკალდარე **kiḳaldarē** ქვედა, ქვემოთა, დაბლითა нижний lower (გეოგრაფიულად და არა ფიზიკურად; იხმარება ტოპონიმებთან географически, а не физически; употребляется с топонимами geographically and not physically; is used with the toponyms). ბაბუც ადრთვამრ ხანე მარ უჩიტლელ კიკალდარეჩ ალნი – ბაბუცა კარგა ხანს იყო მასწავლებლად ქვემო ალვანში; კიკალდარეჩ ალუმან ჩალმართოთ მა – ქვემო ალვანი ჩალმებისაა.

კიკლრ, კიკლირე, კიკლერე **kiḳlī, kiḳlirē, kiḳlerē** ქვედა, ქვემოთა, ქვეშითა, დაბლითა нижний lower (ფიზიკურად და არა გეოგრაფიულად; იხმარება ცალკეული საგნებისთვის физически, а не географически; употребляется для отдельных предметов physically and not geographically; is used for separate things). ის კიკლირე ჟაგნრ სო ვაბტდებალ სო – ეგ ქვეშითა წიგნი მომაწოდე რა.

კიტაურ **kiṭaur** უცხოდ ლამაზი, არაჩვეულებრივი необыкновенный, особенный wonderful, unusually beautiful. სე შინენ კიტაურ ჩხრდრი დინას – ჩემს დეიდაშვილს უცხოდ ლამაზი (არაჩვეულებრივი) წინდები მოგუქსოვე.

← კლ ← კ¹ არა нет по (შეწოვნილი თანხმობანი ბგერის შემცველი სიტყვაა უარყოფის გამოსახატავად слово, содержащее кликс (щёлкающий) согласный звук, для выражения отрицания a word containing absorbed consonant sound expressing refusal). ჰქლრ ვალუა დოს დან? – ← კლ! – ტყეში წამოხვალ შეშის დასამზადებლად? – არა!

კლევად|არ (დაკლევად|არ) **kleva|d|ar (daḳleva|d|ar)** გრძ. перх. trans. მონდო-

მება, მოკითხვა რამისა (წმინდომებს, მოკითხავს) захотеть, попросить to desire smth; to ask for smth. ლაწმრეგ ფშელო ნი დაკლევადიქ – ავადმყოფმა ცივი წყალი მოკითხა.

კლევა|დ|უნი **kleva|d|ujnî** მიმლ. прич. particip. ის, ვინც (ან რაც) მოითხოვს, მომთხოვნი требующий sb/smth who is demanding. მელ ხა და ას ნი კლევადუნი – რამდენი ხანია, მე რომ წყალს მოვითხოვ (გკითხულობ).

კოლექტივან დე **kolektivā** jī კოლმეურნეობა колхоз collective farming. თხქ კოლექტივან სტალინ სახელობქ დარ, სქ ქუჩ ალნი თხან ოკუდ სახელობქ ბაქ, ოკუდ ქეგლან, ჰმ, თხალომცქ ლათ ცქტრე – ჩვენი კოლმეურნეობა სტალინის სახელობისა იყო, ჩემი ქუჩა დღესაც მისი სახელობისაა და მისი ქეგლიც, ჰმ, დღემდე დგას [სოფლის] ცენტრში (ა. ბ.).

კოლხოზნიკ ბდ **kolxoznik** bd ავტომობილი „კოლხოზნიკი“ автомобиль «Колхозник» a car “Kolkhoznik”. დუჰქრელუქ „კოლხოზნიკ“ აღუნი მიტროს ბოცბიერ – პირველი „კოლხოზნიკი“ აღვანში მიტრომ შემოიყვანა.

კომოზ **komoz** კუჭურა, ფარხის სპეციალური თავსადგამი, რკალი, რომელიც თუში ქალის მანდილს სძენდა თავისებურ ფორმას специальный матерчатый круг на голове, придающий платку тушинки своеобразную форму special silk band under Tush woman's' headscarf giving it certain form. ფსტეივ ქიჩლევ ჭჭელდორ კომოზ – დიაცები ჩიქილით (ბაფთით) ამაგრებდნენ კუჭურას.

* კოტორ დე **kotor** jī ხაჭაპური, რომელსაც გულად (შიგთავსად) ხაჭო აქვს печенье, хачапури из творога pastry / pie with curds filling. თეყილაინ კოტორილათერ ჯეჰან – სალოცავებში „კოტორები“ მიჰქონდათ ხოლმე; კოტორეს ცარკ დამლხას – „კოტორი“ ჩავკბიხე.

* კოწოლ² დე **koçol²** jī მყესი сухожилие tendon, sinew. დითხლო[ჰ] კოწოლი დაუგუ – ხორცში მყესები ურეგია; მახკარე კოწოლ დაყო, ბეჯ დავოლ თხონაინრ – გოგოები მყესს ჭამენ, თმა გაგვეზრდებო. შდრ. ср. comp. ფხა² рха². დახენრ ბაცბი ტბათნირქ აგვისტრ ბოლო დეფსირ კონან – საზაფხულოდ დასასვენებლად ასული თუშები ტბათანიდან აგვისტოს ბოლოს ჩამოდინდნენ ბარში.

კოხურ, კუხლქ, კუხლქ **koxur, kujxuč, kuxuč** ქართული, ქართველებისთვის დამახასიათებელი грузинский Georgian, characteristic for Georgians. თხ ვადლო კოხურ მოტ ჰამინაქ ჯეთქ, სე ბანდროლე დუჯინრ ყაქრ ნანინ ცო ჯეთერ – დღეს ჩვენში ქართული ენა ყველამ იცის, ჩემს ბავშვობაში ბევრმა ბებამ (ბერდელამ) არ იცოდა. შდრ. ср. comp. ბუხლქ **bujxuč**.

კოხურეთა და **ḵoxuretā** j საქართველო Georgia. სქ სამშობლო კოხურეთა და – ჩემი სამშობლო საქართველოა (თ. მ.).

კუძხრათ **ḵujxrat** ქართულად по-грузински In Georgian. უძს, კრებას, ჰამივაც კუძხრათ დორ ამბუძ – იქ, კრებაზე, ყველა ქართულად ლაპარაკობდა. შდრ. სრ. comp. ბუძნლეშ **bujnyēš**.

კრავალ, კრაველ და **ḵraval, ḵravel** d კრაველი (ზათხულის მატყლი) летняя шерсть spring time lamb's wool. კრავლქ ჩხაძრნი, მამბი დორ – კრაველისას წინდებს, შალებს ამზადებდნენ.

კრუგ ბდ **ḵrug** bd წრე, ალყა круг circle, siege. ვოწრ კრუგ ბინას საყდრეს – სამ-ჯერ წრე გავუკეთე (შემოვუარე) საყდარს.

კრუჟოვნიკ და **ḵružovniḵ** dd ხურტკმელი крыжовник gooseberry. ფოცხოორ-ღარგო კრუჟოვნიკ ლედაღლათერ – ფოცხვერაანთ ხურტკმელი ედგათ ხოლ-მე.

კრუშქ¹ და **ḵrušḵ¹** dd დიდი ჭიქის ფორმის წყლის ჭურჭელი სახელურით, ტოლჩა кружка (посуда) big water jug with a handle. კრუშქევ ხი დაცალ ვაძნი – „კრუშქით“ წყალი მოგვიტანე რა.

კრუშქ² და **ḵrušḵ²** jj ოყნა клизма, кружка Эсмарха enema, stomach irrigator. ი ბაძრეგო სიცხ და, კრუშქ ედგათ – ამ ბავშვს სიცხე აქვს, ოყნა გაუკეთეთ.

* კუძ **ḵuī** თეთრი белый white.
კუძ ეგარ (რევა|დ|ალარ) **ḵuī egar (reva|d|alar)** გრლეუ. непрх. intrans. გაჭა-ღარავება (გა|ჭაღარავდება) [по]сесть turning grey. თედლენ კუძ ეგარ – თედლოეს თეთრი შეერია (ბ. ბ.).

* კუძღქ და **ḵujdē** dd 1. კუდიანი, ავი სული, ეშმაკი, გრძნეული, ჯადოსანი ქალი клодуня, баба-яга wizard, witch. 2. გადატ. перен. fig. ცუდი, უვარგისი, უღირსი, უსინდისო, უნამუსო, უბატოსნო ადამიანი негодный, бессовестный человек bad, unworthy, immoral, shameless, dishonest person. დაკოდა სოქ, ცჰაძნ ვაძღერო ფსტუძჩოხ სე ნანას კუძღქ ღაღლათერ, თხოგო ტათებ მე დარ დაცინო – მახსოვს, ერთ ჩვენებურ ქალს დედაჩემი კუდიანს ეძახდა, ჩვენი ფული რომ (რაკი) ჰქონდა ნაჭამი (მითვისებული) (ა. ბ.).

კულაკ ვბ **ḵulak** vb კულაკი, გამდიდრებული გლეხი кулак, разбогатевший крестьянин Kulak-rich peasant. სქ ბაბო კულაკ ლევეორქ, კომუნისტევ ვას-ჩონმაქ ხაყვინო – ჰაჰაჩემი კულაკი ყოფილოყო და კომუნისტებს ცარიელზე დაესვათ.

კურ-ბუგალ ბდ **kur-būgal** bd 1. ბდღვირი, ჰაერში დამდგარი დიდი მტვერი (და კვამლი) **дым и пыль heavy dust in the air**. აჭ ქოჯრ ჰეგოშ წენი კურ-ბუგალ ეთჟ – როცა შენ გვი, სახლში დიდი მტვერი დგება. 2. გადატ. перен. fig. ჩხუბით, ცემა-ტყეპით შექმნილი გარემოება **созданная дракой обстановка situation created after fight and beating**. ილოხ გივჭ ტათებ დამლორლო, დუხ ცო თელ'გერლოჟ, წყე ყურუჩმიჯნენმაქ ბჰარგადხნო'ერ, კურ-ბუგალჟ გეფსითნორ – ილოხ გივის ფული ემართა თურმე, უკან აღარ აძლევედა და ერთხელ „ყრუ-მიჯნაზე“ შეხვედროდა და მიეხეგვა (ბ. ბ.).

კუშლაყრ ბდ **kušla'ō** bd მცირე ზომის ყველი, დამზადებული სწრაფი მოხმარებისთვის **сыр малого размера small size of cheese**. ფსარე ბაზრე ცჰა კუშლაყრ იცნას – გუშინ ბაზარში ერთი მცირე ზომის ყველი ვიყიდე.

ლ

ლა|დ|ებლარ (ლა|დ|ოლარ) **la|d|ebyar (la|d|oyar)** გრღმ. перх. trans. ყურადღება (ყურად მისიღებს), დაფასება ვინმესი (დააფასებს), რამედ ჩაგდება, პატივისცემით მოპყრობა **внимать, ценить кого-либо attention, take into account, to respect sb, to value sb**. ჩტლუჩრ ბზღრივ ნან-დად ცო ლადებლრ – ეხლანდელი შვილები მშობლებს არად აგდებენ; მარ-ფსტუნავ ვაშშ დეწქ ლადებლშ – ცოლ-ქმარმა ერთმანეთი უნდა დააფასოს; თურ ლავებლოსრ ე ფეშკრევე, კნათი! – განა ყურად მიღებს ეს ბაღლი, ბიჭებო!

* ლათ დ **lat** d ნაგავი **мусор litter, waste**. დაღიწიჩრ წენინ ჰათხ დუჯ ლათ დატერ – უპატრონო სახლის წინ ბევრი ნაგავი ეყარა.

ლადსტნრ დ **lajstnō** d დაქანებული, გადახრილი, დაცერავებული ადგილი, სიგრცე; ირგვლივ არსებული დაქანება, დახრილობა, დაცერავება **покат, склон, наклон; покатый, пологий, наклонный sloped, deviated place**. ესე წა მოჰოთღოთვად, მოლუწ ლადსტნრ და – აქ სახლი როგორ დავდგათ, როგორი დახრილობაა.

ლასტენრ **lastenō** მიმღ. прич. particip. დაქანებული, გადახრილი, დაცერავებული **покатый, пологий, наклонный deviated, sloped**. ის სათივ ატეხ ბა ლასტენრ –

ეგ ზვინი მარჯვენიაა [გა]დახრილი; გაიოზ წენიგო მაქლარქ კედელ ლასტენრ გუ – გაიოზის სახლს ზემოთა კედელი [გა]დახრილი უხანს; პიზქ კოშკ მჭარლ ლასტენრ და – პიზის კოშკი კარგა დახრილია.

-ლაკ, -ლიკ[აჲ], -რაკ, -რიკ[ა'] -lak, -lik[a'], -rak, -rik[a'] საგნის ან მოვლენის ამა თუ იმ ნიშნის აღმნიშვნელი სუფიქსებია суффиксы, обозначающие те или иные признаки предмета или явления suffixes denoting certain characteristics of a subject or a phenomenon. ე დო მარდლაკ ბა – ამ ცხენმა წიბლები იცის (ეს ცხენი წიბლების მოყვარულია); ე ბადერ დათხრიკ[ა'] და – ეს ბავშვი მტირალაა.

ლამ-ბარნი დ lam-barni d მრ. მნ. pl. მთა-ბარი горы и долины highlands and lowlands. ნახეფ დარიც, დასქ დუდ მოჰკ ლელდორალოს ლამ-ბარნან, აპი, უნე ბარგ უმ დარიც ვადგო, მაქ ვოხკი'ნეს, ჰალო დეცნას ჰო – ხომ სირცხვილი იყო, ცარიელა ცხენები როგორ მეტარებინა მთა-ბარში, აი, რაც კი რამ ბარგი გაგვაჩნდა, ავკიდე და მოგართვი (ა. ბარ.); ლუელ ვაშ დუკ ლამ-ბარნი ვიჰნას – მწყემსად ყოფნისას ბევრი მთა-ბარი მოვიარე.

ლამდ-თრევა|დ|არ lāzy-treva|d|ar გრდმ. перх. trans. გამოლანძღვა ვინმესი ვინმესგან (გამოლანძღავს) обругать reviling sb. შიოსან, ჰდრისან ვაშბაქ ლამდ-თრევადბიქ – შიომ და ანდრიმ ერთმანეთი გამოლანძღეს.

ლაპრ დდ lapr jj ლორწო слизь slime, slobber (კ. ჭ.).

* ლაპრ ვოთინო lapr qotinô ლორწომოდებული, დალორწოებული покрытый слизью mucous, pituitary. წინში დიენო ასქ] ლაპრ ვოთინო და – ახლადშობილი ხბო ლორწომოდებულია.

ლაპყო lapqō წმინდად დაფქული мелко помоленный purely grinded. ი ჰადრო ლაპყო და – ეს ფქვილი წმინდად დაფქულია.

ლაპყოშ lapqoš ზმნს. нареч. adv. წმინდად (დაფქვა, დანაყვა) мелко (молоть) purely (grind or pound smth). ე ხორბალ ლაპყოშ აჰ! – ეს ხორბალი წმინდად დაფქვი! თუდნ ლაპყოშ ადთნას ჰო – მარილი წმინდად დაგინაყე.

ლაპყოშ აჰარ lapqoš ahar გრდმ. перх. trans. წმინდად დაფქვა ([და]ფქავს) [по]молоть мелко to grind purely. ე ხორბლენ ლაპყოშ აჰარ დეწქ – ამ ხორბალს წმინდად დაფქვა უნდა.

ლართხ დდ lartx dd 1. ლართხი, წვრილი და თხელი ლატანი, ურმის ძირის გასაკრაფი ფიცარი, წოლანა дно телеги ox-cart floorboard. ე ურმეგო ლართხ და ხარცდუდნ – ამ ურემს ლართხი აქვს გამოსაცვლელი. 2. ყველაფერი, რასაც

კი ფეხი გამოეღება всё, что можно задеть ногой everything that can be caught up by the feet. ლაჟმრეჩრ ქუდრახა დეუშდოსა სო ვუხ ეთუენა ლართხია – მთის მიუვალ კლდეებზე ვამსხვრევ ყველაფერს, რაც კი რამ [ცხოვრებაში] შეეღობება (ა. მ.).

* **ლარკარ larkar** გრძმ. прх. trans. 1. გაკრეჭა (ადამიანისა) (გააკრეჭეს) постричь, обстричь (человека) to cut hair. ოჯუს შარბ ბეჯ შადრო ლარკი – მან თავისი თმა თავად გაიკრიჭა. 2. გაპარსვა (ცხვრისა) (გაპარსავს) постричь (овцу) to shave (sheep). თხა შიიტ, ქელრქ ლადრკანას – დღეს თორმეტი ცხვარი გაეპარსეს.

* **ლარკითარ larkitar** გრძმ. прх. trans. 1. გაკრეჭინება (ადამიანისა) (გააკრეჭინებს) заставить постричь (человека) to make sb cut hair. 2. გაპარსვინება (ცხვრისა) (გაპარსვინებს) заставить постричь (овцу) to make sb. shave the sheep.

ლარკინრ larkinô მიმლ. прич. particip. 1. გაკრეჭილი (ადამიანი) постриженный (человек) a person having new haircut. მოჭ ლანიშ ვაჭრ ლარკინრ – რა კარგად ხარ გაკრეჭილი. 2. გაპარსული (ცხვარი) постриженная (овца) shaved sheep. ე ქელრქ ლარკინრ და – ეს ცხვარი გაპარსულია.

* **ლარკუენი larkujni** მიმლ. прич. particip. 1. გასაკრეჭი (ადამიანი), გასაპარსი (ცხვარი) человек, которого нужно стричь; овца, которую нужно стричь a person who needs to cut hair; a sheep which needs to be shaved. მელ ხა და, ლარკუენ ვასრ – რა ხანია, გასაკრეჭი ვარ; ქე ლარკუენ და სოგო – ცხვარიც გასაპარსი მყავს. 2. გამკრეჭი (ადამიანისა), გამპარსავი (ცხვრისა); ის, ვინც კრეჭს, პარსავს стригуший barber (of a person), sb who shaves (sheep), sb who cuts hair and shaves. ე ფეშკარ ლარკუენ ცუდენა ვა შუგო[ჭ] – ამ ბაღის გამკრეჭი არაფინა გყავთ? ქე ლერკუენი მენავ ვა ესე? – ცხვრის გამპარსავი ვილაა აქ?

* **ლარლარ (ლერლარ) lar'lar (ler'lar)** გრძმ. перх. trans. 1. ჩამოთვლა (ჩამოთვლის), მითვლა пересчитать to count, to recount. აჭრ ლარლ სო მელ ვათვად – ჩამომითვალე, რამდენი ვართ. 2. გადატ. перен. fig. ღირსად ჩათვლა (ჩათვლის), მიხნევა (მიხნევს), ღირსად ჩადება (ჩაადებს) счесть, признать to consider, to admit. ვად დადივ ბჷნ ლერლორ, ვად კნათინ ბჷნ ხეხერ: ნახეფ დარ დაჭ ვალარ მათე – ჩვენი მამები მუდამ თვლიდნენ, ჩვენმა ბიჭებმა მუდამ იცოდნენ: სირცხვილი იყო სიკუდილი ლოგინში (ა. ბ.); ას იბსი ნახადაც ცო ლადრლანას – მე ეგენი ხალხადაც (ადამიანებადაც) არ ჩავთვალე; ალექსის ქუდრწლებ ვეხანაც ცო ლარლარ სოსრ – ალექსიმ ქორწილში დაპატიჟების ღირსადაც არ ჩათვალა სოსო.

ლარლ|დ|ალარ (ლერლ|დ|ალარ) **lar|d|alar** (**ler|d|alar**) გრლუფ. непрх. intrans. 1. ჩამოთვლა (ჩხა|მო|ითვლება), მითვლა [пере|считаться, причит|ыв|аться to count up, to enumerate. **ლელინბ ჟე გონე ცო ლერლლა** – მიმდინარი (მოძრაეი) ცხვარი წესიერად არ (ვერ) ითვლება. 2. გადატ. перен. fig. ღირსად ჩათვლა (ჩხა|ითვლება), მიხნევა (მიიხნევა), ღირსად ჩაგდება (ჩხა|აგდებული იქნება) счесть, признат|ь to consider, to admit. **ო [მაჰრზ ალიქსი] საქართველო, კონხუ-რეთე, ლერლლარ ჯდრონიკა შვილეგოდოლო შილოღერ იურისტელ** – ის ჩალექ-სი მაჩაბლიშვილი საქართველოში ანდრონიკა შვილის მერე ითვლებოდა მეორე იურისტად (თ. შ.); **ჩუხუე ჟელ ცო ლერლლა** – ბატკნები ცხვრებად არ ითვლება.

* **ლაქ|დ|არ** (ლექ|დ|არ) **lak|d|ar** (**leq|d|ar**) გრლმ. прх. trans. [გა|დაგდება (გა|და|აგდებას), მიგდება (ჩმი|აგდებას), მოგდება (ჩმო|აგდებას), ამოგდება (ჩამო|აგდებას) [вы|бросить, под|бросить, на|бросить to throw.

აჰო ლაქ|დ|არ (ლექ|დ|არ) **ahô lak|d|ar** (**leq|d|ar**) გრლმ. прх. trans. 1. ჩამოგდება (ჩამო|აგდებას) бросить (бросать) вниз to drop smth. **ლაგშირნ ჯორ ლაქბიქ სო მხოს** – ძალიდან ვაშლი გადმომიგდო მხომ. 2. გადატ. перен. fig. ვინმესთვის დიდი შეურაცხყოფის მიყენება (ჩმი|აყენებს) причинить (причинять) большое оскорбление to insult sb. **თხო ჰათხ ტატოს აჰო ლაქბიქ სტეფრ** – ჩვენ თვალწინ ტატომ დიდი შეურაცხყოფა მიაყენა სტეფოს.

ლალ|მარ: **კეჭ ლალ|მარ** (ლელ|მარ) **lay|jar: ꝑeč lay|jar** (**ley|jar**) გრლმ. перх. trans. დუდილის შენელება (ჩშე|ანელებას) приостановление кипения to slow down the boiling process. **ე ხჩკლივ კეჭ ლალმიქ, წე ლატმებათ** – ამ ხინკლებმა დუდილი შეანელეს, ცეცხლს მოუმატეთ!

ლალ|მითარ: **კეჭ ლალ|მითარ** (ლელ|მითარ) **lay|jitar: ꝑeč lay|jitar** (**ley|jitar**) გრლმ. перх. trans. დუდილის შენელებინება (დუდილს ჩშე|ანელებინებს) приостановление кипения to make the boiling process slow down. **წე თაგმებათ, ხჩკლეგრ კეჭ მა ლალმითოთ, ჩუ დაშე** – ცეცხლს შეუკეთეთ, ხინკალს დუდილი არ შეანელებინოთ, ჩაიშლება.

ლაცარ (ლეყარ) **laqar** (**leqar**) გრლუფ. непрх. intrans. დინების თავისით შეწყვეტა (ჩშე|წყდება), თავისით დაწყვეტა (ჩდა|წყდება) прекращение течения cutting off (water flow). **კრანე ხი ლაცარ** – ონკანში წყალი დაწყდა.

ლაცარ (ლეყარ) **lāqar** (**leqar**) გრლმ. перх. trans. გაყოფა (ჩგა|ყოფის), მოძხოება (ჩმო|ყოფის) поделит|ь с кем-либо to divide smth, to diminish smth. **ვაჯუჩრ**

ვაშას შარბ ქე კაწხუხრ ვაშენ ლაყბ – უთროსმა ძმამ თავისი ცხვარი უმცროს ძმას მოუმხო.

* **ლაყბ|დარ** (ლყყბ|დარ) **laq|dar** (**leq|dar**) გრძმ. перх. trans. დინების შეწყვეტა (რშეწყვეტს), დაწყვეტა (რდაწყვეტს), დინების გადაკეტვა прекратить, прекращать течение чего-либо to cut off water flow. მერუწეს იმტუხრ გო-ლოხ ხი ლაყდიწ სოგო ვენგე – მერუემ ასეთი გვალვის დროს წყალი გადამი-კეტა ვენახში.

ლაყწი laqčī ზმნს. нареч. adv. რშეწყვეტლივ, მუდამ, მუდმივად, გაბმით без прекращения [течения], непрерывно, постоянно, вечно non-stop, constantly. მაცლევან, ხაკლევან ქოთბიენრ დეთ ლაყწი ბუღერ – შიმშილისა და წყურვილი-საგან შეწუხებული ძროხა გაბმით ბლაოდა (მ. მ.). ზანა ლაყწი ლოწალა – ზანა შეუწყვეტლივ იღწვის.

ლაშირან laširā ლაშარი (სალოცავი) Лашари (святыня) Lashari (cathedral). ცენეს ლაშირი ვარასრ – წელს ლაშარში ვიყავი.

ლაწლაწადნო laçlaçajnô მყვირალა (იტყვიან თერზე) крикливый (цвет) vociferous. დღევბა თინკუდგო ლაწლაწადნო წეგქ კაბ დაფხურ – დღეობაში თინიკოს მყვირალა წითელი თერის კაბა ეცვა.

ლაწხაკ|დ|ალარ laçxaq|d|alar გრღუგ. непрх. intrans. შეუძლოდ გახდომა (რგაინდება) слегка переболеть indisposition; not to feel well.

ლაწხაკი laçxaqī შეუძლო, დასუსტებული, არცთუ ჯანსაღად მყოფი не совсем здоровый to feel weak, not healthy. ლაწხაკიხრ აღმინენ თეს ოთარ დეწქ – შე-უძლოდ მყოფ ადამიანს გვერდში დადგომა უნდა.

ლაწხაკიშ laçxaqış ზმნს. нареч. adv. შეუძლოდ, სუსტად, არცთუ ჯანსაღად не совсем здорово to be weak, unhealthy. უმშტან ლაწხაკიშ ხილწლათრალრ [გიუდრგ] ბშაწ, ასტრახანი ვეცქიონ უგარ მალო'ნქ, ჩუნ ვაწგვისქ ტრაქტირე რუს გულშემატკივრინ ლამროხ – ისედაც არცთუ ჯანსაღად ყოფილა [გიორ-გი] მუდამ და, ასტრახანში მოსულს ცხელება დაემართა და ჩარჩა ტრაქტირში რუსი გულშემატკივრების ანაბარა (ა. ბ.).

ლაწხაკიშ ხილარ laçxaqış xī'ar გრღუგ. непрх. intrans. შეუძლოდ ყოფნა (არის) пребывать в лёгком недомогании to be weak. მაღრამ ბშან ლაწხაკიშ დარ – მა-რიამი სულ შეუძლოდ იყო.

ლახ ღ **lax** j ნეხვი ძროხისა, კამეჩისა навоз cow / buffalo dung. ბილიკმაქ მელჭაჭქიო ყაბწ ლახ დატერ – ბილიკზე, საცა გაიხედავდი, ძროხის ნეხვი ეყა-

რა.

-**ლახოლ -laxol** სიდაბლე, -ხელა низость, малая высота shortness, -like sb (სხვა საგანთან შედარებისას при сравнении с другим предметом when comparing other subject). ჰო სქლახოლ ვა – შენ ჩემსიდაბლე ხარ (ჩემსავით დაბალი ხარ).

* **ლაცარ¹ (ლევარ) laqar¹ (leqar)** გრდმ. перх. trans. ჩაწობა (ჩააწობს), ჩაიძის ჩა-
ყოფა ჩაიძე თხევადში макать / макнуть, окутать / окунуть dipping smth into
some liquid. თუელიჩრ ხილრ ტოტ ლადენას – ცივ წყალში ხელი ჩაყვავი; ის
ბზდრეგრ ტოტი ხილრ მა ლაცითრ! – მაგ ბავშვს ხელები წყალში არ ჩაყოფი-
ნო!

* **ლაცარ² (ლევარ) laqar² (leqar)** გრდმ. перх. trans. დაცხობა (დასცხებს ამა თუ იმ
საქმეს), გულიანად მოკიდება ხელისა ჩაიძე საქმისთვის (გულიანად შეუდგე-
ბა საქმეს) с большим энтузиазмом взяться за дело to strt up some business
from the heart. თილბეს ვავ დაცოტ, შარღეშ ლაც – თილბე ყანას მკის და მი-
სებურად დასცხო.

* **ლაცარ²: ტაფ ლაცარ (ლევარ) laqar²: tap laqar (leqar)** გრდმ. непрх. intrans.
გაელვება (გაიელვებს) сверкать / сверкнуть lightning. ტაფ ლაცარ, უეჭვე-
ლათ ყარ მარ – იელვა, უეჭველად იწვიმებს.

-**ლაცოლ -laqol** -სიმაღლე, -ხელა высота height (სხვა საგანთან შედარებისას
при сравнении с другим предметом when comparing other subject). ე სტენ-
ლაცოლ წა და! – ეს რამსიმაღლე (რა მაღალი) სახლია! გოგი სქლაცოლ ვა –
გოგი ჩემსიმაღლეა (ჩემი სიმაღლისა).

ლაცშიწ, ლაცშირქ laqšī, laqširē ზედა, ზევითა верхний upper. წიჩრ წენწ
ლაცშირქ სართულ გამართოდაწიწ დისქ თხოგო – ახალი სახლის ზედა სართუ-
ლი გაუმართავი დაგვრჩა.

* **ლაჭბდ lah bd** გველი змея snake.

ლაჭქ კიკ ბდ lahē kīk bd ნატვრისთვალის камушек желаниа desire jewel.
ბაძრივ ვაუგრან მარინ დანიშნოდმარ ხანყი, – ბა, ლაჭქ კიკ თადსხუდცრ ბაძრივ
ქორ, მო, – ადლნორ სედგენა ევას – ბაძოშვილების მიერ მარინე მიქელაძის
დანიშვნა რომ გაეგო, – ვა, ნატვრისთვალის ჩაუვლიათ, აკი, ხელში ბაძო შვი-
ლებს, ქაო, – ეთქვა ევა საგოშვილს (დ. მ.).

* **ლაჭ|დ|ალარ (ლევ|დ|ალარ)⁴ lah|d|alar (leh|d|alar)⁴** გრდმ. непрх. intrans. 1.
[და]კრეფა ([და]იკრიფება); შეკრება ([შე]იკრიბება) соб[и]раться (об урожае)
picking, harvesting. 2. გაკრეფა ([გა]იკრიფება), ერთიანად წასვლა уходить /

уйти, уезжать / уехать всем вместе leaving the place all together. ცენეს ღუჯ
ვორ ლაჭბალო – წელს ბევრი ვაშლი მოიკრიფა; კრებას ღუჯ ნახ ლაჭდალო –
კრებაზე ბევრი ხალხი შეიკრიბა; ხკულუენ აღნობი ლაჟმე ლაჭდალო – საზათ-
ხულოდ აღფანელეხი მთაში გაიკრიფენ.

ლაჭლატ|დ|არ lahlat|d|ar გრდმ. перх. trans. როგორმე ცოტაოდენის მოკრეფა-მოგ-
როვება, როგორმე შეგროვება кое-как соб[и]рать кое-что to gather just a
little bit. მახავ აჭ დეკდიენო კაძიკ კაკალ ლაჭლატდინას შათხ ხილჭოვ – ქარის
ჩამოყრილი ცოტაოდენი კაკალი მოვაგროვე წელში მოხრილმა.

ლაჭლატ|დ|იენო lahlat|d|ienô მიმლ. прич. particip. როგორმე ცოტაოდენი მოკრე-
ფილ-მოგროვებული, როგორმე შეგროვებული кое-как собранное кое-что
somehow gathered/picked. ას და ი კაკალ ლაჭლატდენო – ჩემი მოკრეფილია ეს
ცოტაოდენი კაკალი.

ლაყ დ **la' j** მცირე რამ ტაფობი, მინდორი, მცირე მოცულობის მოსწორებული
ადგილი მთებში поляночка, некое небольшое ровное место в горах small flat
place in the mountains. ჩუხუდ მაწყ სავსავადნო ფერდოხ დარ დარქენო, მაწყ
ყატყატადნო ბუბკარქინო ლაყახ – ბატკანი ხან აბიბინებულ ფერდობებზე იყო
გაშლილი, ხან ყვაფილად აფეთქებულ მინდვრებზე (ა. ბარ.); ლაზქ ხილურ ე
ლაყე კაწკოწ წა ოთდარ – კარგი იქნებოდა ამ ტაფობში პატარა სახლის დად-
გმა. შდრ. ср. comp. ეყ **e'**.

ლაყ დ **la' j** მცირე რამ ტაფობი, ლაზქ ხილურ ე ლაყე კაწკოწ წა ოთდარ – კარგი
იქნებოდა ამ ტაფობში პატარა სახლის დადგმა (ბ. ბ.).

ლაყამ, ლოყომ, ლოყუმ ბლ **la'am, lo'om, lo'um** ბდ მცირე, არცთუ მნიშვნელო-
ვანი სურვილი небольшое желание a little / not an important desire. ლაყამ ცო ბა
სოგო ჰაშელ ვახან – მცირე სურვილიც კი არა მაქვს სტუმრად წასვლისა.

* **ლავარ ლავარ lävar** გრდლუგ. перх. intrans. ხმის გაცემა (ხმას გასცემს), მიხმობა, გამოლაპა-
რაკება заговорить (с кем-л.), призвать to begin talking with sb, to carry on a
conversation with sb.

აჭ ლავარ ah lävar გრდლუგ. перх. intrans. ჩამოპატიყება ზემოდან ქვემოთ (ჩამოი-
პატიყებს) позвать в гости сверху вниз to invite from up to down. აჭ ლავლეთ,
ივრამეგო, ე ხჩკლი დაჭ ფშელლა – ჩამოიპატიყეთ რა იორამი, ეს ხინკლები გა-
ცივდება (ბ. ბ.).

დაჭ ლავარ dah lävar გრდლუგ. перх. intrans. გადაძახება (გადასძახებს), გაგონე-
ბა (გაისაგონებს), გადაპატიყება (გადაიპატიყებს) позвать в гости оттуда

calling out, hearing, inviting. **დაჭ ლავლეთ, ივრამეგრ, ე ხჩკლი დაჭ ფშელლა** – გადასძახეთ რა იორამს, ეს ხინკლები გაცვივდება (ბ. ბ.).

სო ლწვარ so lǎvar გრლუგ. непрх. intrans. გადმოიპატიყება იქიდან აქეთ (გადმოიპატიყებს) **позвать в гости отсюда to invite from there to here.** **სო ლავლეთ, ივრამეგრ, ე ხჩკლი დაჭ ფშელლა** – გადმოიპატიყეთ რა იორამი, ეს ხინკლები გაცვივდება (ბ. ბ.).

სოდა ლწვარ soda lǎvar გრლუგ. непрх. intrans. დაპატიყება ირგვლივ მყოფთა (დაპატიყებს) **позвать в гости находящихся вокруг to invite surrounding people.** **სოდა ლავლეთ ჰამიგოყ, ე ხჩკლი დაჭ ფშელლა** – დაპატიყეთ რა ირგვლივ ყველა, ეს ხინკლები გაცვივდება (ბ. ბ.).

ჩუ ლწვარ ču lǎvar გრლუგ. непрх. intrans. შექმნილიატიყება გარედან შიგნით (შექმნილიატიყებს) **пригласить в дом to invite from outside to inside.** **ჩუ ლავლეთ, ივრამეგრ, ე ხჩკლი დაჭ ფშელლა** – შექმნილიატიყეთ რა იორამი, ეს ხინკლები გაცვივდება (ბ. ბ.).

ჰალ ლწვარ hal lǎvar გრლუგ. непрх. intrans. აქმნილიატიყება ქვემოდან ზემოთ (აქმნილიატიყებს) **позвать в гости снизу вверх to invite from downstairs to upstairs.** **ჰალ ლავლეთ, ივრამეგრ, ე ხჩკლი დაჭ ფშელლა** – ამოიპატიყეთ რა იორამი, ეს ხინკლები გაცვივდება (ბ. ბ.).

ლამდოლი lǎmdoli ზმნს. нареч. adv. ზეგდან, ზეგის მერე, ზეგის იქით **с послезавтрашнего дня from the day after tomorrow.** **ტელევიზორე ლამდოლი ყარუდ და გამოცხადბადიენრ** – ტელევიზორში ზეგდან წვიმებია გამოცხადბებული.

* **ლათინი lātinī** მიმლ. прич. particip. მდგომი, ის, ვინც ან რაც დგას **стоячий, стоящий standing.** **ო ცჰაფე ბისენრ, კმადტმაქ ლათინი თათე ხე სო ბასრ** – ის მარტოდ შთენილი, კლდეზე მდგომი ცირცელის ხე მე ვარ (მ. მ.).

* **ლევ|დარ¹ (ალარ) lev|d|ar¹ (a'ar)** გრლმ. перх. trans. 1. თქმა (ამბობს, იტყვის) **говорить / сказать to say, to tell.** **უხ ლევდო[ჭ], სტაკ!** – რას ამბობ, კაცო! **ფეშკრევ მოვ ლევობრ** – ბიჭუნა (ბალლი) ლექსს ამბობს (კითხულობს). 2. ვარაუდი (ივარაუდებს) **предполагать supposition.** **თხს, ვანოჲ, ლამო'ჲ მუნაყ ყარუდ ლევოდრ** – დღეს, ხვალ და ზეგ ისევ (კვლავ) წვიმებს ვარაუდობენ (ამბობენ) (მ. მ.).

ლეფხ|დისარ, ლიფხ|დისარ lejpc̣|disar, lip̣c̣|disar გრლუგ. непрх. intrans. გარკვეულ გარემოებათა გამო მწოლიარე, დავარდნილ მდგომარეობაში დარჩენა

([და]რჩება) оста[ва]ться в лежащем, пассивном положении to be lying down for certain conditions. კაკალ ბერტყადმუნნი აჰო თასვალი'ნესრ, უმტკ ლიფვისესრ – კაკალს რომ ვბერტყავდი, ჩამოვეარდი და დავრჩი ისე დავარდნილი.

* **ლელ|დ|არ (ლალ|დ|არ) lel|dar (lal|d|ar)** გრძმ. прх. trans. 1. [გა]ტარება ვინმესი ან რამისა ([გა]სატარებს), დატარება, ჩამოტარება, გადასმა (მაგ., ხელისა) проводить / провести, обводить / обвести; to serve out, to carry, to conduct; to stroke, to smooth. ლელას გაზითაძმ ლელაძლათრიც – ლელა გაზეთებს ატარებდა ხოლმე აკი. 2. გავლება ხაზისა ([გა]სავლებს) провести линию, прочёркивать / прочеркнуть to draw a line. ის ხაზ გონე ლალდებ! – ეგ ხაზი წესიერად გაავლე! 3. გავლება სარეცხისა ([გა]სავლებს) прополаскивать / прополоскать (что-нибудь в воде) to rinse washup. ნანას თეთრეულ ლილელო ლალდიქ – დედამ თეთრეული ლილაში გაავლო. 4. გადავლება თვალისა ([გა]დასავლებს) посмотреть to run one's eye. მოვ კერბადბინასქ, ბჰარკ ლალბე-ბალქ – ლექსი დავწერე და თვალი გადაავლე რა (ბ. ბ.).

ლელრიკ|ა|ს| lelrik|a'| სიარულის მოყვარული, მოხეტიალე, მაწანწალა любящий ходить, гулять, бродить, бродяга wandering person, sb who loves wandering around. ლელრიკაც ბა ი ფჰუ – მაწანწალაა ეს ძაღლი.

ლელყელარ (ლალყალარ) lelqelar (lalqalar) გრძფ. непрх. intrans. გავლა-გამოვლა (გაივლის, გამოივლის), უმიზნოდ წინ-უკან სიარული бродить walking up and down. მაცლომცქ ლელყელექჰი, ფემკარ? – როდემდე დადიხარ წინ-უკან უმიზნოდ, ბაღლო (ბ. ბ.)?

* **ლესტარ (ლასტარ) lestar (lastar)** გრძფ. непрх. intrans. 1. დაკიდებული რამის ან ვინმეს გაქანება ([გა]ქანდება), ქანაობა (ქანაობს) качаться (кататься) на качелях to swing smth or sb that is hanging. მახკარ საქლეს ლესტერ – გოგონები საქანელაზე ქანაობდნენ; ყწლეგორქდაქჰი ქორთო ლესტე ი სტაკგოქჰი – სიბერისგან თავი უქანავენ ამ კაცს. 2. [გა]დახრა რამისა ([გა]დაიხრება), დაცერაება ([და]ცერაება) наклоняться / наклониться deviation, sloping. მუდმ თაგდიქ სოქ ე წა, ბოლორქ კედელ მაცახეც ლასტქ – ცუდად ამიშენეს (გამიკეთეს) ეს სახლი, ქვევითა კედელი, რა ხანია, გადაიხარა.

* **ლესტ|დ|არ (ლასტ|დ|არ) lest|d|ar (last|d|ar)** გრძმ. прх. trans. გაქნევა ([გა]საქნევს, [გა]სიქნევს), [და]სიქნევა ([და]საქნევს), [მო]სიქნევა ([მო]სიქნევს), დარხევა ([და]სარხევს), [გა]სიძრევა ([გა]საიძრევს), [და]სიბერტყევა ხის ტოტისა ([და]სიბერტყავს) махать, махнуть, кивать, кивнуть, трясти, встряхнуть, [по]качать to

move, to sway, to flap, to wave, swinging (one's hand, sword etc.), to wave. ჰამწკევ პშანი ლესტორ – ჩიტი ფრთებს იქნევდა; კნათევ ფჰარან ლოჭ ლესტორ – ბიჭი ძალს ჯონს უქნევს; ნაყბისტევ ჩანრენაჰრ ტოტ ლესტორ სო – ამხანაგი (მეგობარი) შორიდან ხელს მიქნევს; მახავ ტადენი ლესტორჲ, ვორ აკურ (აკირ) – ქარი ტოტებს არხევდა და ვაშლი ცვიოდა; თურ ლასტდარ ეჰათე დეწჲ, მაცმე მასთხოვენ გარგ ღრ – ხმლის მოქნევა მაშინ უნდა, როცა მტერთან ახლოს მიხვალ; დონევ ქორთრ ლასტბიქ – ცხენმა თავი გააქნია; სტაკოვ ფჰარან ლოჭ ლასტბიქ – კაცმა ძალს ჯონი მოუქნია.

* ლესტილნ დ, საქანელ ბდ **lestilā d, sakanel bd** საქანელა, დაკიდებულ ორ თოკ-ზე მიმაგრებული საქანაო მოწყობილობა, მაგალითად, ფიცარი устройство для качания, например, доска, подвешенная при помощи двух веревок a swing, hanging on two ropes, the seat can be made from wood. ქისტან ბანდრიგო ბჰნ ლანქ ლესტილნ ხილწლათერ ტოლში – ქისტის ბავშვებს ყოველთვის კარგი საქანელა ჰქონდათ ხოლმე ტოლო შაში. შდრ. ზარამზიყ **zaramziq**.

* ლექიდარ (ლაქიდარ) **lek|d|ar (lak|d|ar)** გრდმ. прх. trans. [გა]დაგდება ([გა]დასაგდება), მიგდება [вы]бросить, [под]бросить, [на]бросить to throw.

აჰარ ლექიდარ (ლაქიდარ) **ah[ō] lek|d|ar (lak|d|ar)** გრდმ. перх. trans. 1. ჩამოგდება რამისა бросить что-нибудь сверху вниз to drop smth down. ის ყალჩად აჰარ ლაქდებალ სო! – ეგ მწყემსის გუდა გადმომიგდე რა! 2. გაღატ. перен. fig. გათათხვა ვინმესი (გათათხავს), გამოლანძღვა обругать ballyrag sb. საბას აჰოჭ ლაქვიქსრ დუდან, ცო ხეც სო, უხაკ დეხოლო სოხ – საბამ მაგრად გამომლანძღა წელან, არ ვიცი, რა უნდა, ნეტავი, ჩემგან (ბ. ბ.).

ლექარ (ლაცარ) **lecar (lacar)** გრდმ. прх. trans. 1. გამორთმევა (გამოართმევს) брать / взять (у кого-то что-либо) taking, accepting. ჰანე', ლაც ე მადვი! – აჰა, გამოართვი ეს პური! 2. ძლევა რძისა პირუტყვის მიერ (იძლევა) давать / дать молоко (о скоте) to give milk. ძრლ ვაჩადლნრ სოგო, სე ათავ ცრმ ლექოგე – თივა გამთავებია და ჩემი ძროხა აღარაფერს იძლევა.

* ლექარ (ლიჭარ) **lečar (ličar)** გრდმ. перх. trans. 1. ფცქენა ([გა]ფცქენის) [по]чистить, освободить / освободить от кожуры peeling. ნანას ჩირელ ვორ ლექრ – დედა საჩირელ ვაშლს ფცქენის. 2. გაღატ. перен. fig. გაძარცვა ([გა]ძარცვავს), გაყვლეფა, დაყაჩაღება ограблять / ограбить, оставлять / оставить голым gobbing. თინით ვოტუდნი, ყაჩლუდუ ლიჭქსრ – თიანეთში მიძავალი, ყაჩაღებმა გამძარცვეს.

* ლექყიდალარ **lečq|d|alar** გრდმ. непрх. intrans. [და]მაღვა ([და]იმაღება) [с]прятаться

to hide, to conceal. **ჩც** თუელირ ხიგო ლეჭყლასე, სე ვაშრ ეგენ მს ლაუმ ჩხოტკი-
კელ ვითლანდნ დაკოვანოსრ თხალომცრ – ახლა ცივ წყალს ვემალეები, ჩემს ძმას
(ძმობილს), ეგას კი მთის ჩანჩქერის ქვეშ მობანავე ვახსოვარ თურმე (ა. ბ.).

ლეცეშ le'eš ზმნს. нареч. adv. მონდომებით, ხალისით, სურვილით, ნდომით, სიამოვნე-
ბით с хотением, с желанием, с энтузиазмом with desire, with enthusiasm,
with pleasure. სე დადას ვშიროშ დეფცაღათერ ე ამბუდ მაწყ სოგრ, ცჰაფიოგრ,
ვშიროშ მს – ნახლო; სრ ზორადშ წონალარე, ბჷშ ლეცეშ დეფაღათრას ლარკ –
მამაჩემი ხშირად ჰყვებოდა ხოლმე ამ ამბავს ხან ჩემთან, მარტოსთან, ხშირად
კი – ხალხში; მე ძალიან მომწონდა და ყოველთვის სიამოვნებით ვუგდებდი
ხოლმე ყურს (ტ. ც.); ლეგა ლეცეშ ლატე სრ ვავ დაცომ – ლევანმა ხალისით
მიშველა ყანის მკაში.

ლეცეჩი le'e[h] 1. თუ სურს если хочет, если желает if sb desires. ადმინენ
ლეცეჩი, რაშმაც ჰალ თაგოდრ – ადამიანს თუ სურს, ყველაფერს გააკეთებს
(შეძლებს). 2. კავშ. союз conj. თუნდაც, თუ გინდ, გინდაც ХОТЬ if, in case. **ჩც**
ლეცეჩი ლავ დოლალ, ცო კერლისრ, დოს იცნას – ახლა გინდაც თოვლი მოვი-
დეს, არ მეშინია, შეშა ვიყიდე.

* **ლეცინი le'inî** მიმლ. прич. particip. 1. სასურველი, მოსაწონი, სანდომი; ის, რაც სასურ-
ველია, მოსაწონია, სანდომია желательный, желанный desirable, eligible. **ზო-**
რადჩრ სტაკოვ ლეცინი ვუმ (უმ) ჰალრ თეგოდრ – ყოჩალი კაცი, რაც სურს,
აკეთებს. 2. მსურველი, მნდომი, მოწადინე; ის, ვისაც სურს, მოსწონს, ნდომი-
ლობს желающий wishful, desirous. **ბოთხ თეგბა ლეცინი სტაკ ვა ე** – საქმის
გაკეთების მსურველი კაცია ეს; **ღაზიშ თაგდა ლეცხოვ შადრო (შადრუა) თე-**
გოდრ – კარგად გაკეთების მსურველი თავად აკეთებს (ხალხ.) (მ. ჭ.).

ლე le კავშ. союз conj. თუნდ, გინდ ХОТЬ, хочешь if, whether. **ლე ფუჩეჩი ხილანლ, ლე**
დოლ, შიკეც ჭირბალა სრ – თუნდ ფუჩეჩი იყოს, თუნდ თივა, ორივე მჭირდება.

ლილქ ბდ lilēk bd ეტლი (ეკიპაჟი) линейка (экипаж) cart. სე ბანდროლე ლილქ
ბედე ტრანსპორტ ცო დარ, ლილქკევ იხრათხ თელვი; **ზორადში წონალარ სრ ქვა-**
ფენილმაქ ოკუდ ბორბლა იშ – ჩემს ბავშვობაში ეტლის მეტი ტრანსპორტი არ
იყო, ეტლით დავდიოდით თელავში; ძალიან მომწონდა ქვაფენილზე მისი ბორ-
ბლების ხმა.

* **ლიშა დდ lišā dd** სამიზნე, მიზანი, ნიშანი знак; мишень sign, back-sight, gun-
sight, rifle scope.

ლიშა თელარ (დ|ანლარ) lišā tel'ar (d|ā'ar) გრდმ. перх. trans. 1. ნიშნის, სიგნა-

ლის მიცემა (მისცემს, ანიშნებს) да[в]ать знак, сигнал, пароль to point / to sign smth. ყაჩღღე ვაშბინ ლიშა თელორ – ყაჩაღები ერთმანეთს ნიშანს აძლევდნენ. 2. ნიშნის მიცემა ქორწილის წინ (მისცემს), დანიშვნა [по]сватать to engage. დოჰ დანიშნოდდორ, ოსი ვაშინ ლიშა თელორ – გოგოს დანიშნავდნენ, იქ ერთმანეთს ნიშანს აძლევდნენ (ბ. მ.).

ლიშა დებლარ (დოლარ) lišā d|ebyar (d|oyar) გრდმ. перх. trans. ნიშნის, სამიზნის დასმა (დასვა) [с]делывать метку to put/to set a sign. ლიშა დოლათ, ატყ-წაქ ვოსაღეწეს – სამიზნე დასვით, მშვილდ-ისარი უნდა ვისროლო.

-ლიც[ი] -lic[i] ნაწ. част. part. აზირь ведь, лучше; не лучше ли you'd better. ის დოლ ურმევე ვეჭლიც[ი], უნაკ შატევე წოლობალარ – ეგ თივა აზირ ურმით ზიდოს, რაღა ფიწლით წვალობს.

ლიჭყდურ დდ ličqdur dd დამალობანა прятки hide and seek. ბზდრი, დოლათ, ლიჭყდურ დოთვა – ბავშვებო, მოდიოთ, დამალობანა ვითამაშოთ (ბ. ბ.).

* -ლო¹ -lo¹ ess. თანდ. послел. prep. -ში -в in (აღნიშნავს ადგილმდებარეობას обозначает место denotes location).

-ლო² -lo² გამოიყენება ხალხურ პოეზიაში სალექსო მარცვალთა რაოდენობის დასარეგულირებლად употребляется в народной поэзии для регулирования количества стихотворных слогов is used in folk poetry to regulate the amount of syllables in a poem. ფხაუნტყაწ ცოეზრ ადორეჰა, მარც ტყოც დეწ სო ჰოალო – ასჯერაც რომ მითხრა არა, მაინც კიდევ მიყვარხარ (ა. „წ“.); ვაწ თხალუნა ყონოლა ვაზნაც ცო ხეცეშ დოალო – ჩვენი ახლანდელი სიჭაბუკე, თავადაც ვერ გავიგებთ, ისე წავა (ა. „წ“.); ღურდქ კატკატკოშ ჰალარ იხო, ჰონ ღეფხეთეშა მათხალო – შენი რცხვენია და ხელინელ ამოდის მზე დილით (ა. „წ“.); დინა დითლეთხო, დალელო, კაძიკა, ათას შარეჰა – დაგეტოვე ცოცხლები, ღმერთო, სულ ცოტა, ათასი წელი (ა. „წ“.); აჰ სო ცო ჰაძეჩე სქ მანეშ შინაც ბჰარკევა დათხალო – როცა აქეთ არ იყურები, ჩემი ლექსები ორთავ თვალთ ტირიან (ა. „წ“.); ე დაშნი ალინრ სქ ნანვაშო, აუქრან დავითა ვაელო; შარნ ჰალარ გუვალან ცო ლეცერ: სიყვარულ მაწინ მაელო... – ამ სიტყვების მთქმელი (შემთხვეული) ჩემი დედისძმაა, დავით არინდაული; თავად არ უნდოდა გამოჩენა: მძიმეა სიყვარული... (დ. ა.; ფ. ბ.).

* ლორლ ბდ lorl' bd ბანტის სახით გაკეთებული კვანძი узел в виде бантика knot like a bow.

ლორლ ბოლარ (ბებლარ) lorl' b|o'lar (b|eblar) გრდმ. перх. trans. ბანტის სახის კვანძის შეკვრა (წმეკრავს), ბანტის სახით გაკვანძვა завяз[ыв]ать

бантиком knotting like a ribbon. ხიტენო ბაწარ ლორლ ბოლოშ დუდუნას ვაშბახ – გამწყდარი ბაწარი ბანტის სახის კვანძით გადავაბი ერთმანეთს.

* ლოც|დ|არ lo'd|ar გრძ. перх. trans. მონდომება (მონდომება), მოსურვება (მოსურვება), მოწადინება захотеть, пожелать to have a desire, to want. ეწე ეხენს ბაცბივ უნაკ ლოცდირალო თილარ? (მ. ბუქ.) – რად მონდომეს, ნეტავი, წოვათუშებმა ამ ხისტვის (ცირცელისტვის) ეს სახელი (თათ) ეწოდებინათ?

-ლოქ -lñ დროის აღმნიშვნელი სუფიქსია ზედსართავებისა суффикс прилагательных, обозначающих время adjective's suffix denoting time. ხკულოქ კეჭ – ზაფხულის მატყლი; სტაბლოქ ჰადრი – შემოდგომის ფქვილი; სტაუხკლოქ ვალ – შარშანდელი ვალი; ბუსლოქ მადვი – ღამის პური.

-ლ-დექ -l-yē მე.....ე[დი] -ый -th (რიგითობის აღმნიშვნელი სუფიქსებია суффиксы, обозначающие порядковый номер suffixes denoting ordinal numbers). ვალდექ შო და, ლამუ ცო ხილენდასო – მესამე წელია, მთაში არ ვყოფილვარ.

-ლ-დეშ -l-yesh მე-ედ, მე.....ეჯერ -ый раз for the certain amount of times. თხა შილდეშ მაღონას ფიზიკ გამოცდმაქ – დღეს მეორედ გავედი ფიზიკის გამოცდაზე.

მ

მმმ მ mm მაწ. част. part. მმმ... მმმ... mmm... (იხმარება შესატერისი სიტყვის შერჩევასას употребляется при подборе соответствующего слова is used when choosing appropriate word). მმმ... აღწ ლეცერ სო უნახ... – მმმ... თქმა მინდოდა რაღაცისა...²²

მაგუდ ბ maguj b მრ. მნ. pl. საქსოვი ძათების (ბაწრების) ერთობლიობა, ბაწრეული сбор шерстяных каток (ниток) the unity of knitting threads, wool and its threads. ცეხენ ადრთვ მაგუდ ბინას – წელს ბლომად ბაწრეული (ბაწარი) შევქმენი (დავამზადე).

* მათხ ბლ matx bd მზე солнце sun.

²² მმმ... სიტყვა-ბეგრას ხშირად მიმართავს კ. ბუაჩიძე თავის პოლიტიკურ რომანში «Такое длинное, длинное письмо...» და აღწევს განსაცვიფრებელ სტილისტურ სიმაღლეებს: (Буачидзе 1989 – К. Буачидзе, Такое длинное, длинное письмо..., Тб., 1989).

მნთხ დ|ახარ (დ|აჯარ), მათხოგრ დ|აგ|დ|არ **mātx d|axar (d|aqar), matxogô d|ag|dar** გრლმ. перх. trans. გამზეურება (|გა|ამზეურება), მზისთვის დანახვინება, მზეზე გატანა **вынести на солнце, показать солнцу putting smth in the sun.** ე მათან მნთხ ბაჯარ დეწქ – ამ ლოგინს მზეზე გატანა უნდა (ბ. ბ.).

***მათხარ|დ|ალარ matxar|d|alar** გრლუგ. неперх. intrans. 1. |და|ჭკნობა (|და|ჭკნება) **увянуть, увядать to fade.** კაწკოწ დენოლა და სოგო, ქასტქ მათხარლასრ იალო, ჰანხ ხეცა, კელო დაღიას, ვად სე ბედუნა, ტიალო!.. – ხანმოკლე სიცოცხლე მაქეს, ია რომ ვარ, მალე ვჭკნები და, ვინ იცის, მოვალდა კიდევ, ვად ჩემსა ბედსა, ტიალო!.. (ი. ლ.; ა. „წ“.); ბუბუკ მათხარდალო – ყვავილი დაჭკნა; ი დოჭ დენიყ [დაჭ] მათხარდალო – ეს ქალი სულ ჩამოჭკნა. 2. გახუნება (|გა|ხუნდება), ფერის დაკარგვა **[вы]линять to loose colour.** მუდში ლებადბინო მწქე] მათხარბალო – ცუდად შეღებილი შალი გახუნდა.

მათხმაქ, მთხე matxmak, mātxe 1. ზმნს. нареч. adv. მზეზე на солнце in the sun. ე ბჷაკნი მათხმაქ მახათ! – ეს გუდები მზეზე გაიტანეთ! ე ბჷაკნი მათხმაქ მაცლომცო დატე? – ეს გუდები მზეზე როდემდე ყრია? 2. გაღატ. перен. fig. არსად მთელ ქვეყანაზე, ქვეყანაზე არაფერი **ничего на свете, нигде на всём свете nowhere in the world, nothing in the world** (ქმნის უარყოფით კონტექსტს **создаёт отрицательный контекст creates negative context**). მათხმაქ ცრმ ბაღბალა თხოგო ოჯხე – ქვეყანაზე არაფერი გვაბადია ოჯახში.

შადრ მთხე, შადრ ჟამე šajr mātxe, šajr žame თავის დღეში, თავის სიცოცხლეში, არასოდეს, არც როდის **никогда в жизни never in his/her life.** (ქმნის უარყოფით კონტექსტს **создаёт отрицательный контекст creates negative context**). ვიბლნორაჰ: „**ოჯუდგო აღათადნო: შადრ მთხე დოხკაყ მა გიბალო ვეწარ ვიცვიქრო მაჰინადნო!**“ – დაგებარებინა: „**იმას უთხარითო, თავის სიცოცხლეში დოუბელსაც ნუ იხილავსო სატროდოდავიწყებულო ქაღისასო!**“ (ს. გ.).

მთხვაყ mātxva' ზმნს. нареч. adv. მზისითვე, ვიდრე მზე ანათებს, ვიდრე დაღამდება **засветло, пока ещё день, пока ещё светло, пока ещё не ночь before it gets dark, before it is sunlight.** **მათხვაყ ჩუ დერწათადნო, დექერ თხოგო ნან ლაპწან ბანდრილო დუდტჩუდშეგო – მზისითვე მობრუნდით შინაო, დაგვიძახებდა ხოლომე დედა ბავშვებში სათამაშოდ მიმავლებს.**

მათეხ, მათე[ჰ] matex, mate[h] ess. ზმნს. нареч. adv. 1. ადგილზე, ადგილობრივ **на месте in the place.** ჩხ ბაგინო ლევა მათეჰ ლადოვისქ – დათვის დანახვაზე ლე-

ვანი ადგილზე გაშეშდა; ე კაკალ მათუხ მეყდოს – ამ კაკალს ადგილზე ვტო-
ვებ. 2. ლოგინში в постели in bed. სამსაუხრი დუღჩოგ ბზღრი მათუე დითნას –
სამსახურში მიმავალმა ბავშვები ლოგინში დავტოვე.

მათ-მათუე[ჰ], მათ-მათუე[ჰ] mat-mate[h], mat-mate[h] ess. ზმნს. нареч. adv. ად-
გილ-ადგილ, აქა-იქ местами, кое-где here and there. **ბადსლეგო მათ-მათუე**
თეკინრ შარვალ დაფხურ – ბასილს ადგილ-ადგილ დაკერებული შარვალი ეც-
ვა; **მათ-მათუე ლავ დაჰ დაში, ლამნი ყარწდალ** – ალაგ-ალაგ თოვლი გადნა,
მთები აჭრელდა.

მათხნ matxi ზმნს. нареч. adv. 1. ადგილიდან с места from the place. **დეო მათხნ ცო ქე-**
ქალა – ძროხა ადგილიდან არ იძვრის. 2. ადგილობრივი местный local. **ე სტაკ**
მათხნ ვა – ეს კაცი ადგილობრივია. 3. გადატ. перен. fig. ჭკუადამჯდარი, გონიერი
УМНЫЙ, СМЕРНЫЙ clever, rational, calm. **ე სტაკ მათხნ ცო გუ** – ეს კაცი ჭკუა-
დამდგარი არა ხანს.

მადლად majdlaĭ მადლიანი благодатный splendid. **დოდოშეც ბაჯოჭ მადლად**
ბუთ ცუდ ბალქ ლამნინ ტყუდჭრქდა! – ამასობაში უზარმაზარი მადლიანი
მთვარე არ ამოვიდა მთების იქიდან (ა. ბ.)! **მადლად აღმიქ დარ დარიკოქ, ნუ-**
სა'ე შარლქ ვაჩქ – მადლიანი ადამიანი იყო დარიკო და რძალიც თავისნაირი
შეხვდა.

მადთხკიკლᄁ, მადთხ-ცადკიკლᄁ, მადთხᄁ **და majtxkiklā, majtx-cajkiklā,**
majtxā j სამხეო, მზე-ცისქვეშეთი, მზისა და ცის ქვეშეთი, მთელი ქვეყანა,
ეს ქვეყანა этот мир this world. **ლილჩეჰას მადთხცადკიკელა, ვეთუ'ეს, ვუხანც**
ვალოსა, სქ გერუდჰ ვშიყარ ცო აღლა: ე ლამნი ჰალოც ლახოსა – მთელი ქვეყა-
ნა რომ შემოვიარო, ავდგები და ისევ უკან მოვალ, ჩემი სხვაგან დარჩენა არ
ითქმის (არ იქნება): ამ მთებს ისევ მოვნახავ (ა. მ.); **ხუმ გუ, მქ ე მადთხ-ცადნ კი-**
კელ ბაჯო ყა მქ ჰირწი მიჩხმასა – ხომ ხანს, რომ ამ ქვეყანაზე დიდი ცოდვა
ტრიალებს ყველგან (ა. მ.); **მადთხანმაქ იშტუქ ბაფხენა ტყოც მიჩმე მათხა ცო**
ბადცა, მადთხანმაქ იშტუქ ჩამლინა ტყოც მიჩმე ნიშა ცო დადცა, მადთხანმაქ
იშტუქ ლამხურა ტყოც მიჩმე ბუბკი ცო დადცა, მადთხანმაქ იშტუქ დლდალინრ
ცად კიკელ მათხე ცომ დადცა – მთელ ქვეყანაზე ასეთი თბილი მზე არსადაა
აკი სადმე, მთელ ქვეყანაზე ასეთი გემრიელი წყლები არსადაა აკი სადმე,
მთელ ქვეყანაზე ასეთი ლამაზი ყვავილები არსადაა აკი სადმე, მთელ ქვეყანა-
ზე ასეთი ღვთისნაბოძები არსადაა აკი სადმე რამე (ა. მ.); **იშტუქ თშელინქ,**
ღაზქ ნი მადთხ-ცადკიკალ ხილლოკი? – ასეთი ცივი და კარგი წყალი იქნება,

ნატავი, სადმე? (ა. მ.). შლრ. ср. comp. ცადვიკლ **cajkiqlā**.

მაძმტო (< მა იშტ დ|ო) **majšto (ma išt d|o)** ნუ შვრები ასე! ნუ შვრები მაგას!
Не делай так! Не делай этого! Don't do that!

მაძწრნ **majčrnā** 1. კეთილი, სიკეთით აღსავსე გარემოება, ირგვლივ გაშეფებული სიტკბოება, ნეტარება **воцарившееся вокруг полное добро happiness and bliss spread all around**. მაძწრნ დარ, ბზდროლე ბუნარფეს აგას ფალი დეფცომ – ნეტარება იყო, ბავშვობაში ბუნართან ბებია ზღაპრებს რომ გვიამბობდა.

* მაძგნ დდ **majqî** jj პური хлеб bread.

მაძგნ დილუენრ **majqî jilujnî** მიმლ. прич. particip. რაიმე ღირებული, ფასის მქონე, მნიშვნელოვანი, სასარგებლო **что-нибудь ценное, стящее, полезное smth valuable, important, useful**. მაძგნ დილუენრ ცრმ აღწ ჰაცხუს – რაიმე ღირებული, სასარგებლო არაფერი თქვა მაგან (არაფერი თქვა ისეთი მაგან) (მ. ჭ.).

მაღალ **malal** სუსტი, ნაზი, სათუთი **слабый, нежный weak, tender**. მაღალ გაუგუ ბა ივნეგო – სუსტი მუხლი აქვს ივანეს (ბ. ბ.).

მაღალ დაკწ **malal dakî** გულჩვილი с **мягким, добрым сердцем soft hearted, sentimental**. წყეგუც მაღალ დაკწ ცო ვეწ სტაკ ხილწ – ნამეტნავად გულჩვილი არ უნდა იყოს კაცი (ბ. ბ.).

მალ|დ|ადლნრ, მალ|დ|ალინრ **mal|d|ajlnô, mal|d|alinô** მიმლ. прич. particip. დაღლილი, დაქანცული **уставший tired, exhausted**. სიმძღ თო ჳნადომ მალბადლნრ ვასერ ენე ჳებასკერ – სიმინდის თოხნით დაღლილი კაცები ჩრდილში ისხდნენ.

მალმაყ|დ|ადლნრ, მალმაყ|დ|ალინრ **malmaq|d|ajlnô, malmaq|d|alinô** მიმლ. прич. particip. დაღლილ-დაქანცული, ნაჯჯათარი **уставший exhausted**. ანკოს მალმაყდადლნრ ტოტი მალიჩრ ხივ დილქ დაჰ – ანიკომ ნაჯჯათარი ხელები თბილი წყლით დაიბანა.

* მაღარ¹ დდ **ma'ar**¹ dd სასმელი (ღვინო, არაყი), დასალევი **питьё (вино, водка), жидкость для питья, выпивка drink, beverage**. ცენეს მაღარ ცო და თხოგო[ჰ] – წელს სასმელი (დასალევი) არა გვაქვს.

მაღარ² (მელარ) **ma'ar (me'ar)** გრდმ. перх. trans. [შე]სმა ([შე]სვამს), დალევა (დალევის) **выпить to drink**. ათავ ხი მაღარ – ძროხამ წყალი დალია.

მამრ დდ **mamô** jd მოფერებითი ფორმას სიტყვისა **ласкательная форма слова fawning form of a word** მაამრ, დადეშრ **majmî, dadešô**. სე მამოხ ევ წერ – მამი-დაჩემს ევა ერქვა.

მაჯდაგ დდ **mazdag** dd 1. ბატკნის გამომშრალი ტყავი ქვეშ დასაგებად **овечья**

(баранья) шкура для подстилки dried lamb skin to spread down. ლაბიამაქ
წედაღეზო ბანდრენ მაქდაგ დილნას კიკელ – კიბეზე მჯდომ ბავშვს ქვეშ
ცხვრის ტყავი დავუთინე. შლრ. ср. comp. ხუთორ ხujtr.

მარწ: მარწ ბედონ ... **marã: marã bedi** ... რა!.. Что за!.. What damned! (ინმარება
უარყოფით კონტექსტში употребляется в отрицательном контексте is used
in negative context). მარწ ბედონ სტაკ მოც ვაჭო, უვო, ე დო წყ ხაკ ბშივრაქი! –
რა კაცი ხარ, ბიჭო, ეს ცხენი რატომ წყურვილით მოკალი!

მარგა' **marga'** მით უმეტეს тем более moreover. სო ჰო ტათებ ცო სესხბადლომა-
კეგე, მარგა' თიშ გალ დუხ ცო დერწდიქდაქი სო – მე შენ ფულს ველარ გა-
სესხებ, მით უმეტეს, ძველი ვალი არ დაგიბრუნებია (კ. ჭ.).

მარშ **mārš** ზმნს. нареч. adv. მშვიდობით, მშვიდობიანად, უსაფრთხოდ, სიცოცხლით,
სიჯანსაღით, კარგობით, კარგად ყოფნით, გამარჯვებით мирно, с миром,
безопасно in peace, safely, with the victory. მარშ ინათ! – მშვიდობით გეგლოთ;
შო მარშ **šū mārš** შორისდ. межд. interj. მშვიდობით (და ა. შ.) ყოფნა თქვენ! ჯვა-
რი აქაურობას! ჯვარი სწერია აქაურობას! ჯვარი გწეროდეთ! თქვენ კარგად
გამყოფოთ! Мир вам! Let you be blessed! (სავალდებულო ლექსიკური მოდე-
ლია ვინმეს გარდაცვალების შეტყობინებისას необходимая лексическая
модель при сообщении об умершем obligatory lexical model when informing
sb's death). შო მარშ, თხაბუს ილიკო დაჭ თივნიუცი! – ჯვარი აქაურობას, წყ-
ხელ ილიკოს დაუსვენია (ილიკო მომკვდარა) აკი!

მარშ-მანკეშ **marš-māķeš** ზმნს. нареч. adv. მშვიდობით და ჯანზე ყოფნით с миром и
со здоровьем Farewell and be blessed! მარშ-მანკეშ ხილათ! – მშვიდობით და
სიჯანსაღით იყავით!

მარშოლ, მარშოლ-მანკოლ **maršol, maršol-māķol** j მშვიდობა, სიცოცხლე,
მშვიდობა და სიჯანსაღე, კარგობა, კარგად ყოფნა мир и здоровье peace and
health (ლექსიკური მოდელია როგორც მისაღმებისთვის, ისე გამომშვიდობე-
ბისთვის лексическая модель как при встрече, так и при прощании lexical
model for greeting and saying good-bye). მარშოლ-მანკოლ შო, კნათი, მოჭ
ბადშო! – მშვიდობა და სიჯანსაღე (კარგად ყოფნა) თქვენ, ბიჭებო, როგორა
ხართ! ფეშეკარ, წყ მარშოლ-მანკოლ ცო ლევდოქი თხოვო, თურ კაწკო დაგეჭო!
– ბაღლო, რატომ არ გვესაღმები, განაღა პატარა ხარ! ჰანე', დადხნათხ, მარ-
შოლ-მანკოლ შო! – აბა, წავედით, კარგად ყოფნა თქვენ!

მარშოლ აღარ (ლევ|ღარ) **maršol aľar (lev|jar)** გრდმ. перх. trans. მისაღმე-

ბა (მიესალმება) ან გამომშვიდობება (გამოიქმშვიდობება) или [по]здороваться, или [по]прощаться greeting or saying good bye. **მარშოლ ალ ვასერგო, ბანდერ!** – მიესალმე კაცებს, შვილო!

მარბაქიწი mar'bakic'i უცხვირპირო, უხეში, უვარგისი, უხასიათო, უგემური ადამიანი неприятный, грубый на вид человек rude, bad tempered person. **თხეწ ნუს ზორადმ მარბაქიწი გამოდგომადმალს** – ჩვენი რძალი ძალიან უგემური (უცხვირპირო) გამოდგა.

***მარლარ ბდ mar'l'ô bd** ცხვირი нос nose.

მარლად დებლარ (დოლარ) mar'l'aj d|eblar (d|olar) გრძ. перх. trans. ჩა-ხუტება (ჩაიხუტებს, ჩაეკონება) приж[им]ать к груди (к сердцу), обнимать / обнять, заключать / заключить в объятия embracing. **ნანას ბანდერ მარლად დოლარ** – დედამ შვილი ჩაიხუტა.

მასთხუდლ mastxujli მტრიანი, ვისაც მტერი ჰყავს имеющий врага, врагов having enemies. „**ლახე კნათ ბჷ მასთხუდლ ვა**“, – იშტ ადლრიც ვაჯუდრო ვაჟა-სა... – „**კარგია მუდამ მტრიანი**“, – თქვა აკი დიდმა ვაჟამა (ა. ბ.)... **მასთხუდლს სტაკ დუჯ ვაჟ, მასთხუდლ მს კაძიკ** – მტრიანი კაცი ბევრია, უმტერო კი ცოტა.

მატ[ან]დალენო mat[an]d|al'enô მიმლ. прич. particip. ენად გაკაფული, ყბელი болтун, с именем болтуна talkative. **ტირინე მატ[ან]დალენო და** – ტირინე ენად გაკრეფილია (ყბელი).

მაქან[ჰრ]: მაქან[ჰრ] დაშარ makā[hô]: makā[hô] d|aşar გრდუე. непрх. intrans. ზედ გადაყოლა ვინმეზე проявлять / проявить уйму заботы к кому-либо putting out on sb. **შადრო ბანდო ბანდრან ნინო მაქან დაშარ, ვაეგოც უმაღლისე ლამდითე** – თავის ობოლ შვილებს ნინო ზრუნვით ზედ გადაჰყვა, სამივეს უმაღლესში ასწავლა (უმაღლესი განათლება მიაღებინა); **ნინო მაქან დაშარ, მს ვაჰოგო ხი ცო დასითმაკ** – ნინო ხვეწნით ზედ გადაჰყვა, მაგრამ ბიჭს წყალი ვერ მოატანინა.

მაქდარე makdarē ზედა, ზემო[თა], ზეგითა верхний upper (გეოგრაფიულად და არა ფიზიკურად, იხმარება ტოპონიმებთან географически, а не физически; употребляется с топонимами geographically and not physically; is used with the toponyms). **მაქდარე აღუდნ თხე ლამზურ ფჷე ბა** – ზემო ალვანი ჩვენი ლამანი სოფელია.

მაქ|დაჷფხუ, მაქ|დაჷფხუ დდ mak|d|aŭpxû, mak|d|ŭpxû dd იგივეა, რაც то же, что the same as **დაჷფხუ, დჷფხუ d|aŭpxû, d|ŭpxû**. **საგო[ჰ] ვოხკდიენო მაქ|დაჷფხუ დაჷ აჷთ თხოგო** – ეზოში [გა]დაკიდებული სამოსი მოგვპარეს.

მაქრქე, მაქხი **makrē, makxī** ზედა, ზემო[თა], ზევითა верхний upper (ფიზიკურად და არა გეოგრაფიულად, იხმარება ცალკეული საგნებისთვის физически, а не географически; употребляется для отдельных предметов physically and not geographically; is used with separate things). უჩიტელ ბჟარვასხე მოწათევი მაქრქე ქუდ დაჰ ბახი – მასწავლებელი რომ შეხვდებათ, მოსწავლეები ზემოდან (თავიდან) ქუდს იხდიან; მაქრქე კოტორ დაჰ მალდალ – ზედა (ზემოთა) ხაჭაპური განელდა (გაგრილდა).

მაქრქმაქ **makrēmak** ზმნს. нареч. adv. ზედა ფენიდან, ზედა ფენაში; ზერელედ сверху; поверхностно superficially. მაქრქმაქ ეც ის ქათ – ზემოდან აიღე ეგ ქათვი; მაქრქმაქ მა თეგოდრ ის საქმ – ზერელედ ნუ აკეთებ მაგ საქმეს.

მაქეოდლუ, მაქეუდლუ დ **makqojlū, makqujlū** d [გა]დასათარებელი, ის, რაც უნდა [გა]დაათარონ покрывало, плед, накидка coverlet. მათან ლამზურ მაქეუდლუ იცნას – ლოგინისთვის ლამაზი გადასათარებელი ვიყიდე.

მაქლათნიში დ **maklatniši** d მრ. მნ. pl. სუფრის მატრიალებლები, ზედამხედველები обслуживающие гостей table servants. ქუდრწლეს აღმეგო დაჯო სუფრ დარქ, მაქლათნიში დ ლუც დარ – ქორწილში ადამს დიდი სუფრა ჰქონდა და მატრიალებლებიც ბევრნი იყვნენ.

მაქხ: მაქხ დ|ალარ (იხარ) **makx: makx d|a'ar (ixar)** გრლუვ. непрх. intrans. 1. თავისით აშვება დაბმულისა (აეშვება) освободиться (о привязанном животном) to be unleashed by oneself. ჩუ ბესკინო დეთ მაქხ ბალოქ – დაბმული ძროხა აეშვა. 2. გადატ. перен. fig. თავს გასვლა (გავა) своевольничать turning impudent. მაქხ დადონაქ, ფეშეკარ, აჰ! – თავს გახვედი, ბალო, შენ!

მაქხ დ|ალითარ (იხითარ) **makx d|a'itar (ixitar)** გრდმ. непрх.trans. აშვება დაბმულისა (აუშვებს) отпустить привязанного to unleash someone who is chained up. ო დეთ უქ მაქხ იხითარაქ? – ის ძროხა რატომ აუშვი?

მაქხ ხილარ **makx xil'ar** გრლუვ. непрх. intrans. 1. აშვებულ მდგომარეობაში ყოფნა (აშვებულ მდგომარეობაშია) быть в отпущенном (в непривязанном) виде to be released; to be unleashed. ფჰუ მაქხ ბა სოგო, თხილოშ ხილ! – ძალი აშვებული მყავს, თრთხილად იყავი! 2. გადატ. перен. fig. სახარჯი ფულის არსებობა (არსებობს) наличие денег на расходы to have pocket money. ტათებ ხუმ ცო და ჰოგო მაქხ, დროვბადებალ სოქ – ფული ხომ არა გაქვს დასახარჯი, მადროვე რა.

მაქხ|დ|ალენო **makx|d|a'lenô** მიმლ. прич. particip. 1. თავისით აშვებული (ცხოველი)

своевольный, отчаянный released by itself (animal). ე ღონ მაცლომცონ ლელე მაქს ბალენო? – ეს ცხენი როდემდე დადის აშვებული? 2. გადატ. перен. fig. აღვი-რახსნილი, თავშეუკავებელი, თავხედი, თავს გასული (ადამიანი) необузданный (о человеке) impudent. ის სტაკ თათანო მაქსვალენო ვა! – ებ კაცი მთლად აღვირახსნილია! (ბ. ბ.).

მაქს, მაქრქე **makxī, makrē** ზედა, ზემო, ზემოთა, ზეგითა верхний upper (ვერტიკალზე по вертикали on vertical position). უხიტელ ბჟარვასხე მოწათეე მაქრქე ქუდ დაჰ ბახო – მასწავლებელი რომ შეხვდებათ, მოსწავლეები ზემოდან (თავიდან) ქუდს იხდიან; მაქრქე კოტორ დაჰ მალდალო – ზედა (ზემოთა) ხაჭაპური განელდა (გაგრილდა).

მაქლ|შიცუშე **mak|d|wi'uš** ზმნს. нареч. adv. განვადებით в кредит payment by installments. ბჰკე მაქლშიცუშე თელო ტათე – ბანკში განვადებით აძლევენ ფულს (ბ. ბ.).

მაყლ|არ **maq|d|ar** გრძმ. прх. trans. შეწყვეტა (რშეწყვეტს), თავის განებება прекращать / прекратить то или иное действие to stop doing smth. სე ათავ შურ მაყდიქ – ჩემმა ძროხამ რძე (რძის მოცემა) შეწყვეტა (ბ. ბ.).

მაყლ|ითარ **maq|d|itar** გრძმ. прх. trans. შეწყვეტინება (რშესაწყვეტინებს), თავის განებებინება, აკრძალვა, დაშლა заставлять / заставить прекращать / прекратить то или иное действие to make smth stop. დადას ვაშეგრ ჰადროზ მაყდითიქ – მამამ ძმას ჰაპიროსი აუკრძალა (ჰაპიროსისთვის თავი განებებინა) (ბ. ბ.).

მაცანდა **macāqda** ზმნს. нареч. adv. როდისმე когда-нибудь someday. თხილლიბ სონ, მაცანდა ტყოყ ბჟარლო ვად ვაშმბუნს! – მიფრთხილდი, როდისმე კიდევ შევხვდებით ერთმანეთს!

მაცლომცინა **maclomcinā** როდემდეც до каких пор и ... until ... მაცლომცინა ტათე თოყუდც სონ, ჩუ ვშიყას კურორტმაქ – როდემდეც ფული მეყოფა, დავრჩები კურორტზე.

მაცონ-მაციხო, მაცონ-მალიხო (მაცონ-მადცხო, მაცონ-მადლხო) **mačī-mačičo, mačī-maličo (majčī-maččo, majčī-malčo)** ზმნს. нареч. adv. მუდმივად მშიერ-მწყურვალ, უჭმელ-უსმელ მდგომარეობაში вечно в голодном состоянии constantly hungry. სკოცჰას მაცონ-მაციხო ბა ი ფჰუ – მთელი ზათხული მუდმივად მშიერ მდგომარეობაშია ეს ძალლი.

*მაცონ-მალონ, მაციონ-მალიონ **mačī-mali, maci'nê-mali'nê** მუდმივად მში-

ერ-მწყურვალნი, მშიერი, მშიერი და მწყურვალნი **вечно голодный, вечно не евший constantly hungry and thirsty**. იმტ ყეიმ-ყაჰემ ჰალ და გლორათხრ სე ნანას, მადცნი-მადლნი დარათხრ – ასე გაჭირვებით გვზრდიდა დედაჩემი, მშიერ-მწყურვალეები ვიყავით (თ. გ.); **დუნწ დედადხენათხ კაწკა ბადრი ბუჰ დროჰ მაც-მადლნი** – ბევრჯერ ვისხედით პატარა ბავშვები ომის დროს მშიერ-მწყურვალეები; **მაც-მალტ ტყვენი მალარო მუშეხადლორ** – მშიერ-მწყურვალ ტყვეებს მალაროში ამუშავებდნენ.

მაცნე-მაცნე macnē-macnē ზმნს. нареч. adv. ოდესმე **когда-нибудь ever**. მაცნე-მაცნე ტყოყ ბჟარლო ვად ვაშხინხ – ოდესმე კიდევ შევხვდებით ერთმანეთს.

მაცნელეყ, მაცმელეყ macnēle', macmēle' ზმნს. нареч. adv. ნებისმიერ დროს, როცა გინდა, მუდამ, ყოველთვის **в любое время, когда угодно, всегда any time**. მაცნელეყ დოლ სო ჰაშელ, სო ბჟხ ჩუჰ დასრ – როცა გინდა, მოდი ჩემთან სტუმრად, მე სულ შინა ვარ; ჰონადხრ სე წენტ სანი მაცნელეყ ნჟად და – შენთვის ჩემი სახლის კარები მუდამ ღიაა; **მაცნელეყ ვახჩეჰან, იასო ვენჯე ვა: მაწყ თოჯნადმო, მაწყ ფურჩქნადმო, მაწყ წამლოდმო** – ნებისმიერ დროს იასონი ვენახშია: ხან თოხნის, ხან ფურჩქნის, ხან წამლაგს.

მაც[ა]ხეყ mac[ax]e' ზმნს. нареч. adv. რა ხანია, როდისვე **сколько уже времени, давным давно for a long time already**. მადრმეს ტადენხტ თადლონი ვარანტეხ გოხკატ, ჯიბ ბაყტ მადყდარ ბოლო'ნტ, დახტ შადრ კნათტ ძოლო ლეხან, მაცხეყ ატჩირ ლეგტდელ ვერწჩჩო – მარიამმა მხართხურჯინი მოიკიდა მხარზე, ჯიბეში გამხმარი მჭადი ჩაიღო და წავიდა თავისი, რა ხანია, მდუმარე ლეგენდად ქცეული ვაჟის ძვლების საძებრად (ა. ბ.); **ის ამბუდ მაცხეყ მარ, უტტეყ კითხოდმო?** – ეგ ამბავი როდისვე იყო, რატომ ეხლავა კითხულობ?

მაწყ-მაწყ naçq-maçq ზმნს. нареч. adv. ხანდახან, ზოგჯერ, დროდადრო **иногда, временами, порой sometimes**. უნაკ დალო, მაწყ-მაწყ ქიქლოშ ამბუდ დაჰ დიცლა სო – რატომაა, ნეტა, ხანდახან ძველი ამბები მაგიწყდება.

მაჰ-ბაქი და **maç-baki** j მრ. მნ. pl. წვერ-ულვაში **усы с бородой beard and moustache**. ი ვაჰგო ლამხურ მაჰ-ბაქი და – ამ ბიჭს ლამაზი წვერ-ულვაში აქვს.

მაჰბაქიწო **maç-bakic'i** მრ. მნ. pl. 1. უწვერულვაშო **без усов и бороды without beard and moustache**. სტ ვოჰ ტყოყნ მაჰბაქიწო ვა – ჩემი ბიჭი ჯერაც უწვერულვაშოა. 2. გადატ. перен. fig. უცხვირპირო შესახედაობისა **неприятный на вид ugly looking**. ო უხ მაჰბაქიწო სტაკ ვოყვირაძე ვადნ ფსარე, ვო! – ის რა უცხვირპირო კაცი მოგვიყვანეთ გუშინ, კაცო!

მანკარ-კნათი ღ **maxḡar-ḡnati** d მრ. მნ. pl. გოგო-ბიჭები, გოგოები და ბიჭები, ქალ-ვაჟნი девочки и лальчики girls and boys. მანკარ-კნათიგო თხა ტყრამ ხილრ – გოგო-ბიჭებს დღეს ტამ-თანდური ექნებათ (ბ. ბ.).

***მoxḡ** b მიწა, დედამიწა земля, земной шар earth, ground.

მანკახ დიშიდარ **maxḡax diš|d|ar** გრღმ. перх. trans. მიწაზე, იატაკზე, დაბლა დანარცხება (დანარცხებს) бросить кого / что-либо об землю, об пол, об низ to defeat to the ground. დოკ დეყქირ მიტროს ვორ მანკახ ბიშიქ – გაბრა-ზებულმა მიტრომ ვაშლი დაბლა დაახეთქა (ბ. ბ.).

მანკწარ|დარ (მეხკწერ|დარ) **maxḡcar|d|ar (mexḡcer|d|ar)** გრღმ. перх. trans. 1. წარამარა დაღვრა (დაღვრის) разли[ва]ть что-либо pouring all the time. ი მაწრო მიხხმაც მა მეხკწერდოთ – ამ შრატს ყველგან ნუ ღვრიოთ წარამარა. 2. გადატ. перен. fig. გაფლანგვა ფულისა, ქონებისა, ზნეობისა (გაფლანგავს) транжирить / протранжирить, растрачивать / растратить, разбазари[ва]ть to waste money / fortune. დაჭ კად მანკწარდოლოთვად ქიქლოქ ღეფ-წეთ, დო! – გაფლანგოთ, ნეტავ, ძველი სირცხვილ-ნამუსი, ქა (ა. მ.)!

***მაკარ māḡar** გრღფე. непрх. intrans. 1. შეძლება (შეუძლია), სიჯანსაღის, ღონის, ჯანის ქონა (აქვს) мочь, иметь возможность, быть в состоянии to be able to, to be capable of, can. ვუხ (უხ) მანკ ჰო? – რა შეგიძლია? სო მანკეშ ვა, სო ვუმაყ (უმაყ) მანკე: ჟეხ ვაწარ, ჟე დეთარ, ჟე ღარკარ – მე ღონივრად (ღონიერი, ჯანსაღი) ვარ, ყველაფერი შემიძლია: ცხვრის დეგნა, ცხვრის წველა, ცხვრის კრეჭა. 2. ღ d ღონე, ჯანი, ფიზიკური ძალა, სიძლიერე, შეძლება здоровье, сила, мочь strength, force, ability. გაჟგან მაკარ ცო დაგეგ სოგო, უერ! – მუხლებში ძალა აღარა მაქვს, კაცო! 3. როული ფუძის ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი; აწარმოებს პოტენციალისის შინაარსის მქონე გარდაუვალ ზმნას составная часть сложных основ или словосочетаний; образует непреходный глагол, имеющий значение потенциалиса component part of complex root or word-combination; derives intransitive verbs having the meaning of potentialis. ცო აღმანკ სო (სო ცო მანკ აღმან) – ვერ ვიტყვი (არ შემიძლია თქმა); ბანდრენ ცო ღელმანკე (ბანდრენ ცო მანკ ღელმან) – ბავშვი ვერ დადის (არ შეუძლია სიარული).

***მანკე-ცომანკე māḡē-comāḡē** ზმნს. об. нареч. см. adv. see ნიწყ-მაყლაჟი **niḡq-maḡlajhî**. მანკე-ცომანკე დითგეს ე კეჭ – ძლივ-ძლივობითლა ვრეცხავ ამ მატყლს; მარინო ყანღეგორნან მანკე-ცომანკე ქექალა – მარეხი სიბერისგან ძალისძალათილა მოძრაობს. об. см. see ნიწყ-მაყლაჟი [ი] **niḡq-maḡlajh[î]**.

*მწყ[რ] ბ **măq, măq[ô]** b 1. თავისუფლება свобода freedom. ო სტაკ ოც მწყ[რ] ვა – ის კაცი ახლა თავისუფალია (თავისუფლებაშია); მწყ[რ] ვითასრ! – თავი დამანებე (თავისუფლებაში დამტოვე)! 2. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний component part of complex root or word-combination.

მწყ[რ] ბახარ (ბ|ა|გ|არ) **măq[ô] b|axar (b|aqar)** გრლუვ. непрх. intrans. ვერშეკავება რამისა (ვერ [შე]იკავებს), ვერდაჭერა (ვერ [და]იჭერს), ვერშეჩერება (ვერ [შე]იჩერებს) не быть в состоянии остановить, задержать кого/что-либо can't hold smth, can't stop smth. ველრევ მწყ[რ] ბახარ სიხუდგო – სიცილს ვერ იკავებს სიხო (კაცის სახელია); ყევ მწყ[რ] ბაგარ უშუდგო – ცხვარი (ფარა) ვერ შეიკავა, ვერ დაიჭირა უშომ (კაცის სახელია) (ცხვარი გაექცა უშოს); ყალვხ სტემივაც მწყ[რ] ბახოგე ფილუდგო – სიბერისგან ველარათერს იჭერს ფილო (კაცის სახელია).

მეგვე დდ **megvë** dd 1. მხეცი, ნადირი зверь beast, savage. მეგვეს ლაქვალ სოქ ესევ მაძრვაშო, სე სტაკოვ დოკ დოცდიენო – მხეცივით მომივარდა აქ მაზლი, ჩემი კაცისგან (ქმრისგან) გაბრაზებული. 2. გადატ. перен. fig. უზრდელი, შეუგნებელი невоспитанный, грубиян rude, impolite.

მელყვეტაცო დდ **melqveta'ô** dd მავნე არსება რამ ცრუ რწმენის სფეროდან некое вредное существо из области суеверия harmful creature from the sphere of superstitions. კიტროლო მა იხოთ, მელყვეტაცო ლაქლა შოქ! – კიტრებში ნუ დადიხართ, „მელყვეტა“ მოგივარდებათ!

მელახ **mel'ax** რამდენილაც несколько several. მელახ შო და, წოვათე ცო ხილენვაგესო – რამდენილაც წელია, წოვათაში აღარ ვყოფილვარ.

მელემფლქ, სტენამფლქ **mel'emplë, stenamplë** რამხელა, რამოდენა какой величины how big. მელემფლქ ვაცვალინო ჰქვ ვოჰ! მელში შო დარ სოქ ვაგწინე, ცო ვაწმაკვ სოქ – რამხელა გაზრდილა შენი ბიჭი! რამედნიმე წელია, არ მენახა, და ვედარ ვიცანი (ე. ქ.).

მელ'ეს, მელ'ქ, მელ'ხუც **mel'e', mel'ê, mel'xu'** უფრო больше, ещё больше more (ე. ქ.). მელ'ქ ჩუ ხეცტ ე ყაროვ! – უფრო დაუშვა ამ წვიმამ!

*მელმი **mel'mi** რამდენიმე, ვინმეს ან რამის გარკვეული რაოდენობა несколько, определённое количество кого/чего-либо several, certain amount of somebody or something. ას იშტ თეგლოს, მელმი ხა და – მე ასე ვაკეთებ, გარკვეული დროა (პ. მ.).

მელ-მოლქ **mel'-molü** რამდენი [რამდენნაირი] და როგორი сколько [таких]

how many and what kind of. **მელ-მოლჷ ბადოჭ ბუდსა დაგინდა სო, მს, ცო დიწ-დაჯდოს, ოშტჷ ლამზურ ბუთჷ, ოშტჷ მაშნრჷ ბუდსა სე ბშარკინ ცო დაგინდა – რამდენი და როგორი მთვარიანი ღამე მინახავს, მაგრამ, არ ვაზვიადებ, ისეთი ლამაზი მთვარე და ისეთი ნათელი ღამე ჩემს თვალებს არ უნახავს (მ. მ.).**

მელნადრათ mel'najrat ზმნს. нареч. adv. რამდენნაირად **сколькими способами** in different ways. **მელნადრათ ცადვადუნას ჰო სიკეთ ძს, მს ჰოგო ცომ დაგოდ-მაკს სო – რამდენნაირად ვცადე შენთვის სიკეთის ქმნა, მაგრამ შენ ვერაფერი დაგანახე.**

მელუთხი mel'utxi ეს რამდენი!.. **Это сколько!.. How many!** **გაკუდრბადლო სო, ე მელუთხი ნახ ლაჰდალინო დღეებახანო!** – გამიკვირდა, ეს რამდენი ხალხი მოგროვილა დღეობა ში-მეთქი!

***მემლი, მემნი memli, memni** ვინმე **кто-нибудь somebody, someone else** (ირიბ ბრუნვებში იხმარება ფუძე ჰამ- **хам-** в косвенных падежах употребляется основа ჰამ- **хам-** root is used in indirect cases ჰამ- **хам-**). ე წენი მემლიკ დახ-ლუდ? – ამ სახლში, ნეტავი, ვინმე ცხოვრობს? ე ხაკ ნშეჟი მა დითოთ, ჰამას ჰო – ეს ტომარა გარეთ არ დატოვოთ, ვინმე წაიღებს.

მენიშ, მქ meniš, mč ზოგი, ზოგიერთი **некоторые some**. **მქ აღმიქ დახოკ შადრ ქორთის დაკლივ** – ზოგი ადამიანი მხოლოდ თავის თავზე ფიქრობს.

მქძევო mčzevō 1. ვისი ძე? ვისი ვაჟიშვილი? **Чей сын? Who's son? მქძევო ვარ ო ქუდრწლებ ლამზრათ ლეთხს ვეჟენო ვოჰ?** – ვისი ძე იყო ის ბიჭი, ქორწილში ლამაზად რომ იცეკვა? 2. ვისი ქალიშვილი? **Чья дочь? Who's daughter** (ქა-ლებთან ეს სიტყვა იხმარება შინაურული ტონალობით по отношению к женщинам это слово употребляется со своей тональностью with women this word is used in domestic tonality). **ეთერ, ჰო მქძევო და?** – ეთერ, შენ ვისი ქალიშვილი (ვისი ძე) ხარ?

მეს-მედგარ mex-medgar ჯანლონით აღსავსე (ადამიანი) **полный сил, энергии (человек) full of strength**. **ივსებ მეს-მედგარ აღმიქ და, ის ცოჰანსნ ჯერლოგმაკ** – იოსები ჯანლონით აღსავსე ადამიანია, მაგას ვერაფერ შეაშინებს.

მელ mel' ნაწ. част. part. მეტი, უფრო, უფრო მეტად, უფრო მეტი, უფრო ნაკლებად, უფრო ნაკლები **более, менее more, less** (აწარმოებს შედარებით ხარისხს **образовывает сравнительную степень forms comparative degree** **მელ შუდრსნ ლეხორ, მელ ღანსნ ლეხორ, მელ ლამზრსნ ლეხორ, მელ გარგან ლეხორ...** – მეტ სიფართოვეს ექებდნენ, მეტ სიკარგეს ექებდნენ, მეტ სილამაზეს ექებდნენ,

მეტ სიახლოვეს ეძებდნენ... (ა. ქ.).

მილვან, მილიონ **milvā, miliō** მილიონი МИЛЛИОН million. მილვანეგ ბილნარობ ცო გეჭრ – მილიონს ბედნიერება არ მოაქვს.

მინმინაყრ დღ **minmima'ō** dd მიმინო ЛОВЧИЙ СОКОЛ sparrow-hawk. ცაძ მინ-მინყრ ლელქ – ცაში მიმინო დატრინავს (დადის).

მტყუ **mīṭu** ზმნს. нареч. adv. წამში, მალე, ახლავე В МИНУТКУ, В МИГ, СЕЙЧАС ЖЕ in a minute, very soon. მტყუ გუბაძლქ ესეგ დათხურ – წამში გახნდება აქ „დათ-ხური“ (ხაჭოს ხავეწი).

მტყუნ **mīṭun** ზმნს. нареч. adv. სულ რაღაც წამით, ძალიან მცირე ხნით ВСЕГО НА МИНУТКУ, НА МГНОВЕНЬЕ, НА МИГ for a while, for a minute. მტყუნ ჩუ ცო ოთობ-მაკ სო ბატინო დო – წუთითაც ვერ შევაჩერე გაქცეული ცხენი; ეჭ, მტყუნ გონე ასო, მტყუნ მწ მუძში – ეჭ, სულ რაღაც წამით კარგად ვარ, წამით კი ცუ-დად.

მირმიშელ[აყრ] დ **mirmišel[a'ō]** d ვერმიშელი вермишель vermicelli. თხა მატ-რენ მირმიშელაყრ ვეხკინას – დღეს სადილად ვერმიშელი მოვხარშე.

მიჩაყდა **mičaqda** საცაა, სულ მალე, წუთი წუთზე МИНУТУ НА МИНУТУ, СОВСЕМ СКОРО, В СИЮ МИНУТУ very soon, in a minute. მიჩაყდა სწ ხილუეგ – საცაა გა-თენდება კიდევაც.

მიჩახ **mičāx** ზმნს. нареч. adv. სადღაც ГДЕ-ТО somewhere. ისე მიჩახ დიღრას კალამქ, ჰალო ცო ლეხმაკეგ სო – აქ სადღაც დავდე კალამი და ვედარ ვბოულობ.

მიჩემცინან **mičemcinā** სადამდეც ДО КАКОГО МЕСТА И ... until ... მიჩემცინან ლელმაკ შქ, იხათ – სადამდეც ივლით, იარეთ.

მიჩმეგეც **mičmege'** ზმნს. нареч. adv. თუ [ვინიცობაა] სადმე ან სადღაცა ЕСЛИ [ВДРУГ] ГДЕ-ТО / ГДЕ-НИБУДЬ if / in case somewhere. დეხოს ჰოს, მიჩმეგეც გაძბრალ ბჰარვაძხე ჰო, საყვედურ ალ სოგრენან – გთხოვ, თუ [ვინიცობაა] სადმე გაბ-რიელი შეგხვდეს, საყვედური უთხარი ჩემგან.

მიჩ-მიჩოხ **mič-mičōx** ზმნს. нареч. adv. ზოგ-ზოგან КОЕ-ГДЕ, МЕСТАМИ in some places. მიჩ-მიჩოხ ლობქ ზორაძში და დაჭ დელდალინო, ჭჰაღარ დეწქ – ზოგ-ზოგან ლობქ ძალიან არის დაზიანებული, შეკეთება უნდა.

მიჩრქეკ, მიჩრენაკ **mičrēk, mičrenak** ზმნს. нареч. adv. ნეტავი, საიდან ... ИНТЕРЕСНО, ОТКУДА ... I wonder from where ... მიჩრენაკ ძაღლუეშაძნო, ცაძმაქ წურათ დოტუმრო წერუდო ჰიჭრას – ნეტავი, საიდან მოდიხართ-მეთქი, ცაზე მწკრი-ვად მიძავალ წეროებს შევეყურებდი.

მიცნარ, მიცნარ დღ **micnar, mīcnar** dd მეცნიერი учёный scientist. დაჯუხუ ჰე-ტერბურლე ვა ე ვან გიუდრგუ, ვაჯუხუ მიცნარენ ლეტე – შიფენერენ – დაჯუხუ საქმლო... – დიდ ჰეტერბურლშია ეს ჩვენი გიორგი და დიდ მეცნიერს ეხმარება – შიფენერს – დიდ საქმეში (ა. ბ.)...

* მოთ ბდ **mot, bd** 1. ადგილი место place. 2. ლოგინი постель bed.

მოთ ბარ **mot, b|ar** გრდმ. прх. trans. დაბინავება ვინმესი ან რამისა (რდა)ბინა-ვებს), ადგილის მიხენა поселять / поселить, пристраивать / пристроить к месту (животного) housing sb. შალთეს ათან ბიქ მოთ, ქოქრეს ვორენ ბო მოთ – შალათმა (კაცის სახელია) ძროხა დააბინავა, ქოქორი (კაცის სახელია) ვაშლს აბინავებს.

მოთ ხერცბარ (ხარცბარ) **mot, xerc|b|ar (xarc|b|ar)** გრდმ. перх. trans. 1. გადაადგილება (გადაადგილდება), ადგილის შეცვლა перемещаться / переместиться, [по]менять место to move. მიჩრ ავევ დალუნ მოთ ხერცობრ – ზოგი ნადირი საზამთროდ ადგილს იცვლის. 2. ლოგინის შეცვლა (შეიცვლის), ლოგინის გამოცვლა (რგამოიცვლის) [по]менять постель to change bedclothes. ი ვაჰონ მოთ ხარცებლეთ – ამ ბიჭუნას ლოგინი გამოუცვალეთ რა (ბ. ბ.).

მოთ ხერცბითარ (ხარცბითარ) **mot, xerc|b|itar (xarc|b|itar)** გრდმ. перх. trans. 1. გადაადგილება (რგადასადგილებს), ადგილის შეცვლევინება заставлять / заставить перемещаться / переместиться, [по]менять место to make smth move. მიჩრ ავევრ ლავას მოთ ხერცბითრ – ზოგ ნადირს თოვლი ადგილს აცვლევინებს. 2. ლოგინის შეცვლევინება (რშე)აცვლევინებს), ლოგინის გამოცვლევინება (რგამო)აცვლევინებს) заставлять / заставить [по]менять постель to make sb change bedclothes. ვაჟა, ნანევრ მოთ ხარცბით – ვაჟა, დედას ლოგინი გამოაცვლევინე (ბ. ბ.).

მოთარ **motar** გრდუგ. непрх. intrans. გონება (ჰგონია) [по]казаться s/he thinks.

ცო მოთარ **co motar** გრდუგ. непрх. intrans. მდგომარეობა, როცა ადამიანს არ ჰგონია, არ ელოდება რამეს состояние, когда человек не ожидает чего-либо the situation when a person isn't thinking about smth to happen. სო ცო მოთ, ვა ყარ დალოლო – მე არ მგონია, ხვალ წვიმა მოვიდეს.

ცო მოთუშ **co moteš** ზმნს. нареч. adv. მოულოდნელად; რომ არ გგონია, ისე неожиданно, мгновенно unexpectedly, suddenly. ცო მეწინა ყანოლ მაქ დეჟქ, ყონოლ – ცომოთუშ დახენო... – არასასურველი სიბერე ზედ მოდგა, სიჭაბუკე

[კი] მოულოდნელად წასულა... (ს. ლ.).

***მოლუც mole'** ზმნ. нареч. adv. ისედა, უბრალოდ, უსაქმოდ, ნებისმიერ დროს, ნებისმიერ შემთხვევაში, უმიზნოდ, მოტივაციის გარეშე просто так, в любой раз, без дела, без цели, без мотивации simply, without work, any time, without any motivation. ჰალ დაკდოცდებალ ო ხკოა: ჰათხ ჟაგნუდ დინკოდინო, ჰალ ხეტოშ, დაკო ცო მეყეშ, მოლუცა დარქოდინო... – გაიხსენე რა ის ზაფხული: წინ წიგნები რომ გველაგა, ვკითხულობდით, ვერ ვიხსომებდით, ისედა გვექონდა გადაშლილი... (ნატ. ქ.). მოლუც ცომიჩე იხოს – ისედა (უსაქმოდ) არსად დავდივარ; მოლუც ვეჩოხ მოსოლ ცო მეწ ადმინეგ ალწ – უბრალოდ სხვაზე ცუდი არ უნდა თქვას ადამიანმა.

მონამგლ ვბ monamgl vb მეზობელი მწყემსობაში, მეცხვარეობაში, სამოვრებზე сосед на пастбищах neighbour while shepherding. *მონამგლელ ლათერ თხონ ბასილლარწ იესებ, ალწ [დადას], სე ასკე სტაკ ვარ...* – „მონამგლელ“ გვედგა ბასილლანთ იოსებო, [მამამ,] ჩემი ასაკის კაცი იყო (ე. ი.).

***მოსოლ, მოსოლ** მდ **mosol, mosol** jj სიავე, სიცუდე, სიბოროტე, ცუდი საქმე злобность, злоба, нечто плохое, нехорошее, недоброе malignancy, malignity, wickedness; virulence, antagonism, animosity.

მოსოლ (მოსოლ) დაწ მოსოლ (mosol) jar გრძ. перх. trans. სიცუდის ქმნა (შერება, იზამს) делать нечто плохое, нехорошее, недоброе to do smth bad. ს – ს.

***მოსიწ mosi** ცუდი, ბოროტი, ავი плохой, злой, вредный vicious. плохой, злой, дурной wicked, unkind, vicious. ჰო მოსიწ სტაკ გუჭრ – შენ ცუდი კაცი ხანხარ.

მოსიჩრ (მუეჩრ) დაკი მოსიჩრ (mujčô) dakī ავეგული სო злым сердцем, со злой душой evil. ვანო მუეჩრ დაკი სტაკ ვარ – ვანო ავეგული კაცი იყო (ბ. ბ.).

მოსიჩრ (მუეჩრ) ზანწ მოსიჩრ (mujčô) zanō ავზნიანი სო злым, вредным нравом bad mannered. ე ფსტუენო მუეჩრ ზანწ ადმიე და – ეს ქალი ავზნიანი ადამიანია (ბ. ბ.).

მოსიჩრ (მუეჩრ) მატი მოსიჩრ (mujčô) matī ავეცია სო злым языком nasty tongued. მოსიჩრ მატი ცო ვეწ სტაკ ხილწ – ავეცია არ უნდა იყოს კაცი (ბ. ბ.).

მოსიჩრ (მუეჩრ) წეგწ მოსიჩრ (mujčô) čegō ავხორცი, ავსისხლა სო злой, вредной кровью lustful. დორა მოსიჩრ წეგწ დარ – დორა ავხორცი იყო (ბ. ბ.).

***მოტ ბლ mot** bd 1. ენა язык language. დისტე[ჰ] მოტ ცუდ ბალრ ჰოგო[ჰ], ჰალრ

იშ დაჯალე! – პირში ენა არ გიძევს, ხმა ამოიღე რა! 2. ალი **пламя** flame. ე წა-
რაგ სტენამფლქ მოტ ლექობრა! – ეს ცეცხლი რამხელა ენას იქნევს (ბ. ბ.)!

მოწუწა|დ|არ **moçuça|d|ar** გრდმ. перх. trans. 1. მოწუწვა (წმოწუწავს), წყლის მოს-
ხმა **опрыскать водой** watering. ე ბუბკინ **მოწუწადარ დეწქ** – ამ ყვავილებს
მოწუწვა უნდათ. 2. მოძუძგვა (მოძუძგავს), მოძურწვა, კუდამოძუძუელი წას-
ვლა, გაქცევა, გაპარვა **p run away, escape**. შადრ დადას ბჷარკი დერწდიეწქ,
ოთრეს ჰათეც მოწუწადიქ – თავისმა მამამ თვალეხი დაუტრიალა (დაუბრია-
ლა) და ოთარმა უმაღ მოძუძგა.

* მოგ ბღ **moq bd** სიმღერა, ლექსი **песня, стих** verse, rhyme, song.

მოგ ბექ|ბ|არ **moq beq|b|ar** გრდმ. перх. trans. დამღერება (დაამღერებს, დაიმ-
ღერებს), სიმღერის შემოდახება **спеть** to sing. მოჰქეკ სუფრენმაქ დაჰ ვახქ,
ჰათეც მოგ ბექობრ ივნეს – როგორც კი სუფრასთან დათვრება, მაშინვე სიმ-
ღერას შემოსდახებს ივანე.

* მოჰქეკ|ი| **moheḳ|i**.

მოჰქეკ|კ|ი| **moheḳ|k|i|i** კავშ. союз conj. როგორც კი **как только** as soon as. მოჰქე კურ
ბოლლარ ლამნახ, ლეკი ლაჰყოშ სო აჰლარ ხოლმე პერევაღმაქჷ – როგორც კი
ნისლი დადგებოდა მთებში, ლეკები მალვით გადმოიპარებოდნენ ხოლმე
უღელტეხილზე (ე. წ.).

მოჰქელეც **mohele'** როგორც [არ] უნდა, რაც [არ] უნდა **как хочет, как может** as
much as. მოჰქელეც ცადდაღლჩეჰა, მოსიხრ ადმინეგრ ცრმ დაგოდმაკ ჰოწ – რო-
გორც არ უნდა ეცადო, ცუდ ადამიანს ვერაფერს დაანახებ.

მოჰქედა **moheqda** ზმნს. нареч. adv. როგორმე **как-нибудь** somehow. საუბუჷ ცო
სტენმაკეგ სოწ, მოჰქედა სო დეწიშ სოწ დალწ ვალ – მეტს ველარ მოვიცდი,
როგორმე უნდა დამიბრუნოთ ვალი; მოჰქედა დეწიშ სოწ ლატწ – როგორმე
უნდა მომეშველოთ.

* მოჰქეჯელბა (< მოჰქე ჯელ ბ|ა) **moheḳelba (moheḳ el b|a)** პირდაპირ **прямо**
straight, directly.

* მოჰქეჯელ|ბ|ა (< მოჰქე ჯელ ბ|ა) **moheḳel|b|a (moheḳ el b|a)** ჩვეულებრივ,
პირდაპირ, როგორც წესი და რიგია **обыкновенно, прямо, как положено, как**
полагается usually, directly, as a rule მოჰქეჯელბა ოუმაყ ჰალ დეფც სოგრ –
ყველაფერი ჩვეულებრივ მიაძბე!

მოჰქე ჯელ ბ|ა|დცი| **moheḳ el b|a|jci'** როგორც წესია, როგორც წესი და
რიგია, წესისამებრ **как положено, по правилам** as a rule. მოჰქე ჯელ ბ|ა|დცი|,

უდმოტ თაგდებ ის საქმე, შურშურ მა ღითრ! – როგორც წესია, ისე გააკეთე ეგ საქმე, ნუ ამურშურებ!

მოჭთუ **mohtu** როგორ თუ!.. Как это так!.. How is that!.. თამარ ვაძნაქ ხალაქე-თინრ დისქ, მოჭთუ ქუდრწლებ ცო დინნაძე სუდნრ – თამარი ჩვენზე ნაწყენი ღარხა, როგორ თუ ქორწილში არ დამპატივეთო.

მოჭნადრათ **mohnajrat** ზმნს. нареч. adv. რანაირად? რაგვარად? Как? Каким образом? How? In what way? ცო ხეც სო, მოჭნადრათ ვეწეს ყივლებ თოლ – არ ვიცი, რანაირად უნდა მოვერიო სიღარიბეს.

მოჭჭოჭელეც **mohçohēle'** ზმნს. нареч. adv. დაუდევრად, როგორმე, როგორც იქნება кое-как, как-нибудь, не очень качественно carelessly, whatever. ბაღრიგ ი საქმე მოჭჭოჭელეც თაგდიქ – ბავშვებმა ეს საქმე დაუდევრად გააკეთეს.

მოყ⁴, მოლეც **mo'⁴, mole'** ისეღა, უბრალოდ просто, просто так; по крайней мере merely, simply. ცომ საქმე დარ სოგო, მოლეც ვარასრ მამღარი – საქმე არა მქონდა რა, ისე ვიყავი მამიდაანთას.

მოყ⁵ **mo'⁵** ვაითუ (ვშიშობ) авось, вдруг (боюсь) in case (I'm afraid). ნაყმაქ მოჭკ უდოლოთვად, მოყ ყარ დალოთვადნ! – გზას როგორ დავადგეთ, ნეტავი, ვაითუ (ვშიშობ) წვიმა მოგვივიდეს!

მოყ⁶ **mo'⁶** სულაც არ ... совсем [не] ... absolutely [no] ... მოყ ცო ღალად ე ფეშკარ! – სულაც არ ვარგა ეს ბაღლი!

მუდღნა: მუდღნა დ|ა **mujlnā: mujlnā d|a** რა მდგომარეობაა? რა სიტუაციაა? როგორობაა? Каково? What's wrong? How is the situation? ცენეს მუდღნა დარ ღამუ? – წელს რა სიტუაცია იყო (როგორი იყო) მთაში (ე. ქ.)?

მუდღნე **mujlnē** როგორიც какой (при сравнении с другим предметом) how, what. მუდღნე ჰანლუ ნან-დად დარიც ი მაჭგო, შადრონს ოშტუ ჰანლუ და – როგორი სათნო მშობლებიც ჰყავდა ამ გოგოს, თავადაც ისეთი სათნოა.

*მუდშიჩი **mujš'ī** ზმნს. нареч. adv. ცუდად плохо badly, poorly.

მუდშიჩი იხარ (დ|ალარ) **mujščō ixar (d|a'ar)** გრღუგ. непрх. intrans. ცუდად გახდომა (გაახლება) становиться / стать плохо to feel bad, become sick. ღუდახ მარწყურ ვადღრასე, მუდშიჩი დარქსრ – წელან მარწყვი შევჭამე და ცუდად გაგნდი.

მუდშიჩი დ|ახარ (დ|აგარ) **mujščō d|axar (d|aqar)** გრღმ. перх. trans. ცუდად რშექმნა (რშექმნის, გაახდის) [с]делать нездоровым to make sick. ე თუთეგ

მუდშირ დაჯოჭი – ეს თუთა ცუდად გაგხდის.

მურღლ და **murdla** d ირგვლივ გაშეფებული სიბინძურე *воцарившаяся вокруг нечисть filthiness spread around*. იშტყ მურღლ ცომიჩჰე დაგძდარ სო! – ასეთი (ამგვარი) სიბინძურე არსად მენახა!

მუჯგყ დ **mužgũ** jj მუჯღუგუნი, ვინმესთვის გვერდში წაკრული იდაყვი რამის სანიშნებლად *толчок, удар локтем jolt/to jolt someone with an elbow*. ნანას მუჯგყ მალდიჟ სო, *სადღევრძელო ბაცუშ ნიტბებადნო!* – დეღამ მუჯღუგუნი წამკრა, *სადღევრძელო მოკლედ მოჭერიო!*

მცნობ ვ **mcnob** vb მცნობი, მწყემსი, რომელიც დოლის ღროს დედა ცხვარს უბოვის და მოჭვერის ხოლმე ბატკანს მოსაწოვებლად *человек, способный распознавать принадлежность ягнят с их матерям во время a shepherd who in times of lambing period can find the lamb and bring it to its mum for breast-feeding*. სჟ ვაშო, ვასო, ვოტ-დჟევაძტ შარლყ ლევეორ, მემცხორივ მცნობელ მჟ ველრალო – ჩემი ძმა, ვასო, ცამეტ-თოთხმეტი წლისა ყოფილიყო, მწყემსებს მცნობად რომ მიჰყავდათ თურმე (ა. ბ.).

*მჭადრი ბ **mɔajrɪ** bj თრჩხილი, კლანჭი *ноготь, коготь nail, claw*.

მჭადრ თოხარ (თეფხარ) **mɔajr toxar (tepxar)** გრღმ. перх. trans. მტკივანა თავის დაკორტენა *обрабатывать / обработать ([про]массажировать)* кому-либо болящую голову своеобразным движением ногтей *to peck one's head*. მჭადრ თოხარ დენალათჟ ყაფჩუდშე – თავის დაკორტენას თხოულობენ ხოლმე მოხუცები.

მჭადრ თოხითარ (თეფხითარ) **mɔajr toxitar (tepxitar)** გრღმ. перх. trans. თავის დაკორტენინება *заставить обрабатывать / обработать ([про]массажировать)* болящую голову своеобразным движением ногтей *to make sb peck head*. მჭადრ თოხითარ ყაფჩუდშინ ყორბალა ზორადში – თავის დაკორტენინება მოხუცებს უყვართ ძალიან.

*მჭალ[ე] **mɔal[ê]** 1. ზიარი, საზიარო, საერთო *общий, товарищеский common, shared*. ნახუდ ფილბჟ, აბუფ, მიხუფ მჭალ[ე] და, სოდა ცო დეყინდა – ყველი (ყველის თავები) ფილიპესი, აბოსი, მიხოსი საერთოა, არ გაუყვიათ; *ოჯარ-გოაჰი მჭალ ბად ბა* – მათ საზიარო ბადი აქვთ. 2. ზმნს. нареч. adv. ზიარად, საზიაროდ *совместно in common, jointly, mutually*. *ოჯარ ვავ მჭალ[ე] დივჟ* – იმათ ყანა ზიარად დათესეს.

6

ნაკატო დე **naḳatō** jj კოტოში (მესხურ დიალექტში), მარცვლებისგან დაცლილი სიმინდის ტარო шелуха кукурузы maize cop emptied with maize grains. **დაყ** ნაკატო ზორადში ლაზე და ღალიხ წე აკმა – ხმელი კოტოში ძალიან კარგია ცეცხლის ასანთებად ზამთარში.

ნაპარს დე **napars** jj ერთი ცხვრის გაპარსვით მიღებული მატყლი, თავისებურად შეკრული და ტრანსპორტირებისთვის გამზადებული шерсть, полученная после стрижки одной овцы, своеобразно связанная и заготовленная для транспортировки wool received after shaving one sheep, wrapped and ready for transportation. **შაუზტყ ნაპარს და ესე** – ორმოცი ნაპარსია (ორმოცი ცხვრის გაპარსვით მიღებული მატყლია) აქ.

***ნაჟტარ** დე **nažtar** jj დროებითი სადგომი მწყემსებისთვის და საქონლისთვის (უპირატესად ცხვრისთვის), დროებითი სამწყემსო ბინა, რომელიც შეიძლება წარმოადგენდეს კუსტარულ ნაგებობასაც, თუმცა ხშირ შემთხვევაში, მაგალითად, ბატკანში ღია ცის ქვეშაა ხოლმე временное пастушье жилище, кутан herdsman dwelling.

ნაჟტარ დილარ (დებლარ) nažtar jil'ar (j|eblar) გრძმ. перх. trans. 1. დროებითი სამწყემსო ბინის დაღება (დასიღებს), გაჩერება, დარჩენა თუნდაც ერთი ღამით устраиваться / устроиться пастухам временно, хотя бы на одну ночь to stay in herdsman dwelling even for a night. **ტბათინ დუდტყუაშნ უჩი ხილ'ენ თხონ, ბებერ-ტაფუ დილარათხ ნაჟტარ** – ტბათანაში მიმავლებს დაგვიღამდა და ბებრის ტაფობში დავიდეთ ბინა. 2. ვადატ. перен. fig. საცხოვრებლად დასახლება (დასახლდება), დაბინავება (დაბინავდება), დაფუძნება, ბინის დაღება (დასიღებს) оставаться / остаться жить навсегда, основательно, поселяться / поселиться to settle down. **თხე განყოფეს რუისპირე დილერ ნაჟტარ** – ჩვენმა ბიძაშვილმა რუისპირში დაიდო ბინა (დასახლდა); **იკოს ნასტ ნაჟტარ დილქ** – იკო ძლივს დაბინავდა.

ნაჟღალ დე **nažʎal** jj დაზიანებული ორგანიზმიდან გამონადენი შესქელებული სისხლნარკვი მასა выделяемая из повреждённого организма густоватая масса с кровью condensed bloody issue from the organism. **ე წიკეხ ე ნაჟღალ ცო დასტოდმაკი სოხი დუდტრენ** – ამ წვივზე ეს „ნაჟღალი“ ვერ მომამორა ექიმმა.

***ნაფხეკ** დე **napxek** jj 1. ნაფხეკი ამა თუ იმ საგნისა соскобленное с чего-нибудь

(с дерева, железа ...) crust of certain subject ... ე ლოჭქ ნათხეკ უქ ესე დატქ? – ეს ჯჯონის ნათხეკი რატომ აქ ყრია? 2. ანათხეკი ამა თუ იმ საჭმლისა ტაფის, ქვაბის ფსკერიდან *поскрёбки, соскобленные остатки какой-нибудь еды со дна сковороды, кастрюли crust of pan*. კიმუან, დაინ დათხურ ნათხეკებს ცრმ თელქ – კიმოს და დაის ხაფიწის ნათხეკს არათერი ურჩევნათ.

ნათხეკერ, ნაშალ მდ **nařxver, našal** j j ქვა-ლორღის სახით ჩამოშლილი ადგილი მთისა *часть склона горы, разрушенного в виде каменной крошки grindstones of a mountain*. ნათხეკერმაქ მა იხოთ, ბანღრი, ჩუ დეკიშუ – „ნათხეკერზე“ ნუ დადინხართ, ბავშვებო, ჩაცვივდებით; დღეებას მანქანინ ძღურთი დაჰ ცო მახმაკი, ოშტუქ მაჯო ნაშალ ბშარმახქ ნაყა – დღეობახე მანქანები ინღურთაში ვერ ავიდნენ, ისეთი დიდი ნაშალი დახვდათ გზად.

ნაყრქნაყ **naqřnāq** ზმნს. нареч. adv. გზადაგზა *по дороге on the road*. ნაყრქნაყ ბუბკი ლეჭღოშ ჰალღ დაღღნათს ქუდათღ ტბათინღ – გზადაგზა ყვავიღების კრეფით ფეხით ავეღით ტბათანაში; დუღტათს ნაყრქნაყ გარმოთ თეფხოშ – მივღივართ გზადაგზა გარმონის დაკვრით (ბ. ბ.).

ნაყცერღ მდ **naqcerā** j j გზისპირი *обочина roadside*. მოღუქ ლამზურ ნაყცერღ და! – რა ლამაზი გზისპირია (ბ. ბ.)!

ნაში მდ **naši** j მრ. მნ. pl. წყლისპირა ადგილი, მუღმივად სველი და სათღობი *берег воды, постоянно мокрый и мягкий riverside place, constantly wet and sticking*. მოღუქ ოჯფენიგჰ მა იხოთ, ფეშკრი, ოსი მოსი ნაში და! – უბრალოდ იქითკენ ნუ დადინხართ, ბალღებო, იქ ცუდი სათღობია!

ნაშო|ღარ (დანაშო|ღარ) **našo|dar (današo|dar)** გრღმ. перх. trans. ჩაძირვა (ჩაძირავს), დაღექვა (დაღექავს) [по]тонуť на постоянно мокро и мягком берегу воды *drowning, sinking* დაგო სქ ნეკ, ხივ დანაშოღიქ – დაიკარგა ჩემი დანა, წყალმა (მღინარემ) დაღექა.

ნაჩღიკ ვბ **načlik** vb უფროსი (თანამღებობით) *начальник senior*. სქ ვოჰ მეტყევღ ნაჩღიკ ვა – ჩემი ბიჭი მეტყევეების უფროსია.

***ნაჩხ** მდ **načx** j j ყველი, ყველის თავი, ყველის კვერი *сыр; круг сыра cheese, cheese roll, pastille*.

***ნაჩხორქ** ხი დ **načxōrē xi d** ყველის შეჭამადი, ჩათღიღი ყვეღით, მოღაღღული ხახვით და კვერცხით გაწყობიღი წვენაინი *сырный суп cheese soup with fried onions and eggs*. სე დაღენ ზორაღში ყორბალარ ნაჩხორქ ხი – მამაჩემს ძალიან უყვარდა (მოსწონდა) ყვეღის შეჭამადი.

ნახხ-კალტ დ **načx-kałt** d ყველ-ხაჭო (ყველი და ხაჭო) сыр и творог cheese-curd. ჟაბრ ბაჩო ნახგო ღუჯ ნახხ-კალტ და – ძროხის პატრონებს ბევრი ყველი და ხაჭო აქვთ.

ნახხ-მაღვი დ **načx-majqî** d ყველ-პური, ყველი და პური сыр и хлеб, сыр-хлеб bread and cheese. მაცნე სე ნანას ქორ ნახხ-მაღვი ლორ სო, იშტ დოწორ: *მაგობ ღაზიშ კაპაშ ღობ, ნახონ მნ ღაჩოკ პად ღობადნო* – როცა დედა ხელში ყველსა და პურს დამაჭერინებდა, ასე დააყოლებდა: *პური კარგად მოკბიხე, ყველს კი მარტო აკოცეო* (ა. ბ.). 2. პურ-მარილი хлеб-соль feast; great dinner. ჰაშელ ბახეჩუდშ ანკოს ჩამლქ ნახხ-მაღვი დარჯდიქ თხო – სტუმრად მისულებს ანიკომ გემრიელი პურ-მარილი გაგვიშალა.

ნაწიდარ დ **naçidar** jz ცხვრის დიდ ხანს ნადგომი ადგილი ღია ცის ქვეშ место под открытым небом, где долгое время стояла отара a place / dwelling where the sheep stayed for a long time in the open sky. ლამზურჩო მწვანელო თაფადნო ღარჭქ ღათერ ქე სტოუხკლოწ ნაწიდარ – ლამაზ სიმწვანეში მთლად შავი იდგა ცხვრის შარშანდელი ნადგომი. შლ. ср. comp. ალხაჯ **alxaž**.

ნეთხ|დ|აღონო, ნეთხ|დ|ალინო **netx|d|ajlnô, netx|d|alinô** მიმლ. прич. particip. გათხელებული утончившийся, сделавшийся тонким thinned. საავადმყოფო ცჰანფენივჰ აბ-უჩიტელ ვიშვანო, ნესესჰ კაპრშვალინო, ნეჩენივჰ მს გიურგ-უჩიტელ, ფხევექ ათხსჰ ნეთხვალინო – საავადმყოფოში ერთ მხარეს აბო მასწავლებელი წოლილიყო, ნესვივით გაყვითლებული, მეორე მხარეს კი გიორგი მასწავლებელი, ხევსურის სალესავივით გათხელებული (გ. ქ.).

ნემსკავ დ **nemskav** dd ანკესი удочка fishing rod. წჩო ნემსკავევ ვუდტას ჭარი ლეცღჰ – ახალი ანკესით მივდივარ სათევზაოდ (ბ. ბ.).

*ნიე ბლ **niq** bd გზა дорога, путь road, way.

ნიე|ბ|ავინო **niq|b|avinô** მიმლ. прич. particip. გზააბნეული, გზადაკარგული потерявший дорогу lost. უჩ ნიე|ბ|ავინო ლელე! – რატომ (როგორ) გზააბნეული დადინარ (ბ. ბ.)!

ნიე ნეჰარ (ბ|აჰარ) **niq qeħar (b|aħar)** გრდმ. перх. trans. 1. გზის გადალახვა (გადალახავს), გზის გავლა (გაივლის), მეზავრობა (იმეზავრებს) преодолеть|ва|ть путь, дорогу to pass a long way. ბაჯო ნიე ბაჰართვად წოვა-თამცქ – დიდი გზა გამოვიარეთ წოვათამდე. 2. გადატ. перен. fig. მეგობრობა (მეგობრობს), ახლო ურთიერთობის ქონა (აქვს), საერთოს ქონა (აქვს) дружить, иметь близкие отношения friendship, having close relationship, having a lot in common. დაჰ ვუდხკნაჰჰ სო, ას ჰქე ნიე ცო ნეჰგეს! – გამყოდე, მე შენთან აღარ

ვიმეგობრებ!

ნიწყ-მაყლაძჱ[რ] **niçq-maqlajh**[r] ზმნს. нареч. adv. ღონე-უღონოდ, ღონე-უღონობით, ძალისძალათი, ძლივსძლივობით, ძალღონის უქონლად **из последних сил, через силу, кое-как hardly**. ტყობალარ ალექსის, მე ნიწყ-მაყლაძჱრ თოჯნადორ სიმძღ – ეტყობოდა ალექსის, რომ უღონოდ (ძალისძალათი) თონიდა სიმინდს; წინიშ გრიზ თეჯჩოვ ნიწყ-მაწყლაძჱ წა შეგლბადინას – ახლად ნაგრიპალმა ძლივსძლივობით სახლი დავალაგე. შღრ. ср. comp. მაკე-ცომაკე **maķē-comaķē**.

ნოღი რ **noyi** j შრ. мн. pl. ღრძიღეღი дѣсна gums. ცენეხცჱჱს ნოღივ ქოთოვოსრ – წელს მთელი წელიწადი ღრძიღეღი მაწუხებს.

ნშადჱ[რ] **nwaǰ**'[r] adit. გა[მო]- вы- out (ზმნისართი, აღნიშნავს საგნის მოძრაობის მიმართუღეღას შიგნიდან გარეთ наречие, обозначает направление движения предмета adverb denoting subject destination from inside to outside). ჟაბრ ნშადჱ[რ] ბალქ გუღმრელქ – ძროხეღი გამოვიღნენ გომურიდან.

ნშადჱ, **ნშეღჱ** **nwaǰ**'ā, **nweǰ**'ā abes. / nom. გარეთა სივრცე თავისი მოცემუღობეღით внешнее пространство со своими данными outside space with its appliances. ნშადჱ ცო ღალად ე წენიგო – გარეთა სივრცე არ უვარგა ამ სახლს.

ნშაღი, **ნშეღი** **nwa**'i, **nwe**'i ess. გარეთ на улице, не в доме outside (ზმნისართი, აღნიშნავს საგნის მღეღარეღობას ან მოქმეღეღას გარეთ; შესიტყვეღის შემადგენელი ნაწიღი наречие-приставка, обозначает место нахождения или действия предмета adverb denoting subject location or action outside; part of Word combination). მაცლომცრ ღათიშ ნშაღი, ფშელ და – როღეღღეღ ღგახართ გარეთ, ციღა.

ნშადჱრქ-ნშადჱი **nwaǰ**'rē-**nwaǰ**'i ზმნს. нареч. adv. გარე-გარეღღ, შორიახლოს, შორიახლოღდან, შორიღდან поодаль, с расстояния nearby. ოგუფ მონამგლ ვანო-ციჱრ ღამუ, ნშადჱრქ-ნშადჱ მოც მოკითხოღღეღბალ სრ ო სქ დადგაშრ – იმის სი-ახლოვეს ყოთიღხარ აკი მთაში, შორიღდან მაინც მომიკითხე ის ბიღაჩეღი (მამის ძმა) (ბ. ბ.).

ო

* **ო¹ ო¹** ის тот that ჩვენებითი და III პირის ნაცვალსახელი, სხვა ბრუნვებში ენაცვლება ფუძე указательное и личное местоимение III лица, в других падежах меняется основой demonstrative and III personal pronoun, which in other cases is altered by the root **ოჯ[უ]- oq[u]-**.

ო დე, მას დე o dē, mas dē იმ დღიდან, მას აქეთ, მას მეტე с тех пор, с того дня since then. **ო დე, მას დე, ბუბღენა ადმეგოდოლონ, ცივ ატკაზ ჰადენორ ჭყუაზრა ევას დუკინრა ამქვეყნიურ სტემას, მიჭრიტნენაჭაჟ, სურათ გადაღებადმარენაჭაჟ** – იმ დღიდან, ადამ ბობლიაშვილის მეტე, მტკიცე უარი უთქვამს ევა ყობიშვილს უამრავ ამქვეყნიურ რამეზე, სარკესა და ფოტოგრაფირებაზეც კი (ა. ბ.).

ობი obi ისინი они they.

ობი დ|ალრ ობი obi d|alō obi იგივეა, სულ ერთია то же самое, всё равно the same as.

ობიწოლ[ობ] ო običol[ob] j უიმათობა, იმათ გარეშე ყოფნა пребывание без них, не хватать их being without them. **ბადრი ღამდა ჰათსდინასჟ, ობიწოლ[ობ] გამხელბადლონ სო** – შვილები სასწავლებლად გავგზავნე და უიმათობა გამიძნელდა.

ოგეც oge' 1. თუ [ვინიცობაა] ის ... если [вдруг] он (его) ... if, in case s/he ... **ოგეც ვეცხეჭე, მოკითხოდმიჩეჭესრ, აღათ, მე ჩუჭ ცო მასრ** – თუ, ვინიცობაა, ის მოვიდა და მომიკითხა, უთხარით, რომ შინ არა ვარ. 2. [ბოლოს] ისდა ... [наконец] только он [один] ... finally only he ... **სე დეწრივ ქორთმინ შველბადიქ, ოგეც მისქ სო** – ჩემმა შეყვარებულებმა თავს უშველეს, [ბოლოს] ისდა შემჩნა.

ო[ჰ]ეც¹, ოჰას o[h]e'¹, oha' ნაცვ. местоим. проп. ისევ ის, იგივე тот же самый again s/he; the same. **თეატრე ოჰას ადგილი ვაჩქ სო** – თეატრში იგივე ადგილები შემხვდა.

ო[ჰ]ეც² ohe'² ნაწ. част. part. ისევ, უფრო более more (დასახელებულ საგანს ანიჭებს უპირატესობას названному предмету придаёт предпочтение gives superiority to mentioned subject). **ეეე, ნეტარ, ოეც ო ფეშკარ დანოჭრასოქ!..** – ეეე, ნეტავ, ისევ ის ბალდი ვყოფილიყავი და!.. (ა. ბ.); **ოჰეც შუცო თელო სო** – ისევ თქვენთან მიჩვენია.

ოთხით otxit ზმნ. нареч. adv. დიდი სისწრაფით (გაქცევა), თავქუდმოგლეჯით СЛОМЯ ГОЛОВУ (ГПОЛБЕЖАТЬ) tu run away with the high speed. ჩაივ სა ხიტლიენო კიმო ოთხით ვოტურ – დათვის შეშინებული კიმოთე თავქუდმოგლეჯით გარბოდა.

ოთხწვერ დ otx̣ver d ოთხწვერად დაგრეხილი ბაწარი, ნართი, წნა და სხვა пряжа, прядь из четырёх нитей twisted fourfold thread, wool. ოთხწვერ იშვიათათ და სოგო – ოთხწვერა ბაწარი იშვიათად მაქვს.

* **ოთარ (ეთარ) otar (etar)** გრდუგ. непрх. intrans. 1. დადგომა (დასადგება), ზეზე გაჩერება (დასადგება, გაჩერდება), შეჩერება (შეჩერდება) [В]СТА[В]АТЬ, останавливаться / остановиться to stay, to standstill. ფსარლუდნი დახნ ნაჟტრეჰი ოთჟ – სადამოს პირუტყვი (ცხვარი) ბინაში დადგა; ჩუ ჰორშ ის გერ, მიჩჰე უდოჟ, უდოჟ – ჩააგორე ეგ ქვა, სადაც გაჩერდება, გაჩერდება; იცხროჟ ეე მიჩუნაკ ოთულრ? – მაგათი ცხვარი, ნეტავი, სად დადგება? აქრ დაფენფენ ლათჟ – აქო (კაცის სახლია) დაფასთან დგას. 2. დადგომა, გაჩერება, მოძრაობის შეწყვეტა (დასადგება, გაჩერდება), შეჩერება (შეჩერდება) останавливаться / остановиться to stand, to stop. ჩუ ჰორშ ის გერ, მიჩჰე უდოჟ, უდოჟ – ჩააგორე (დააგორე) ეგ ქვა, სადაც გაჩერდება, გაჩერდება. 3. დაბინავება (დასაბინავდება) поселяться / поселиться, пристраиваться / пристроиться к месту (животного) housing, settling. მათლარჟ ეე მიჩუნაკ ოთულრ ცენენ? – მათეანთ ცხვარი, ნეტავი, სად დადგება წელს? 4. დადგომა (დასადგება), მოფენა (შეჩერება), გავრცელება (გავრცელება) покры[в]а[т]ься чего-л. чем-л. to appear, to spread. ტბათნი კურ ოთჟ – ტბათანაში ნისლი დადგა.

ოთა (ეთა) otã (etã) 1. ინფინიტივია მასდარისთვის инфинитив для масдара an infinitive for the gerund ოთარ (ეთარ) otar (etar). 2. ზმნ. нареч. adv. ღამედგომით, ღამის გათევით, ღამე დარჩენით с ночёвкой to stay for a night. ცჰან დენი ჰალრ ცო გაჩმადენორ ტბათინჟ, ბაწრე ბუდს დაგდა ჩუნ უდთნორ – ერთი დღე ვერ მიედწიათ ტბათანამდე და ბაწარაში ღამის გასათევად გაჩერებულიყვენენ (ი. ლ.).

ოთა ინარ (დახარ) otã ixar (d|axar) გრდუგ. непрх. intrans. ღამედგომით, ღამის გათევით ხლება (ეახლება), ღამე დარჩენით წასვლა სადმე, ვინმესთან (სტუმრად) (წავა) ходить / пойти с ночёвкой куда-нибудь, к кому-нибудь (в гости) to stay for a night. ვშიროშ ინლათრას მადმლარი ოთა, ბუდსჟ დშიპს – ხშირად დავდიოდი ხოლმე მამიდასთან სტუმრად ღამედგომით, ღამე დარჩენით (მ. მ.); თხჟ მადმი, თალრჟ ევჟ, ვშიროშ ინლათერ თხე ნანეცჟ ოთა – მამი-

დაჩვენნი, ევა თალარიშვილი, ხშირად დადიოდა ხოლმე დედაჩვენთან ლამედ-
გომით.

ოთხოლ: ოთხოლ დ|არ ot̄xol: ot̄xol d|ar გრძმ. перх. trans. მცირე ხნით შეყოვნების
ქმნა (შეყოვნდება), გაჩერება (გაჩერდება), მცირე ხნით შეჩერება (შეჩერ-
დება) [при]остановиться на малое время to stop for a while. **ზორადშა ქას-
ტლარ, მან სო მანც ოთხოლ დიქ თიკოს** – თიკოს ძალიან ეჩქარებოდა, მაგრამ
მცირე ხნით მაინც გამიჩერდა თიკო; **ალნირნა ოთხოლ ცო დოშ ვადხნას ჰალრო
ბახტრიონო** – ალვანიდან შეუჩერებლად ავედი ბახტრიონში.

ოთხოლ დ|ითარ ot̄xol d|itar გრძმ. перх. trans. მცირე ხნით გაჩერება (გაჩერ-
ება) [при]остановить на малое время to make sb. stop for a while. **ზორადშა
ქასტლარასო, მან მანც ოთხოლ დითქ სოგო თიკოს** – ძალიან მეჩქარებოდა,
მაგრამ მცირე ხნით მაინც გამაჩერა თიკომ.

ოკასსაŋ oka'sã მოსულელლოსავით подобный придурковатому like a silly. **ოკასსაŋ
დანო მაიკო, უადგილ ადგილე დელირ ამბუდ დოშ** – მოსულელლოსავით ყოფი-
ლიყო მაიკო, უადგილო ადგილას იცინოდა ლაპარაკისას.

* **ოლარ (ებლარ) olar (eblar)** გრძმ. перх. trans. 1. აგება (ააგება), აცმა, ჩამოცმა
(ჩამოააცვამს), ამოღება наниз[ыв]ать, вздеть to string, to thread. **ოჯუს ყაჭუს
კიკი ოხკი** – მან ძაფზე მძივები აასხა; **ილოს შადმთრეს წოდ ოლო** – ილომ შამ-
ფურზე მწვადი ააგო; **იჯ სიცხოს ქორთის ქუდ ოლინო დოტურ მაკ** – ამ სიცხე-
ში თავზე ქუდჩამოცმული მიდიოდა მაკა. 2. ტანზე წამოცმა (წამოიცვამს)
накинуть, надеть на тело to throw on, to throw over, to put on. **ხოჯეს მაქაჰკო
უმ ოლო, უდშტა ღობ** – ჩოხანზე რამე მოისხი და ისე წადი; **ფშელ და, უმში
ოხკათ** – ცივა, რამეები შემოიცვით! 3. ამოხაპვა (ჩამოხაპავს) черпать,
черпнуть to exhaust, to bucket, to ladle, to scoop. **ბადრივ ტოლჩევ რუელქ ხი
ოლო** – ბავშვებმა ტოლჩით რუდან წყალი ამოხაპეს (ამოიღეს). 4. ქონების
გაფლანგვა (გააფლანგავს), განიავება, თავზე წამოცმა [рас]транжирить to
blow up a fortune. **ადმეს დადქ ქონებ ქორთის ოლო** – ადამმა მამის ქონება
თავზე წამოიცვა (გაანიავა).

დ|ოლ|დ|არ (დეფლ|დ|არ) d|ol'd|ar (d|epl'd|ar) გრძმ. перх. trans. გაძვრენა
(გააძვრენს), შეძვრენა (შეაძვრენს), შეტენა (შეიტენის) просовывать /
просунуть, засовывать / засунуть cramming into. **ე ასო ნასტ დოლ|ინას ე
ლრუტი** – ეს თასმა ძლივს შევტენე ამ ნახვრეტში (ბ. ბ.).

* **დ|ოპტარ (დეპტარ) d|optar (d|eptar)** გრძმ. прх. trans. ჩაყლაპვა (ჩაყლაპავს)

проглотить to swallow. ლაწმრევ ნასტ ბაკალ ბოპტ – ავადმყოფმა ძლივს ლუკმა ჩაყლაპა.

დ|ო|დ|ო|შეუ **d|o|d|o|še'** ზმნს. нареч. adv. ამასობაში тем временем meanwhile. დროჰ დოს ცო დეუნათხ ჰქლრენე, დოდოშეუ ჰალ ფშელმალ – დროზე შეშა არ მოვიტანეთ ტყიდან და ამასობაში აცივდა.

ამბუდ დ|ო|დ|ო|შეუ **ambuj j|o|j|o|še'** ზმნს. нареч. adv. ლაპარაკში, ლაპარაკ-ლაპარაკში в разговорах, разговаривая while chatting. ამბუდ დოდოშეუ ყავ მაქნ დოტქ სოგო – ლაპარაკ-ლაპარაკში ყავა გადმოძვიდა.

ორით-ოთხით **orit-otxit** ზმნს. нареч. adv. ძალიან აჩქარებით, დიდი სისწრაფით, თავქუდმოგლეჯით СЛОМЯ ГОЛОВУ with great speed. დაკოდა სო, ანზორეგო ლავინეს, ათავ ან დიქ თხონადნო, ორით-ოთხით ლაქვალთ თხეჩუ – მახსოვს, ანზორს გადავძახე, ძროხამ ხბო მოგვიგო-მეთქი, და თავგუდმოგლეჯით მოვარდა ჩვენსა.

ორტოტლაყო დდ **orṭotla'ō dd** ორტოტა, ასო Y-ს ფორმის ხის (ძირითადად შინდის) ტოტი, რომლისგანაც მზადდებოდა „რაგატკა“ (ჯიბის შურდული) Y-образная деревянная веточка (в основном из кизила) для заготовления рогатки forked wooden branch of dogwood with which “ragatka” is made (pocket sling). რაგატკენენო ორტოტლაყოდ წარმაქ გერწლათერ კნათიგ – ორტოტებს „რაგატკისთვის“ (ჯიბის შურდულისთვის) ცეცხლზე შუშავდნენ ხოლმე ბიჭები.

ორწვერ დ **orçver d** ორწვერად დაგრეხილი ბაწარი, ნართი, წნა და სხვა пряжа, прядь из двух нитей two fold twisted thread, wool. ცენებ ჩხდრი ორწვერევ დინას – წელს წინდები ორწვერით მოვქსოვე.

ოსიგეუ, უდსგეუ **osige', ujsge'** ზმნს. нареч. adv. 1. თუ [ვინიცობაა] იქ ... если [вдруг] там ... if there ... in case there ... უდსგეუ ცომენა ბძარდახჩე ჰო, ჩუ სტებს, დადო – თუ [ვინიცობაა] იქ არავინ დაგვხვდა, მოიცადე, მოვა. 2. [ბოლოს] იქლა [наконец] там только finally only there. საქმოგო კატორი ვახჩონ, მიტრუდნ ოსიგეუ დაკდეუ, მე კუდრაყო დარ – საქმეზე კანტორაში მისულს, მიტროს [ბოლოს] იქლა გაახსენდა, რომ კვირადლე იყო.

ოსირქ, უდსრქ **osirē, ujsrē** იქიდან, იქაური тамошний from there. ას უდსრქ ვალოს – მე იქიდან მოვდივარ; ე სტაკ უდსრქ ვა – ეს კაცი იქაურია.

ოსილდა, უდსლ **osiyda, ujsyā** ზმნს. нареч. adv. იქ, იქით там, проходя там there, over there. ოსილდა მა ლოთ, ბაჯო ლათ ლათქ – იქით ნუ გაივლით, დიდი ტა-

ლახი დგას.

ოსს, ოსს osx, ოსx ess. ზმნს. нареч. adv. იმ ადგილებში, იმ მიდამოებში, იქ სადღაც там-сям, в тех местах in that places. **ოსს ბახჩუღში, მიჩჰე მჟე კმატ-ქუდრან გუდუბი-სენო, ბისბირჟენო ხე ნებაღე თათი, ვად დადივ ბჷნ ლერლოო, ვად კნათინ ბჷნ ხეყერ: ნახეფ დარ დაჰ ვალარ მათე** – იმ მიდამოებში მაცხოვრებელი მამები, სადაც მიუვალ კლდეზე დაკიდებული, როგორღაც გადარჩენილი ხე დგას ცირცელისა, მუდამ თვლიდნენ, ჩვენმა ბიჭებმა [კი] მუდამ იცოდნენ: სირცხვილი იყო სიკვდილი ლოგინში (ა. ბ.). **ტიალო, დუგ ვასო ოსს ლელინო!** – ტიალი, ბევრჯერ ვარ იმ მიდამოებში ნატარი! **ოსს თხა ცომენა დახეგე** – იმ მიდამოებში დღეს აღარაფინ ცხოვრობს.

ოსხლო osxalō adit. ზმნს. нареч. adv. იქით[კენი] туда towards that place. **ოსხლო ხუმი ცომენა ბუტადში, კნათი?** – იქით[კენი] ხომ არაფინ მიდინართ, ბიჭებო (ე. ქ.)?

* **დოტდარ² (დეტდარ) d|oṭ|dar² (d|eṭ|dar)** გრძმ. перх. trans. 1. გადაყვანა (გადაიყვანს), გადმოყვანა (გადმოიყვანს) перевезти, перевести to take over. **დარჯან იტლღიჩო კლასი მოტდიქ** – დარჯანის მეთავე კლასში გადაიყვანეს. 2. ლრძობა (ილრძობს) **вывихнуть luxation, dislocation.** **ფსარე ტოტ დოტდინას** – გუშინ ხელი ვიღრძე. 3. გადატ. перен. fig. ჭკუიდან გადაყვანა (გადაიყვანს) **сводить с ума to make sb. mad.** **ის მოჰ სტევაკ მოტდინოლო გონნო, ლრცა უდში ლამუერ ცო და** – ეგ გოგო, ნეტავი, რამ გადარია, აკი არც ისე ლამაზია.

დოტდინო d|oṭ|dienō მიმღ. прич. particip. 1. გადაყვანილი, გადმოყვანილი, გადატანილი, გადმოტანილი **переведённый taken over.** **მოლოჩო ლამუხ და თხოგო ე ქე დოტდინო!** – როგორ მთაზე გვყავს ეს ცხვარი გადმოყვანილი! 2. ნალრძობი **вывихнутый dislocated, luxated.** **ე ტოტ დოტდინო და სოგო** – ეს ხელი ნალრძობი მაქვს. 3. გადატ. перен. fig. ჭკუიდან გადასული, გაგეყებული, გადარეული **сошедший с ума gone mad.** **უხ ლევედო, ჰო ვოტვიენო ხუმი ცო ვა!** – რას ამბობ, შენ გადარეული ხომ არა ხარ!

ოტინო oṭinō მიმღ. прич. particip. 1. გაფენილი, გაშლილი, რაც გაფენილია, გაშლილია **находящийся в разложенном виде spread out.** **მოჰ ლამუზრათ და ი კეჰ ოტინო** – რა ლამაზადაა გაშლილი ეს მატყლი. 2. გამფენი, გამშლეი, ის, ვინც გაფენა, გაშალა **тот, кто растелил, разложил sb. who spreads out smth.** **მქ დარ ი კეჰ იშ ლამუზრათ ოტინო?** – ვინ იყო ამ მატყლის ასე ლამაზად გამშლეი?

* **დოჟფხუ, დაჟფხუ, დჟფხუ დდ d|oǰpxû, d|aǰpxû, d|ǰpxû dd** სამოსი одежда clothes.

«მაქი|დოჟუბუ, «მაქი|დაჟუბუ, «მაქი|დოჟუბუ დდ «mak|d|oŋpxu, «mak|d|aŋpxu, «mak|d|uŋpxu dd «ზელ|ჩასაცმელი, სამოსი одежда clothes.

სკოლი დახლოდნი დუჯ მაქლაძუბუ იცნას ბზდრინ – სკოლაში წასასვლელად (სასკოლედ) ბევრი ჩასაცმელი ვუყიდე ბავშვებს; ბაჯუდნი შტოლფენ ცჰა ძვირფას, ჟღვინალაშ დოჟუბუ დოფხინო ვუწწჰაპინო სტაკ ლევაღრალოჟ, ოჯუს დოღდინო აძბუდ – დიდ მაგიდასთან ერთი ძვირფას ბრჭყვიალა ტანსაცმელ-ჩაცმული, ჩადგმული ტანის კაცი მჯღდარიყო და იმას დაეწყო ლაპარაკი (მ. მ.).

დოფლარ d|oplar გრდმ. прх. trans. აგება (ჩასაგებს), აღჭურვა, შემოსვა (წმემოს-სავს), შეფუთვა, შემოვლება (წმემოსავლებს) соорудить, построить, обделать, упаковать to construct, to equip, to wrap, to surround იფნეს გომურ ხენეგ ბოფლ – იფანემ გომური ხით შემოსა (ბ. ბ.).

* დოფცარ (დეფცარ) d|opcar (d|epcar) გრდმ. перх. trans. 1. დაწვნა (დაწვნავს), მოქსოვა [с]плести, вязать to weave, to knit. 2. გადატ. перен. fig. მოკურცხვლა (მოკურცხლავს), გაპარვა (გაიპარება) удрать to scamper, to sneak out. მოჭკე მაცრი დაჰ ბახნ, გიგოს დოფც – როგორც კი მაცრები დათვრნენ, გიგო გაიპარა.

* დოფხ|დარ (დეფხ|დარ) d|opx|dar (d|epx|dar) გრდმ. прх. trans. 1. ჩაცმა (ჩაჩაცმევს), მორთვა, მოკაზმვა, одевать кого-л., нарядить, наряжать to dress up. ნანას ბზდრი დოფხოდო – დედა ბავშვებს ჩაჩაცმევს. 2. გამართვა, მაგალითად, სახლისა (გაქმართავს) обустроить, обделать дом house renovation. ხელოსნიგ ბაყეჭადნი ლაზიშ დოფხდიჟ სო წა – ხელოსნებმა მართლა კარგად გაქმართეს სახლი. 3. შეკაზმვა, მაგალითად, ცხენისა (წმექაზმ-მავს) одевать (о)седлать), например, лошадь saddling up a horse. დუდ ჰალო დოფხდო'ერ... ჰალო იხორ ტბათინ – ცხენებს ჩაჩაცმევდნენ (შეკაზმავდნენ) და... მიდიოდნენ ტბათანაში (ლ. ყ.).

დოფხ|დიტარ (დეფხ|დიტარ) d|opx|ditar (d|epx|ditar) გრდმ. перх. trans. 1. ჩაცმევინება (ჩაჩაცმევინებს) заставить одеть кого-либо to make sb. dress up. ე ფეშკარ დოფხდიტლეთ ჰამეგო, ფშელოდო – ამ ბალღისთვის ჩაჩაცმევინეთ ვინმეს, გაცვიდება. 2. გამართვინება სახლისა (გაქმართვინებს) заставлять / заставить обустроить, обделать дом to make sb. renovate the house. გიძის წა ბაყეჭადნი ლაზიშ დოფხდიტოჟ – გიძიმ (კაცის სახელია) სახლი მართლა კარგად გაამართვინა. 3. შეკაზმვინება, მაგალითად, ცხენისა (წმექაზმვინებს) заставлять / заставить одевать (о)седлать), например, лошадь to make sb. saddle up a horse. ის დო ჰალო ბოფხბიტლეთ ის ფეშკრეგო – ეგ ცხენი შეკაზმ-

მვინეთ რა მაგ ბაღლს.

დოღ|დ|ალარ (დებლ|დ|ალარ) **d|oy|d|alar** (**d|e|by|d|alar**) გრღუგ. непрх. intrans. 1. გვერდზე გადავარდნა ვინმესი ან რამისა (გადასვარდება), გვერდზე წაქცევა упасть набок to fall of / to fall over aside. გოდორ ატეხ ბოღბაღ – გოდორი მარჯვენე გადავარდა. 2. აგღებ. пренебр. Ву m.f. გვერდით დაჯღღომა (დასჯღღება), ჩამოჯღღომა присесть рядом с ... to sit down aside ... ფსარე ეგ დოდღღღ სოფსე, ბათხხნ მობღღღღღღღღღ – გუშიე ევა ჩამომიჯღღდა აქ, საქმეს მომაღღღინა.

დოღ|დ|არ **d|oy|d|ar** გრღმ. перх. trans. 1. გვერდზე გადაგღება (გადასაგღებს), წაგვერდება, გვერდზე წაქცევა, გადაყირაღება опрокинуть to make sb/smith fall aside. ლეგკას ქანზნერქ გოდორ ბოღბიქ – ლეგკამ ყურძინანი გოდორი გადაყირაღა. 2. უალაგო აღაგას დაღება, დაგღება (დასაღებს, დასაგღებს), გორად დაყენება положить, бросить не на место to throw smth down in unsuitable place. ე ხაკ ჩუ დოდღღიენ სოფსე სტაკოგ, შარზნ ვახქ – ეს გომარა აქ დამიგღღო იმ კაცმა და წაღღღა.

დოღარ¹ **d|oyar**¹ გრღმ. перх. trans. სამინზნედ დასმა (დასვაღს) ставить мишень to settle up as gun target. კნათიე თოთე გეფსა არყქ ბოთლ დოდღღ – ბიჭებმა თოთის სასროღად არაყის ბოთლი დასვეს.

დოღარ²: სიცხ დოღარ **d|oyar**²: **sicx j|oyar** გრღუგ. непрх. intrans. უსაშველოდ დაღცხომა (დაღცხება) сделаться невыносимо жарко to become extremely hot. სიცხ დოდღღ, ლაჟმე დეწეთვაღ ლაჭდაღა! – უსაშველოდ დაღცხა, მთაში უნდა გავიკრიფოთ!

დოშ **d|oš** კეთებისას, კეთების ჟამს когда кто-то что-то делает while doing smth. ჯანი დოშ ქორ მა ჰეტღლა სოფსე, ფეშკარ, დუბ დაღღღა ჰოფ – როცა ქალამნებს ვასხამ, ხეღღღში ნუ მქჩრები, ბაღღღ, საღღღისი შეგერჭმება.

ოშტმაშტუქ **oštmaštʰi** ასეთ-ისეთი, იმნაირი, არცთუ სრულიად გასაგები ნიშნების მქონე такой-сякой, имеющий не совсем определённые признаки such kind of a person who has obscure signs. **ოშტმაშტუქ აღმიქ და ის, ბოღღღღღღღღღ** მა თეშე – იმნაირი აღამიანია ეგ, ბოღღღღღღღღღ არ ენდო.

ოშტუქკაყ **oštʰika** ცოტა ისეთი, ცოტა იმგვარი такой [чтобы подходило / подошло] such kind of. **ოშტუქკაყ ლაჭბი თაგღებ სოფსე, დითოშ კექ ცო უღკდისუღღ** – ცოტა ისეთი ჯონები გამიკეთე, რეღცხვისას მატყლი არ გამოღღღღღღღღღ. 2. გაღღ. перен. fig. ცუდი ყოფაქცევის, იმნაირი плохого поведения to have bad behaviour. **ი ფსტუღღღღღღღღღ** **ოშტუქკაყ და** – ეს დეღაკაცი იმნაირია (ცუდი ყოფაქცევისა).

* **ოცბა|დ|ალარ** **ocba|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ნომინატივთან с НОМИНАТИВОМ with the nominative: a) გაოცება (გაოცდება), გაკვირდება удивляться, поражаться astonishment. **ოცბალასრ, მჟ ეჯუ[მ]ოღეჩრ სტაკეო[ჰ] გო ცო და** – მიკვირს, რომ ამხელა კაცს ჭკუა არა აქვს; **მაყვალ ოცბალა, ი ვაი მოტ მოლოფ საოცარ ბადნო!** – მაყვალა კვირობს, *ეს ჩვენი ენა რა საოცარიაო!* b) ოცნება (იოცნებებს) мечтать to dream. **კაცებო ბექეხ ვიშურჟ, ოცბალარ** – კაცებო (კაცის სახელია) ბექობზე იწვა და ოცნებობდა. 2. დატივთან с ДАТИВОМ with the dative: a) ხსომება (ახსოვს), помнить to remember. **სო ოცბალა, ქათო** (კაცის სახელია) **თხჟ ბრიგადირ ვარ** – მე მაგონდება, ქათო ჩვენი ბრიგადირი იყო. b) მოლანდება, მოჩვენება (მომიჩვენება), გონება (ჰგონია) [при]видеться, мерещиться, [по]казаться to have hallucination; thinks **სადრუან ოცბალა, მჟ ამუან წა ქუდრთმაქ დუდხუ** – სანდროს ეჩვენება, რომ ამოს (კაცის სახელია) სახლი თავზე დაემხობა.

ოცბა|დ|არ **ocba|d|ar** გრდმ. перх. trans. გაკვირდება (გაააკვირებს, გაიკვირებს), ჰკვირობს, გაოცება (გაოცებს, გაოცდება) удивлять[ся] astonishment. **მადთხა გაოცბადიერ ბათმაქ ვალოჩჩო გაგარინეს** – მსოფლიო გააკვირვა მთვარეზე ასულმა გაგარინმა.

* **დოწ|დ|ალარ (დეჰწ|დ|ალარ)** **dloč|d|alar (dlepč|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. მიბმა (მიიებმება) привязаться to tie, to tie together. **ე ბაწრი მოჰ ლახიშ დოწ-დალო ვაშიბახ** – ეს ბაწრები რა კარგად გადაება ერთმანეთს. 2. გადატ. перен. fig. . [გ]ადევნება (გ]აედევნება), გაყოლა (გაჰყვება), გამოკიდება (გამოეკიდება) [по]следовать, приста[ва]ть, идти, [по]мчаться вслед за to run after, to follow. **სჟ დოკა ოჯუხ დოწლარა, ოჯუფ დოკ ტბათინ დერწერა** – ჩემი გული იმას გაჰყვებოდა, იმისი გული ტბათანაში მობრუნდებოდა (ს. მ.); **ფჰარჩ ქეხ დოწდალო** – ძაღლები ცხვარს აედევნენ. 3. გადატ. перен. fig. აყოლა (აჰყვება) следовать за кем-либо following, getting involved. **იცხუხ მა ვეჰწლალ ამბუდ დოხო, ბუჰი იხუდც შუჟ** – მაგას ნუ აჰყვები ხოლმე ლაპარაკში, ჩხუბი მოგდით აკი.

დოწლაშ **dločlaš** დაყოლებით, დაყოლებაზე, გაყოლებაზე, მომდევნო[დ] ВДОЛЬ по ..., следующий за ... lining. **თხჟ წენბუდ ნაცყერე ლათე დოწლაშ** – ჩვენი სახლები გზის პირას დგას დაყოლებით.

შავო: ვად სოხ (ჰოხ, ოჯუხ ...), **შავო!** šavô: vaj sox (hox, oqux ...), šavô! ნაწ. част. part. ვაი ჩემი (შენი, იმისი ...) ბრალი! Горе мне (тебе, ему ...)! Oh, my fault! (ხმარობენ ქალები употребляют женщины is used by women). **ვად სოხ, შავო, ჰაშინ ყავ დეწრიცას ოთდა!** – ვაი ჩემი ბრალი, სტუმრებისთვის ყავა უნდა და-

მედგა აკი! (ე. უ.).

ოწოლ[ობ] და **oçol[ob]** j უიმისობა, მის გარეშე ყოფნა *пребывание без него, не хватать его being without sb.* **ოწოლ[ობ]** ღუხანე ცო ყეპყომაკ სო – უიმისობას დიდხანს ვერ ავიტან.

ოგარღე **oqaryč** მათებური, მათთვის დამახასიათებელი, მათნაირი *свойственный, характерный им characteristic to them.* აფხაზბიგო ცომ ალმაკო სო, **ოგარღე მოტ ცო გეთერ სო** – აფხაზებს ვერაფერი ვუთხარი, მათი ენა არ ვიცოდი.

ოგარღეშ **oqaryeš** ზმნს. нареч. adv. მათებურად, მათნაირად *по ихнему like they.* თათრილო მახრასე, ქაშეც **ოგარღეშ** მოღმინას ამბუდ – თათრებში ვცხოვრობდი და მალევე მათებურად დავიწყე ლაპარაკი; **წონალა სო ყაფიწ სიღიჯე, ოგარღეშ ცადლას ამბუდ მ** – მომწონს ხნიერი ხალხის სიღიჯე, მათებურად ვცდილობ ლაპარაკს.

ოგნადრათ, უგნადრათ **oqnajrat, uqnajrat** ზმნს. нареч. adv. იმნაირად, იმგვარად, ისეთნაირად *по тому образу like that.* **უგნადრათ** ღეხი სოხ იგნეს სიმიღ თოგნადოშ ლატარ, მე უარ ცო ალმაკო სო – იმგვარად მთხოვა ივანემ სიმინდის თოხნაში მიხმარება, რომ უარი ვერ ვუთხარი; **უგნადრათ** მიე ამბუდ მოსამართლეს, მე ალალ-მართალ სტაკ დაჰ გამტყუხბადვიე – ისეთნაირად ილაპარაკა მოსამართლემ, რომ ალალ-მართალი კაცი გაამტყუნა.

ოგუდგო **oqujgô** 1. III დატივის ფორმა ნაცვალსახელისა *форма III датива местоимения the form of III dative with the pronoun* **ო** **o.** ძუძაკ **ოგუდგო ჰიჭო** – გოგონა იმას უყურებს; ძუძკეს **ოგუდგო ამბუდ ცო მო** – გოგონა იმას არ ელაპარაკება. 2. შოხისდ. межд. inter. უყურე ერთი! შეხედე ერთი! *Смотри-ка! Видал! Look at!* (გამოხატავს გაკვირვებას *выражает удивление expresses astonishment*). **ოგუდგო, მო, თურ ხაწ ი ვაჰონ სე ლევარ!** – უყურე ერთი, ქა, განა ესმის ამ ბიჭს ჩემი ნათქვამი! **ოგუდგოთ, სტენამთლე მარ ალზა!** – უყურეთ ერთი, რამხელა მოდის ალაზანი (მდინარე)! **ოგუდგოთ, სტენამთლე ალზა მარ!** – უყურეთ ერთი, რამხელა მდინარე (წყალი) მოდის!

ოგუდღალა **oqujđala** იმისათვის, იმ მიზნით, იმიტომ *потому, для того, с той целью because of.* **იხორ** **ო პადლი ოგუდღალა, მე: ...მე ლაცდადეწე, მე მან დახვრეტადან; ... ეგუდ სო თეგდორ ოსი** – დადიოდნენ იმ სარდაფში იმისათვის, რომ: ვინ ხაუშვან, ვინ დახვრიტონ; ... ამის სია დგებოდა იქ (ვ. ქ.).

ოგუდსანეც **oqujsane'** იმისი არ იყოს *как это самое ... like that ...* (გამოიყენება

ამა თუ იმ კონტექსტუალურ ეპიზოდთან პარალელის გასავლებად употребляется для проведения параллели с тем или иным контекстуальным эпизодом is used with certain contextual episode to draw parallels). **ოჯუფსანეც**, **თურიკი დუღს და გადმოდის ძახრალოს!** – იმისი არ იყოს, ნეტავი, განა ფუფუნებით ვცხოვრობდი!

ოჯუღღემ, ოჯღემ, ჟჯღემ oqujyeš, oqyeš, ūqyeš მისებურად, მისნაირად, მისგვარად ему подобно peculiar to sb. უღმ ჩამლიმ გარმოქ თეფხორ ლუღნგლარ ნატოს, მე თხალომცნ ოჯუღღემ ჯერონ ცოჭანნა თოხმაკნ – ისე ტკბილად უკრავდა გარმონს ლონგიანთ ნატო, რომ დღემღე იმისნაირად სხვამ ვერავინ დაუკრა; **ზორამში ჩამლო იმ და იტლარ ეთრეგო, ოჯღემ მაწრიმ მოჯ ცოჭანნა ბომაკე** – ძალიან სასიამოვნო ხმა აქვს ეთერ იტოშვილს, მისებურად ტკბილად ვერავინ მღერის.

ოჯ[უ]ღღე, ჟჯღე oq[uj]yeš, ūqyeš მისებური, მისთვის დამახასიათებელი, მისნაირი свойственный, характерный ему peculiar to sb. **ოჯ[უ]ღღე რუსულ აღნი ჯერონ ცოჭანნა ჯეთე** – მისებური რუსული აღვანში სხვამ არავინ იცის.

ოჯუშთღე oqumplē იმხელა, იმდენი столько such size of, so much. **ოჯუშთღე აღისსენ ლათერ ეზო ილოღეო, ბშირკ ბოლომცნ ცო ჯაჩურ** – იმხელა აღვის ხე ედგა ილოს ეზოში, თვალი ბოლომღე ვერა სწვდებოდა; **ოჯუშთღე წერადუღნი და სოგო, თხა ქორთო ჰალარ ცო ეცმაკ სო** – იმდენი საწერი მაქვს, დღეს თავს ვერ ავწევ.

ოჯუსგეც oqusge' 1. თუ [ვინიცობაა] იმან ... **если [вдруг] он (тот) ... in case s/he ... თინკოს ლეხრალოსო თხა სამსაჟხრე, ოჯუსგეც მოკითხოდმიჟესო, ჩუ დოცღებათ** – თინკო მეძებდა თურმე დღეს სამსახურში, თუ [ვინიცობაა] იმან მომიკითხოს, შემოიყვანეთ. 2. [ბოლოს] იმანდა **[наконец] только он (тот) finally only s/he. დუჯროს დინხას ტათებ, მანინუღნი ძახნეს, ოჯუსგეც გამარ-თოდღე სო ქო** – ბევრსა ვთხოვე ფული, მაგრამ ნინოსთან მივედი და [ბოლოს] იმანდა გამიმართა ხელი.

ოჯუსღოღონ, ჟჯუსღოღონ oqu'doli, uqu'doli ზმნს. нареч. adv. მას მერევე, იმის მერევე сразу [же] после ... since then; after that.

დოჰარ d|ohar გრღეფ. непрх. intrans. გაბედულად, უშიშრად ყოფნა (გაბედულად, უშიშრად არის), გაბედულების ქონა (აქვს), შიშის არქონა (არა აქვს) **БЫТЬ без страха, смело to be courageous, fearless. სანამ კომუნისტი ბარ, დომ აღწანაც ჰანნ დოჰერ...** – სანამ კომუნისტები იყვნენ, სიტყვის თქმასაც ვინ გაბედავდა... (ვ. ქ.); **დაკოდა სო, სე ვაშო აბრძეს მე ხეტლათერ სოხ: განა, ვოჰი ჰო**

ბუღს ნძადუ ვაღანანანო? – მახსოვს, ჩემი ძმა აბრამი რომ მეკითხებოდა ხოლმე: აბა, არა გაქვსო გარეთ გასვლის შიში?

ცო დ|ოჰარ co d|ohar გრღუგ. *непрх. intrans.* შიშის ქონა (შიში აქვს, ეშინია, შიშობს), გაბედულების არქონა (არა აქვს) **БЫТЬ со страхом, бояться** to have fear; not to have courage. ... **ჯერ ტყოს ცოჰანნ დოჰერ ადამ ნანეგრ დომ ალანე, ტარკს ცჰავე მარ მისენო** – ... ჯერ კიდევ ყველას ეშინოდა, დალაპარაკებოდა ადამის დედას, და თითოვით მარტო იყო დარჩენილი (ა. ბ.).

-ო'ჰერ -o'her კავშ. союз conj. რომ **если [бы] if.** **გაბუგო ფელაცუნბი მემლი ხილნო'ჰერ, ეე ცო დიკითიქდარ** – გაბოს მხარდამჭერი ვინმე რომ ჰყოლოდა, ცხვარს არ წააყვანინებდა (არ გაატაცებინებდა).

* **-ო -ō** 1. კავშ. союз conj. და **и and.** **ქორთო, ქოკინ და სოგო დილუნბი** – თავი და ფეხები [და] მაქვს დასაბანი; **ვასო, თემო ბარ თხა თხეხუ** – ვასო და თემო [და] იყვენ დღეს ჩვენსას. 2. ნაწ. част. part. – **ც тоже, также, и and, too, as well.** **ქორთო დაჰ ბილნას, ქოკინ** – თავიც დავიბანე, ფეხებიც; **ვასო ვარ თხა თხეხუ, თემო** – ვასოც იყო დღეს ჩვენსას, თემოც.

იქ, სადაც გრძელ ხმოვანს არ შეუძლია ამ კავშირისა და ნაწილაკის ფუნქციების შესრულება, სიტყვისა თუ ფორმის წარმოებაში ერთვება მახვილი, რომელიც სიტყვის თავიდან გადაადგილდება ბოლოსკენ, ოღონდ – არა ბოლოკიდურ ხმოვანზე *там, где долгий гласный не в состоянии выполнить функции данного союза и данной частицы, в слово- и формообразование включается ударение, которое с начала слова перемещается к концу, только – не на конечный гласный if the long vowel cannot take a function of the given conjunction and particle, in this case a stress is used to form a word or a form. The stress will be transferred from the beginning of the word to the end, but not to the last vowel:* **მეფენ ზორამში დოსხეთი'ნე ლევნე ზოროლო, დაჯო ჯილდო'ე დალო** – მეფეს ძალიან გაუხარდა ლევანის სიყოჩადე და დიდი ჯილდო [და] მისცა; **ვაშას ტათებ დაჰო'ერ, ჩუნ დონკორ სო უჯრი** – ძმა ფულს მომითანდა [ხოლმე] და ჩამილაგებდა [და] უჯრაში (ზედმიწევნით: ჩა- და -მილაგებდა უჯრაში).

-ოჰერ -ōher კავშ. союз conj. რომ **если [бы] if.** **გაბუგო ფელაცუნბი მემლი ხილნო'ჰერ, ეე ცო დიკითიქდარ** – გაბოს მხარდამჭერი ვინმე რომ ჰყოლოდა, ცხვარს არ წააყვანინებდა (არ გაატაცებინებდა).

პაბედ ბდ **pabed** bd ავტომობილი „პობედა“ автомобиль «Победа» a car “Pobeda”. „პაბედ“ ძვირზე ბარზე, ცო ვაპტმაკი სო, ოშტიყ „მოსკვიჩი“ იცნას – „პობედა“ ძვირი იყო და ვერ შეეწვდი, ისევე „მოსკვიჩი“ ვიყიდე.

პადუსკ დდ **padusk** dd ლეკვერთხი, ფეხზე წინდის დასამაგრებელი რეზინი подвязка из резины elastic thread for holding socks on the feet. **პადუსკი** ლელ-დალი სოგო, წინ დეწეს ეცა – ლეკვერთხები მოძიხოლფოტდა, ახლები უნდა ვიყიდო.

პავ: **პავ დ|არ pav: pav d|ar** გრდმ. перх. trans. კივილი, მოთქმა, გოდება (კივის, მოთქვამს, გოდებს) вопить, рыдать yelling, weeping. **ძუძილუმნ ცარკ ლაწირე,** ბუსცჰასუ **პავ დიქ** – ძუძილოს (ქალის სახელია) კბილი სტკიოდა და მთელი ღამე კიოდა.

პავ ბ|ავარ par b|aqar გრდმ. перх. trans. ტირილით დაკივლება (დაიკივლებს), მოთქმა, გოდება завопить, зарыдать to scream out with crying.

პაპნითა დდ **papnitā** jj განათებული, გაჩახჩახებული დრო და სივრცე освещённое (о времени и пространстве) illuminated time and space.

პაპნითა: **პაპნითა** ოტ|აღლარ (ატარ) **papnitā: papnitā ot|j|alar (ātar)** გრდმ. перх. intrans. გაჩახჩახება ირგვლივებისა (გაჩახჩახდება) оствещение кругом всего to illuminate everything around. **ბა, დინი პაპნითა ოტდალი, უგო, გოგხეს** – ვა, მთლად გაჩახჩახდა, ბიჭო, ირგვლივ (ა. ბ.).

პირპიტნაყრ დდ **pirpiṭna’ō** dd წუნია привередливый, првередник, првередница choosy; fault-finder. **შადრი პირპიტნაყრ ხილრეს ნატო მარ ვაწი** დისქ – თავისი წუნიაობის გამო ნატო გასათხოვარი დარჩა.

პოლნაყრ დდ **polna’ō** d გასათხოვარი გოგოების ძველებური რიტუალი სიზმარში თავიანთი მომავალი მეუღლეების გამოსავლენად старинный ритуал незамужних девиц на выявление своих будущих супругов ancient ceremony of single girls to reveal their future husbands. **ყონლე ასა დირას პოლნაყრ, მს ლა** საერთოთაყ ცო დავირ სო – ახალგაზრდობაში მეც შევასრულე ეს რიტუალი, მაგრამ სიზმარი საერთოდაც ვერ ვნახე.

პრეჟ დდ **prež** dd ნართი, კანაფი, წვრილი თოკი тонкая верёвка yarn, thin rope. **ქოთმენ ქოკი პრეჟეჟ ადხენას** – ქათამს ფეხები ნართით გავუკარი.

პროკლოვ ვბ **proklov** vb პროკურორი прокурор prosecutor. წყე თქდრქ ნან მიჩახ დუდტანო ქასტლაშქ, სქ ავ ხატალინო: მიჩ დუდტაჰანო? ოჯუს ჩუ ცო ოთუშ ალოინო: პროკლოვეცქ დუდტას, თქდრქს ზორამშ ჰალო მელოქ, დეწქს ქატანანო! – ერთხელ თენდორქს (კაცის სახელია) დედა აჩქარებით მიდენილა სადლაც და ბეზიაჩემი შეჰკითხება: სად მიდინარო? იმას შეუჩერებლივ უპასუხია: პროკურორთან მივდივარ, თენდორქ სმას გადაჰყვა და უნდა ვუჩივლოო (თ. ნ.).

პროშტნა|დ|ალარ **proštna|d|alar** გრლუვ. მრ. непрх. мн. intrans. pl. ერთურთის კოცნა (კოცნიან), კოცნაობა, მტლაშა-მტლუში (მტლაშა-მტლუშობენ) **цмокатъся, целоватъся** kissing each other. ფსარქ ტბათინ ნახახ დუწინო მჰქჰ დესქ'ნქ აღნირქ, დეწქერ შუქ დაგჰ ოჯრქ პროშტნადარო! – გუშინ ტბათანაში ხალხით სავსე მანქანა ამოვიდა ალვანიდან და უნდა გენახათ იმათი მტლაშა-მტლუშები!

პროშტნა|დ|არ **proštna|d|ar** გრდმ. прх. trans. კოცნა (აკოცებს), ჩაკოცნა (ჩაკოცნის) **цмокать, целовать** embracing and kissing. ვად ნახლო ლქ დადას, ლქ ნახას ბანდერ პროშტნადარ, დაჯუ'ენ ხილოურ, ლე კაწკოქ, დაჯოქ ნახეფ დარ – ჩვენს ხალხში გინდ მამის, გინდ დედის მიერ შვილის (ბავშვის) კოცნა, დიდი იქნებოდა თუ პატარა, დიდი სირცხვილი იყო.

←პაპ შეწოვნილი თანხმოვანი ბგერის შემცველი სიტყვაა და გამოხატავს კოცნას слово, содержащее щёлкающий звук и выражающее поцелуй a word of absorbed consonant sound expressing a kiss.

←პჟ-←პჟ-←პჟ ←pû-←pû-←pû 1. მოდი! Иди ко мне! Come on (შეწოვნილი თანხმოვანი ბგერის შემცველი სიტყვაა, იხმარება ძაღლის მისაპატიჟებლად слово, содержащее щёлкающий звук и употребляющийся для подзыва, приманивания собаки a word of absorbed consonant sound and is used to call for a dog). ←პჟ-←პჟ-←პჟ, ჭრელო! – მოდი, ჭრელო! 2. იარქ! Шагай! Walk! (ცხენის წასახალისებელი სიტყვაა слово, которым погоняют лошадь a word for encouraging a horse) ←პჟ-←პჟ-←პჟ, კუპრა! – იარქ, კუპრა!

ჟ

ჟამ¹ დ **žam¹** j ღრო, ჟამი, ხანი время, пора time. კოხნ ლუნბ ჟამ დეუქთვანბ – ბარში (კახეთში) წასვლის ღრო დაგვიდგა.

ჟამ² დ **žam²** j ჟამი, შავი ჭირი мор, чума Black plague. ჟამ იცხარნე, ჭირ იცხარნ! – ჟამი მაგათ და შავი ჭირი!

ჟამ-კარ დ **žam-ķar** d ცხოვრების გზა, გზა-კვალი жизненный путь life rute. ჟამ-კარ ეგინრ ლელე თელი – გზა-კვალარეული დადის თელი.

ჟამ-კარ დ|ავარ **žam-ķar d|avar** გრღმ. перх. intrans. ცხოვრების გზა-კვალის დაკარგვა, არევ-დარევა (აერ-დაერევა), გამოუვალ მდგომარეობაში ჩავარდნა потерять (о жизненном пути) to loose life route; to be in hopeless situation. ჟამ-კარ დავარ ცოჰანნა ლოცდოს – გამოუვალ მდგომარეობაში ჩავარდნას არავის ვუსურვებ.

ჟამ-კარ დ|ავ|დ|არ **žam-ķar d|av|d|ar** გრღმ. перх. trans. ცხოვრების გზა-კვალის დაკარგვა (დაკარგავს), არევ-დარევა (დაერ-დაერევა), გამოუვალ მდგომარეობაში ჩავარდნა (ჩხავარდება) потерять жизненный путь to loose life route; to be in hopeless situation. ი სტაკოვ ჟამ-კარ დავდიქ – ამ კაცმა გზა-კვალი დაკარგა.

ჟამ-კარ დ|ავ|დ|ითარ **žam-ķar d|av|d|itar** გრღმ. перх. trans. ცხოვრების გზა-კვალის დაკარგვინება, არევ-დარევინება (აარევ-დაარევინებს), გამოუვალ მდგომარეობაში ჩაგდებინება თავისა заставить потерять жизненный путь to make sb.loose life route; to put sb. in hopeless situation. ი სტაკოვ ჟამ-კარ დავ-დითქ სოგრ – ამ კაცმა გზა-კვალი დამაკარგვინა.

* ჟელ[ვ]რქ დ **žel[v]rē** dd ერთი სული ცხვარი (ცხვართავანი) баран, овца one sheep. ჩუდნი, ახრუბ, წინრ, თაუბუ – ჰამახეც ჟელ[ვ]რქ ალოთვად – ბატკანი, თოხლი, შიშაქი, ჭედილა – ყველას ცხვარს ვეძახით; გაბუდგო[ჰ] შაუზტყავერ ჟელრქ ხილუ – გაბოს ორმოციოდე ცხვარი ეყოლება; ის ჟელგრენი ჰანიკ დალრ – ეც ცხვრები ნეტა ვისია? ეც ჟელრქინ თხე ქუდედ დეწქ ჰეტუნბ – ამ ცხვრის მატყლი ქუდად უნდა ჰეტოს.

ჟომქ[ქ] კ **žomē[ķ]** არცთუ დიდი, მოდიდო, არცთუ ასაკიანი не так уж большой, не так уж взрослый neither big, neither old. ო ცჰა [ვაშრ] სტაკ ლევეგორალრ მაცხეცქ, შილდექ მჰ ჟომქკ ვარალრ, უდშტ მქ ფეშკარსანეც – ის ერთი [ძმა] ლამის კაცი ყოფილიყო უკვე, მეორე კი არცთუ დიდი, ისე რომ, ბალდივით.

რ

- რ -r** ნაწ. მრ. ინკლ. част. мн. инкл. Part. pl. incl. მაინც, ერთი, -ლა -ka however, one, -only (შეიცავს პირის ნაცვალსახელის | და || პირების მხ. რიცხვის შინაარსს *содержит значение | и || лиц в ед. ч. comprises the content of personal pronouns of | and || persons of singular number*). ეჭ, ჰალ გეთურ ვად, სამსაჟნრი ჭიკ ჰედლაღუდ ვად – ეჭ, ავდგეთ მაინც (ავდგეთ ერთი, ავდგეთლა) |მე და შენ|, სამსახურში არ დაგვაგვიანდეს; ქორთმი დილორ ვად, თხა ჰაში დაღუდცრ – თავები დაგვიანნოთ მაინც (დაგვიანნოთ ერთი, დაგვიანნოთლა) |მე და შენ|, დღეს სტუმრები მოდიან აკი.
- რათ -rat** ნაწ. მრ. ინკლ. част. мн. инкл. part. pl. incl. მაინც, ერთი, -ლა -ka however, one, -only (გამოხატავს პირის ნაცვალსახელის | და || პირების მრ. რიცხვის შინაარსს *выражает значение | и || лиц местоимения во мн. ч. expresses plural number content of personal pronouns of | and || persons*). ეჭ, ჰალ ვიორათვად, სამსაჟნრი ჭიკ ჰედლაღუდთვად – ეჭ, ავდგეთ მაინც (ავდგეთ ერთი, ავდგეთლა) |მე და თქვენ; ჩვენ და შენ; ჩვენ და თქვენ|, სამსახურში არ დაგვაგვიანდეს; ქორთმი დილრათვად, თხა ჰაში დაღუდცრ – თავები დაგვიანნოთ მაინც (დაგვიანნოთ ერთი, დაგვიანნოთლა) |მე და თქვენ; ჩვენ და შენ; ჩვენ და თქვენ|, დღეს სტუმრები მოდიან აკი.
- რანთხ -rātḫ** ნაწ. მრ. ექსკ. част. мн. экск. Part. pl. exc. მაინც, ერთი, -ლა -ka however, one, -only (გამორიცხავს პირის ნაცვალსახელის || პირს მთლიანად *исключает || лицо местоимения полностью excludes the second person of personal pronoun*). ეჭ, ჰალ ვიორანთხ, სამსაჟნრი ჭიკ ჰედლაღუდთხრ – ეჭ, ავდგეთ მაინც (ავდგეთ ერთი, ავდგეთლა) |შენ არა; თქვენ არა|, სამსახურში არ დაგვაგვიანდეს; ქორთმი დილრანთხ, თხა ჰაში დაღუდცრ – თავები დაგვიანნოთ მაინც (დაგვიანნოთ ერთი, დაგვიანნოთლა) |შენ არა; თქვენ არა|, დღეს სტუმრები მოდიან აკი.
- რანს -rās** ნაწ. მს. част. ед. Part. Sing. მაინც, ერთი, -ლა -ka however, one, -only (გამოხატავს პირის ნაცვალსახელის | პირის მხ. რიცხვის შინაარსს *выражает значение | лица местоимения в ед. ч. expressing the content of singular number of the first person of personal pronoun*). ეჭ, ჰალ ვიორანს, სამსაჟნრი ჭიკ ჰედლაღუდსრ – ეჭ, ავდგე მაინც (ავდგე ერთი, ავდგელა), სამსახურში არ დამაგვიანდეს.

დეს; ქორთო ბილწის, თხა ჰაში დალუდვი – თავი დავიბანო მაინც (დავიბანო ერთი, დავიბანოლა), დღეს სტუმრები მოდიან აკი.

* რაგატკი მდ **ragatk** jj „რაგატკა“, ჯიბის შურდული **poratka slingshot**, small hand-held weapon made of a loop of elastic connected to a Y-shaped stick and used to hurl stones or other small projectiles.

რაგოჯი ბბ **rago3** bb მანქანის საბურავებისგან შეკერილი პრიმიტიული ფეხსაცმელი, რაგოჯი **poro3a** simple shoes made by car tyres. ბუჭ ღროჭ რაგოჯი დუწიგო ბათხურ – ომის დროს რაგოჯები ბევრს ეცვა.

რატრატ: რატრატ დარ **ratrat: ratrat dar** გრძმ. перх. trans. 1. თამთამი (თამთამებს), ნძრევა, რხევა ფათისებური მასისა, სხეულისა და მისთანათა **качаться** (о кашеобразном веществе, о теле и прочем) shaking ones body or porridge like mass. თხა ქორთივ რატრატ დო სო – დღეს თავი პირატრატებს. 2. გაღატ. перен. fig. ყატყატი (ყატყატებს), ხმაურით ლაპარაკი (ლაპარაკობს) **болтать шумно** loud talking. სუდმეს დუწ რატრატ დიქ, მან ლარკ ცოჭანე ლოთფ – სიმონმა ბევრი იყატყატა, მაგრამ ყური არავინ უგდო.

რატრატადნო **ratratajnô** ზმნს. нареч. adv. თამთამით качаясь (о кашеобразном веществе, о теле и прочем) shaking. ი სუფ უხ ხალადეცს რატრატადნო მა? – ეს სუბი რატომ ლაბასავით თამთამებს (თამთამითაა)?

რაქრაქ: რაქრაქ დარ **rakrak dar** გრძმ. перх. trans. 1. რყევა (ირყევა), ტოკვა (ტოკავს) **шататься** shaking. ცჭად ცარკევ რაქრაქ დო სო – ერთი კბილი მიტოკავს. 2. უთავბოლო, ბევრი, გაუთავებელი ლაპარაკი (ლაპარაკობს), ლაქლაქი, ყბელობა, ქაქანი **болтать** endless chat, yacking. ატგელქ, ვო, მაცლომცო დო[ჭ] რაქრაქ! – გაჩუმდილა რა, ბიჭო, როდემდე ლაქლაქებ!

რახ-ძგარ დ **rax-3gar** d დიდი, აუტანელი ხმაური, რახარუხი **невыносимый шум-гром** banging, unbearable noise. თიშო კედელ დეხდორქ, რახ-ძგარ დალორ ოთხერქ – ძველ კედელს ანგრევდნენ და დიდი რახარუხი გამოდოდოდა ოთანოდან.

რახ-ძგარ დითარ **rax-3gar ditar** გრძმ. перх. trans. დიდი ხმაურის გამოცემინება (გამოაცემინებს) **распространять невыносимый шум-гром** to make smth. sound out big noise. მჭედელეს დეჭცჰაც რახ-ძგარ დითო ო შადრ მაჯუდნო კვერეგო – მჭედელი მთელი დღე დიდ ხმაურს გამოაცემინებს იმ თავის დიდ ჩაქუჩს.

რახ-ძგარადნო **rax-3garajnô** ზმნს. нареч. adv. დიდი ხმაურით с большим шумом-громом with big noise. რახ-ძგარადნო ღოთფდალო შარქმაქს მაჯო საბარგ მანქან – დიდი ხმაურით ჩაქროლა შარხე დიდმა სატვირთო მანქანამ.

რეგო|დ|არ rego|d|ar გრძმ. перх. trans. აქოთება სხვისი ნივთებისა (აქოთებს) перемеш[ив]ать, [раз]рыть чужие вещи to make a mess. **ჰჱ რეგოდიქ ე სქ ბუნგი?** – ვინ ააქოთა ეს ჩემი ჭურჭელი?

რიჰბანდე rižbāde ზმნს. нареч. adv. რიჰრაჰზე, თენებისას, დილაბინდზე, დილაუთენია на заре, на рассвете, спозаранку at the dawn, at daybreak. **მარ თჱფლოგორას ლოჱმუჱ, რიჰბანდე ვიონას** – ქმარს ვაცილებდი მთაში და რიჰრაჰზე ავდექი.

როდი rodi არ, კი არ, როდი не, ни when, no. **სტაკ ომაჱ ცჰა როდი ვა** – კაცი ყველა ერთი როდია (კაცი არ ყველა სწორია) (ა. მ.).

რუბაშე დდ rubašk dd ქალის ზედატანი (ტანსაცმლისა) женская рубашка women blouse. **წჱრ მალაზიე ლამზურჩრ აფრშულქ რუბაშე იცნას** – ახალ მალაზიაში ლამაზი აბრეშუმის ზედატანი ვიყიდე.

ს

***სა** დდ **sa dd** 1. სული душа, дух spirit, soul. **ადმიანგო[ჰ] სა დალო** – ადამიანს სული უდგას; **სე სწფარ!** – ჩემი სულის მადლმა! **ბაბო სწ დჱე შაჱნელღარნ დაჰნათხ** – პაპის სულის წილი (სულის მოსახსენებელი კერძი) შავხელიანთ წავუღეთ; **ღიტეშ სინზუდ ვასლაგერ თხოგო[ჰ]** – სირბილისაგან კინაღამ სულები ამოგვძვრა; **ოგუდგო[ჰ] ნასტ სა დალო** – მას ძლივს უდგას სული; **ბაცბი შუდ დაღჱ სინზოხ დადერ** – თუშები თავიანთი მამების (მამა-პაპათა) სულებს ფიცულობდნენ. 2. ცალკეული ადამიანი, პიროვნება, კაცი; ცალკეული პირუტყვი, საქონელი отдельный человек, отдельное лицо; отдельное животное separate person, individual. **სიხ ში-შე ჟელორქ ვაჩქ თხო** – სულზე ორორი ცხვარი შეგვხვდა; **ვაჟარნ ფხი-ფხ სა დალო თხო** – ძმებს ხუთ-ხუთი სული მოგვცეს. 3. რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი составная часть сложных основ или словосочетаний component part of complex root or word combination.

სა თეფხარ (თოხარ) sa tepxar (toxar) გრძმ. перх. trans. 1. წამით შესვენება (წმეისვენებს), სუნთქვა, ამოსუნთქვა, სულის მობრუნება (წმოიბრუნებს) сделать передышку, передохнуть to rest for a while, to breath out. **სა თოხ-**

ლეთვად, დაჰ მალდიქსო ი ჭარკნივ – წამით შევისვენოთ რა, დამლალა ამ ზიგ-
ზაგმა (სერპანტინმა). 2. გადატ. перен. fig. როგორმე ცოცხლად ყოფნა (როგორმე
ცოცხლად), როგორმე არსებობა *существовать, жить как-нибудь to be
alive somehow.* ვანა', მოჰ მაჰუნო, ხატო'ერას აგახ, ეჰ, ბანდერა, სა თეფხოს,
ალორ სოგო – აბა, როგორა ხარ-მეთქი, შევეკითხებოდი ხოლმე ბებიას და,
ეჰ, შეილო, როგორმე ვცოცხლობო, მეტყოდა (ბ. ბ.).

*სა იხარ (დ|ჰხარ) **sa ixar (d|ǎxar)** გრლუვ. непрх. intrans. მონატრება ხილის, ან
რაიმე საკვებისა *захотеть то или иное кушанье, еду to miss the fruit or some
food.* ვეხკეჩო ჭარეგო იხორ სქ საჲ, თსარე ნასის ბეცქ სო – მონარშული თევ-
ზი მენატრებოდა და გუშინ რძალმა მომართვა.

სა ხეტარ (ხიტარ) **sa xetar (xiṭar)** გრლუვ. непрх. intrans. [შექრთომა
([შექრთება), უცაბელი, წამიერი შეშინება (შეშინდება) *внезапно
вздрагивать / вздрогнуть от испуга shuddering with fear.* აგენ სა ხიტქ, ცოს-
ტენი ქორთო ცო ხილენჲ, უგერშოთჲ დავჲ – ბებიას უცბად შეშინდა, აღა-
რაფრის თავი არ ჰქონდა და უგზოუკვლოდ გადაიკარგა (ლ. ლ.).

სა|დ|ალენო, სა|დ|ავინო **sa|d|al'enô, sa|d|avinô** სულძალი, სულძალო,
სულგამქრალი, სულგამქრალო, დაწყევლილი, დაწყევლილო *проклятый
damned.* მოლუჲ სადავინო დეწქ აღმიქ ხილჲ, მქ შარჲ ფჰეხობი ჩაშეებადარ კის-
რბადლორ? – როგორი დაწყევლილი უნდა იყოს ადამიანი, რომ თავისი თანა-
სოფლებების ჩაშეება (დაბეზდება) იკისროს.

სა|დ|ახუდლჲ დ **sa|d|axujlā d** სულის მოსათქმელი გარემო, მოსვენებით ყოფნის
დრო და ადგილი место, время, условия, где можно быть со спокойствием
на душе a peaceful place where one can relax. ისე ლაზქ სადახუდლჲ და – აქ
კარგი სულის მოსათქმელი გარემოა.

სამიჯრალადლჲ დ **samižralajlā d** [გარჩიერაჲი утренняя заря daybreak. სა მიჯრა-
ლადლჲ დარ ას ნაყმაქ უდოჩე – [გარჩიერაჲი იყო, მე რომ გზას დავადექი (ბ. ბ.).

სადებ დდ **sadeb dd** მუთაქის სახით მჭიდროდ დახვეული (ან ამგვარივე ფორმით
შეკერილში ჩადებული) და ცხენის გავაზე გარდიგარდმო უნაგირზე მიმაგ-
რებული მსუბუქი ბარგი რამ лёгкий багаж, туго завернутый в виде валика и
поперёк прикреплённый к седлу лошади light luggage tightly wrapped up like
a bolster and fastened to horse saddle. დუდ ჰალო დოფხლო'ერ, ბარგ თადლჲნჲ
ჩუ დოხკინო, გაგჲ სადები ახკინო, კაწკჲ ბანდრი თადლაზჲნჲ ჩუ ხაბუდიენო, ჰალო
იხორ ტბათინ – ცხენებს ჩააცმევდენ (შეკაწმავდენ), ბარგს ხურჯინებში ჩა-
ყრიდენ, ცხენებს გავაზე „სადებებს“ მიუმაგრებდენ, პატარა ბავშვებს ხურ-

ჯინებში ჩასხამდნენ და [ასე] მიდიოდნენ ტბათანაში (ლ. ყ.).

სადეგ მდ **sadeg** jj ადგილი, სადაც მოიპოვება ესა თუ ის რამე место, где можно достать что-либо нужное a place where smth is extracted. **ქე დაჟღა ზორადში ყტროხრ დაჟრნლქ სადეგ და ლაჟმბარჩხ** – ცხვრის საძოვებლად ძალიან მსუყე ბალახიანი, ოპტიმალური ადგილია ალაზნისთავი.

სადევარ მდ **sadevar** jj პირუტყვის მოსაძოვებელი სივრცე, საძოვარი пастбище, выгон pastureland, grassland. **შირქი დაზქ სადეგრი და** – შირაქში კარგი მოსაძოვებელი სივრცეებია.

საკალტ დდ **sakalt** dd დღის განმავლობაში საკმარისი ხაჭოს ჩასადები; მზადდება ცხვრის სათესლის პარკისგან, იყენებენ მწყემსები пастуший кулёк, мешочек, кошель из бараньи мошонки для размещения творога на один день shepherd sack made of sheep testicles to put enough curds for one day. **ცჰა საკალტ უხ და სტაკონ დჩრდჟცაყ, უერ!** – ერთი „საკალტე“ რაა კაცისთვის მთელი დღის განმავლობაში, კაცო!

საკუდრველ **sakujrvel** საკვირველი удивительный surprising, astonishing. **საკუდრველ ამბუდ მარ ყუეგ შარჩ დანაშაულ აღიარბადმარ** – საკვირველი ამბავი იყო ქურდის მიერ თავისი დანაშაულის აღიარება.

სალათავ დ **salapav** d 1. სალათავი, წყალში გახსნილი ქატო, ფქვილი და სხვ. შინაური პირუტყვისათვის отруби, мука и прочее, растворённые в воде для кормления скота и птиц gruel for cattle made of water, bran and flour. **ფჰარან სალათავ ოთდებათ** – ძალს სალათავი დაუდგით! 2. გაღატ. перен. fig. უგემური და უსახური კერძი რამ то или иное невкусное, невзрачное блюдо tasteless meal. **თხა ნამდუდლ სალათავ თილნა[ჰ] სო, ოსტუდნრ!** – დღეს ნამდვილი სალათავი მაჭამე, დედაკაცო (ცოლო)!

სალდათ ვბ **saldat** vb ჯარისკაცი солдат soldier.

სალდათ დო ბდ saldat dō bd მხოლოდ მხედრისთვის გათვალისწინებული, თუნდაც რამენაირი ბარგისგან თავისუფალი, მორთულ-მოკაზმული ცხენი одетая свободная лошадь только для всадника saddled up horse provided for horseman only. **ბაჰერჯღარინა გრიგოლა სალდათ დონმაქ ლევაღერა** – გრიგოლი ბარამიძეცა უნის სალდათა ცხენსაო (ა. მ., ბ. ლ.).

სამაყუდჰრქ **samaqujhrē** ხალვათი, ფართო, სულის გასახარი სივრცის მქონე широкий, просторный smth having broad / wide space. **წოვათ ზორადშ სამაყუდჰრქ და** – წოვათა ერთობ ხალვათია.

*სამსარ (სემსარ) **samsar** (**semsar**) გრძლ. перх. trans. დასუნვა (დასუნავს), დაცნოს-
ვა (დაცნოსავს) понюхать, обнюхать to smell. ვარდეს ჰადჷ სადმსნას –
ვარდს ვუსუნე.

სამწვერ¹ დ **samçver**¹ d სამწვერად დაგრეხილი ბაწარი, ნართი, წნა пряжа, прядь
из трёх нитей threefold woolen thread. ას ჩხაღრი ბჷჷ სამწვერეჷ დოს, გამძლ
და – მე წინდებს ყოველთვის სამწვერა ბაწრით ვქსოვ, გამძლეა.

სამწვერ²: სამწვერ ნერვ ბ **samçver**²: **samçver nerv** b სამწვერა ნერვი
тройничный нерв trigeminus nerve. სამწვერ ნერვეჷ ჯთებ და სოგო – სამწვერა
ნერვის ანთება მაქვს.

სანბობ დ **sanbob** d სამებობა (სამებობის დღესასწაული) Санбоб, Праздник
Троицы Sanebob, festival. სანბობ დენი დინი ფჷჷ ვაშბინჩ იხრ ლოცადლანჷ,
ქიფებადალ – სამებობის დღეს მთელი სოფელი იკრიბება სალოცავად და სა-
ქეიფოდ.

სა, ნჭადესა ბდ **sā, nɔaj'sā** bd კარი дверь a door. ის [ნჭადესა]სა დაჷ ბებათ! – ეგ
კარი მიხურეთ! ის [ნჭადესა]სა დაჷ ნჭადებებალჷ – ეგ კარი გააღე რა (კ. ჭ.).

*საგო, ეზო, ეზო დ **sāngō, ezō, ezō** jj ეზო, კარის (კარების) მიმდებარე არე,
სივრცე двор, прилегающее к двери (к дверям) пространство yard yard,
lawn. ბაღრი საგო[ჷ]სა ლადჷ – ბავშვები ეზოში თამაშობენ; წაძჩო საგო[ს] ვუხ
(უხ) თელჷ! – სუფთა ეზოს რა სჯობს!

*საპონ დდ **sapō** dd საპონი мыло soap.

საპნეჷ ფერულ დ **sapnē perpl** jj ხმარებისგან გათხელებული და დაპატა-
რაგებული საპონი остатки, кусочки мыла thinned soap from usage. ჰაშინ ტო-
ტი დილან ოთღიქჩო სასაპნე საპნეჷ ფერულ დალგერ – სტუმრებისთვის ხელის
დასაბანად დადგმულ სასაპნეში გათხელებული და დაპატარაგებული საპონი-
ლა იდო.

სასიყმ დ **sasiqm** j ძალ-ღონე, ენერგია ადამიანისა сила, энергия человека force,
power of person. დინ საჩ სასიყმ ბაღრინ მახკინას – მთელი ჩემი ძალ-ღონე
შვილებს მოვახმარე (დავაღვარე).

სათართ[ალ] დ **sapart[al]** dj აგდებ. пренебр. Ву m.f. შარვლის ტოტი штанина
trouser's leg. მაცლომცონ ფრელებადმო[ჷ] ის სათართ[ალი]! – როდემდე აფრია-
ლებ მაგ შარვლის ტოტებს (როდემდე დადინარ წინ და უკან)! შღრ. ср. comp.
კართხ **ḳartx**.

*საყდარ დდ **saqdar** dd საყდარი, ეკლესია церковь church.

საყდრი დ **saqdrī d** მრ. მნ. pl. 1. ეკლესიები церкви churches. ვაძლო ლამაზურ საყდრი და – ჩვენთან ლამაზი ეკლესიებია; ნან საყდრი შეგლობაღ დარ – დედა ეკლესიების დასალაგებლად იყო; დაფინრ ნახ საყდარ სანგოაჰი დეხკარ – გარდაცვლილ ხალხს (ადამიანებს) საყდრის ეზოში ასათლაფებენ. 2. მიცვალებულის დაკრძალვასთან დაკავშირებულ წეს-ჩვეულებათა ერთობლიობა; ძველებური თუშური ქელები, სადაც ქალები საკუთარი სუფრებით მიდიოდნენ обряд, связанный с похоронами усопшего; старинные тушинские поминки в день похорон, куда женщины ходили со своей едой customs connected with the funeral procession; ancient Tushetian funeral wake where women used to come with their meals. თხა ნანგაშლარი საყდრი დარ – დღეს დედიძიანთას ქელები იყო; ნან საყდრიგორქ (საყდრანხ) დეჟქ – დედა დაკრძალვიდან მოვიდა; თხა სრ საყდრიგო (საყდრანხ) დარასრ – დღეს მეც დაკრძალვაზე ვიყავი. საყდრანხ დქხარ **saqdrāx d|exar** დაკრძალვაზე დამახება (დაუძახებს), მიწვევა (მიიწვევს) приглашать / пригласить на поминки в день похорон to invite sb. to the funeral. ლაზიშ დაკოდა სრ: დონმაქ საბქენრ დარჭიშ დოფხდალინრ ფსტი ლელაღლათერ, შოქ მარშ, ჯან მავან აღმიქ ლექყოდოქ, საყდრანხ დამშოქ დეხინუდნრ – კარგად მახსოვს: ცხენებზე შემსხდარი შავად ჩაცმული ქალები დადიოდნენ ხოლმე, ჯვარი გეწეროთ და ხვალ მავან ადამიანს მარხავენ, დაკრძალვაზე ხართ დაპატივებულებიო (ა. ბ.).

საწვაგ¹ დ **saçvav¹** jx საწვაგი горючее fuel. სოჯორ, მანქანი იტეგორ ლიტრ საწვაგქ დოთალქ – სოხურ (კაცის სახელია), მანქანაში ათიოდე ლიტრი საწვაგი ჩაასნი რა.

საწვაგ² დ **saçvav²** d საჭმელი რამ еда, что-нибудь поесть some food. დეფცჰას მაღცნი ბათხრ, უჯრ, საწვაგ ცუდ და შუგო ნაქტრე? – მთელი დღე მშივრები ვართ, უჯო (კაცის სახელია), საჭმელი რამ არა გაქვთ ბინაში?

*საჭირრ **saçirô** საჭირო нужный needed, necessary. თხილოლ მიჩხმაც საჭირრ და – სითრთხილე ყველგან საჭიროა.

საჭირ იხარ (დ|ახარ) **saçir ixar (d|axar)** გრლუგ. непрх. intrans. რამის ინტერესის ქონა (ინტერესი აქვს, აინტერესებს) [за]интересоваться having some interest. [ბუქრაულან აღექსინ] საჭირ იხრალრ, მოჰ დანხერ ე ლეკი – აღექსი ბუქრაულს აინტერესებდა თურმე, როგორ ცხოვრობდნენ ეს ლეკები (თ. უ.).

სახელურ დ **saxelur dd** სახელური, ხელის მოსაკიდებელი კარისა, თანჯრისა, კარადისა, ჩანთისა და მისთანათა рука, рукоятка, хватка двери, окна, шкафа,

сумки и прочих handle of a door, window, cupboard or a bag. შლრ. სრ. comp.

ქოლთ **kolt**, ჰიკ **hik**.

საგმარ დე **saqmar** ჯი შრომის (სამუშაო) იარაღი, ინსტრუმენტი орудие труда, рабочее орудие, инструмент working tools, instruments. ღურგლობადნ შარბ საგმარ დეწე – ღურგლობას თავისი სახმარი ინსტრუმენტები სჭირდება; თოვ, ბარ, დიკ, ნეკ საგმარი და – თოხი, ბარი, ცული, დანა სამუშაო იარაღია.

საგსაგანბ **sägsägajnö** ზმნს. нареч. adv. „საგსაგით“, ძგრიალით, ხმაბაძვითი სიტყვაა, რომელიც გადმოსცემს მთით დაგორებული დიდი ქვის, ლოდის მიერ გამოცემულ ხმებს звукоподражательное слово, передающее шум покотившейся по склону каменной глыбы crashing-imitating word expressing the noise of rolling stones from the mountain. საგარ ბალო საგსაგანბო, კაწი ახე კაგკაგანბო – დაგორებული ლოდი მოქრის ძგრიალით, ლეკვები ყეფენ კაგკავით (თ. მ.).

*სელ[ხანე|ჰი] **sel|xane|h** აქამდე, ამ დრომდე, ამდენი ხანი, ამდენ ხანს столько времени, до сих пор such a long time, yet, before now, so far (გამოიყენება უარყოფით კონტექსტში в отрицательном контексте is used in negative context). დუვ სტეხითინაჰ სოგო, სელხანე მიხე ვარაჰო? – ბევრი მალოდინე, სად იყავი ამდენ ხანს? სელ[ხანე|ჰი] ცო ვეცენო, ცო ვალოვ მიხო – აქამდე არ მოსული, აღარ მოვა მიხო; სელ[ხანე|ჰი] ცო დაცინო, ლე მა დაცოგე ე სწგო! – ამ დრომდე რომ არ გათიბე, ნულარც გათიბავ ამ ეზოს!

სერწყევა|დ|ალარ (< სერტ-წყევა|დ|ალარ) **serçqeva|d|alar** (< **serṭ-çqeva|d|alar**) გრღუვ. непрх. intrans. წყევლა (იწყევლება) изрекать проклинания cursing. ე ფტუენბ ბჰს სერწყევალა – ეს ქალი მუდამ იწყევლება.

სერწყევა|დ|არ (< სერტ-წყევა|დ|არ) **serçqeva|d|ar** (< **serṭ-çqeva|d|ar**) გრღმ. прх. trans. წყევლა-კრულვა (წყევლის) проклинать cursing. სე მეზობლწ ფსტუენბ ნახ სერწყევადარევე დარ დალენბ – ჩემი მეზობელი ქალი ხალხის წყევლა-კრულვით იყო ცნობილი.

სივჰ **sivh** ზმნს. нареч. adv. აქეთ, გამოლმა на этой стороне (берега) this side. ათხ სივჰ ბახეთხე, ივრამლარ – დივჰ – ჩვენ აქეთ (გამოლმა) ვცხოვრობთ და იორამაანი – იქით (გალმა) (კ. ჭ.).

სითწბ ბ **sipīt b** განაგალი, სკორე كال dung. ომარ ველწლათერ კაწკლე, ბა, სწ ავ ლივ, უეუენბ, მე დშაყენ სითწბ ბეწიშ ბიღანანდნბ – ომარი იცინოდა ხოლმე ბავშვობაში, ვა, ბებიაჩემი ამბობსო, კაცო, რომ ჭრილობაზე განაგალი უნდა დაიდროთო.

სიფსრახ სიფსრახ სიფსრახ **sipsrāx** ზმნ. нареч. adv. სადღაც გუშინწინ[ებში] где-то позавчера on the day before yesterday. ის ამბუდ სიფსრახ მოკდენადაღ – ეგ ამბავი სადღაც გუშინწინ[ებში] მოხდა.

სიხჩსაქ **sixi[sā]** ზმნ. нареч. adv. მოუთმენლად, სულმოუთქმელად, სწრაფად нетерпеливо, с нетерпением, быстро impatiently, non-stop. სიხჩსაქ სტეხოს სალთეხ ვოჭ ვუხ ვერწარ – მოუთმენლად ველოდები ჯარიდან ბიჭის დაბრუნებას; სიხჩსაქ სტეხო ძუძკეს შარდ დად შირქილქ, კიე დეწ სო მახანა, თიბო – მოუთმენლად ელოდება გოგონა თავის მამას შირაქიდან, კევი უნდა მომიტანოს.

სიხჩ-ბჭეხ **sixi-bwexi** ზმნ. нареч. adv. უკიდურესი მოუთმენლობით с нетерпением with extreme impatience. სიხჩ-ბჭეხ სტეხოს სქ დად შირქილქ: ლაჟმუ დეწესო დიკა! – უკიდურესი მოუთმენლობით ველოდები მამას შირაქიდან: მთაში უნდა წამიყვანოს!

სიხ დ|ალ|დ|ალარ **six d|al|d|alar** გრღუგ. მრ. непрх. мн. intrans. pl. რამის გადავარდნა სასულეში, სასუნთქ მილში (გადაუვარდება) попадание в дыхательное горло чего-либо to have smth. fall in the trachea. მა ქასტლა, სიხ ბალლა ჰოქ ის ცუ! – ნუ ჩქარობ, სასულეში გეცემა ეგ ქუმელი!

სიხველო **sixqelō** ზმნ. нареч. adv. მეგრძისის მომდევნო წელს год, следующий за будущим годом a year after the following year. ას სიხველო სკოლ მთავრბადოს – მე მეგრძისის მომდევნო წელს სკოლას ვამთავრებ.

სიგსოქ: შადრ სიგსონე **siqsō: šajr siqsone** თავის დღეში არ ..., არასოდეს არ ... никогда в жизни не ... never in life. სად სიგსონე ცო აღოქდას მარნანახ მოსქ, პირიქით – ჩემს დღეში არ მითქვამს დედამთილზე ცუდი, პირიქით.

სნივლ[ე]ბა|დ|ალარ **snivl[e]ba|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. იგივეა, რაც то же, что the same as დასნივლ[ე]ბა|დ|ალარ **dasnivl[e]ba|d|alar**. ყანოლ თოლქ ივნეხ, ვაწიშ დასნივლბადვალ – სიბერე მოერია ივანეს, მძიმედ დასნეულდა.

სნივლ[ე]ბა|დ|არ **snivl[e]ba|d|ar** გრღმ. прех. trans. იგივეა, რაც то же, что the same as დასნივლ[ე]ბა|დ|არ **dasnivl[e]ba|d|ar**. ნისტეჩრ ადგლეგ ნახ ატამში სნივლბადო – ნესტიანი ადგილი ხალხს ადვილად ასნეულებს.

*სო² so² adit. აქეთ, [გად]მო-, [წა]მო- сюда, при- over here, this way (ზმნისართ-წინსართი, აღნიშნავს საგნის მოძრაობის მიმართულებას იქიდან აქეთ наречие-приставка, обозначает направление движения предмета оттуда сюда prefix-suffix denoting the destination of a subject from that side towards

here). ის უაგნო სო ვაბტდებალ სო – ეგ წიგნი მომაწოდე რა; ხი სო დოტე არ-
ხეს – წყალი გადმოვიდა არხზე; სო ჰაჭ, მოლოწ ჯანი დინას ჰო! – მოიხედე
(უყურე), როგორი ქალამნები ამოგისხი (გაგიკეთე)!

სოგეც soge' 1. თუ [ვინიცობაა] მე ... если [вдруг] меня ... if I ... სოგეც გაჭირბად-
ვადღჩე შო, მა დახათროლათ, ლავათ სოგო – თუ [ვინიცობაა] მე დაგჭირდეთ,
ნუ მოგეხათრებათ, გამაგებინეთ. 2. მელა только я [один] ... only me. სოგეც
ვისქსო კონხ – მელა დავრჩი ბარში. 3. თუ [ვინიცობაა] მო- если [вдруг] при-
if (ასრულებს პრეფიქსის ფუნქციას выполняет функцию префикса fulfills
the function of a prefix). მიხოს ვალ სოგეც დადღჩე შო, სო ლაცათ – მიხომ ვა-
ლი თუ [ვინიცობაა] მოგცათ, გამოართვით. 4. ზედმეტად მო- слишком при-
over, extremely (ასრულებს პრეფიქსის ფუნქციას выполняет функцию
префикса fulfills the function of a prefix). ე შიფერ სოგეც ბა ოწბიენო – ეს ში-
ფერი ზედმეტადაა გამოწეული.

სოდა[ჰ] soda[h] მმნ. нареч. adv. აქეთ-იქით, მო-წა-(გა[და]-), მო-მი- туда-сюда
here and there. ნიკო გორნაკმაქ ლათერ სოდა ჰეჭუშ – ნიკო გორანზე იდგა
აქეთ-იქით ყურებით.

სოდა[ჰ] ყასტარ (ყესტარ) soda[h] qastar (qestar) გრლუგ. непрх. intrans. ერ-
თმანეთთან დაშორება (დაშორდებიან), დაშორიშორება расста[ва]ться друг с
другом to separate from each other. ნაყა სოდა[ჰ] ყადსტანთხ – გზაში ერთმა-
ნეთს დაეშორდით.

სოდა[ჰ] ყასტ|დ|არ (ყესტ|დ|არ) soda[h] qast|d|ar (qest|d|ar) გრლმ. перх.
trans. დაშორება (დასაშორებს), გაყრა, დაშორიშორება заставлять / заставить
раста[ва]ться друг с другом to make separate. ელნეს დეწრი სოდა[ჰ] ყასტდიქ
– ელენემ შეყვარებულები დააშორიშორა (გაყარა).

სოდაჰუენი sodahujni მმნ. нареч. adv. გარდიგარდმო попере́к transversely. ის
ბაცო ყადტი სოდაჰუენ თაკ! – ეგ მოკლე ნაჭერი (ფარჩისა) გარდიგარდმო
დააკერე (ბ. ბ.)!

სოდა ჰუენი soda hujni მიმლ. прич. particip. წასაღებ-წამოსაღები დასარიგებ-
ლად, გასანაწილებლად то, что следует разнести для распределения, для
раздачи smth to be taken away to distribute. ე ხორბალ სოდა ჰუენი და ვადგო –
ეს ხორბალი წასაღებ-წამოსაღები (დასარიგებელი) გვაქვს (მე და შენ).

სო დ|აჰუენი so d|ahujni მიმლ. прич. particip. ის, რაც აქეთ მოაქვთ (მოჰქონ-
დათ); მოსატანი то, что несут, везут (несли, везли) сюда; то, что следует

принести (привезти) сюда for bringing. სო დნჰუნ კოს ქორლქ დალქ სოგო – აქეთ რომ ხის ჯამი მომქონდა, ხელიდან გამივარდა.

სოფლიონ დ **sopliō** j მსოფლიო мир, вселенная world. სოფლიო ჰოსან ცოლაღვი-ენნ სტაკ ცო ხილჷ! – მსოფლიოში შენისთანა უვარგისი კაცი არ იქნება! სოფლიონ დაჯონ და – მსოფლიო დიდია.

სოჰერწილნ დდ **soherçilā** dd უღელტეხილი, გადმოსასვლელი перевал (направление сюда) mountain pass. ხარც ლინხორათხ, ოსი სოჰერწილნ ცო დარონ – შეცდომით გვიძებნია თურმე, იქ გადმოსასვლელი არ ყოფილიყო.

*სომფლქ **somplē** 1. ჩემხელა, ჩემი სიმაღლო, ჩემი ზომისა, ჩემი გაბარიტებისა, ჩემი ფიზიკური მონაცემებისა моего роста, моих габаритов, моих физических данных sb. of my height and size. სომფლქ მუჰ ცოჰგჰჷ ჯადწუ – ჩემხელა ტვირთი არავის ჰკიდია. 2. ჩემხელა, ჩემი ტოლი, ჩემი ხნისა, ჩემი ასაკისა моего года, моего возраста sb. of my age . შარნ ვოტუშ, ის ფაშატანრო, ის დონანრო, აღონ [ადრჩლეს], აღვრდბნხ სომფლქ კნათი ბადხე, ჰამინაჟ დაჰ თელათ, მა ლაცბოთანრო – წასვლისას, ეგ ფაშატიო, ეგ ცხენიო, თქვა [არჩილმა], თუ აღავერდობისას ჩემხელა ბიჭები მოვლენ, ყველას ათხოვეთ, არ დაუჭიროთო (ბ. ც.).

სოწოლ[ობ] დ **soçol[ob]** j უჩემობა, ჩემ გარეშე ყოფნა пребывания без меня, не хватать меня being without me. სოწოლ[ობ] დნლ მა გაჭირბადმებალ შიქ – უჩემობა ღმერთმა ნუ გაგიჭირვოთ (გადაგატანინოთ).

სოლ **sōy** ჩემად, ჩემთვის, საჩემოდ мне for me. ის საქმ სოლ დით – ეგ საქმე მე (ჩემად) დამიტოვე, მომანდე (ჩემზე მოაგდე).

სრაჟ: სრაჟ ბ|ანარ (ბ|ახარ) **sraç: sraç b|aqar (b|axar)** გრდმ. перх. trans. უცაბელი სისწრაფით გაძრომა (გაქვრება), გაქრობა, წასვლა, გაპარვა СМЫТЬСЯ, быстро и незаметно уходить / уйти, убежать / убежать откуда-либо, исчезать / исчезнут to escape with sudden speed. სო ვაგინო უქ სრაჟ ბახო, ცომ დნჰ ჰოგო დავდიენო? – ჩემს დანახვაზე რატომ ქრები უცაბედად, თუ არათყერი გაქვს დაშავებული? ესე დარ ლეყოქ, სრაჟ ბანონ – აქ იყო მწყერი და უცბად გაქრა.

სრაჟანრო **sraçajno** ზმნს. нареч. adv. უცაბელი დასხლტომით быстро и незаметно (об уходе откуда-либо) with sudden escape. ვოჰ სრაჟანრო ბშარკკიკონ ვავონ სოგო – ბიჭი უცაბელი დასხლტომით თვალსაწიერიდან დამეკარგა.

სრიჟ: სრიჟ ჰეგარ (ჰანარ) **sriç: sriç heqar (haqar)** გრდმ. перх. trans. 1. თეხის

გასმა ცეკვის ღროს (ფეხს [გა]უსვამს) особое движение ногами при грузинском танце making a pas when dancing. პაპრზ კარლოს მძარლ ჰეგაღლა-თერ სრიკ, კნათი, ლეთხან იხოშ! – კარლო პაპაშვილი მაგარ გასმას აკეთებდა ხოლმე, ბიჭებო, ცეკვისას! 2. გადატ. перен. fig. სწრაფი, მსუბუქი, ხალისიანი სიარული (დადის) лёгкая, быстрая походка fast, light, joyful walk. ხან დახჭირო მა-მუკლარ ელ-შილაძოს წყე აღირ სოგრო: ეჰ, ესმან, სრიკ ცო ჰეგმაკეკ სონანდრო... – ხანშიშესულმა მამუკაანთ დეიდაშვილმა ელომ ერთხელ მითხრა: ეჰ, ესმა, მსუბუქად ველარ დავდივარო (ე. თ.).

სრინა|დ|ალარ srina|d|alar გრლუფ. непрх. intrans. ცრა ატმოსფერული ნალექისა (ცრის), ჟინჟღვლა (ჟინჟღლაგს) моросить drizzling. თხა დეფცჰაყ ყარ სრინა-ლა – დღეს მთელი დღე ჟინჟღლაგს.

სრტტ დ **srīt** j1. ცინგლი, ცხვირიდან გამონადენი თხელი ლორწო сопля из носа snot from nose. ფშელ დაშ კაწკაძი ბანდრიგო მარლანხ ბჰს სრტტ ვადწუ – როცა ცივა (სიცივისას), პატარა ბავშვებს ცხვირზე სულ ცინგლი ჰკიდიათ. 2. სვინტრი (მცენარე) купена, соломонова печать Solomon's Seal (a plant). ე ჰქლო დალენო სრტტ მოჰ ბაყეუ სრტტეს და თარლენო! – ეს ტყეში მოსული სვინტრი როგორ მართლა ცინგლსა ჰგავს! 2. ჭორიკანა, ჭორტანა tradescantia. ჰუნს სრტტ ოთახ სრტტე ნათესავ კად დალო? – სვინტრი, ნეტავი, ნათესავია ტრადესკანციისა.

სრტტჟ, სრტტელჟ srītĕ, srītĕlē წვინტლიანი сопливый, в соплях, с соплями snotty. ზორადში ყახეთ სო სრინტელჟ ბანდრი – ძალიან მეცოდებიან წვინტლიანი ბავშვები.

სროტო დ **srotô** j1 პაწია ხვრელი, ნახვრეტი, ნახვრეტი маленькая дырочка little hole. პადლე დახკივ სროტ და დანო – სარდაფში თავგს პაწია ხვრელი გაუკეთებია; ე შკათეხ ნჰანივ სროტუდ დახო – ამ კარადას ჭიები ნახვრეტებს უკეთებენ.

სტაბლუენი s̄tablujnī ზმნს. нареч. adv. შემოდგომისთვის, საშემოდგომოდ на осень, к осени for the autumn. ვად ნახვ ქუდრწლი სტაბლუენ გეგმადღლათერ – ჩვენი ხალხი ქორწილებს შემოდგომისთვის გეგმავდა ხოლმე.

სტაბოცჰაყ s̄taboča' ზმნს. нареч. adv. მთელი შემოდგომა, მთელი შემოდგომის განმავლობაში в течение всей осени, всю осень throughout autumn. ცენეს სტაბოცჰაყ ყარ დათხან კახთი – წელს მთელი შემოდგომა იწვიმა კახეთში.

სტაბ-სტაბო s̄tab-s̄tabo ზმნს. нареч. adv. შემოდგომობით по осени in autumns. სტაბ-სტაბო ღალუენი ქჰქელა ნახ – შემოდგომობით ზამთრისთვის ემზადება ხალხი.

სტაბხანს **stābxanā** j შემოდგომის დრო, შემოდგომის ჟამი *осенняя пора autumn time*. სტაბხანს აგერ ას სალთეს ვოტუშ – შემოდგომის ჟამი იყო, მე რომ ჯვარში მივდიოდი.

სტაბხანე **stābxane** ზმნს. нареч. adv. შემოდგომის დროს, შემოდგომის ჟამს, ხანს *в осеннее время at autumn time*. სტაბხანე ლამნს ამძღუჲ ჰალ წანარლა – შემოდგომის ხანს მთებში ამინდები იწმინდება (ლაგდება).

სტავნი დ **stāvni d** მრ. მნ. pl. დარაბები *ставни shutters*. ბჰარკ ბესკბალო, სტავნი დაჰ დებათ! – დაღამდა, დარაბები მიხურეთ (ბ. ბ.)!

სტაკლეშ **stākyeš** ზმნს. нареч. adv. კაცურად, მამაკაცურად, ვაჟკაცურად *по-мужски, по-муштински, по-мужицки like men; in a manly way*. ბაცბს მასკარნ ყორბალა სტაკლეშ ლეთხა იხარ – თუშის გოგოებს უყვართ მამაკაცურად ცეკვა.

*სტაშამი **st[wa]mī** სქელი; მსხვილი *толстый thick* (იტყვიან ადამიანზე, ხეზე, ჯოხზე ... *говорять о человеке, дереве, палке ... is said on people, tree, stick ...*). სტაშამიხრ სტაკგოაჰი დაჯონ გაგასრ და – სქელ კაცს დიდი მუცელი აქვს. შდრ. ср. comp. დიუყნ **d|uqĩ**.

სტაშამოლ **st[wa]amol** j სისქე, როგორც ასეთი *толщина как таковая thickness*. ე ხენი სტაშამოლ ბეკეთ სონ – ამ ხის სისქე მიკვირს.

-სტაშამოლ **st[wa]amol** -სისქე, -სიმსხო *толщины thickness* (სხვა საგანთან შედარებისას *при сравнении с другим предметом when comparing other subject*). სტენსტაშამოლ ხე ბა ი თელვერქ ჭადარ – რამსიმსხო ხეა ეს თელავის ჭადარი; სო ჰონსტაშამოლ ცო ვასრ – მე შენსიმსხო არ ვარ.

სტაშამ-გამი **st[wa]am-qamĩ** მოსქელო, არცთუ მსუქანი, არცთუ სქელი, არცთუ მსხვილი *толстоватый, толстеный thick like, neither fat*. ლაჯიხრ დედქ სტაშამ-გამი სტაკ ვარ სქ მარდად – მაღალი ტანის არცთუ მსხვილი (სქელი) კაცი იყო ჩემი მამამთილი.

სტაუხკო **stāuxkō** j შარშანდელი წელი *прошедший, прошлый год previous year*. სტაუხკო დარ, ას ჰო ვადწიე – შარშანდელი წელი იყო, მე რომ შენ გაგიცანი.

სტაუხკახ, სტაუხკოხ **stāuxkāx, stāuxkōx** ზმნს. нареч. adv. სადღაც შარშან, სადღაც გასულ წელს *где-то в прошлом году somewhere the previous year*. სტაუხკოხ და სოგო თაგიენრ ე წა – სადღაც შარშან მაქვს გაკეთებული ეს სახლი.

სტევან **stevā** რამაც, რითაც ... *чем и ... from which ...* დეფც სოგო, სტევან დაჰრ ქოთდიენრ – მიაბე, რითაც ხარ შეწუხებული.

სტენნს **stennā** რასაც ... за чем и ... what ... სტენნა თხილლარას, ო ამბუდ ჰამინას
ჰალ ხაყი – რასაც ვუფრთხილდებოდი, ის ამბავი ყველამ გაიგო.

სტენნს **stēnxā** რაზეც, რის შესახებაც ... про что и ... about what ... სტენნს დაკ-
ლიერას, ჰალრ აცხადებადალ სო – რაზეც ვფიქრობდი, ამისრულდა.

სუდღე, სოღე **suḡē, soḡē** ჩემებური, ჩემნაირი **свойственный, характерный мне**
like me. სუდღე ალალ სტაკ ლეხოს ნაყბისტელ – ჩემნაირ ალალ კაცს ვეძებ სა-
მეგობროდ (საამხანაგოდ).

სუდღეშ, სოღეშ **suḡeš, soḡeš** ჩემებურად, ჩემნაირად **мне подобно, по моему**
like me. სუდღეშ – თამამათ, ლანჩირ აშარე – დალოცადინას ნოფანი – ჩემებუ-
რად – თამამად, მაღალი ხმით – დავლოცე ნეფიონი (ნეფე-დედოფალი).

*სუკ ბ (სუკი მ მრ. მნ. pl.) **suḡ b (suḡi j მრ. მნ. pl.)** ზურგი **спина back.**

სუკანღდა, სუკალნ იხარ, დოტარ (დ|ახარ) **suḡāyda, suḡayā ixar, d|otar (d|axar)** გრღუფ. გადატ. **непрх. перен. intrans. fig.** უგემურად ჭამა რამისა ამა
თუ იმ განცდის, პრობლემის გამო **есть (кушать) невкусно из-за какого-либо**
переживания, из-за какой-либо проблемы eating in bad taste for having
certain problem. შილუფ ამბუდ ხაყიჩონ სუკალნ იხარ სო უმაყ! – შილოს (ქალის
სახელია) ამბავი რომ გაგიგე, უგემურად ვჭამ ყველაფერს!

სხამ¹ ბდ **sxam¹ bd** შხამი яд, отрава **poison.** ყაჭე დოშ ჰამახეც ბაჯუფხუ სხამ ბა –
მწარე სიტყვა ყველაზე დიდი შხამია.

სხამ² **sxam²** ძალიან ძლაშე, გადამლაშებული **пересоленный very salty, oversalted.** ე
უხ სხამ თელო[ჰ] სო, დოუ! – ამას რა გადამლაშებულს მაჭმევ, ქალო (კ. ჭ.)!

სხაბ: სხაბ ბ|აჯარ **sxap: sxap b|aqar** გრღმ. **перх. trans.** ელვის სისწრაფით მოწყდო-
მა ადგილიდან (მოწყდება, მოქუსლავს, გაიქცევა) **молниеносно рвануть[ся]**
с места to rush away with highest speed. ნიშნადიე'ნეს, ილოს სხაბ ბაჯარ ისერე
– ვანიშნე და ილო ელვის სისწრაფით მოსწყდა აქაურობას.

სხაპადნრ **sxapajnd** მმნს. **нареч. adv.** ელვისებრ, ელვის სისწრაფით, უმაღ, მომენტა-
ლურად **момენტально, молниеносно, в минуту, в миг in an instant.** სო ვადგჩე
სიძე სხაპადნრ ჰალრ ლაქვალთ სუფრქმაქრქ – ჩემს დანახვაზე სიძე უმაღ წა-
მოდგა სუფრიდან.

*სჯარ ბდ **sǎgar bd** ფერდობზე დაგორებული ქვა, ლოდი **камень, глыба**
летящий(ая) по склону large rock rolled down the slope. ფეშკრი, მა ჰერშოთ
ის საგრი, ცო ხილუ! – ბაღლებო, ნუ აგორებთ ფერდობზე მაგ დიდ ქვებს, არ
იქნება (არ შეიძლება)!

ტამპაანო, ტამპაიდ-ტუმპაანო **tampajno, tampa'id-tumpajno** ზმნ. нареч. adv.

ტამპა-ტუმპით, ხმაბაძვითი სიტყვაა და გადმოსცემს მწიფე მარცვლოვანი, კენკროვანი ნაყოფის (თუთის, ბლის, ყურძნის...) დავარდნის ხმას *звуконподражательное слово, передающее звуки падения спелых ягод clattering-imitating word expressing the dropping sound of ripen fruit*. ეპპ, გო-გი... სო დაჰ მაღლჩე, დახო თუთი დეწიც სო მაქ აკან ტამპაიდ-ტუმპაანო, ვოჰ, ადლნორო [თამროს] – ეპპ, გოგი... მე რომ მოვკვდები, ო-ჰო-ჰო-ჰო-ჰო, თუთები უნდა ცვიოდეს ჩემზე ტამპა-ტუმპით, ბიჭოო [ეთქვა თამარას] (ა. ბ.). ჰაყე, კნათი, ო დაჰ ლეჭყდოხ დენი... დახო ო შარონ ბჟარკისანეც დაჰან ღარჰონ თუთიან ცუდ აუკანორო თამრუდნ ტამპ-ტუმპაანო! – ჰოდა, ბიჭებო, იმ დაკრძალვის დღეს... ო-ჰო-ჰო-ჰო-ჰო, იმ თავისი თვალებისნაირივე მსხვილი შავი თუთები არ ეყრებოდა თურმე თამარას ტამპა-ტუმპით! (ა. ბ.).

* **ტანკ, ტანკ-ტარკ** ბჲ **tāk, tāk-tark** ბჲ ნეკი, ნეკა თითი *мизинец little finger*. კაწ-კუდნო ტარკეხ ტანკ (ტანკ-ტარკ) დო – პატარა თითს *ნეკს* ეძახიან; ტანკ-ტარკეხ ტარდ უდლნას – ნეკა თითზე ბეჭელი ჩამოვაცვი (გავიკეთე); წკიპუნ მოწონადვალონ [ლეკან] დაკლონ კნათ, ტანკ-ტარკ დაჰ თიტე'ნე, დაჰან ხეცონ: სქ ლიშან ხილან ჰოგოჰაანო – წკიპონს მოეწონა ლეკის გულადი ბიჭი, ნეკა თითი მო-აჭრა და გაუშვა: ჩემი ნიშანი გქონდესო (ნ. მ.).

ტა-პჟეტერ ბჲ **ta-pwëter** ჯ მრ. მნ. pl. ბეჭები (მხრები) და ნეკნები *лопатки и рёбра shoulders and ribs*. ტა-პჟეტერ და სოგო ფშელდიენო – ბეჭები (მხრები) და ნეკნები მაქვს გაცეიებული.

* **ტარ** ბჲ **tar** ბჲ ძუძუ *грудь; сосок вымени breast*.

ტარანცო ბეფლარ (ბოლარ) tar[a'ð] b|eplar (b|ofar) გრლუგ. непрх. intrans. სქესობრივ სიმწიფეში შესვლა (შევა), კაცობის/ქალობის გაჩენა, შეპარვა, დაწყება (გაუხრდება, შეეპარება, დაეწყება) *вступать (вступить) в половую зрелость to become sexually mature*. ტარიელენ ტარანცო თაბით ბოლარ – ტარიელს, ვგონებ, კაცობა შეეპარა; ფეშკარ, ბაჯანუდლო მა რევალა, ტარანცო ცო ბოლარა ჰო! – ბაღლო, დიდებში ნუ ერევი, კაცობა არ დაეწყება (ჯერ კაცი არა ხარ)!

* ტარკ ბჲ **ṭarḳ** bj 1. თითი палец finger.

* ტარკ ტარუდ ბ|ოლარ (ბ|ებლარ) **ṭarḳ taruj b|oḷar (b|eblar)** გრძმ. прх. trans. ზედმიწევნით, დაწვრილებით [ზელში თითის ჩადებით] ახსნა-განმარტება (ზედმიწევნით, დაწვრილებით აუხსნის, განუმარტავს), ერთი და იმავეს ბევრჯერ, დაწვრილებით გაქორება, „დაღეჭვა“ თანამოსაუბრისთვის *объяснить, разъяснить досконально; многократное повторение, «разжёвывание»* одного и того же собеседнику to explain thoroughly, to repeat one and the same thing for several times for clarifying. აგას სტემახეც ტარკ ტარუდ ბოლარ სრ – ბებიაჲ ყველაფერი ზედმიწევნით ამიხსნა.

ტატქ-ტატქ[ე]ჩო **ṭaṭḫ-ṭaṭḫ[e]čʰo** ზმნს. нареч. adv. მუდმივად სველ მდგომარეობაში вечно в мокром состоянии constantly in wet condition. ბჱჱ ტატქ-ტატქ[ე]ჩო ბა მემცხორი – მუდმივად სველ მდგომარეობაში არიან მწყემსები.

ტაშხოშარქ **ṭašxošārē** ვაჟკაცური შესახედაობის, გარეგნობის, მიხრამიხრის, ჩვევების მქონე (იტყვიან ახალგაზრდა მამაკაცზე) мужественного вида (о юноше) having man like appearance and habits (is said about a young man). წონალა სრ ტაშხოშარქ ყონარ კნათი – მომწონს ვაჟკაცური შესახედაობის ჭაბუკები.

* ტე¹ ო **ṭe¹** j ხსენი молозиво foremilk.

* ტე², ტე³ ო **ṭe², ṭeā** jj მთის სერი продолговатая гора, поверхность такой горы hillock, hill of the mountain.

ტეხ იხარ (დ|ალარ) **ṭex ixar (d|aḷar)** გრძფ. непрх. intrans. სერზე, უღელტეხილზე სვლა (ივლის), გადასვლა (გადავა) перейти (переходить) перевал to overpass the passage. ვარ კნათი ფსარე ტეხ ბალქ – ჩვენი ბიჭები გუშინ სერზე (უღელტეხილზე) გადავიდნენ.

ტეხ დ|ახარ (დ|აჯარ) **ṭex d|āxar (d|aqaḷar)** გრძმ. перх. intrans. სერზე, უღელტეხილზე გადაყვანა (გადაიყვანს) переводить / перевести кого-либо через перевал taking sb over mountain pass. ვად კნათივ ფსარე ქე ტეხ დახარ – ჩვენმა ბიჭებმა გუშინ ცხვარი სერზე (უღელტეხილზე) გადაიყვანეს.

ტეხ იხუდლან (დ|ალუდლან) დდ **ṭex ixujlā (d|aḷujlā)** dd უღელტეხილი перевал mountain pass. ესერნა ჩაჯ და ტეხ იხუდლან – აქედან შორსაა უღელტეხილი.

ტენა|დ|ალარ, ჰეტ|დ|ალარ (ჰოტ|დ|ალარ) **ṭena|d|alar, ḥeṭ|d|alar (hoṭ|d|alar)** გრძფ. непрх. intrans. (ტქ < ტენ ṭē < ten ლათინ. латин. Latin penis) რშე|ტენა (რშე|ეტენება), ჩრა (რშე|ეჩრება) сுவаться cramming in. მიჩხმაც ცო დეწ ადმიქ ჰეტ|დ|ალარ – ყველგან არ უნდა ეტენოს ადამიანი.

ტენადარ, ჰეტდარ (ჰოტდარ) **tena|dar, het|dar (hot|dar)** გრემ. прх. trans. (ტქ < ტენ **tē** < **ten** ლათინ. латин. Latin penis) [შე]ტენა ([შე]ტენის), ჩრა ([შე]ჩრის) сுவать cramming in. მა ჰეტდოგე ის ლოჭ ის შტოფი – ნულარ ჩრი მაგ ჯოხს მაგ შტოფში.

ტყერნ: ტყერნ დეტარ (დოტარ) **teqra: teqra d|etar (d|otar)** გრლუგ. непрх. intrans. წელ-მკერდის გამოზნეჟა წინ (გამოზნეჟს), გაჯგიმვა **выпячиват, выставлять грудь при ходьбе stretching out.** ვაჯო მხატვარ – ბადრთლან ჯორჯი – თხნ ტყოც ტყერნ ვეტეშ ლელე – დიდი მხატვარი – ბართიანთ ჯორჯი – დღესაც წელ-მკერდის გამოზნეჟით (გაჯგიმული) დადის.

* ტიალ[რ] **tial[ō]** შორისდ. межд. Inter. ტიალო Тиало Tialo.²³ გორნკენ არლეს წიწყურაჲ მარ ცჰადნ ღროჰ, ატეხ მს, ტიალო, კნათი, სქ თხაკალყურაჲ – გორაკის მარცხნივ წიწალყურე იყო ერთ ღროს, მარჯვნივ კი, ტიალო, ბიჭებო, ჩემი თხაკალყურე (ა. ბ.); ტიალოოო, ყტროშ აღინრ დაშნი მოც და ვაჟგრან აღექსიგო: „დაჰ დენანდალქ, დასდალქ დადიწქ დისენრ ლამნიენრ!..“ – ტიალო, როგორი გულის სიღრმიდან ნათქვამი სიტყვები აქვს აღექსი მიქელაძეს: „ცვეთა და ნგრევა იწყეს, დაცარიელდნენ უპატრონოდ შეთენილი მთანიო...“ (მ. ჯ.).

ტიტასრ¹ დღ **tita'ō¹** dd ტეტია, უქონელ-უცოდნელი плебей, мужлан, быдло, чернь country bumpkin. ტიტასრ ვადნრ, ილსოს დაჰ ცო ვიქ ივსებ – ტეტიააო, ელისომ არ შეირთო იოსები.

ტიტასრ² დღ **tita'ō²** dd ტიტა тюльпан tulip. ეზო ღუჯ ტიტასუდ ღედახკ სოგო – ეზოში ბევრი ტიტა მიღვას.

²³ ეს განსაკუთრებული შორისდებულია, რომელიც არ ექვემდებარება სრულ განმარტებას; რომ მიეუახლოვდეთ ამ სიტყვის მნიშვნელობას, უნდა ვიყოთ დაბადებული და გაზრდილი მოცემული ენის მატარებლებს შორის; ეს სიტყვა ერთგვარ რომანტიკულ შეფასებას აძლევს როგორც კარგად ნაცნობ წარსულს, ისე ჯერ კიდევ უცნობ მომავალს; ამ შორისდებულის ხმარება მოსაუბრესაც და თანამოსაუბრეებსაც მუხტავს რომანტიკულობით, რითაც საუბარი ხდება ექსპრესიული იმდენად, რომ, გრძნობათა მოწოდების შედეგად, ის (საუბარი) შეიძლება შეწყდეს კიდევაც გარკვეული დროით; კიდევ უფრო ღრმა ემოციურ დატვირთვას იძენს ეს სიტყვა, როცა მანდილოსნები აფორმებენ ტიალოოო **tialooo** სახით это – особое междометие, которое не подчиняется полному толкованию; чтобы приблизиться к значению этого слова, надо быть рождённым и выросшим среди носителей данного языка; это слово даёт своего рода романтическую оценку как хорошо знакомому прошлому, так и неведомому ещё будущему; употребление этого междометия и говорящего, и собеседника заряжает романтичностью, благодаря чему беседа становится столь экспрессивной, что из-за приплыва чувств она может даже прерваться на определённое время; более глубокую эмоциональную нагрузку приобретает это слово при оформлении его женщинами в виде **ტიალოოო tialooo** this is special interjection which doesn't subordinate to complete explanation; in order to come closer to the meaning of this word we should be born and raised among the people speaking this language; this word gives certain romantic evaluation to the well-known past as well as to the obscure future; usage of this interjection fills the speaker and collocutor with romantic mood and with the help of this the conversation becomes such expressive that after so many feelings it can be stopped for certain time; this word takes more emotional coloring when it is formed by women as **ტიალოოო tialooo**.

* **ტოლიკ** დღ **tolik** dd 1. უხეში ქეჩის ნაბადი род грубой войлочной бурки rude felt cloak. ტუდლკან ბოფხბალოჩო ქისტან ბჭარვანქსო – ქეჩის ნაბდებში ჩაცმულ ქისტებს შევხვდი. 2. თუშური შალის თხელი, მაგრამ უხეში ფარდაგისმაგვარი საფენები ზედ მარცვლეულის ან სხვა რამის გასაშლელად тонкое, но грубое ткацкое изделие из тушинской шерсти для подстилки Tushetian thin, but rough woolen rug to spread grains on it. ხორბალ ლაფსაძ მუზობლეს ტუდლკი დიხნას – ხორბლის გასაშრობად მუზობელს „ტოლიკები“ ვეთხოვე. შრ. მნ. pl. ტუდლკი **tujlki**.

* **ტოტ**¹ დღ **tot**¹ dj ხელი, როგორც სხეულის ნაწილი, როგორც ფიზიოლოგიური (ბიოლოგიური) მოცემულობა; თათი, ტოტი (ცხოველისა) рука; лапа (животного), рука как физиологическое (биологическое) данное; лапа (животного) hand; paw, branch. ატო ტოტ, არლო ტოტ – მარჯვენა ხელი, მარცხენა ხელი; ტოტ ვაწდარ – ხელის ჩავლება, წავლება; ტოტი აკდარ – ხელების კანკალი; ტოტი დილარ – ხელების დაბანა; იენეგო მაძა ტოტი მა – ივანეს დიდი ხელები აქვს; აპი, სე ატო ტოტ, აპი, სე არლო ტოტ – აი, ჩემი მარჯვენა ხელი, აი, ჩემი მარცხენა ხელი; ტოტ ვაწდარ – ხელის ჩავლება, წავლება; ტოტი აკდარ – ხელების კანკალი; ტოტი დილარ – ხელების დაბანა; ლეოს ტოტ ლაწდიქ – ლეომ ხელი იტკინა; ლეუნ ტოტეს ზირზიტაც დალქ – ლეოს ხელზე ძირმაგარა ამოუვიდა; ლეოს ტოტი დილო – ლეო ხელებს იბანს; ლეო ცჰამტოტლო ვა – ლეო ცალხელაა. შრ. სრ. comp. ქო **qo**.

ტოტ² დღ **tot**² dd ხის ტოტი ветка дерева branch of a tree ხენქეგო ტოტნი თიტნას – ხეს ტოტები დავაჭერი (შევაჭერი). ბუჰადვალანლათერ ფილიბ-ბიძი, ემატნობინ ბალქ ტოტნი ყჭეგარ ხეყინო! – ბობოქრობდა ხოლმე ფილიბე ძია, ამმატნელებმა ბლის ტოტების მტვრევა იციანო!

ტოტ³ დღ **tot**³ dd ლუცი აгазиллис кавказский Caucasian Agasyllis, Agasyllis caucasicum (Latin). ზურბეს წიფლნირქ ტოტ დეყქ თხო – ზურაბმა წიფლოვანიდან ლუცი მოგვიტანა.

ტოტნადარ (დატოტნადარ) **totna|dar** (**datotna|dar**) გრდმ. перх. trans. ხელში გოგმანი (აგოგმანებს), ხელში ტრიალი, ხელში თამაში (ათამაშებს), ხელით სინჯვა крутить в руках, щупать руками to hold smth. in hand for a long time. მაცლომცო ტოტნადო ის მაროქნ, დაჰ დაშ ჰოგო – როდემდე ატრიალებ ხელში მაგ ნაყინს, გაგიდნება; დადას საყური იცნო მაჰონ, დიქდექცჰაც ობი ტოტნადო – მამას საყურეები უყიდა ქალიშვილისთვის და მთელი დღე იმათ აგოგმანებს ხელში.

ტოტნადითარ (დატოტნადითარ) **totna|ditar** (**datotna|ditar**) გრდმ. перх.

trans. ხელში გოგმანი (ავოგმანებინებს), ხელში ტრიალი, ხელში თამაში (ათამაშებინებს), ხელით სინჯვა *заставлять / заставить крутить в руках, щупать руками moving to and fro in the hands*. **მაცლომცოტ ტოტნადითო ის მაროჟნ ის ფეშკრეგო, დაჰ დაშიცო** – როდემდე ატრიალებინებ ხელში მაგ ნაყინს მაგ ბალღს, დნება აკი.

* **ტოტ-ქოკ დჲ tot-kok dj** ხელ-ფეხი, ხელები და ფეხები *руки и ноги hands and legs*. ნან სერტერ დაჰოხ: **ტოტ-ქოკი ყ[შ]ეგლადალო ჰქ, იშტყ მალქ მე დაჰოჲ, ქორო ცომ იხო ჰონადნო!** – დედა წყევლიდა ქალს: ხელ-ფეხი დაგემტვრეს, ასეთი ზარმაცი რომ ხარ და ხელში არაფერი მოგდისო! **ტოტ-ქოკ ჩუ შეყდებ!** – ხელ-ფეხი გააჩერე (დააყენე)!

ტოჩიტოჩით točitočit ზმნს. нареч. adv. ზუსტად, ზედმიწევნით *точно, досконально exactly, thoroughly*. **ტოჩიტოჩით დეფცო სოგო ალექსის შარქ ვა შარე გერმანბა ტყველ ხილარ** – ზედმიწევნით მიაშობ ალექსიმ თავისი სამი წელი გერმანელების ტყვედ ყოფნა.

ტყაეხიტეგო tqaexitegō ოცდაათიოდე, ოცდაათამდე *около тридцати nearly thirty*. **ტყაეხიტეგო ქელრქ დაგროვბადლო სო ლაჟმე დიკანე, ჰალ დუგარდ** – ოცდაათიოდე ცხვარი მომიგროვდა მთაში წასაყვანად და გასამრავლებლად (ე. ქ.).

ტყალაპ ბდ tqalap bd მატყლის ნაპარსის გარკვეული ნაწილი, ნაჭერი, გამზადებული გასარეცხად, გასაშრობად და, ბოლოს, დასაჩეხად *часть стриженной шерсти, подготовленная для стирки, просушивания и, наконец, для чесания certain part of wool ready for washing, drying and finally carding*. **ის ტყალაპ ბალქ სე კაჭარნ** – ცხრა ნაჭერი გამოვიდა ჩემი მატყლისაგან; **სტაკოვ დეჟქრო კაჭარნი ფხიიტ ტყალაპ ბალქ სო** – კაცის (ქმრის) მოტანილი მატყლისგან თხუთმეტი „ტყალაპი“ გამომივიდა.

ტყალაჟე tqalpū ბრტყელი *плоский flat, even*. **ტყალაჟე ძირ ბარ ტუფლიგოჰე, ცო მოწონადბლო სო ეცა** – ბრტყელი ძირი ჰქონდა ტუფლებს და არ მომეწონა საყიდლად; **მოლოჟე ტყალაჟე მა ვუდ მათო[ჰ]ი** – რა ბრტყელ პურებს აცხობ.

ტყაპ: ტყაპ ბახარ (ბახარ) tqap: tqap b|axar (b|aqar) გრლუგ. непрх. intrans. ტყაპანის გადენა (წმოადენს) *шлёпнуться, плюхнуться, ляпнуться, шмякнуться sudden fall*. **ბანდრეგო ქოკ დასხლეწტადბალი'ნე, გუბელო ბაგე ტყაპ** – ბავშვს ფეხი დაუცდა და გუბეში მოადინა ტყაპანი.

ტყაპ ბახითარ (ბახითარ) tqap b|axitar (b|aqitar) გრლმ. перх. trans. ტყაპანის გამოცემინება (გამოაცემინებს) *шлёпать / шлёпнуть the sound of sudden*

fall. ნანას მათხ დახომ მათიშგო ტყაპ ბახითაღათე – გამომწეურებისას დედა ლოგინებს ტყაპანს გამოაცემინებს ხოლმე.

ტყაპ დ|ითარ ṭqap d|itar გრძმ. перх. trans. ტყაპუნი (დასატყაპუნებს, დასუტყაპუნებს), ტყაპანით რტყმა, ცემა шлѣпать, бить slap, beating. მჭედლეს უნმაკ ტყაპ დითორ გრდემლმაქ ურუდგო – მჭედელი მთელი ძალით ატყაპუნებდა გრდემლზე უროს. 2. გადატ. перен. fig. ხშირად ცემა ვინმესი ან რამისა (სცემს), ბაგუნი (დასუბაგუნებს) часто бить to beat sb. often. იცხუს შადრ ფსტუნან ბჟა ტყაპ დითორ – ეგ თავის ცოლს სულ უბაგუნებს.

ტყაპანო ṭqapajno მჟნს. нареч. adv. ტყაპანით со шлѣпом with banging. ტყაპანო ვორ ვეთო სოქ ქუდრთმაქ – ტყაპანით ვაშლი დამეცა თავზე.

ტყაპანო დაკდასარ გრლუგ. непрх. intrans. უცებ და ნათლად გახსენება (დასახსენდება) вспомнить неожиданно, мгновенно to remember suddenly and clearly. ჰო ვადგჩე, ტყაპანო სქ კაწკლობ დაკდექ სოქ, ტიალო... – შენ რომ დაგინახე, უცებ და ნათლად ჩემი ბავშვობა გამახსენდა, ტიალი...

ტყარ დ ṭqar d ხ 1. ხმაბაძე. звук. опом. რისამე რამეზე დარტყმის ხმა звук, издаваемый при ударе чего-либо на кого/что-либо the sound of blowing smth. somewhere. ტყარ ლოჭეგო დითორ შოთას ათან, შურ მახკითოქ სოგუნო! – ჯოხს უშენდა შოთა ძროხას, რძე დამადგრევენაო!

ტყარ გარმონეგო დ|ითარ ṭqar garmonegô d|itar გრძმ. перх. trans. ლაღად, მთელი გატაცებით, ძგრიალით, მთელი ხმით დაკვრა გარმონისა (დასუკრაავს) играть на гармошке со всем увлечением to play the accordion freely, with complete enthusiasm and with full sound. ... დუდ ქორდო ვად, წიგორღა ჰალოლო ვად, ტყარ გარმონეგო დითომ – ... ცხენები ვიშოგოთ და ვიაროთ წინაგორის გზაზე ლაღად გარმონის დაკვრით (მზ. ჯ.).²⁴ შდრ. ср. comp. ტყარაშ ṭqarash.

ტყატე ბ ṭqatq b დიდი რამ აურზაური, აყალმაყალი, ალიაქოთი, ღრიანცელი суетливая беготня, переполох, суматоха, толкотня big garboil (ბ. ბ.).

ტყატე ბათარ, ბალარ ṭqatq b|atar, b|alar გრლუგ. непрх. intrans. დიდი რამ აურზაურის, აყალმაყალის, ალიაქოთის, ღრიანცელის არსებობა (არსებობს) наличие суетливой беготни, переполоха, суматохи, толкотни great chaos, confusion. ბირკაყუდგო ბუსცჰანე ტყატე ბათურ (ბალორ) – ბერიკებს მთელი დამე აურზაური ედგათ (ჰქონდათ) (ბ. ბ.).

²⁴ ასეთი ვერბალური რეაქცია ჰქონდა მზია ჯიხოშვილს ძველი თუშების ფოტოსურათის ხილვაზე სოცქსელებში: ამ ფრაზით ის საბერძნეთში მყოფ მერი ჯიხოშვილს ეპატიყება თუშური მთებისკენ.

ტყატყ ბეთარ, ბებლარ (ბოთარ, ბოლარ) **tqatq b|etar, b|eblar (b|otar, b|olar)** გრძმ. перх. trans. დიდი რამ აურზაურის, აყალმაყალის, ალიაქოთის, ღრიანცელის ატეხა (ჩატეხს) *поднимать / поднять суетливую беготню, переполох, суматоху, толкотню to start big chaos and confusion.* ბირკასუდგ ტყატყ ბოთარ (ბალარ) – ბერიკებმა დიდი რამ აურზაური, აყალმაყალი, ალიაქოთი, ღრიანცელი ატეხეს (ბ. ბ.).

ტყა-ტყ **tqa-tq** ოც-ოცი, ოც-ოცობით *по двадцать in twenty pound notes.* ის ტათებ ტყა-ტყ დაკარდებ! – ეგ ფული ოც-ოცი (ოც-ოცობით) დათვალე! (ბ. ბ.).

ტყლაშანო, ტყრაშანო **tqlaşajnô, tqraşajnô** ზმნს. нареч. adv. 1. ტყლაშანით, ტყლაშუნით *со шлёпом cracking.* ტყრაშანო ეტერ კეცმაქ დიხკენო ყაშნქ სიმინდ – ტყლაშანით სკდებოდა ტაფაზე დაყრილი ბატბუტის სიმინდი. 2. გაღატ. перен. fig. აშკარად, ღიად, გამოსახინად, მოულოდნელად *явно, открыто, неожиданно obviously, surprisingly.* ას ცხოვრბა მახითენო შეცდომი უმაც ტყრაშანო ჰათხ დიხქ სო ილკოს – ჩემს მიერ ცხოვრებამ დაშვებული შეცდომები მოულოდნელად ყველა წინ დამილაგა (ჩამომითვალა) ილიკომ (ე. ქ.).

* ტყრაშ დ **tqraş** დ 1. ხმაბაძგ. звукоп. оном. რისამე მოქნევის, გარტყმის, დაცემის, გასკდომის ხმა, ტყლაშანი, ტყლაშუნი *шлепок, шлёпанье, хлопок voice of falling sth, voice of striking, voice of bursting.* სტენახხო ტყლაშ ხაწქ სო დუდახ – რაღაცის ტყლაშანი (ტყლაშუნი) მომესმა წელან. 2. ბდ *bd* ახალგაზრდული სამხიარულო შეყრა, ღხინი *молодёжное вечернее веселье youngish entertaining and amusing event.* შღრ. ср. comp. ტყარ **tqar.**

ტყრაშ-ბჟეგ[ალ] ბდ **tqraş-būg[al]** *bd* დიდი ტაშ-ფანდური, ახალგაზრდული მხიარულება, დროს ტარება იმაზე უფრო მეტი აზარტით, ვიდრე იქნებოდა ტყრაშ **tqraş** *молодёжное вечернее веселье, более азарное, чем было бы* ტყრაშ **tqraş** *youth merriment with dancing and clapping with more enthusiasm than it could be.* ტყრაშ **tqraş.** ფსარ-ფსარლო მხ დაჯუდნო უბნეჰა ბაჯო ტყრაშ-ბჟეგალ ბებლორა – საღამოობით კი დიდ უბანში დიდ ტაშ-ფანდურს მართავდნენ (ა. მ.).

ტყრობ მდ **tqrob** *jj* გაუსაძლისი, ყიამათი სიცივე *невыносимый, собачий холод unbearable, dreadful cold.* ვაჯუდნო ვაშეგო ქუდ ვადლორლო, ჰამიგჰეესანე, ო ფეშეკარ მხ ქუდრთბარწინო ლეველორლო უნ ტყრობახ – დიდს (უფროსს) ქუდი ხურებოდაო, როგორც ყველას, ის ბალდი კი თავშიშველი ყოფილიყო იმ ყიამათ სიცივეში (ა. ბ.).

უ

უაღაზრ **uaγazō** გამოუსადეგარი, უვარგისი не[при]годный, никудышный, никчёмный useless. ი უხ უაღაზრ უნახ იცნო, ვო! – ეს რა გამოუსადეგარი რაღაცა გიყილია, კაცო! უაღაზრ სტაკ ვა ის შუქ ერისტო – უვარგისი კაცია ეგ თქვენი ერისტო.

უბორკ **ubork** j*i* იგივეა, რაც то же, что the same as ბანდ-ქოჯრ **bād-kožō**. თხა შაბათ დაწ, უბორკ დეწეს თაგმ – დღეს შაბათია და სახლი უნდა დავალაგო.

უგარ **ugar** j ცხელება (მდგომარეობა ციებ-ცხელებისას) разгорячённое, лихорадочное состояние (во время лихорадки) fever. ლაწმრეგო ღურდქლოლ უგარ და – ავადმყოფს დილიდან ცხელება აქვს.

უგარ დაღარ (თელარ) **ugar jja'ar (te'ar)** გრდუგ. неврх. intrans. ცხელების მიცემა (მიეცემა), დაწყება начало разгорячения (во время лихорадки) to have fever. ცარუნ უგარ დაღარ – ცაროს ცხელება დაეწყო.

უგერშოთ **ugersōt** ზმნს. нареч. adv. 1. ულეშოდ, უკვალოდ бесследно without trace. დეოჰ უგერშოთ ბაფნ თხოგო – ძროხაც უკვალოდ დაგვეკარგა; ში ჩუდნ დაფნ სოგო თხა უგერშოთ – ორი ბატკანი დამეკარგა დღეს ულეშოდ (უკვალოდ).

უგნა **ugnā** j აგონია, უგონობა агония agony.

უგნე ხილარ **ugne xi'ar** გრდუგ. неврх. intrans. აგონიაში ყოფნა (აგონიაშია), უგონოდ ყოფნა (უგონოდაა) пребывать в агонии to be in agony. თხე ბაბრ ბუსცჰას უგნეჩი ვარ – ჰაჰაჩვენი მთელი დამე აგონიაში იყო; ოშტუჩრ კინუდგ ჰიჭნას ფსარე, თხა ტყოც უგნე ვასრ – ისეთ ფილმს ვუყურე გუშინ, დღეს კი-დეგ აგონიაში ვარ (ბ. ბ.).

უეტლო **uetlō** უნდილი, უშნო, უუნარო, უმარიფათო, ცხოვრების უნარის არმქონე не имеющий способность к жизни clumsy, awkward. დად ზორან ვარიცე, უეტლო სტაკ გუვალქ ე ვან ივანე – მამა ყოჩალი ჰყავდა აკი და უმარიფათო კაცი გამოდგა ეს ჩვენი ივანე.

დ/უენი **d/ujnī** მძმლ. прич. particip. 1. გასაკეთებელი, რაც უნდა გაკეთდეს то, что следует сделать smth. to be done. ამბუდ და სოგო ჰოგ დუენი – სალაპარაკო მაქვს შენთან. 2. გამკეთებელი, ის, ვინც (რამაც) უნდა გააკეთოს тот, кто

должен сделать sb. who will do smth. **ის სტაკ ის ღუენ ცო ვა!** – ეს კაცი მაგის გამკეთებელი არ არის! 3. მოსაგები, გასაჩენი, რაც უნდა გააჩინონ тот, кого должны родить sb. who is going to be born. **თხე ათგო ან და ღუენი** – ჩვენს ძროხას ხბო ჰყავს მოსაგები (გასაჩენი). 4. მომგები, გამჩენი, ის ვინც (რამაც) უნდა გააჩინოს тот, кто должен родить sb.who is going to give birth. **თხე მეთ ან ღუენი ბა** – ჩვენი ძროხა მოსაგებია (ხბოს გამჩენია).

-უენი **-ujn[ɪ]** 1. მ...ელ[ი], სა...ელ[ი] (формант причастия formant of participle).

საბეგო თაგღუენი ცრმ და – საბას გასაკეთებელი არათუერი აქვს; **ისე ნიყ თაგ-ბუენი ცომენა გუდალქ** – აქ გზის გამკეთებელი არავინ გამოჩნდა. 2. სა...ოდ для, к for (აღნიშნავს დროს формант наречия, обозначающий время time formant for adverb). **ნალუენი დოს დაცითნათხ ხადრტონეგო** – საზამთროდ შე-შა მოვატანინეთ ხარიტონს; **ხკულუენ შეებულეხ ეგდოს** – საზაფხულოდ შეებულეხას ვიღებ.

უდსეყ, ოდსეყ ujse', ojse' adit. ზმნს. нареч. adv. ისეგ იქ, კვლავ იქ, იქვე туда же, опять туда again in that place. **უდსეყ (ოდსეყ) ღუდტათხ თივან, მიჩჰე სტაჰეკუ და-რათხო** – იქვე მივდივართ დასასვენებლად, სადაც შარშან ვიყავით.

უდსჰეყ, უდსჰეყ ujshe', ojshe' ess. ზმნს. нареч. adv. იქვე там же, опять там again there. **წყეცყოყა ვაშბინრ ლოლეთვად: უდსჰეყ ბჰარლოთვადნ ზურიტა** – ერთხელაც შევიკრიბნეთ რა: იქვე დაგვხვდება ზუროსგორა (პ. უ.).

დ|უდტ-დ|ალუენი d|ujt-d|ayujni მიმლ. прич. particip. გამვლელ-გამომვლელი, წამ-სვლელ-წამომსვლელი проходящий мимо, ходящий туда-сюда, прохожий passers by. **ღუდტ-დალუენი დანიყ სეჩუ იხო** – გამვლელ-გამომვლელი ყველა ჩემსა (ჩემს სახლში) შემოდის (ბ. ბ.).

* **უდშიტრი ujš[ɬ]** ზმნს. нареч. adv. ისე так so.

უდშიტრმე ujš[ɬ]mē ამრიგად, ამგვარად, მაშასადამე; ისე, რომ таким образом, то есть thus. **უდშიტრმე, ვან ჰაფკსი ბუდტ ვად** – მაშასადამე, ხვალ ჰანკისში მივდივართ (ბ. ბ.).

უდშიტრი, მე ujš[ɬ], mē ისე, რომ ..., იმგვარად, რომ... так, что ... so ... **დაწერადებ უდშიტრი, მე სონან ხატმაკელო** – დაწერე ისე, რომ მეც შევძლო წაკითხვა (ბ. ბ.).

უდშიტა'ე ujšta'ě ისეც, ისედაც так же, и так, так тоже that much. **ოშტყ კურ-ბუგალ ოთქ ო თათეირან, მე უდშიტა'ე ნარჰე ბუდს მელქე ჩუ ნარჰედლონ** – ისეთი კვამლი დადგა იმ თოფებისა, რომ ისედაც შავი ღამე კიდევ უფრო ჩაშავდა (ა. ბ.).

უმაქნისო umaknisô უვარგისი, გამოუსადეგარი никудышный, никчёмный

useless. ი უმაქნისრ უნახწში მაცლომცტ გავღუღში? – ამ უვარგის რამეებს (ნივთებს) როდემდე ინახავთ? ის შუწ სწდრო უმაქნის სტაკ გუვალქ – ეგ თქვენი სანდრო უვარგისი კაცი გამოდგა. შღრ. სრ. სმრ. უპრაკუქ **uprakū**.

უპრაკუქ **uprakū** უვარგისი, გამოუსადეგარი ნიკუდუშნი, ნიკჩემნი useless. ი უპრაკუქ უნახწში მაცლომცტ გავღუღში? – ამ გამოუსადეგარ რამეებს (ნივთებს) როდემდე ინახავთ? ის შუწ სწდრო უპრაკუქ სტაკ გუვალქ – ეგ თქვენი სანდრო უვარგისი კაცი გამოდგა. შღრ. სრ. სმრ. უმაქნისრ **umaknisō**.

ურყან **urqā** უღრანი, გაუვალი, უსიერი (ტყე) чаща (лесная) thick, dense (forest). მღლქ ურყან ლათქ, კნათი! – როგორი უსიერი ტყე დგას, ბიჭებო (ე. ქ.)!

ურჭკაცსო მღ **určka'ō** ქქ ხინკლის კუჭი хвостик хинкали top part of khinkali (Geirgian traditional dish). მიხოვ ხწკლქ ურჭკაცსუღ ჰალ დაყო – ზოგიერთი ხინკლის კუჭებს ჭამს.

-დიუტყოლ **-d|utqol** -სივიწროვე узостью с ... narrowness ... (სხვა საგანთან შედარებისას при сравнении с другим предметом when comparing with another subject). ე სტენბუტყოლ ნიყ ბა! – ეს რამსივიწროვე გზაა!

ულქდ, ხოლოთ **uyūd, xolot** კავშ. союз conj. ოღონდ ТОЛЬКО but (გამოხატავს დათმობას, პირობას выражает уступку, условие expresses compromise, promise). ჰერწო დაჰითოს ჰოგო არაყ დხხან, ულქდ (ხოლოთ) მა დაკდოლ სოგო – ქვაბს გაგატან არაყის გამოსახდელად, ოღონდ ნუ დამიწვაგ რა.

* დიუყი **d|uqī** 1. სქელი густой, частый, плотный watery (ითქმის თხელ მასაზე – ღვინოზე, ფაფაზე, ზეთზე ... ГОВОРЯТ О ТАКИХ ВЕЩЕСТВАХ, КАК ВИНО, КАША, ПОСТНОЕ МАСЛО ... is said on wine, oil, porridge ...). ფაფ დიუყი გეხკდალქ სოგო, შურ დეწეს ლატძან – ფაფა სქელი მომეხარშეინა, რძე უნდა ჩავუმატო. 2. ხშირი (ითქმის თმაზე, ტყეზე) thick (is said on hair, forest). ყორლირქ წეგქ, დიუყი ვქ მიღნათხ – ყვარლის წითელი, სქელი ღვინო ვსვით; დიუყი შურ – სქელი რძე. 2. ხშირი густой, частый, плотный thick (ითქმის თმაზე, ტყეზე, ბალახზე ... ГОВОРЯТ О ВОЛОСАХ, ЛЕСЕ, ТРАВЕ ... is said on hair, forest, grass ...). დარჯნეგო დიუყი ბეჯ და – დარეჯანს ხშირი თმა აქეს. შღრ. სრ. სმრ. სტქშიამქ **st|w|amī**.

უჩარბენ **učarben** ზმნს. нареч. adv. ძლივსძლივობით, ძალისძალით, ძლივს, გამოუსავლობის გამო кое-как, как-нибудь, с трудом hardly, with difficulty. უჩარბენ ლათეს ქოკიმაქ – ძლივსძლივობით ვდგავარ ფეხზე.

უჩარბქ **učarbē** უვარგისი, არაფრად ღირებული ნიკუდუშნი, ნიკჩემნი worthless, useless. უჩარბქ და ი ჰქ თოტ – უვარგისია ეს შენი თოხი. შღრ. სრ. სმრ.

ჩან რ čār.

უჩინმაძინა და učīnmajčnā j ბინდბუნდი сумерки duskiness. უჩინმაძინა ძარ ას ჰალარ ვითრე – ბინდბუნდი იყო, მე რომ ავდექი (ბ. ბ.).

* დუწარ¹ d|uçar¹ გრლუგ. непрх. intrans. 1. ავსება (წავსება) наполниться, наполняться to become full. თუგ ხინ დუძწუ – თუნგი წყლით ივსება. 2. გაძლომა (წავსძლე-ბა) насытиться, насыщаться to become replete, to become satiated. ნასტ დით-ხონ ვუწნას – ძლივს ხორციით გავძენი.

დუწარ²: ჩუ ბუწარ d|uçar²: ču b|uçar გრლუგ. непрх. intrans. ჩასვლა მზისა, მთვარისა (ჩავა), ჩასვენება (ჩავსვენება) зайти (о солнце, луне ...) sundown, to come down, to go down. მიჩაგდა ბუთა ბუწუგე – საცაა, მთვარეც ჩავა; ძალის მათხ ქიქუც ბუწაწუ – ზამთარში მზე აღრე ჩადის; ბუთ ჩუ ბუწ – მთვარე ჩავიდა; მოჰ ლამძნრათ ბუწაწუ ე მათხ! – რა ლამაზად ჩადის ეს მზე!

დუწადატენო მიმლ. прич. particip. გამომძლარი, გამომსკლარი нажравшись gorged, full. ე თჰუ ბჰა ბუწატენო ლელე – ეს ძალი სულ გამომძლარი დადის.

დუწაწადალენო d|učā|d|al'enô მსუნავი, გაუმაძლარი, გასაძლომად აბირებული ненасытный greedy, voracious. ბუწაწალენო ყოც ბატწ ცო ბისნორ – გასაძლომად აბირებული ყვაფი გამსკლარიყო.

დუწგუწინო d|uçquçinô 1. საშუალოდ, ნახევრად სავსე полный наполовину half full. სიმძღობ დუწგუწინო ლათ სოგო ხაკ – სიმინდით ნახევრად სავსე მიდგას ტომარა. 2. საშუალოდ, ნახევრად გამძლარი сытый наполовину half satiated. ქასტლარათხოვ, სუფრენმაქრქ დუწგუწინო ვითნათხ ჰალარ – გვეჩქარებოდა და სუფრიდან ნახევრად მაძლრები ავდექით. 3. საშუალოდ მსუქანი, არცთუ მსუქანი жирный наполовину average fat. არდადეგბინმაქრქ აჰდეცენო ელ ძუწგუწინო ხეთ სო – არდადეგებიდან ჩამოსული ელენე არცთუ მსუქანი მეჩვენა.

დუწაპინო d|uç'apinô 1. ზომაზე მეტად მსუქანი, ფაშუაშელა, ჩაფსკენილი толстяк, толстуха plump, overweight. დუწაპინო მე და, ცო თაუგუ ყონორ ადმინეხ – ფაშუაშელა რომაა, არ უხდება ახალგაზრდა ადამიანს. 2. ზომაზე მეტად გამძლარი, ჭამით გამსკლარი нажравшись satiated more than average. დუწაპინო ვეჩოვ ვალინო კაწკო ბაკალ ბაწო ხეთრალარ – ჭამით გამსკლარს სხვისი შეჭმული პატარა ლუკმა ებევრებოდაო; ყაჩლუდე სტენო მდიდრულათ ვოფხვადონო, ჭჷლოჩო დონ ხაყენო, ვუწაპინო, ჩამლიჩო დაყრივ ბოს დაყდვი-ნადბინო სტაკ – ყაჩაღები ელოდებიან მდიდრულად ჩაცმულ, მაგარ ცხენზე

შემჯდარ, ჩათსკვნილ, გემრიელი საჭმელებით სახეაპრიალელებულ, ღაბაბმოგ-
დებულ კაცს (მ. მ.).

უხანხანა *uxanxanā* j უდროო დრო, ცუდი დრო не то время, нехорошее
время, плохое время, поздно the wrong time. **უხანხანა და, მა ვექ მეზობლიგო!**
– უდროო დროა, ნუ დაუძახებ მეზობლებს!

უხანხანე *uxanxane* ზმნს. нареч. adv. უდროო დროს, ცუდ დროს не в то время, в
нехорошее время, в плохое время, поздно at the wrong time. ე ბესუნ ტყოს
უხანხანე ხეცე სტაკ ქოთვარ! – ამ ბესომ კიდევ უდროო დროს იცის კაცის შე-
წუხება! **უხანხანე სტაკოვ სტაკ ცო ვეწ ქოთვარ!** – უდროო დროს კაცმა კაცი
არ უნდა შეაწუხოს!

დუხადჰ *d|uxajhî* ზმნს. нареч. adv. უკუდმა наоборот, верх ногами back to front;
vice versa. **დაჯხოვ აღინო მიჩო ყოჩონ დუხადჰ ხაწე** – დიდის ნათქვამი ზოგ
ახალგაზრდას უკუდმა ესმის.

დუხარ *d|uxar* გრდუვ. непрх. intrans. ბიოლოგიური მოთხოვნილების (მოშარდვის ან
კუჭში გასვლის) საჭიროების შეგრძნება (შეგრძნება აქვს) испытывать
биологическую потребность (помочиться или испорожниться) to have the
feeling of biological needs (urinating or dung). ე ბადრენ ჰადტყი დუხარ, დაჰ
ვასითლეთ ჰამას – ამ ბავშვს მოშარდვა უნდა, გადასხმევიეთ რა ვინემე.

* **დუხაც** *d|uxa'* ზმნს. нареч. adv. 1. უკანვე, ისევ უკან опять назад, опять обратно back,
again, conversely (აღნიშნავს გადაადგილებას, მოძრაობას обозначает
перемещение, движение denoting movement, relocating). ვუხაც ლობ ვენჯი –
წადი უკანვე ვენახში. 2. კვლავ, ისევ, ხელმეორედ опять, вспять again (აღ-
ნიშნავს მოქმედების, მოვლენის გამეორებადობას обозначает повторяемость
действия, явления denoting repetition of action or phenomenon). თხან, ვანოჟ,
ლამო' ე დუხაც ყარუდ ლევომრ – დღეს, ხვალ და ზეგ ისევ (კვლავ) წვიმებს ვა-
რაუდობენ (მ. მ.). მამალ დუხაც დექ – მამალმა კვლავ იყივლა.

დუხ|დილ *d|ux|dil* d ექო, გამოძახილი, ნახმევი эхо, отзвук echo. **მელწე ვექი-**
ცაჰი ლამნიგუდჰ, ოცუმულქ დუხდილ დერწ ჰო დუხ – რამდენჯერაც გასძა-
ხებ მთებისკენ, იმდენი (იმდენჯერ) ექო მოგობრუნდება უკან (ა. ბ.).

დუჰან *j|uhā* j სახე, პირისახე лицо face. **კადტ ბოტენო დუჰან ლელდუეცა, ჰათხრქ**
ბაჰო დუგ უმ ხეცრევა – ჭორთლმოდებულ სახეს ატარებ აკი, პირველობ [კი]
ბევრის ცოდნით (ა. მ.).

-უ -ū 1. კავშ. союз conj. და и and. **თხილ ჰალ ლაჰდიე'ნ მიხოს, ჩუ დაჰ** – თხილი მოკრი-

ფა მიხომ და შეიტანა შინ. 2. ნაწ. част. part. -ც, აგრეთვე тоже, также too, also.
დავთრი შუ დადშუ ჩუ დაჭინრ – დავთარში თქვენც ხართ შეტანილები.

იქ, სადაც გრძელ ხმოვანს არ შეუძლია ამ კავშირისა და ნაწილაკის ფუნქციების შესრულება, სიტყვისა თუ ფორმის წარმოებაში ერთვება მახვილი, რომელიც სიტყვის თავიდან გადაადგილდება ბოლოსკენ, ოღონდ – არა ბოლოკიდურ ხმოვანზე там, где долгий гласный не в состоянии выполнить функции данного союза и данной частицы, в слово- и формообразование включается ударение, которое с начала слова перемещается к концу, только – не на конечный гласный if the long vowel cannot take a function of the given conjunction and particle, in this case a stress is used to form a word or a form. The stress will be transferred from the beginning of the word to the end, but not to the last vowel: დუხანე ვაწუ'ტ, დახეც და ის კალტ ლათსინრ – დიდ ხანს ჰკი-
დია და იმიტომაა ეგ ხატო მშრალი.

უქც ო̃ц ისეთი!.. რატომ ისეთი არ!.. Такое!.. such!.. Why not that kind of!.. (გაკვირ-
ვება-გაოცების გამომხატველი სიტყვაა слово, выражающее удивление a
word expressing astonishment). ქასტლართხრ, მს წიფლილნრ ოშტუ უქც
ბშარდახქ თხრ, მე ჰან გაბედოდორ ოკუხ დაჰ დალარ! – გვეჩქარებოდა, მაგრამ
წიფლოვანის ხეობა რატომ ისეთი არ დაგვხვდა, ვილა გაბედავდა მასზე გა-
დასვლას (მის გადალახვას)!

* უხ, ვუხ ოх, vux რა? что? what?

უხ დალორ, უხ დალოთ ოх dalô, ოх dalot რა აზრი აქვს! რაღაა! დირს
განა! Стоит ли! Что за!.. Какой смысл! What is the sense! ქე ცო დაშ უხ
დალორ ვანარ! – უცხვროდ რაღაა ცხოვრება! უხ დაჰრ, მე დაჰყუნრ? – ხატრ
ცოკლეს – რა ხარ, ვინა ხარო? – ჰკითხა მელამ (მ. უშ.).

უხე ოх̄ე კავშ. союз conj. რაც что what. უხე დივო, ო დაცო – რასაც დათეს, იმას მო-
იბკი.

* უხ[ა]კ, უხ[უ]კ ოх[а]к, ოх[у]к ნეტა, რა? Интересно, что? I wonder what .

უხ[ა]კ (უხ[უ]კ) წერ[ა]ლო ოх[а]к (ოх[у]к) ჭე[რა]ლô ვერ აგიწერ (რა
შეიძლება ერქვას, ნეტავი!) я не в состоянии описать (как можно назвать,
интересно!) can't describe (საგნის, მოვლენის უმაღლესი შეფასების გამომ-
ხატველი სიტყვებია слова, выражающие высшую оценку предмета или
явления words expressing the supreme evaluation of a subject or a
phenomenon). ოშტუ წა დარ ევარგო ზურტი შინოთხილრ, მე უხკ წერალო! –
ისეთი სახლი ჰქონდათ ამათ ზუროსგორში ოროთახიანი, რომ ვერ აგიწერ (რა

შეიძლებოდა რქმეოდა, ნეტავი) (ლ. ა.)!

უხ-მოლუქ **ux-molū** რა და როგორი? ეს რა-როგორი!?. ეს რანაირი!?. **Что и какой? Это что за!.. what and what kind of?.** შაწლოლე'შე, ვოწლოლე'შე დიქ-ჩედოლონ, ო ნანუ თხოფ ფეხ ჩუ ხაბუქ ქოთლაშ: ი უხ-მოლუქ ამბუდ მოგონ-ბადმინამინა?!. – მეორე და მესამე ძახილის შემდეგ ის დედებიც ჩვენთან დასხდნენ წუხილით: ეს რა-როგორი ამბავი გამოიგონეთო?! (მ. მ.).

ფ

ფაღრთფუღრთაღრ **pajrtpujrtajno** ზმნს. нареч. adv. 1. ფაღრთფუღრთით, სამოსის რაიმე ნაწილის ფრიალით **шумя концами одежды with bustling, twisting some part of clothes.** **ფაღრთფუღრთაღრ გუვალქ ვასიკო საფაღრთაღრ** დუღდ ოშ – ფაღრთფუღრთით გამოჩნდა ვასიკო შარვლის ტოტების ფრიალით. 2. ნახქარე-ვად, არასათუქელიანად **второпях, неосновательно, спеша hastily, insubstantially.** **ფაღრთფუღრთაღრ მა თეგოდო უმ, დაკრეშ თაგდებ!** – ფაღრ-თფუღრთით ნუ აკეთებ რამეს, გულიანად გააკეთე!

ფანცფუქცი დ **pācṗūci** j მრ. მნ. pl. ფაღრთლეულის, სამოსლის ძველმანები **старье, тряпьё rags of textiles / clothes.** **შკაფრქ ფანცფუქცი** სო ჩავარდი'ნეს ფსარე, დაჰჰ ვადსნას – კარადიდან სამოსლის ძველმანები გადავარჩიე გუშინ და გადავყარე.

* **ფაღრთუკ** დდ **partuḵ** dd 1. ხალათი, საშინაო გრძელი და ფართო ტანსაცმელი **домашний халат gown, long and wide clothing.** 2. ტანსაცმლის ზემოდან ჩასაცმელი სამოსელი ზოგიერთი პროფესიის მუშაკისა სისუფთავის დასაცავად **служебный халат gown-to wear over the clothes for certain workers to keep cleanness.** 3. წინსათარი, მუხლსათარი **фартук apron.** **ჩც ფსტეიგუ, მახკარგან ფაღრთუკი ცო ლელდოგე** – ეხლა დედაკაცები და ქალიშვილები მუხლსათარებს ალარ ატარებენ. შდრ. ср. comp. **გაუგანხეგებწუ (გაუგანხეგებწი) gaŭgāxqejbčŭ (gaŭgāxqībčŭ).**

ფარშ: ფარშ დატ|დარ (ეტ|დარ) **parš: parš j|at|jar (et|jar)** გრდმ. перх. trans.

ჯებირის, ზღუდის, დაბრკოლების გარღვევა წყლის ან მდინარის მიერ (გასარღვევს, იხუვლებს) преодоление преграды (о реке) to break the barrier / obstacle by the water or a river. სტოჟბკუ ალზნეე ფარშ მატაიენჟ ფჰჟჟ ცერლჟ წენბუდ თჷ ჰოგერ – შარშან ალაზანმა ჯებირი გაარღვია და სოფლის განაპირა სახლები კინაღამ გაიყოლა. 2. გადატ. перен. fig. წინაღობის გარღვევა რომელიმე ჯგუფის მიერ преодоление барьера той или ирой группой to break the barrier by a certan group. დუჯ ლეცდინას, მჷ ნანი დაგიენჟ, ჩუხუდუ ფარშ მატაიჟ სოგო – ბევრი ვაკავე, მაგრამ, დედები დაინახეს და ბატკნებმა იხუვლეს.

* ფე ბდ **pe bd** 1. გვერდი, ფერდი бок side. 2. მხარე край region.

ფე-ფენის, ფენინფეს pe-penix, pexinpeh ზმნს. нареч. adv. გვერდიგვერდ, ახლო-ახლო рядом друг с другом side by side. ასჷ, ედელღარჷ გოგინ ფე-ფენის ბახეთს – მე და გოგი ედელიშვილი ახლო-ახლო ვცხოვრობთ (ბ. ბ.).

ფეცერნლ pecerāl ზმნს. нареч. adv. გვერდულად, აღმაცერად косо, набок diagonally. ე სვეტ ფეცერნლ მა თაგ მიენრ ვაჯუაჷრ მხატვრეს – ეს სვეტი აღმაცერად აუშენებია ღიდ მხატვარს (ბ. ბ.).

ფენჷ დ **pexā j** სიახლოვე, ახლო ადგილი близость nearby place.

ფენჷხ, ფინჷხ pexāx, pinxāx მრ. ზმნს. мн. нареч. pl. adv. სიახლოვეს, ახლომახლო рядом, поблизости, недалеко nearby. ლამზურჩკენ ფენჷხ მა ის ადგილ – ლამაზურის სიახლოვეს არის ეგ ადგილი (კ. ვ.). შღრ. ср. comp. გარგჷხ gargšāx.

ფენღაფეც peqdapec ზმნს. нареч. adv. 1. ფენღაფეც, კვალდაკვალ (კვალში) вслед step by step, following closely to sb's step. ფენღაფეც ვადწინას აჯეხ – კვალდაკვალ (კვალში) ვდიე ნადირს. 2. ფენით, ქვეითად пешком step by step. ფენღაფეც ვეცნას კონჷხ – ფენით მოვედი ბარიდან; ფენღაფეც ცჷჷანჷ საათუ ჰალრ ვადღნას ბაწრიღნა ტბათინ – ფენით ერთ საათში ავედი ბაწარიდან ტბათანაში. 3. ფენდგომელა стоя standing. ცჷჷა ტყოყ სადღეგრძელორ აღო'ეს შუგრ ფენღაფეც, ჯჷ ვადხნას! – ერთ სადღეგრძელოსაც გეტყვით ფენდგომელა და მერე წავედი! 4. საჩქაროდ спеша, торопясь quickly, hastily. გარღჷ, ბაკალ ჯალღალ, ვო! – ცო, ცო!.. ფენღაფეც ვასრ ჩუ ვერწინრ – მოიცა რა, ლუკმა შეჷჷამე, კაცო! – არა, არა!.. საჩქაროდ ვარ შემოსული (შემობრუნებული).

ფიზკი დ **pizki d** მრ. მნ. pl. საცვეთები, პაჭიჭები, წვივთსაცვამები, საწვივეები, წინდის ყელეები უძიროდ паголенки, ноговицы leggings. მაღრმეს ჷღრუღნ ყარწჷ ფიზკი ღიჷ – მარიამმა ანღროს ჷრელი პაჭიჭები მოუქსოვა.

* **ფლოქი** დღე **plokô** dd 1. პატარა სუფრა ტკბილეულით, მატყლითა და რკინით, რომლითაც საქონელსა და მეზობელს ახალ წელს ულოცავენ небольшое Новогоднее поднесение с яствами, пучком шерсти и куском железа для скота и соседей little table with sweets, full of wool and a piece of iron to congratulate New Year to neighbours. 2. მიცვალებულის სახელზე გამზადებული გასაცემი (გასატანი) მცირე სუფრა блюда, выдаваемые на имя усопшего table prepared to give away for remembrance of the deceased. **თხა დაფენიშხა წარმაქ ფლოქიუდ დახუდლჳ და** – დღეს მიცვალებულების სახელზე გამზადებული სუფრების გაცემის დღეა.

ფოხორ დ **poxor** j 1. დარდი, საფიქრალი, ბოღმა, ჯავრი რამ забота, печаль grief, anger. 2. ბრაზი რამ неистовство, буйство some anger.

ფოხორ ლელდარ **poxor leljar** გრძმ. перх. trans. დარდის, ჯავრის ტარება (ატარებს) иметь в душе заботу, печаль, неистовство, буйство to have some sorrow. **ბაფიჩი ათი ფოხორ ლელდოს** – დაკარგული ძროხის დარდს ვატარებ.

ფოხორ ყჭეგარ (მშოგარ) poxor qœegar (j|œogar) გრძმ. перх. trans. 1. ჯავრის ამოყრა (ნამოციერის), დარდის გაქარვება (ნაქარვებს) нейтрализовать заботу, печаль, неистовство, буйство get back, dispelling grief. **ე მოტ მე დაჰ ბავუთვადგო, ცადლას ვადღეშ წერადჳ, იშტ ყჭეგოს ფოხორ** – ეს ენა რომ გვეკარგება, ვცდილობ ჩვენებურად ვწერო, ასე ვიყრი ჯავრს (ვიქარვებ დარდს) (საბ. მ.). 2. გულის ჯვრება (იჯვრებს), მიძლომა (მიადღება) наедаться / наестся вдоволь satiation. **სოყრაცოს ცენეს ნიტ ცო ბაყინბარჳ, დუდახ ფოხორ მშოგო** – სოყორას (კაცის სახელია) წელს ჭინჭარი არ ეჭამა და წელან გული იჯვრა.

ფრაგ: ფრაგ ბანარ (ბახარ) praq: praq b|aqar (b|axar) გრძმ. კნინ. перх. пренебр. trans. dimin. 1. დაძაბუნება (დაძაბუნდება), მოხლოფოტება, გადაბერება обессиление от старости weakening, enfeebling. **ლაწრეგოდოლი მარჳ ზორადში ფრაგ ბანარ მოყ ხეთი სო ბიძი** – ავადმყოფობის მერე რა ძალიან დაძაბუნებული მეჩვენა ბიძა (მამის ძმა). 2. გაღატ. перен. fig. სიკვდილი (მოკვდება) умереть to die. **ხადყრი შჳ ო ვუხლიჩი მიტროს ფრაგ ბანარ, ფჰე ჩუ თიფუ კადიკ ხანე** – გაიგეთ იმ უკუღმართი მიტროს სიკვდილი, სოფელი დაისვენებს ცოტა ხნით.

ფსარედოლი **psaredoli** ზმნს. нареч. adv. გუშინდლიდან, გუშინდელი დღის მერე со вчерашнего дня since yesterday. **ფსარედოლი ლაყწი ლავ დათხე** – გუშინდლიდან შეუწყვეტლივ თოვს.

ფსარელომცი **psarelomci** ზმნს. нареч. adv. გუშინდლამდე, გუშინდელ დღემდე до вчерашнего дня up to yesterday. ფსარელომცი სტინას ჰო – გუშინდლამდე გელოდე.

ფსარლოსანს დ **psarlōsanā** d საღამოსავით, საღამოსნაირი ჟამი вечеру подобное время like evening. მათს დახკას ლოფბალინქ, ფსარლოსანს და – მზე ღრუბელს მოეფარა და საღამოსავითაა (თითქოს საღამოა).

ფსარლხანს დ **psarlxanā** j საღამოს ჟამი, საღამოს რიბირაბო вечернее время, вечерние сумерки evening. ფსარლხანს დაგეგქ – საღამოხანია ლამის.

ფსარლხანე **psarlxane** ზმნს. нареч. adv. საღამოჟამს, საღამოხანს в вечернее время in the evening. ფსარლხანე სტეხოს ჰო – საღამოხანს [და]გელოდები.

ფურგუქ ბდ **purgū** bd ფურგონი (ფურგუნნი), ძველებური ოთხთვალა საზიდარი ცხენებისათვის фургон, старинная четырёхколёсная повозка для лошадей four wheeled cart for horses in old times. ქიქოც ვშიროშ ლელაღათერ აღნი ციგნს ღუწინრ ფურგნი – აღრე ხშირად დადიოდა ხოლმე ალვანში ბოშებით სავსე ფურგონები.

ფუტკა|დალარ **puṭka|d|alar** გრღუფ. непрх. intrans. 1. ქვიშაში, მიწაში ქექვა (იქექება) (იტყვიან ქათმებზე) возиться, копать в земле, в песку, навозе (о курах) poking in the land/sand. დეფცჰაყ ლათლო ფუტკადალქ ვაქ ქოთმი – მთელი დღე ნაგავში იქექებოდნენ ჩვენი ქათმები. 2. უმიზნო ფუსფუსი (ფუსფუსებს) (იტყვიან ადამიანზე) возиться, копать (о людях) aimless bustling. მაცლომცი ფუტკალს, ნშადუ ვალალქ, დაჰ ჰედლა ვად! – როდემდე ფუსფუსებ უმიზნოდ, გამოდ, რაღა, გვაგვიანდება!

ფუშ დ **puš** j ღიღი ზომის გამობერილობა ცოცხალ ორგანიზმზე ან სხვა საგანზე крупный вырост, выступ на живом организме или на предмете big bossy on a living creature. ბადერ ვერბილო აჰ დოქენქ, ქორთის ადრთა დაგოქ ფუშ დალქ – ბავშვი ქვებში წაიქცა და თავზე საკმაოდ ღიღი გამობერილობა დააჩნდა.

ფუშინა: ფუშინა დალარ (იხარ) **pušinā: pušinā d|a'ar (ixar)** თიაქრის დამართნა (დაემართება), ფეხების გალაჯვა (გაილაჯება, გალაჯავს), ისეთი რამის დამართნა, რის გამოც გალაჯული დადის заработать грыжу to start hernia, striding, long-legged gait. ყწლე, ლეცი ცუდ ლეცქ, ფუშინა იხრ სტაკ – სიბერეში, უნდა არ უნდა, ილაჯება კაცო. იხ. см. see. დაფლაფა დალარ **ṽarṽarā d|a'ar**.

ფუტლურწო **puqlurçô** j უგემური რამ წენიანი некое невкусное первое блюдо tasteless soup. უფ იშტუფ ფუტლურწო თელირ ვან ნინოს, დეგო! – რატომ ასეთი უგემური წენიანი გვაჭამა ნინომ, კაცო!

ფუყ **pu'** jj ცეცხლი (ბავშვის ენაზე) ОГОНЬ (на языке детей) fire (on kid's language). აჭ გოლიშ ჩუ ხაყა, ას ბუხრე ფუყ დშაყოს, ჰადშტი? – შენ ჭკვიანად დაჯექი და მე ბუხარში ცეცხლს ავანთებ, კარგი?

ფუყალარ (ფუყდარ) **pu'alar** (**pu'dar**) გრდმ. перх. trans. შებერვა (შეუბერავს) [ПО]ДУТЬ В ОГОНЬ blowing. დაჭოვ ფუალი'ნე, სანთელ ჩუ ხალდიქ – გოგონამ შეუბერა და სანთელი ჩააქრო.

* ფშელდარ **pšel'dar** 1. გრდუგ. непрх. intrans. გაციება, ავად გახდომა (გასცივდება, ავად გახდება), გაცივება (გასცივდება, ცივად იქცევა, ცივი გახდება) замёрзнуть, простудиться to catch a cold, to become ill. საბლესქ ქოკი-გორქდაჭ ფშელოგო სტაკ – მეტწილად ფეხებიდან ცივდება კაცი. შღრ. ср. comp. დაჭიდარ **dah'dar**. 2. გრდმ. прх. trans. გაციება (გასაცივებს, ავად გახდის), გაცივება (გასაცივებს, ცივად აქცევს, ცივს გახდის) простудить, остудить to catch cold. წენიჭი ფართით ჰეჯოჩო მახავ ფშელდიქსო – სახლში გამჭოლ მქროლმა ქარმა გამაცია; ქორთ ბეწეს ბილან, ის კეჭდაჯინო ხი ფშელდებ სო – თავი უნდა დაგიბანო, ეგ აღუღებული წყალი გამიცაი.

ფშელდიენო **pšel'dienô** მიმლ. прич. particip. გაციებული, ავადქმნილი, გაციებული, ცივადქმნილი [пр]остуженный sb. who has a cold. ფშელდიენო დიშო თეკო – გაციებული წევს თეკო (თეკლე). შღრ. ср. comp. დაჭიდდიენო **dah'dienô**.

* ფხა² ბღ **pxa²** bd 1. მყესი, ძარღვი сухожилие tendon, vein. ღაცჰაყ ფხადენიე ქოთგოსო – მთელი ზამთარი მყესები მაწუხებენ. 2. ფხა, ნემსივით წვრილი წამონაზარდი თავთავის კილზე игла зланных растений awn, a shoot at the top of corn ear. დისტ მა ჰეტობო ის თავთავ, ფხა ბალოა ჰო – ჰირში ნუ იჩრი მაგ თავთავს, ფხა გეტაკება. 3. ფხა, თევზის წვრილი ძვალი мелкая кость рыбы fish bone. ოჯუან ჭარქ ფხა ჭყემპერან ბალობალო – მას თევზის ფხა ყელში ეტაკა. 4. ბასრი ჰირი მჭრელი იარაღისა острое лезвие инструмента sharp, pointed side of weapon. ფხა ცო ბა ე შალთგო, უგო! – ჰირი არა აქვს ამ ხანჯალს (არა ჭრის ეს ხანჯალი), კაცო! 5. გადატ. перен. fig. ცხოვრებისეული ფხა, უნარი, სიმარჯვე, შნო, სიყოჩაღე, მოხერხება, მარითვათი ловкость, проворность, сноровка, умелость, способность легко и успешно делать что-либо ability, skill, talent to live. კატკატეკოშ ფხა გუბანჭ სანდროს – ნელ-ნელა

ცხოვრებისეული ფხა გამოიჩინა სანდრომ. შდრ. სრ. comp. კოწოლ² *koçol²*.

ფხა-ძარღვი ღ **pxa-žaryvi d** შრ. მნ. pl. ძეცეები და ძარღვები *сухожилия и жилы tendons and veins*. ფხა-ძარღვი ლაღწ სქ – ძეცეები და ძარღვები მტკივა.

ფხაუნტყაეგრ **pxauztqægô** ასიოდე *около ста nearly one hundred*. ფხაუნტყაეგრ მოყ ჯიჯბაჯ დეწ¹დუდლორ ე გორინ – ასამდე მაინც ბოძკინტი დასჭირდებათ ამ ვაშლებს (ბ. ბ.).

ფხაუნტყაწ **pxauztqac** ^{მნს. нареч. adv.} ასჯერ *сто раз a hundred times*. ფხაუნტყაწ ადლნას, მჲ ცრმ ხაწქ ვაჰონ – ასჯერ ვუთხარი, მაგრამ ვერაფერი შეისმინა ბიჭმა (ბ. ბ.).

ფხიკ **pxik** მარტო ხუთი, მხოლოდ ხუთი *только пять only five*. ფხიკ ლარ სესხბადებალ სოწ, საუბუთ ცო დეწ სოწ – მხოლოდ ხუთი ლარი მასესხე რა, მეტი არ მინდა.

ფხოწა|დ|ალარ **pxoča|d|alar** გრდუგ. *непрх. intrans.* 1. ფხოჭნა (იფხოჭნება), ფხოჭნა, თითების, ფრჩხილების, ბრჭყალების მოსმით რამეზე კვალის დაჩენა (დასაჩენს) *царапать scratching*. ო კუდტი მოჰ ფხოწალა ო გორ ხენეს – ის კატა როგორ იფხოჭნება იმ ვაშლის ხეზე. 2. გადატ. *перен. fig.* თავგამეტებული შრომა (შრომობს), ღვაწლი (იღწვის, ცდილობს), ძალისხმევით ცხოვრება *трудиться самоотверженно to work hard*. ეჯუმთლქ ფხოწალასქ, ცრმ იხრ – ამდენს ვიღწვი და არაფერი ყრია (არაფერი გამოდის).

ფხოწალაშ **pxočalaš** მიმლ. *прич. particip.* თავგამეტებული შრომით, ღვაწლით, ძალისხმევით *трудясь самоотверженно with hard work*. უდშტ ყეშ ჰალ დაჯდიე'ნეთხრ ნანას, ფხოწალაშ, გლეჯალაშ, ჯქ ფხაკალყურე წჭირქოწ დრო შეცვლადალი'ნქ, გადმოსახლბადიქთხრ ისევ, ალვინ – ასე გაჭირვებით გაგვზარდა დეღამ, თავგამეტებული შრომით, წვალებით, მერე ფხაკალყურეში უცებ დრო (ვითარება) შეიცვალა და გადმოგვასახლეს აქ, ალვანში (თ. ბ.).

* ფჰადთი ბღ **phajtí** bj ფილტვი *лёгкое (орган) lung*.

ფჰათუდ ღ **phatuj** j შრ. მნ. pl. 1. ფილტვები *лёгкие lungs*. ე ათგო მოლქ წადნი ფჰათუდ დანრ – ამ ძროხას რა სუფთა ფილტვები ჰქონია. 2. გადატ. *перен. fig.* ჭლექი *туберкулёз, чахотка tuberculosis*. მალუციგო ფჰათუდ დანრ – მალუცას ჭლექი ჰქონია.

* ფჰარს ბღ **phars** bj მკლავი *часть руки от плечевого сустава до запястья arm*. ფჰარსინ ჰალ ალ'არ, ფჰარსი ჰალ დარ **pharsin hal a'ar, pharsi hal jar** გრდმ. *прх. trans.* ხელების აკაპიწება (დასიკაპიწებს), დამკლავება, მკლავების

აწვევა засучить рукава to roll up one's sleeves. გივის ფჰარსინ ჰალ ალჱ – გი-
ვიმ ხელეხი აიკაპიწა (ბ. ბ.).

ფჰე-ხე[ა] ო **phē-xḥē[ā]** j სოფელ-ხევი, ქვეყანა, ქვეყნიერება ზოგადად деревня
и ущелье, страна, мир вообще village, country, the world.

ფჰე[ჰ]-ხე[ჰ] **phē[h]-xḥē[h]** ზმნს. нареч. adv. მთელ სოფელში, ყველგან (სოფელ-
ხევიში), ღუნიაზე, ამ ქვეყანაზე всюду, во всей деревне, во всём мире, на
этом свете in the whole village, all over the place. ფჰე[ჰ]-ხე[ჰ] გუინი სტაკ
ვარ ბესო – ქვეყანაზე გამოჩენილი კაცი იყო ბესო.

* ფჰიტ ბდ **phit** bd 1. ბაყაყი лягушка frog. ბურნილო[ჰ] აფჱ ფჰიტ ხეცჱ – ბალახებ-
ში მწვანე ბაყაყი იცის; ხილო დობკდალინო ფჰიტი დულაღაღთიქჱ ალო, ყარ
დაღუინო – წყალში ჩაყუქული ბაყაყების ყიყინისას იტყვიან, წვიმა მოვაო. 2.
გაღატ. перен. fig. წინდის ქუსლი (ქსოვისას) пятка носка heel of a sock. ფჰიტ
ჭირვან ბა ბოფცან – წინდის ქუსლი ცუღია (ძნელია) მოსაქსოვად (ე. ქ.).

ფჰიტი|დ|აჱყუ დდ **phiti|d|aŭqū** dd ყანხა, ბაყაყიჭამია цапля heron. სე კანკლე
აღზანმაქ ფჰიტიდაჱყუღან ხილღათერ, მიჩკ დაღზრალო – ჩემს პატარაობას
აღზანზე ყანხებიც იყვნენ ხოლმე, რა იქნენ, ნეტავი (ბ. ბ.).

ქ

ქადი **kadi** ძაღლის გასაგდები შეძახილი возглас для отстранения собаки yelling
to kick dog out. მურენ ცო წონაღა, მაცნჱ ქადი ლევდოს – მურას არ მოს-
წონს, როცა ქადის ვეუბნები.

* ქაკჱ **kaḥē** წვრილი, წვრილი დიამეტრის მქონე, პატარა ზომისა, პატარ-პატარა
мелкий petty, thin, small. აღზან ცერე[ჰ] ქაკჱ კჱჭი დატჱ – აღზანის პირას
წვრილი კენჭები ყრია; ქაკჱ ყარ[ო] გასან – წვრილი წვიმა დაუშვა; ქის ქაკჱჩო
ტათბუხ ბა ბუწინო – ქისა წვრილი ფულითაა გატენილი; ხიტდიქჩო ხილო ქაკჱ
ჭარი ქაკჱ – დაწყვეტილ მდინარეში (წყალში) წვრილი თევზები აირივნენ.

ქათალ დდ **kātal** dd ამობერილი წყლული крупный вырост, выступ на живом
организме swollen ulcer. კეჭდახუღან ხი გასქჩო ქათალ ხიჩა აღმიენენ – მღულა-
რე წყლის მოხვედრის ადგილას ამობერილი წყლული უჩნდება ადამიანს (კ.

ჭ.).

ქაჩახ მდ **kāčax** jj მიუვალი, მიუდგომელი, პიტალო კლდე неподступная, голая скала steep / abrupt cliff. ჰახარ ქაჩახ თამამათ ლელქ – ჯახეები მიუვალ კლდეებზე თამამად დადიან; ჰახარმაქ ვარასლოქ, ქაჩახ ვისგერასო – ჯახეებზე ვიყავი (სანადიროდ) და კინალამ მიუვალ კლდეებში ჩავრჩი.

ქართულ kartul 1. ქართული ენა грузинский язык Georgian language. თხე ყაჩხრ ნახენ ქართულ ცო გეთერ – ჩვენმა ბებამ (ბერდელამ) ქართული არ იცოდა. 2. გადატ. перен. fig. ენა, მეტყველება საერთოდ, საუბარი, ნათქვამი, ნაუბარი язык, речь вообще, беседа, [рас]сказанное language, speech, spoken language. სოჭ ქქ ქართულ ცო ხაწქ – მე შენი ლაპარაკი (ქართული) არ მესმის.

***ქარსა** მდ **karsā** jj 1. საბელი (თხის ბალნისგან დამზადებული თოკი) верёвка, привязь из козьей шерсти tie, tether. მათეს გაზა ბალნქ ქარსა მეტეოორ – მათე თხის ბალნის საბელს წნავდა; ქარსნეგო შატ ბალო – საბელს კვანძი აქეს (საბელი გაკვანძულია). 2. გადატ. перен. fig. დროის საზომი ერთეული მზის მოძრაობის შესაბამისად ცაზე единица для измерения времени соответственно с движением солнца по небу time measuring unit relevant to the Sun movement on the sky. მათხ შინ ქარსანმაქ ხილოორ, ას კოხახნო ვაჩჩე – მზე ორ საბელზე იქნებოდა, მე რომ ბარიდან ამოვალწიე.

***ქარშიკ** დდ **karšik** dd ქარშიკი, გარსაკრავი, ნაქსოვი ბრტყელი სარტყელი საქონლის ზურგზე გადასაფარებლის (ჩულის) დასამაგრებლად специальная плоская верёвка или ремень для увязки потника, тюков и прочих a flat belt for fastening the coverlet on cattle's back. დაჩეჩო ვან ქარშიკე ცალი ახკო – გრძელი ტყავის ქარშიკებით ცალებს (ტვირთებს) კრავენ.

ქასტენაც, ქასტენეც kaštena', kaštne' ზმნს. нареч. adv. სწრაფადვე, მალევე, სულ მალე скоро же soon, promptly, very soon. ქასტენეც ვალოს, ესე ხილ' ას ვაცლომცო – მალევე მოვალ, აქ იყავი ჩემ მოსვლამდე; ქასტენეც ვაფხას ტყუდჰ ჰათხ ბოტუჩო მაყრახ – მალევე დავეწიე წინ მიმავალ მაყრებს.

ქასტენეცეც kaštne'ge' ზმნს. нареч. adv. თუ [ვინიცობაა] მალევე, თუ [ვინიცობაა] სწრაფადვე ... если [вдруг] скоро же ... if soon, if promptly ... რეზო ქასტენეცეც ვეჩე, ჩუ სტეხითათ – რეზო თუ [ვინიცობაა] მალევე მოვიდა, მოაცდევინეთ.

***ქატარ kaṭar** გრლუვ. непрх. intrans. 1. ჩივილი (ჩივლებს), საჩივრის შეტანა (სასამართლოში) (შეიტანს) [по]судиться to bring the complaint in the court. დადოკოხ ქატეს, მე ტათებ დროჰეც დუხ ცო დერწდიქ სო – დათიკოს ვუჩივი, რომ ფუ-

ლი დროზევე არ დამიბრუნა. 2. დაჩივლება (დაჩივლებს) [по]жаловаться, [по]сетовать to make a complaint. წყე თაძვრან ჟორქ ნან ქაძტნორ მეზობ-
ლეგრ: ყიოლ მოტქთვამნი, მო, ელიკოს ზეთევ ქჭექოდრ დაყარადონორ – ერ-
თხელ ჟორა უჯჯირაულის დედას შეუჩივლია მეზობლისთვის: სიღარიბემ გა-
დაგვიარა თავზე, ქა, ელიკო (იგულისხმება რძალი, შვილის ცოლი – ა. ბ.) ზე-
თით ამხადებს საჭმელსაო (თ. ნ.); ნან შადრნ დაღორნ ბანდრქს ქატერ – დელა
თავის მკვდარ ბავშვს ჩიოდა (ტიროდა).

* ქატ|დ|არ **kaṭ|d|ar** გრემ. прх. trans. 1. ჩივილი (ჩივის, ასაჩივრებს, აჩივლებს) судиться
to complain. დაჭ დავინო თაჭბუ საბას ქატდოთხ – დაკარგული ჭედლის გამო
საბას ვუჩივით. 2. ჩივლება (აჩივლებს) заставлять судиться to make sb.
complain about smth. დაჭ ლიბგელეთ ის სტაკონ შარნ ტათებ, მაცლომცნ ქატ-
ვუდში! – მიეციოთლა რა მაგ კაცს თავისი ფული, როდემდე აჩივლებთ! 3. დაჩივ-
ლება (დაჩივლებს), წუხილი ამა თუ იმ პრობლემის გამო (შეწუხდება)
жаловаться to complain, to worry about certain problem. ტატრ ფხა-ძარღვან
ქატლათერ – ტატო მყეს-ძარღვებს უჩიოდა ხოლმე.

ქაქან ბდ **kakā** bd რისვი, თოხლის მატყლი გაზათხულისა весеня шерсть spring
wool. ქაქანქ ღანქ საბნი აბლა – რისვისა კარგი საბნები იკერება.

ქაშეც **kaše'** ზმნს. нареч. adv. იგივეა, რაც то же, что the same as ქასტენაც, ქასტნეც
kastena', kastne'. ქაშეც ვალოს, ესე ხილ' ას ვაცლომცნ – მალევე მოვალ, აქ
იყავი ჩემ მოსვლამდე; ჰალ ფშელდალნ, ქაშეც ღავან დალოთვამნი – აცივდა, მა-
ლევე თოვლიც მოგვივა.

ქესათ **kesat** ზმნს. нареч. adv. ირიბად, ცერად, გეზად, დახრილად, აღმაცერად косо,
наклонно indirectly, obliquely. ქესათ ბახით ის ღუმსარ – ცერად გაუშვი ებ
ღუმსმანი!

* ქესარ¹ **kesar**¹ გრლუგ. непрх. intrans. მუშაობა (მუშაობს), შრომა (შრომობს) работать,
трудиться to work. თხქ დად შადრ დქლე ქესერ – მამაჩვენი მთელი თავისი სი-
ცოცხლე შრომობდა.

ქესარ² **kesar**² გრლუგ. непрх. intrans. მაკება (იმაკებს), მაკედ გახდომა (გახდება)
случиться mating, becoming pregnant. ე თხქ დეო ცენქს ცო ქესქ – ამ ჩვენმა
ძროხამ წელს არ იმაკა.

* ქეს|დ|არ¹ **kes|d|ar**¹ გრემ. прх. trans. მუშაობა (ამუშავებს), შრომა (აშრომებს), და-
საქმება, ხმარება (ხმარობს), ექსპლუატაციის გაწევა (უწევს) заставить
работать, трудиться, эксплуатировать to work (to make sb work), exploiting.

მელ ხა და, ას ე ტაჭკ ქებუნდ – რამდენი ხანია, რაც მე ამ ტაჭკას ვამუშავებ (ვხმარობ).

ქეს|დ|არ² **kes|d|ar²** გრძმ. перх. trans. მაკება (ამაკებს, მაკედ გახდის) случить mating.

*ქეს|დ|აწ¹ **kes|d|ač¹** უმუშევარი, ის, ვინც არ უმუშავებიათ; უხმარი, რაც არ უხმარიათ не употребляемый, не используемый unemployed. ე თოჯ ქესდაწ¹ და თხოგო[ჰ] – ეს თოხი არ გვიხმარია.

ქეს|დ|აწ² **kes|d|ač²** უმაკარი, რაც არ უმაკებიათ животное, оставшееся без случки sth/sb that has never been pregnant.

ქესწ¹ **kesč¹** უმუშევარი, ის, ვისაც არ უმუშავია; უხმარი, რაც ხმარებაში არ ყოფილა тот, кто никогда ещё не работал; предмет, не бывший ещё в употреблении unemployed. ე დო ქესწ¹ ბა თხოგო[ჰ], თივენო ბა – ეს ცხენი ნამუშევარი არა გვაყავს, დასვენებულია.

ქესწ² **kesč²** უმაკარი, ის, რასაც არ უმაკია животное, оставшееся без случки sth/sb that has never been pregnant. ე თხ¹ დეთ ცენეს ქესწ² ბის¹ – ეს ჩვენი ძროხა წელს უმაკარი დარჩა.

*ქესინ¹ **kesin¹** მიმლ. прич. particip. მშრომელი, მომუშავე (ის, ვინც, ან რაც მუშაობს, ექსპლუატაციაშია) трудящийся, трудолюбивый, имеющийся в употреблении, в эксплуатации worker, hrd-working. ქესინა სტაკ მაცუხ ცოლა – მშრომელი კაცი შიმშილით არ მოკვდება.

ქესინ² **kesin²** მიმლ. прич. particip. რაც მაკობს, მაკებაშია животное, подлежащее случке sth/sb that can become pregnant.

ქესინ¹ **ksin¹** მიმლ. прич. particip. ნამუშევარი, ექსპლუატაციაში ნამყოფი; ის, ვინც იმუშავა; რაც ხმარებაში იყო бывший в эксплуатации sb. who worked hard or been exploited. დედ¹ჰჰჰჰ მძღრე ქესინ¹ მუშნ ფსარლუნგეჰ დალორ ჩუ – მთელი დღის განმავლობაში მინდორში ნამუშევარი მუშები სადამოთილა ბრუნდებოდნენ შინ.

ქესინ² **ksin²** მიმლ. прич. particip. ნამაკარი; ის, რამაც იმაკა животное, прошедшее случку sth/sb who became pregnant. ე შუ¹ დეთ ქესინუ² ბა? – ეს თქვენი ძროხა ნამაკარია (თქვენმა ძროხამ იმაკა)?

*ქექა|დ|ალარ **keka|d|alar** გრლუჟ. непрх. intrans. 1. [გა]ნძრევა ([გა]ინძრევა), ტოკვა ([გა]ტოკდება, ტოკავს), მოძრაობა (ამოძრავდება) [по]шевелиться, шататься, двигаться to shake, to move. მა ქექალა – ნუ ინძრევი (ნუ ტოკავ); ცარკ ქექალა ოჯუნ – კბილი უტოკავს მას. 2. გადატ. перен. fig. როგორმე სი-

ცოცხლე (როგორმე ცოცხლობს), როგორმე არსებობა (როგორმე არსებობს), ცხოვრებისეულად ტოკვა (ტოკავს), ჯახირი (ჯახირობს) как-нибудь жить, существовать to live hardly, to struggle to exist. მოჭ ღადშუ? – ეჭ, ქექალათხ... – როგორა ხართ? – ეჭ, ვჯახირობთ...

ქექალადნი kekalajni მიმღ. прич. particip. მოძრაი, რაც ან ვინც მოძრაობს, ტოკავს двигающийся mobile. ქექალადნი ცარკ მენუხ და ჰოგო? – რომ გიტოკავს, რომელი კბილია (ბ. ბ.)?

***ქექილ** და **kekil j** გვარი, ჯიში, ჯილაგი, ჩამომავლობა, ძირი, ქოქი (ცალკე არ იხმარება) род (отдельно не употребляется) class, clan, family, kind (isn't used separately).

ქექილ მავარ, **ქექილ ხეტარ (ხიტარ) kekil j|avar, kekil xetar (xitar)** გრღუვ. непрх. intrans. ვინმეს ან რამის არსებობის, მოძრაობის, სიცოცხლის გაქრობა (გაქრება) прекращение (прекращаться / прекратиться) существования, движения, жизни кого-либо или чего-либо disappearance of somebody's or something's existence, movement, life. ქექილ ხიტალ ჰქ, სო იშტ წოლბადმიქნ! – გაქრი, მოისპე შენ, ასე რომ მაწვალე!

ქექილ მავმარ, **ქექილ ხეტ|მარ (ხიტ|მარ) kekil j|av|jar, kekil xet|jar (xit|jar)** გრღმ. прх. trans. ვინმეს ან რამის არსებობის, მოძრაობის, სიცოცხლის გაქრობა (გაქრობს) прекращение (прекращать / прекратить) существования, движения, жизни кого-либо или чего-либо disappearance of somebody's or something's existence, movement, life. ისპკბას ღუჯჩჩ ქექილ მავმიქ – ისპანკობამ ბევრის სიცოცხლე (არსებობა) გაქრო.

ქექ|დარ (ქაკ|დარ) kekd|ar (kax|d|ar) გრღმ. перх. trans. ნაჭრებად ღაჭრა (ღაჭრის), ღდასკუწვა (ღდასკუწავს), ღაწვრილება [по]рубить, измельчать / измельчить to cut into pieces. ღდას ღითხ ქექოდრ – მამა ხორცს კუწავს (ბ. ბ.).

ქიბა|დ|ალარ kiba|d|alar გრღუვ. непрх. intrans. კეთილი ღიმილის მღგომარებაში ყოფნა (კეთილად ღღიმება) улыбаться благоприятно to smile kindly. მამლწ ბუჭ ბაბუენ ზორადში ქიბალარ – მამღების ხსუბზე პაპას კეთილად ღღიმებოღა ხოღმე.

ქილკება|დ|ალარ kileba|d|alar გრღუვ. непрх. intrans. ოხუნჯობა (ოხუნჯობს), ღამცინავი ხუმრობა (ხუმრობს) куролесить, озорничать, проказничать, буянить clowning, sarcastic joking.

ქილკება|დ|არ kilkeba|d|ar გრღმ. перх. trans. ქილიკი (აქილიკებს), ხუმრობით ღა-

ცინვა ვინმეზე, გამასხარავება (ამასხარავებს) куролесить, озорничать, проказничать, буюнить mocking, making fun of sb. სო ქილკებადვარ ცოჰანნჷ ჰადტებადოს – ჩემს გაქილიკებას არვის ვაპატიებ.

ქირჯო|დ|ალარ kiržo|d|alar გრღუე. непрх. intrans. ქილიკობა (ქილიკობს), დაცინვა (დასცინის), ძაგება (აძაგებს), კიცხვა, ჭორაობა порицать, хулить mocking, defemation. ღუჯონ ყორბალა გეჩონ ქილკუბადალარ – ბევრს უყვარს სხვისი დაცინვა; ნინო ბჷშ შადრ მარნანას ქირჯოლა – ნინო სულ თავის დედამთილზე ქილიკობს.

ქიქ kik ზმნს. нареч. adv. ადრინად, ადრე вовремя, спозаранку early. ვოტუენ სტაკ ქიქ ვეწ ვახჷ! – წამსვლელი კაცი ადრინად უნდა წავიდეს!

***ქიქლუქ kikhli** 1. უწინდელი, ადრინდელი, ძველებური, ძველი древний, прежний ancient, former, previous. ოვარ ქიქლუქრ ამბუდვარ ლარკ ლეფორ – ისინი ძველ ამბებს ყურს უგდებდნენ (ითვალისწინებდნენ); ქიქლუქრ დროვბახ წინდ დრო-ებ თელე – უწინდელ დროებას ახალი დროებასჯობს. 2. ადრეულა (ხილი), ადრე მწიფებადი ранний (фрукт) early fruit. ქიქლუქ ხილ ქიქ ვიჷრ – ადრეულა ხილი ადრე მწიფდება (ბ. ბ.).

ქიქმატლადნი kikmatlajni ადრეულა (ხილი), ადრე მწიფებადი ранний (фрукт) early fruit. ქიქლუქ ხილ ლაზიქ მა – ადრეულა ხილი კარგია (ბ. ბ.).

ქიქიქ kikō j ნაადრევი დრო, ადრე раннее время early time. ქანიზ ჰალორ ლაჰმჷ ქიქიქ მაენრ, ვენჯი ჩუ ცო დახითენთხრ დადას – ყურძნის დასაკრეფად ადრე-აო, ვენახში არ შეგვიშვა მამამ.

ქიფება|დ|ალარ kipeba|d|alar გრღუე. непрх. intrans. ქეიფი (ქეიფობს) пировать, гулять feast, party. თხაბუს ვადში ქუდრწლეს ქიფებადვადლნას – წუხელ ძმის ქორწილში ვიქეიფე.

***ქო დდ ko dd** ხელი, როგორც სოციალური, საურთიერებობო, შემოქმედებითი მოცემულობა; სხვა ბრუნვებში იხმარება ფუძე ქორ kor рука как социальное, творческое данное; в других падежах употребляется основа ქორ kor hand as social, creative, relational entity; in other cases the root ქორ kor is used. ას იცხ საქმულრ ცო ეგეს, ქო ცო თელორ სო – მე მაგ საქმეში არ ჩავერევი, ხელს არ მაძლევეს; ლეოს ხელწირლეს ქო მოწერადიქ – ლეომ ხელწერილს ხელი მო-აწერა; ლეუმგო ივენეს ქო დანტ – ლეოს ივანემ ხელი ჩამოართვა; ლერ ქოშარქ სტაკ ვა – ლეო ხელმარჯვე კაცია; ლეოს ვაშენ ქო წყობადო – ლეო ძმას ხელს უწყობს. შღრ. ср. comp. ტოტ tot.

ქო დ|აღარ (თელარ) **ko d|a'ar (tel'ar)** გრდმ. перх. trans. 1. ხელის გაწვდენა ჩამოსართმევად, მისახმარებლად (გაუწოდებს) *подать руку при встрече to give a hand for greeting*. გაშხის ბზარბახქი კნათიე გაშხინ ქო დაღარ – ერთმანეთს შეხვედრილმა ბიჭებმა ერთმანეთს ხელი ჩამოართვეს. 2. ხელის კვრა (ჰკრავს) *толкнуть рукой to blow a hand*. ბუჭი დაღარ'ნე, ვასოს ავთუდნ ქო დაღარ – წახხუბდნენ და ვასომ ავთოს ხელი ჰკრა (ბ. ბ.).

ქო თოღ|ღარ (თებღ|ღარ) **qo tol|jar (tebl|jar)**²⁵ გრდმ. перх. trans. დაბრიყვება (რდაიბრიყვებს) *дурачить, принуждать, неволить, заставляя делать что-нибудь making sb fool*. ვასოს ავთოს ქო თებღოღარ – ვასო ავთოს იბრიყვებს (ბ. ბ.).

ქორ იხარ **kor ixar** გრღუგ. непрх. intrans. მოხერხების, უნარ-ჩვევების ქონა (ეხერხება, ხელში მოსდის) *уметь, быть ловким, изворотливым, находчивым skill, ability (when sb can do smth)*. ვასუდნ უმაც ქორ იხოარ – ვასოს ყველაფერი ეხერხებოდა (ხელში მოსდიოდა).

„ქორ ჰობ მომეტ“ „**kor hob momët**“ „იხელთე დრო“ «Лови момент» „Use the time“ (Latin „Carpe diem“). ლათინბი იშტ ლევანლათრალრ: Carpe diem „ქორ ჰობ მომეტადნრ“ – ლათინები თურმე ასე იტყოდნენ ხოლმე: Carpe diem „იხელთე დროო“ (ა. ბარ.).

[ქო]არღეს [ko]arlex ზმნს. нареч. adv. ხელმარცხნიე *налево on the left*. ერძალო სო [ქო]არღეს ვანე – ერძალო ჩემგან ხელმარცხნიე ცხოვრობს.

[ქო]ატეს [ko]atex ზმნს. нареч. adv. ხელმარჯვნიე *направо on the right*. შაქრო სო [ქო]ატეს ვანე – შაქრო ჩემგან ხელმარჯვნიე ცხოვრობს.

ქოლაჰწი **kolahç'i** ხელუხლებელი, ხელუხლებლად *нетронутый undamaged*. ე ვე, იტ შო და, ქოლაჰწი ლათ სოგო – ეს დვინო, ათი წელია, ხელუხლებლად მიდგას.

* ქოლო დდ **kolt dd** სახელური, ხელის მოსაკიდებელი ჭურჭლისა *ручка, рукоятка посуды handle for certain dish*. ოთხი ფჰიტ ბადხნო, ბათ-ნან დაღარ თეყა შადრ სტაკოგო, ბადსკუდგო: *დაჰ ლაქებებლადნრ; ბადსკოს მა: იტ იცხუბ ტოტ მა ლაჰდითოლო სოგო, გოგო, ეა ლაქებებარასადნრ; ბათ-ნანას მა ადღნო: ბა, ეაღუდნ ის ფჰიტენ თურ ქოლო დოწლა, ვოჰადღნო?!* – ოთახში ბაყაყი შესვლიათ და ბათ-ნანას ხვეწნა დაუწყია თავისი კაცისთვის (ქმრის-

²⁵ ეს თვალსაჩინოებაა იმისა, თუ როგორ არის დარღვეული კლასის კატეგორია: ქო მიეკუთვნება დ- კლასს, ზმნა კი აღჭურვილია დ- კლასით.

თვის), ბასიკოსთვის: გადაავდე რაო; ბასიკომ კი: ახლა მაგისთვის ხელს ნუ მომაკიდებინებ რა, გოგო, ხვალ გადავაგდებდიო; ბათ-ნანას კი ეთქვა: ვა, ხვალისთვის მაგ ბაყაყს განა სახელური მოებმება, ბიჭოო?! (მ. ც.). შლრ. სრ. comp. სახელურ **saxelur**, ჰიკ **hiḳ**.

***ქორ kor** რთული ფუძის, ან შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი **составная часть сложных основ или словосочетаний component part of complex root or word-combination**. აბ. см. see ქო **ko**.

ქორ თევს|დ|ალარ (თას|დ|ალარ) kor teps|d|alar (tas|d|alar) გრლუვ. непрх. intrans. ხელში ჩავარდნა (ჩხაყვარდება) **попасть в руки кому-либо to hold smth.** ამუდნ ქორ სქ მასთხოვ თასლიბჟლ! – ამოს (კაცის სახელია) ხელში ჩემი მტერი ჩავარდეს!

ქორ წამ|დ|ალარ kor ‘am|d|alar გრლუვ. непрх. intrans. ხელში შეჩვევა (წმეიქვ-ვევა), მოშინაურება (წმოშინაურდება) **приручаться domesticating**. **მინშინაყრ** ჭთუდნ ატამშ წამდალწ ქორ – მიშინო ანთოს (კაცის სახელია) ადვილად მოუ-შინაურდა.

ქორ|დ|ალუენი kor|d|ayujnî შიმლ. прич. particip. საშუალო ზომისა, საშუალო სიდი-დისა, ხელში მოსასვლელი **среднего размера, средней величины smth of middle sized**. **მოლუქ ქორდალუენ ჰერწორ დეყქ სო იტოს** – როგორი ხელში მო-სასვლელი ქვაბი მომიტანა იტომ (კაცის სახელია).

ქორლქ|დ|ალენი korlë|d|alênô შიმლ. прич. particip. ხელიდან წასული, გაფუჭებული, წამხდარი (ადამიანი) **испорченный, негодный, подлый, низкий (человек), негодяй spoiled (person)**. ის ასდქ მეზობელ ქორლქალენი გუ – ეგ ასადის მეზობელი (ქალი) ხელიდან წასული ჩანს.

ქორხი დდ korxô dd ხელის ცერსა და ნეკზე ჯვარედინად ამოხვეული ბაწარი, ბაწრის შულო **нитка, намотанная на мизинец и большой палец string clewed on the thumb and the little finger of the hand**. **თამროხ ცჰა ქორხი ბაწრქ დინხას** – თამარს ერთი შულო ბაწარი ვთხოვე.

ქო|დ|უხლი ko|d|uxlî უკულმართი, უგემური ადამიანი, ხელს რომ არ გაგიმარ-თავს **превратный, ненадёжный человек unfair person**. **ქოდუხლი ადმიქ ნაყ-ბისტელ ცო ლაცოს** – უკულმართ ადამიანს მეგობრად არ მივიღებ (არ გავინ-დი).

***ქოთონ, ქუთონ დ kojtnā, kujtnā d** ირგვლივ განთენილი სივიწროვე **теснота closeness, tightness**. **მატარებლე დუჯიჩი ნახგორქდა ქუთონ დარ** – მატარე-

ბელში ბევრი ხალხისგან სივიწროვე იყო.

***ქოთ|დ|ალარ kot|d|alar** გრლუჟ. *непрх.* intrans. 1. შევიწროება (წმევიწროვდება), და-
ვიწროება (წდავიწროვდება) *сузиться, сужаться narrowing*. ე ფეშკარ ჰალ
დავდალ, ქოკდუფხ ქოთდალ – ეს ბაღლი გაიზარდა, ფესსაცმელი შეუვიწ-
როვდა. 2. გადატ. *перен. fig.* შეწუხება (წმეწუხდება), დაღონება (წდაღონებს)
притесняться, притесниться, беспокоиться, печалиться, тревожиться to
become worried, to become sad. მაცნე ყიზლარე დანე ლავ დეცნორ, ვაწ მემ-
ცხორი უდშ ქოთბადლნორ, მუ ნუდრწ ალიქს-ბაბოს შადრ მავლო იშტ ადლნორ:
რუსინადნრ შორწ რუსითა, ბცბინადნრ დაჰ ქოთდალინო! – როცა ყიზლარში
დიდი თოვლი მოსულიყო, ჩვენი მწყემსები ისე შეწუხებულყვნენ, რომ ნუიმ-
ვილ ალექსი-პაპას თავის ლექსში ასე ეთქვა: რუსებისთვის ფართო რუსეთო,
თუშებისთვის შევიწროებულო (თ. ნ.)!

ქოთინაც, ქოძონეც, ქუძონეც kotina', kojtn'e', kujtn'e' ისევ ვიწრო *опять*
узкий again narrow. ქოთინაც (ქოძონეც, ქუძონეც) და სწ აბინრ ნანის ე კაბ –
ისევ ვიწრო შეუკერავს ჩემთვის ნანის ეს კაბა.

***ქოკ ბდ koḵ bj** 1. ფეხი *нога, ножка (стола, стула) leg*.

ქოკან ჰეგ|დ|არ (ჰაგ|დ|არ) koḵāx heq|d|ar (ḥaq|d|ar) გრლმ. *перх.*
trans. 1. ფეხებზე წასმა რამისა (წწაისვამს) *натирать / натереть ноги чем-*
нибудь anointing smth on the feet. ის კატდალწრ ქოკან ფხაკლქ ქწ ჰავლეო
(ჰავდებლეო) ის ვაჰონ, ლაზქ დეფცრ – მაგ სიარულში დაჩვილებულ ფეხებზე
კურდღლის ქონი წაუსვით რა მაგ ბიჭუნას, კარგს ამბობენ. 2. გადატ. *перен. fig.*
ფეხქვეშ გათელვა (წგათელავს), აბუჩად ავდება (წაიგდება) *[по]издеваться*
на человеком, унижать / унизить его trampling down. გადბრალეს ქოკან ჰეგრ
(ჰეგოდრ) სქ დოშ – გაბრიელი ფეხქვეშ თელავს ჩემს სიტყვას (ნათქვამს) (ბ.
ბ.).

ქოკიკლან (< ქოკ კიკლან) koḵiḵlā (< koḵ ḵiḵlā) ფეხქვეშ არსებული სივრცე
пространство под ногами underfoot space. ი ბნდრივ ქოკიკლან დიქ ი სწგონხ,
დო! – ამ ბავშვებმა ფეხქვეშ მოიგდეს ეს ეზო, ქა!

ქოკ|ბ|უხ koḵ|b|ux შორისდ. *межд. inter.* ფეხი უკან წდადგი! *Ногу назад [ставь]! Stay*
back! (წველისას ეტყვიან ძროხას *говядят корове во время дойки they tell this*
to cows when milking). ქოკბუხ, ნიშო! – ფეხი უკან წდადგი, ნიშა!

***ქორთრ ბდ kortô bd** 1. თავი *голова head*.

ქორთრ წათვალ|ბ|არ kortô 'apal|b|ar თავის შერცხვენა (წშეირცხვენს)

опозориться to shame ownself. წიწრო ოჯახე, მადრლუდცა, დაკმალოშ ხილწს, ქორთო ცო ღათაღბოს – ახალ ოჯახში, ქმარეულებთან, ყურადღებით ვიქნები, თავს არ შევირცხვენ.

ქორთ-ქოკი დ **kort-koki** j მრ. მნ. pl. თავი და ფეხები, როგორც სხეულის ნაწილები голова и руки как части тела head and feet as body parts. ქორთ-ქოკი ჩუ მეყდებ, მა ვეთლა! – თავი და ფეხები გააჩერე, ნუ ხტუნაობ!

ქორთ-ქუდკი დ **kort-kujki** d მრ. მნ. pl. თავ-ფეხი, თავი და ფეხები პირუტყვისა (თავ-ფეხი), როგორც პროდუქტი голова и ножки, предназначенные для приготовления блюда head and feet of cattle. გააქ ქორთ-ქუდკი დაჰ დითე'ნეს, ჰალა ვეხკდინას ხალადეც თაგდა – ღორის თავ-ფეხი გაფრეცხე და მოფხარშე ხოლოდეცის გასაკეთებლად; წელტინამნ რაქ ქორთ-ქუდკ თაგდოლეფა – საახალწლოდ ღორის თავ-ფეხი გაფაკეთოთ (გაფამხადოთ) რა.

ქორთკუდლუ, ქუდრთკუდლუ დ **kurtqujlu, kujrtqujlu** dd თავსახური, თავსაბურავი головной убор headscarf. ქიქოც ვადლო ყონური მახკარგა ქუდრთკუდლო ლელდორ – წინათ ჩვენში ახალგაზრდა ქალებიც თავსაბურავს ატარებდნენ.

ქორი დ **kori** dd მრ. მნ. pl. სარკმელი, ფანჯარა, სათვალთვალო, სათოფური окно; бойница window, loophole, narrow hole or opening in a wall. ცოლორ შანიძე აკეეს, აკოშე რუსულ დაალო, ქორნლდა ჰიჭასამნ, დეწრაჰ სოგო აღანალო – არაო [აკაკი შანიძემ], აკოშე რუსულიაო, ქორნლდა ჰიჭასაო, უნდა გეთქვა ჩემთვისაო (ა. შ.; კ. ვ.).

ქოჭ დ **koč** dd შალის საქსოვი დანადგარის ნაწილი часть станка для заготовления ковра part of wool weaving machine. ქოჭ დავდინას, დო, მიჩე დამხრალა? – „ქოჭი“ დავკარგე, ქა, რა იქნა, ნეტავი? (კ. ჭ.).

ქოჭი დ **koči** d მრ. მნ. pl. ვირის უნაგირი, ვირის კეხი ბარგის სატარებლად ослиное седло saddle for donkey. ას ათენერქ აჰ დაცლომცა ლე ვირ ლა, ლე ვირქ ქოჭი ყშეგლა – სანამ მე ათენიდან ჩამოვალ, ან ვირი მოკვდება, ან ვირის კეხი გატყდება (რადა დროსი იქნება) (ე. თ.). გიგლეს ვირენ წინ ქოჭი ეცა – გიგოლემ ვირს ახალი უნაგირი უყიდა.

ქოჯ-ბადა: ქოჯ-ბადა დ|არ **kož-bād: kož-bād d|ar** სახლის დალაგება, მოწესრიგება убирать дом, приводить дом в порядок to clean the house. მა ლესტდოგეთ მატიშ, მახკარ, ქოჯ-ბადა დებათ! – ნუღარ იქნევთ ენებს, გოგოებო, სახლი დალაგეთ!

ქრისტა|დ|ალარ **krista|d|alar** გრღუფ. neprx. intrans. მონათვლა (მონათლება) **стать (сделаться) крещённый christening, baptism.** ალვერდი მასრ ქრისტადალინჲ, სჲ ბანდრანბანდრიან ალვერდი და ქრისტადალინრ – მე ალავერდში ვარ მონათლული და ჩემი შვილიშვილებიც ალავერდში არიან მონათლულები (ლ. ა.).

ქრისტა|დ|ალინრ მიმღ. прич. particip. მონათლული, ქრისტედ ქმნილი **крещённый baptized, christened.** ალვერდი მასრ ქრისტადალინოჲ, სჲ ბანდრანბანდრიან ალვერდი და ქრისტადალინრ – ალავერდში ვარ მონათლული და ჩემი შვილიშვილებიც ალავერდში არიან მონათლულები (ლ. ა.).

ქრისტა|დ|იენრ მიმღ. прич. particip. მონათლული, ქრისტედ ქმნილი **крещённый baptized, christened.** აღნირნა შირიქ ბოტუჩრ ნაყმაქ სე დადეგო მელჰაჭქჩო ბანდრი დარ ქრისტადიენრ – ალვანიდან შირაქში მიმაგალ გზანე მამაჩემს ყველგან ბავშვები ჰყავდა მონათლული.

ქრისტან, ქრისტანი **kristā, kristani** ქრისტიანო! ქრისტიანებო! ღმერთო, შენი ჭირიმე! Христианин! Христиане! Боже мой! you Christians! (თანამოუბრისადმი გაკვირვებული მიმართვის ფორმაა; ხმარობენ ქალები форма удивлённого обращения к собеседнику; употребляют женщины astonished form of speech towards collocutor, is used by women). **დალეეე, ჰქე მაცისრ, იტიჭ დო უხკ ამბუდ მარალრ, ქრისტანი...** – ღმერთო, შენი ჭირიმე, მთლად ათი ცხენი რაღა ამბავი იყო ნეტავი, ქრისტიანებო... (ა. ბარ.); **მოჰ მაჰრ, ქრისტან, მელ ხან მა, ცო მაგინდა სო ჰო!** – როგორა ხარ, ქრისტიანო, რამდენი ხანია, არ მინახინარ!

ქრუშა|დ|ალარ **kruša|d|alar** გრღუფ. neprx. intrans. შუბლის შეკვრა (შუბლს შეიკრავს), დაღვრემილი ყოფნა, მოქრუშვა, მოლუშვა **хмуриться sullen.** **დუგჩონ ხეჲჲ უაზროთ ქრუშადალარ, ცო წონალა სო** – ბევრმა იცის უაზროდ შუბლის შეკვრა, არ მომწონს; **ქრუშადალარ ცოჰანხან თაუგუ** – დაღვრემილად ყოფნა არავის უხდება.

ქუდურ ბდ **kudur** bd გადმოკიდებული მიუვალი კლდე **недоступная повислая скала high, abrupt cliff.** **მოლუჲ ცორნი დათხ ო ქუდრეხ** – როგორი ცვარი სცვივა იმ გადმოკიდებულ მიუვალ კლდეს.

ქუზ დდ **kuz** dd უსაშველოდ პატარა სახლი, ქოხი **хижина very tiny house, hut.** **ბჰენ ცერე ხენქ ქუზ ღედალერ თხოგო** – სოფლის განაპირას ხის უსაშველოდ პატარა ქოხი გვედგა.

ქუდკ|ბ|არწინრ **kujk|b|arčinô** bare-feet, bare headed, barefoot. **ქუდკბარწინრ**

ლილნას ხკოცჳაჲს – თეხშიშველამ ვიარე მთელი ზათხული; ბჲდროლე ზო-
რადში ყორბალარ სოჲ ქუდებარწინო ლელარ, მჲ ნანას დაშლადოო სოჲ – ბაჲშეო-
ბაში ძალიან მიყვარდა თეხშიშველი სიარული, მაგრამ დედა მიშლიდა;
ქუდრთბარწინო მა ლელჲ, თუელ მა! – თავშიშველი ნუ დადიხარ, ცივა.

ქუდრთბარწინო: ქუდრთბარწინო დ|ალარ (ინარ) **kujrtbarčāl. kujrtbarčāl**
d|aʎar (ixar) გრლუჲ. непрх. intrans. წაყირამალაგება (წაყირამალაგდება)
полететь, упасть вверх тормашками, вверх ногами upside down, flip over.
ლაჲშმრენა ლახაჲჲუნ დალუნ ადმიჲ ატადშ ქუდრთბარწინო ინო – მთლიანად
დაღმართზე მომავალი ადამიანი ადვილად ყირამალაგდება.

ქუდრთბ|არწინო **kujrt|b|arčinō** თავშიშველი без головного убора bare headed.
ქიქოჲ ბაცბჲ თსტი ქუდრთბარწინო ცო ლელერ, ჳელ ცო ბარ – წინათ თუშის
ქალეხი თავშიშველები არ დადიოდნენ, წესი არ იყო.

ქუმლარჲ **kumlārē** ყოლიანი (მაგალითად, ადგილი, კუთხე) малиновый (напр.,
уголок) a place full of raspberries. ო გორნაკ დენიჲ ქუმლარჲ მა – ის გორა
მთელი ყოლიანია.

ქუმლერჲ **kumlērē** ყოლოანი (მაგალითად, ჳურჳელი) с малиной, в малине
(напр., посуда) covered with raspberry. მაცლომცო ლათჲ ე ქუმლერჲ ჳამ? –
როდემდე დგას ეს ჳოლოანი ჳამი?

ქურცო დღ **kurcī** dd დედოფალა, თრითინა ласка (зверёк) weasel. ქურცო ზორადშ
მოსო და ქოთმინანო, ჳალ დაყო – დედოფალა ძალიან ცუდია ქათმებისთვის,
ჳამს (ე. ქ.).

ჩჳაქშა **ʃhalkša** ქშა, ქათმის (ქათმების) გასაგდება შეძახილი ВОЗГЛАС для
удаления курицы (кур) yelling to throw hens away. ჳაქშენო დუღეშ ლეხკორ
ნინოს ქოთმი საქათმი – ქშას ძახილით ერეკობდა ნინო ქათმებს საქათმეში.

* გჳეჲქ **qheqī** მზა[დ] ГОТОВЫЙ ready.

ქჳეჲქ **qheqī** მზა[დ] ГОТОВЫЙ ready. თჳოო გჳეჲქინი' და ჳოგო, თტუნო? – ვახშამი
მზადა გაქვს, ლიაცო?

ქჳეჲქლადო დ **kheklajlā** d სამზადისის დრო და ადგილი время и место для
подготовки себя к чему-либо time and place for preparations. სიცხუდ
დოღინჲ, აღნობინ ლაჲშუ დახჲ ქჳეჲქლადო დეჲქ – სიცხეები დაიჭირა და აღ-
ვანელებს მთაში წასვლის სამზადისის დრო დაუდგათ.

ქჳეჲქ-სეჲქ|დ|ალარ **khek-sek|d|alar** გრლუჲ. непрх. intrans. ზერელედ, არცთუ საფუძ-
ვლიანად მომზადება (მომქმზადება) ПРИГОТОВИТЬСЯ НЕОСНОВАТЕЛЬНО,

поверхностно superficial preperations. ე მოჭ გამოცდინაზნო მოლუე ქჭექ-სექ-
ლა – ეს გოგო გამოცდებისთვის ზერელედ ემზადება.

ქჭექ-სექ|დ|არ **khek-sek|d|ar** გრძმ. перх. trans. მსუბუქად, ზერელედ, არცთუ სა-
ფუძვლიანად მომზადება (მოსამზადებს) приготовить неосновательно,
поверхностно superficial preperations. გარი', ფსტი, მატრ დაჭ ჰედღაღრ,
ვალუზნ ქჭექ-სექდებათ! – აბა, ქალებო, სადილი დაგვიანდა, საჭმელი რამე
მოამზადეთ!

ქჭექ-სექ|დ|იენრ **khek-sek|d|ienô** შიპლ. прич. particip. ზერელედ მომზადებული
приготовленный неосновательно, поверхностно superficially prepared. თხა-
ბუს ქუდრწლქ სუფრ ცო მოწონაღაღრ სო, ქჭექ-სექდიენრ ღარ – წუხელ ქორ-
წილის სუფრა არ მომეწონა, ზერელედ იყო გამზადებული.

ღ

* ღა დღ **ya dj** ფერდი, საზარღული, ღაჯი; ნაბიჯი пах; шаг groin, area where the
thigh joins the abdomen; step.

ღა დექ|დ|არ (დოტ|დ|არ) **ya j|et|j|ar (j|ot|j|ar)** გრძმ. перх. trans. გაღაღაჯება
(გაღაღაღაჯებს გრუბო, некрасиво перешагать / перешагнуть через
кого/что-либо stepping over. ღა დოტდოშ დეწქ დონმაქ ხაყარ – გაღაღაჯებით
უნდა ცხენზე შეჯღომა (ბ. ბ.).

* ღაზეღში, ღაზიში **yazejšī, yazišī** შიზს. нареч. adv. კარგად хорошо well.

ღაღზირ იხარ (დ|აღ|არ) **yajzčō ixar (d|a|ar)** გრღუგ. неперх. intrans. კარგად
წმეიქმნა, კარგად გახღომა (წმეიქმნება, გახღება) выздороветь /
выздорветь to become well, to recover . თხქ ახკე ბაღენრ დეთ ღაღზირ იხრ –
ჩვენი გაღავარღნილი (დაგორებული) ძროხა კარგად ხღება.

ღაზეღღაკ, ღაზიღღაკ **yazejčdaķī, yazičdaķī** გულკეთილი, კარგი გულისა
добрый, добродушный kind hearted. ღაზეღღაკ (ღაზიღღაკ) ვარ მეგტურზ
კაცრ – გულკეთილი იყო კაცო მეოტიშვილი (ბ. ბ.).

ლაზქა **yazēč** მართლა კარგი, საუკეთესო **наилучший** the best. ე ლაზქა ადგილ და წა ხაყდა – ეს საუკეთესო ადგილია სახლის დასადგმელად.

ლაზნასანა დ **yaznāsanā d** კარგობასავით, რომელიც დროსა და სივრცეშია განვრცობილი **нечто хорошее, реализующееся во времени и пространстве** wellness spread throughout time and space. ესე ლაზნასანა დაცა – აქ აკი კარგობასავითაა (თითქოს კარგია).

* ლაზოლ დ **yazol j** კარგობა, სიკარგე, სიკეთე **нечто хорошее, прекрасное, доброе** goodness, kindness.

ლაზოლ დარ **yazol jar** გრძ. **перх. trans.** კარგობის, სიკეთის კეთება, ქმნა (შვრება, იზამს) **творить хорошее, доброе** to do kind job. ლაზოლ დარს ლაზქ უხ და – სიკეთის კეთებაზე კარგი რაა.

ღალღატდიენრ **yalyač|dienō** აგდებ. მიმლ. **пренебр. прич. by m.f. particip.** ვარგისი, წესიერი, ნორმალური, რიგიანი **годный, порядочный, нормальный** valid, normal, worthy. ღალღატდიენოკ დაუგლოდ ჰასე უმ? – ნეტარ, ვარგისი თუ ურევია აქ რამე (ე. ქ.)?

ღალღაჩიდიენრ **yalyač|dienō** კნბ. **пренебр. dim.** ვარგისი, ვარგისუნა **будто пригодный** useful. ე დო ღალღაჩიდიენრ გუ – ეს ცხენი ვარგისი (ვარგისუნა) ჩანს.

ღაპღაპაყრ ბდ **yarpara'ō** bd ჯჯიხოლა, ლაყო **жулан** red-backed shrike. ჰათხეც ალუდნი ჰაქლო დუჯ ღაპღაპაყო ხეცერ – წინათ ალვანის ტყეში ბევრი ლაყო იცოდა.

-ღარ **-yar** ფორმანტია, რომელიც აწარმოებს ანთროპონიმთა მრ. რ. ფორმებს **формант, образующий формы мн. ч. антропонимов** formant which forms plural forms of antrophonims. ბათრ > ბათღარ – ბათო > ბათოანი (ბათო და მისიანები); ანზორ > ანზორღარ – ანზორი > ანზორაანი (ანზორი და მისიანები); საბედ > საბედღარ – საბედა > საბედაანი (საბედა და მისიანები); ნინრ > ნინღარ – ნინო > ნინოანი (ნინო და მისიანები); ბერღარ, ჭალღარ, ბანდურღარ, ბახტარღარ – ვომაც ბაცბი და – ბეროანები (ცისკარიშვილები), ჭალაანები (დინგაშვილები), ბანდურიანები (ბანდურიშვილები), ბახტარიანები (ბახტარიშვილები) – ყველანი წოვათუშები არიან.

ღატარ-ღოტრი დ **yaṭar-yoṭri** j მრ. მნ. pl. აბდა-უბდა, სისულელე **речевые глупости, болтавня** silliness. მაცლომცო დო თხოვრ ის ჰაი ღატარ-ღოტრი? – როდემდე გვიყვები მაგ შენს აბდა-უბდას?

ლაფლაფ: ლაფლაფ დ|ალარ (ინარ) **ყარყარა: ყარყარა d|a'ar (ixar)** გრლუგ. непрх. intrans. იგივეა, რაც то же, что the same as ფუშინა დ|ალარ **pušinā d|a'ar**. ყალო, ლესი ცუდ ლესე, ლაფლაფ ინარ სტაკ, თიბრ აჭოს – სიბერეში, უნდა არ უნდა, ილაჯება კაციო, ამბობს აჭო (კაცის სახელია). იხ. см. see. ფუშინა დ|ალარ **pušinā d|a'ar**.

ღელღეტარ **ყელყეტარ** გრლუგ. непрх. intrans. სუსტად ყოფნა (სუსტადაა) **БЫТЬ В СЛАБОМ (В НЕЗДОРОВОМ) СОСТОЯНИИ** being weak, feeble. გო შო და იშტ თელღეტეს – სამი წელია, ასე ვსუსტობ (დავღანღალებ).

ღელღეტა **ყელყეტი** სუსტი, არცთუ ჯანმრთელი, არცთუ მაგარი **СЛАБЫЙ, НЕ СОВСЕМ ЗДОРОВЫЙ, НЕ СОВСЕМ КРЕПКИЙ** weak, feeble, not healthy. ღელღეტა აღმიე გუღალე ე სე ფსტუ – სუსტი ადამიანი აღმოჩნდა (გამოდგა) ეს ჩემი ცოლი.

-ღეშ, -ნადრათ **-ყეშ, -ნაჯრატ** ზმნს. нареч. adv. -ებურად, -ვით, -ნაირად, -გვარად, ყაიდაზე **КАК, ПОДОБНО** like, alike, likewise. ნანქელეშ – დედისებურად; ხენქელეშ – ხისებურად; ვადღეშ – ჩვენებურად; შულეშ (შუნადრათ) – თქვენებურად, თქვენნაირად; გენნადრათ – სხვანაირად, სხვაგვარად.

ღიმ ბ **ყიმ ბ** ღიმილი | улыбка smile.

ღიმ ინარ (ბ|ალარ) **ყიმ ixar (b|a'ar)** გრლუგ. непрх. intrans. გაღიმება (|გა|ელიმება) **УЛЫБАТЬСЯ / УЛЫБНУТЬСЯ** to smile.

ღიმ ბ|ათხარ **ყიმ ბ|ატხარ** გრლუგ. непрх. intrans. გაღიმება (ღიმილი დაედინება, გაეღიმება) **СИАТЬ ОТ УЛЫБКИ** to smile. იცხუდ კნათენ ფეშკარ ხილნოე, ვანუდგო ღიმ ბათხე – მაგის ვაქს ბალდი (ბიჭუნა) გასჩენია და ვანოს ღიმილი დასდის; ბერღარა ნათელ ოშტუე მაწონა აღმიე ღარ, ბჰნ ღიმ ბათხანღათერ – ნათელა ცისკარიშვილი ისეთი ტკბილი ადამიანი იყო, სულ ღიმილი დაედინებოდა ხოლმე.

ღიბ-ჭორი დ **ყიპ-ჭორი d** მრ. მნ. pl. უაზრო, უშინაარსო, არათურის მომცემი, არასანდო ნაუბარი (ლაყობა) **ВСЯКИЕ СПЛЕТНИ** senseless. დაჭ ატგელ, უვო, მა დოგელ ღიბჭორი! – გაჩუმდი-ლა რა, ბიჭო, ნუღარ ლაყობ უაზროდ!

ღლეტ მდ **ყლეტ j|ar** ოინი, გაცურება, მოტყუება, ღალატი, თაღლითობა, ჯიბგირობა **ЖУЛЬНИЧЕСТВО, ФОКУСНИЧЕСТВО, ПРИВЕРЕДНИЧЕСТВО** trick, betray, swindle, picking pockets.

ღლეტ მარ **ყლეტ j|ar** გრდმ. перх. trans. თაღლითობა (თაღლითობს), ღალატი (ღალატობს), ჯიბგირობა (ჯიბგირობს) **ДЕЛАТЬ ФОКУСЫ, ФОКУСНИЧАТЬ** trick,

betray, swindle, picking pockets. შოთას ღლეტ მიქ სოქ – შოთამ ოინი გამიკეთა.

ღლეტარქი yletarē ოინბაზი, ოინებიანი (ოინების მოყვარული), თაღლითი, ეშმაკი, ჯიბგირი фокусник, плутоватый человек mischievous, swindler, pickpocket. ცჰა ნაყბისტ ზორადშ ადნარქ დარ თხოგო, ღლეტარენქ, ოჯუს ღლეტი მიქ თხოქ, ... ჰალ ხაყი'ნ თხოქ, ო ნშადჷს ეჯინათხ – ერთი ამხანაგი ძალიან იმიანი გვყავდა, ოინებიანი (თაღლითი), იმან ოინები გაგვიკეთა, ... გავიგეთ და ის გა-ვაგდეთ (გავრიცხეთ ჯგუფიდან) (თ. ჯ.); **ღლეტარქი ადმიქ ფჰეჰ-ხეჰე ცოჰანნ დეწქ** – ოინბაზი ადამიანი სოფელ-ქვეყანაში არაგის უყვარს.

ლო¹ γο¹ მომავალი დროის III პირის ფორმაა ზმნისა **დახარ d|axar** форма III лица будущего времени глагола **დახარ d|axar** III person form of a verb **დახარ d|axar** in future tense. ის სტაკ ისერქ ცომიჩქ **ლო** – ეგ კაცი აქედან არსად წა-ვა; **ვაშო** გჰ სკოლი ცო **ლო** – ძმა ხვალ სკოლაში არ წავა; **დად სიფსრეჰაჰ ვახქ ლაჰმეჰ, ნანვაშო მჰ ლამო ლო** – მამა გუშინწინვე წავიდა მთაში და დედისძმა [კი] ზეგ წავა.

ლო² დდ γο² dd დაგრებილი ბაწრის, ნართის, წნის ცალკეული წვერი, ღერი отдельная нить пряжи, пряди separate thread of twisted wool, yarn. **დაჰ თურ მალდალჰსო, ლო დავდინას, ცო ლეხმაკეგ სოქ** – თუ დავიდალე, ბაწრის წვერი დავკარგე, ველარ ვპოულობ.

ლოკ **ღ γοქ j** 1. ლოკი, ლორის დაავადება ერთგვარი, ყელში უჩნდება და ისე კლავს своего рода заболевание свиней, появляющееся у них в горле haemorrhagic septicæmia – disease of заболевание, pigs that starts in the throat and kills the animal. სე კაწკაძო ბურკან ლოკ გასქ – ჩემს პატარა გოჭებს ლოკი შეეყარა. 2. გადატ. перен. fig. უხეში, უჯიათი (ადამიანი) грубиан, хам rough, rude. ე მათე მოლჷ ლოკ მა, კნათი! – ეს მათე როგორი უჯიათი კაცია, ბიჭებო!

ლორ-ლოჩ|დიენო γοr-γოč|d|ienô გათოშილი ოზაბში, ზამერზში numb with cold, frozen. ბადერ კაძიკ ხანე ლანგელო ლაჰწჷ დახითრას, **ლორ-ლოჩდიენო დექქ ჩუ** – ბავშვი ცოტა ხნით სათამაშოდ გავუშვი თოვლში და გათოშილი შემოვიდა.

ლორ-გორ|დიენო γοr-qor|d|ienô არცთუ გაყინული слегка ოზაბში, ზამერზში not enough frozen. **ლორ-გორდიენო ტოტი ფეჩფეხ ჰალ დოფხინას** – არცთუ გაყინული ხელები ღუმელთან გავითბე.

ლორ-ჭი|რი **ღ γοr-ჭი|r** j ღვარი და ჭირი, წარღვნა და ჭირი, უბედურება რამ (მო-დელია წყევლის ფორმულისთვის) некое несчастье, беда grief and trouble.

ლორ-ჭირი მუდგალო შუხ! – უბედურება მოგერიოთ (მოგედოთ) თქვენ!
ლორ-ჭი მუდგალო ბუდსადან, იშ ლარაჲ ჰალ სა ხილენო! – უბედურება მოე-
რიოს ღამეს, ასე მალე რომ გათენდა! (დ. ა.).

ლოსხეთილან დ **yoşxetilā** d დროსა და სივრცეში განფენილი სიხარული, გახარე-
ბა радость, реализующаяся во времени и пространстве happiness spread in
time and space. დაჯონ ლოსხეთილანლათერ ხილან თხეჩუ, დად ჟეგრქე ვესჩე – დი-
დი სიხარული სუფევდა ხოლმე, მამა რომ ცხვრიდან (მწყემსობიდა) მოდიო-
და.

ლოსხეჲ **yoşxe'** ოღონდაც ... სიამოვნებით, კი, ბატონო пожалуйста, добро, с
удовольствием as if ... with pleasure sir. ჰე „ვეფხისტყაოსანს“ ცუდ ლონ სონ
მელმი დენი? – ლოსხეჲ, უერ! – შენს „ვეფხისტყაოსანს“ არ მათხოვებ რამდე-
ნიმე დლით? – სიამოვნებით (ე. ქ.)!

ლოწად|ალარ **yoča|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. თავდადებით მოღვაწეობა (იღწვის),
ცხოვრებისეული წვალება (წვალობს), ჭარბად შრომა (შრომობს) трудиться
самоотверженно hard work, suffer to live. დუჯ ლოწადვალან სე ბიდ დონჩრ
დქლე, მან ცომ გათეთრბადომაკონ – მთელი სიცოცხლე თავდადებით იშრომა
ბიძახემმა, მაგრამ ვერაფერი გაათეთრა (ვერაფერი მოინაგრა).

ლოწად|ადლანრ, ლოწად|ალინრ **yoča|d|ajlnô, yoča|d|alinô** მიმლ. прич. particip.
თავდადებით ნამოღვაწარი, შრომაში ნატანჯი уставший, измученный в
труде been tortured of a lot of work. ოშტუ ლოწადადლანრ ადმიქ, სე მეზობელ
ივსებ მე ვარ, ყახეთდუნან და – ისეთი ნატანჯი ადამიანი, ჩემი მეზობელი იო-
სები რომა იყო, შესაცოლია.

ლოწალანრ **yočalajni** მიმლ. прич. particip. ის, ვინც თავდადებით იღწვის, შრომობს
тот, кто трудится самоотверженно one who works hard. ლოწალანრ ადმიქ
მაცუხ ცო ლან – თავდადებით მშრომელი ადამიანი მშიერი არ მოკვდება.

ლუდლან დდ **yujlā** dd მისასვლელი, მისადგომი, წასასვლელი ადგილი და დრო
место и время, куда и когда можно приходиться; доступное место accessible
place. ჰამანეჲ ტათებ დადღი ვანობჲ, მიჩმი ლუდლან ცო დაგეგჲ – ყველასი ფუ-
ლი მარტებს ვანოს და სადმე მისასვლელი აღარა აქვს (ე. ქ.).

ლუ-ჭუ, ლუ-ჭუ ბ **yu-ču, yū-čū** b ჟრიაძეული лёгкий шум и гам twittering,
clamour. ჭივჭიგო[ჰ] დოჰე[ჰ] ლუ-ჭუ (ლუ-ჭუ) ბალანლათე – ბედურებს გა-
ზათხულზე ჟრიაძეული უდგათ ხოლმე.

ყ

ყადსთათ **qajstat** ზმნს. нареч. adv. ყასიდად, არაგულწრფელად, მოსაჩვენებლად, ცრულ неискренне, живо insincerely. falsely. ყადსთათ ამბუდ დუდნი აღმიქ ბჷარკენ მა დაგლიბნლ სო – ყასითად მოლაპარაკე ადამიანი თვალით ნუ დამენახხვება.

* ყადღრ დ **qajli** d ბოროტი სული, ჯოჯოხეთის მბრძანებელი злой дух, повелитель ада evil soul. ცო, ყადღრ, ას იცხ საქმულრ ცო ეგეს! – არა, სულო ბოროტო, მე მაგ საქმეში არ ჩავერევი!

ცო ყადღრ **so qajli** არავითარ შემთხვევაში! არც ერთ შემთხვევაში! არანაირად! Ни в коем случае! Никак нет! Ни в каюю! In no case! In no way! (გამოხატავს კატეგორიულ უარყოფას выражает категорическое отрицание expresses categorical refusal). ცო ყადღრ, დო, ჰას ოჯხი ჩუ დაციითუდნ ცო დანუდცრ! – არავითარ შემთხვევაში, ქა, ეგ ოჯახში შემოსაშვეები არ ყოფილა აკი (დ. მ.)!

* ყალიკრ **qalikô** (< ყალ[ის] დიკრ ვად **qal[is] d|ikô vaj** ბოროტი სული წაგვიყვანს ჩვენ – მე და შენ злой дух заберёт нас – меня и тебя evil soul will take you – you and me). შორისდ. межд. inter. ვაი ჩვენი ბრალი! რა გვეშველება! რა საშინელებაა! რა უბედურებაა! Какое несчастье! Какая беда! Какой ужас! Oh, what a trouble! What a disaster! (პირის ნაცვალსახელთან ერთად გამოხატავს შემფოთებას მომხდარის გამო და შიშს უარესის მოლოდინში; ხმარობენ მხოლოდ ქალები вместе с личным местоимением выражает взволнованность по поводу случившегося и страх в ожидании худшего; употребляют только женщины together with personal pronoun it expresses anxiety of what has happened and fear in waiting for the worse; only women use it). ყალიკრ, დო, ღა დალუდცრ! – ვაი ჩვენი ბრალი, ქა, ზამთარი მოდის აკი!

* ყალიკოთვად **qalikotvaj** (< ყალ[ის] დიკოთვად **qal[is] d|ikotvaj** ბოროტი სული წაგვიყვანს (ჩვენ და თქვენ) злой дух заберёт (нас и вас) evil soul will take you (we and you). შორისდ. межд. inter. ვაი ჩვენი ბრალი! რა გვეშველება! რა საშინელებაა! რა უბედურებაა! Какое несчастье! Какая беда! Какой ужас! Oh what a disaster! .ყალიკოთვად, იშტუქ დუხლოწ ნუს მე ვაჩქთვადნი! – რა უბედურე-

ბაა, ასეთი უკუღმართი რძალი რომ შეგვხვდა! ყალიკოთვამ, ბუჭ ბოლ-
ბადონუდცა! – რა უბედურებაა, ომი დაწყებულა აკი!

ყალიტკ qalitk ზმნს. нареч. adv. უბრალოდ, მარტივად, გულდაუდებლად, ზერელედ
просто, без души, поверхностно simply, superficially. ამაყალიტკ მა ჰეფესუთ
ე ბათხაგრ! – თქვენ ზერელედ ნუ უყურებთ ამ საქმეს.

ყამპ: ყამპ ხიტ|მარ (ხეტ|მარ) qamp: qamp xit|jar (xet|jar) გრემ. перх. trans.
ხმის გაკემნდა (ხმას [გაკემნდს), გატრუნვა заМОЛКНУТЬ stop talking by
holding one's breath. ფეშკრენ ელდ მაღ'მაღ, ყამპ ხიტმიქ – ბაღღს ელდა
ეცა, გაიტრუნა (ა. ბ.).

ყანყახი|დ|აღღნო, ყანყახი|დ|ალინო qanqac|d|ajlnô, qanqac|d|alinô შიმლ. прич.
particip. გადაბერებული перестарелый extremely old. ყანყახღაღღნო აღმიქ თი-
ვუშ დეწ დახან – გადაბერებულმა აღამიანმა მოსვენებით უნდა იცხოვროს.

ყანყახი|დ|ალარ qanqac|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. გადაბერება (გადაბერდება)
перестареть, выйти из лет be extremely old. ყანყახღალარ ცოჰანხან თაუგუ –
გადაბერება არავის უხდება.

ყანყახიქ qanqacxi გადაბერებული перестаревший, вышедший из лет extremely
old.

ყანშებო qanšebo ზმნს. нареч. adv. სიბერისას, სიბერეში, სიბერის დროს, სიბერის
ქამს в старости in the old age. ... ე ყანშებო ცო დეწრა მახითან, კაცოოო! – ... ამ
სიბერეში არ უნდა გაგეშვა, კაცოოო (მზ. ჯ.).

ყან|დ|აღღნო, ყან|დ|ალინო qã|d|ajlnô, qã|d|alinô შიმლ. прич. particip. დაბერებული
постаревший be old. მაგღან ზორაღმი მაღორ ყანმაღღნო – მაგღანა ძალიან ყო-
ფილიყო დაბერებული.

ყაბ-ყუღან დ qar-qurpî d აგღებ. пренебр. Ву m.f. ზედმეტი ლაპარაკი разговорчики,
лишние разговоры a lot of talk, surplus talk (სიტყვა შემოტანილია დიდოე-
ლის ნათქვამიდან ყაბი-ყუბი qarî-qurpî слово взято из речи дидойца
(цунтинца) ყაბი-ყუბი qarî-qurpî the word is brought by Dido's (Dagestani
people) speech ყაბი-ყუბი qarî-qurpî. ას ამბუღ დოშ ყაღა-ყუღა ხიტღებათაღნო,
კაწკანი თხილღანღათრათხან დაღას – როცა ვღაპარაკობ, ზედმეტი ლაპარაკი
შეწყვიტეთო, გვაფრთხილებდა ხოღმე მამა პატარებს; მერე ყაბიყუბი არ იყო-
საღნო, აღღნორ დიდოვას საქმოხ თეგემ – მერე ბევრი ლაპარაკი არ იყოსო,
ეთქვა დიდოელ ლეკს საქმეზე მორიგებისას.

ყარყორი დ qarqori j სრულიად უაზრო, გამოუსადეგარი ლაყობა

глупый, никчёмный разговор, болтовня senseless talking. ყოც-ყორნი ღარჭიშ ჰალ მარჯე, ყარყორი მეტომ ვაშხინა: „დჷე-თჷათორ დეწეთეაჲ ჰალ დანან მუცლენე, ოკუდ ვაშენა!“ – შავად წამოიშალნენ ყვაგ-ყორნები ერთმანეთთან ლაყბობით: „ჯიგარი უნდა ამოვაცალოთ მუცალსა და მის ძმას!“ (ლ. დ.).²⁶

ყარწენაც, ყარწენეც **qarçena'**, **qarçne'** ისევ, კვლავ ჭრელი опять пёстрый again colorful. ცომცგეც ყარწენაც (ყარწენეც) იცრაჩჷ სოჲ საკაბ! – არამც და არამც ისევ ჭრელი არ მიყიდო საკაბე!

ყატყატანრ **qatqatajnô** 1. ზედმეტად ხმაურიანი, ზედმეტად თავისუფალი მეტყველების მქონე ადამიანი человек, слишком шумный при речи extremely noisy, a person having extremely free speech. კორტუნრ და ყატყატანრ აღმიქ – მოსაბეზრებელია ზედმეტად ხმაურიანი ადამიანი. 2. მყვირალა, ჭახჭახა (იტყვიან ფერზე) крикливый, чрезмерно яркий (цвет) shining bright (colour). ყოღეჷჷ ცო წონალარ სოჲ ყატყატანრ დუფხე – ახალგაზრდობაშიც არ მომწონდა მყვირალა ფერის სამოსი. შდრ. სრ. comp. დუმარ **dumar**. შ. ზმნს. нареч. adv. ზედმეტი ხმაურით, უბოროტო აყალმაყალით с излишним шумом with extreme noise, with innocent quarrel. ჯალ-ნან ლაქმალრ უდს შარღეშ, ყატყატანრ – ჯალ-ნანა მოვარდა იქ მისებურად, უბოროტო აყალმაყალით.

* ყატღარ (ყეტღარ) **qat|dar** (**qet|dar**) გრდმ. перх. trans. დაბჩენა პირისა (ღდასახენს), გაღება, დაღება პირისა (ღდასაღებს), გახსნა დანისა (ღგასხსნის), გალაჯვა ფეხისა (ღგასლაჯავს) разинуть, открыть (рот), раскрыть (нож), расставит (ноги) to gape, to open the mouth, to open a knife. კარანდშ დარღანეკ ყატღინას – თანქრის გასათლელად დანა გაფხენი; ბესოს ბეკხეთრენ ჭოჭ ყატბიქ – ბესომ გაკვირვებისგან პირი დააღო.

ყათანდარ **qapādar** უსაქმური, დოღრიალა, უდარღელა, ყალთაბანდი, ცუღღუტი бездельник, лентяй idle, swindler. ყათანდარ აღმიქ და ნატრ – ცუღღუტი ადამიანია ნატო.

ყაში დ **qaši** j შრ. მნ. pl. მოშიშველებული, მოხრიოკო, არცთუ უხვი ბალახით დაფარული მცირე გორაკ-ფერდობები небольшие суховатые холмики и склоны со скудным травянистым ресурсом barren land, little slopes covered with little grass only. დუდჷალ ო ვანკ ფერღუმგრ ჰეჭუჭე შირქილქ ყაში დაკინალათე ე კრტ დაღენ – გაღმა იმ ვაკის ფერდობის ყურებისას შირაქის „ყაშები“ აგონღება ხოღმე ამ კოტეს მამას (ა. გ.; მ. თ.); დუჯ დაჷდიქდა სე დაღას ჟე შირიქ

²⁶ თარგმანია ფრაგმენტისა ვაჟა-ფშაველას პოემიდან „აღუდა ქეთელაური“.

ყაშხ – ბევრჯერ უძოვებია მამაჩემს ცხვარი შირაქის „ყაშებში“.

ყაჭენო qaçenô 1. შიშ. прич. particip. გამოჩენილი, ის, რაც არ უნდა უჩანდეთ, მაგრამ უჩანთ то, что не должно выгядыват у человека, но выгядывает sth that shouldn't be seen but still can be seen. წიკი ყაჭენო ზედალერ ასმათ შარემაქ – წვივებგამოჩენილი იჯდა ასმათი შარაზე. 2. ჭრელა-ჭრულა, ჭყეტელა, მყვი-რალა (იტყვიან ფერზე) крикливый, чрезмерно яркий (цвет) many coloured, bright coloured. თეყილაძა ნინუდგო ყაჭენო კაბ დაფხურ, ცო თაგურ – დღეობაში ნინოს ჭყეტელა კაბა ეცვა, არ უხდებო.

* **ყაჭემ qahes̄** ზმნ. нареч. adv. 1. მწარედ горько очень, ужасно, чересчур, слишком bitterly, very, awfully. იხოს შარბ ბშოგინო ქორთო ყაჭემ ლაწბორ – იხო თავის გატეხილ თავს ძალიან იტკიებდა. 2. ძალიან, ძლიერ, ძალზე, ნამეტნავად, უსაშველოდ, საშინლად очень, ужасно, чересчур, слишком bitterly, very, awfully, miserably, helplessly. დარჯა ყაჭემ ლამხურ დოჭ დარ – დარეჯანი ძალზე ლამაზი გოგო იყო.

* **ყაჭოლ qahol** ჯი 1. სიმწარე, როგორც გემო горечь как вкус bitterness (taste). ო წომლქ ყაჭოლ იცა დისტე ლათ სო – იმ წამლის სიმწარე ახლაც პირში მიდგას. 2. ცხოვრებისეული სიმწარე горечь как жизненный признак troubles/bitterness of life. ე ყონოჩო ფსტუმჩონ ყაჭოლ ცო დაგინდა – ამ ახალგაზრდა ქალს სიმწარე არ უნახავს.

ყაჭ-საჭექი qah-sahēk̄i არცთუ მწარე, ნაკლებად მწარე, მომწარო горьковатый not very bitter, less bitter. ი არაყ ყაჭ-საჭექი და – ეს არაყი ნაკლებად მწარეა (სუსტია).

ყაჭ-ყაჭქი qah-qahē მწარე-მწარე; გამოჩენიულად მწარე, ისეთი, რომელიც ყველაზე მწარეა особенно горький bitter taste, smth that has the most bitter taste. ყაჭ-ყაჭქი წიწაკ ბედ ჩავარდინას – მწარე-მწარე (ყველაზე მწარე) წიწაკა ცალკე გადავარჩიე.

ყატარ qatar გრლუგ. непрх. intrans. მცირე ხნით შექმოხედვა, შექმოხვლა (შექმოხედვა დაგს, შექმოხედვის) заглянуть мимоходом come around/drop in for a while. მღურბალას სე ბიძის: ცჰა შო და, ვაზა ხადუნასე, წყე ჩუ ცო ყატენვა სეჩუ – ვემღური ბიძაჩემს (მამის ძმას): ერთი წელია, დავოჯახდი და ერთხელ არ შექმოხედავს ჩემსას.

* **ყაჭიეგუნა q[ə]eguɲi** შიშ. прич. particip. 1. სამტვრევი то, чем [по]ломают; то, что [по]ломает nut cracker. ვაჭ კაკალ ყაჭიეგუნა მიჩუხ და? – ჩვენი კაკლის სამ-

ტვრევი სადაა? 2. დამტვრევი тот, кто [поломает sb who cracks nut. ენუშოლქ კაკალ ყშიეგუენი მქ და! – ამდენი კაკლის დამტვრევი ვინაა! 3. დასამტვრევი то, что следует [поломать smth to be cracked. ყშიეგუენი კაკალ მიხ დირა? – დასამტვრევი კაკალი სად წაილე (რა უყავი)?

ყშიეგუენ ძოლ დე **q[ω]legujnî 3ol** jz ავექაში, საწინწკარა, ქათმის მკერდის ორტოტა ძვალი дужка, ключица, вилочка, парная кость плечевого пояса скелета, соединяющая лопатку с грудной костью (например, у курицы) chicken's wishbone (ბ. ბ.).

ყეიშ-ყაჰეშ qeiš-qaheš ზმნს. нареч. adv. წვა-დაგვით, გაჭირვებით, სიმწრით (ცხოვრება) жить, существовать в нужде to live with difficulty, to live bitterly. ბნდუდ დარათხოჲ, ფხი ბნდერ ყეიშ-ყაჰეშ დანდიქთხო ნანას – ობლები ვიყავით და ხუთი შვილი წვა-დაგვით გაგვზარდა დედამ.

ყექ qēk ხელმოკლე, არცთუ რამის მქონე бедноватый (человек) poor (person). ყეხოკ ოჯხერქ გურ ფეშკარ – ხელმოკლე ოჯახიდან ჩანდა ბიჭუნა (ა. ბ.).

ყეყდარ qeṗ|d|ar გრძმ. перх. trans. გამოითმენა რამისა ან ვინმესი (გმოითმენს), ატანა (ნაიტანს), გაძლება (გაუძლებს) терпеть кого/что-либо endure, surviving. მაცლომცო ყეყდოს ჰო, უერ! – როდემდე აგიტან, კაცო!

ყეტდარ qet|d|ar გრძმ. перх. trans. თვალების ხელა (ახელს), ჭყეტა (აჭყეტს), ბრიალი (აბრიალებს) смотреть, крутить глазами, иметь их в открытом состоянии staring with wide open eyes. სტენამფოლქ ბჰარკი ყეტოდო ი კაწკუდხო ფეშკრეე – რამხელა თვალებს აბრიალებს ეს პატარა ბაღლი.

ყეტროშ qitros̄ ზმნს. нареч. adv. 1. თამამად, ჯანსაღად (იტყვიან მცენარეზე) пребывать в сильном росте (говорять о растении) well-grown plant. ი თუთისე ყეტროშ დეაღქ – ეს თუთის ხე აქ თამამად დგას. 2. გულიანად, გასაგებად, ნათლად, დანაწევრებულად (იტყვიან მეტყველბაზე) членораздельно, внятно, понятно, ясно, полным стилем (о речи) clearly, firmly. თხე უჩიტლენ, ბადხურა სოსუნ, ზორადში ყინტროშ ამხუდ დქ ვეთერ – ჩვენმა მასწავლებელმა, სოსო ბაიხობიქმ, ძალიან გულიანად (გასაგებად) ლაპარაკი იცოდა.

ყიწლიყიწ qičliqič ზმნს. нареч. adv. ყურთამდე გაღება (კარისა, ფანჯრისა ...) открывать настежь (окна, двери ...) to open widely ... ევ ფშელოხ ე სანი უქ ყიწლიყიწ ნჰადინადში? – ამ სიტყვეში ეს კარები რა ყურთამდე გააღეთ?

* **ყიოლ** დე **qiol** jz 1. სიღარიბე, სიდუხჭირე, მატერიალური გაჭირვება, ამა თუ იმ რამის უმნიშვნელო მოცემულობა бедность, беднота, материальный

недостаток poverty. ბუჭ დროჭ დაჯონ ყიოლ ხილბადმიქ ნახვ – ომის დროს დი-
დი სიღარიბე იხილა ხალხმა. 2. ამა თუ იმ რამის საცოდობა нечто
некачественное misfortune / trouble of smth. თოჯაკ ცო და ე, თოჯქ ყიოლ და –
თოხი კი არაა ეს, თოხის საცოდობაა.

ყოლ ძექტარ (ძოტარ) **qiol jletar (jlotar)** გრლუგ. непрх. intrans. შემოტევა
სიღარიბის მხრიდან (წმემოლუტეეს), [თავზე] გადავლა სიღარიბისა (წგადასუგ-
ლის) нашествие бедноты, нищеты attack from poverty. წყე თადჯრნ ჟორქ ნან
ქადტნორ მეზობლეგრ: ყიოლ დოტქთვადნი, დო, ელიკოს ზეთეე ქჭექოდრ და-
ყარ, ადლნორ – ერთხელ ჟორა უჯჯირაულის დედას შეუჩივლია მეზობლის-
თვის: სიღარიბემ გადაგვიარა თავზე, ქა, ელიკო (იგულისხმება რძალი, შვი-
ლის ცოლი – ა. ბ.) ზეთით ამზადებს საჭმელსაო (თ. ნ.).

ყოლ-ყაჭოლ დ **qiol-qahol** jj ცხოვრებისეული გაჭირვება და სიმწარე
жизненная нужда, горечь poverty and suffer of life. დუჯ ყიოლ-ყაჭოლ და
თეჯნრ ვად თიშირ ნახვო – ბევრი ცხოვრებისეული გაჭირვება და სიმწარე
აქვს გადატანილი ჩვენს ძველ ხალხს (წინაპრებს).

ყიჯამ დ **qizam** j ირგვლივ გამეფებული უბედურება, ცოდვა და ჟამიანობა, შავი
დღე, ცოდვის ჟამი воцарившееся вокруг несчастье, чёрный день grief and
disaster spread around. დადესტუნავ მარ შარგუძე ვერწვიენქ, იც მარ ბადრინ
ყიჯამ ეოდოდანრ – დედინაცვალმა ქმარი თავისკენ გადაიბირა და ახლა ქმრის
ბავშვებს (გერებს) შავ დღეს აყრის თურმე.

ყიღეშ **qiyeš** ზმნს. нареч. adv. საცოდავად, საცოდობით, წვალებით, გაჭირვებით
бедно with trouble. წყეწყ ლაჯიშ ყოც გუბალუ'ერ, ყიღეშ ბუღანა ბებლლარა –
ზოგჯერ მალლა ყვაფი გამოჩნდებოდა და საცოდავად იწყებდა ყრანტალს (ა.
მ.).

ყიყნი: ყიყნან დ|ახარ **qiqni: qiqnāx d|axar** გრლუგ. კინ. непрх. пренебр. Intrans. dimin.
მოკვდომა (მოკვდება), ჩაძალდება умереть to die. წყე ქუცის შადრ ნაკვეთე
ლეღვქ ტოტ აპყდოდანორქ, კატრ ლადვნორ შადრ ნაკვეთერნან: აძ, ქუცი, მაცა
იცხუს ჰაღ ხარბადო, მაცა ის ჰაღ დაჯლა, მაცა იცხუს ჯოწრ, ჰათლოძიქ ნუძ
ყიყნან ლოჭრ, დოჰადლნორ!.. – ერთხელ ქუცი (ქალის სახელია) თავის ნაკვეთ-
ში ლეღვის ტოტს ჩურთნიდა (რგავდა) თურმე და კატო გაეხმინა თავისი
ნაკვეთიდან: აძ, ქუცი, როდის ეგ იხეირებს, როდის ეგ გაიზრდება, როდის ეგ
დაისხამს, მანამდე ხომ მოკვდება, ქაო!.. (ბაბ. ბ.); შილღქ დრო დანოქ, ქუცის
ბშარკ ვაყბიენრ, მქ ოჯუფ ლელრ ლესტკესტქ; დაჭ დანნრ, ჰიჭრ, მქ შადრ ნაკ-

ვეთერნ კატოს ტოტ აჰ უდწნო, ლელო დაყდანო; ბა, კატო, ადლონო ქუცის, თუკლას ყიყნახ ჰეჭდოროა სო, დოჰადლონო... – მეორე დრო ყოფილა თურმე და ქუცის თვალი მოუკრავეს, რომ მისი ლელვი ქანაობს; მისულა და ხედავს, რომ თავისი ნაკვეთიდან კატოს ტოტი დაუწევია, ლელვს მიირთმევს; ვა, კატო, ეთქვა ქუცის, აკი „ყიყნებში“ მე ზაენიდი, ქაო... (ბაბ. ბ.); ო სჟ მეზობელი, ყუძლ სტაკ, მელ ხან და, ყიყნახ ვახჟ – ის ჩემი მეზობელი, ქურდი კაცი, რა ხანია, მოკვდა (ჩაძაღლდა).

ყორბა|დ|ალარ qorba|d|alar გრლუგ. неврх. intrans. ამა თუ იმ საგნის, მოვლენის, ქმედების, ხასიათისა და მისთანათა სიყვარულით გატაცება (გატაცებულია) *быть увлечённым любовью того или иного предмета, явления, действия, характера и тому подобных being infatuated with love of certain subject, phenomenon, action, character, etc.* ივენ მალარ ყორბალარ – ივანეს სასმელი (სმა) უყვარდა; ქიქოც თხე ნახნ ღუჯ ამბუდ ცო ყორბალარ, ჩც ებჟ ჰალ ღამდალო (შუი მოტ მან დაჰ ბიცბიქ!) – ადრე ჩვენს ხალხს ბევრი ლაპარაკი არ უყვარდა, ახლა ესენიც დაეჩვივნენ (თავიანთი ენა კი დაივიწყეს!).

ყოჩლათ qoçyat ზმნს. нареч. adv. ყოჩლად, კარგად ჯანმრთელობის თვალსაზრისით *прекрасно в смысле здоровья well and healthy.* ყოჩლათ ხილათაენო, ვებლო თხოგო დალქმარშოლ საზღვარგარით ვოტუჩო ჰდროს – ყოჩლად იყავითო, გამოგვეთხოვა საზღვარგარეთ მიმავალი ანდრო.

* **ყოც, თვალარ ბდ qo', payar bd** ყვავი ворона crow, raven. კნათინ ყოცჟ ბჟ ხეთო – ბიჭებმა ყვავის ბუდე იპოვეს; ხენმაქ ყოცი ღუდახკერ – ხეზე ყვავები ისხდნენ (კ. ჭ.).

ყოც-ყორნი *qo'-qorni* j მრ. მნ. pl. ყვავ-ყორანნი *вороны и вороны crows and ravens.* მელწჟ ესელდა ვეცენვადცანს, მაქ ვაჩ დენოლ ადგრშეხადდუენი ღარჭი ყოც-ყორნი ღუდახკ ბჟ თალუშ – რამდენჯერაც აქეთ გამომივლია, ზედ ჩვენი სიცოცხლის მოანგარიშე შავნი ყოც-ყორანნი სხედან მუდამ ბითუმაღ (ა. ბ.).

ყოფ *qop* j გაჭირვება, ყოფა *тяжёлый быт being poor.* მოლჟ ყოფ თეჯო ნახვ! – როგორ გაჭირვებას იტანს (იხდის) ხალხი (როგორ გაჭირვებაშია ხალხი)!

ყუძლ-ქუშტარ *qujl-kujštar* d ქურდბაცაცა, წვრილი ქურდი *ворышка, мелкий вор petty thief.* ყუძლ-ქუშტარ აღმინეს ოჟმაც რიდბალა – ქურდბაცაცა ადამიანს ყველა ერიდება.

* **ყუჯ², ყუ ბდ quv², qū bd** ყუა (ცულისა, ჰურისა ...) *обух; горбушка back / blunt side of (axe, bread ...).*

ყუენმაქ ხაყარ (ხეყარ) quenmak xa'ar (xe'ar) გრლუგ. неврх. intrans. ყუაზე,

ცარიელზე დაჯდომა (დასჯდება), გაღატაკება (გაღატაკდება) обеднеть, сделаться бедным, нищим, оказаться у разбитого корыта bankrupt, become penniless. ვაუგრან სუდმნეგო კომუნისტეგ ოუმაყ დაჰ დახი'ნე, ყუენმაქჲ ხაყჲ – მიქელაძე სიმონს კომუნისტებმა ყველაფერი წაართვეს და დაჯდა კიდეკაც ყუაზე.

ყუენმაქ ხაყ|დარ (ხეყ|დარ) **quenmak xa'dar (xe'dar)** გრდმ. перх. trans. ყუაზე, ცარიელზე დასმა (დასჯამს), გაღატაკება (გაღატაკებს) сделать бедным, нищим to make sb bankrupt, become penniless. ვაუგრან სუდმან ბახ ვაჰარ ვარ, მან კომუნისტეგ ოუმაყ დაჰ დახი'ნე, ყუენმაქ ხაყვიერ – მიქელაძე სიმონი მდიდარი ვაჰარი იყო, მაგრამ კომუნისტებმა ყველაფერი წაართვეს და ცარიელზე დასვეს.

ყურუმიჯნ, ყურუჲ მიჯნ დდ qurumižn, qurū mižn dd ყრუ მიჯნა, ყრუ საზღვარი: სოფელ ზემო ალვანის მაცხოვრებლების საკარმიდამო ნაკვეთებს შორის ქუჩების (შარების) პარალელურად არსებული გრძივი მიჯნა (საზღვარი) სოფლის თავიდან მის ბოლომდე, რომელიც ამავე დროს წარმოადგენს სარწყავ არხს, რის გამოც აქ მუდმივად ისმის წყლის ჩხრიალი და თითქოს აყრუებს იქაურობას между приусадебными участками жителей села Земо Алвани параллельно с продольными улицами проходят границы этих участков, являющиеся одновременно и оросительными каналами, где постоянно раздаётся журчание воды, за что и названы эти водные границы глухими primitive boundary: linear boundary between the plots in Zemo Alvani existing in parallel with the streets from the top to the end of the village which at the same time represents irrigation canal and because of this you can always hear water roar as if it deafens the whole area around. მიტლარ აგეგო ნიფს ყურუმიჯნენმაქ ქიქ მატლან ვორი ღედახკალათერე, ასან, ლანდიკოსან აჰანლათრათხ – მიტლანთ ბებიას ზედ ყრუ მიჯნაზე აღრეულა ვაშლები ედგა და მე და ლანდიკო ვიპარავდით ხოლმე (ა. ბ.).

შ

შა[ვ]ბა|დ|ალარ **ša[v|ba|d|alar** გრლუფ. *непрх.* intrans. დაშავება (დასაშავდება) [ис]портиться to spoil smth. **შა[ვ]ბალაკი** უმ ქუდრწლეს ცო ვახჩეჰრას? – ნეტავი, დაშავდება რამე, ქორწილში რომ არ წავსულვითყავი (რომ არ წავიდოდე)?

შა[ვ]ბა|დ|არ **ša[v|ba|d|ar** გრლმ. *перх.* trans. დაშავება (დასაშავებს) [ис]портить spoil, harm. **შა[ვ]ბადინ ჰო** უმ ე ფეშკრეგ, უ დაგბალა? – დაგიშავა რამე ამ ბალღმა, რატომ ეღავები?

შავადნრ: შავადნრ [ლაძო]დ|ისარ **šavajnō: šavajnō** [lajt|d|isar] ზმნს. *нареч.* adv. უკიდურესად გაოცებულ, გულგაცრეებულ, გამტკნარებულ მდგომარეობაში ჩავარდნა (ჩავარდება) *остаться весьма удивлённым* been in extremely astonished situation. **ოშტუ** უნახ თაგდიქ სო დუდახ ილსოს, **შავადნრ** [ლაძო]დისქსო – ისეთი რამე გამიკეთა წედან ელისომ, უკიდურეს გაოცებაში ჩავვარდი (უკიდურესად გაოცებული დავრჩი).

შავითშავ **šavitsšav** ზმნს. *нареч.* adv. უბედურად, უგემურად, ტანჯვაში, გაჭირებაში, წამებაში *в нужде, муках, терзаниях, страданиях* unhappily, in torture, in poverty. **შუხ თარლქჩირ ბზღრღდალა სქ დენოლ შავითშავ დიკნასადნრ, ლევალათერ თხოგო თხქ ნან** – თქვენგვარი შვილების გულისთვის ჩემი სიცოცხლე უბედურად გავატარეო, გვეტყოდა ხოლმე დედაჩვენი (ე. თ.).

შავ-წკაპ: შავ-წკაპ ბ|ახარ (ბ|აგარ) **šav-čqar: šav-čqar b|axar (b|aqar)** აბსოლუტური სიჩუმი და სიცარიელის ჩამოვარდნა, დამყარება (ჩამო)ვარდება, [და]მყარდება, გაუკაცრიელება (გა)უკაცრიელდება [с]делаться *безлюдным (вокруг) to spread complete silence around.* **მტუჰაყ შავ-წკაპ ბანქ ნაქტრეჰაჟ, გარგმარგახან** – წამშივე გაუკაცრიელდა ბინაც და მიმდებარე არეც (ა. ბ.).

შავ-წკაპ ბ|აგნო დ **šav-čqar b|ajqnō** დ ღრო და სივრცე, რომელიც მოცულია აბსოლუტური მდუმარებით, ღროსა და სივრცეში დასადგურებული მდუმარება, უკაცრიელი მიდამო *безлюдное время и пространство* absolute silence spread in time and space. **შავ-წკაპ ბაგნო და... უ დარხოკ თათა და მძეც ჰერწმარენა** – მდუმარებაა ირგვლივ და ოდენ ხმა ისმის თითისტარისა (ა. მ.).

შათხ **šatx** 1. ზმნს. *нареч.* adv. ორწვერად *в две нитки* two ply thread. **შათხ დშაპ ის ბა-**

წარ – ორწვერად დაგრიხე ეგ ბაწარი! 2. ზმნისართი და ზმნისწინი, აღნიშნავს მოხრას, ორად მოხრას, გახაზავს ზმნის შინაარსს наречие и глагольная приставка, обозначающая сгибание чего-либо, подчёркивает смысл глагола adverb denoting bending in two parts and it emphasizes the content of the verb.

შათხ ჰერწარ (დერწარ) **šatx herçar (d|erçar)** გრღუგ. непрх. intrans. მხრებში, წელში მოხრა (ქმობინრება), მოკუზვა согнуться, согрбиться bending. გოუზტყ შო გაძჩჩე[ჰ]დოლო ბუბღენწ გიგო დენიყ შათხ ვერწარ – სამოცი წლის შესრულების მერე ბობღიანთ გიგო მთლად მოიკუზა.

შათხ დარ **šatx dar** გრღმ. перх. intrans. დახრა, მაგალითად, თვალებისა (დახრის) опускать, например, глаза bending down. ჰალ დაკდოცდებალ ო ხკოა: ... ვაშიგ ჰათსანა ღეფხეთეშ, ბჰარკი შათხ მიხკოდიენო... – გაიხსენე რა ის ზათხული: ... ერთმანეთისთვის შეხედვა [რომი] გვრცხვენოდა [და] თვალებს ძირს ვხრიდით... (ნატ. ქ.).

შარბით **šarbit** წლობით годами, долго for years. ქიქოც ვან დად-ბაბუე შარბით, ოჯხნი ჩუ ცო ბალოშ ბაწურ ჟეხ თრილთი – ძველად ჩვენი მამა-პაპები წლობით, ოჯახში მოუსვლელად დასდევდნენ ცხვარს თრიალეთში.

შართალბართალ **šartalbartal** უწესრიგო, არეულ-დარეული, უსისტემო неродивый, незначительный disordered, confused. ბაკლენ შართალბართალ საქმ ცო მეწე – ბაკალას (კაცის სახელია) უწესრიგო საქმე არ უნდა (არ უყვარს).

*შარწ **šarī** თავისი საკუთარი, იმისი საკუთარი свой собственный, его собственный his, her, its, their, own.

შარწალინო **šarīalino** მიმღ. прич. particip. თავისნათქვამა, ჯიუტი, გაუტეხელი упрямый, неуступчивый, несговорчивый stubborn. სტაკ წყეჟ შარწალინო ცო ვეწ ხილწ, უვო! – კაცი ნამეტანი თავისნათქვამა არ უნდა იყოს, კაცო!

*შარლუ **šarlū** 1. წლიური, [ერთი] წლის[ა] годовой, годовалый, годичный annual. შარლუჩო ბადრეე ქოკ ბეცერ – [ერთი] წლის ბავშვმა თეხი აიდგა; სალომეს შარლუქ ანჟ დაჰ დოხკო – სალომემ [ერთი] წლის ბოხოლა გაყიდა. 2. [ამდენი და იმდენი] წლის[ა] сколько-то лет having certain age (აღნიშნავს ასაკს обозначает возраст denotes age). მადელ მოც ბარალო, ნანალო, ჩტგეც ტყნ შარლუქ ხილწანა, ლაჟმ დოტუშ, ნაყა, წიგორე ლამზურა ბჰაროვანანა – რა მადლი იქნებოდა, დედოლო, ახლალა ოცი წლისად ყოფნა, გზად, მთად წასვლისას, წინაგორში სატრფოს შეხვედრა (ს. მ.).

შარ-პერ დ **šar-per** d კარაქის ერბოდ გადადნობის შემდეგ ძირს დალექილი ხა-
ჭოსმაგვარი მასა осевшая на дне масса после превращения сливочного
масла в топленное precipitated curds after melted butter. **შარ-პერეე ჰაგბიენრ**
ცუ ზორადში ჩამლბა – „შარ-პერით“ მოხელილი ქუბელი ძალზე გემრიელია.

შარტოდარ (დაშარტოდარ) **šarṭo|dar** (**dašarṭo|dar**) გრდმ. перх. trans. უცებ,
[სახელდახელოდ] გაკეთება რამისა ([გა]აკეთებს) **быстренько** [за]готовить,
[с]делать что-либо to do smth hastily. **ჰანე, ჯანი დაშარტოდინას ჰონ, ბქდრ** –
აჰა, ქალამნები ამოგისხი ხელდახელ, ბენდო.

შარ-ქირ დ **šar-kir** d დო-შრატი, ერთმანეთში შერეული დო და შრატი
простокваша, перемешенная с сывороткой buttermilk and whey mixed
together. **მაციხრ აღმინეე შარ-ქირჩ ჩამლიშ ვაღრ** – მშიერი ადამიანი დო-
შრატსაც გემრიელად მიირთმევს.

შარ-შურ დ **šar-šur** d დო-რძე, ერთმანეთში გადარეული დო და რძე
простокваша, перемешенная с молоком buttermilk and milk mixed together.
შარჩ თსტუ ლიე სოგრ, მანან, ვაუგრან გიენ ზორადში დეწე შარ-შურადნრ,
შადრ ნანას თურ დეწდიერ, ნათლეს – მისი ცოლი მეუბნება, მანანა, *გია მიქე-*
ლაძეს ძლიან უყვარს დო-რძეო, თავისმა დედამ თუ შეაყვარა, ნათელამ.

***შაუზტყ**¹ **šauzṭq**¹ ორმოცი сорок forty. ე მიჭრიტნეს **შაუზტყ** სომ ვადხუ – ეს
სარკე ორმოცი მანეთი ღირს; ე ხენბი **შაუზტყეხ საუბუ ცო დადლუ** – ეს ხეები
ორმოცზე მეტი არ გამოვა; **შაუზტყ შარლუ მალუ სე მოჰ** – ორმოცი წლისა
გახდა ჩემი გოგო.

შაუზტყ² დ **šauzṭq**² d ორმოცი (სამგლოვიარო საცერემონიო დღე ვინმეს გარ-
დაცვალებიდან) сорок дней со дня кончины кого-нибудь wake held forty
days after death. **შაუზტყეომცტ ლარჭტ დაჰაკ მოჰ დაფხლოს!** – ორმოცამდე
შავი როგორ გავიხადო, ნეტავი!

შაწ-ვოწრ **šač-qočō** ზმნს. нареч. adv. ორ-სამჯერ два-три paза twice or thrice. **მად-**
ლბელ ვასრ ნიკუფ, გაჭირბადვალჩონ შაწ-ვოწრ ქო გამართოდიქ სო – მად-
ლობელი ვარ ნიკოსი, გაჭირვებულს, ორ-სამჯერ ხელი გამიმართა.

შეგლბა|დ|ალარ **šeglba|d|alar** გრდუფ. непрх. intrans. 1. დალაგება (დალაგდება)
привести в порядок, убрать to arrange, putting everything in order. **მაცანაკ**
შეგლბალალოთვად? – როდის დავლაგდებით, ნეტავი? **ნასტ დაჰ შეგლბა-**
დალტც ი დოს, მო! – ძლივს არ დალაგდა აკი ეს შეშა, ქა! **გადატ. перен. fig. 2.** უკი-
დურესი გაოცება (გაოცდება), დაბნევა, გაოგნება, გამტენარება крайнее
удивление, разочарование confusion, astonishment. **დაჰ შეგლბადვალჩონ ცო**

მოთრეხ – გავოგნდი მოულოდნელობისგან (ა. მ.).

შეგლბა|დ|ა|დღონო, შეგლბა|დ|ა|ლინო *šeglba|d|ajlnô, šeglba|d|alinô* მიმლ. прич. particip. დალაგებული убранный, прибранный arranged. ბაბუც ბჟა შეგლბადღალინო მხნო – ბაბუცამ სულ დალაგებულმა (დალაგებულად) იცხოვრა. 2. გადატ. перен. fig. უსაშველოდ გაცეხული, დაბნეული, გაოგნებული, არეული, გამტკნარებული крайне удивлённый, разочарованный extremely astonished, confused. დაჭ შეგლბადღალინო ბაცვენა ღუხ დოშ ცო დერწოდმაძკნორა – გაოგნებულ წოვათუშს სიტყვა ვერ შეებრუნებინა (ა. მ.).

შეფერბა|დ|არ *šeperba|d|ar* გრდმ. перх. trans. შეფერება (წმენიფერებს), თავის თავზე მორგება принимать / принять как должное getting accustomed. ილკოს ოჯხეჭვაძლობ შეფერბადიქ – ილიკომ ოჯახის უფროსობა შეიფერა.

შველომ ბ *švelom* ბ საშველი, გამოსავალი выход (из положения), помощь outcome, solution to the problem. დეწიშ ჭჷაღდაღა, ვენაყ შველომ ცო ბა – უნდა გამაგრდეთ, სხვა საშველი არაა.

შვეტ-მარდუდ (შოტ-მარდუდ), შოტ-მარდო: შვეტ-მარდუდ (შოტ-მარდუდ) ჰეჯარ (ჰაჯარ) *švet-marduj (šot-marduj), šot-mardô: švet-marduj (šot-marduj) heqar (haqar)* გრდმ. მრ. перх. мн. trans. pl. თავიქუდმოგლეჯით გაქცევა (გაიქცევა), მოსმა (მოუსვამს) сломя голову (рпобежать) to run at breakneck speed. ... რც სომეხუდ ბერწჷარწო მოჰახნიშე, ბავწ შოტმარდო ჰეჯოშ – ... ახლა სომეხები დაბზრიადღენ როგორღაც და გაქრენ თავიქუდმოგლეჯით (ა. ბ.).

შიდეჟუყ *šidejuq* ზმნს. нареч. adv. ორდღეგამოშვებით через каждые два дня every second day. შიდეჟუყ მორიგ დასო ბალწცე – ორდღეგამოშვებით მორიგე ვარ საავადმყოფოში.

შიდღ[იკ] (შიდღ-წი[ვ]ქლიში): შიდღ[იკ] (შიდღ-წი[ვ]ქლიში) მალ|მალო ჰოწ (ჰეჭ) *šidy[ik] (šidy-ši[v]kliš): šidy[ik] (šidy-ši[v]kliš) j|ay|jalô hõ (hẽ)* შავი დღე დაგიდგეს, შავი ქარიშხალი! Чёрт тебя побрал! Let you have awful day! (ვინმესადმი მსუბუქი უკმაყოფილების გამომხატველი ფორმულა, ხმარობენ მხოლოდ ქალები формула выражения лёгкого недовольства к кому-либо, употребляют только женщины words expressing light discontent towards sb and is used by the women only) (ე. ქ.).

*შიწ, შიმ ბდ *šĩ, šim* bd ცური, ჯიქანი вымя udder. ჩუხოვ შადრ ნანე შიმ ჰალ წუ-პობო – ბატკანი თავისი დედის ძუძუს წოვს.

შიშლიკ[ს|ა] **šišlik[s|ā]** თხლად ჩაცმული легко одетый thinly dressed. უფ იშტუ შიშლიკ[ს|ა] ლელლო ი ბანდერ? – რატომ ასე ტიტლიკანა დაგიდის ეს ბავშვი?

*შიჩე ვბ **šičê** vb დეიდაშვილი კაცი сын тети с материнской стороны cousin-aunt's son. სწ შიჩე ზორამში დამდიენო ვა, ში უნივერსიტეტა და დამთავრბადდიენო – ჩემი დეიდაშვილი (კაცი) ძალიან ნასწავლია, ორი უნივერსიტეტი აქვს დამთავრებული.

*შიჩალო (ჩიჩალო), შიჩლასო (ჩიჩლასო)დ **šičalô (čičalô), šičla'ô (čičla'ô)** jd დეიდაშვილი ქალი дочь тети с материнской стороны cousin-aunt's daughter. სწ შიჩლასო ამერიკე და სამუშაოთ დახენო – ჩემი დეიდაშვილი (ქალი) ამერიკაშია სამუშაოდ წასული.

შლიგო|დ|ალარ **šliqo|d|alar** გრღუგ. непрх. intrans. სატირლად მზადება ბავშვისა (ემზადება) ГОТОВИТЬСЯ ПЛАКАТЬ (о ребёнке) preparing / getting ready to cry (the baby). მაცლომცო შლიგოლაჰანო, ჯარბალარ ნან დათხა ვექდალოჩო ბანდრეხ – როდემდე სლოუკუნებო, უჯავრდებოდა დედა სატირლად მომზადებულ ბავშვს.

შო|დ|ალუშ **šo|d|aluš** მმნს. нареч. adv. წელიწადგამოშვებით ГОДИЧНЫМ ИНТЕРВАЛОМ every other year. ლეე, შოდალუშ იხგეს ლაჟმე – ეეე, წელიწადგამოშვებითა და ვდივარ მთაში.

შობურ **šobur** ფშავური ПШАВСКИЙ Pshavian. იცხგო შობურ ჩინდრი დაჟფხე – მაგას ფშავური წინდები აცვია; თხა ტყოს დაკოდა სო თხე შობურ მამალ, ლეთლოშ მე ჰამიგოჰას ბუმბულ ვეფსითორ – დღეს კიდევ მახსოვს ჩვენი ფშავური მამალი, ჩხუბისას ყელას რომ ბუმბულს აყრევენებდა (ა. ბ.).

შოკო დ **šokô** jī შოლტით სატირალბელი დიდი ბზრიალა, დიდი ჩიკორი большая юла, которую крутят ударом кнута big teetotum twirling round with the whip. ივლარ სკოლე შოკუდ ჰერწმარაკ დაკოდაგელკი შუ, კნათი: ადო, ავთო, გაბრალ, ვანო, ვასო, ლევკა, მათო, ჟუკოვ, შოთა, შამილ, ჯოჭი (საჟბე ლე ცო ბაგიცით ვად)?!. – ივოანთ სკოლაში დიდი ჩიკორების ტრიალი გახსოვთლა, ნეტავი, ბიჭებო: ადო, ავთო, გაბრიელ, ვანო, ვასო, ლევკა, მათე, ჟუკოვ, შოთა, შამილ, ჯოჭი (მეტნი აღარცა ვართ აკი) (ა. ბ.)?!.

შორინას, შოდრნეს, შუდრნეს **šorina', šojrne', šujrne'** ისევ, კვლავ ფართო; ისევ, კვლავ განიერი ОПЯТЬ ШИРОКИЙ again wide. შორინას (შოდრნეს, შუდრნეს) ბალჭთვანნი ე ბაკ – ისევ განიერი გამოგვივიდა ეს ბაკი.

შუდბრათ **šujbrat** მმნს. нареч. adv. 1. ფშავურად ПО-ПШАВСКИ Pshavian. ე თხე მეზობ-

ლეს შუებრათ დო ამბუდ – ეს ჩვენი მეზობელი ფშავურად ლაპარაკობს. 2. უსუფთაოდ, ბინძურად нечисто, грязно filthily, dirtily. გაკუდრბადალ¹ სო² ო ყო³ოჩ⁴ შუებრათ დახარ – გამიკვირდა იმ ახალგაზრდების ბინძურად ცხოვრება. შლ⁵. სრ. სრ. სრ. ციგნურათ cignurat.

შუებრალქ, შუებარ šujbrālē, šujbar ახალი ნამშობიარევი ქალი новородившая женщина woman who has recently given birth. წინიშ ბნდერ დიენო ფსტუენო ბედ დახდოო მელოში ხანე, ჩუ ცო იხითოო შუდც⁶ – ახალ ნამშობიარევი ქალს ცალკე აცხოვრებდნენ რამდენიმე ხანს, თავიანთთან არ უშვებდნენ.

-შოროლ -šorol -სიგანე ... ширины чего-либо width ... (სხვა საგანთან შედარებისას при сравнении с другим предметом when comparing with another subject). სტენშოროლ ხი დადო! – რამსიგანე მდინარე (წყალი) მოდის!

შო-შარგომც⁷ šo-šargomcī წლიდან წლამდე из года в год from year to year. შო-შარგომც⁸ ვოჭ სტეხოს ციხერქ – წლიდან წლამდე ბიჭს ველოდები ციხიდან.

შო ვაჩუშ šoqačuš [ერთი] წლის მერე, [ერთი] წლის თავზე, [ერთი] წლის ბოლოს в конце [одного] года, после [одного] года, спустя [один] год in a year, at the end of a year. ვალ შო ვაჩუშ დერწდოს ჰო⁹ დუხ – ვალს [ერთი] წლის თავზე დაგიბრუნებ.

შრომდქ დდ šromdē dd შრომადღე, შრომის რაოდენობისა და ხარისხის შეფასების ხერხი და აღრიცხვის ფორმა კოლმეურნეობებში 1930 წლიდან 1966 წლამდე трудодень, мера оценки и форма учёта количества и качества труда в колхозах с 1930 по 1966 год work day, the method of evaluating and registering work quantity and quality in collective farming from 1930 to 1966. სქ დად დიწო შარქ ქეგო ხილ¹⁰ლათერქ, შრომდინშ¹¹ნ მ¹² ში¹³ კილო ჰაჭ¹⁴დადონო ნახ¹⁵ნ, იტეგო კილო დახკერჩე დაყინო სიმინდ¹⁶ ბედქ ცომ ვაჩ¹⁷ლათერ – მამაჩემი მთელი წელიწადი ცხვარში იყო ხოლმე და შრომარღებში [კი] ორიოდე კილო აყროლებული ყველისა და ათიოდე კილო თავვის ნაჭამი სიმინდის მეტს არაფერს შეახვედრებდნენ ხოლმე.

*შუენი¹⁸ šujnī¹⁹ ზმნს. нареч. adv. 1. თქვენ თქვენთვის ... (თავისთვის ...) вы себе ... you for yourself ... (for the self ...). 2. ისინი თავიანთთვის ... они себе ... they for themselves ...

შუენი ლაჭ|დ|ალარ šujnī lah|d|alar ^{об. см. see} ლაჭ|დ|ალარ lah|d|alar. სტაბ-

ლუნინ ნახ ტბათნირქ შუენი ლაჰდალო კოხახ – შემოდგომისთვის ხალხი ტბათანიდან ბარად გაიკრიფა.

შუდღეშ² šujyeš² ზმნს. нареч. adv. 1. თქვენებურ-თავისებურად по-вашему (по-своему) in your characteristic manner. **შუდღეშ დახათ!** – თქვენებურად იცხოვრეთ! 2. მათებურ-თავისებურად по-ихнему (по-своему) in their characteristic manner. **შუდღეშ დახინრ და იფსი** – თავისებურად ნაცხოვრებნი არიან ეგენი; **შუდღეშ დახინრ და იფსი** – თავისებურად მცხოვრებნი არიან ეგენი.

შუძთლქ šumplē თქვენსელა, თქვენი ტოლი ваш ровесник, ваших лет, вашего роста sb of your age. **სო შუძთლქ ვაშ თხოცტ ტელევიზორ ცო მარ ჯერ** – მე რომ თქვენსელა ვიყავი, ჩვენთან ტელევიზორი არ იყო ჯერ.

შურჩოხ, შურჩუხ šurčox, šurčux ზმნს. нареч. adv. **შარშანწინ ვ პოაპროშლო გოდი** the year before last. **შურჩუხ გერმანიე ვარასრ** – შარშანწინ გერმანიაში ვიყავი.

შურჩხახ šurčxāx ზმნს. нареч. adv. [სადლაც] **შარშანწინებში გდე-თო ვ პოაპროშლო გოდი** somewhere in the year before last. **შურჩხახ გერმანიე ვარასრ** – [სადლაც] შარშანწინებში გერმანიაში ვიყავი.

შურჩუხლოქ šurčuxlū 1. შარშანწინდელი кто/что-либо, прошедшее в позапрошлом году from the year before last. **ე ამბუდ შურჩუხლოქ მა** – ეს ამბავი შარშანწინდელია. 2. გადატ. перен. fig. ძალიან ძველი, ძველისძველი, დაძველებული очень старый very old. **შურჩუხლოქ უნახში სტენნაგ დო სოგრ!** – დაძველებულ რამეებს რილასთვის მიყვები!

შურჩხან დ šurčxā j შარშანწინდელი წელი позапрошлый год the year before last. **მაწიშ დაკველოს შურჩხან** – მძიმედ (ტკივილით) ვიხსენებ შარშანწინდელ წელს.

შუწოლ[ობ] დ šučol[ob] j უთქვენობა, თქვენ გარეშე ყოფნა пребывание без вас, не хватать вас being without you. **შუწოლ[ობ] ზორამში გაძნებლობადმალო სო** – უთქვენობა ძალიან გამიჭირდა; **შუწოლ[ობ] გაძნებლობადმალო სონადნო, წერადო თხო პარიზელნ ლამდ მახჩრ მაჰოვ** – უთქვენობა გამიჭირდაო, გვწერს სასწავლებლად წასული გოგო პარიზიდან.

ჩ

ჩანვა[ვ] ლ **čāv[â]** d 1. ბალახია ერთგვარი, იჭმევა მოხარშული трава своего рода, едят в варенном виде a kind of grass that can be eaten when boiled (თ. უთ.). ათხ ლამუ'ჭე, ბარე'ჭე ჩავე ჩად მელ'ლათრათხ – ჩვენ მთაშიც, ბარშიც ჩავის ჩაისაც ვსვამდით ხოლმე. 2. ვ v ჩავა Чавა Chava მეტსახელია კაცისა прозвище мужчины nickname of a man. ჩავახ ჯარბადვადლჩედლოლ, დოკ-დექეჩოვ, კაცბოს ე მოვ ადლხორ: ავაჰ, შენ, თბილის-ქალაქო, ჩავამ სოფელი დავარქო... – ჩავასთან ჩხუბს რომ მორჩენილიყო, კაცებოს, გაბრაზებულს, ეს ლექსი ეთქვა: ავაჰ, შენ, თბილის-ქალაქო, ჩავამ სოფელი დავარქო... (მ. ბუქ.).

ჩაკანო **čakajno** ზმნს. нареч. adv. იდილიური სიმშვიდით, იდილიურ სიმშვიდეში, თავისთვის, გემრიელად, ყუჩად, მყუდროდ, ტკბილად, სიამტკბილობით идилическим спокойствием, уютно with ideal peace, being in ideal peace, being cosy / quiet. ვაჟგრან გაიოზა'ე, შარან ფსტუ – ნათელა'ე – ჩაკანო დანან ვაშაჩუ – მიქელაძე გაიოზმა და თავისმა ცოლმა – ნათელამ – იდილიური სიმშვიდით (სიამტკბილობით) იცხოვრეს ერთმანეთში; თხოვ კიკალდა ყანში დანან, მარ-ფსტუ, ვაშინ თხილლაშ, ჩაკანო – ჩვენს ქვემოთ (გაყოლებახე) მოხუცები ცხოვრობენ, ცოლ-ქმარი, ერთმანეთის მოფრთხილებით, ტკბილად.

ჩაკ-ჩაკანო **čāk-čakajno** ზმნს. нареч. adv. სიარული ან საქმის კეთება ჩანჩალით, როგორმე, ძლივძლივობით телепаться to do work trudgingly / hardly. სქ ყანა ავ ჩაკ-ჩაკანო ლელე, მან მანც დუნ საქმ თეგოდო – ჩემი მოხუცი ბებია ჩანჩალით დადის, მაგრამ მანც ბევრ საქმეს აკეთებს.

ჩაკირო|დ|ალარ **čakiro|d|alar** გრუგ. непрх. intrans. სილიკოზი, ჩაკირვა (ჩაკირება), ორგანიზმის დაავადებულ ქსოვილში გაჩენილი ღრუს ამოვსება კიროვანი ნივთიერებით (ამოვსება) силикоз лёгких filling up cavity of diseased tissue with mortar substance.

ჩაკირო|დ|არ **čakiro|d|ar** გრდმ. перх. trans. ჩაკირვა (ჩაკირავს), სააღდგომო კვერცხის ამოვსება კირის ხსნარით ან სანთლით (ამოვსებს) заложить пустую скорлупу яйца раствором извести или воском (к Пасхе) to fill up Easter egg with mortar or candlewax. ავსბინანო ვაგან ჩაკიროდინას – სააღდგომოდ კვერცხი ჩავკირე.

ჩაკირო|დ|ადლნო, ჩაკირო|დ|ალინო **čakiro|d|ajlnô, čakiro|d|alinô** მიმლ. прич. particip. ჩაკიროული, რაც ჩაკიროა, რაც ამოივსო კირის ხსნარით ან სანთლით заложенная пустая скорлупа яйца раствором извести или воском (к Пасхе) sealed with mortar. ბაბუციგო ფჰათუჲ ჩაკიროდალინო მარ – ბაბუცის ფილტვები ჩაკიროული ჰქონდა.

ჩაკირო|დ|იენო **čakiro|d|ienô** მიმლ. прич. particip. ჩაკიროული, რაც ჩაკიროეს, ამოავსეს კირის ხსნარით ან სანთლით заложенная пустая скорлупа яйца раствором извести или воском (к Пасхе) sealed with mortar, sth that was filled up with mortar or candlewax. სქ გავს ჩაკიროდიენო და – ჩემი კვერცხი ჩაკიროულია.

*ჩალმალწ **čalmalĩ** 1. სასიამოვნოდ რბილი, ფუნხიულა რამ что-нибудь приятно мягкое, пухленькое pleasantly soft/tender. ჩალმალიჩო ბალიშმაქ ბილნას ქორთო – სასიამოვნოდ რბილ ბალიშზე დავდე თავი; მოლყ ჩალმალწ მაკუჲ დალქ ვაძნ! – როგორი ფუნხიულა პურები გამოგვივიდა! 2. გადატ. перен. fig. სასიამოვნოდ რბილი, თბილი, გულთბილი, სათნო, სათუთი, ჰარმონიული ბუნების ადამიანი приятно мягкой, тёплой, сердечной, гармоничной природы человек pleasantly soft / tender, warmhearted person having harmonic nature. ზორამში დასქ, კეთილ, ჩალმალწ ხალხ და ბაცები – ძალიან კარგი, კეთილი, თბილი ხალხია წოვათუშები (თ. გ.).

ჩალმალიშ **čalmališ** ზმნს. нареч. adv. 1. სასიამოვნოდ რბილად приятно мягко pleasantly soft / tender. ჰაშ ჩალმალიშ ხაყდინას – სტუმარი სასიამოვნოდ რბილად დავსვი. 2. გადატ. перен. fig. გულთბილად, სათუთად, ჰარმონიულად сердечно, гармонично warmly, gently, tenderly, harmonically. ჰაშენ ჩალმალიშ ბჰარლობათ! – სტუმარს სათუთად დახვდით!

ჩარჩილსა **čarčilsã** 1. ჩრჩილივით подобно моли moth like. ჩარჩილსა უნახ გუდალქ სე მჰშენ – ჩრჩილივით რაღაცა გაუჩნდა ჩემს შალს. 2. გადატ. перен. fig. უჩუმრად, მალულად, ჩაკეტილად, არავის რომ არ გააგებინებს თავის საქმიანობას, ისე тайком, замкнуто, молча silently, quietly. ჩარჩილსა ატინო დალქ შადრ ბათხახ ტირინე – ჩრჩილივით ჩუმად ეჯჯჯგურა თავის საქმეს ტირინე. 3. გადატ. перен. fig. საქმეში კირკიტა, ჩხიკინა, ვისაც კირკიტი სჩევეია, ვინც საქმეს ძირისძირობამდე მისდევს человек, делающий дело основательно; упорный, настоящий meticulous in work. ე ვაწ ვასო ჩარჩილსა სტაკ ვა – ეს ჩვენი ვასო საქმეში კირკიტა კაცია (ა. გ.).

ჩაულა|დ|ალარ **čaula|d|alar** გრლუგ. непрх. intrans. არარად, არათრად ქცევა (არათრად იქცევა), დაკარგვა (დაიკარგება), გაქრობა (გაქრება), გაფუჭება

([გა]ფუჭდება) пропадать, портиться, исчезать to make worthless, to loose, to disappear, to spoil. შრომ აჭრ ჩოვლადმალჭ ტადსკუდგო, ცჰაგადნჩ ვოჰ ბუჰეჩ ვავვიჩ – შრომამ ფუჭად ჩაუარა ტასიკოს, დედისერთა ბიჭი ომში დაკარგა.

ჩაულად|არ čaŭla|dar გრძმ. перх. trans. არარად, არათრად ქმნა (არათრად აქცევს), დაკარგვა ([და]კარგავს), გაქრობა ([გა]საქრობს), გაფუჭება ([გა]საფუჭებს) [ис]портить to make worthless, to loose, to disappear, to spoil. ბანდრეე მშობლიგო შრომ ცო დეწე ჩაულადმ – შვილმა მშობლებს შრომა არ უნდა დაუკარგოს.

ჩაშკ-ლოშკი d čašk-loškɨ d ჭურჭელი, ჯამ-ჭურჭელი посуда, утварь dishes, jars and pots. შუდ ჩაშკ-ლოშკივას დადხკნუდცადში ლაჟმჟ – თავისი ჯამ-ჭურჭლითვე მოსულხართ აკი მთაში.

ჩაგჩაგ čaqičaq ზმნს. нареч. adv. 1. შორიშორს подальше друг от друга far apart. ე ჭარხალ ჩაგჩაგ ღებახკე – ეს ჭარხალი შორიშორსაა. 2. გადატ. перен. fig. დროდადრო, იშვიათად [из]редка sometimes, rarely. უკვე დაჰ ვიცვინაჰ სო, ჩაგჩაგ კითხოდვოგეჰ სო – უკვე დამიფიწყე, იშვიათად მკითხულობდა.

ჩაგრჩაგ čagrčaq ზმნს. нареч. adv. 1. შორიანლოდან, ახლომანლოდან с расстояния nearby. ჩაგრჩაგ ჰიჭას სე ჰიონიგო – ახლომანლოდან ვუყურებ ჩემს ჰიონებს. 2. გადატ. перен. fig. დროდადრო, იშვიათად редко, время от времени rarely, sometimes. ჩაგრჩაგ იხგეჰ თხეჩუ, ნანვაშო – იშვიათადლა მოდიხარ ჩვენსა, დედიძმაგ.

*ჩხ ბდ čă bd დათვი медведь bear.

ჩხჩ კიტრ დд čăi kiṭr jj კავკასიური ლილია (ტყისა, ყვითელი), [დათვის კიტრი] лилия кавказская (лесная, жёлтая), [медвежий огурец] Lily caucasian.

ჩხრ დ čār j ძალა, ღონე, ძალ-ღონე, ენერგია, არაქათი сила, энергия power, energy, strength. ლაწმარ ზორადში ჩხრ დავინო ეეთეჰ ჰალო მათრეჰ – ავადმყოფი ძალიან ღონედაკარგული წამოდგა ღოგინიდან.

ჩესტ დ čestɨ d სამხედრო სალამი, სამხედრო მისალმება честь, приветствие, прикладывая руку к головному убору military greetings.

ჩესტ დ|არ čestɨ d|ar გრძმ. перх. trans. სამხედრო სალამის მიცემა (მისცემს), სამხედრო წესით მისალმება ([მი]ესალმება) отда[ва]ть честь, козырнуть to greet militarily. სალთეე ღერნლენ ჩესტ დო – ჯარისკაცი გენერალს სამხედრო სალამს აძლევს.

ჩეტეზ დд četěz jj ЧТЗ (ჩელიაბინსკის ქარხნის ტრაქტორი) ЧТЗ (трактор

Челябинского завода) ЧТЗ (ЧТЗ Tractor made in Chelebiensk factory). დაჯონ ამბუდ მარ აღნი, კოლექტივადს დუმჭრელუქ ჩეტუნ მოყდინე – დიდი ამბავი ჰქონდათ ალვანში, კოლმეურნეობამ პირველი „ЧТЗ“ ტრაქტორი რომ ჩამოიყვანა.

*ჩექლიმ, ჩიქლიმ ბდ **čeklim, čiklim** bd ჯიხვების მიერ მიუვალ კლდეებზე გაკვალული ბილიკი, გზა турами проложенная тропинка, дорога на недоступных скалах ibex path in impassable rocks, road. ლაგადირ კმატმაქს საგიგ ბილენო ჩექლიმ ბოტურ – მაღალ კლდეზე ჯიხვების გაკვალული ვიწრო ბილიკი გადიოდა (ა. ბუქ.).

ჩეჩქ დ **čečk** j ჩეჩქი, ჩურჩა, თავთავის გაღეწვის, სიმინდის, ლობიოს და ა. შ. გარჩევის შემდეგ დარჩენილი მასა шелуха всякой всячины leavings, empty ears of corn or bean after threshing them. მიხმაც სიმღლო ჩეჩქ დატე ბადილასუდო – ყველგან სიმინდის ჩეჩქი უყრია ბახულას (კაცის სახელია).

ჩეჩქსა **čečksā** ჩეჩქივით, ძალიან ბევრი, უხვად, ბევრი, ბლომად уйма, очень много, навалом, полно having a lot of, in plenty, in abundance. საბეგო ჩეჩქსა და ტათებ – საბას ჩეჩქივით (ძალიან ბევრი) აქვს ფული; ჩეჩქსა დატერ ხუნ კიკელ წადბლი, თიბო ბერდოს – ჩეჩქივით (ბლომად) ეყარა ხის ქვეშ წაბლიო, ამბობს ბერდია.

ჩიხხ: ჩიხხ დ|არ **čičx: čičx d|ar** გრდმ. перх. trans. ძლივს მბჟუტავ ცეცხლთან ჯდომა (ზის) сидеть у еле горящего огня sitting at the hardly flickering fire. ღებადხენათხ ბუსცჰას ჩიხხ დოშ – ვისხედით მთელი დამე ძლივს მბჟუტავ ცეცხლთან.

ჩიჯ დ **čiq** jj სინათლე, შუქი свет light. (მ. უ.): წყე სე ავას, ბაცბურ ცო ჯეთ ჰონადნო, აღო სოგო; მოჰ ცო ჯეთ სონადნო, ადონას; ჩიჯ უხ დენო, ხატო სოხ; ცო ხეყერ სო ნამდვილათ, ჯეგეყ აღო სოგო, უნე დარ: სინათლ – ერთხელ ბე-ბიხემმა, თუ შური ენა არ იციო, მითხრა; როგორ [თუ] არ ვიცო-მეთქი, ვუთხარი; ჩიჯ რა არისო, მკითხა; არ ვიცოდი ნამდვილად, მერედა მითხრა, რაც იყო: სინათლე (მ. უ.).

*ჩიჰაჰბა|დ|ალარ **čihahba|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. ბუდარაობა (ბუდარაობს), ჩიხრკედელაობა, ფუსფუსი, რაიმე ხელსაქმის კეთება возиться с тем или иным домашним делом fussing about. ჩუ ცო თიფუნთი ფსტუნო და სე ყადნი ნან, დეფცჰას ეზ-კარან ჩიჰაჰბალა – მოუსვენარი ქალია ჩემი ბერდელა (ბებია), მთელი დღე ეზო-კარში ფუსფუსებს; უმჰეყ ღედახკერ ხან დახენო ნან-და-

და'ე, ცჰადნ მათე ჰოტყოტლადლნუდჲ, ჩიჰაჰბალარ – იქვე ისხდნენ ხანში შე-
სული მშობლებიც, ერთგან მიყუყულები, და რაღაცას ხელსაქმობდნენ (ა. ბ.).

-ჩრ -čō adit. ნაწილ. част. partic. [იქ,] სადაც ...; [ის,] რაც ...; [ის,] რასაც ...; [ის,] ვინც ...;
[ის,] ვისაც ... [там,] где ...; [то,] что ...; [тот,] кто / кого ...; [того,] кто / кого ...
over there ...; What ...; those who ... ჭანთ ვოტუხრ მამენ ლობაგელჲ ედ დაჲდ! –
[იქ,] სადაც ჭანთო (კაცის სახელია) მიდის, ნულარავინ წავა ცხვრის (ფარის)
მოსამოვებლად! ჯამრეს დოჩრ ამბუდგო ლარკ ლოფათ! – [იმას,] რასაც ჯამარი
(კაცის სახელია) ლაპარაკობს, ყური უგდეთ!

-ჩო -čō ess. ნაწილ. част. partic. [იქ,] სადაც ... [там,] где ... over there ... ჯულღარ ბაჩო
ღუტ ტოტ ხეჲ – [იქ,] სადაც ჯულღანი (კაცის სახელია) არიან, ბევრი ღუცი
იცის. ის დოშ ალ'დაღჩო ბარიშჲ მეძლი? – [იქ,] სადაც ეგ სიტყვა ითქვა, იყა-
ვით ვინმე?

*ჩო ბდ čō bd ბეწვი, თმის ღერი ВОЛОС[ИНА] hair / single hair.

ჩო ცო ექ|ბ|არ (ლეთხ|ბ|არ) čō co eq|b|ar (letx|b|ar) გრღმ. перх. trans. უკი-
ღურესად გაწუწუება (გაწუწუკდება, ბეწვს არ მოგიგლეჯავს) БЫТЬ (стать)
скупым, жадным, прижимистым, зажимистым, скаредным to become
extremely greedy. ჰას ოშტუჲ ვა, ჩო ცო ექობო ჰო – ეგ ისეთი [კაცია, ბეწვს არ
მოგიგლეჯავს.

ჩობა čobā 1. ვბ vb მწყემსი, უპირატესად მეცხვარე пастух shepherd, herdsman. სჲ
ბაბო ზორღევ ვალ'ენო ჩობა ვარ – პაპაჩემი სიყოხალით განთქმული მწყემსი
იყო. 2. ბ b ჩობანა Чобан Choban (ძაღლის სახელია кличка собаки dog's
name). თხა ტყოჲ დაკობა სო თხჲ ჩობა, სო ვადგჲ მულ ლესდუნა – დღეს კი-
ღევ მახსოვს ჩვენი ჩობანა, ჩემ დანახვაზე კუდს რომ იქნევდა.

ჩობაჩად ლ čobāčaj d ჩობანჩაი, მწყემსის ჩაი: ყველის შეცხელებული შრატო, რო-
მელიც იგდებს ხაჭოს და რომელსაც მწყემსები მიირთმევენ ჩაის სახით
пастуший чай shepherd tea, hot whey of cheese that gives curds and is drunk by
the shepherds. წარან გოგის ნებასკერ ლუვი ჩობაჩად მელოშ – ცეცხლის გარ-
შემო ისხდნენ მწყემსები ჩობანჩაის სმით.

ჩონჭადუიჲ [ჩ] čonaj'ivh[ჩ] ტყავის ჩასაცმელი, რომელსაც ბეწვი გარეთ აქვს
некая кожаная одежда, у которой шерсть снаружи leather coat that has fur
outside. ბაბოს ჩონჭადუიჲ კოკ აბითიჲ – პაპამ, ბეწვი გარეთ რომ აქვს, ისე-
თი ტყავი (ტყაპუჭი) შეაკერინა.

*ჩოღარ¹ დ čoyar¹ j (< ჩუხლ ლადრ ჩუხლ yajri – კრავების გუნდი Группа ягнят
Lamb flock (ერთ-ერთი თანავარსკვლაველია одно из созвездий one of the

constellations).

***ჩოღარ**² **čoyar**² გაფუჭებული, მწყობრიდან გამოსული, დანჯღრეული, უკვე არათურის მაქნისი, მწყობრიდან გამოსული რამ (იარაღი, ინსტრუმენტი ...) что-либо, вышедшее из строя (орудие, инструмент ...) cranky, being out of order, depraved, perished, spoiled ... ჩოღარ ტახტ დასალ გამოყენებადბინათხ – დანჯღრეული ტახტი შეშად გამოვიყენეთ; **დიკ დაძნო**, ე უხ ჩოღარ თხოვბადიქ სო ბიქოს! – ცულობო, ეს რა მწყობრიდან გამოსული რაღაც მათხოვა ბიქომ (კაცის სახელია)!

ჩოჩუჩი¹ **čočujh**¹ ტყავის ჩასაცმელი, რომელსაც ბეწვი შიგნით აქვს *кожаная одежда, у которой шерсть снутри* leather coat that has fur inside ბაბოს ჩოჩუჩი კოკ აბითიქ – პაპამ, ბეწვი შიგნით რომ აქვს, ისეთი ტყავი (ტყავუჭი) შეაკერინა.

***ჩუე**, ჩუე დ **čuv**, **čū** jj ფაშვი, მუცელი, შიგნეული, შიგანი *нутро, живот, внутренности* belly, entrails. ტასოს ყონლექქლოლო ჩუე ლაწოდო – ტასო ახალგაზრდობიდანვე შიგნეულობას უჩივის; **ქელრეჩოქი** დაჯო ჩუე ძალო – ცხვარს დიდი ფაშვი აქვს.

***ჩუ**¹ **ču**¹ adit. შექმო-, ჩაქმო-, ვქო-, ცქო- come [in], come down (ზმნისართი, აღნიშნავს საგნის მოძრაობის მიმართულებას გარედან შიგნით ან ზემოდან ქვემოთ *наречие, обозначает направление движения предмета снаружи во внутрь или сверху вниз adverb denoting subject destination from outside to inside or from up to down*). ჩუ ბოლათ, მა ლათგეთ ისი – შემოდით, ნულარ დგახართ მანდ; 1942-ნ შარო და; **წჷაძრქო** ცჷან ბუდსუ სანი ჩუ დიქ ბუდლენა ადმეს სე აგენ, ცისკარიშვილ თინენ – 1942 წლის წამთარია; უცებ ერთ ლამეს კარები შეულო ადამ ბობლიაშვილმა ბებიაჩემს, თინა ცისკარიშვილს (ფ. ბ.).

***ჩუ თივარ** **ču tivar** გრლუვ. *непрх.* intrans. 1. დასვენება (ქდაისვენებს), მოსვენება (მოსვენებს), დამშვიდება (ქდაქმშვიდდება) *отдохнуть, передонуть* rest, relax. ლუკ ბადშუ თეკებწბადლნო ლამ-ბარნახ, ჩუ ბიფშათ, ხილათ, ჩუ თივათ... – ბევრი გიღვაწიათ მთასა თუ ბარში, იწექით, ბრძანდებოდეთ, დაისვენეთ (ა. ბ.)... **დოხკ ყებყრეგოდოლო** ნასტ ჩუ თივანს – ჭექა-ქუხილის მერე ძლივს დავმშვიდდი. 2. გადატ. *перен. fig.* გარდაცვალება (გარდაიცვლება), მოკვდომა (ქმოქვდება) *умереть / умирать* to die. ხადყრი შუქ, იას ჩუ თივენუცა! – გაიგეთ, იასეს დაუსვენია (იასე გარდაცვლილა) აკი.

***ჩუ**² **ču**² ნაწ. част. part. –ც, კიდევაც, თანაც, ამასთანავე, აგრეთვე, ამასთან ერთად *И, К тому же [и], вместе с тем, заодно, тоже, в то же время* again, herewith, also.

(გამოიყენება მაკავშირებელ კავშირთან ერთად употребляется вместе с соединительным союзом is used with connecting conjunction). ყაფალინო სტაკ დაჰა ჩუ ელჟ, უვრ! – დაბერებული კაცი მწყობრიდან გამოდის კიდევაც (მწყობრიდანაც გამოდის), ბიჭო!

ჩუა **čua** abes./nom. შიდა, შიგნითა სივრცე, ინტერიერი თავისი მოცემულობებით интерьер со своими данными interior space with all its entities. ე ჩუა ჰალ შეგ-ლბადე, თხა ჰაში დალო – ეს შიდა სივრცე დაალაგე, დღეს სტუმრები მოდიან.

ჩუგეც **čuge'** 1. თუ [ვინიცობაა] შე[მო]-, ჩა-, და- если [вдруг] за ..., в[о] ..., с[о] ... if ..., in case of ... (ასრულებს პრეფიქსის ფუნქციას выполняет функцию префикса fulfils the prefix function). ე ასე ვენჯი ჩუგეც დადხე, დავდებათ ესერჟ! – თუ ეს ხბო [ვინიცობაა] ვენახში შევიდა, მოაშორეთ აქედან! 2. ზედმეტად შე[მო]-, ჩა-, და- слишком, чересчур за ..., в[о] ..., с[о] ... extremely ... (ასრულებს პრეფიქსის ფუნქციას выполняет функцию префикса fulfils the prefix function). მალუც, ჩუგეც და თაგენო ის ჰეჟ ჰალტო – მალუცა, ზედმეტად გრძელია ეგ შენი ჰალტო.

ჩუჰ **čuh** ess. შინ, შიგნით внутри, в доме inside (ზმნისართი, აღნიშნავს საგნის მდებარეობას ან მოქმედებას შიგნით; შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი наречие-приставка, обозначает место нахождения или действия предмета внутри adverb denoting subject location or action inside, component part of word combination). სტაკ ჩუჰი ვა ჰოგო? – კაცი (ქმარი) შინა გყავს?

*ჩუმურდლი (ჩუტმუტუ) დ **čumurdli (čutmutuj)** j მრ. აგღებ. მნ. пренебр. pl. by m. f. კუჰ-ნაწლაგი, ნაწლაგები, შიგნეულობა брюшина, внутренности, нутро, утроба intestines, innards, stomach and guts.

ჩუმურდლი (ჩუტმუტუ) ჯეფსითარ (ჯასითარ) **čumurdli (čutmutuj) qepsitar (qasitar)** გამოთატვრა (გამოთატვრავს), გულ-შიგნეულობის გამოყრევენება изрезать / изрѣзать кому-либо нутро embowel. კნათინ ოშტუ ბუჰ ბალჟ ვაშიცა, ჩუმურდლი (ჩუტმუტუ) ჯეფსითგერ ვაშიგო – ბიჭებს ისეთი ჩხუბი გაუხდათ ერთმანეთში, კინალამ გამოთატვრეს ერთმანეთი; ივენეს ჩუმურდლი ლაწომო – ივანე კუჰ-ნაწვალს იტკიებს (ბ. ბ.).

ჩუ-ჰალო **čuh-ħalô** ზმნ. нареч. adv. ზერა-ქვერად, ხან წოლით, ხან ფენზე (ყოფნა) быть не очень-то здоровым being not very heathy, sometimes standing, sometimes lying. მოჰ დაჰო, დოჟ? – ეჰ, ჩუ-ჰალო დასო – როგორა ხარ, ქალბატონო? – ეჰ, ზერა-ქვერად ვარ (ხან ვწევარ, ხან ფენზე ვარ).

ჩქერბა|დალარ **čkerba|dalar** გრღუფ. непрх. intrans. გამეტება (ემეტება) не жалеть,

не щадить, жертвовать чем-л. to squander, to spend, not to spare. ღუჯ ქე და ჰოგოაქი, ცჰა უმსთხი მოც ცუდ ჩქერბალა ჰო სონადნო? – ბევრი ცხვარი გყავს, ერთი დედალი ცხვარი მაინც არ გემეტება ჩემთვის?

ჩქერბალაშ čkerbalaš ზმნ. нареч. adv. გამეტებით, გულუხვად, დაუზოგავად, ბარაქიანად не щадя, не жалея, не скупясь, с душой, щедро generously, abundantly. ბირკასუდლ ბახჩჷმუნ ჩქერბალაშ ჩუხჩლაყუდ, თხილნ დოხკო თხონ აგას ყალჩლი – ბერიკებად მისულებს ბეზამ გამეტებით ჩაგვიყარა გუდაში ჩურჩხელეები და თხილი.

ჩხარჩხარადნო čxarčxarajno 1. ზმნ. нареч. adv. ჩხარჩხურით, ჩხარუნით, ჩხრიალით (სიტყვა, რომელიც აღნიშნავს, მაგალითად, ტომარაში (ჩანთაში) ჩაყრილი კაკლის ხმას слово, обозначающее, напр., шум ореха в мешке a word that denotes the sound of nuts in the sack). ე ფეშკრევ ჯიბე ბჰ ჩხარჩხარადნო კაკლი ლელოდო – ამ ბაღს ჯიბეში მუდამ ჩხარჩხურით კაკლები დააქვს (ბ. ბ.). 2. გაღატ. перен. fig. ანჩხლი, ჭირვეული, აუტანელი (ადამიანი) невыносимый, с тяжёлым характером (человек) bad tempered. ე მინო ზორადში ჩხარჩხარადნო სტაკ გუ – ეს მინო ძალიან ანჩხლი, აუტანელი კაცი ჩანს (ბ. ბ.).

ჩხატ დდ čxat dd მცენარის გამხმარი წვრილი ტოტი, რომელსაც არც ეკალი აქვს, არც ქაცვი, მაგრამ იხვლიტება высохшая тонкая веточка растения, не имеющая шипов, но колющаяся dried, thin branch of a plant that has no thorns but still prickles.

ჩხუტ ბდ čxuť bd ჩხუტი, ჩხუტ-ბრუნელი, სადღვებელი, ხის მოგრძო ძველებური ვიწრო კასრი (კოდი) რძის მოსადღვებად старинная деревянная кадка для сбивания масла, маслобойка churn (for butter), vessel in which butter is made. ჩხუტე ბადრლმევ შურ ლეფსოთხ – კოდში ბარჩხელით (სადღვები ჯოხით) რძეს ვდღვებავთ; დახე'ნე, გოგრი'ნე დაჩუდ, ჩხატბი ლაჷმე დაჰა ჭირვე და – გრძელი და მრგვალი რომაა, ჩხუტები ძნელი წასაღებია მთაში. იხ. см. see ყუდკ qujķ.

ც

ცადკიკლჷ **cajkiqlā** j ცისქვეშეთი *поднебесье the world*. დაღეს ზორაჲშ ლამ-
ზურ ცადკიკლჷ ჩუქბადიქ ნახნ – ღმერთმა ძალიან ლამაზი ცისქვეშეთი აჩუქა
ხალხს.

ცალწვერ **calçver** 1. ღ d ცალწვერი, ცალ წვერად (ერთ წვერად) დართული ბა-
წარი, ნართი, წნა *пряжа, прядь из одной нити single ply thread of wool*. ცალ-
წვერქ ჩხაღრი ცო დოლა – ცალწვერისგან წინდები არ იქსოვება. 2. ცალწვე-
რი (ერთწვერი), რაც ერთი (ცალი) წვერისგან შედგება *состоящий из одной
нити single ply thread*. ცალწვერ ბაწრქ ჩხაღრი ჰა დო? – ცალწვერი ბაწრისგან
წინდებს ვინ ქსოვს?

* ცენეხლუქ **ce[nex]lñ** წლევეანდელი, ამ წლისა *этого (сего) года of this year, of
the current year*. ვენჯქ ცენეხლუქ მოსავალ დენიყ დაჰ დეხკოს – ვენახის წლე-
ვეანდელ მოსავალს მთელს ვყიდი.

ცერ: ცერ აღარ, ცერ ლაჰარ (ლეჰარ) **cēr: cēr a'ar, cēr laħar (leħar)**
გრღმ. *перх. trans.* განაპირება (განაპირებს), გარიყვა, მოკვეთა, გაძეგება, გარიც-
ხვა, ჯგუფიდან განზე, ცალკე გაყვანა *отстранять / отстранить кого-либо
rejecting, expelling*. ხალა და, ჰად დახოვ მე ცერ ლაჰოჰარ – ძნელია, შენიანი
რომ გაგინაპირებს; ცო დალდიენრ ნახ ცერ აღართ, ნიყ ლიბათ დალდიქჩუდშა
– უვარგისი ხალხი მოკვეთეთ, გზა მიეციოთ ვარგისებს (ა. მ.).

ციგნი დ **cigni d** მრ. მნ. pl. ბოშები *цыгане gypsy people*. სე კაწკლობა ციგნი
ლეღალათერ ვშიროშ აღნი – ჩემს პატარაობას ბოშები დადიოდნენ ხოლმე
ხშირად აღვანში (ა. ბ.).

ციგნიღეშ **cigniyeš** ზმნს. нареч. adv. ბოშურად, ბოშებისნაირად *по-цыгански like
gypsy*. ციგნიღეშ ზედგნი ბაცბინ ცო თეგოდმაკ – ბოშებისნაირად ზედად-
გრებს თუშები ვერ აკეთებენ.

ციგნურათ **cignurat** ზმნს. нареч. adv. ბინძურად, უსუფთაოდ *грязно, нечисто
filthily, dirtily*. მენიშ მარა მოყ ციგნურათ დაუხკუ! – ზოგიერთები რა ძალიან
ბინძურად ცხოვრობენ! შღრ. ср. comp. შუდბრათ **šujbrat**.

ცივცივ **civciv** ზმნს. нареч. adv. სათუთად, ფრთხილად, მიწასთან მიუკარებლად (გა-
დაადგილება რამისა, ვინმესი) *осторожно (перемешать кого/что-либо)*

gently, delicately (without touching the land). ჩუ თუძღისე'ნე, წისოს ბაღერ
ცივცივ დატლიქ ჩუ – ჩაეძინა და ძალომ ბაეშვი სათუთად შეარბენინა შინ.

* ცილ² **cil²** ცილი, ეჭვი **подозрение** doubt; suspicion.

ცილ ბ|ავარ **cil b|avar** გრლუგ. **непрх.** intrans. დაეჭვება (ეეჭვება) **ИМЕТЬ**
подозрение doubting. ტირნეგო თხაბუს ატამ აძწნო, ამირნეს ბავობო ცილ –
ტირინესთვის წუხელ ატამი მოუპარავთ და ამირანზე ეჭვობს (ბ. ბ.).

* ციხ, ციხა მდ **cix, cixā** jj.

ციხი მ|არ|–მ|ეხ|მ|არ **cixi j|a[r]-j|ex|j|a[r]** გრლმ. **перх.** trans. გამოუვალ თიქ-
რებში ყოფნა (თიქრით ცხეების შენება და ნგრევა) **пребывать в**
безысходных раздумьях being in deep thoughts. მრ–მეხმო'ეს ციხი, ტყუაძსი-
ნეჩქი უმსჭეც ლადოღისუსრ – ვაშენებ და ვანგრეც ცხეებს თიქრით და, ბო-
ლოს, გაწბილებული ვრჩები იქვე.

ცოე **coē** არადა; არა და ... **нет, так ... or else ...** ცოე, მოჭე ლეციც ჰოქ – არადა, რო-
გორ გინდა (ბ. ბ.).

ცოლაგლაღნი **colavljajni** არდასათმობი, არგასამეტებელი, ძვირფასი, საყვარე-
ლი **дорогой, любимый, неразлучный** precious, lovely. ღუც და სოგო გოგინ
ცოლაგლაღნი ნახ – ბევრი მყავს გარშემო ძვირფასი ადამიანი.

ცომაცნე **comacnē** ზმნს. **нареч. adv.** არასოდეს, არასდროს, არც როდის **НИКОГДА**
never. ას ჰო ცომაცნე მიცმოს – მე შენ არასდროს დაგივიწყებ.

ცომოჭენაღრათ **comohēnajrat** ზმნს. **нареч. adv.** 1. არანაირად, არც რაგვარად
никак, ни в какую in no way. ცომოჭენაღრათ ცო მაღლჟ ის საქმ – არანაირად
არ გამოვა ეგ საქმე.

* ცომშაბალა **cōmšabala** (< ცომ შაებალა **cōm šavbala**) არათერი არ შავდე-
ბა, არ თუჭდება, ისეთი (დიდი) არათერია, ისეთი (დიდი) არათერი ხდება, არა
უშავს [რა] **ничего (неплохо), ничего особенного (не происходит), так себе,**
пустяки, ничего не портится that's ok, nothing is wrong, that's nothing.. ჩემი
„ცომშაბალა“ შეიტანეთ, მამა, ლექსიკონში? – ჩემი „ცომშაბალა“ შეიტანეთ,
მამა, ლექსიკონში (ბ. ბ.)?²⁷

ცომეტლობ ღ **cōmqetlob** d უცოდინრობა, არცოდნა **незнание, неумение**
ignorance, not knowing (A. Sch.).

²⁷ ეს ერთადერთი სიტყვა იცის თუშურენოვანი თუშთა წოვის თემის წარმომადგენელმა, მარიამ ბერთლანმა, ვინც
ჩვენი თუშურენოვანი ლექსიკონების უცვლელი ოპერატორია.

ცოსტენლან: ცოსტენლან მოთარ **coṣṭenyā: coṣṭenyā motar** გრლუგ. neprx. intrans. არათრად მოხვენება (არათრად ეხვენება), არათრად გონება (ჰგონია) НИ ВО ЧТО НЕ КАЗАТЬСЯ it seems nothing to him/her. ცოსტენლან მოთერ სონე, მოლოე ნიჭიერ ვანრ ი ლექსო – არათრად მეხვენებოდა და რა ნიჭიერი ყოფილა ეს ლექსო.

ცოსტენლან ლერლარ (ლარლარ) cosenyā ler'ar (lar'ar) გრლმ. perx. trans. არათრად ჩაგდება (არ აგდება), არათრად მიხნევა, არათრად ჩათვლა НИ ВО ЧТО НЕ СЧИТАТЬ to consider as nothing. ნანას თხე ყე დახარ ცოსტელა ლერლორ – დედა ჩვენს გაჭირვებულ ცხოვრებას არათრად აგებდა (არ უშინდებოდა).

ცოცხალ: ცოცხალ ღობ დდ **cocxal: cocxal yob** jj ტრიფოლიათის ღობე, ხერ-გული, კაწანი трифолиатовое ограждение, забор Japanese orange fence, low thorn fence. დუდჰრელოე ცოცხალ ღობ ივლარ თინ-უხიტელლარნ დაკოდა სო – ტრიფოლიათის პირველი ღობე ეფიანთ (ქადაგიე) თინა მასწავლებლიანთი მახსოვს (ა. ბ.).

ცოჰანლან: ცოჰანლან მოთარ **coḥanyā: coḥanyā motar** გრლუგ. neprx. intrans. არავისად, არათრად მიხნევა ადამიანისა (არავისად, არათრად მიიხნევს), არავისად, არათრად გონება ვიძესი (არავინ, არათერი ჰგონია) НИ ВО ЧТО НЕ СТАВИТЬ (НЕ СЧИТАТЬ) КОГО-ЛИБО to consider as nothing, disregard. ცოჰანლან მოთრასო განყოფინე, ძეგეჰე ფასბადვოსო – არათრად მეხვენებოდა და რა ნიჭიერი ყოფილა ეს ლექსო.

ცოჰანლან ლერლარ coḥanyā ler'ar გრლმ. perx. trans. ვინმედ არჩაგდება ვინმესი (არ აგდება) НИ ВО ЧТО НЕ СТАВИТЬ (НЕ СЧИТАТЬ) КОГО-ЛИБО disregard sb, to consider as nobody. დაწიშ უდოე პეტრენ სო ცოჰანლან ლარლარ – მძიმედ დაუჯება პეტრეს ჩემი ვინმედ არჩაგდება.

ცოჰმან coḥmā ნაწ. част. part. არადა ... НЕТ, ТАК ... otherwise ..., or else ... ცოჰმან ობი [წირლი] ბაყეჰანო წერლარ ცანცან დოხრ ტოტევე, ხეტლარ ცანცან დოხრ დაკაგ... – არადა, ისინი [წერილები] ნამდვილად იწერებოდა მთრთოლვარე ხელით და იკითხებოდა მთრთოლვარე გულით... (ა. ბ.).

ცუდ cuj ნაწ. част. part. არ[ა]?.. ვერ[ა]?.. ნე?.. no?.. can't you? (სემანტიკურად შეიცავს კითხვასაც და უარყოფასაც семантически содержит и вопрос, и отрицание semantically it contains question and negation as well). ჰა, ცუდ თელუდშ სე ვაჰონ შუე დოჰ? – მაშ, არ აძლევეთ ჩემს ბიჭს თქვენს გოგოს? ვენან წამლოდმოს, ცუდ ლადტაჰი სო? – ვენახს ვწამლი, არ მომეშველები?

* **ცუდჰან (< ცოდჰა) cujhā (< cojha)** ნაწ. част. part. ხომ? კი, ხომ? ჰო, არა? Да же,

нет? Да, ведь? Surely Yes? Surely No? (ერთდროულად შეიცავს კითხვასაც, უარყოფასაც და დადასტურებასაც, რითაც გამომხატება მოსაუბრის სურვილი დაითანხმოს თანამოსაუბრე *одновременно содержит и вопрос, и отрицание, и подтверждение, чем выражается желание говорящего добиться согласия собеседника at the same time contains question, negation and confirmation as well which expresses speaker's will to agree collocutor*).
 ალვერდბქ ნახ ვაქსდადღნორ ოვარ მაჯუხჷ სჯუგუჷ. – დოკ ჭჷაღლითანანდნო ალბათ, ცუდჷა?.. – ზღვა ხალხი მოსწყდომოდა იმათ ვრცელ ეზოს. – გულის გასამაგრებინებლად, ალბათ, ხომ?.. (ა. ბ.).

ცქქტა|დ|ალარ ckēṭa|d|alar გრღუგ. *непрх. intransl.* ნარჩენი მცირეოდენი რძის ძლევა საქონლის მიერ (იძლევა), როგორმე წველა (როგორმე მოიწველება) *давать последние остатки молока (о скоте) to give little amount of milk by cattle . ჰს დოხო ბაგეგჷ, თხქ დეო ტყოც ცქქტალა* – ბოხოლის გაჩენაზეა ლამის და ჩვენი ძროხა როგორმე კიდევ იწველება.

ცხიპნაცრ დღ **cxipna'ō dd** კუსტარულად დამზადებული სასხურებელი სითხისა, პულვერიზატორი *кустарный опрыскиватель, пульверизатор artisan spray gun*. ბაბრჷ ზღრ-ბაბრ ქორ დაჯო: ცხიპნაცრ ლაცდიენო ლელაღათერ ფჷქჷ კოღოხ ლეთეშ – ბაბოანთ (ბაბოშვილი) ანდრო ჰაჰა ხელში დიდსასხურებელ-დაჭერილი დადიოდა ხოლმე სოფელში კოღოებთან ომით (ა. ბ.).

ცჷადარი chadari მრ. მნ. pl. ზოგიერთი | რამი, ზოგნი *кое-кто, кое-что Certain things, some people*. მაგღეშ ადღნას ცჷადარი უმ ჰაღო – ლექსად ამოვთქვი ზოგი რამ (ა. ბ.).

ცჷათალია chatalia ერთი თალია, დასაწყისში, თავდაპირველად *[как-то] вначале at first, once*. ცჷათალია ცო ვაჰშაკჷ სოჷ ჰო – ერთი თალია (დასაწყისში) ვერ გიცანი მე შენ.

ცჷადნმიჩახ cajničax ზმნს. нареч. adv. სადღაცა, ერთგან *где-то там, где-то в одном месте somewhere, in some place*. ცჷადნმიჩახ ვა სოგო ე სტაკ ვაგინო – სადღაცა მყავს ეს კაცი ნანახი.

ცჷადნმოჰახი, ცჷადნჯეჩნადრქ chajmohaxi, chajnqečnajrē რაღაცნაირი *какой-то не такой some sort of*. ცჷადნჯეჩნადრქ ცომხაწინი სტაკ ვა ი თედოღჷ – რაღაცნაირი გაუგებარი კაცია ეს თედოღე.

ცჷადნმოჰახიშ, ცჷადნჯეჩნადრათ chajmohaxiš, chajnqečnajrat ზმნს. нареч. adv. რაღაცნაირად *как-то не так somehow*. ექ დაჰ უნახ ატი'ნაღო, ცჷადნმოჰახიშ მაწრიშ დოწინაღო... – მერე გაჩუმდასავითაო და რაღაცნაირი

სიტყვობით დააყოლო... (ა. ბ.).

* **ცჭადნნადრათ chajnnajrat** ზმნს. нареч. adv. ერთნაირად, ერთგვარად, ერთიანად
одинаково alike, equally. დადა'ტ, ნანა'ტ, შიკეც ცჭადნნადრათ დეწ სო – დედა
და მამა (დედაც და მამაც), ორივე ერთნაირად მიყვარს.

ცჭადნ-გეჩო, ცჭადნ-გეჩო chajn-qečo, chajn-qečōx ზმნს. нареч. adv. აქა-იქ там
и сям here and there. დოჭან ოთქ, მან ლამეუ ცჭადნ-გეჩო ტყოს ლავ ლეფჩე –
გაზაფხული დადგა, მაგრამ მთაში აქა-იქ თოვლი კიდევ დევს.

ცჭანე chane 1. ზმნს. нареч. adv. ორშაბათს в понедельник on Monday. ცჭანე სქ დაბადბქ
დე დარ – ორშაბათს ჩემი დაბადების დღე იყო. 2. ნაწ. част. part. თანაც, ცალკე,
თანაც კიდევ, ცალკე კიდევ одновременно, в то же время, заодно as well, at
the same time (აღნიშნავს პარალელურ მოქმედებას ან ვითარებას обозначает
параллельное действие или обстоятельство denotes parallel action or condition).

ცანე ე გამოცდი ძალქ სო ჭირულ! – ცალკე ეს გამოცდები გამიხდა ჭირად!

ცჭან-გეჩო (მ. ед. sing.), **ცჭან-გეჩო chajn-qečo** (მ. ед. sing.), **chajn-
qečōx** (მ. мн. pl.) აქა-იქ там и сям, там-сям here and there. ე წალტ ცჭან-გეჩო
მა შეყდოთ! – ამ წალდს აქა-იქ ნუ ტოვებთ!

ცჭან-გეჩუ chajn-qeču აქეთ-იქით туда-сюда here and there. ე წალტ ცჭან-გეჩუ
მა გეჭოთ! – ეს წალდი აქეთ-იქით ნუ დაგაქვთ (ნუ მოგაქვთ და ნუ მოგაქვთ)!

ცჭანწი chācī უერთოდ, უმიზეზოდ без причины, просто так without reason (გა-
მოიყენება უარყოფით კონსტრუქციებში употребляется в отрицательных
конструкциях is used in negative constructions). ცჭანწი შალო ჰალ ცო გებ-
ლორ იორდნეს შირქილქ – უერთოდ (უმიზეზოდ) შალვას არ დაიბარებდა
იორდანე შირაქიდან.

ცჭა-გქ cha-qē ესა თუ ის, ესა და ის, ესა, ისა то или иное, то и другое this or
that. ცჭა-გქ აღი'ნეთხ ვაშბიგო, სუენ ვეცნას – ეს ვუთხარით ერთმანეთს, ის
ვუთხარით და წამოვედი.

-ცჭანს -chā' მთელი ამა და ამ დროის (ხნის, პერიოდის) განმავლობაში в течение
всего определённого времени (периода) during this time (გამოხატავს დასა-
ხელებული დროის უსათუო სისრულეს обозначает непременною полноту
названного времени expresses undoubted completeness of the mentioned
time). დაცჭანს დუც ვალარ დარ თხოგო – მთელი ზამთარი ბევრი საჭმელი
გვქონდა; ხკოცჭანს კონხნ ღევადნას ე წენინდალა – მთელი ზაფხული ბარში
(კახეთში) ვიჯექი ამ სახლის გულისთვის.

ძ

ძაგარ ჯagar 1. უხეში (ბეწვი, მატყლი, ბაწარი) **грубый(-ая)** (мех, шерсть, нитка) rough (fur, wool). **ძაგარ და ი ბაწარ, იჯუფ ფარსკო ჩხაღრი ცო დოლა** – უხეშია ეს ბაწარი, აგისგან რიგიანი წინდები არ მოიქსოვება. 2. გადატ. перен. fig. უხეში, უხასიათო, უგემური, მძიმე, ხმელი ხასიათის (ადამიანი) **грубый (человек)** bad tempered (person). **ძაგარ სტაკ ვა ე ილკო, იცხუდცო ამბუდ ცო დოლა** – მძიმე ხასიათის კაცია ეს ილიკო, მაგასთან ლაპარაკი არ გამოდის.

ძაგრო|დ|ალარ ჯagro|d|alar გრდუფ. непрх. intrans. დაწათება (დაიწათება) **напиваться greedily drink smth. ზორადშ თურ ხაკვორ ის იუდბი, მოჰ ძაგროლა!** – ძალიან თუ სწყუროდა მაგ იობს, როგორ ეწათება (ე. ქ.)!

* **ძაღლბა|დ|ალარ ჯaylba|d|alar** გრდუფ. непрх. intrans. თვალთმაქცობა (თვალთმაქცობს), ფარისევლობა, თავის მოჩვენება, სიმულირება (სიმულირებს) **притворяться, прикидываться, симулировать deceiving, hypocrisy, pretending. ძაღლბალა სუდმ, თურ ბაყეც ლაწიშ ვა** – თვალთმაქცობს სიმონი, განა მართლა ავადაა.

ძგარ დ ჯgar d 1. ხმაბაძვითი სიტყვაა, დაკავშირებული ჯახუნთან **звукотподражательное слово, связанное с прихлопыванием onomatopœic word connected with the banging, slamming. ძაცლომცო დითო ის ხანიგო ძგარ?** – როდემდე აბრახუნებ მაგ კარებს? 2. მიანიშნებს ლაღად, ძგრიალით, მთელი ხმით დაკრული გარმონის ხმაზე **указывает на звуки со всем энтузиазмом сыгранной гармонии points to the accordion played with the full sound. ლუდგლარო ნატო ღედაღერ დონმაქ ძგარ გარმონეგო დითოშ** – ნატო ლონგიშვილი იჯდა ცხენზე და ლაღად უკრავდა გარმონს. შღ. ср. comp. **ტყრაშ tqraš.**

ძგარადნო ჯgarajno ზმნს. нареч. adv. 1. ძგარუნით, ბრახუნით, ჯახუნით **со большим шумом with banging, slamming. ძგარადნო დეთორ მახავ ხანი ვაშბახ** – ძგარუნით აჯახებდა ქარი კარებს ერთმანეთს. 2. გარმონის ლაღად, მთელი ხმით დაკვრით **играя гармонь со всем энтузиазмом to play accordion with the full sound. ლუდგლარო ნატო ღედაღერ დონმაქ ძგარადნო გარმოთ თეფხოშ** – ნატო ლონგიშვილი იჯდა ცხენზე ლაღად გარმონის დაკვრით.

ძგარძგარადნო ჯgararajino ზმნს. нареч. adv. 1. ძგარაძგარუნით **с большим шумом with banging. ძგარძგარადნო დოტურ მქქა ნაყმაქა** – ძგარაძგარუნით მიდიოდა

მანქანა გზაზე. 2. გადატ. перен. fig. მდიდრულად, ფუფუნებით **БОГАТО**, с богатством living a good wealthy life. სანამ მაკერ, ძგარძგარაძნო დახწ იუსი – ვიდრე შეეძლოთ, ფუფუნებით იცხოვრეს მაგათ.

ძე-ვერცელ დ **Ze-qijrcel d** აბსოლუტურად არაფერს ნი души, абсолютно никого absolutely nobody (ინმარება უარყოფით კონსტრუქციებში употребляется в отрицательных конструкциях is used in negative constructions). **ლწვ დანორ დილენოე**, ძე-ვერცელ ცო ჭაჭნბალაგერ ტბათნი – თოვლი დაედო უკვე და არაფერს (ძე-ხორციელი) აღარ ჭაჭანებდა ტბათანაში.

ძვიროლ დ **Zvirol j** ძვირობა, სიძვირე дороговизна dearness (A. Sch.).

ძირ ბდ **Zir bd** 1. ძირი, ფესვი корень root.

ძირ ბავარ Zir b|avar გრლუგ. непрх. intrans. 1. ფესვის, ძირის დაკარგვა (დასიკარგება), ფესვის, ძირის გაქრობა исчезновение до корня root disappearing. ე ქუმლქ ძირ ბავან, უთხეც – ამ ყოლოს ძირი გაქრა, რა ვიცი (ბ. ბ.). 2. გადატ. перен. fig. გადაშენება (გადაშენდება), გაქრობა, მოსპობა, აღგვა პირისაგან მიწისა исчезнуть, исчезать, сделаться стёртым с лица земли extinction. კომუნისტინ ქორე პრინოტლარწ ძირ ბავან – კომუნისტების ხელში პრინოტიანები (იმედიძეები) გაქრნენ (ბ. ბ.).

ძლევა|დალარ Zleva|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. ძლევა (ეძლევა) (ვაჟისთვის გოგოს შეთავაზება გოგოს მხრიდან) кому-либо предлагать девушку её близкими to offer a girl to the boy (for marriage). **მისკუენ თინ ძლევალარ, მწ ვარ აღწ, ვაჭონ ვენაყ დეწერ** – მინაკოს თინა ეძლეოდა, მაგრამ უარი თქვა, ბიჭს სხვა უყვარდა.

ძლევა|დარ Zleva|d|ar გრლმ. перх. trans. რამის აქტიური შეთავაზება (სთავაზობს) активно предлагать что-либо to offer smth actively. **მერის აღმენ ღაზქ სამსახურ ძლევალო** – მერია აღამს კარგ სამსახურს სთავაზობს.

* **ძორაგ** დ **Zoraq j** 1. უცხვირპირო, უნდილი, მოშტერო აღამიანი невзрачный человек inert, stupid. **ძორაგ აღმიქ ღაწიშ დათხდუნ და** – უნდილი აღამიანი ხმით სატირალია. 2. აგლბ. пренебр. by m. f. see იტყვიან დასაქორწინებულ ვაჟზე дзорак (говорят о ещё неженатом парне) is said on a single / unmarried young man.

ძუძო დ **Zu30 j** 1. ჩვილი გოგონა, ბაია გოგონა девочка, дитя, малышка baby girl (ბავშვის ენაზე на детском языке on kid's language). **ატინო ღაწწათ, ძუძო ჩუ თოჭო** – ნელა ითამაშეთ, ბაია გოგონას სძინავს. 2. დ j ძუძო Дзудзо Dzudzo (ზედმეტი სახელია ქალისა женское прозвище nickname of a woman).

წ

-**წ** -**ც** ნაწ. част. part. ...ჯერ ... раз[ა] times ... (იხმარება რიგობით რიცხვით სახელებთან |-ის ზემოთ; |-ისთვის გამოიყენება **წყე ცჟე** употребляется с количественными числительными выше |-го; для |-го применяется **წყე ცჟე** is used with ordinal numbers after |; for | **წყე ცჟე** is used). **შაწ ვარასრ ჰეჩუჰე, წყეც ცო ბჟარვადხნა[ჰ] სო ჩუჰ** – ორჯერ ვიყავი შენსა და ერთხელაც არ დამხვდი შინ. შლრ. სრ. comp. **წყე ცჟე**.

წადი-მოდ ვბ; დღ **çadi-modi** vb; jd ადამიანი, რომელიც ციბრუტივით ტრიალებს, ბევრ საქმეს აკეთებს человек, делающий много дел a person who works fast and deftly. **ნამდვილ წადი-მოდ** თავდალო მაძრმებს, ოჯუმთელქ საქმთეგოდრ დეჟცჰას ჩუ ცო ხასუშ – ნამდვილი „წადი-მოდ“ გახდა მარიაში, იმდენ საქმეს აკეთებს მთელი დღე დაუჯდომლად.

წამბა|დ|არ çamba|d|ar გრდმ. перх. trans. 1. რწმენა (იწმუნებს), წამება (იწამებს) вера, убеждённость belief. **სიკეთ დეწე წამბადა** – სიკეთე უნდა იწამო (იწმუნო). 2. წამება (აწამებს) пытаться torture. **ადმინეგ ადმიქ ცო დეწ წამბადა** – ადამიანმა ადამიანი არ უნდა აწამოს.

წანიშ-კუიშ çaniš-kuīš ზმნს. нареч. adv. 1. ძალიან სუფთად, ელვარე სისუფთავეში очень чисто, чистоплотно very clean, brightly clean. **ბალკონმაქ დიშანორ** [თამარო] შადრღეშას – წანიშ-კუიშ – აივანზე წოლილიყო [თამარა] მისებურად – ელვარე სისუფთავეში (ა. ბ.); **ზორადში მოწონდალო სო, გეჩნადრათ წანიშ-კუიშ დახდანორ წკიპრი** – ძალიან მომეწონა, სხვანაირად სუფთად ეცხოვრათ წკიპოშვილებს.

***წარაკ** დღ **çarax** dd იწრო რამ გასავლელი ორ ზღუდეს შორის, ორლობე, გზა узкий проход меж двумя оградами, дорога narrow path / country road. **ცოლოწ, შანიძეს, ას წარკელა ეუდტასადნო, დეწრაჰ სოგო აღანალო** – არაო, შანიძემ, ას წარკელა ეუდტასო, უნდა გეთქვაო (ა. შ.; კ. ვ.).

წარხოვ ვბ **çarxov** vb სახელოვანი მოცმე именитый удалец, храбрец brave warrior. **ბაცბა ნახე თხალომცა დაჰ ცო ვიცოგო ვალენო წარხოვ** – წკიპუდეგო წკიპო – თუში ხალხი დღემდე არ ივიწყებს განთქმულ სახელოვან მოცმეს – წკიპო წკიპოშვილს.

წყ დდ **ᄑaq** dd ბზარი, ჭუჭრუტანა трещина, щель crack. ი წიჩო სანინ სტევეკ დადვრალო ი წყ? – ამ ახალ კარებს რამ გაუკეთა ნეტავი ეს ბზარი?

წაწიოშ **ᄑačioš** სიტყვა, რომელიც აღნიშნავს ამა თუ იმ ფერის აბსოლუტურობას слово, обозначающее абсолютность того или иного цвета a word that denotes absoluteness of certain color. წაწიოშ კუჩ ბაწარ – ქათქათა თეთრი ბაწარი; წაწიოშ წარჭიწ დოწ – მთლად შავი ცხენი (ლ. ბ.).

*წე¹ დდ **ᄑe¹** jj ცეცხლი ОГОНЬ fire.

წარჩქოხ, წადრქოხნ დდ **ᄑarīkoḥ, ᄑajrkoḥā** jj კერა, საცეცხლური очаг hearth. ას ოგუნანანო სად წადრქოხე ბჰარჩეუ წე ჰალ ყობზოხ – მე მისთვის (მშობლიური ენისთვის) ჩემს კერაში ყოველთვის დავანთებ ცეცხლს (მ. ბუქ.).

წეცებწიღისუენი **ᄑeqibčjisujnî** მიმღ. прич. particip. აალებადი ВОСПЛАМЕНЯЮЩИЙСЯ inflammable. ნავთ ატადშ წეცებწიღისუენ და – ნავთი ადვილად აალებადია (ბ. ბ.).

*წე² დდ **ᄑe²** jj სახელი ИМЯ name.

წე თილარ (თებლარ) **ᄑe tīlar (teblar)** გრღმ. прх. trans. სახელის წოდება (უწოდებს), დარქმევა (დასარქმევს), შერქმევა (შეარქმევს) НАЗЫВАТЬ ИМЕНЕМ to give / to call a name. ნატუნ ვოჰ ხილნო, იესებ თებლო – ნატოს ბიჭი შესძენია და იოსებს არქმევს.

წე დილარ (დებლარ) **ᄑe jloyar (jlebyar)** გრღმ. прх. trans. 1. სახელის წოდება (უწოდებს), დარქმევა (დასარქმევს), შერქმევა (შეარქმევს) НАЗЫВАТЬ ИМЕНЕМ to give/to call a name. ნატუნ ვოჰ ხილნო, ცო ხეუტ, მენუხკ წე დეწელო დოღ – ნატოს ბიჭი შესძენია და არ იცის, რა სახელი უნდა დაარქვას. 2. დასახელება (დაასახელებს), სახელით მიმართვა (მიმართავს), სახელის თქმა (იტყვის) ОБРАЩАТЬСЯ / ОБРАТИТЬСЯ [с] ИМЕНЕМ to name, to address with name, to say the name. ქიქოუ ფსტუფხოვ შადრი მარახ წე ცო დებლორე, შადრი მარ გარგლეროხ მჰ კენახ წარიშ დეწერ დოღ – ძველად დიაცი თავის ქმარს სახელს არ უწოდებდა და, თავისი ქმრის ახლობლებისთვის კი სხვა (გამოცვლილი) სახელებით უნდა მიემართა.

წე ლეჭყიღარ (ლაჭყიღარ) **ᄑe lečqjjar (lačqjjar)** გრღმ. прх. trans. ტაბუ ახლობლების სახელებზე, ნამდვილი სახელების დამალვა (დასამალავს) და მათ ნაცვლად სხვა სახელების (თიკუნების) ხმარება, табу на имена близких людей taboo on close people's names, to hide real names and use other names instead. ვადლო წესულ დარ წე ლეჭყიღარ – ჩვენთან (ჩვენში) წესად იყო სახელის დამალვა (ტაბუ სახელებზე).

წე-გორ დღ **ce-gor** dd სახელი და გვარი *имя и фамилия* first and last name. შენ-ბი ჩუ ვუდტხოხ ყარულეს წე-გორ ხატჭ სოხ – შენობაში შემაგალს დარაჯმა სახელი და გვარი მკითხა.

*წეგ[ი], წიგ[ი], წიგ[ი] დღ **cejg[ɪ], cīg[ɪ], çig[ɪ]** dd 1. სისხლი *кровь* blood. წეგმაქ იხარ (დ|აყარ) **cegmak ixar (d|a'ar)** გრღუე. *непрх.* intrans. აღგზნება (აღიგზნება), სისხლის აჩქროლება (ჩაუჩქროლდება) *возбуждаться / возбудиться* excitement, lighting up. წეგმაქ ვეცენო ეთკეთე ივრამ – აღგზნებული მიდგებ-მოდგება იორამი (ბ. ბ.).

წეგორქ, წეგორქ **cejgōrē, çegōrē** სისხლიანი *окровавленный* bloody. ე ღაბიკ დაჭ ჰობალ მადრხუნ, სოგო წეგორქ (წეგორქ) ტოტი და – ეს კოვზი მიუტანე რა მარესს, მე სისხლიანი ხელები მაქვს

წელტინანო **çelṭinajnō** ზმნ. *нареч. adv.* საახალწლოდ, ახალი წლისთვის *к Новому году, на Новый год* for the new year. წელტინანო ობი აღვინ ჰალ დახკან გექლარ, მხ კოსტალა ქორ ლაცვიქ, ის ბიჭიც დაიჭირეს და ეს ქალი დარჩა იქ უპატრონოდ, არც არავინ უყურებს: ყველას ეშინია! – საახალწლოდ ისინი აღვანში ამოსასვლელად ემზადებოდნენ, მაგრამ კოსტალეც დაიჭირეს, ის ბიჭიც დაიჭირეს და ეს ქალი დარჩა იქ უპატრონოდ, არც არავინ უყურებს, ყველას ეშინია (ვ. ქ.)!

წვე-დითხ დ **çvē-ditx** d ხორცის წვნიანი *первое блюдо из мяса* meat soup. სე სტაკონ წვე-დითხ ზორამში დეწე, ვშიროშ თეგდოს – ჩემს კაცს (ქმარს) ხორცის წვნიანი ძალიან უყვარს და ხშირად ვაკეთებ (ვუკეთებ).

წიმწვეთით **çimçvetit** ზმნ. *нареч. adv.* მთელი სიზუსტით, სიტყვასიტყვით, დაწვრილებით, ზედმიწევნით *подробно, буквально, точь-в-точь* with complete accuracy, thoroughly, in details. წიმწვეთით ხეცერ უმ დეფცარ ფილიპ-ბიძინ – ზედმიწევნით იცოდა რამის მოყოლა ძია ფილიპემ (ა. ბ.).

*წინუს დღ **çinus** jd 1. პატარძალი *невеста* bride. სე ვაშას ქალქირქ ლამზურ წინუს დოცდიქ – ჩემმა ძმამ თბილისდან ლამაზი პატარძალი მოიყვანა. 2. ბიცოლა, ბიძის ცოლი *жена дяди* aunt, uncle's wife. სე ბიძა ფსტუნო სქ წინუს და – ბიძა-ჩემის ცოლი ჩემი ბიცოლაა.

წისო დღ **çisō** jd მოთერებითი ფორმაა სიტყვისა *ласкательная форма слова* fawning form of a word წინუს₂ **çinus₂**. შღრ. *ср. comp.* ბიძქემ, დადვაშქ ფსტუნო **biṣzej, dadvašē pṣtijnō**.

წიწლოღქ **çičloyē** ახლებური *новшеский, инновационный* innovative. სკოლანხ წიწლოღე წესი და – სკოლებში ახლებური წესებია (ბ. ბ.).

წიწლოღემ **čičloyeš** ზმნს. нареч. adv. ახლებურად по-НОВОМУ in a new manner. წაწიწლოღემ დეფხდოს – სახლს ახლებურად ვმართავ; წაწიწლოღემ დეფხდოს – სახლს ახლებურად ვათბობ (ბ. ბ.).

წიწანაქარ დ **čičanaqar** d ძალიან მაგარი, ორნახადი არაყი очень крепкая водка very strong, twice distilled vodka. კალტ დაშეებალ ვადნ, ეთერ... ო წიწანაქარ მუ და ჰოგო ვუცდიენო ღაზინ ნახნადნო, ოჰნ ნჰადუ დაცალ ე სტაკონალო, [კოტეს] – სოხ – ხაჭო დავვიდნე რა, ეთერ... ის წიწანაქარი რომ გაქვს გადანახული კარგი ხალხისთვის, ისიც გამოუტანე ამ კაცსო, [კოტემ] – ჩემზე (ა. ბ.).

წიპარ დ **čipar** dd Penis (ბავშვის ენაზე на языке детей on kid's language). ის შარვალ ჰალ ოწმებ, ბნდერ, წიპარ ყექ ჰოგო – ეგ შარვალი აიწიე, შეილო, „წიპარი“ გიჩანს.

წისო დ **čisô** j 1. ძალო жена двоюродного, троюродного родственника Dzalo, aunt (uncle's wife). წისუდგო დექათ, ყაბ აჰ ოწნლ – ძალოს დაუძახეთ, ძროხები მოწველოს. 2. დ j ძალო Дзало Dzalo გამოიყენება ქალის საშინაო სახელადაც женское прозвище is used as woman's domestic name. წისო ჩუჰ ცო ბჰარდახე თხო – წისო შინ არ დავგებდა.

წიფლილნო, წიფლუნნ, წიფლოვანნ დ **čiplilnô, čiplujnâ, čiplovanâ** j წიფლოვანი, წიფლოვანის ხეობა Ципловани, Циплованское ущелье Tsiplovani—orge all covered with beech trees (კახეთის ალაზნის აუზის ერთ-ერთი მონაკვეთია один из участков бассейна Кахетинской Алазани one of the segments of Alazani reservoir in Kakheti). დაჰ დწლან... ჰამახეც სახითათო და წიფლოვანედ ვეობ – გადასასვლელად ყველაზე სახითათო... წიფლოვანის ხეობა (რ. ო.). შდრ. ср. comp. „წიფლუნნ“ „čiplujnâ“.

„წიფლუნნ“, „წიფლოვანნ“ დ „čiplujnâ“, „čiplovanâ“ j 1. об. см. see წიფლილნო **čiplilnô**. 2. „წიფლოვანა“ „Циплована“ „Tsiplovana“ (პოპულარული თუშური მელიოღია, დედის მიერ შექმნილი უბედური შემთხვევის გამო, როცა ალაზანმა შეიწირა მისი ვაჟი, უშარაული მიხეილი, თელავის გიმნაზიის მოსწავლე популярная тушинская мелодия, созданная матерью по несчастному случаю, когда Алазани унесла её сына, Ушараули Михаила, учащегося Телавской гимназии Popular Tushetian melody which was created after fatal accident by the mother when The Alazani river killed her son Mikheil Usharauli – a pupil of Telavi Gymnasium). ... ჰამახეც დაკახ ვაცუნნ მანც „წიფლუნნ“ და – ... ყველაზე მეტად გულზე მოსახვედრი (მელიოღია) მაინც „წიფლოვანა“ (რ. ო.).

წიხ **čix** სათითაოდ, თითოეულს каждому по одному individually, separately. ივნეს წიხ

წებუდლითქ შადრი კნათინ – ივანემ სათითაოდ სახლები დაუტოვა თავის ბიჭებს.

წკატ: **წკატ დარ** **čkaṭ: čkaṭ d|ar** გრძ. перх. trans. ტკივილის მომგვრელი მსუბუქი წკმენტა ორგანიზმში **боль в организме, ощущаемая в виде лёгкого прищипывания** **scratching in the body causing light pain.** **მუყეს სტენახოვ**
წკატ დო სო – წელზე რალაცა მწკმენტს.

წკარ **დ** **čkar** **d** წკრიალის აღმნიშვნელი ხმაბადებითი სიტყვაა **звукотподражательное слово, обозначающее звон onomatopœic word denoting ringing sound.**

წკარადნო **čkarajno** ზმნს. нареч. adv. 1. წკარუნით, წკრიალით **позванивая** with tinkling, ringing. **აჭ თასდალინო ჩაგალ წკარადნო ჯეთი ზოლმაქ** – ჩავარდნილი ჩანგალი წკრიალით დაეცა იატაკს. 2. უცაბედი კრთომით, უცაბედი ელდით **с внезапным вздрагиванием** with sudden shock. **ჭე ვულარ ხამწხე წკარადნო დეკდიქო** – შენი ყვირილი რომ გავიგე, უცაბედად შევკრთი.

წმიდგიურგობ **დ** **čmidgiurgob d** წმიდა გიორგობა (დღეობა) **праздник Святого Георгия saint George’s religious festival.** **წმინდგიურგობ ვადლო შარე შაწ ტარბალა** – წმიდა გიორგობა (დღეობა) ჩვენთან წელიწადში ორჯერ ტარდება.

წოლბი-წამბა|დალარ **čol|b|čamba|d|alar** გრძლუგ. непрх. intrans. ცხოვრებისეულად წვალება (წვალობს) **мучиться** suffer for living. **უცამე ნასტ ვახერ, წოლბი-წამბალარ** – უცამე ძლივს ცხოვრობდა, წვალობდა.

წოლბი-წამბა|დარ **čol|b|čamba|d|ar** გრძლ. перх. trans. ცხოვრებისეულად წვალება (აწვალებს) **мучить** make sb. suffer for living. **მოჭ წოლბი-წამბადო აღმიქ ცხოვრბას!** – როგორ აწვალებს ადამიანს ცხოვრება (წუთისოფელი)!

წოლბი-წამბალაშ **čol|b|čambalaš** ზმნს. нареч. adv. ცხოვრებისეული წვალებით, როგორმე, ძლივს **мучаясь** with suffering for living, hardly. **ცო მაკეგ სო, წოლბი-წამბალაშ თეგდოს უმაყ** – აღარ შემიძლია, წვალებით ვაკეთებ ყველაფერს.

წონა|დალარ გრძლუგ. непрх. intrans. მოწონება (მოსწონს) **нравиться** to like.

წონა|დარ გრძლ. перх. trans. მოწონება (მონიწონებს) **[по]нравиться** to like.

წოწო **čocō** ცხელია [არ შეეხო!] **[Не трогай] горячо! Hot! Don’t touch!** (ბავშვის ენაზე **на языке детей** on kid’s language).

წრაგ, წრანგ: **წრაგ (წრანგ)** ბახითარ (ბაცითარ) **čraq, črāq: čraq (črāq) b|axitar (b|aqitar)** გრძლ. перх. trans. ჩაპროშტნა (ჩაპროშტნის), ჩაკოცნა, ხმაურიანი კოცნა **чмокать / чмокнуть** snog, embracing and kissing. **ჰანო მოთ სო, ჩცან-ჩცან სო ვალღან სო მანქ წარხოვ, ვაშლეშ წრანგან ბაცითარ სო ჰანოგუენო** –

ასე მგონია, ეხლა და ეხლა მომეახლება ლექსის რაინდი და ძმასავით ხმაურია-ნად გადაძკოცნის-მეთქი (ა. ბ.); დაჰაჭ გოწარვალო ი სჭ სტაკ, მო, სუენი ღედალრასე, წმადრქო წრაჯ ცუდ ბაჯითიე სო! – მთლად გადაიროია ეს ჩემი კაცი (ქმარი), ქა, ჩემთვის ვიჯექი და უცებ არ ჩამკოცნა!

წუბადლო ლ **čupajl'ũ** d მოსაწოვი, მოსაწოწნი რამ **что-нибудь такое, что можно сосать smth that can be sucked.** წუბადლო ლიბლეთ უმ ე ბნდრენ – მოსაწოვი (მოსაწოწნი) მიეცით რამე რა ამ ბავშვს.

წყარ ლ **čqar** d ამა თუ იმ სითხის დაღვრის ხმის აღმნიშვნელი სიტყვა **слово, обозначающее звук разливающейся жидкости a word denoting the sound of spilling some liquid.** წყარ ხაწ სო, ყარ კად ეტრალო – წვეთის ხმა მესმის, წვიმა მოვიდა, ნეტავი.

წყარ დარ čqar dar გრდმ. перх. trans. ამა თუ იმ სითხის წკრიალი (წკრიალებს) **издавать звук разливающейся жидкости burbling of some liquid.** ყარო წვეთივ ჩამლიმ წყარ დო – წვიმის წვეთები გემრიელად (საამოდ) წკრიალებდნენ.

წყარადნო čqarajnõ ზმნს. нареч. adv. წურწურით, წკრიალით **со звоном tinkling, flowing fast** (იტყვიან ამა თუ იმ სითხეზე **говорят о разливающейся жидкости is said on some liquid**). ნინოს ხორბალ ლესორე, ჰაკეხ წყარადნო დოფხ დალორ – ნინო ხორბალს ცრიდა და შუბლზე წკრიალით ოფლი ჩამოსდიოდა; ტბათინ ბახქეჩო ყაროვ ტატბიქჩო დოლობნ წყარადნო ხი დათხერ – ტბათანაში ამოსულ წვიმიტ დასველებულ ცხენოსნებს წურწურით წყალი გასდიოდათ.

წყარამწყუბ: წყარამწყუბ ბილარ (ბიებლარ) čqaramčqur: čqaramčqur b|oɫar (b|eblar) გრდმ. перх. trans. „მორატორიუმი“ ხმაურზე (ბავშვის ენაზე) **«мораторий» на шум (на языке детей) “Moratorium” (on kid’s language).**

***წყე čqe** ზმნს. нареч. adv. ერთხელ, ერთჯერ **один раз, однажды once.**

წყეკ[აკ] čqek[ak] ზმნს. нареч. adv. მხოლოდ ერთხელ, ერთადერთხელ **всего один раз, только один раз only once.** ჩარხო, წყეკ[აკ] დალითალ კაპაშ ცისკრეგო ის ვორეხ – ჩარხო (კაცის სახელია), მარტო ერთხელ მოაკბეჩინე რა ცისკარს ეგ ვაში.

წყეტყოč qetqo' ზმნს. нареч. adv. ერთხელ კიდევ, კიდევ ერთხელ, ერთხელაც **ещё раз once again.** წყეტყოყა ვაშ[ბ]ნო დოლეთვად: უდსჰეც ბჰარლოთვადნ ზურიტა – ერთხელაც შევიკრიბნეთ რა: იქვე დაგვხდება ზუროსგორა (პ. უ.)..

***წყეწყ čqecq** ზმნს. нареч. adv. 1. თითოჯერ **по одному разу each time.** წყეწყ ხახკოლ ვად ე დუდ – თითოჯერ გავაჭენოთ რა ეს ცხენები. 2. ზოგჯერ, ხანდახან

иногда, время от времени sometimes. უფადგრა, წყეწყ მოც გუვალალ თხონ, ვო – რატომ დაიკარგე, ხანდახან მაინც გამოჩნდი, კაცო.

წყეწყაკ c̣q̣ec̣q̣ak ზმნს. нареч. adv. 1. მხოლოდ თითოჯერ, მარტო თითოჯერ всего по одному разу, только по одному разу only once. წყეწყაკ ხახკოლ ვად ე ღუდ – მარტო თითოჯერ გავაჭენოთ რა ეს ცხენები. 2. მხოლოდ ზოგჯერ (ხანდა-ხან), მარტო ზოგჯერ (ხანდახან) только иногда, только время от времени only sometimes. უფადგრა, წყეწყაკ მოც გუვალალ თხონ, ვო – რატომ დაიკარგე, მარტო ხანდახან მაინც გამოჩნდი, კაცო.

წშვერნ ძმ **čoverā** jj მწვერვალი, მწვერვალის მიდამო верх, вершина summit, peack area. ღუჯ ხწ და, ლუჯ სონ იჯ ლამიწ წშვერნ დაგწ – დიდი ხანია, მინდა ამ მთის მწვერვალის ნახვა.

წშვერე čovere ess. ზმნს. нареч. adv. ძალლა, წვერში, ზემოთ, ზევით, მწვერვალზე наверху, на вершине at the top, above, at the peack. ლოჟმ წშვერე ლუჯერ სონ წა ხილანე, ძხხწ – მთის წვერში მინდოდა სახლის მქონა და ცხოვრება.

წშვერლენნ čorerlenā ზმნს. нареч. adv. ზემოდან, წვერიდან, მწვერვალიდან сверху, с вершины from the top, from the summit. საქისტრ წშვერლენნ კახითნ ზორადში ლამიწრათ გუ – საქისტოს მთის წვერიდან კახეთი ძალიან ლამაზად ჩანს.

←წაძ ←čaj მოდლი! Иди ко мне! Come to me! (შეწოგნილი თანხმოვანი ბგერის შემცველი სიტყვაა ძროხის მისაპატიჟებლად, მისატყუებლად слово, содержащее кликс, щёлкающийсогласный звук; употребляют, чтобы подозвать, приманить корову substituting word of absorbed consonant sound for inviting, baiting the cow). წაძ, ნიშო, წაძ! – მოდლი, ნიშო, მოდლი!

←წუ- ←წუ- ←წუ ←ču- ←ču- ←ču სდექ! Стой! Stop! (შეწოგნილი თანხმოვანი ბგერის შემცველი სიტყვაა ცხენის გასაჩერებლად слово, содержащее кликс, щёлкающий согласный звук; употребляют, чтобы остановить лошадь substituting word of absorbed consonant sound for stopping the horse). ←წუ- ←წუ- ←წუ, კუპრა! – სდექ, კუპრა! 2. მოდლი! Иди ко мне! Come! (შეწოგნილი თანხმოვანი ბგერის შემცველი სიტყვაა ღორის მისაპატიჟებლად, მისატყუებლად слово, содержащее кликс, щёлкающийсогласный звук; употребляют, чтобы подозвать, приманить свинью substituting word of absorbed consonant sound for inviting, baiting the pig). წუ- წუ- წუ, ტახო! – მოდლი, ტახო!

←წუწ ←čũ არა нет, не-а но (შეწოგნილი თანხმოვანი ბგერის შემცველი სიტყვაა слово, содержащее кликс, щёлкающий согласный звук substituting word of absorbed consonant sound). ეწ ძოლ ძაცწ ვალუდა? – წუწ! – მოდლიხარ მოსათიბად? – არა!

ჭ

-ჭ -ჭ ნაწილ. част. partic. ზუსტად, სწორედ [რომ] точно, именно exactly. მოლოქ მანოპრ, მოლოქ მეწლადნი – ყაყახსანაჭ, ვარდსანაჭ! – როგორი ყოფილხარ, როგორი საყვარელი – სწორედ ყაყახოსავით, სწორედ ვარდივით (ა. ბ.)!

ჭანიბ ღღ **čanib** dd დაგრეხილი ბაწრის, ნართის, წნის ერთი წიბო, ერთი წვეერი одна нить пряжи, пряди single thread of twisted wool, yarn. ჭანიბ ცო ლეხმაკ სო ი ბაწრქ, მა! – წვერს ვერ ვპოულობ ამ ბაწრისას, ქა!

*ჭარკოქ დდ **čarkō** jj 1. მიხვეულ-მოხვეული, ზიგზაგი გზა მთაში, სერპანტინი зигзагообразная дорога по крутым горным склонам, серпантин, зигзаг twisting road in the mountains, serpantin, zigzag. ლამნხნჭ კურ ჰალ ეცბალნ, ქოხმნხნ ნახ ნშადუ დალენა, ჭარკნხნ სო სალარ გუბალქ, მათხოვა ჰშანი ვასინა, მეწრენა სალარ ბაბწმაკა!.. ლოსხეთრეხ მეთხარ დალენა – მთათაგან ნისლი ათრინდა, გამოვიშა-ლეთ გარეთა, „ჭარკნებში“ ცხენი გამოჩნდა – შუქი მოჰუნა არესა, სატრფომან სალარა (ცხენის სახელია) იცნო!.. და ცრემლებსა ჰყრის ცხარესა (ი. ჭ.; ა. ბ.); ბურხელოღდაქი ჭარკოქ დოტურ, ჩარჩ თურ ლელირ – ბალახებში ზიგზაგი მიდი-ოდა, დათვები თუ დადიოდნენ. 2. ნაქარგი ზიგზაგი вышитый зигзагом embroidered zigzag. ის მაჭგოქი რუბაშკეხ ლამხურ ჭარკოქ მა – მაგ გოგონას ზედატანხე ლამაზი ნაქარგი ზიგზაგი აქეს.

ჭახრიკ ბდ **čaxriḳ** bd სასხლეტი, ცეცხლსასროლი იარაღის ნაწილი, რომლის გა-მოკვერით მოძრაობაში მოჰყავთ ჩახმახი, დამცემი ნაწილი спуковой крючок ружья trigger of a gun. ას ჰალ ქჰექვალაღმთხას, ვადრჯე შებადვალა: მოჰ მეწრას თოფ ჰალ ოწდა, მოჰ მეწრას კირმა, მოჰ ბეწრას ჭახრიკ ბუხ ოწბა... – მე მზადება დავიწყე, ვარჯიში: როგორ უნდა ამეწია თოფი, როგორ უნდა დამემიზნებინა, როგორ უნდა გამომეწია „ჭახრიკი“ (კ. ვ.)... ე თოფგო ჭახრიკ ჟანქ ბა – ამ თოფს სასხლეტი ჟანგიანი აქეს.

ჭეპარ **čepar** გრღუფ. непрх. intrans. სატირლად დაღრეჯა ბავშვისა (დაიღრეჯება) детская гримаса, ужимка перед плачем grimacing of a baby for crying. აგ ცო გუგქ!.. დაჰ ეერლანგოლქსო, ჰალოჭ ჭეპანა ვადონასა – ბებო აღარ ჩანს!.. შეგშინ-დი, დავიწყე კიდევაც დაღრეჯა სატირლად (ა. მ.).

ჭეჭყ ღღ **čečq** dd ბულა бугай bull. თხა ტყოც დაკოდა სო კოლექტივემ ჭეჭყ, თიბრ,

არსნეს, *სურმა* მე წერე, ქიძლდა ვულკნევსა წე მე ვეფსითა^{ლათერ}, თიბრ – დღეს კიდევ მანსოვსო კოლმეურნეობის ბუდა, ამბობს არსენი, *სურმა* რომ ერქვა და ნესტოებიდან ვულკანივით ცეცხლს რომ ათრქვევდაო (ბ. ბ.).

ჭიკ *ჭიკ* ნაწ. част. part. ვაითუ ... ВДРУГ ДА ... if ... **ჭაბონ ხი ცო მალდიქდასე, დადას ჭიკ დაბუჭადვოლუდსო** – ძროხებისთვის წყალი არ დამიღვევინებია და ვაითუ მამა მეჩხუბოს (მამა არ მეჩხუბოს).

ჭიკოშ *ჭიკოშ* ზმნ. нареч. adv. მჭიდროდ, გაჭედვით, მოჭერით ТУГО, ПЛОТНО tightly, closely. იწინ ტუფლი ჭიკოშ ბაუფეს სოგო – ეს ახალი ტუფლები მჭიდროდ მაცვია.

ჭიკო|დ|არ *ჭიკო|დ|არ* გრდმ. перх. trans. მჭიდროდ მოჭერა რამისა რამეზე ან შედება რამისა რამეში (მოუჭერს, შედებს) ПОЛОЖИТЬ, ЗАСУНУТЬ ТУГО tightly grasping of smth on smth or putting smth into somewhere. **მა ჭიკოდმო ის კეხ, ქოთლა დო** – მჭიდროდ ნუ მოუჭერ მაგ უნაგირს, შეწუხდება ცხენი.

***ჭირ**¹ დ *ჭირ*¹ ჯ ჭირი мор, зараза plague, murrain.

ჭირ² ბ *ჭირ*² ხ ესა თუ ის სერიოზული პრობლემა та или иная серьёзная проблема some serious problem.

ჭირ|ბ|აშ ხილარ *ჭირ|ბ|აშ ხილარ* გრდუფ. непрх. intrans. ფეხმძიმედ ყოფნა (ფეხმძიმედაა) БЫТЬ БЕРЕМЕННОЙ being pregnant. **სე დოჭ ჭირბაშ დე, ლოსხეთ სო მე, ქაშეც აგ ხილუსო** – ჩემი ქალიშვილი ფეხმძიმედაა და მიხარია, რომ მალე ბებია ვიქნები.

ჭირ ხილარ *ჭირ ხილარ* გრდუფ. непрх. intrans. ამა თუ იმ სერიოზული პრობლემის ქონა (აქვს, სჭირს) ИМЕТЬ ТУ ИЛИ ИНУЮ СЕРЬЁЗНУЮ ПРОБЛЕМУ having some serious problem. **ე ელო ბჷნ დაკლეგრან მახენო ლელე, ჭირ ბა უნახ** – ეს ელო სულ ფიქრიანი დადის, სჭირს რაღაცა; **ჭონ უხვ ჭირ ბა, უვო?** – შენ რაღა გჭირს, კაცო? **დახეც ვათხვოსო დარჭირო დამარნადე, სე კაწკუდრო ფჭენ მე ვაქე** (–**ე თხალომცო მე ჭირბა**) – ამიტომ მატირებს შავი სიცარიელე, ჩემს პატარა სოფელსაც რომ გადაედო (და დღემდე რომ სჭირს) (ა. ბ.).

ჭირბა|დ|არ *ჭირბა|დ|არ* გრდმ. перх. trans. პრობლემის შექმნა (წმექმნის) СОЗДАВАТЬ ПРОБЛЕМУ, ПРИСТАВАТЬ to make a problem. **სამსაუხრე დირექტორეს საქმ ჭირბადმო სო** – სამსახურში დირექტორი საქმეს მიჭირებს (პრობლემას მიქმნის).

ჭირ-ბორტი დ *ჭირ-ბორტი* მრ. мн. pl. წუთისოფლისეული პრობლემები ЖИЗНЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ life problems. **ჭირ-ბორტი ცო დასტო სოხ** – წუთისოფლისეული პრობლემები არ მომშორდა.

ჭირთარნ: **ჭირთარნ ველარ (დ|ახარ) ჭირპარა: ჭირპარა ველარ (დ|ახარ)** გრდმ. перх. trans. გაცამტვერება (გაასაცამტვერებს), მიწასთან გასწორება (გაასწორებს),

განადგურება (განადგურებას), აღგვა პირისაგან მიწისა (აღგვის) уничтожить / уничтожить, сравнять / сравнить с землёй, стереть с лица земли destroying, ruining, wiping off the face of the earth. ყოლ ლაჭრებს ელოს ნატო ჭირთარნ დახნ – ქურდობის დაბრალებისთვის ელომ ნატო მიწასთან გაასწორა (დ. მ.).

ჭირხილარ čirxil’ar გრლუგ. непрх. intrans. ამა თუ იმ გაჭირვების, განსაცდელის, პრობლემის ქონა (აქვს, სჭირს) иметь ту или иную проблему having certain hardship, trial, problems. ბა, ჭირბად ჰობ უმ, უერ? – ვა, გჭირს რამე, კაცო?

ჭირბაშ ხილარ čir|baš xil’ar გრლუგ. непрх. intrans. თეხმძიმედ, ორსულად ყოფნა (არის) быть беременной being pregnant. თხე წინუს ჭირბაშ და – ჩვენი პატარძალი თეხმძიმედაა.

***ჭიყოლ, ჭიყულ ღ čiqol, čiqul d** ლიტინი щекотка tickling.

ჭიყოლ დანხარ (ღანჯარ) čiqol d|āxar (d|āqar) გრლმ. перх. trans. ლიტინი (დასულიტინებს) щекотать, щекотить tickling. ბუქოს ქეთუნ ჭიყოლ (ჭიყულ) დანხარ – ბუქო (კაცის სახელია) ქეთოს ულიტინებს.

ჭოლჯური ღ čolāxuri j მრ. მნ. pl. წვრილმანი ავლადიდება, ბარგი-ბარხანა барахло, хлам wealth. ქორ ეცა ჰან ჭოლჯური, ტაფ ლაჯ ესერე! – აილე შენი ბარგი-ბარხანა და დაიკარგე აქედან (ბ. ბ.)!

ჭოჭბუხლო čoč|b|uxli უკმეხი, უკუღმართი, უქმური, ყბაავი грубиян в речи coarse, stubborn, gruff. წყეგეჟ ჭოჭბუხლო აღმიქ გუდალოქ ი სე დაშეწუს – ნამეტანი უკმეხი ადამიანი აღმოჩნდა ეს ჩემი დის რძალი.

ჭუჭკნაღარ čučkna|dar გრლმ. перх. trans. ჭუჭკნა (ჭუჭკნის), ხელმოჭერილად ხარჯვა რამისა беречь, не тратить being greedy. ტათებ ჭუჭკნაღაროშ მალდალონარ – თულის ჭუჭკნით დავიღალე.

ჭყანტანო čqātajnô გაჟღენთილი пропитанный жидкостью impregnated. ე ნახხ უ იშტუჭყანტანო და? – ეს ყველი რატომ ასეთი გაჟღენთილია (ბ. ბ.)?

ჭშალონაყ, ჭშალუნაყ, ჭშალნეყ čšayona’, čšayuna’, čšayne’ ისევე, კვლავ მაგარი опять крепкий again strong. ჭშალონაყ (ჭშალუნაყ, ჭშალნეყ) გაუგო ცუდ ბა ჰოგო? – ისევე მაგარი მუხლი არა გაქვს?

ბ

ხავარტა დდ **xavartā** dd ბატიკბილა, კუწეწა, ნამდვილი ძურწა, წიწმატურა, ღორის ქადა (ბალახია) тургения широколистная Broadleaf False Carrot. გოდეს თიბრ, *კანკლე ხავარტა დაყანათრათხ*, თიბრ – გოდე (კაცის სახელია) იძახის, ბავშვობაში წიწმატურას ვჭამდითო.

ხალადეც დ **xaladec** d ღორის თავ-ფეხის საცივი, ლაბა, ხოლოდეცი холодец cold viscous mass made from pig's head and legs. *წალიხ ხალადეც ჩამლქ დადც* – წამთარში ლაბა გემრიელია აკი.

ხალნა დ **xalnā** d მძიმე, სამწუხარო ვითარება, მძიმე გარემოება тяжёлое, невыносимое положение hard situation, terrible condition. *მარწ ხალნა მოც და ჩურჩხლხ წასტარ* – რა მძიმეა შინაურებთან განშორება.

ხამპხამპა ბდ **xamraxamra'ō** bd სახსრებშორისი ძეხვი მოხარშულ ხორცში суставной хрящ, встречающийся в мясном блюде tendon in boiled meat. *ბანდრინ მოჭ ყორბალა ხამპხამპა* – ბავშვებს როგორ უყვართ „ხამპხამპა“.

ხან-დროჰ **xan-droh** ზმნს. нареч. adv. დროზე вовремя, в своё время, в нужное время in time. *მა ჰედლა, ხან-დროჰ ვოლა* – ნუ დაიგვიანებ, დროზე მოდი.

ხან-დრო დდ **xā-dro** jj დრო-ჟამი время, времена, пора ime. *საზღვარგართი სამუშაოთ ვახონ ხან-დრო დადხედოლქ საწ ალუანა მონატროდმოლქ სოწ* – საზღვარგარეთ სამუშაოდ მყოფს დრო-ჟამის გასვლის მერე ჩემი ალვანი მომენატრა.

***ხატ** დდ **xat** dd 1. ჯვარი, ქრისტიანული კულტის სიმბოლო крест, символ христианского культа cross. *ტათბჟ ხატ* – ვერცხლის ჯვარი. 2. დედისძმის მიერ ქორწილში მორთმეული უხვი ძღვენი свадебные подарки от дяди по матери lots of gifts presented by uncle (mother's brother) in the wedding. *ნანვაშას ხატა ცო ვეჰოგე, რესტორნახ ქუდრწლი ავოშა...* – დედისძმას ძღვენი აღარ მოაქვს, რესტორნებში იხდიან ქორწილებს... (რ. ო.).

ხაწლათარ **xaçlatar** გრლუგ. непрх. intrans. 1. ამა თუ იმ ხმების განვრცობა ირგვლივ (განივრცობა) распространение вокруг тех или иных голосов, возгласов spreading certain voices around. *Чечееенцы!.. Чечееенцы!..* – ხაწლათარ სომეხნო ფენივჭრქდა წაწჩრ რუსლევ. – *Чеченцев натравили грузины, пррроклятые!..* – ჩეჩნები!.. ჩეჩნები!.. – გაისმა სომეხების მხრიდან სუფთა რუსულით. – ჩეჩნები მოგვისიეს ქართველებმა, წყეულებმა!.. (ა. ბ.). 2.

გადატ. перен. fig. ღარიგების შესმენა (რწმისმენს) познание наставления to understand / to follow advice. უნე მაჭ ყატქი ვაჭონ, ჰხში გონ ვა ვეცენო, დო! – რაც ულვაში წამოუბიბინდა ამ ბიჭს, ცოტა ჭკუაზეა მოსული, ქა!

ხა ბრძანებითი კილოს ფორმა повелительного наклонения глагола imperative mood form of a verb ხაარ **xă'ar**. 1. გაიგე! შეიტყვე! მოიძიე! Узнай! Разузнай! Understand! Find out! Search! ვოცინ, ხა, მატარებელ მაცქ უდტუ! – წადი, გაიგე, მატარებელი როდის გადის! 2. [იცოდე] გაფრთხილებ! გაითვალისწინე! Знай (учти), предупреждаю! I warn you! Take it into account! ხა, მე იცხ დაწნივ იცლოლ დაჯო ვალ იცხა ქუდრთმაქა – იცოდე, რომ მაგ სიტყვებით დღეიდან დიდი ვალი დაიდე თავზე (ა. მ.).

ხენ-ჯერქ **xen-qerē** მაგარი, უტეხი, მტკიცე, გამძლე, ამტანი (ადამიანი) стойкий, непоколебимый, твёрдый (человек) strong, firm, resistant. ხენ-ჯერქ აღმიქ გუდალქ ბუდბენა აღმიქ ხან, მელო ჭირ-ბოროტ თეჯქ შადრ ვაჭინე, ტყოც მელო ხანე დხნ – უტეხი ადამიანი აღმოჩნდა ადამ ბობლიაშვილის დედა, რამდენი ვაივაგლახი გადაიტანა თავისი ბიჭისა და მანც (კიდევ) რამდენი ხანი იცოცხლა (ა. ბ.).

ხთიშობელ¹ დ **xtišobel**¹ j ღვთისმშობელი (მარიაში) Богоматерь, Богородица Our Virgin Mary. ბადერ ლაწანდუდღე ხთიშობლეგო თეყანათეს, ჰუდცა ნან დაჭუდნო – ბავშვი ავად რომ გამიხდება, ღვთისმშობელს ვეხვეწები ხოლმე, შენც ხომ დედა ხარ-მეთქი.

ხთიშობელ² დ **xtišobel**² d ღვთისმშობელი (სალოცავი) Церковь Богородицы Church of our virgin Mary. ხთიშობლქ საყდარ ფუქქორთის და – ღვთისმშობლის საყდარი სოფლის თავშია.

ხთიშობლობ დ **xtišoblob** d ღვთისმშობლობა Богородичный праздник Virgin Mary's feast day. ხთიშობლობ დენი ბოთხ ცოჭანე ბო, რუშაყ ჩუ თიფუ, იშტ და დილენო – ღვთისმშობლობის დღეს საქმეს არავინ აკეთებს, ყველა ისვენებს, ასეა დაწესებული.

***ხი** დდ **xi** dd 1. წყალი вода water. 2. მდინარე река, river.

ხი შატნუ დ **xī šatnuj** d მრ. მნ. pl. ტალღები (წყლის კვანძები) волны waves. იშტუ უმ დაგწი ბარათხრ: წითლუმნა აღზნ დაღანორ ხი შატნუ კიკლიმაქ ჰერწლოშ – ასეთი რამის უნახავები ვეყავით: წითლოვანის ალაზანი მოდენილიყო ტალღების მღვრევით (რევით) (A. Sch.).

ხილბა|დ|ითარ **xilba|d|itar** გრდმ. перх. trans. ხილვინება უცნაური, მოულოდნელი,

განსაკუთრებული რამისა (ახილვინებს) заставить видеть что-либо удивительное, неожиданное to make see strange, sudden, special thing. ე უხ ხილბადითრაჰი ვადგურ, ურ! – ეს რა გვახილვებინე, კაცო!

ხილას'რ-ცოხილას'რ¹ დ **xi'a'r-coxila'r**¹ d ყოფნა-არყოფნა, ქონა-არქონა БЫТЬ – не БЫТЬ, ИМЕТЬ – не ИМЕТЬ to be and not to be, to have and not to have. ხილას'რ-ცოხილას'რ ვაშხ დადწუ, ცჰაყ ცო დეწ ადმინეგ გაკუდრბად – ქონა-არქონა ერთმანეთს მოსდევს, ერთიც არ უნდა გაიკვიროს ადამიანმა.

ხილას'რ-ცოხილას'რ² დ **xi'a'r-coxila'r**² d ყოფნა-არყოფნა (იქნება – არ იქნება), ქონა-არქონა (ექნება – არ ექნება) БЫТЬ – не БЫТЬ to be and not to be, to have and not to have. ხილწლ, მა ხილწლ ადმიქ, ბედუხაკ დალუდ? – იქნება – არ იქნება ადამიანი, არის, ნატავი, ბედენა?

ხიტენრ **xitenô** მიმღ. прич. particip. 1. გაწყვეტილი (ნაწილებად დაყოფილი) [по]рванный, [разо]рванный broken into parts. უ ხიტენრ და ე სქ თოკი? – რატომ გაწყვეტილია ეს ჩემი თოკი? 2. დაწყვეტილი, შეწყვეტილი, გაწყვეტილი, შეჩერებული прекращённый cut off, stopped. ჰარქ ხი ხიტენრ ბჰარდახქ სო – წისქვილის წყალი დაწყვეტილი დამხვდა. 3. გაწყვეტილი, განადგურებული, ამოწყვეტილი, გამქრალი истреблённый, уничтоженный, исчезнувший destroyed, ruined. ე წენი ძხერ ო ხიტენრ ოჯახ – ამ სახლში ცხოვრობდა ის გაწყვეტილი ოჯახი. 4. გადატ. перен. fig. უღონოდ, სუსტად მყოფი, მოწყვეტილი обессилённый, ослабший being feeble, weak. თხა ზორადმ ხიტენრ ვასრ – დღეს ძალიან მოწყვეტილი ვარ.

ხკულუდნი **xkulujni** ზმნს. нареч. adv. ზათხულისთვის, საზათხულოდ к лету for the summer. ხკულუდნი ტბათინ დახან ქიქლოლ დებლლათხ ქჰექდალ – საზათხულოდ ტბათანაში წასასვლელად აღრიდანვე ვიწყებთ მზადებას.

ხკულ-ხკულის **xkul-xkulix** ზმნს. нареч. adv. ზათხულობით в летние времена in summer. ხკულ-ხკულის ქალქირქ ბანრი აჰ იხრ სონე, ზორადმ ხარბადოსრ – ზათხულობით ქალაქიდან (თბილისიდან) შვილები ჩამომდიან [ხოლმე] და ძალზე მახარებენ.

ხკულ-ხკულუდნი **xkul-xkulujni** ზმნს. нареч. adv. ზათხულობებისთვის (ყოველი ზათხულისთვის) к летним временам for every summer. ხკულ-ხკულუდნი თიგან დახან ოჟმაც ქიქოც დებლლა ქჰექდალ – ზათხულობებისთვის (ყოველი ზათხულისთვის) დასასვენებლად წასასვლელად ყველა ადრე იწყებს მზადებას.

ხკუქ დდ **xkü** dd შესაკრავი რამ საშუალება (ბაწარი, თოკი, კანათი) то, чем можно

связ[ыв]ать что-либо fastening means (rope). ხორბლწრქ ხაკი ჰალ ახკან ხკუფ ცო დარ სოგოჰქ, მეზობლან დინხას – ხორბლიანი ტომრების შესაკრავად კანათი არა მქონდა და მეზობლებს ვთხოვე.

ხოკქ: ხოკქ ქოკ ბჲ **xoḳē: xoḳē koḳ** bj კალაპოტი (ფესსაცმლისა) колодка (обуви) boot-last. შალოს წინ ხოკქ ქოკი დეცენრ – შალვას ახალი კალაპოტები მოუტანია.

ხორორ **xorō** მსხვილად დაფქული крупно молотый milled thickly. მაღაზიე ჰადრ იცნეს, ხორორ გუდალქ, წაძჩ ცაცევ ლასარ დეწქ – მაღაზიაში ფქვილი ვიყიდე და მსხვილად დაფქული აღმოჩნდა, წმინდა საცერში უნდა გაცრა.

ხოჯგი დ **xoḟgi** j გრიპი მრ. მნ. pl. грипп flu. ლაცჰაც ხოჯგი და სოგო ცენეს – მთელი ზამთარი გრიპი მაქვს წელს (ბ. ბ.).

წსიცხ-ხორშაყრ დ **[sicx-]xorša'ō** j ციებ-ცხელება (ცხელებ-ციება) малярия, болотная лихорадка fever / malaria. ჭავბნრქ, თასდადლნრ ადგილ და აღუძნაქ, ქიქლუჩრ დროჰ ზორადშ ხეცერ წსიცხ-ხორშაყრ – ჭაობიანი, ჩავარდნილი ადგილია აღვანი და ძველ დროს ძალიან იცოდა ციებ-ცხელება.

ხოყუდლ დ **xo'ujlā** dd ადგილი, სივრცე, სადაც ვინმე ან რამე დაეტევა, დასატევარი место, пространство, где может поместиться кто/что-либо place, space where smth or sb can be placed. მადჯა დაყრუდშნ ჰაში დახკე'ნქ თხო, შტოლფეს სო ჩუ ხოყუდლ ცო ხილქგ – პურის ჭამისას სტუმრები გვეწვივნენ და მაგიდასთან ჩემი დასატევარი აგილი აღარ აღმოჩნდა.

ხუე დ **xuv** d ხუილი, დიდი ხმაური მდინარისა, წვიმისა, ქარისა და ა. შ. сильный шум реки, дождя, ветра и прочих roar of river, rain, wind. ვეებერქჩრ ხრ ხუე ლაჯიშ ჰალ ხაწერ ქოხმანხ – ხეობის წყლის (მდინარის) ხუილი მაღლა ისმოდა ქოხებში.

ხუე დ|არ **xuv d|ar** გრდმ. перх. trans. ხუილი (ხუის), დიდი ხმაური (ხმაურობს) издавать сильный шум (о реке, дожде, ветре и прочих) roaring, big noise. ოშტოქ ხუე დორ მახავ, ბანდრი დაჰ ვერლანდოლო სოგო – ისეთი ხუილი გაჰქონდა ქარს, ბავშვები შემიშინდნენ.

ხუეადნრ **xuvajno** ზმნს. нареч. adv. ხუილით, დიდი ხმაურით с сильным шумом (о реке, дожде, ветре и прочих) with roaring, with big noise. ხუეადნრ დლორ ჰალ მაჯალინრ აღზან – ხუილით მოდიოდა ადიდებული ალაზანი.

ხუდორ დ **xujtr** jj ცხვრის გამომშრალი ტყავი ქვეშ დასაგებად подстилка из овечьей шкуры dried skin of a sheep to spread out. ლაპიმაქ ლევაღერ კაწკუდრ

ვაჭონ სუდთხ მარჯინას კიკელ – კიბეზე მჯდომ პატარა ბიჭუნას ცხვრის ტყავი გავეფინე ქვეშ. შღრ. სრ. სომ. მაჟდაგ **maždag**.

სუდმრალ xujmral ხვაფრიელი, ბარაქიანი, დიდი, ფართო, ხალვათი, უხვი богатый, обильный, широкий, обширный abundant, rich, plentiful. ე გორენ სუდმრალ მოსავალ ხეცე – ამ ვაშლმა უხვი მოსავალი იცის; სუდმრალ გომურ თაგბიქ ვასოს ყაბონ – ფართო (ხალვათი) გომური გაუკეთა ვასომ ძროხებს.

სურმარი მ **xurmari** ქ მრ. მნ. pl. დაწუნებული მატყლი забракованная шерсть defective / rejected wool. ე სურმარი დაჰ ცო დოხკლა – ეს უვარგისი მატყლი ვერ გაიყიდება.

სურსნაღქ xursnālē 1. ხორკლებიანი კანი кожа в пупырышках roughness of skin. ცოდეწლაფნი, სურსნაღქ კა და სახეს ელნეგო – უნდომელი, ხორკლებიანი სახის კანი აქვს ელენეს. 2. ხორკლებიანი, დაკოჟრილი ღერო ან ნაყოფი (მცენარისა) в пупырышках (стебель или плод растения) callus stalk or fruit of a plant. თხე სურსნაღქრო სხალმაქ წიწბერასუდ დანაღათერ – ჩვენს დაკოჟრილ მსხალზე მოლადურები ბუდობდენ (ცხოვრობდენ) ხოლმე.

სურსნი დ **xursni** d მრ. მნ. pl. 1. მსხმო, ზღმურდლი, გამონაყარი (კანზე) пупырышки (на коже) skin rash. დელეს სურსნი ვასა სო – ტანზე ზღმურდლი დამაყარა. 2. ხორკლი (მცენარის ღეროზე ან ნაყოფზე) пупырышки (на плоде растения) callus (on plant's stalk or on a fruit). ე შუ კრუჟოვნიკეგო უფ სურსნი და! – ამ თქვენს სურტკმელს რა ძალიან ზღმურდლი აქვს!

სურბა|დ|ალარ (ახურბა|დ|ალარ) xuxrba|d|alar (axuxrba|d|alar) გრღუგ. перх. intrans. აბირება, რამის, მაგალითად, მარილის ჭამის ხასიათზე მოსვლა პირუტყვისა (მოვა) захотевший поест соль (баран, корова ...) feel like to eat salt (cattle). ჟეგო ბრრრედნო ვიქიჰჰჰ, ჰათეც სუდნბაღა – ცხვარს რომ ბრრრ დაუძახო, მაშინვე აბირდება. შღრ. სრ. სომ. ბირბა|დ|ალარ **birba|d|alar**.

სურბა|დ|არ (ახურბა|დ|არ) xuxrba|d|ar (axuxrba|d|ar) გრღმ. перх. trans. აბირება (ჩა|აბირებს), რამის, მაგალითად, მარილის ჭამის ხასიათზე მოყვანა პირუტყვისა (მოიყვანს) смани[ва]ть to make cattle feel like to eat salt. მა სურბაღო, ფეშკარ, ის ჟე! – ნუ აბირებ, ბაღღო მაგ ცხვარს! შღრ. სრ. სომ. ბირბა|დ|არ **birba|d|ar**.

ს

გალ-წყალ ღ **qal-çqal** d ცივ წყალში გახსნილი ქუმელი წყურვილის მოსაკლავად
ХОЛОДНЫЙ НАПИТОК ИЗ ТОЛОКНА oatmeal mixed in cold water to kill thirst. სიცხოვ
ქოთდიეწუდშნ ნინოს გალ-წყალ ბჟარდიე თხო – სიცხით შეწუხებულს ნინომ
„გალ-წყალი“ დაგვახვედრა.

გალინო **qalino** მიმლ. прич. particip. შეჭმული поеденный, съеденный eaten. აჰ გალინო
ცომ ნანბალა სო – შენი შეჭმული არაფერი მენახება.

* გალ-მალარ¹ ღღ **qal-malar**¹ dd ჭამა-სმა, პურ-მარილი кушание и выпивка
eating, fiest. გალ-მალარენმაქ (გალ-მალარენ) ბათვად თხა ბეხინო – პურ-მარილზე
ვართ დღეს დაპატეებულები.

გალ-მალარ² (გალ-მელარ) **qal-malar**² (**qal-mel'ar**) გრღმ. перх. trans. პურ-მარი-
ლობა (იპურ-მარილებენ), წაქეიფება (წაიქეიფებენ) пировать to have feast. კნა-
თივ გალ-მალარენ, სოდაე ბოხე – ბიჭებმა წაიქეიფეს და დაიშალნენ.

გალუენი **qalujni** მიმლ. прич. particip. საჭმელი, შესაჭმელი რამ что-либо съедобное
food, smth that can be eaten. გალუენ ცომი და ჰოგო? – საჭმელი არაფერი
გაქვს?

განოხ **qanox** ზმნს. нареч. adv. ხვალ და მომდევნო დღეებში где-то завтра tomorrow and
the following days. განოხ ღაზე ამირი ხილუენო, გამოცხადბადიე ტელევიზორე –
ხვალ და მომდევნო დღეებში კარგი ამინდი იქნებაო, გამოაცხადეს ტელევი-
ზორში.

გან-ლამო **qā-lamō** ზმნს. нареч. adv. 1. ხვალე-ხვალზევით (ხვალე და / ან ხვალზევით)
завтра-послезавтра tomorrow or the day after tomorrow. გან-ლამო სამსახურ
ცდენადოს, კონფერეციენმაქ დუდტას – ხვალე და ხვალზევით სამსახურს ვაც-
დენ, კონფერენციაზე მივდივარ.

გან-ლამოხ **qā-lamōx** ზმნს. нареч. adv. 1. ხვალ-ხვალზევითებში (ხვალ, ზეგ და მომდევნო
დღეებში) где-то завтра-послезавтра tomorrow and the following days. გან-ლამოხ
პასილკ სტეხოს რუსთილქ – ხვალ-ხვალზევითებში ამანათს ველოდები რუსეთი-
დან.

* გარწილალარ (გერწილალარ)² **qarçd|alar** (**qerçd|alar**)² გრღვ. непрх. intrans. 1.
გავლება (გაივლება) [с]ПОЛОСНУТЬСЯ rinsing smth in water. ღანიშ გარწილალქ ე

ჭერწელხ – კარგად გაივლო ეს ქვაბები. 2. გადატ. перен. fig. დარევა (დაერევა), ხმაურის ატეხა (ატეხს) *поднимать / поднять скандал to cause noise, to attack*. ნიკო მალენო ვარე, ფსტუ-ბადრენ გარწვალთ – ნიკო დაღეული იყო და ცოლ-შვილს დაერია.

* **გასტღარ** (გესტღარ)¹ **qastɔdar (qestɔdar)**¹ გრემ. მრ. прх. мн. trans. pl. შემოვლება (შემოავლებს), შემოტარება *обвести, обложить (досками ...), обхватить (рукой), обнести (забором); водить (кругом) to edge, mark the bounds*.

გასტღარ (გესტღარ)² **qastɔdar (qestɔdar)**² გრემ. მრ. прх. мн. trans. pl. გარს შემოვლა (შემოვიღის), გარს შემოიბენა (შემოიბენს) *обходить / обойти, обехать (кругом, вокруг) to walk round*. სიფსრე გორშითა გასტღინას მარინ ლეხოშ – გუშინწინ ქვეყანა (მთა-ბარი) შემოვიბინე მარინას ქებნაში (დ. მ.).

* **გასტღარ** (გესტღარ)³ **qastɔdar (qestɔdar)**³ გრემ. მრ. прх. мн. trans. pl. შეწყვილება (რეისაწყვილებს) *спарить, случить coupling*.

გაგამ ბღ qaqam bd ლაბაბი *двойной подбородок jawl, double chin*. სე კწკლე ცჰა სტაკ ლელაათერ გაგამ ვოწბინო, მქკ ვარალო – ჩემ პატარაობას ერთი კაცი დადიოდა ხოლმე ლაბაბდაკიდებული, ვინ იყო, ნეტავი. შღრ. ср. comp. **განოლ qaqol**.

* **გაყარ** (გეყარ) **qa'ar (qe'ar)** გრლეუ. непрх. intrans. 1. დაწევა (რდაიწევა), მოსწრება *догнать, догонять, нагнать, нагонять, подоспелвать to catch up with*. ფჰე ფხაკ-ლებ გაყყყ – ძალი კურდღელს დაწევა. 2. რამის მოხვედრა (მოხვდება) *попасть, ударить to be hit by smth*. ქორთის საგარ გაყნო'ერ მაჰონ, დაჰნ ძშიგ-ნორ – თავში დაგორებული ქვა მოხვედროდა გოგონას და მოეკლა. 3. მოწევა (მოიწევა, დამწიფდება), შემოსვლა ხილისა, მოსავლისა; ასაკში მომწიფება (რმომწიფდება), წამოზრდა *поспелвать, созрелвать ripened fruit*. ტყემალ გაყტეუ ვაძნი – ტყემალი თითქმის დაგვიმწიფდა; სქ კნათი ჰალ ვათხტე – ჩემი ბიჭები ლამის მომწიფდნენ. 4. გადადება (გადაედება), შეხვედრა ავადმყოფობისა *заразиться, заражаться, to catch, to infect with illness*. ჰობნ გრიბ გაყქ სობ – შენგან გრიბი გადმომედო. 5. გადატ. перен. fig. მოსწრება (მოესწრება) *стать (быть) свидетелем, участником чег-л. live so long until*. გიგო ქუდრწლებ გაყნას – გიგოს ქორწილს მოვესწარი.

* **განოღარ** (გეტოღარ) **qatɔdar (qetɔdar)** გრემ. прх. trans. 1. მიკრობა (რმიკრაგს), მიკოწიწება, დაწებება, მირჩილვა *приклеить, прилепить, залепить, спаять adhesion, sticking*. ფოსტალიონეს წირლებ მარკ განოღიქ – ფოსტალიონმა წერილს მარკა დააკრა; დაღუძნი ქორწნ ქალადი ვათღოს – საზამთროდ თან-

ჯრებს ქალღმერთებს მივაკრავ. 2. შეთხზვა (წმინდაწმინდას), დაწერა, მაგალითად, ლექსისა сочинить, сочинять, написать, например, стихотворение to compose, to write downc (for example a poem). მოვ უნახ ვათბირასე, ჰალ ხატალ სო – ლექსი რამ დაწერე და წამიკითხე რა (მ. უ.). 3. გადატ. перен. fig. უცაბელი გარტყმა (გასარტყამს), შემოლაწუნება, კვრა (ჰკრავს, უთავაზებს) неожиданно ударить sudden slapping. თელის კიბუნა ლარკტყუდჰ ბუდ ვათბოგერ – თელის კიბოს ყურის ძირში კინაღამ მუშტი უთავაზა.

ვანდლიენრ qät|dienô მიმლ. прич. particip. 1. მიკრობილი, მიკოწიწიებული, დაწებებული, მიჩილილი приклеенный, прилепленный, залепленный, спаянный stucked. ე ქალღმერთ მუდმ და ესე ვათდიენრ – ეს ქალღმერთი ცუდადაა აქ გაკრული. 2. შეთხზული, დაწერილი, მაგალითად, ლექსი сочинённый, написанный composed, written. (ხმ.): ... ლაგ ზურნ სტეფოს დაწერადიენრ მოვ ბა რა... – ... სტეფო ლაგაზიძის დაწერილი ლექსია რა... (მ. უ.): „დაწერადიენრ“ ქართულ ბა, ვანდიენრ, ვანდიენრ... – „დაწერილი“ ქართულია, ვანდიენრ, ვანდიენრ... (ხმ.): კერბადიენრ?... – „შეკერილი“?... (მ. უ.): ვანდიენრ... „კერბადიენრ“ ქართულ ბა – ვანდიენრ... „კერბადიენრ“ ქართულია. 3. გადატ. перен. fig. უცაბელად გარტყმული, შემოლაწუნებული неожиданно ударить suddenly slapped. ას ვანდიენრ ბუდ დაკობაგი ჰო? – უცაბელად გარტყმული ჩემი მუშტი გახსოვსლა?

ვან- qā- სამ- трёх- three (პირველი შემადგენელი ნაწილია რთული ფუძისა первая составная часть сложной основы first compound part of a complex root). თხოვო ვანქოკლნ ჩაკრ და – ჩვენ სამფენა სკამი გვაქვს.

* **ვენ** **qēā** j კერა, საცეცხლური, ცეცხლი очаг, огонь hearth, hearth. ბუდლაყოს თიშნ ვენ გაუქმადიენრ – ბობლიამ (კაცის სახელია) ძველი კერა გააუქმა; ვენჰ ალთაბ ლათ სოვო – კერაში (ცეცხლზე) ალთათა მიდგას; ბანდრი ვეცერე ღედანკე – ბავშვები კერის პირას (ცეცხლთან) სხედან.

* **ვევარ** (ვევარ)¹ **qevār (qivar)**¹ გრლუგ. непрх. intrans. [და]ხუთვა (და]ეხუთება) онемевать / онеметь (о руке, ноге ...), парализовать stiffening (will stiffen). ყენრ მაგლეგო[ჰ] არლოტ გოტ ვევერ – საწყალ მაგალეს მარცხენა ხელი დაეხუთა.

* **ვევარ** (ვევარ)² **qevār (qivar)**² გრლმ. прх. trans. მითვისება (წმიითვისებას), გამობრა (გამოსუბრის), დაკავება (დასუკავებას) присвоить, присваивать misappropriation. იშტუქ ქელრქ დავნ სოვოჰანრ, ლანრეს ნინუდგო[ჰ] თაუბუ ვევენრ – ამისთანა ცხვარი დამეკარგავო, ლანრეს ნინოს ცხვარი მიეთვისებინა.

ვევ-ვლარცი qev-qlarci მრ. მნ. pl. მიუვალი ხეობები და ღრანტეები, ხევ-ხუვები

недоступные овраги, ущелья impassable gorges and ravines. სპერუდზად წჷვეგრ-
მაქ ჰალ დალან ღუტ ვლარცი მეწიე გადალახოდან – სპეროზის წვეგრზე რომ ახვი-
დე, ბევრი ხეობა და ღრანტე უნდა გადალახო.

* **ვეთარ¹ qetar¹** გრღუფ. непрх. intrans. ცოდნა (იცის); მიხვედრა (გმიხვდება) **ЗНАТЬ, УМЕТЬ**
ПОНЯТЬ, ПОНИМАТЬ, ДОГАД[ЫВ]АТЬСЯ to know smth; to guess (will guess). აგენ
ღუტჷ ფალი ვეთე – ბეზამ მეტად ბევრი ზღაპარი იცის; ბერლარ აღმენ თაგუნბ
კეხი თეგან ვეთერ – ბერლანთ (ცისკარიშვილმა) აღამმა კოხტა უნაგირების კე-
თება იცოდა; ჰე ამბოხ ვეთარ – შენს ლაპარაკს (ნათქვამს) მივხვდი.

* **ვეთარ² qetar²** გრღუფ. непрх. intrans. დაცემა (დასეცემა), დავარდნა (დასვარდება),
დამხობა (დასეხობა) [у]ПАСТЬ, ПАДАТЬ, РУХНУТЬ, СВАЛИТЬСЯ to fall down.
დადონო'ერ თოთუ, თხე ბაბრ, იტუდძევე ლაზარე, ურმენ ჰათხ გაგუნმაქ ჩუ ვით-
ნორ... – გავარდნილიყო თოთუი და პაპახვენი, ლაზარე იტოშვილი, ურმის წინ
მუხლებზე დაცემულიყო... (ე. ი.); ცა დათგო დადონ, ცოჰეკას ჩუ ვეთინდარ – ცა
სირცხვილს უჭირავს, თორემ დაემხობოდა (ჩამოიქცეოდა) (მ. ჯ.).

ვეთე-ცოვეთე qetē-coqetē ზმნს. нареч. adv. ცოდნა-არცოდნით, ცოდნა-არცოდნაში,
ვიცი-არვიცი, როგორმე зная-незная, кое-как, как-нибудь with knowledge and
ignorance, know and not know, somehow. ღუტჩოვე ვეთე-ცოვეთე დო სტემანეს
ამბუდ – ბევრი ცოდნა-არცოდნით ლაპარაკობს ყველათერის შესახებ; ვეთე-
ცოვეთე საქმ ცო მეწ სტაკოვე დოლან – ვიცი-არვიცი საქმე არ უნდა წამოიწყოს
კაცმა.

ვეთმაკარ qetmakar გრღუფ. непрх. intrans. მიხვედრის უნარის ქონა (აქვს) **ИМЕТЬ**
СПОСОБНОСТЬ ДОГАД[ЫВ]АТЬСЯ to have the skill of guessing smth. დაკო ჩუ ხეტ სო
უნახან, ვეთმაკ სო: წიგნ დათხე უდარენა – გულში მიწყდება რაღაცა, ვხვდები:
სისხლი წვეთავს იქიდან (ა. მ.); ცო ვეთმაკ ე ფეშერენ, უხ ლევედოს – ვერ ხვდე-
ბა ეს ბაღლი, რას ვეუბნები.

* **ვეთარ² qetar²** გრღუფ. непрх. intrans. აღდგომა (დასდგება) **ВСТА[В]АТЬ** to get up. ბარლო საფ-
თუქჷ ვითას ღურდჷ – რვა საათზე ვდგები დილით; ჰალ ვეთე! – აღექი!

* **ვეთქ|დალარ (ვეთქ|დალარ) qet|dalar (qat|dalar)** გრღუფ. непрх. intrans. მიკვრა
(გმიკვრობა) **ПРИКЛЕИВАТЬСЯ** to fasten, to stick. ტატქ დაჩუდ, ტოტან ვეთქლა სო ე
ფოთლი – სველი რომაა, ხელებზე მიკვრობა ეს ფოთლები.

* **ვეთქ|დარ qet|dar** გრღმ. прх. trans. აყენება (დასაყენებს) **ПОДНИМАТЬ, ЗАСТАВЛЯТЬ**
ВСТАВАТЬ to make somebody to stand up; raising somebody. ღურდჷ ქიქოც ვეთქლოს
ბანდრი – დილას აღრე ვაყენებ ბავშვებს.

* **კქგე', კენო' qēge', qeno'** 1. მერე? Потом? then? 2. მერე რა, არაფერია, არა უშავს, დიდი რამეა! ну и что, что ж такое, большое дело! that's ok, that's nothing, what if; what's wrong. **კქგე', მქ კინოხ ვადხნას ჰოწ** – მერე რა, რომ კინოში წავედი უშენოდ! **კენო', იცხუნდალა მა ჰადჟუ დაკ** – არაფერია, მაგის გულისთვის ნუ დადარდიანდები. *იხ. см. see კქ qē.*

კელბ|ადნს qel|ajnsā ჩვეულებრივ, წესისამებრ *обыкновенно, как положено usually, as a rule.* **კელბადნს ოთხნხ ჩუ იხო ე ფჟუ, ნჟადჟ** – ეს ძალი ჩვეულებრივ შედის ოთახებში და გამოდის.

კელოხ qelōx *იხს. нареч. adv.* სადღაც გაისად, სადღაც მერმისს, სადღაც მომავალ წელს *где-то в будущем, в седующем году somewhere the next year, the following year.* **კელოხ წა თაგდ ლუც სო საგირთე** – სადღაც გაისად სახლის გაკეთება (აშენება) მინდა საგირთაში.

კელცო|ადნს qelco|ajnsā *იხს. нареч. adv.* არანაირად, ვერანაირად, არაფრით, ვერაფრით, სრულებით არ[ა], სულაც არ[ა] *совсем не[т], никак не[т], ни в каюю in no way.* **კელცობადნს სო ჰამბადარქ ცო დაკდივ სქ ნუს** – სრულებით არ ფიქრობს ჩემი რძალი, მასიამოგნოს; **იჯუმულქ ყუშყურ დოს ი ვაჰოგოქ, კელცობადნს ცომ იხითო ლარკნხ, დო!** – ამდენს ვეჩინებები ამ ბიჭს და არანაირად არაფერს უშვებს ყურებში, ქა!

კელკეთარ qelqetar *გრლუვ. непрх. intrans.* არცთუ კარგად (ჰა და ჰა, გაჭირვებით, როგორმე) ცოდნა, ფლობა რამისა (არცთუ კარგად იცის, არცთუ კარგად ფლობს) *кое-как владеть чем-либо to know smth not quite well.* **კელკეთ რა ერმალუდნ ნახხ თეგდ** – არცთუ კარგად იცის რა ერმალომ ყველის დამზადება (კეთება).

* **კესტარ (კასტარ)² qestār (qastār)²** *გრლუვ. непрх. intrans.* პირუტყვის შეწყვილება (შეიწყვილდება), დანერბვა, დაგრილება, მაკება (იმაკებს) *спариваться, случаться (о животных) mating an animal.*

* **კესტარ (კასტარ)³ qestār (qastār)³** *გრლუვ. непрх. intrans.* ალერსი (ქმოქალერსება), მოფერება (ქმოქეფერება), თავს შემოვლება (ქშემოქევლება) *приласкать affection, caress.* **ჰოხ კასტალო ჰქ მაძი!** – შენ შემოგველოს მამიდაშენი!

* **კეფსარ¹ (კასარ) qepsar¹ (qasar)** *მრ. გრლმ. мн. прх. pl. trans.* 1. [გა|და|ყრა (გა|და|ყრის) бросать, разбрасывать, раскидывать dropping; feeding grain to birds. **ლუხმეს გაჯადრჩნ სიმჩდ კეფსო** – ლუხუმი მტრედებს სიმინდს უყრის. 2. [მო|შარ|დვა (მო|შარ|და|ვს) *сходить по-маленькому, отли[ва]ть, [по|писать to urinate.* **თხაბუსუ ქოკადღელი დანხ თურ კერლოირ ე ფეშეკარ, სანგო კასინო** – წუ-

ხელ ტუალეტში წასვლა თუ ეშინოდა ამ ბაღს, ეზოში მოუშარდავს.

* **კეფსითარ¹ (ჯასითარ) qepsitar¹ (qasitar)** გრძ. მრ. прх. мн. trans. pl. 1. [გადა]ყრევენება (გადა]ყრევენებს) заставить бросать, бросить (разбрасывать, раскидывать) to make drop; feeding. ნანას გაჯადრჩნ სიმჩდ კეფსითარ ფეშკრეგორ – დედა მტრედებისთვის სიმინდს აყრევენებს ბაღს. 2. მოშარდვენება (შმო]შარდვენებს) заставлять / заставить сходить по-маленькому, отли[ва]ть, [по]писать to make sb urinate. ე ფეშკრეგორ ბუსუ-ბუსუ სჯგო მა კეფსითოთ! – ამ ბაღს ღამ-ღამ ეზოში ნუ აშარდვენებთ!

კეფსუენჩ qepsujnî მიმღეობაა სიტყვისა причасте слова participle of a word **კეფსარ¹⁻²⁻³⁻⁴ qepsar¹⁻²⁻³⁻⁴**. ... დჩჩრ ბუდსუ ოსი ღევაღჩ, ცჰა ჩარქასრ მაჭარნ ჰალორ მალენჩ, ო კეფსუენჩ კეფსჩ დჩჩრ ბუდსუ: თათჯ დორ ძმუდბლეგორ, ისე ვასუენჩ! – ... მთელი ღამე იქ იჯდა, ერთი ჩარქა ღვინოც დალია და ის სასროლიც ისროლა მთელი ღამე: ეხმიანებოდა ძმობილს, აქა ვარო (მ. უ.)!

კეჩნადრნა d qečnajrnā d დროსა და სივრცეში გამეფებული სხვანაირობა, თავისებურება, განსაკუთრებულობა воцарившаяся вокруг особенность, своеобразие difference, peculiarity, particularity spread in time and space. ოოო დივჰ ტატეჩ ლამნიგორ ჰიჭასუ, დადავა'რ, უეგორ, კეჩნადრნა! – იიიქით სველ მთებს გავეყრებ და გაოგნებას ვარ, ბიჭო, რა სასწაულებრივი სხვანაირობაა!

კეჩფერ qečper სხვა მხრივ в остальном; с другой стороны in another way. კაწკოწ ხელთას ბა სოგო, ცოჰ კეჩფერ ესე ღაზიშ მასრ – პატარა ხელთასი მაქეს, თორემ სხვა მხრივ აქ კარგად ვარ; ჟე კაჩოდორ თხოგო ჩჩჩჩავ, კეჩფერ მან ცრმშაბალა თხოწ – ცხვარს გვიწყვეტავენ დათვები, სხვა მხრივ კი არა გვიშავს რა.

* **კეყარ (ჯასარ) qe'ar (qa'ar)** გრლუგ. непрх. intrans. 1. დაწევა (ღდა]წევა) догонять, догнать to catch up with; ბასილ ბაძოხ კეყარ – ბასილი ბაძოხ ეწეოდა. 2. მოხვედრა (შმო]ხვდება, ფიზიკურად შეეხება) попадать, коснуться to hit (to touch physically). ბახტრეს ვოსინჩ კერ ლაჰენ ნიფს ქორთიხ კეყარ – ბახტარის (კაცის სახელია) გასროლილი (ნასროლი) ქვა გველს ზუსტად თავში ხვდებოდა. 3. მოხვედრა (შმო]ხვდება), უნებურად მისვლა, თავის ამოყოფა (თავს ამოყოფს) невольно оказаться в том или ином месте turning up unexpectedly. ერმალოდცოწ ცუდ ვაყუჰორ, ბერორ, ე ჟავნორ დაჰ კეთდებალე – ერმალოსთან არ მოხვდები, ბერო, ეს წერილი ჩააბარე რა. 4. მოწევა (შმო]წევა), დამწიფება, შემოსვლა (შემოდის) поспевать, созреть ripening. ბლუჯუფ სხალ ქიქოყ ვიყარ – ბლუჯოს (კაცის სახელია) მსხალი ადრე მწიფდება. 5. გადადება (გადა]ედება), შეყრა

(შეეყრება) заражаться infect. ქიქოც ლაწრი ატამში ვეყირ ნახახ – წინათ ავად-
მყოფობები ადვილად გადაედებოდა ხოლმე ხალხს.

* გირვალ მდ **qirqal** jj ალაყაფი, ხირხალი, ჭიშკარში გაყრილი გრძელი ლატნები
перекладина вместо ворот во дворе long bars in the gate.

გირვლი მდ **qirqli** j მრ. მნ. pl. ალაყაფი, ხირხლები, გრძელი ლატნებით გაწყობილი
ძველებური ჭიშკარი старинные ворота с перекладами main gate. აღმეს სე
გირვლახ მანქა მალდიქ – ადამმა ჩემს ალაყაფს მანქანა აძგერა; სე დროჰ
ჰამიგჰეც გირვლი მარ – ჩემ დროს ყველას ხირხლები ჰქონდა (ბ. ბ.).

ვლარც: ვლარც დითარ **qlarc: qlarc d|itar** გრდუგ. непрх. intrans. პირღებინება (აღე-
ბინებს) отрывивать, извергать содержимое из желудка vomiting. ბუსცჰას
ვლარც დითქ იგნეგრ – მთელი ლამე აღებინა ივანეს.

ვლარცადნრ **qlarcajnd** ზმნს. нареч. adv. ხმაბადეითი სიტყვაა, გადმოსცემს პირღებინე-
ბას звукоподражательное слово для обозначения рвоты onomatopœic /
imitating word expressing vomiting. სა ხილოლომცქ ვლარცადნრ ჰალრო ვეუსითიქ
მიხუდგრ – თენებამდე „ვლარცანიით“ აღებინა მიხოს.

ვლენა|დ|ალარ **qleča|d|alar** გრდუგ. непрх. intrans. რაიმე სარგებლის არსებობა (არსე-
ბობს) иметь ту или иную выгоду to have certain benefit / advantage. ბჰს ცაი კი-
კელ ლეფჩეს, მხ ცრმ ვლენალა – სულ ცის ქვეშ ვგდივარ (ცხვარში ვარ), მაგრამ
არათერი ყრია (არათერი სარგებელია).

ვლენა|დ|არ **qleča|d|ar** გრდმ. перх. trans. 1. ხლენა (ჩგახლენს) колоть, рассекать to split.
ე კუქ მოჰ გავლენადირაჩქი? – ეს კუნძი როგორ გახლიჩე? 2. გადატ. перен. fig. რაი-
მე სარგებლის, გამოსავლის მოპოვება (მოიპოვებს) добывать, получать ту или
иную выгоду to obtain some advantage, outcome. ბჰს ვეთლას, მხ ცრმ ვლენაღოს
– სულ ვშრომობ, მაგრამ ვერათერ სარგებელს ვიღებ (ვერათერს ვხლენ).

ვლენა|დ|ომაკარ **qleča|d|omaqar** გრდმ. перх. trans. 1. ხლენის უნარის ქონა (აქვს)
иметь способность колоть, рассекать having the skill to split smth. ჯერ ტყოს
ვლენადომაკ სოქ კაძბი – ჯერ კიდევ შემიძლია კუნძების ხლენა. 2. გადატ. перен. fig.
რაიმე სარგებლის, გამოსავლის მოპოვების უნარის ქონა (აქვს) иметь
способность добывать, получать ту или иную выгоду to have the skill to obtain
some advantage, outcome. ტატუნ ცრმ ვლენადომაკერ ქორთო გამართლბად-
ბუნენ, ე აღჭგქ მაჯურ კრძალვევ: – კაწკოქ დრო ლიბ სოქ, სქ ვაჯოქ უჩიტელ,
დაკლავანანდოლოქ... – ტატო ვერ პოულობდა თავის გასამართლებელს და ესლა
უთხრა დიდი კრძალვით: – დრო მომეცითო სულ მცირეოდენი, დიდო მასწავ-

ლებელო, თიქრისთვის (ა. ბ.)...

გოი ბდ **qoi** ბდ ბალახის ან თივის კონა пучок травы или сена a pack of grass or hay.

ვირეე გოი ბაჭორალო, შარბშარნა ბაყორალო – ვირს ბალახის კონა მოჰქონებოდა და თავადვე ჭმდა თურმე.

გოკ[აკ] **qok[ak]** მარტო სამი, მხოლოდ სამი только три only three. გოკ[აკ] ლარ სესხბადებალ სოწ, საუბუე ცო დეწ სოწ – მხოლოდ სამი ლარი მასესხე რა, მეტი არ მინდა.

* გოწლოლეშ, გოწლოლეწ **qocloyeš, qocloyě** მესამედ третий раз for the third times. გოწლოლეშ დუეტას თივან ბორჯუმი – მესამედ მივდივარ დასასვენებლად ბორჯომში.

გოლარ¹ (გებლარ) **qolar¹ (qeblar)** გრდმ. прх. trans. დაფარება (დასაფარებს, დაიფარებს), დახურვა, გადაფარება наде[ва]ть (на голову), покры[ва]ть, накинуть to cover. ქუდ გოლა'ელ, სკოლიან ლობალე – ქუდი დაიხურე რა და სკოლაში წადი; კატოს მანდილ გოლარ – კატო მანდილს დაიხურავს; ბაცბურ ქუდ ქუდრთმაქ გუდ ლჩეჩქიგეუ თარლვალთ იფლართ მიტრო ბაცბან – თუშური ქუდის თავზე დახურვის ძერგელა დაემსგავსა ეფიანთ მიტრო თუშებს; მათან აფრშულქ საბან გოლირ – ლოგინს აბრეშუმის საბანი გადაათარეს.

გოლარ² (გებლარ) **qolar² (qeblar)** გრდმ. прх. trans. რგება (არგუნებს) да[ва]ться в удел allotting smth to smb. ჩაჩქან აგ ლეგანლათერ, ვუნენ (უნენ) დანლ გოლარ აღმიანენ, ო გუდგოლქი ცომიჩენ დალმაკინრ – ჩაჩქანიანთ ბებია ამბობდა ხოლმე, რასაც ღმერთი არგუნებს აღამიანს, იმას ვერსად წაუვგაო.

გოლინრ **qolinô** მიმლ. прич. particip. 1. დაფარებული, დახურული, გადაფარებული надетый, накрытый, покрытый, накинутый covered. ოსი დარ ფიცრულ წენბუდ ყავრეე გოლინრ (უნდა იყოს გოხკინრ) – იქ იყო ფიცრული სახლები, ყავრით დახურული (ლ. ყ.); ქუდ გოლინრ ვანქ სკოლ ნიკუმ – ქუდდახურული წავიდა სკოლაში ნიკუმა. 2. მიკუთვინებული, რგუნებული, რაც არგუნეს ან ის, ვისაც არგუნეს то, что присвоили или тот, кому присвоили to allot smth to sb. ჰანნუნენ და გოლინრ, ო გუნ ო ცო აცთენალა – ვისაც რაც აქვს რგუნებული (მიკუთვინებული), იმას ის არ ასცდება.

გორგ მდ **qorq jz** მთის წვერთან ახლოს მდებარე გაფართოებული მოვაკებული ადგილი ровное, расширенное место по близости с вершиной wide, open space near the mountain top. ქე მემცხორიე უფრო ვშიროშ გორგან დაყოდრ ხოლმე – ცხვარს მეცხვარეები უფრო ხშირად ხორხებში ამოვენებ ხოლმე (ა. გ.).

ვოწინო qoçinô მიმლ. прич. particip. 1. აკიდებული (ის, ვისაც ან რასაც ჰკიდია) нёсший на плече что-либо loaded (sb. who has loaded smth). ნაყმაქ დაწოთ თადოზი ვოხკინო დო ბიკო – გზაზე ნძიმე ხურჯინდაკიდებული ცხენი მიჰყავდათ. 2. დასხმული (ის, რასაც ასხია) плодоносящий having a lot of fruit. ე ვორ ცეხენ ზორადოშ ვოწინო ბა – ამ ვაშლს წელს ძალიან ასხია.

ვოწილიენო qoç|dienô მიმლ. прич. particip. აკიდებული (ის, ვისაც ჰკიდია) нёсший на плече что-либо loaded, huag. სე აგას, მადროს, გო ვოწიენო ლელაწლათრასო... – ბებიაჩემი, მარენი, მხარ-კისერზე დაკიდებულს მატარებდა ხოლმე (ნ. ქ.)...

* **ვუმლიდისარ (ვიბლიდისარ) quj|d|isar (qib|d|isar)** გრლუგ. непрх. intrans. მიყუ-დება (წმიყუდება) прислониться, прислоняться leaning on / against sb / sth. ლეყეჰ ოსეს თეშ, ლეყეჰ ხის ვუმლვის – გინდ ოსს ენდე, გინდ წყალს მიყუდე (ხალხ.) (მ. ჭ.).

ვუმწილისარ (ვიბწილისარ) qujç|d|isar (qibç|d|isar) გრლუგ. непрх. intrans. 1. ჩამოკიდება (ჩამოეკიდება), დაკიდება (დაეკიდება) [по]виснуть to hang. ბადერ ხენეს ვუმწილისე – ბავშვი ხეს ჩამოეკიდა. 2. აკიდება (აეკიდება), ატორლიალება (აე-ტორლიალება) приставать, надоедать to hang on to sb, to pursue. ბაზირ დუეტროხ მეზობლს სტაკ ვუმწვისე'ნე სოხ, ნასტ ვასტვინას – ბაზარში მიმავალს მეზობლის კაცი ამეტორლიალა და ძლივს მოვიშორე.

ვუმწილისენო qujç|d|isenô მიმლ. прич. particip. 2. დაკიდებული, ჩამოკიდებული имеющий подвешенное положение hanging. ათხ ლაჸმრე აჰ დახკლომცე მიხ-ხმაც ქადჯებერასუდ და ვუმკდისენო – ვიდრე მთიდან ჩმოვიდოდით, ყველგან ობობები (აბლაბუდები) დაკიდებულან. 2. გადატ. перен. fig. აკიდებული (ჭირად გამ-ხდარი), ატორლიალებული приставший, надоевший hanging on, pestering. ე სტაკ მუმშ ვა სოხ ვუმწვისენო – ეს კაცი ცუდად მყავს ატორლიალებული (გა-დაკიდებული).

ვუჩი ბ quñi b მრ. мн. pl. მატყლის მსხვილი ძაფისგან მოქსოვილი მაღალყელიანი ფეხ-საცმელი обувь из крупной шерсти с высокими ноговицами knee-boot knitted with thick woolen thread. გერმანბიც ბუჰ დროჰ მელჰაჭეჩო ვუჩინრე დიდუდ ლელაწლათერ აღნი – გერმანელებთან ომის დროს ყველგან, საითაც კი გაიხე-დავდი, „ვუჩიებიანი“ დიდოელები დადიოდნენ ალვანში.

ჯ

ჯავრხეთარ მდ **ǰavrxetar** გრლუგ. непрх. intrans. ჯავრის ქონა (ჯავრი აქვს) სხვისა კარგის გამო завидовать, расстраиваться за чужие успехи to have anger / wrath. (A. Sch.).

ჯარ¹ ბდ **ǰar¹ bd** ცალი ხელით გაკეთებული პატარა გუნდა ამა თუ იმ პროდუქტისა (მოხელილი ქუმლისა, მჭადისა, ხაჭოსი) комок того или иного продукта, сделанный одной рукой little ball of certain products (oatmeal, maize flower, curds) made by one hand. ცუ ჰივნეს, ოკუმფლენი დარათხრ, ცჰა ჯარ ბედჷ ცო ნახჷ სო – ქუმელი მოვნილე და იმდენი ვიყავით, ერთი პაწია გუნდის მეტი არ შემხვდა.

ჯარ² მდ **ǰar² jj** ჯარი войско army. გად ნახნ მანჯო ჯარ ლათერ დღეებახ – ჩვენი ხალხის დიდი ჯარი იდგა დღეობაში.

ჯვარედნ მდ **ǰvaredi** jj გზაჯვარედინი крестообразный crossroads. ცქტრ ნაყმაქ მახეს, დეჰუმგორნა შილდერ ჯვარედინმაქ – ცენტრალურ გზაზე ვცხოვრობ, მალაზიიდან მეორე გზაჯვარედინზე. შლრ. ср. comp. უგლასრ ugla'ბ.

ჯორი-ქრისტი **ǰori-kristi** ჯვარი და ქრისტე [ეწეოდეს]! Крест и Христос [с ним]! Let the Christ and cross bless! (სიხარულის გამომხატველი სიტყვაა ახლობლის კარგ მდგომარეობაში ყოფნის გამო слово, выражающее радость по поводу хорошего состояния ближнего a word expressing happiness for the welfare of a close person). ჯორი-ქრისტი, მოჰ, მოჰ ღაზიხრ ბასმაქ დეუნო! – ჯვარი და ქრისტე გეწეოდეს, ქა, რა კარგ ფერზე მოსულხარ!

* **ჯოყარ** მდ **ǰoqar** jj კაჭაჭი, გამხმარი ერთწლიანი მცენარის დერო[ები] стебель (стебли) засохшего однолетнего растения dried reeds. სჷ ნან-დად ცო და-გეგჷ, წენინ გოგინ მასჷ ჯოყარი ლათჷ – ჩემი მშობლები აღარ არიან და სახლის ირგვლივ ცარიელა კაჭაჭი დგას (ლ. ც.).

ჯოყარსა **ǰoqarsa** 1. კაჭაჭივით наподобие стебля (стеблей) засохшего однолетнего растения like a dried reed. უხკ ხილ'რალრ, ე ას ხაყდიქრ ვარდენ, ჯოყარსა დადცი – რა დაემართა, ნეტავი, ეს ჩემი დარგული ვარდი კაჭაჭივითაა აკი. 2. გადატ. перен. fig. გამხდარი, გაძვალყტაგებული засохший подобно стеблю (стеблям) однолетнего растения, похудевший, захилевший, почавший skinny (იტყვიან ადამიანზე говорят о человеке is

said about a person). ე შოთახ უხკ ჭირბალო ოშტყ, მოლყ ლელე ჯოყარსა – ნეტავი, ამ შოთახ რა სჭირს ისეთი, როგორი დადის კაჭაჭივით.

ჯოყარსაჭ ჯოყარსაჭ 1. მთლად (ნამდვილი) კაჭაჭივით *совсем как стебель (стебли) засохшего однолетнего растения like a real dried reed.* უხკ ხილრალო, ე ას ხაყდიქრა ვარდენ, ჯოყარსაჭ დადცა – რა დაეძართა, ნეტავი, ეს ჩემი დარგული ვარდი მთლად (ნამდვილი) კაჭაჭივითაა აკი. 2. გადატ. *перен. fig.* მთლად (ნამდვილი) კაჭაჭივით გამხმარი, ძალზე გამხდარი, ძალზე გაძვალყტავებული *совсем засохший подобно стеблю (стеблям) однолетнего растения, совсем похудевший, захилевший, совсем почавший skinny like a dried reed* (იტყვიან ადამიანზე *говорят о человеке is said about a person*). სტევაკ წონალალო ქორთო ნინუდნი, ჯოყარსაჭ ლელიცა – ნეტავი, რით მოსწონს თავი ნინოს, მთლად (ნამდვილი) კაჭაჭივით დადის აკი.

ჯულრაო ჯურათ ზმნს. *нареч. adv.* უშნოდ, ულამაზოდ, ჯულურად *некрасиво, неприлично in an ugly way.* ის კაბ დაჭ ხარცდებ, ჯულრაო დაუთხუ ჰოგო – ეგ კაბა გამოიცვალე, ულამაზოდ გაცვია.

ჯლარბ დღ ჯარბ *дд* ზლარბი *ёж hedgehog (A. Sch.). შლრ. ср. comp. ბლაჯ byაჯ.*

ჰ

ჰაჲ, ჰად hač, haj აგლებ. *пренебр.* *By m. f.* ეს *этот, эта, это this.* ჰად უხ დო ბა, ას ჰანუდმაქ ცო ხაუყას! – ეს რა ცხენია, მე ამაზე არ შევჯდები!

ჰაზირ hazir აზირ, სჯობდა, უკეთესი იქნებოდა; ბარემ, არ სჯობდა? უკეთესი არ იყო? *He лучше было бы? It would be better? Wasn't it better?* ჰაზირ სჲ დეთ ეცარ, ის კალხეს მოც ცუდ თელერ? – აზირ ჩემი ძროხა გეყიდა, მაგ ბენრეკს აღარ სჯობდა?

ჰამ[აც] ham[ac] ნაწ. *част. part.* თანაც; ბარემ *к тому же, заодно at the same time.* ეჯუხ უხ თელჲ, კნათი, ჰამაც სამარგებლო ბეთყუდლონორ [ბლალოჩინეს] – ამას რა სჯობს, ბიჭებო, თანაც სამარგებლოს ამბობენო [ეთქვა ბლალოჩინეს] (ა. ბ.).

ჰანც hāc აგლებ. *пренебр.* *By m. f.* ახლა *теперь, сейчас now.* ჰანც დაჯ-კაწკლობას მე დაწუგე! – ახლა უეროს-უმცროსობას ვილა დაგიდევს. შლრ. *ср. comp. იც იც.*

*ჰალჲ (ჰალოჩ)¹ **halū (halō)**!

***ჰალუფ** (ჰალოფ)² **halũ (halõ)**².

***ჰალუფ** (ჰალოფ)²: **ჰალუფ** (ჰალოფ) დ|ა **halũ (halõ)**²: **halũ (halõ) d|a**.

***ჰანლუფ**, **ჰანლოფ**¹ **hãlũ, hãlõ**¹ ალალი, ღვიძლი (ნათესავი) родной blood relative. ი სჟ **ჰანლუფ** დადგაშო ვა – ეს ჩემი ღვიძლი ბიძაა (მამის ძმას); **მესაბლიშვილო** ისკო'ე, აბრმე, თხე მამა კნათი, **ჰანლუფ ვაჟარ ბარ** – ისაკი და აბრამი, მამიდაჩვენის ბიჭები, ალალი ძმები იყვნენ.

ჰანლუფ, **ჰანლოფ**² **hãlũ, hãlõ**² მშვიდი, წყნარი, უწყინარი, სათნო, კეთილი, ალალი **необидчивый, спокойный, скромный, добрый** quiet; inoffensive. **მიტო ჰანლუფ** სტაკ ვა – მიტო მშვიდი (წყნარი, სათნო) კაცია; **ჰანლუფი** დონმაქ ბანდრალქ ფსტი ხეხოლო – მშვიდ ცხენებზე ბავშვებიან დიაცებს სხამენ.

***ჰანლუფ** (ჰანლოფ) დ|ა **halũ (halõ)**: **halũ (halõ) d|a** ალალია შენზე, მასზე **Бог оплатит (за добро)** truthful; simple-hearted. **ე ლუნალ ჰანლუფ და იცხუნ** – ეს გასამრჯელო ალალია მაგანე.

ჰარ-ჰატ **har-hat** შორისდ. **межд. inter.** თვალის ახელის ნებართვის აღმნიშვნელი სიტყვა დამალობანას თამაშისას **слово, разрешающее разжмуриться при игре в прятки** a word expressing permission to open one's eye when playing hide and seek. **ჰარ-ჰატ** ალწო ცომც ბჰარკი ჰამას ყატდიერ! – „ჰარჰატის“ დამახებამდე (თქმამდე) თვალები არამც და არამც არ გაახილოს ვინმემ.

ჰასე **hase** ზმს. აგლებ. **нареч. пренебр.** **Ву m.f.** აქ **здесь, тут** here. **ჰასე დანარ მოჰ ხილუ!** – აქ ცხოვრება როგორ იქნება!

ჰაქ-ჰაქ **hak-hak** მოდი! **Иди [ко мне]! Come!** (ძალის მოსაპატიჟებელი, მისატყუილებელი სიტყვაა **слово, которым подзывают собаку** a word for inviting / luring a dog). **ჰაქ-ჰაქ, აფთარ!** – მოდი, აფთარ! **მოჰეკ ჰაქ-ჰაქანო** დექრას თხე მურეგო, ბატინო ფეს ბალორ სო – როგორც კი „ჰაქ-ჰაქს“ დაუუძახებდი ჩვენს მურას, მაშინვე მომიახლოვდებოდა.

ჰანდ|შტანო **ha|j|štajnõ** ნაწ. **part.** რომაო **МОЛ** so that/as they say (გადმოსცმს მესამე პირის ნათქვამს **передает сказанное третьим лицом** conveys the utterance of the third person). **ჰანდ|შტანო** ვიბნორო სომაქ ბიძის, მუ მალორენ მაყ ლიბანელ, ჰალო თეგესანო – ასე, შემოეთვალა ჩემთვის ბიძაჩემს, რომ სმას თავი დაანებოს და შევურიგდებო.

ჰანდ|შტარ|ი **ha|j|št|r|ũ** კნბ. **пренебр. dim.** ასეთი, ამგვარი, ასეთნაირი **такой** such, this kind. **დეჯინო** ოჯხე ხილენვასო, მან **ჰანდ|შტარ|ი** მურდლო ცომიჩჰე დაგანდა სო – ბევრ ოჯახში ვყოფილვარ, მაგრამ ასეთი სიბინძურე არსად მინახავს.

ჰოშტ[რ]იჲ **hošt[r]i** აგლბ. пренебр. *By m. f.* იგივეა, რაც *то же, что the same as* ოშტ[რ]იჲ **ošt[r]i**. ჰოშტ[რ]იჲ ფსტუკ ო დეწრალო ო ილოუნ ჩუ დოცდინო! – ნეტავი, იმის-თანა ცოლი რაღად უნდოდა იმ ილოს შინ მოყვანილი!

ჰაცე **ha'e** ნაწ. част. part. ჰოდა *так вот well*. ჰაცე, აჰად მალრენ მაყ ლიბა'ელ, ქუდრთლენ ვახან ვოლლიბალე – ჰოდა, შენც დაანებე თავი სასმელს და თავიდან დაიწყე ცხოვრება.

ჰაც-ჰუცი დ **ha'-hu'i d** მრ. მნ. pl. ჰო-არა, ჰოც და არაც, არცთუ კარგად გამოხატული (გაუგებარი, ზერელო, საეჭვო) თანხმობა *да и нет (и да, и нет), не совсем ясно выраженное согласие yes or no (doubtful) consent*. ტათებ სესხბადარეს ჰაც-ჰუცი დო სოგო იენეს – ფულის სესხებაზე ჰო-არას მეუბნება ივანე.

*ჰიკ დ **hi:k j** ტარი, ხელის მოსაკიდებელი იარაღისა (ბარისა, თოხისა, ცულისა, ხმლისა, დანისა და მისთანათა) *ручка (лопаты, мотыги, топора, кинжала, ножа и прочих) handle of a tool (hoe, axe, sword, knife, etc.)*. ე დიკენ ჰიკ ხარცდარ დეწე – ამ ცულის ტარის გამოცვლა უნდა. შლ. ср. compl. *სახელორ saxelur, ქოლო kolt*.

ჰიყ **hi'** შორისდ. межд. inter. აბა, მოუსმინე! გესმის? *Прислушайся-ка! Слышишь? Now Listen! Can you hear?* (ბავშვის ენაზე *на языке детей on a kid's language*). ჰიყ, მოხ ჰეგო! – გესმის, ქარი ქრის!

ჰო **ho** აგლბ. пренебр. *By m.f.* ის *тот, та, то that* (იხმარება უარყოფით კონტექსტში *употребляется в отрицательном контексте is used in negative context*). ჰო ოჯხი ჩუ ვაცითუნ სტაკ ცო ვა – ის სახლში შემოსაშვები კაცი არაა. შლ. ср. compl. *ო 0*.

ჰ

ჰაბაბა[დ] **hababa[j]** შორისდ. межд. inter. ო-ჰო-ჰო!.. *Ого! Oho! Wow!* (გაკვირვების გამოხატველი სიტყვაა *слово, выражающее удивление a word expressing astonishment*). ჰაბაბად, ო ეკუმფლე ნახ და ე აქციენმაქ! – ო-ჰო-ჰო, რატომ ამდენი ხალხია ამ აქციაზე!

ჰადარ (ჰედარ) **hadar (hedar)** გრდუე. непрх. intrans. აშლა (წაიშლება), წამოშლა (წამოიშლება), ამოძრავება (ამოძრავდება), ადგილიდან დაძვრა (დაიძვრის) *трогаться / тронуться с места getting to their feet*. ქე ჰადარ – ცხვარი აიშალა;

დახკერჩ ჰად – ღრუბლები აიშალა; ლაწრი ჰად სო – ტკივილები ამეშალა.

ჰად|დ|არ **had|d|ar** გრძ. перх. trans. აშლა (აშლის), წამოშლა (წამოშლის), ამოძრა-
ვება, ადგილიდან დაძვრა (დაძვრავს) тронуть с места getting to their feet.
მემცხორივ ეჟ ჰადლიქ – მწყემსებმა ცხვარი აშალეს (დაძვრეს).

ჰათგეჟ **harge'** ზმნს. нареч. adv. იმ წუთას, ის-ის იყო ТОЛЬКО ЧТО, КАК ТОЛЬКО that
minute (სიტყვა გამოიყენება მომხდარი მოვლენის ან ქმედების დასრულების-
თანავე მომხდარი მომდევნო მოვლენის ან ქმედების გადმოსაცემად СЛОВО
употребляется для передачи действия или явления, совершившихся сразу
же после предыдущих the word is used simultaneously with the finishing of
happened phenomenon or action in order to convey next phenomenon or
action). [ჰანს ცო დაკოდა] ... ყაროვ ტატდიენო მევეტური, ჰათგეჟ კონხნ დახ-
კენო – [ვის არ ახსოვს] ... წვიმის დასველებული მეოტიანები, ის-ის იყო ბარი-
დან ამოსულები (ს. ლ.); ჰათგეჟ სამსაჟხრელქ დეჟენო დარასო, ჰაში დად
ჰონადნო, აჰ დარეკოდინე – მაშინლა სამსახურიდან მოსული ვიყავი, სტუმრები
მოვდიანო, რომ დაშირეკე.

[ე]ჰათდოლიქ **[e]hatdoli'** ზმნს. нареч. adv. მას მერე, მას აქეთ, იმის მერე с тех пор
since then. უნე ჰო ვადბწნას, ეჰათდოლიქ ბჰჰ ჰოხ დაკლივას – მას მერე, რაც
გაგიცანი, სულ შენზე ვფიქრობ.

[ე]ჰათლომციქ **[e]hatlomci'** ზმნს. нареч. adv. მანამდე, იმ დრომდე до тех пор before
that time. [ე]ჰათლომციქ სტეხოს ჰო, სანამ ოჟმაც გაკვეთლი ჰალო დამო – მა-
ნამდე მოგიცდი, სანამ ყველა გაკვეთილს ისწავლი.

*ჰათხნ დდ **hatxā** jj წინა ადგილი, წინა სივრცე, წინა არე место впереди, переднее
пространство the front space. ი წინგო ლამჰურ ჰათხნ და – ამ სახლს ლამაზი
წინა არე აქვს.

ჰათხნ დაჯარ (დახარ) **hatxā j|aqar (j|axar)** გრძ. перх. trans. 1. ვინმეს წინ
გადარბენა (გადაურბენს), წინა სივრცის წართმევა (წაართმევს), ამ სივ-
რცისთვის შეცილება (წმეცილება), გზის გადაღობვა (გადასუღობავს)
пересечь дорогу кому-либо running across sb, taking the front space away,
rivalry the space, blocking the way. ცო მოთერ სო, მე ილკოს ჰო სამსაჟხრე
ჰათხნ დავო – არ მეგონა, რომ ილიკო შენ სამსახურში წინ გადაგიბრებდა
(გადაგეღობებდა).

*ჰათხრქ **hatxrē** 1. წინა, პირველი; მოწინავე передний, первый, передовой front;
leading. სქ ფეშკარ ჰათხრქ და სკოლე – ჩემი ბაღი პირველია სკოლაში. 2.
ბადლად, მაგიერ ВЗАМЕН, ВМЕСТО, В ОБМЕН instead. ე სტაკ სო ჰათხრქ ლო ეგერ

– ეს კაცი ჩემ ბაბლად (ჩემ მაგიერ) წავა ცხვარში (ბ. ბ.).

ჰადრანდოლი **hajdrāxdoli** ზმნს. нареч. adv. სადღაც ამას წინების შემდეგ, სადღაც ამას წინებიდან მოყოლებული, სადღაც ამას წინების მერე где-то с предыдущих дней since recent time. **ჰადრანდოლი იხას დოს დან** – სადღაც ამას წინებიდან მოყოლებული დავდივარ შეშის დასამზადებლად.

ჰადჯ|დიითარ **hajč|ditar** გრდმ. перх. trans. გამტკნარებულ მდგომარეობაში მიტოვება (წმიატოვებს), ამ მდგომარეობაში დასმა (წდასვამს) оставлять / оставить человека в разочарованном состоянии leaving sb. in enfeeble condition. მოლჟ დანრ ე მადთხან: ოჯუმთლჟ ოჯახ დარ სოგოჟჟ, თხა ცჰადნი კაწკუდირ ბანდერბანდრეგო ჰადჯდითჟსო – რანაირი ყოფილა ეს წუთისოფელი: იმხელა ოჯახი მქონდა და ახლა ერთი პატარა შვილიშვილის შემყურე დამსვა.

ჰადჯ|დისარ **hajč|disar** გრდუფ. непрх. intrans. მიშტერება (წმიაშტერდება), მიხერება (წმიახერდება), გამტკნარებულ მდგომარეობაში დარჩენა (წდაჩრება) оста[ва]ться в разочарованном состоянии staring sb, to be stayed in enfeeble condition. ჰადესბისნორ ე ვაჟარ უდს დისჟრ ჟჟგო: ჩანოტკანრეჟუმგო, კჰავ-დალჟუმგო, დაყ-ჰავდალჟუმგო, კურკლანრეჟუმგო... – მიხერებოდნენ ეს ძმები, გამტკნარებულები, იქ დარჩენილ ცხვრებს: ჩანოტკიანებს, დაკოჰ-ლებულებს, გაძვალტყავებულებს, კურკლიანებს... (ა. ბ.); ოშტჟ ლამზუ ღედალრა სუფრენმაქ, სო ჰოგო ჰადჯვისჟსოჟ, ვენჟ ჰოგო ჰეთესურ – ისეთი ლამაზი იჯექი სუფრასთან, მეც შენ მოგაჩერდი და სხვებიც შენ გიყურებდნენ.

***ჰალო** **halô** адит. აღმა, ზევით, ზევითა მხარეს, [წ]ა[წ]ო- вверху, наверху, вз[о]- come upwards; up side (ზმნისართი, აღნიშნავს საგნის მოძრაობის მიმართულებას ქვემოდან ზემოთ наречие, обозначает направление движения предмета снизу вверх adverb denoting subject destination from below to above). დად ჰალო ვახჟ ლაჟმჟ – მამა [წ]ავიდა მთაში; დად ჰალო ვეჟჟ ლაჟმჟ – მამა ამოვიდა მთაში.

ჰალ[რ] დებწ|დალარ (დ|ოწ|დალარ) **halô d|ebč|d|alar** (d|oç|d|alar) გრდუფ. непрх. intrans. 1. აბმა რამისა რამეზე (წაებმება) [წ]делаться ривязанным к чему-либо to tie smth on smth. ე ბაწარ გონე ცო დებწლა ჰალო – ეს ბაწარი კარგად არ (ვერ) ებმება. 2. გაღატ. перен. fig. აყოლა (აჰყვება ვინმეს ქმედებას) следовать, подражать кому-либо, брать пример to follow. აჰ ის სტაკოხ ჰალ მა ვოწლა, ცო ჰამბალა სო! – შენ მაგ კაცს არ აჰყვე, არ მეამება (ბ. ბ.)!

ჰალ[რ] დებწარ (დ|ოწარ) **halô d|ebčar** (d|oçar) გრდმ. перх. trans. 1. აბმა რამისა რამეზე (წააბამს) ривязать что-либо к чему-либо to tie smth on smth.

თადღზინანდნ ბაწარ ღუდწნას ჰალო აკამზინმაქ – ხურჯინისთვის ბაწარი ავაბი დაზგაზე. 2. გადატ. перен. fig. აყოლიება (წაიყოლიებს ვინმე ვინმეს) заставить следовать, подражать себе, брать пример с себя to follow sb. ო სტაკოვ ჰალ ვოწჩჰარ შარახ – იმ კაცმა აგიყოლია (ბ. ბ.).

ჰალ[რ] ყეტარ (ყატარ) **halô qetar (qătar)** გრღუე. непрх. intrans. 1. წამოიჭყეტა რამის შიგნიდან (წამოიჭყეტავს) выглядывать / выглянуть откуда-нибудь to look out from smth. ჩანთერნჷ კიტრ ჰალ ყეტჷ – ჩანთიდან კიტრი იჭყიტება. 2. გადატ. перен. fig. ეს-ესაა აღმოცენება (ნათესისა) вот-вот прорастать / прорасти, пробив[ва]ться, всходить / взойти, проклевываться to arise just. ხახრ ჰალ ყატჷ – ხახვი ეს-ესაა აღმოცენდა (ბ. ბ.).

ჰალო halo ess. ზევით наверху above, upwards (ზმნისართი, აღნიშნავს საგნის მდებარეობას ან მოქმედებას ზემოთ; შესიტყვების შემადგენელი ნაწილი наречие-приставка, обозначает место нахождения или действия предмета наверху adverb denoting subject location or action upwards, component part of Word combination). ნან ჰალო და – დედა ზევითაა.

ჰალო halô abes./nom. ზედა, ზემოთა სივრცე თავისი მოცემულობებით верхнее пространство со своими данными upwards space with all its entities. ჰალო ბჷჷ ლამზურ და! – ზემოთა სივრცე მუდამ ლამაზია!

***ჰალგეჷ halge'** 1. თუ წინიცობაა აწმო-, გაწმო- если [вдруг] вы-, за- if ... (ასრულებს პრეფიქსის ფუნქციას выполняет функцию префикса fulfills the prefix function). ჰალგეჷ ვეჷჩჷჷჷს შირქილჷ, გუდმრჷ მასალ ეცინო ბჷარდებათ სოჷ – თუ წინიცობაა ამოვედი შირაქიდან, გომურის მასალა ნაყიდი დამახვედრეთ. 2. ზედმეტად აწმო-, გაწმო- слишком вы- over ... (ასრულებს პრეფიქსის ფუნქციას выполняет функцию префикса fulfills the prefix function). ის კრამიტ ე წენოგო სოგეჷ ბა ვუდგებისენო – ეგ კრამიტი ამ სახლს ზედმეტად აქვს გადმოკიდებული.

ჰალუხჷ haluxû უფრო მეტად ა-, ი-, გა-, მო- ещё больше вы-, за-, до- more and more (აღმატებითი ხარისხის ფორმა სიტყვისა форма превосходной степени слова the form of superlative degree of the word ჰალო halô). დხნრჷ ლაცარა ჰალუხჷ ლადტჷ, ვერლომ ცო ხილუგჷ დისრენა... – ცხოვრების სურვილიც უფრო იმატებს, აღარ გვექნება დარჩენის (ცხოვრების, სიცოცხლის) შიში (ა. მ.)...

ჰალცო|დ|ახლანდნ halô co d|axlajnî შიმლ. прич. particip. 1. ამოუცნობი, გაუგებარი необознаваемый, непонятный strange. სტაკ ჰალცოვანლანდნ ცო ვეწ ხილჷ –

კაცი გაუგებარი არ უნდა იყოს. 2. აუტანელი невыносимый unbearable. ლერ ჰალცოვანლაძეც ვა – ლეო ნამეტანი აუტანელია (ბ. ბ.).

ჰალცო|დ|უწმაკინი **halco|d|uṣmaḳinî** მიმღ. прич. particip. გაუმაძლარი ненасытный, прожорливый voracious. ჰალცოვუწმაკინ ცო ვეწ ხილწ სტაკ – გაუმაძლარი არ უნდა იყოს კაცი (ბ. ბ.).

ჰამო **hāmō** კამეჩის, ხარის ... გასაგდები, გასარეკი სიტყვა слово, которым погоняют буйвола, быка ... yelling for driving buffalo ... უდმო ჭშალოშ ვულერ ანდრო ფტარჩაგო ჰამო, ჰამუდნო, მიხახ ხაწერ – ისე ხმამაღლა ეძახდა ანდრო ხარებს ჰამო, ჰამოო, სადლაც (შორს) ისმოდა.

ჰამახეც, ჰამახეჭ **hamaxe', hamaxeč** ყველაზე больше всего, больше всех, самый the most. კლასე ჰამახეც ლაზიშ სე ვაჭოვ ლამოდო – კლასში ყველაზე კარგად ჩემი ბიჭი სწავლობს.

ჰანამიღლქ **hanamplē** ვისი ხელა? ვისი ტოლი? Ростом в кого? Чей ровесник? Who's age. ჰანამიღლქ ვაჭო? – ჰომიღლქ – ვისი ხელა ხარ? – შენხელა.

ჰანხან **hanxā** ვისაც, ვის შესახებაც о ком и ... whom, about whom. ჰანხან თიშნას, ჰამივაც ლალტბადიქ სო – ვისაც ვენდე, ყველამ მიღალატა; ჰანხან დაკლიფრას, ო ცო გუვალქ ყუფ – ვისზეც ვფიქრობდი, ის არ აღმოჩნდა ქურდი.

*ჰანკ: ჰანკ დ|არ **hāḳ: hāḳ d|ar** გრღმ. перх. trans. სლოკინი (ასლოკინებს) икать hiccup. ლაქცჰანკ ჰანკ ლოს, ჰამას თურ ჰებვოსო – მთელი დღე ვასლოკინებ, ვინმე თუ მახსენებს; ბანდრეგ ჰანკ დო – ბავშვი ასლოკინებს.

ჰანკ დ|ითარ **hāḳ d|itar** გრღუფ. непрх. intrans. სლოკინი (ასლოკინებს) икать hiccup. თხა ლაქცჰანკ ჰანკ დითო სოგო, ჰამას თურ ჰებვოსო – მთელი დღე მასლოკინებს, ვინმე თუ მახსენებს; ბანდრეგო ჰანკ დითო – ბავშვს ასლოკინებს.

ჰანკ დ|ითითარ **hāḳ d|ititar** გრღმ. перх. trans. სლოკინება (ასლოკინებინებს) заставлять икать to cause hiccupping. ლაფსინო ბაკლეგ ჰანკ დითითო სოგო – მშრალი ლუკმა მასლოკინებს.

*ჰაპ|დ|არ (ჰეპ|დ|არ) **hap|d|ar (hep|d|ar)** გრღმ. перх. trans. 1. დახუჭვა (თვალისა ...) (დახუჭავს) закрыть[ва]ть (глаза ...) to close (eyes ...). ფისოს ბჰარკი ჰაპდიქ – ფისომ თვალები დახუჭა. 2. დაკეცვა (დანისა ...) (დაკეცავს) складывать / сложить (нож) to fold (a knife). გარსო, ნეკ ჰაპდებ, თეტო მეძლი! – გარსო, დანა დაკეცე, დაჭრი ვინმეს! 3. შეკუმშვა (მუშტისა ...) (შეკუმშავს) [с]ж[им]ать (кулак ...) contracting (fist ...). დავას ბუდ ჰაპბიქ, თურ ვეწ სოხ უდღვისწ – დავამ (კაცის სახელია) მუშტი შეიკრა, თუ უნდა გადაქეკიდოს.

ბაქ ჰაპ|ბ|არ (ჰეპ|ბ|არ) **bak ḥap|b|ar (ḥep|b|ar)** გრძლ. перх. trans. 1. პირის მოკუმვა (წმოკუმავს), მოხურვა **закры[ва]ть рот to close one's mouth**. ბაქ ჰაპ|ბ|არ, ედელ, ცოჰე ხი დოპტლა ჰოგო – პირი მოკუმე, ედელ (კაცის სახელია), თორემ წყალი გადაგეყლაპება. 2. გადატ. перен. fig. გაჩუმება (გაჩუმდება), ხმის გაკმენდა (გაკმენდს) **замолкать / замолкнуть to stop talking**. ბაქ ჰაპ|ბ|არ, ქუდრი, ცოჰე გაუყუჰ ჰო – პირი მოხურე, ქორო (კაცის სახელია), თორემ მოგხვდება.

ბჰარკი ჰაპ|ღ|არ (ჰეპ|ღ|არ) **bak ḥap|j|ar (ḥep|j|ar)** გრძლ. перх. trans. 1. თვალების დახუჭვა (დახუჭავს), მოხუჭვა **закры[ва]ть глаза to close (eyes)**. ბჰარკი ჰაპ|ღ|არ, გუდრი, ცოჰე საპო დუდლო ჰო – პირი მოხურე, გოგი, თორემ საპონი შეგვივა. 2. გადატ. перен. fig. გარდაცვალება (გარდაიცვლება), მოკვდომა (მოკვდება) **умирать / умереть to die**. ჰე მარო, ვაგო, აგას ბჰარკი ჰაპ|ღ|არ – შენ მშვიდობით იყავი, ვაგო (კაცის სახელია), და ბებიათ თვალები დახუჭა (მოკვდა).

* ჰარან დდ **ḥarā** jj წისქვილი мельница mill.

ჰარე აჰინო **ḥare ahinō** მიმღ. прич. particip. 1. წისქვილში დათქული **ПОМОЛОТЫЙ В МЕЛЬНИЦЕ milled in the mill**. ე სიმძღ კელდარ ჰარე და სოგო აჰინო – ეს სიმინდი კელაანთ წისქვილში მაქვს დათქული. 2. გადატ. перен. fig. მოთმენის, ღირსეულად თავის დაჭერის, თავშეკავების უნარი **СПОСОБНОСТЬ ДЕРЖАТЬСЯ С ДОСТОИНСТВОМ ability to endure, to refrain**. ოსეგო დუგ ჰარე აჰინო ცო და – ოსს დიდი თავშეკავება არა აქვს (მ. ჯ.).

* ჰარჩარ (ჰერჩარ)² **ḥarčar (ḥerčar)**² გრძლ. прх. trans. 1. შეხვევა (წმეხვევს), განვევა (წგახვევს) **завернуть, заворачивать to wrap in**. აგას დათანანო მაღვი აპყარლო ჰერჩარათერ – ბებია პურს გამოსაცხობად ნაცარში წმეხვევდა ხოლმე. 2. გადატ. перен. fig. დამარხვა (წდამარხავს), ჩამარხვა (წჩამარხავს), დასაფლავება (წდასაფლავებს) **ПОХОРОНИТЬ, СХОРОНИТЬ to bury**. უდს ჰადრჩნო ოჯუს ო დონე, ო ლამუხ მან **საყორან თიღნორ, რაკი დონეს, დარჭონ ლეებორე, ყორან წერალო** – იქ დაემარხა იმას ის ცხენი და იმ მთისთვის **საყორანე** დაერქვა, რაკი ცხენს, შავი რომ იყო, **ყორანა** რქმეოდა (ტ. ც.).

* ჰარჩომ: ჰარჩომ ბალო (თელო) **ḥarčom: ḥarčom ba'ar (tel'ar)** გრძლ. перх. trans. დაცემინება ცხვირისა (ცხვირს წდაცემინებს ის) **чихать / чихнуть sneezing**. ში ჰარჩომ ბალონას: ცენეს ვან ქე ლანიში დადლო – ორი (ორჯერ) ცხვირი დავაცემინე: წლეულს ჩვენი ცხვირი კარგად იქნება; **ჯოწო ჰარჩომ ბალო თალოეს** – ორი (ორჯერ) ცხვირი დავაცემინა თალომა (კაცის სახელია). ჰარჩომ ბალოთარ (თელოთარ) **ḥarčom ba'itar (tel'itar)** გრძლ. перх.

intrans. დაცემინება ცხვირისა (ცხვირს [და]აცემინებს მას) чихнуть sneezing (will sneeze). ში ჰარჩომ ბადლითჟ სოგრ: ცენეხ ვაჟ ქე ლაზიში დადლოჟ – ორი (ორჯერ) ცხვირი დამაცემინა: წლეულს ჩვენი ცხვარი კარგად იქნება; შაწ ჰარჩომ ბადლითჟ გიგლიგრ – ორი (ორჯერ) ცხვირი დააცემინა გიგლის.

ჰარჭყაპენო **harčqapenô** დაჭმუჭნული, დაპრანჭული ПОМЯТЫЙ creased, crumpled. ის ჰარჭყაპენო კაბ მაქ მოფხინო ნშადჟ მოჭ დადლორა! – მაგ დაჭმუჭნულ კაბახაცმული გარეთ როგორ გამოხვედი!

ჰარჰარ დ **harhar d** ქოშინი ОДЫШКА breathlessness. დოკ ცო ლალდაგ სქ, ჰათეც ჰარჰარ დებლდოს – გული აღარ მივარგა, მაშინვე ქოშინს ვიწყებ.

ჰატარჰოტრი დ **hatarhoṭri** მრ. მნ. pl. ზედმეტი ლაზლანდარობა, ხორხოცი, თავ-შეუკავებელი მხიარულება неударжанное веселье clowning, loud guffaws. მაცლომცჟ დოგიშ ჰატარჰოტრი, დო?! – როდემდეღა ლაზლანდარობთ ზედმეტად, ქა?!

ჰათსარ (ჰეთსარ) **hapsar (hepsar)** გრდუგ. მრ. непрх. мн. intrans. pl. შეხედვა (შეხედავენ), ყურება [по]смотреть to look at. ოჟმაჟ ლეთხან იხოხო ნითჟანიგო ჰეთსურ – ყველა მოცეკვავე ნეთე-დედოფალს შეჰყურებდა.

ჰათსითარ (ჰეთსითარ) **hapsitar (hepsitar)** გრდმ. მრ. перх. мн. trans. pl. შეხედვინება (შეახედებს) разрешить [по]смотреть to make sb. look at smth. ჩაკეტად-ვადლნო ვანერ კიმო, შადრ ვანრელო ნახ ცო ჰეთსითარ – ჩაკეტილი ცხოვრობდა კიმო, თავის ცხოვრებაში ხალხს არ ახედებდა.

ჰაჩო **hačô** შორისდ. межд. inter. აჩუ! Но! Gee uo! (to horses) (ცხენის წასახალისებელი ბრძანებაა слово, которым погоняют лошадь horse encouraging order). ჰაჩო აღ ის დონეგო, ბადერა! – აჩუ უთხარი მაგ ცხენს, შვილო (ბ. ბ.)!

ჰაჭ-დ|აგარ **hač-d|agar** გრდმ. перх. trans. მონახულება (მონახულებს), შეთვალე-რება, თვალის დაღლება ВЗГЛЯНУТЬ, ПОСМОТРЕТЬ, ПРОВЕСТИ ГЛАЗОМ to see sb, to look sb over. ჰაჭ-გიბლეთ ო დო, ლურდქლოლო აუხკუ შადრგლეს – თვალი გადაავლეთ რა იმ ცხენს, დილიდანვე აბია მარგილზე.

ჰაჭ-დ|აგან **xx** გრდმ. перх. trans. ინფინიტივია მასდარებისთვის ИНФИНИТИВ ДЛЯ МАСДАРОВ infinitive for gerund ჰაჭ-დ|აგარ **hač-d|agar**. შესახედავად, შესახედაობით, გარეგნობით на вид in appearance. ჰაჭ-დ|აგან ცომშაბალა ვად წიჩო ნასინ – შესახედავად არა უჭირს რა ჩვენს ახალ რძალს.

ჰაჭ|დ|აგლანი **hač|d|aglajni** წარმოსადეგი, კარგი შესახედაობისა, ეშხიანი, თვალტანად, ისეთი, ვისთვის შეხედვაც ღირს видный, представительный, на

кого стоит посмотреть good-looking, well-built. სტაკ ჰაჭდაგლანნი ვეწ ხილწ
– კაცი წარმოსადეგი უნდა იყოს.

ჰაჭწა ოაჭა გრღუე. неврх. intrans. 1. ინფინიტივია მასდარისთვის ინფინიტივ დღა მასდარა an infinitive for the gerund **ჰაჭარ ოაჭარ**. წყე ტყოყ ლეყერ სოწ ო სად ლამნიგრ ოაჭაწ! – ერთხელ კიდევ მინდოდა იმ ჩემი მთებისთვის შეხედვა! 2. წრამესთან შედარებით по сравнению с when comparing smth. ვადგრ ოაჭაწ, ის ჯერ ფეშეკარ და – ჩვენთან შედარებით ეგ ჯერ ბალღია; ეჰათლუხოგრ ოაჭაწ, ზორადში ლახჭ დრო და, ყოველ უმ და ჩტლუხრ ბანდრიგო – მაშინდელთან შედარებით ძალიან კარგი დროა, ყველაფერი აქვთ ახლანდელ ბავშვებს (მ. ყ.).

***ჰაჭყარ (ჰეჭყარ) ოაჭყარ (ჰეჭყარ)** გრღმ. прх. trans. 1. მოჭყერა (წმოწუჭყერს), წაჭყერა, ლაჭყერა [с]жать, [с]давить, [на]жать, [при]давить grasping (will grasp). ურმეს ღოზ ოაჭყარ – ურმეს წწელი მოუჭირეს; ქუდკბადრწწონ ჯანოვ ცო ოაჭყარ – ფეხშიშველას ქალამნები არ უჭყერს (ხალხ.) (მ. ჭ.).

***ჰაჭარ (ჰეჭარ) ოაჭარ (ჰეჭარ)** გრღმ. прх. trans. 1. წასმა (წწაწუსვამს, წწაწისვამს) [на]мазать wiping smth over. ურემ ბურბლინ ტაუტ ოაჭარ მეურმეს – ურმის თვლებს ტაოტი წაწუსვა მეურმემ; ქორან ბანდ ოაჭარ! – ფანჯრებს ჩვარი გაწუსვი! კედლოზ დოფსტ ოაჭარ! – კედლებზე მიწა (თინა) წაწუსვი! 2. გასმა, გავლება ხანისა (გაწაწუსვამს, გაწაწვლებს) [на]чертить линию underline (will underline). ოჯუს ღაფენმაქ ხან ოაჭარ – მან ღაფანზე ხანი გაავლო. 3. ღაგვა (ღაგვის), გაწამოგვა (გაწამოგვის) подмести, подметать, вымести, выметать sweeping out. დაჰოვ წწენიჰ ქოჯარ ოაჭარ – გოგომ სახლში ცოცხი გამოწუსვა (ღაგავა). 4. სახელდახელოდ, ხელდახელ მოზელა (წმოწხელს) [с]месить под быструю руку to knead hastily. ჯალეთ, ცუ ოაჭარეთ, ზორადში მაცბალწთხრ! – არიქათ რა სახელდახელოდ ქუმელი მოზილეთ, ძალიან მოგვშივდა! 5. ქროღვა (ქრის), ღღაბერვა (ღღაწუბერავს) [подуть (о ветре) blowing. მარწ მოსწ მოხ მოყ ოაჭარ! – რა ცუღმა ქარმა ღაუბერა! 6. გაღატ. перен. fig. მოკურცხვლა (მოკურცხვლავს), მოძუძგვა (მოძუძგავს), გაწქროღვა, სწრათად გაქცევა (გაიქცევა, მოწსვამს) исчезнуть моментально drive fast; rushing. მოჰეკ შარწ ღად გუვალჭ, შოთას ოაჭარ – როგორც კი მამამისი გამოჩნდა, შოთამ მოწსვა (მოკურცხვლა).

იორღ ოაჭარ (ჰეჭარ) იორღ ოაჭარ (ჰეჭარ) გრღმ. прх. trans. 1. იორღით სვლა ცხენისა (ღადის) ходить иноходью to pace off (a horse). კუბრას წადნ იორღ ოაჭარ – კუბრა (ცხენის სახელია) სუეთა იორღით ღადის. 2. უწწეოდ ცხოვრება ქალისა (ცხოვრობს) жить аморально to live immorally (a woman). ის ფსწწხოვ იორღ ოაჭარანრ – ეგ ქალი უწწეოდ ცხოვრობს თურმე.

ტარო ჰაგარ (ჰეგარ) **tarô haqar (heqar)** გრძ. прх. trans. აკლება (წაიკლებს), განადგურება, მიწასთან გასწორება (გაასწორებს) [раз]грабить, уничтожать / уничтожить, сравни[ва]ть с землёй destroy; destruct. მასთხოვას ფშიშს ტარო ჰაგარ – მტერმა სოფლები აიკლო (გაანადგურა); სეტყვას სიმინდოს ტარო ჰეგარ – სეეტვა სიმინდს ანადგურებს.

*ჰაგადარ (ჰეგადარ) **haq|dar (heq|dar)** გრძ. прх. trans. 1. წასმა (წაუსვამს, წაისვამს), ასმა (აუსვამს), წაგლეხა; მოსრესა (მოსისრესავს), მოფშენეტა (თვალისა) мазать, растирать, мять, протирать (глаза); [с]лизать to wipe over, plastering over, rubbing (eyes). ურემ ბურბლინ ტაუტ ჰაგბიქ მეურმეს – ურმის თვლებს ტაოტი წაუსვა მეურმემ; ლანდიკოს მაწირქმზო ღამბკეს მოტ ჰაგბიქ – ლანდიკომ თათლიან კოვზს ენა აუსვა; ქორან ბანდ ჰაგებო! – ფანჯრებს ჩვარი გაუსვი! კედლობ დოფსტ ჰაგებოთ! – კედლებზე მიწა წაუსვით! 2. გასმა, გავლება ხაზისა (გაუსვამს, გასვლებს) [на]чертить линию underline (will underline). ოგუს დაფენმაქ ხაზ ჰაგდიქ – მან დაფაზე ხაზი გაავლო. 3. სახელდახელოდ, ხელდახელ მოხელა (მოხელს) [с]месить под быструю руку to knead hastily. მაცდალოჩო ბანდრინ ხანას ცუ ჰაგბიქ – მოშიებულ ბავშვებს (შვილებს) დედამ სახელდახელოდ ქუმელი მოუხილა; მოჰქ კი ხი ჰალ დოფხდალო, ვაგენმაქ მაძედარ ჰაგინა – როგორც კი წყალი გათბა, ტყავზე სახელდახელოდ (ხელდახელ) მჭადი მოხილა (ა. მ.). 4. გადატ. перен. fig. სილის შემოკვრა (შემოჰკვრავს), შეთავაზება да[ва]ть пощёчину slapping on the face. ოთრეს გაზან ბავბინო, დადას ცჰა ჰაგდიქ – ოთარის თხა დაუკარგავს და მამამ ერთი სილა უთავაზა.

*ჰაგსაგარ (ჰეგსეგარ) **haqsaqar (heqseqar)** გამოხატავს ჰაგარ (ჰეგარ) **haqar (heqar)** სიტყვით აღნიშნული მოქმედების არასრულფასოვან ხარისხს выражает неполноценное качество действия, обозначенного словом ჰაგარ (ჰეგარ) **haqar (heqar)** with the word ჰაგარ (ჰეგარ) **haqar (heqar)** it expresses imperfect quality of indicated action.

ჰაგსაგადარ (ჰეგსეგადარ) **haqsaq|dar (heqseq|dar)** გამოხატავს ჰაგადარ (ჰეგადარ) **haq|dar (heq|dar)** სიტყვით აღნიშნული მოქმედების არასრულფასოვან ხარისხს выражает неполноценное качество действия, обозначенного словом ჰაგადარ (ჰეგადარ) **haq|dar (heq|dar)** with the word ჰაგადარ (ჰეგადარ) **haq|dar (heq|dar)** it expresses imperfect quality of indicated action.

ჰაჰარ-ჰოჰრი **hahar-hohri** მრ. მნ. pl. ზედმეტი სიცილ-ხარხარი излишний смех too much guffaws. ოთხერან ჰაჰარ-ჰოჰრი დალორ – ოთახიდან ზედმეტი სი-

ცილ-ხარხარი ისმოდა.

ჰედემ, ჰედლამ hedeš, hədlaš ზმნს. нареч. adv. დაგვიანებით, მოგვიანებით, გვიან с опозданием, поздно late. თხა ას სამსაუხრელჲ ჰედემ ძალოს – დღეს მე სამსახურიდან დაგვიანებით მოვალ.

ჰედემგეს, ჰედლამგეს hedešge', hədlašge' 1. თუ [ვინიცობაა] დაგვიანებით ..., თუ [ვინიცობაა] მოგვიანებით ... если [вдруг] с опозданием ... if/in case late ... ჰედემგეს ვეხეჲსას, მა სტეხოთ სო – თუ [ვინიცობაა] მოგვიანებით მოვედი, არ დამიცადოთ. 2. დაგვიანებითლა, მოგვიანებითლა с опозданием too late. ცო დამაკ სო ჰო ბალოცე, ჰე ამბუდ ჰედემგეს ხაყ სო – ვერ გნახე საავადმყოფოში, შენი ამბავი მოგვიანებითლა გავიგე.

ჰედემკაც, ჰედლამკაც hedeška', hədlaška' მოგვიანებით [по]позже, с некоторым опозданием later on. ვა წყეგეს მა ქასტლა სამსაუხრი, ჰედემკაც მაკ ჰო დაც – ხვალ ნამეტანს ნუ იჩქარებ სამსახურში, მოგვიანებით შეგიძლია მოხვიდე.

-'ჰერ -'her კავშ. союз conj. რომ если [бы] if. უხკ ხილრალო, ესერნს ტბათინს გუჰერ! – რა იქნებოდა, ნეტავი, აქედან ტბათანა რომ ჩანდეს! ვაჟა გონგოთე ვაწუჰერ ე ჟებ, ლე დაჰ ცო დავიღარ ევგო – ვაჟას წესიერად რომ ედევნა ამ ცხვრისთვის, არც დაეკარგებოდა; გონგოთე ღამდო 'ჰერ ლეოს, მედალმაქ ვალენვარ – წესიერად რომ ესწავლა ლეოს, მედალზე გავიდოდა.

ჰერწილან დდ herçilā dd ადამიანის (ხალხის) სატრიალებელი ადგილი (სივრცე) место, пространство для выполнения определённых действий, место, где можно развернуться a place for people to move to and fro. ისე ნახ ჰერწილან ცო და – აქ ხალხის სატრიალებელი ადგილი არაა.

ჰერწყერწარ (დერწჰარწარ) herçqerçar (d|erharçar) გრლუგ. непрх. intrans. უსაქმოდ ბორიალი (დაბორიალებს), ბოდიალი крутиться без дела senseless walking to and fro. მა ჰერწყერწარ, ვოყის, მიჩე ვუდტაჰი – ნუ ბოდილობ, წადი, სადაც მიდიხარ (ბ. ბ.).

ჰეტ-ეჰარ het-eqar გრლუგ. непрх. intrans. ამხატება ადამიანისა ([ა]მხატდება), აცერ-ცეტება проявлять излишнюю активность to become light-minded. მოჰეკ ქორ კაძიკ ტათებ თასო, დუჯონ ჰეტ-ეჰარ ხეჲე – როგორც კი ცოტა ფულს ჩაიგდებს ხელში, ბევრმა აცერცეტება იცის.

ჰეტ-ეჰინო het-eqinô მიმლ. прич. particip. ამხატებული, აცერცეტებული, მსუბუქი ჭკუის, ცეტი, რეტი, ცეტ-რეტი, ახტაჯანა, ზედმეტად აქტიური излишне

активный, сверхактивный light-minded, reckless. ცო დაბწერ სო, მარტ ჰეტ-ეგინო მოყ დანოო ის ჰეტ მადრდაშო – არ ვიცნობდი, რა ანტაჯანა ყოფილა ეგ შენი მული; ჩანკრენთ თიფ-ოთენო სტაკ მოთერ სო ჰეტრე, ჰეტ-ეგინო გუგალე – შორიდან დამჯდარი (დალაგებული) კაცი მეგონა ჰეტრე და მსუბუქი ჭკუისა აღმოჩნა; მა ვა ჰეტ-ეგინო, ჩუ მეყა! – ნუ ხარ ანტაჯანა, დადექი!

ჰეტყეტ|დალარ hetqet|dalar გრლუგ. неврх. intrans. ტენვა, ჩრა იქ, სადაც არ ეგების (ეტენება, ეჩრება) суваться, лезть туда, куда не положено, куда не следует суваться, лезть edging in, forcing into (unwarranted interference). ასმათინ ჰეტყეტ²დალარ ხეყე – ასმათმა ტენვა იცის იქ, სადაც არ ეგების.

ჰეტ დე **het** jɨ ქარის მოტანილი და დატკეპნილი თოვლ-ყინული, ზევაგი, რომელიც მთელი წელიწადი შეიძლება იდოს ჩადაბლებულ ადგილებში, ხევებში (მდინარეებზე) лавина, снежный обвал, ветром собранный и прессованный снег, который всё лето может лежать в низменных местах, в оврагах (над реками) snowslide, snowy collapse, landslide gathered by the wind and pressed snow, which may be laid, in a ravine (over the river) or somewhere else. ზო-რაში საშიშ გუენი და მწვანელო ლეფჩინი კუი, ფშელი, ლაჰსან დახეტ ჰეტ – ძალიან საშიში სანახავია მწვანეში დაგდებული თეთრი, ცივი, გველივით გრძელი ზევაგი (ნ. უ.); სო ლაჰმეჟ ელოში, მიჩხმაყ ჰატში დატლათერ ევებანხ... ე მემცხორიფ ო შუი კაწკო კალტ-ბაკალ უდს გაგებლათერ – მე რომ მთაში დავყავდი ხოლმე, ყველგან ზევაგის თოვლები იდო ხევებში... და მწყემსები იმ თავიანთ პატარა ლუკმა-პურს იქ ინახავდენ (ა. ბ.). შლ. ср. comp. ნაქარ **nakar**.

ჰეტ|დარ (ჰოტ|დარ) het|dar (hot|dar) გრლმ. прх. trans. 1. ტენა (ტენის), რჭობა совать, пихать, тыкать framing, driving in. ნიწყოყ დაბიკ დისტ ჰეტობო ლაწმრენ – ძალათი კოვზს პირში სჩრიან ავადმყოფს; ბჟაკნი ნაჩხონ ჰეტდიე'ნეს, ჩტ თადღნი ეშუგე სო – გულები ყველებით გაგტენე და ახლა ხურჯინებილა მაკლია; აღექსის ივენენ ჩუი შალთ ჰეტდიერ – აღექსიმ ივანეს მუცელში ხანჯალი ურჭო. 2. გადატ. перен. fig. დაძალება (დასაძალებს), ძალით აკიდება ვინმესი ან რამისა (დასკიდებს) навязыв|ать to force sb marry someone. შადრჩუმე ჰეტდიერ ადრუმენ ის ჯულურ დოჰ, ტათბულონ დადნო – თავისიანებმა აკიდეს ანდროს ეგ უშნო (ულამაზო) გოგო, ფულიანიო.

***ჰეტვარ (ჰავარ)² heqar (haqar)²** გრლმ. прх. trans. 1. წაისმა (წაისვამს, წაისვამს), წაისცხება [на]мазать, [по]мазать greasing. ნატოს წყეჭ ღუე ჰეტვო – ნატო ნამეტნავად ბევრს ისვამს. 2. ასმა (წაისვამს) [об]лизать licking up. ათავ

თუხობ მოტ ჰაჯა – ძროხამ მარილს ენა აუსვა. 3. [და]გვა ([და]გვის) [под]мести sweeping. ნინოს სწგო ლაზიშ ჰაჯა – ნინომ ეზო კარგად დაგავა. 4. [და]ვარცხნა ([და]უვარცხნის, [და]ივარცხნის) [рас]чесать, расчѣсывать combing. მინოს ქოჩორ ჰაჯი'ნე, ვახე! – მინომ ქოჩორი დაივარცხნა და წავიდა! 5. გადატ. перен. fig. უზნეოდ ცხოვრება ქალისა (ცხოვრობს) жить безнравственно (о женщине) live immorally. ე ფსტუმხოვ ზორადში ჰეჯო – ეს ქალი ძალზე უზნეოდ ცხოვრობს. 6. გადატ. перен. fig. თავდავიწყებით ჭამა (რუეჭამს) жрать самозабвенно to eat selflessness. ვა ლაზიშ ბა სოგო, დაყრენ ჰეჯო! – ღორი კარგად მყავს, ჭამს და ჭამს!

ჰეჯ|დ|არ hēh|d|ar გრდმ. перх. trans. ამა თუ იმ თვისების, უნარის გამოჩენა ([გა-მო]იჩენს), გამოვლენა, გამოძეღვენება проявлять / проявить, выявлять / выявить те или иные способности to reveal/to show up certain character. ვა-სოს წამდოხო ზოროდ ჰეჯი – ვასომ სწავლაში სიყოჩადე გამოიჩინა; ალიოს ზოროდ ჰეჯი რუსულ წამდოხო – ალიომ სიყოჩადე გამოიჩინა რუსულის სწავლაში.

ჰიდნო ო **hidnō** j გვიანობა, გვიანი დრო позднее время late time. ოც ჰიდნო და ბუდში დეჯარ, ას ჰო ის დანაშაულ ცო ზადტებადდოს – ეხლა დაგვიანებულია ბოდიშების მოხდა, მე შენ მაგ დანაშაულს არ გაპატიებ.

ჰიდნოსან დ **hidnōsanā** d დაგვიანებულივით как будто [бы] позднее время like latecomer. ჰიდნოსან ხეთ სო ოცგეუ ქუდრწლეს ბახარ – დაგვიანებულივით მეჩვენება ახლად ქორწილში წასვლა.

ჰიჰნება|დ|ალარ hihneba|d|alar გრდუგ. непрх. intrans. 1. ხეიხეინი ცხენისა (ხეიხეინებს) ржать (о лошади) neighing of a horse. უხ ჭირბა, უფ ბახეშ ჰიჰნებალა ის დო – რა სჭირს, რატომ ასე გაბმულად ხეიხეინებს ეგ ცხენი. 2. გადატ. перен. fig. უშნოდ ხარხარი ადმიანისა (ხარხარებს), ხორხოცი несдержанно ржать, хохотать (о человеке) awkward laughing / guffaws. დაჰ ატაგე, მაგლომცა ჰიჰნებალანჰ! – გაჩუმდილა, როდემდე ხორხოცებ!

ჰოგეუ hoge' 1. თუ [ვინიცობაა] შენ если [вдруг] ты (тебя) ... if you ... ჰოგეუ ჩავარფიეჰეჰო ქუდრწლეს თამდეღ, ვარ მა ალო, დათანხმალიბ – თუ [ვინიცობაა] შენ აგირჩიეს თამადად ქორწილში, უარს ნუ იტყვი, დათანხმდი. 2. შენლა ТОЛЬКО ТЫ [ОДИН] ... only you ... ჰოგეუ ვისე სო იმდეღ – შენლა დამჩი იმედად.

ჰომეღლე homplē 1. შენხელა, შენი სიმალლო, შენი ზომისა, შენი გაბარტებისა, შე-

ნი მონაცემებისა твоего роста, твоих габаритов, твоих данных of your height, of your size. სქ სტაკ ჰომიულქ ვადცქ, ჰქ საროჩკ ლანიშ ძალრ – ჩემი კაცი (ქმარი) შენხელაა აკი და შენი პერანგი კარგად მოუვა; ჰომიულქ ქონებ ფჰქქ გეჩონ ცო-ჰანნა მოგროვბადდომაკი – შენხელა ქონება სოფელში სხვამ ვერაფერ მოაგროვა.
 2. შენხელა, შენი ტოლი, შენი ხნისა, შენი ასაკისა твоего года, твой ровесник of your age. მელ შარლქ გელ ვაჰრ, სქ ვოჰ ჰომიულქ ცუდ ვა? – აბა, შემახსენე, არ მახსოვს, რამდენი წლისა ხარ, ჩემი ბიჭი შენხელა არ არის?

* ჰორშარ, ჰორჩარ (ჰერშარ, ჰერჩარ) **horšar, horčar (heršar, herčar)**

გრძმ. прх. trans. დაღმართზე დაგორება, ჩაგორება ქვისა, ლოდისა (დასაგორებას) [по]катить по склону камня, глыбы to roll a large rock in downwards slope. სავრი ჰორშოთ ვად, ჰანიკ ბალულორ ჰათხე – ლოდები დაფაგოროთ, ნეტარ, ვისი გაუსწრებს?

ჰოლქ **hoyč** შენებური свойственный, характерный тебе like you, in your way. ჰოლქ გოლწ აბუდ ძწ ცოჰანნა გეთე – შენებური ჭკვიანური ლაპარაკი არაფერ იცის.

ჰოლქ **hoyeš** შენებურად по-твоему like you. ჰოლქ ლადმზრათ ლეთხწ იხწ ცადლას – შენებურად ლამაზად ცეკვას ვცდილობ.

* ჰორშდ|ალარ (ჰერშდ|ალარ) **horš|d|alar (herš|d|alar)** გრლუგ. непрх. intrans. დაგორება (დასაგორდება) покатиться по склону rolling down. ფერდმაქ თხილოშ ცო ლილჩეჰა, ატადში ჰორშლაჰრ – ფერდობზე ფრთხილად თუ არ იარე, ადვილად დაგორდება; კონხწ დასითენრ ვორი ჰორშდლწ თხოგო ფერდმაქწ – ბარიდან გამოგზავნილი ვაშლები დაგვიგორდა ფერდობზე.

ჰოწოლ[ობ] **hočol[ob]** j უშენობა, შენ გარეშე ყოფნა пребывание без тебя, не хватать тебя being without you. ჰოწოლ[ობ] ზორადში გაძნელბადდლწ სწ – უშენობა ძალიან გამიჭირდა; ჰოწოლ[ობ] ცო ატანოდდომაკ სწ – უშენობას ვერ ავიტან.

* ჰოგარ (ჰეგარ) **hoqar (heqar)** გრძმ. прх. trans. 1. ჩვენება (აჩვენებს), დანახება показ[ыв]ать, указ[ыв]ать to show. ლეოს ო ადგილ ჰოგარ სოგო, მიჩქე ბაცბიე ქიქოც შუწ მასთხუდ დაჰ გაჩბიერ – ლეომ ის ადგილი მაჩვენა, სადაც თუშებმა წინათ თავიანთი მტრები გაჟლიტეს. 2. მირთმევა (მიართმევს), ჭმევა (შეაჭმევს), დალევინება (დაალევინებს) пода[ва]ть поесть и попить to feed, to make sb. drink. ცუდნრ, აღწ ოშტიც [შანიძე აკვეს], ჩამლიშ ველწვოლოშ ჰაჭქ სოგო, ნიფს ცო ვაჰრ, ბაცავ, დონენ ხი ჰუდენასადნრ, დეწრაჰ სოგო აღწანაღწ – არაო, მოთხრა ისეგ [აკაკი შანიძემ], ტკბილი გაღიმებით შემომხედა, არა ხარ

მართალი, თუ შოთ, დონენ ხი ჰუდენასო, უნდა გეთქვა ჩემთვისაო (ა. შ.; კ. ვ.).

ჰუდლქ **hujyē** საკუთრივ შენებური, სწორედ შენებური **твойский, свойственный** (характерный) тебе particularly in your own way. ცჰა ჰუდლქ ლამზურ თამდობ ოწალ თხო – ერთი შენებური ლამაზი თამადობა გაგვიწიე რა!

ჰუდლქშ **hujyēš** ზმნს. нареч. adv. საკუთრივ შენებურად, სწორედ შენებურად **ты сам по-своему** particularly in your own way. ჰუდლქშ თაგუშ ვოლალ ლეთხა! – საკუთრივ შენებურად მოხდენილად იცეკვე რა!

ს

ცჰეეე **'heee** შორისდ. межд. inter. ეეე! Ааах! Оооо! Эээх! Oh! (ხმარობენ კაცები ამა თუ იმ რომანტიკული მომენტის გახსენებისას წარსულიდან употребляют мужчины при воспоминании того или иного романтического момента из прошлого used by men when remembering romantic moments from the past).

ცჰეეე, ბაყეც ჭჰალო ვარაჰო, ბახო, უფ ვახრაჰ თხოგო?! – ეეე, მართლა მაგარი იყავი, ბახვა, რატომ წაგვიხვედი?! (ა. ბ.); ცჰეეე!.. ჰათდოლო ლათ, ესე ე გერბჰ გორნაკ, კნათი, ცჰავეფ დისენო – ეეე!.. მას აქეთ დგას აქ ეს ქვების გორაკი, ბი-ჭებო, ეულად შთენილი (ა. ბ.).

ცჰე-ჰე-ჰე **'he-he-he** შორისდ. межд. inter. ე-ჰე-ჰე! Ах! Ох! Эх! Oh! (გამოხატავს სინანულს, გულის დაწყვეტას უმთავრესად წარსულის გამო, ოღონდ იმისგან რამდენადმე განსხვავებულად, ვიდრე ცჰეეე **'heee** выражает сожаление в основном за прошлое, только как-то иначе, чем **цჰეეე 'heee** expresses regret, heart breaking mainly about the past, but a bit differently then **цჰეეე 'heee**). ცჰე-ჰე-ჰეეე, მაყვალ: კმადტმაქ ლადობისენო, აზარ ჭირ თეჯინო, დაკლეგრან ბახენო თათე ხე მოჰკ მალო? – ეჰე-ჰე-ჰეეეი, მაყვალა, კლდეზე შთენილი, ათას ჭირგადანდილი, ფიქრში წასული ცირცელის ხე როგორაა, ნეტავ? (ა. ბ.).

ცმ **'m** შორისდ. межд. inter. ე! როგორ! რას ამბობ! Как! Да, ты что! What you say!how! (გამოხატავს გაკვირვებას выражает удивление expresses astonishment). ბა, ბაყეც მაჯიშ კერბადოდანოჰ, ვა შუენო, ხატინეს ბახოც ცო მოთეშ, დისტე ბაკალ ბალხოგო, ცმ, აღონ სოგო, შარლემას დიმ ბალითოშ, თჰ ბაკალ ბოჰტჰ

ცადვალდ... – ვა, მართლა ლექსები გიწერია, ძმაო-მეთქი, შევეკითხე ბახვას მოულოდნელად, პირში ლუკმა რომ ჰქონდა, და, **„ტძ“**, მითხრა მისთვის დამანა-სიათებელი ღიმილით, თან ლუკმის გადაყლაპვას შეუდგა...

„ცნ“ **’n** შორისდ. межд. inter. ეეე! Эээ! Oh! (გამოხატავს გაკვირვებას **выражает удивление** expresses astonishment). **„ცნ!.. – ალწ, ნინოს შადრ კნათეგრ, თწ დისტრქწ ხი დაჰ მან-კლიქ. – მიწ ვუდტა ეტ უხანხანეჰალწ?!.. – „ცნ!.. – უთხრა ნინომ თავის ვაჟს, თან პი-რიდან წყალი გადაღვარა. – სად მიდინარ ამ უდროო დროსაო?!.**

„ცჰ“ **’h** შორისდ. межд. inter. აჰ! ეჰ! ოჰ! უჰ! Ах! Эх! Ох! Ух! Уф! Alas! Oh! (გამოხატავს უკმაყოფილებას **выражает недовольствие** expresses discontent). **ცარკჰ ლუდტრენ ცუდ დუდტეჰანრო, ხატინეს ფსტუნახ, მაცნქ დისტე ბაკალ ჰერ-წბორ, „ტჰ, იშტ ალწ სოგ – აღარ მიდინარ-მეთქი კბილის ექიმთან, ვკითხე ცოლს, როცა პირში ლუკმას ატრიალებდა, და, „ტჰ, ასე მითხრა.**

„ცჰმ“ **’hm** ნაწ. част. part. აჰა на here you are (გამოხატავს შეთავაზებას **выражает предложение** expresses offer). **ჰაჰე სოდერქწ ხი დალდორქ, ბანწ ვაბტდიქ სწ მაიკოს, „ტჰმ-ნანრო – პირში სოდინი წყალი ეჭირა მაიკოს და ბანანი მომაწოდა, „ტჰმ-ო.**

„ცჰჰ“ **’h’** ნაწ. част. part. არაჰ не-а по (გამოხატავს უარყოფას **выражает отрицание** expresses denial). **ცომი ვალო? – „ცჰჰ! – არათერს შეჰამ? – არაჰ!**

ფ

* **დ|შაყინრ d|wa’inô** შიმლ. прич. particip. 1. ანთებული, დანთებული **зажжённый** lighted. **ბანდრეგო სიცხ მარქ, ბუსცჰაჰ დშაყინრ ლამფ ლათწ სოგო – ბავშვს სიცხე ჰქონდა და მთელი ღამე ანთებული ლამფა მედგა. 2. ამნთები, დამნთები, ის, ვინც აანთო, დაანთო **зажёгший, тот, кто зажёг sb. who lit. მქ ღარ ე ფურწ ბშაყინრ? – ვინ იყო ამ ფურწის დამნთები?****

დ|შევლაანრ d|œvlajni შიმლ. прич. particip. რაც შეიძლება დაიკლას, რაც იკვლება **то, кого можно зарезать sth that can be slaughtered / killed (livestock).** **ი ქოთამ დშევლაანრ ცო და, ყქ და ზორადში – ეს ქათამი დასაკლავი არ არის (დასაკლავად არ ვარგა), გამხდარია ძალიან.**

დძევეუნა d|œvujnî მოსაკლავი, დასაკლავი, რაც (ვინც) უნდა დაიკლას (მოიკლას) то, кого следует зарезать for slaughtering. **სტაკ ვძევეინა აღმიქ ბძარკ ცო თობხოშ და დძევეუნა!** – კაცის მკვლელი ადამიანი თვალის დაუხამხამებლად (დაუნანებლად) არის მოსაკლავი!

დძეუარ¹ (დძოუარ¹) d|œpar¹ (d|œopar) გრძმ. прх. trans. 1. ჩამოღება (აღება და ჩამოღება) რამისა (ჩამოიღებს), გადმოღება (აღება და გადმოღება) რამისა (გადმოიღებს), გადაღება (აღება და გადაღება) რამისა (გადაიღებს) брать / взять, снимать / снять, доста[ва]ть что-либо свеху get down smth (pick up and get it down), to remove smth. **შკათქუდრთხა ქავნა დძოუარ სო** – კარადის თავიდან წიგნი გადმოიღე რა. 2. მოხდა (ქუდისა) მისალმების ნიშნად (ჩმოიხდის) снимать / снять головной убор в знак приветствия to take off (a hat). **ბძარვადხე უჩიტლენ ქუდ ბეწე ბძოუა!** – როცა შეგხვდება, მასწავლებელს უნდა მიესალმო (ქუდი უნდა მოუხადო)! 3. მოხდა (ბოდიშისა) (ჩმოიხდის) извиняться / извиниться to apologize. **აჰ დადევო საქმე დავინაჰე, ბოდოშ ბეწე ბძოუა!** – შენ მამას საქმე გაუფუჭე და ბოდიში უნდა მოუხადო!

დძეუარ² d|œpar² გრძლუვ. непрх. intrans. გაჭირვებით სუნთქვა (გაჭირვებით სუნთქვას), ქოშინი (ქოშინებს) дышать с трудом, с одышкой to breath with difficulty, gasping for breath. **ჭარკნახ მოჰეველა ვძეუეს** – სერჰანტინზე (ზიგზაგზე) პირდაპირ ვქოშინებ.

დძეუითარ¹ (დძოუითარ¹) d|œpitar¹ (d|œopitar) გრძმ. прх. trans. 1. ჩამოღებინება (აღებინება და ჩამოღებინება) რამისა (ჩამოაღებინებს), გადმოღებინება (აღებინება და გადმოღებინება) რამისა (გადმოაღებინებს), გადაღებინება (აღებინება და გადაღებინება) რამისა (გადააღებინებს) заставлять / заставить взять, снять, достать что-либо свеху to make sb get down smth (take smth and get it down). **შკათქუდრთხა ქავნა დძოუითარ¹ თულუდგო** – კარადის თავიდან წიგნი გადმოაღებინე რა თულოს (კაცის სახელია). 2. მოხდევინება (ქუდისა) მისალმების ნიშნად (ჩმოახდევინებს) заставлять / заставить снять головной убор в знак приветствия to make sb take off the hat. **ბძარვადხე უჩიტლენ ქუდ ბძოუით ე ფეშკერგო!** – როცა შეგხვდებით, მასწავლებლისთვის სალამი მიაცემინე (ქუდი მოახდევინე) ამ ბაღს! 3. მოხდევინება (ბოდიშისა) (ჩმოახდევინებს) заставлять / заставить извиниться to make sb apologize. **მენე ფსარე გაკვეთილმაქ ცო დარ, უჩიტლეს ოგარგო თხა ბოდიშ ბძოუითქ** – ვინც გუშინ გაკვეთილზე არ იყო, მასწავლებელმა იმათ დღეს ბოდიში მოახდევინა (მ. მ.).

დ|შიფ|ს|აკ **d|wiv'ʼak** მარტო ოთხი, მხოლოდ ოთხი только четыре only four.
დ|შიფ|ს|აკ ლარ სესხადებალ სო, საუბუ ცო დეწ სო – მხოლოდ ოთხი ლარი
მასესხე რა, მეტი არ მინდა.

დ|შიფ|ს|აკ **d|wiv'**- ოთხ- четырёх- four. დ|შიფ|ს|აკ ბი ბა შოთეგო ქალქი – ოთ-
ხოთახიანი ბინა აქეს შოთას თბილისში.

დ|შიფ|ს|აკ **d|wiv'ā** j j ხუთშაბათი четверг Thursday. დ|შიფ|ს|აკ დარ სქ სტაკ შირქილქ
ვექრე – ხუთშაბათი იყო, როცა ჩემი კაცი (ქმარი) შირაქიდან მოვიდა; დ|შიფ|ს|აკ
ლექ სო ქალიქ ვახა – ხუთშაბათს მინდა თბილისში წასვლა.

* დ|შიფ|ს|აკ (მეყარ) **d|wi'ar (meqar)** გრდუვ. непрх. intrans. დარჩენა (რდაჩრება) თავი-
სი ინიციატივით остаться (по собственной инициативе) to stay (will stay) for
one's own initiative. კათთექი ტყოც ესე ვეწეს ვშიცა – მკათათვეში კიდევ აქ
უნდა დავჩრე; ევლარ ლაუშუ დახწი ცო დ|შიფ|ს|აკ ცეხენ – ევანნი მთაში წაუს-
ვლელად არ დარჩებიან წელს; ელიკო წენი ცჰაკო დ|შიფ|ს|აკ – ელიკო სახლში
მარტო დარჩა. შდრ. ср. comp. დ|ისარ **d|isar**.

* დ|შიფ|ს|აკ **d|wi'enō** შიმლ. прич. particip. დარჩენილი თავისი ინიციატივით оставшийся
по собственной инициативе stayed for own initiative. დალიბ ტბათნი დ|შიფ|ს|აკ
ცომენა დავადა სო – ზამთარში ტბათანაში დარჩენილი არავინ მინახავს. შდრ.
ср. Comp. დ|ისენ **d|isenō**.

* დ|შოგ|დ|ა|დ|ლ|ნ|რ, დ|შოგ|დ|ა|ლი|ნ|რ **d|wog|d|ajnō, d|wog|d|alinō** შიმლ. прич.
particip. დამტვრეული, გატეხილი поломанный, разбитый broken, fractured.

დ|შოგ|დ|ა|დ|ლ|ნ|რ **d|wog|d|ajnō** ადვილად მტვრევადი, რაც ადვილად ტყდება, იმსხვრე-
ვა легко ломающийся easily fragile. ი ვაზ დ|შოგ|დ|ა|დ|ლ|ნ|რ და – ეს ლარნაკი ადვი-
ლად მტვრევადა (ადვილად ტყდება).

* ცო|დ|შოგ|დ|ა|დ|ლ|ნ|რ (ცოყშეგლან) **co|d|wog|d|ajnō (coq̄wog|d|ajnō)** შიმლ. прич.
particip. 1. უტეხი, მაგარი, რაც ადვილად არ ტყდება то, что легко не
[с]ломается strong, sth that can't be easily broken. ე თეფში ცოყშეგლან და –
ეს თეფში მაგარია (ადვილად არ ტყდება). 2. უტეხი, მაგარი ადამიანი, ის,
ვინც, ადვილად არ ტყდება, გაუტეხელი, მტკიცე, მოუდრეკელი, ჯიუტი, შე-
უპოვარი тот, кто не [с]ломается, упрямый, неустрашимый firm, strong
person, unbroken, stubborn. ვად ცოვშოგლან არლექსიც ვარასო, იშტყ შარს
ალინო სტაკ ვენაც ვაგლოკი მიჩმაქი – ჩვენს გაუტეხელ არლექსისტან ვიყავი,
ასეთი ჯიუტი (თავისნათქვამა) კაცი სხვა იქნება, ნეტავი, სადმე? ციმო შადრ
დროჰ ცოვშოგლან სტაკ ვარ – ციმო თავის დროზე გაუტეხელი კაცი იყო.

დ|ჭოგუენი **d|woɟujnî** 1. გასატეხი, რაც უნდა გატყდეს, გატეხილ იქნეს то, что можно (нужно) поломать sth that should be broken. დჭოგუენე, ზედმეტ ცომ და სოგო – გასატეხი და ზედმეტი არათეფრი მაქვს. 2. გამტეხი, ის, ვისაც (ან რასაც) შეუძლია გატეხოს რამე тот, кто может (должен) поломать sb. who can break sth. ე სანი დჭოგუენ მქ ხილუ! – ამ კარის გამტეხი ვინ იქნება!

ე

***ა¹** დდ **‘a¹ dd** ზამთარი зима winter.

აა დ|ახარ (დ|აჯარ) ‘a d|āxar (d|aqar) გრძმ. перх. trans. გამოზამთრება (რგამოიზამთრებს), ზამთრის გამოვლა перезимо[вы]вать to pass winter, over wintering. მოსა და დანა კნათივ შირქი – მძიმე ზამთარი გამოიარეს ბიჭებმა შირაქში (ბ. ბ.).

ააღლხანა ა **‘ajlxanā** j ზამთრის დამდეგი, ზამთრის პირი начало зимы beginning of winter, upcoming winter. ეეე, დახე სტაბო, ააღლხანა დაგეგე! – ეეე, წავიდა შემოდგომა, ზამთრის დამდეგია ლამის.

ააღლხანე ‘ajlxane ზმნს. нареч. adv. ზამთრის დამდეგს в начале зимы in the beginning of winter. ააღლხანეგეც დაკდეცე შიუენი ეე ლარკარ – ზამთრის პირსლა გაახსენდა შიოს ცხერის გაპარსვა.

ააღლ–ააღლი **‘al-‘alix** ზმნს. нареч. adv. ზამთრობით по зимам during winter, in winter time. ააღლ–ააღლი ლახუშ ჰირწათხ, ლახუშ თელე – ზამთრობით დაბლა ვტრიალებთ, დაბლა ჯობია.

ააღბ დდ **‘alb dd** ადრე (დოლამდე) დაბადებული ბატკანი, დოლამდელი ბატკანი преждевременно появившийся на свет ягнёнок early born lamb, lamb born before lambing period. ებე ააღბი და – ესენი დოლამდელი ბატკნებია.

ააღლი დდ **‘alič dd** 1. დამხნეული ნიშანი делать [по]метку sign, mark. მეცხოვრეს ეე დაკარდიენე, დოჯეს ააღლინ დიქ – მეცხოვარემ (მწყემსმა) ცხვარი (ფარა) დათვალა და ჯოხზე ნიშანი დაამხნია (ჭდე გააკეთა). 2. სასროლად დასმული სამიზნე цель, мишень gun sights, target for shooting. დაბლობან თოფა ცოკეფსოგე ააღლიელ დოლიჩო ჩხარდინა... – ყაბახში თოფს აღარ ესვრიან სამიზნედ დაკიდებულ წინდებს... (რ. თ.).

ნამლადნი ‘**amlajni** 1. ის, ვინც ან რაც ეჩვევა, ეგუება ვინმეს, რამეს тот, кто привыкает к кому/чему-либо sb. or smth. that is getting accustomed to smth or sb. ე ჩუდნი ატადში ნამლადნი და – ეს ბატკანი ადვლად ეჩვევა (ადვილად შეჩვევადია). 2. დღე dd ახალგაზრდა юноша, девушка young. ნიწყლიჩი მახვ გერლადიქ ნამლადში – ძლიერმა ქარმა შეაშნა ახალგაზრდები (A. Sch.).

ნამროხ ‘**amrox** ნაწ. част. part. ვისიმე, რისამე შემყურედ, მოიმედედ, ვისიმე ხელში, ანაბარასი, ვისიმე, რისამე ამარა оста[ва]ться в руках кого-то to the mercy of sb or smth. ... ასტრახანი ვეცქონ უგარ ძალი'ნე, ჩუწ ვაჭგვისქ ტრაქტირე რუს გულშემატკივრინ ნამროხ – ... ასტრახანში მოსულს, ცხელება დაემართა და ჩარჩა ტრაქტირში რუსი გულშემატკივრების ანაბარა (მ. მ.); ლუნ ძასოქ, ი ვაჭონ ნამროხ კად დითლოს ეზ-კარ? – წასასვლელი ვარ და, ნეტავი, ამ ბიჭის ამარა დავტოვო ეზო-ყურე?

ნაპარ (ნეპარ) ‘**apar** (‘**epar**) გრღუგ. непрх. intrans. ნდომის, სურვილის სრული დაკმაყოფილება (დაიკმაყოფილებს), რამით გაძლომა, რამით გულის დაჯერება (იჯერებს) полное удовлетворение желания (хотения), насытиться to completely satisfy a desire or a wish. ვაჭგრინ ნშაპარს ცო ნაპმაქ თხონ, თიბრ მაყვლესქ, უწთხეს, ბაყეს კად ლევილორ, ლე ბეკი ბოლორ – მიქელაძეები ძილით ვერა ვძღებითო, ამბობს მაყვალა და, რა ვიცი, მართალს ამბობს თუ ხუმრობს; ატან ცო დანბრ მადთხად ნაპარ – ადვილი არ ყოფილა სიცოცხლით გულის ჯერება.

ნაპინრ ‘**apinô** მიმლ. прич. particip. ნდომით, სურვილით სრულად დაკმაყოფილებული, რამით გამძლარი, გულდაჯერებული полностью удовлетворённый желанием (хотением), сытый to be completely satisfied with desire. ცო ხეს სონ, მადთხად ნაპინრ დანქდალკი მემლი უჯუ ქვეყანი? – არ ვიცი, სამხეოთი გულდაჯერებული წასულა, ნეტავი, ვინმე იმ ქვეყანაში.

ნაპაკარ ‘**apmakar** გრღუგ. непрх. intrans. ნდომის, სურვილის სრულად დაკმაყოფილების შეძლება (შეძლებს), რამით გაძლომის, გულის დაჯერების შეძლება иметь возможность полностью удовлетворить желание (хотение), полностью насытиться to be able to be completely satisfied with a wish or a desire. ე ო კუდსტ ვარ, მოჭე ბაძდურლარ გეოს დეფცუდცი, ჰადშტადნრ მქ ადლნორ: სტემანეს ჰალ ნადანასქ, ცჰადნ ე მათხონ ცო ნაპაკარ სონადნრ! – ეს ის კოსტი იყო, როგორც გეო ბაინდურიშვილი იამბობს, ასე რომ ეთქვა: ყველაფრით ვადებნი და მარტო ამ მზით ვერაო! (ე. ი.).

ნარმუქ დდ ‘**armuž** jj 1. სუსტი არაყი слабая водка diluted / light vodka. ე უხ ნარმუქ მალდინა სონ! – ეს რა სუსტი არაყი დამალევინი! 2. გადატ. перен. fig. სუს-

ტი, არაკაცური, უშნო, უნდილი, უნიათო, არათრის მაქნისი, გამოუსადეგარი ადამიანი *мямля, рохля feeble, jellyfish, sluggish*. ე უშანგ ხუმ წარმოუყ და, ძეგრ! – ეს უშანგი ხომ არათრის მაქნისია, ბიჭო!

წათალ|დ|ალარ 'apal|d|alar გრლუგ. непрх. intrans. თავის შერცხვენა (შეირცხვენს) *опазориться to shame oneself*. ეფრ ფჰეჰ დაჰ წათალვალ: დაჯამრ ვალილრ თასვალ – ეფომ (კაცის სახელია) სოფელში თავი შეირცხვინა: დიდ ვალებში ჩავარდა.

წათარ: სა წათარ (წეთარ) 'apar: sa 'apar ('epar) გრლუგ. непрх. intrans. სულის დაუვა (სული [გა]ლაფავს) *быть в состоянии испускания души breathing one's last*. თეტვალჩრ ყუვას სა წათ – დაჭრილმა ქურდმა სული დალია.

წედად|დ|ისარ 'edajy|d|isar გრლუგ. непрх. intrans. გარკვეულ გარემოებათა გამო უმოქმედო, უიმედო, არასახარბიელო მდგომარეობაში დარჩენა, ყოფნა (ასეთ მდგომარეობაში დარჩება, არის) *по определённым обстоятельствам быть, оставаться в пассивном, безнадёжном состоянии to be stayed in idle, hopeless situation because of certain conditions*. სე ჰაშეგრ დექი'ნჟ მენახ, უაშტა წევადღვისქსრ – ჩემს სტუმარს დაუძახა ვილაცამ და დავჩი ისე, დამჯდარი.

წერრ: წერ დ|ავარ 'erô: 'er d|avar გაფუჭება ამა თუ იმ რამისა (გაფუჭდება) *[ис]портиться to spoil smth*. ე დით წერ დავ – ეს ხორცი გაფუჭდა.

წერ დ|ავინრ 'er d|avinô მიმლ. прич. particip. გაფუჭებული *испорченный, пришедший в негодность, несвежий, протухший (продукт питания) spoiled, gone off*. ე დით წერ დავინრ და – ეს ხორცი გაფუჭებულია; ე საქმ წერ დავინრ და – ეს საქმე გაფუჭებულია. 2. მოშლილი (იარაღი) *испорченный, неисправный, повреждённый (предмет, инструмент) knocked down (gun)*. ე თოფ წერ დავინრ და – ეს თოფი მოშლილია. 3. უვარგისი (ადამიანი) *негодный, с дурными наклонностями (человек) useless (person)*. ივსებ, წერ დავინრ სტაკ ვაჰრ! – იოსებ, უვარგისი კაცი ხარ! 4. გარყვნილი, ზნედაცემული, უზნეო (ქალი) *аморальная, безнравственная (женщина) immoral (woman)*. ე ფსტუმნრ წერ დავინრ და – ეს ქალი გარყვნილია.

წივ|დ|არ 'iv|d|ar გრლმ. перх. trans. გახვევა ჩვილისა სახვევში (გა)ახვევს) *заворачивать / завернуть дитя в пелёнки to wrap a baby in a dressing*. მარინას ბანდერ ლამზრათ წივოდრ – მარინა ბავშვს ლამაზად ახვევს (დ. მ.); ეჰ, მოჰ ყელატკ დავ-დაუკუ ე დაშნი: ჰანტ მქ ლევიგ ბანდრეს, წივდარადნრ?... ჰარჩდიენალრ, მოლეს, თურიკი გუგრქჟ ჰუნნი დალრ! – ეჰ, როგორ უბრალოდ ქრებიან და იკარგებიან ეს სიტყვები: ახლა ვილა ამბობს ბავშვზე, წივდარ-ო?... გაახვია-

ო, იტყვიან იოლად, ნეტა, განა გოგრის თესლია რო! (ა. ბ.).

წებრი **ღ** **‘intri j** მრ. მნ. pl. სინარულის, კმაყოფილების ტლინკები **брыкаться kicking / jiggling because of joy**. **სსე ჰალ დუწი'ნე მძმლეს, წებრი ვეფსანს დალ'ქ** – ბო-
ხოლა გაძდა ძუძუთი და სინარულის ტლინკების სროლა დაიწყო.

წირ|დ|ა|მ|ლ|ნ|რ, წირ|დ|ა|ლი|ნ|რ **‘ir|d|ajlnô, ‘ir|d|alinô** მმლ. прич. particip. 1. გაღესილი (იარალი) **поточенный sharpened (knife)**. **ღაზიშ და წირდამლნრ ე ნეკ** – კარგადაა გაღესილი ეს დანა. 2. გადატ. перен. fig. გააღმასებული, გატყეცხლებული (ადამიანი) **разгневанный (человек) enraged, furious**. **ვირჩლასურ წირვამლნრ ვოტურ მაქ სა-
ბენ** – ხირჩლა (კაცის სახელია) გააღმასებული მიდიოდა საბაზე (ბ. ბ.).

წიტიშ-ინოშ **šitiš-ixoš** მმს. нареч. adv. რბოლით, ჯირითით, სწრაფად, ელვისებრ **быстро, молниеносно with galloping, quickly**. **წიტიშ-ინოშ მახქ დრო-ხან...** – რბოლით ხაიარა დრო-ქამმა (ა. ბ.)...

***წუ**¹ **ღღ** **‘u¹ j** ღამე **ночь night**.

წუ² **‘u²** უკიდურესი ყვირილის, კვილის აღმნიშვნელი ხმაბაძვითი სიტყვაა **звукоподражательное слово, обозначающее сильный крик, зов onomatopœic word denoting extreme shouting, screaming**. **ოთხერნა ბახჩირ ვასრწ წუ დალორ** – ოთახიდან მთვრალი კაცების ყვირილის ხმა მოდიოდა.

წუენრ **‘uejnô** მმს. нареч. adv. უკიდურესი ყვირილით, კვილით **с сильным криком, зовом with extreme shouting, screaming**. **წუენრ, ვიქნო'ერ წკიპუძეფერ, მაქს ლაქვამლნორ ლეკინ** – მთელი ძალით დაეკივლა წკიპოშვილს და ზედ მივარ-
დნოდა ლეკებს (ე. მ.).

წუ დარ **‘u d|ar** გრდ. перх. trans. ყვირილი (ყვირის) **кричать высоким голосом, на весь голос shouting**.

წუბ **ბ** **‘ub b** ჭრილობაში შეღწეული სიტყვე **холод, проникший в рану cold penetrated in the wound**. **ღაწმრენ ჭრილობ ჰალორ ჰარჩმებათ, ცოჰეკ წუბ ბუღლ'ყ** – ავადმყოფს ჭრილობა შეუხვიეთ, თორემ გაუცივდება.

წურდნასანს **ღ** **‘urdnāsanā d** მოდილაგებული **утру подобное время daybreak, already morning**. **წურდნასანს დაგერ, თხა ას ჰალ ვიოჩე** – მოდილაგებული იყო ლამის, დღეს მე რომ ავდექი.

წურწან **‘urçā** (< **წურ** **‘ur** ლათინ. латин. Latin **anus**) ურწანი, დედალი საქონელი (ძროხა, კამეჩი, ცხენი ...), რომელიც არ მაკდება **яловая (корова и т. п.) smth that doesn't mate**. **ე თხქ მეო ცენეს წურწან ლელქ** – ეს ჩენი ძროხა წელს ურ-
წანი დადის.

ყეობ,
ვინაჲც სოცოცსლის ბოლიიმდე ამ კნაზე იმეგყეობ,
მეგყეობს ღ კლოზაჲც იმეგყეობს,
გ მიზიბ.

მადლიბა თითიეული თუმი, ვინაჲც კი თაჲი ღადო
ღ ზენამდე მიოგანა ესა თუ ის სოგყა ან სოგყის ნაგენი,
ღდეძე სანსაულოდ გადზიხნილი.

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჯობაძის ქ. №4. ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ყველა, ვინაც სიცოცხლის ბოლომდე ამ ენაზე იმეტყველა,
მეტყველებს და კვლავაც იმეტყველებს, გმირია.

მადლობა თითოეულ თუმს, ვინაც კი თავი დადო და
ჩვენამდე მოიტანა ესა თუ ის სიტყვა ან სიტყვის ნატეხი,
დღემდე სასწაულად გადარჩენილი.

